ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 1er DECEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10776 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.776

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅՆԱՑՈՒՄՈՎ ՉԷ ԼՈՒԾՈՒԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Հայաստանի խորհրդայնացումով չլուծուեցաւ հայկական «չարաբաստիկ» հարցը, Արտաչէս Կարինեանի որակումով եւ տրամաբանութեամբ: Ընդհակառակն խնդիրը աւելի բարդացաւ :

Սեւրի դաշնագիրը չվաւերացուեցաւ դաշնագիր պետութեանց խորհրդարաններուն կողմէ կարգ մը պատճառներով, որոնց գլխաւորներն էին դաշնակից պետութեանց քաղաքականութեան փոփոխութիւնը հանդէպ Թուրքերուն :

Դաշնակիցները Պիղատոսի նման իրենց ձեռքերը լուացին եւ չուզեցին իրագործել Սեւրի դաշնագրով, իրենց լիաղօր պատուիրակներու ստորագրութեամբ, հանդիսաւորապէս խոստացուած անկախ եւ միացեալ Հայաստանը: Ու իբրեւ պատրուակ ցոյց տուին Հայաստանի խորհրդայնացումը : Հայերը ձգեցին բոլշեւիկեան մուրճին եւ թրքական սալին մէջտեղ :

Սեւրի դաշնագրի առաջին թշնամիներն էին Մոսկուա եւ Անգարա : Ասոնք ձեռք ձեռքի տուած հասան իրենց «մուրազ»ին :

Դաշնակիցները մոռցան առաջին աշխարհամարտին հայ ժողովուրդին ըրած զոհողութիւնները իրենց դատին : Հայ զինուորներ ու կամաւորներ քաջաբար կռուեցան գերմանական ու թրքական ճակատներուն վրայ :

Մէկուկէս միլիոն Հայեր նահատակուեցան դաշնակիցներու թշնամի Թուրքերուն կողմէ: Ու յաղթանակէն ետք դաշնակիցները առ ոչինչ գրեցին Հայուն թափած հեղեղանման արիւնը :

Ուրացան մեր դատը : Ողջնցուցին գերեզմանին դուռը հասած Թուրքը: Բոլշեւիկներէն ետ չմնալու եւ զայն բոլորովին Մոսկուայի գիրկը չնետելու համար է, որ Ֆրանսայի վարչապետ Արիսթիտ Պրիան ժամանակէն առաջ պարպեց Կիլիկիան եւ զայն նուիրեց Մուսթաֆա Քեմալի :

Հելլէն բանակը Անատոլուէն քշելու եւ Իզմիրի մէջ զայն ծովը թափելու համար կարելի ամէն աջակցութիւն ցոյց տուին Թուրքերուն՝ երէկի թշնամիները :

Ու Լօզանի մէջ անոնք բազմեցան «յաղթական»ի աթոռին վրայ :

Դաշնակիցներէն ո՛չ մէկը բերան բացաւ Լօզանի մէջ պաշտպանելու համար Հայոց իրաւունքները: Ու 1923 Յուլիս 24ին կընքուած դաշնագրին մէջ Հայուն անունն իսկ չէ յիշուած :

Իսկ Հայոց «բարեկամ» ու «պաշտպան» բոլշեւիկեան Ռուսիան 1922ին, Ճենովայի տնտեսական միջազգային համագումարի ընթացքին, իր արտաքին գործավար Չիչերինի միջոցաւ առատաձեռնօրէ՛ն եւ զըթասրտութեա՛մբ Տոնի ու Քուպանի տափաստանները ցոյց կուտար հայ գաղթականներուն՝ իբրեւ «ազգային օջախ»:

Ասիկա ա՛յն շրջանին էր, երբ Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը եւ Ազգային Պատուիրակութիւնը Լոնտոնի, Փարիզի եւ Ժընեւի դուռները կը բախէին Թրքահայաստանի պատմական հողերուն վրայ ինքնավար «հայկական օջախ» մը ունենալու համար, թրքական գերիշխանութեան տակ :

Հայկական Դատի մասնակի այս լուծումը ո՛չ մէկ արձագանգ դտաւ մեծ դաշնակիցներուն մօտ, որ աշխարհի նոր քարտէսը կը գծէին, իբրեւ թէ հիմնուած արդարութեան եւ ազգերու ինքնորոշման սկզբունքներուն վրայ :

Լքուած բոլորէն՝ բարեկամէն ու թշնամիէն՝ դարձանք գաղթական : Ցրուեցանք աշխարհի չորս հովերուն : Ապաստան գտանք եօթը ծովերու ափին :

Ու այսօր, չորսուկէս տասնեակ տարիներ ետք, տակաւին ՄԱԿին եւ անոր անդամ մեծ ու փոքր բոլոր պետութեանց դուռները կը բախենք արդարութիւն պահանջելով հայ ժողովուրդին համար :

Որովհետեւ չէ լուծուած հայկական դատը, հակառակ Հայաստանի խորհրդայնացումին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻ

ԵՐԿՈՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

Դաշնակցային Հանրապետութեան երկու մեծ կուսակցութիւնները՝ քրիստոնեայ – դեմոկրատ եւ ընկերվարական համաձայնեցան համախմբման դահլիճ մը կազմելու եւ ամէն հաւանականութիւն կայ որ Հինգշաբթի, Քիզինկէր վարչապետ ընտրուի, լայն մեծամասնութեամբ: Ազատական յիսուն երեսփոխանները առաջին վայրկեանէն իսկ դէմ քուէարկելով ցոյց պիտի տան թէ ընդդիմութեան մէջ են: Քուէարկութենէն ետք, նոր նախարարները երդում պիտի ընեն :

Դահլիճի կազմութեան մէջ գլխաւոր նորութիւնն է անշուշտ Շթրաուսի մուտքը: Ծանօթ է որ Պաշտպանութեան նախկին նախարարը պարտաւոր եղած էր հրաժարիլ Շփիկըլ պարբերականի հարցին առթիւ, բայց օրուան մարդը դարձած էր առջի Կիրակի երբ իր կուսակցութիւնը մեծ յաղթանակ մը կը տանէր Պավարիոյ ընտրութեանց մէջ :

Այս անգամ հաւանական կը նկատուի որ ելմտական նախարար ըլլայ իսկ պաշտպանութեան նախարարութիւնը պիտի յանձնուի Արտաքին նախկին նախարար Շրէօտէրի: Արտաքին նախարար պիտի դառնայ արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետ՝ Վիլի Պրանտ :

Նոր վարչապետը վստահութիւն յայտնած է որ ստեղծուած համախմբումը պիտի տեւէ մինչեւ յառաջիկայ ընդհանուր ընտրութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենան 1969ին :

ՓԵՇՏԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ

Հունգարիոյ համայնավար կուսակցութեան համագումարին, Բրեժնեւ խօսք առնելով, շեշտեց թէ համայնավար կուսակցութեանց համաշխարհային համագումարը սահմանուած պիտի չըլլայ ա նաթեմա մը կարդալու Չինաստանի դէմ: Խորհրդային համայնավար կուսակցութեան թիւ Մէկը կրկնելով ինչ որ ըսած էր Սոֆիայի մէջ, նման ժողովի մը անհրաժեշտութեան առընչութեամբ, ամբաստանած է նաև քաղքենի մամուլը որ, « Կը պոռայ թէ մարքս – լենինինստ կուսակցութեանց նոր ժողով մը կոչուած է մեր շարժումին մաս կազմող մէկուն արտաքսումը հռչակել: Պարզ է որ ասիկա յիմարութիւն մըն է եւ թէ ատոնք շշուկներ են զորս կը տարածեն աշխարհակալները գրգռելու համար : Ժողովը բարեկամական խորհրդակցութիւն մը պիտի ըլլայ ստիպողական հարցերու շուրջ, որոնք ծագած են վեց տարիէ ի վեր այսինքն նախորդ համաշխարհային ժողովէն ի վեր: Համայնավար շարժումէն ներս գործունէութեան միասնականութիւնը աւելի ստիպողական կը դառնայ վասնզի աշխարհակալ հակազդեցութիւնը իր գործունէութիւնը կը ծաւալեցնէ ամէն կողմ »:

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆր.
Նախորդ գումար	3·380
Տոքթ. Լ. Գրիգորեան	250
Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէր – Յովհաննէսեան	100
Ակոնայեան – Սէֆէրեան ընտանիքներ (Գուրգէն Ակոնայեանի մահուան քառասունքին առթիւ)	100
Յովհ. Հէքիմեան	100
Անթուան Հէքիմեան	100
Այրի Տիկ. Օհան Տակառեան	100
Տիւզեան ընտանիք (Քան)	100
Այրի Տիկին Խոնդկարեան (Արշամ Խոնդկարեանի յիշատակին)	50
Գումար	4·280

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԻՋԵՒ

Նոր միջադէպ մը պատահած է Արաբներու եւ Իսրայէլի միջեւ, այս անգամ օդին մէջ: Երուսաղէմէն կը հաղորդեն թէ երկու եգիպտական Միկ 19 օդանաւեր վար առնուած են իսրայէլեան երկու միրաժներու կողմէ: Այս առթիւ Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորը յայտարարեց թէ եթէ նման միջադէպ մը անգամ մըն ալ պատահի պատերազմ կ՛ըլլայ: Թագաւորը չվարանեցաւ նաեւ յարձակելու Եգիպտոսի վրայ «Եգիպտոս ոչ միայն թերացաւ իր պարտականութեան մէջ Յորդանանի օգնելու երբ Իսրայէլ յարձակեցաւ յորդանանեան գիւղին վրայ այլեւ ուրիշ արաբ պետութիւններու հետ իբրեւ պատրուակ գործածեց այդ միջադէպը մամուլով եւ ձայնասփիւռով յարձակելու համար Յորդանանի վրայ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ–Ի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան ընդառաջ երթալով Ապահովութեան Խորհուրդի նոր դիմումին ընդունեցաւ թեկնածու մնալ ընդհ. քարտուղարի պաշտօնին : Պայման դրաւ սակայն որ մեծ պետութիւնները իրենց նիւթական պարտականութիւնը կատարեն ՄԱԿի հանդէպ, որ անելի մատնուեցաւ Քոնկոյի ծախքերուն հետեւանքով :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ազգաժողովը անգամ մը եւս մերժեց համայնավար Չինաստանի անդամակցութիւնը ՄԱԿի :

ՊԵՏԱԿԱՆ հարուած մը տեղի ունեցաւ Պուռունտիի մէջ մինչ թագաւորը՝ Նթարէ Ե. շրջապտոյտ մը կը կատարէր Քոնկօ : Հարիւրապետ Միքոմպերօ որ վարչապետ էր, Հանրապետութիւն հռչակեց եւ դարձաւ Պետութեան ղեկավար :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ձայնպատկերասփիւռը 24 ժամուան գործադուլ կ՛ընէ այսօր Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր մէկ :

ՓԱՐԻԶԵԱՆ շրջանը 14 միլիոնէն աւելի բնակիչ պիտի ունենայ 2000 թուականին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, 1965ին աւելի քան հարիւր հազար հոգի մեռած են քանսերէ եւ 34 հազար կառքի արկածներէ :

ԼԻԲԱՆԱՆ ընկերային եւ տնտեսական կրկնակ տագնապի մէջ է: Լիբանանցի բանուորներու ընդհ. դաշնակցութիւնը 24 ժամուան ազգարարիչ գործադուլ մը հռչակեց, որու պիտի յաջորդէ նոր գործադուլ մը, Դեկտեմբեր վեցէն սկսեալ եւ անորոշ ժամանակի համար եթէ կառավարութիւնը զոհացում չտայ ընկերակցութեանց պահանջներուն: Ասոնք ամսականներու յաւելում կ՛ուզեն եւ ընկերային ապահովութեան օրէնքին բարեփոխումը ինչ կը վերաբերի հիւանդութեան ապահովութեան :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Ալժերիոյ ղեկավարը՝ Պումետիէն պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ: Իրեն ի պատիւ տրուած կոչունքի մը ընթացքին, նախագահ Նասր Պումետիէնի տուած է Նեղոսի կարգի մեծ շքանշանը եւ շեշտած .— « Ձեր այցելութիւնը հիանալի առիթ մըն է խոր ուսումնասիրութիւն մը կատարելու համար ներկայ կացութեան արաբական աշխարհի մէջ եւ ընդհանուր ծրագիրներ պատրաստելու հաւաքաբար գործելու համար »:

ՇԱՄՊԵՐԻԻ Եղեռնագատ Ատեանը ազատ արձակեց երիտասարդ մայր մը, որ սպաննած էր իր ցաւագար զաւակը : Երախան որ առողջ ծնած էր, վեց ամսականին մենենժիթ ունեցած էր եւ անկէ ետք կորսնցուցած էր առողջ տղու մը բոլոր յատկանիշերը : Չէր խօսեր, չէր տեսներ, չէր լսեր, չէր քալեր ու լուսնոտութեան տագնապներ կ՛ունենար : Մայրը բացատրեց թէ արտակարգ սէր ու խնամք տալէ ետք, չէր դիմացած զաւկին տառապանքին, ու նախընտրած էր վերջ տալ անոր կեանքին :

ՄԱՐՈՔԻ մէջ հակամերիկեան թռուցիկներ կը շրջին որոնք « Իսլամի բիւրեղացման ռազմիկներ» ստորագրութիւնը կը կրեն, որով «ամերիկացի գրաւողները» կ՛ամբաստանուին թէ դրամի իշխանութիւն մը հաստատած են: Կը շեշտուի նաեւ թռուցիկին մէջ .— « Ամէն Մարոքցի որ կը յաճախէ Քենիթրայի ամերիկեան խանութը Միացեալ Նահանգներու Լաբէն է, որ պատրաստ է իրենները եւ իր երկիրը ծախելու » :

ԿՈՍԻԳԻՆ Փարիզ կը հասնի այսօր: Օրլիի մէջ զինքը կ՛ընդունի նախագահ տը Կոլ: Քաղաքական անձնաւորութիւններէ զատ, վարչապետին կ՛ընկերանայ իր աղջիկը: Կոսիգին պիտի այցելէ նաեւ Թուլուզ, Լիոն եւ Կրընոպլը :

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Արեւ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն իր խոր ցաւը կը յայտնէ տաղանդաւոր գրագէտ

ԸՆԿ. ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ :

« Համազգայինի» Փարիզի վարչութիւնը իր խոր ցաւը կը յայտնէ մեծ գրագէտ եւ հայրենանուէր հայ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

մահուան առթիւ :

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը ցաւակցական հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Պոսթըն, «Հայրենիք»ի խմբագրութեան :

« Կ՛ողբանք վաստակաւոր գրագէտ Համաստեղի մահը: Խոր ցաւակցութիւններ»:

«ՅԱՌԱՋ»

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը եւ մասնաճիւղերը խորապէս ազդուած

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

մահուան գոյժէն իրենց վշտակցութիւնը կը յայտնեն իր զաւակներուն եւ ազգականներուն :

×

Համաստեղի դառն կորուստին առթիւ, «Յառաջ» Կիրակի օրուան իր թիւը ամբողջութեամբ կը նուիրէ տարաբախտ գրագէտին յիշատակին :

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ ...

ԲԱԼՈՒ

21 Օգոստոս 1966.— Օրն է Կիրակի : Առաւօտեան կանուխ ժամերուն Բալու երթալու կը պատրաստուիմ : Հիմա եկեղեցիներու զանգակները հաւատացեալները աղօթքի կը հրաւիրեն : Մինչ ես, կոչնակները լռած, կամարները սրբազան երգի մրմունջներուն կարօտ, որբ մնացած տաճարներուն մէջ աղօթելու. Ու ես կ'երթամ ...:

Կպրուղիէն մեր կառքը կը սուրայ : Նոր զարթնող բնութեան թովչութեան մէջ, նստարանիս վրայ՝ լուռ կը խոկամ : Ժամանակի գլանը կը թաւալի, իր ներքեւ կը ճզմէ ամէն ինչ եւ կը ձեւափոխէ : Անյեղլի օրէնք է այս : Բայց ես, ձեւափոխուած նորին մէջ, հինը, հարազատը որոնելու, եւ կարօտով կուրծքիս սեղմելու. Ու ես կ'երթամ ...:

Ժամանակի անիւը կը թաւալի : Ան մըշտաշարժ կը գործէ : Հինը կ'աւերէ եւ նորը կը կերտէ : Ես, հինին սիրահար, աւերակներու մէջէն մխացող ծուխին առջեւ ծնադրելու. Ու ես կ'երթամ ...:

Արեւը լեռներու կատարներէն նոր ժպիտով մը մեզ կ'ողջունէ : Ամէն կողմ ոգեւորութիւն մը կը սկսի, երէկը կը մեռցուի, նոր կեանք մը կը ծնի .— Բայց հինը իմ մէջս կ'ապրի, աւերակներու մէջ հին ու հարազատ երգեր երգելու. Ու ես կ'երթամ ...:

Կէս ճամբան կերակուրի դադար կը տրուի : Առուակի մը մօտ, ծառերու շուքին ներքեւ, բացօթեայ գիւղական պարզուկ ճաշարանին կերակուրը ախորժակով կը ճաշակեմ : Եւ ապա առուակին հետ մըտերիմ, գլուխ գլխի մենք զրոյցի կը սկըսինք : Անոր ալիքներուն մէջ թաղուած յուշերը կը զարթնուն, տխուր պատմութիւններ : Երբեմն ալ ուրախ երգի ձայներ զիս կ'օրօրեն : Ան կը պատմէ ես կուլամ : Ան կ'երգէ ես կը պարեմ : Երգ ու պարով, եւ մերթ լալով, ան կը շտապէ իր վիշտերը ովկէանի խորերը թաղելու, ես ալ սարերու մաքուր օդով շունչս նորոգելու, Ու ես կ'երթամ ...:

Փոշոտ ու անկանոն ձորերու եւ կիրճերու անձաւներէն Բալու կ'երթանք : Երբեմն չոր ու խոպան, երբեմն ալ կանանչ ու ծաղկաւէտ պարտէզներու եւ անտառներու մէջէն կ'անցնինք : Կէսօրուան մօտ Բալու կը հասնինք :

Օդը տաք է, ես ալ չափազանց ցընցուած եմ, բայց հանգչելու ո՛չ համբերութիւն, եւ ո՛չ ալ ժամանակ ունիմ : Կէսօրուան մէկին վերադառնալիք օթոպիւսին պէտք է հասնիմ :

Հին Բալուն երթալու համար բաւական երկար ճամբայ մը կայ : Միջավայրը ինծի ծանօթ չըլլալուն պատճառով, երիտասարդ մը որպէս ուղեցոյց կը վարձեմ : Դէպի վերին Բալու վազելու արագութեամբ կը շտապեմ : Ուղեկիցս Ալի կ'ըսէ.

— Ամուճա՛, հակառակ մեր գիւղացի ըլլալուն, դուն մեզմէ աւելի արագ կը քալես :

Երիտասարդը մազերուս սպիտակութեան, եւ մօրուքիս նայելով զիս ծեր կը կարծէ, եւ իրաւ ալ իմ թէ տարիքիս եւ թէ կազմուածքիս տարողութենէն դերի վեր աշխուժութիւնը սրտիս խորը ծրարուած կարօտի պոռթկումն է : Բարձր սարերու զուլալ ջուրերովը զովանալու եւ վիրաւոր սիրտս ալ մխիթարելու. Ու ես կ'երթամ ...:

Բալուի մեծ բերդին խրոխտ ու փառաւոր տեսքին կը զմայլիմ : Վարը անոր ոտքերուն քծնելով պլլուող Եփրատը երբեմն կը կայտռէ, երբեմն ալ գլխիկոր մտածկոտ է : Լեռնային քարուտ ճամբայէ մը, գրեթէ մագլցելով Բալու կը մտնենք :

Փողոցները ամայի, բակերու պատերը փլած, կիսափուլ ու անմարդաբնակ տուներու առջեւէն կ'անցնինք : Հին փողոցներէն արագ քայլերով. Ու ես կ'երթամ ...:

Բարձունքի մը վրայէն հոյակապ եկեղեցիի մը կմախացած պատերը կը տեսնուին : Կարօտաբաղձ սրտով ուխտաւորի մը սպասող սրբավայրին մէջ աղօթելու. Ու ես կ'երթամ ...:

Եկեղեցիին բոլորտիքը շրջող մարդիկ, իմ յայտնուելովս անյայտացան : Եկեղեցիին առջեւի պատն ու կաթողիկէն ամբողջութեամբ փլած են, միայն կամարներն ու խորանի մասը կանգուն կը մնան : Խորանին ճակատը գրուած գոհար շարականը կը բարբառի.

« Խորան սրբութեան կանգնեցաւ Սուրբ Եկեղեցի, եւ Քրիստոս թագաւորն ի սմա պատարագեալ. Եկայք հաւատացեալք երգեսցուք Քրիստոսի երգ նոր» :

Կործանած սեղանին առջեւ բազկատարած ես կ'աղօթեմ : Պապերուս փափաքին համաձայն երգեր կ'երգեմ : Երբեմնի Բալուցիներու յիշատակին իմ աղօթքներս կիրակնօրեայ տոհմիկ պատրագ են... Պատարագ մը՝ մենաւոր եւ սուրբ ...:

Երբ տաճարին շուրջը կը շրջէի, տեսայ որ գիւղացիներ եկեղեցիին խորանին ետեւը վրան լարեր են : Զիս իրենց բանակատեղին հրաւիրելով թէյ հրամցուցին : Խօսակցութեան միջոցին յայտնի եղաւ, թէ հոն զանձ փնտռելու համար եկեր են եւ նիւթական զանձ փնտռելու նպատակով, իսկական գոհար զանձերը կը կործանեն :

Տաճարին հարաւային պատին հիմերուն տակ փորուած տեղ մը, քարի մը վրայ հին արձանագրութիւններ տեսայ : Ասոր նման գրութիւններ, Մշոյ Ս. Կարապետի վանքին փլատակներուն մէջ ալ տեսեր ու նօթագրեր էի : Ասոնք պատմական իրողութեանց ապացոյցներն են : Հին մեհեանները կործանուելով, եկեղեցիներու վերածուեր էին : Այսօր ալ եկեղեցիներուն կործանումովը առ յաւէտ կորսուած կարծուած հին հայերէն նշանագրեր մէջտեղ կ'ելլեն : Այս մասին տեղին է վերյիշել հայկական առածը.— «Չկայ չարիք, որ չբերէ բարիք» :

Ես կ'ենթադրեմ, որ այս հատուկտոր նշանները, հին հայկական նշանագրերու նմոյշներն են : Եւ արդէն անոնցմէ մէկ քանիին իմաստը գտած եւ գաղտնիքը լուծած եմ :

Տաճարին գտնուած բարձունքին տակէն, Եփրատը գլխիկոր ու ամօթահար կը սողոսկի, մեծկակ քար մը իր գլխուն կը նետեմ : Քարին անկումէն պատառուած ջուրերուն տակէն բիւր հազարաւոր աղաղակներ կը լսուին : Իրենց հոգիներուն աղօթելուս համար, անհետացողներու հոգիները կը ցնծային :

Վերադարձիս՝ Ղոշմար օղլի Գարեգին էֆէնտիին բնակարանը այցելեցի : Երբեմն հիւրերու օթեւան զարիպներու հանգըստարան այս նահապետական օճախին ծխնելոյզէն մուխ չէր ելլեր : Ես ալ գլխիկոր գացի դետեղերքը, հանգստանալու համար ժայռի մը վրայ նստայ :

Վարը դետին մէջտեղը խոշոր քար մը կայ, որուն վրայ մրջիւնի բոյն ըլլալը գիւղացիները կը վկայեն : Իսկ անտառներու եւ այդիներու մէջ թաքնուած Մէզրէն, Հաւիկը, Վարդենիկը, Արփունքը, Ղոշմարը եւ այլ վայրեր դիտելով, հին փառքերու վայելքը կը վերապրիմ :

Վերադարձի օթօպիւսը արդէն մեկներ էր : Երեկոյեան ժամը 8·30ի շոգեկառքին սպասելու պարտաւորուած էի : Գիւղական սրճարանի առջեւ հայրենակիցներու հետ մտերիմ խօսակցութիւններով ժամանակ կ'անցընենք :

Արեւը մայրամուտին է մօտեցեր : Սեւ ծածկոցը հանդարտօրէն կը տարածուի : Ուրախութիւնները տրտմութեան կը փոխուին ... Ես ալ տխուր յիշատակներով, դէպի էլազըզ. Ու ես կ'երթամ ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՆԻԻԹԵՐ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ԹԱՏՐՈՆԸ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻ ՄԷՋ

1860ին Ալեքսանդրապոլի մէջ տեղի կ'ունենան շարք մը թատերական ներկայացումներ, որոնցմէ առաջինը՝ «Շուշանիկ»ը, բաւական յաջողութիւն կը գտնէ :

1873ին թատերական գործը կեդրոնացաւ քանի մը մանկավարժներու ձեռքին մէջ : Ա. Բաբայեան, Գ. Յովհաննիսեան, Ա. Ամիրեան, Ս. Արաբաջեան, Մ. Տէր-Սարգսեան, Ս. Բէկնազարեան, Ղ. Աղայեան, Հ. Ղուկասեան՝ դէմքեր, որոնք թատրոնը կը նկատէին ոչ իբրեւ զուարճավայր, առաւել եւս ոչ իբրեւ «պարապոյ պիտոյք», այլ իբրեւ կրթական, մըտաւոր կեանքի միւս բնագաւառներուն համարժէք ընկերային, գեղարուեստական երեւոյթ :

Թատրոնը իր շէնքը չունէր : Ներկայացումները տրուած են տուներու, դպրոցներու մէջ : Հակառակ եղած դժուարութիւններուն, 1879ին կը ներկայացուին երեք թատերական գործեր : 1880ին Ադամեանի, Հրաչեայի, Սաֆրազեանի եւ Մանդինեանի մասնակցութեամբ կը ներկայացուին բազմաթիւ թատերգութիւններ :

Ալեքսանդրապոլի մէջ կային նաեւ երիտասարդական եւ պատանեկան թատերախումբեր :

Մեծ դժուարութեամբ մէջտեղ եկած գործը չյարատեւեց : Ռուս կառավարութեան կողմէ հայկական դպրոցներու արդելքին (1885, 1896, 1903) կը յաջորդէ թատերական գործերուն գրաքննութեան օրէնքը :

Դարասկիզբին Ալեքսանդրապոլի թատրոնը կը թեւակոխէ իր զարգացման նոր, աւելի բարձր աստիճանը, որ պայմանաւորուած էր քաղաքին տնտեսական, մշակութային եւ ազգագրական յստակ դիմագիծով :

Թատրոնին սեփական շէնքը, որ իրականութիւն դարձաւ դարասկիզբէն, կարեւոր դեր խաղաց անոր յետագայ զարգացման համար : «Ժողովրդական տունը», կանոնագրութեան համաձայն, կոչուած էր նպաստելու ժողովուրդին մտաւոր յառաջդիմութեան, կազմակերպելով մատչելի դիներով ներկայացումներ, համերգներ, հանդէսներ, երեկոյթներ, դասախօսութիւններ :

Ալեքսանդրապոլի մէջ աշխոյժ գործունէութիւն ցոյց տուած է Թիֆլիսի հայկական տրամաթիկ խումբը, որուն կազմին մէջ գտնուած են Վրոյր, Սիրանոյշ, Զարիֆեան ամոլը, Աւետեան, Օր. Ադամեան, Աբէլեան, Արաքսեան եւ ուրիշներ : Ալեքսանդրապոլի իրենց ներկայացումները եղած են «Համլէթ», «Շէրլոկ», « Թարթիւֆ», «Աւազակները», «Քորրատօ», «Քին», « Արշակ Բ.» , « Երուանդ Բ.», «Ռուզան» եւայլն :

« Ուրախութեամբ պիտի նկատենք, որ վերջին ժամանակներս, — կը գրէր այդ ներկայացումներուն գտած ժողովրդականութեան մասին՝ Պ. Մոճոռեան «Ախուրեան» թերթին մէջ,— մեր հասարակութիւնը մի առանձին սիրով է յաճախում հայկական ներկայացումները : Սա բեմի եւ գեղարուեստի առաջադիմութեան նախանձախնդիրներիս իղձն է եղել, որ վերջ ի վերջոյ իրականացաւ, կեանք եւ գոյութիւն ստացաւ մեզանում : Ինչքան էլ աննպաստ լինի Ալեքսանդրապոլցիների նիւթական դրութիւնը, բայց եւ այնպէս մեր հասարակութիւնը պարտաւոր է իր ունեցածից մի որոշ մաս բաժին հանելու իր հայրենի բեմին եւ Ալեքսանդրապոլի առաջադիմութեան օջախը կազմող թատրոնին : Ինչքան անկեղծ են սիրում իրենց մայրենի լեզուն, իրենց բեմն ու գեղարուեստական դրականութիւնը ... Եւ կատարելով մեր գերագոյն պարտքերից մէկը՝ մենք միաժամանակ կատարած կը լի-

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ,

ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Երբ տուն կը հասնին, չէթէները կը բռնեն եւ իրենց տան մէջ կը գնդակահարեն : Արտին Արալըխին կողմերը կը բնակէր մօրս մօրաքրոջը տղան, Համբարձում Էրզեան իր ընտանիքով : Չէթէները կը ներկայանան տունը, «քեզ աշխատցնելու պիտի տանինք» կ'ըսեն Համբարձումին : Տանը արժէքաւոր իրեղէններէն ծրար մը կազմել կուտան, թեւին տակ կը դնեն, կը տանին՝ քիչ անդին կը սպաննեն : Իսկ իր երիտասարդ կինը, Յարդինէ, վեց ամսու մանչուկին՝ Գրիգորիկի հետ, քոյրը օրիորդ Աղաւնի, մայրը Թամճենց Պայծառը, կ'առնեն կը տանին մօտակայ մետաքսի աւերակ գործարանը :

Այդտեղ կը հաւաքեն նաեւ նոյն շրջանէն բազմաթիւ ընտանիքներ, որոնք չէին կրցած փախիլ : Մանարանին մէջ կը գտնուի նաեւ իր մօրը, Սանթըռ աղային աղջիկին՝ Հանըմ քոյրիկին հետ դպրոցի ընկերներէս Սարգիսը, հազիւ 11–12 տարեկան, զոր Փիսիկ կը կոչէինք :

Այս մանարանին մէջ է որ գործադրուած է ամէնէն զարհուրելի նախճիրը, ինչպէս ինծի վկայեցին Յարդինէ եւ Սարգիսին մայրը Հանըմ քոյրիկը :

Յիսունէն աւելի էին այստեղ հաւաքուածները : Կատարելապէս կողոպտելէ ետք, իրենց հագած հագուստներն անգամ հանելով առնելով, դրամ կը պահանջեն : Յետոյ կը բռնաբարեն երիտասարդ աղջիկներն ու կիները, մանաւանդ 12–13 տարեկան Արաքսի անունով աղջնակ մը բազմաթիւ չէթէներ կը լլկեն եւ յետոյ հօրը եւ մօրը հետ կը մորթեն : Նոյնպէս Քրիստինէ անունով աղջնակ մը, Օրիորդ Աղաւնին, մայրը՝ Պայծառ կ'իյնան կացինով վիրաւոր, Յարդինէին գնդակ մը կ'արձակեն, ու դէմքէն վիրաւոր դետին կը ձգեն, իսկ վեց ամսու Գրիգորիկը անդին կ'իյնայ ու կուլայ, վիրաւոր մայրը տղուն ձայնը կ'առնէ, բայց արեան ճապաղիքներու մէջ ուժաթափ՝ չի կրնար շարժիլ : Այդ պահուն կը լսէ չէթէներէն մէկուն ձայնը.

— Շունըն սէսինի քէս, պէ՛:

Կացինի հարուած մը տղեկին գլուխը երկուքի կը կիսէ ու ձայնը կը դադրի :

Ահա թէ ինչպէս կը նկարագրէ դասընկերոջս Սարգիսին մայրը՝ Հանըմ քոյրիկ.— Սարգիս, զոր Փիսիկ կ'անուանէինք, բարի տղայ մըն էր՝ հրեշտակային գեղեցկութեամբ, կապոյտ աչքերով, խարտեաշ գանգուր մազերով : Մօրը, մօրաքրոջը եւ ուրիշներու հետ կը հանեն մանարանին վերի յարկը : Նախ կ'առնեն բոլոր դրամները, զարդեղէնները, հագուստները :

Ճիշդ այդ միջոցին հրէշ մը դաշոյնը կը խոթէ Սարգիսին ուսին մէջ : Խեղճ տըղան «մայրիկ» պոռալով կը փախչի, սարսափահար ու թաւալգլոր, սանդուխներն ի վար : Ետեւէն նոյն հրէշը գնդակ մը կը պարպէ եւ անշունչ կը փռէ դետին : Գնդակ մըն ալ կը պարպէ Հանըմ քոյրիկին վրայ, որ ուսը ջախջախուած կ'իյնայ դետին : Իսկ քոյրը եւ միւսները դաշոյնով ու կացինով կը սպաննուին :

Այս սպանդէն կ'ազատին չորս հոգի, վիրաւոր բայց մեռած կարծուելով,— Յարդինէ, դէմքէն վիրաւոր, բերնին քովէն մինչեւ ականջը ճեղքած, (Ֆրանսայի մէջ երկրորդ անգամ ամուսնացաւ, երկու աղջիկ զաւակ ունեցաւ, ու վաղաժամ մահով մեռաւ), իր քոյրը եւ մայրը կացինով վիրաւոր կ'իյնան, (այժմ Հայաստան), Սարգիսին մայրը՝ Հանըմ քոյրիկը, ուսը գնդակով մը ջախջախուած, — տարիներ ետքը, նոյն վէրքին բորբոքումին հետեւանքով մեռաւ Ֆրանսայի մէջ :

Ղառղաշլըխին կողմը, նախ կը կողոպտեն Զմպայեան Մինասը, յետոյ կը մորթեն : Իր կինը Վարդանուշ եւ 2 – 3 տարեկան տղեկը, Ստեփանիկը, կ'ազատին հրաշքով : Նոյն շրջանին մէջ կը մորթեն տարեց այր մը եւ կին մը, որոնց անունները չեմ յիշեր :

Հրացանազարկ կ'ընեն Փիլիկեան Յակոբին մայրը, Ապաճի մայրիկ անունով կին մը, որոնց հետ շատ ուրիշներ, անունները ինծի անծանօթ : Քիչ ետք պիտի յիշատակեմ ուրիշներ ալ, նոյնպէս նահատակ : Միայն փաստաբան Խաչիկ էֆէնտին, երբ սպաննելու կը տանին, կ'ազատի շնորհիւ իրեն երախտապարտ Թուրքերու կողմէ :

Այսպէս կոտորածը շարունակուեցաւ հինգ օր : Ի վերջոյ հոս ու հոն գտնուած մնացորդացը, մեզ բոլորս առին տարին Կառավարչատան ետեւը, մեծ շերամատուն մը, դրան առջեւ զինուոր մը գրին իբրեւ պահակ ու հաց տուին իբրեւ թային :

Առաստաղին մէջ պահուրտած Համբարձում եղբայրին կինը, որ յղի էր, ինչպէս նաեւ երկու աչքերը կոյր մայրը, շատ մտահոգ էին իր մասին, բայց ո՞վ կը համարձակէր երթալ մինչեւ հայկական թաղ եւ փնտռել պահուրտած մարդ մը, եթէ սակայն ողջ մնացած էր : Մեզի հետ էին մայր մը եւ իր աղջիկը, Սոխճիին Զաքըր տուտուն, որ մանկաբարձուհի էր և վերժինը, որ երիտասարդ մանկամարդուհի մըն էր :

ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

(5 Շար.)

ՓՐՈՖ. Լ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Վերջերս հաճոյքով կը կարդայինք թէ Ֆրանսա կը դտնուի չորս ամիսէ ի վեր, կառավարական հրաւէրով դասախօսելու աստեղագիտութեան մասին :

Շաբաթ օր, Փլէյէլ սրահին մէջ, Աստուածաշունչի Ա. տպագրութեան 300ամեակին նուիրուած հանդիսութեան ծանօթացանք ու ջերմ եղաւ մեր խօսակցութիւնը: Փրոֆէսէօրը զարմանքով եւ (անտարակոյս ուրախութեամբ) իմացաւ թէ Սեւրի մէջ գոյութիւն ունի տասնեակ տարիներէ ի վեր հայ մանչերու Ֆրանսայի երկրորդական միակ վարժարանը :

Երկուշաբթի առաւօտ, բարեկամի մը ընկերակցութեամբ, արդէն վարժարանի յարկին տակ է սիրելի փրոֆէսէօրը : Իր մուտքը ճաշարան՝ ջերմ ու խանդավառ, ծափերով ընդունուեցաւ աշակերտներու կողմէ որոնց ամէնուն աչքերուն մէջ պարծանքի եւ ուրախութեան փայլ մը կը ցոլար : Տեսուչ Հայրը ներկայացուց անունի հիւրը, որ խօսք առաւ եւ պատկերալից ձեւով մը շեշտեց թէ ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը պարտք կը դնէ մեր վրայ զուտ ազգային շրջանակէն սկսելով հետզհետէ դրաւել, մեր տաղանդովն ու հանճարովը, միջազգային դիրքերը, եւ տիեզերական համաստեղութեան մէջ հայ աստղերով փայլուն աստղերուն հոյլ մը կազմել :

Ապա մտերմիկ շրջանակի մը մէջ դաւաթներ պարպելէ ետք համայն Հայութեան պայծառութեան, սիրելի փրոֆէսէօրը բաժնուեցաւ մեզմէ պատրաստուելու համար յաջորդ օրը դէպի Հայաստան ճամբորդութեան :

Յ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Սիտնիէն կը գրեն 10 Նոյեմբեր թուականով.—

Հեռաւոր Աւստրալիոյ նորակազմ հայ գաղութը, շնորհիւ հասնող նոր Հայերու, կազմակերպուեցաւ արագաբար: Հիմը դրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Աւստրալիոյ կազմին: Կազմուեցան նաեւ Մշակութային Միութիւն, Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Հ. Օ. Միութիւն : Հ. Յ. Դաշնակցութեան հովանաւորութեան տակ, այս Միութիւնները ձեռք – ձեռքի տուած կը գործեն, սատարելով ազգապահպանման, վառ պահելով ազգային կեանքը :

Ձեռնարկուած է «Ակումբի գնումի ֆոնտ»ի մը, ունենալու համար սեփական հաւաքավայր, ուր կարենան համախմբուիլ վերոյիշեալ Միութիւնները :

× Օգոստոս 20ին յանկարծամահ եղաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ական, Հայ Մշակութային Միութեան ատենապետ Սերոբ Փափազեան խոր սուգի մատնելով բոլորս: Զաւակըն էր մեր աննման Քեռիի կամաւորական խումբի ֆետայիներէն ընկեր Յարութիւն Փափազեանի: Մեծ ազգասէր, իր բնակարանը վերածուած էր ակումբի եւ վարժարանի : Հայ Մշակութային Միութեան Կիրակնօրեայ վարժարաններու հոգաբարձութիւնը որոշեց Սերոբի բնակարանը վարժարան կոչել իր անունով :

× Գաղութը տօնեց նաեւ Խանասորի արշաւանքին տարեդարձը :

Հանդէսին բացման խօսքը ըրաւ ընկեր Սահակ Եղօեան: Բանախօսեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի ատենապետ եղբ. Արսէն Հէքիմեան : Գեղարուեստական բաժնին ներկայացուեցաւ պզտիկ թատրերգութիւն մը : Օր. Գեղեցիկ Ալահվերտեան, Հայաստանէն գաղթած, նուագեց գանոնի վրայ «Կարկուտ տեղաց»ը եւ Սերոբ Աղբիւրի երգերը: Գրիգոր Լուսիկեան արտասանեց Շիրազի «Պատգամ»ը :

Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ խրախճանք, որու ընթացքին երգուեցան մեր բոլորի սրտին խօսող յեղափոխական երգերը : Ներկաներու սրտաբուխ նուիրատուութեամբ՝ ի նպաստ նոր ակումբի գնման ֆոնտին գոյացաւ 300 տոլար :

× Երկու Կիրակնօրեայ վարժարաններու կողմէ, թէյասեղանի շուրջ, կազմակերպուեցաւ ծնողական հանդիպում-հանդէս մը: Խօսք առաւ հոգաբարձութեան ատենապետ ընկեր Հայկ Աւագեան: Յատուկ շնորհակալութեան խօսք ուղղեց ընկեր Յովհ. Մարտոյեանին, որ դաստիարակչական գործին նուիրեալ կազմակերպիչն է :

Խօսք առին նաեւ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան կողմէ՝ եղբ. Քրիստափոր Յակոբեան, ուսուցչական կազմին կողմէ՝ Տիկին Ա. Աբօշեան, Հ. Օ. Միութեան կողմէ՝ Տիկին Ա. Լուսիկեան :

Ծնողքներու կողմէ շնորհակալութեան եւ գնահատանքի խօսք ըրին տիկին Թ. Լեւոնեան եւ Ս. Սարգիսեան: Սրտաբուխ նուիրատուութիւններէ գոյացաւ կոկիկ գումար մը :

Հայ Մշակութային Միութեան կողմէ ընկեր Յակոբ Զարացեան շնորհակալութեան խօսք ուղղեց ծնողքներուն եւ բոլոր ներկաներուն :

Այս առիթով, Հ. Մ. Միութեան հոգաբարձութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Լիբանանի հայ ազգային վարժարաններու Ուսուցչական Միութեան վարչութեան, մեր աշակերտներուն հայթայթած հայերէն լեզուի եւ ազգային պատմութեան դասագիրքերուն համար:

× Ս. Թարգմանչաց տօնին առիթով, հոծ բազմութեամբ լեցուն սրահի մէջ եւ ներկայութեամբ 126 երկսեռ աշակերտներու տեղի ունեցաւ հանդէս : Բացման խօսքը ըրաւ եւ հանդէսը վարեց տիկին Յ. Զարացեան :

Ներկաները մեծ յուզումով ունկնդրեցին փոքրիկներու երգերն ու արտասանութիւնները :

Բանախօսեց ընկեր Քրիստափոր Յակոբեան :

Տեղի ունեցաւ օրուան խորհուրդը ներկայացնող կենդանի պատկեր մը՝ «Ս. Մեսրոպ եւ իր տեսիլք – հրաշքը», պատրաստուած՝ երիտասարդ ուսուցչուհիներ Օր. Լ. Տէմիրճեանի եւ Օր. Ա. Կաքաւեանի կողմէ :

Հանդէսի վերաջաւորութեան, ընկեր Հայկ Աւագեան բեմ հրաւիրեց ուսուցչական կազմը եւ շնորհակալութեան խօսք ուղղելէ ետք, իբրեւ վարձատրութիւն անոնց անձնուէր ծառայութեան, Հայ Մշակութային Միութեան կողմէ նուէրներ բաժնեց : Հանդէսին յաջորդեց խրախճանք, որ խանդավառ մթնոլորտի մէջ տեւեց մինչեւ ուշ դիշեր :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ս. Նշան Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կատարուած է ընկ. Օննիկ Մելիքսէթեանի յուղարկաւորութիւնը : Դամբանականներ խօսած են ընկեր Յովհ. Շահինեան (Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. վարչութեան կողմէ), Տոքթ. Ե. Գոնիալեան (Համազգային), Ընկեր Հրաչ Տասնապետեան (Հ. Յ. Դ. Կեդր. կոմիտէ):

ՊՈՍԹԸՆԱԲՆԱԿ Ամերիկահայ ծանօթ երաժշտագէտ եւ Կոմիտաս երհչախումբի ղեկավար ընկ. Ռուբէն Գրիգորեան, երաժիշտներու համաշխարհային «Սինֆոնիա» եղբայրակցութեան տարեկան համագումարին, որ տեղի ունեցած էր 1966 Հոկտեմբեր 22ին, Նիւ – Ճըրզիի Մոնթքլէր համալսարանին մէջ, արժանացած է համամերիկեան առումով Ազգային Պատուոյ Անդամ կոչումին, յատուկ յիշատակագիր փլաքով մը :

ՍԱՆ – ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» ակումբը այրած է Նոյեմբեր չորսի դիշերը : Հրդեհը ծագած է վարի յարկի խանութէ մը եւ արագօրէն ծաւալած : Շէնքը մասամբ միայն ապահովուած էր եւ կարեւոր վնասներ կան :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեծ շուքով տօուած է Գալֆայեան Տան հարիւրամեակը : Զանազան հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են այս առթիւ : Նախ Շիշլիի գերեզմանատունը Մայր Քրիստինէի, Աղաւնիի եւ քոյր Նեւրիկի դամբարաններուն այց մը կատարուած է, առաջնորդութեամբ Պատրիարք Հօր: Գերեզմանէն ետք, Գալֆայեան տան մատուռին կատարուած է Կիրակմուտքի ժամերգութիւն, ապա հոգեհանդիստ : Յաջորդ օրը՝ Կիրակի, հանդիսաւոր պատարագ մատուցուած է Պէյօղլուի Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ մէջ: Տեղի ունեցած է նաեւ աշխարհիկ հանդիսութիւն մը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, գրեց Ա. Աստուածատրեան, Յ. Թուրշեանի «Սարատարապատի հերոսամարտը» գրքին առթիւ: հրատարակութիւն «Համազգայինի», Պէյրութ 1966:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ Բարեկամներու Միութեան Հիմնադրութեան Տասնամեակի յուշագիրք (1956 – 1966, Նիւ–Եորք), 1966 :

ՍՐՏԻ ՎԻՐԱԲՈՒԺՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐ, գրեց Փրոֆ. Անդրանիկ Ճաղարեան, հրատարակութիւն՝ «Գրական Շրջանակի», Պէյրութ 1966 :

նենք երկու բարենպատակ գործ, նախ որ կ՝ընդարձակենք մեր ժողովրդի մտաւոր հորիզոնը, զարկ կը տանք նրա գեղարուեստական ճաշակի զարգացմանը եւ ապա մի բարի նախանձ կը զարթեցնենք մեր հեռաւոր հայրենակիցների սրտում՝ մղելով նրանց դէպի հայկական ներկայացումներ : Ահա այս նպաստաւոր յիշողութիւններով ու խոհերով ենք մենք անգամ հեռանում թատրոնից, երբ նկատում ենք նրա ներսն ու դուրսը վխտացող բազմութիւնը, նրա ոգեւորուած բացականչութիւններն ու իրարանցումը... Ներկայացում են յաճախում անխտիր արհեստաւորներ, գործակատարներ, հարուստ, միջակ վաճառականներ, ծեր, պատանի, կին, այր »:

Ալեքսանդրապոլի թատրոնին գոյութիւնը ժողովուրդը ինքն է որ ապահոված է, առանց որեւէ օժանդակութեան :

Տեղական մամուլը («Ախուրեան», «Ժայռ», «Գաւառի ձայն») ուշադրաւ եղած է տարբեր ձեւով մըն ալ: Զկայ թերթի թիւ մը, որ այս կամ այն կերպով անդրադարձած չըլլայ ներկայացումներուն, նոյնիսկ ապագայ ներկայացումներուն: « Լսել ենք, որ մեր տրամաթիկ դերասանական խումբը Օստրովսկու մահուան 25ամեակին առթիւ պատրաստում է նրա «Արդիւնաւոր պաշտօնը»: «Լսել ենք, որ Սիրանոյշ – Աբէլեան կամ Մայսուրեան – Զարիֆեան խումբը գալիս է « Համլէթ », «Մէդէա» եւ այլ ներկայացումներ տալու : Թող շուտ գան, թող բարով գան մեզ հոգեկան մխիթարութիւն բերողները ...»:

Այս տողերէն ի յայտ կը դառնայ թատրոնին մեծ դերը մեր այդ ժամանակուան իրականութեան մէջ :

Հարիւր տարի առաջ Ալեքսանդրապոլի մէջ ծնաւ թատրոնը, որ ցարական Ռուսիոյ հաստատած հակահայ դաժան պայմաններուն մէջ սկսաւ ներարկել ազգային ինքնագիտակցութիւն : Իբրեւ մշակոյթի օջախ, ան հետապնդած է մէկ նպատակ՝ պահպանել եւ զարգացնել բազմադարեան ազգային մշակոյթը, մեծ գաղափարներ հաղորդել գեղարուեստի հզօր միջոցներով :

Ա. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Իշխանուհին զիս պալատին բոլոր անցուդարձերուն տեղեակ եւ վստահելի գաղտնապահ մը նկատելով, առանց իմ ներկայութենէս քաշուելու դողահար ձայնով մը անմիջական բացատրութիւն ուղեց անստորագիր նամակի մը մասին զոր ձեռքը բռնած էր :

— Կարդացէք, եթէ կը հաճիք, ըսաւ ան արհամարհոտ դոռոզութեամբ մը, եւ ըսէք թէ ինչ կը նշանակէ այս :

Շուարած Գահաժառանգը նախ պատասխանեց միայն իր տեսակ մը ծամածռական եւ յիմար ժպիտով, որ այնքան լաւ կը յատկանշէ իր այլասերած ոգին եւ իր դէմքին եւ ակնարկին կուտայ գրեթէ չարաշուք եւ սառն արտայայտութիւն մը :

Յետոյ, գրեթէ յափշտակելով իր դեռատի կնոջ ձեռքէն նամակը, ակնարկ մը նետեց անոր վրայ, պատառ պատառ ըրաւ իսկոյն եւ գորդին վրայ նետելով պոռաց .

— Կը մերժեմ պատասխանել ձեզի : Դուք կը փափաքի՞ք, որ անստորագիր նամակի մը ցափռտուքներուն առջեւ ինքզինքս արդարացնելու չափ ստորնանամ : Գէշ բան չէ ասիկա. եթէ պէտք ըլլար ուշադրութիւն դարձնել ամէն մէկ սինլքորի մեզի ղրկած գրութիւններուն, երբեք վերջը չէր գար :

Իշխանուհիին նրբակամար յօնքերը խստօրէն պռստեցան, իր տժգոյն եւ փափուկ դէմքը՝ ուր վշտալից տարիները կանխահաս կնճիռներ գոյացուցած էին՝ կը մատնէր անզսպելի եւ խիստ բարկութիւն մը, որ իր ամուսնոյն պատասխանելու դժկամակութեան առթած զայրոյթովը աւելի կը բորբոքէր :

— Ի մեծ դժբախտութիւն ձեզ, սկսաւ ան, ստացած եմ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները, եւ այսօր դիտեմ թէ ձեր ցափռտուքկոչածը իրականութիւն է ամբողջովին :

Յետոյ անախորժ հեգնութեամբ մը աւելցուց .

— Ստուգիւ այդ թխագեղ երդչուհին, որ մոռցնել տուեր է ձեր բոլոր պարտականութիւնները, այդ Իրէն Սփերնոնի կոչուածը Իտալիոյ մէջ մեծ յաջողութիւններ ունեցած է : Ջերմաջերմ շնորհաւորութիւններս կը ներկայացնեմ ձեզի : Ինծի ըսին թէ ան Հռոմի Սալա Մարկըրիթայի փայլուն աստղերէն մէկն է :

— Եւ յետո՞յ, հարցուց ան իր կնոջ գրգռիչ ակնարկ մը նետելով : Ինչի՞ պիտի յանդի այս ծիծաղելի տեսարանը, խնդրեմ :

— Ասոր: Ձեր պատռած նամակը աչքերս բացաւ : Քանի մը օր առաջ ստացայ զայն եւ իսկոյն գործակալ մը ղրկեցի Իտալիա, հասկնալու համար թէ անոր մէջ գրուածները ճի՞շդ էին: Այդ մարդը այս դիշեր վերադարձաւ եւ ահա թէ ինչ բերաւ ինծի : Տեսէք :

Միեւնոյն ատեն արագօրէն կը հանէր պահարանի մը մէջէն նամակատոմսի մեծութեամբ եւ քիչ մը ճմրթկուած բոպէական լուսանկար մը, որուն մէջ կ՝երեւէր Գահաժառանգը խաղի զգեստով : Անոր քովը կեցած էր խիստ վայելուչ մանկամարդուհի մը, որուն դէմքը շուքի մէջ մնացած էր: Այս մանրամասնութիւնները կրցայ տեսնել արագօրէն, երբ վեր վերցուցած ու Գահաժառանգուհիին տուած էի լուսանկարը զոր Իշխանը չուզելով դիտել, բարկութեամբ սենեակին միւս ծայրը նետած էր :

Բնականաբար, առարկեց իշխանուհին վշտագին դառնութեամբ մը, չէք ուզեր նայիլ անոր, որովհետեւ ձեզ նեղը ձգող ապացոյց մը է, այնպէս չէ՞ ... Ահ, հիմա դիտեմ արդէն թէ ինչո՞ւ Վիսպատէն գացիք: Այդ կինը կ՝երդէր հոն եւ դուք տուիք իրեն զմբուխտէ ադամանդակուռ զոյգ մը օղ զոր գնեցիք Ունդէր Տէն Լինտէի ծառուղին գտնուող Վօլըօլտ ակնավաճառէն : Տեսէք, ահաւասիկ նաեւ հաշուեցուցակը :

Եւ նոյն պահարանէն հանեց առեւտրական գլխագրութեամբ մը տպուած թերթ մը թուղթ :

Ասոր վրայ Գահաժառանգը կատաղօրէն բարկացաւ, դէմքը սահմռկեցուցիչ արժգնութիւն մը առաւ եւ երկար ատենէ ի վեր իր տառապեցուցած այդ խեղճ կնոջ երեսին արձակեց ամէնէն պժգալի անարգանքները, ըսելով թէ ալ չափը անցուցած էր եւ թէ այդպէս իր բոլոր քայլերը խիստ լրտեսութեան մը ենթարկելով չէր որ պիտի կրնար արդիլել զինքը իր ուզածն ընելէ :

Այս ամօթալի տեսարանը վերջացաւ յուսահատութեան սոսկալի տագնապով մը, երբ խեղճ իշխանուհին իրենց ամուսնութեան շրջանին, անարժան ամուսնոյն նուիրած հիանալի ականակուռ քայռամանեակը խլելով իր լանջքէն, բոլոր ուժովը անոր դէմքին նետեց :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշամ Խոնդկարեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ , Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

×

Այրի Տիկին Արշամ Խոնդկարեան յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Ս. Ղազարին (տես յանկը Ա. էջ) եւ յիսուն ֆր. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Նորոգութեան

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մալաթեան , զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ (Դեկտեմբեր 4) ժամը 11ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, իրենց սիրելի մօր , մեծ մօր՝

ԱՂԱՒՆԻ ԹՐԱԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Ութուզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց ամուսինին եւ հօր՝

ԵՓՐԵՄ ՈՒԹՈՒԶԵԱՆԻ

յանկարծական մահուան քառասունքի հոգեհանգիստը կը կատարուի այս կիրակի (4 Դեկտեմբեր) Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ :

Հանդուցեալին յիշատակը յարգողնե – րէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Օհան Տակուեան 30 ֆր. կը նուիրէ Կաթ. Հաչէ Պանեէոյի մանաճիւղին, Նչան Նաւասարդեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու բոլոր վարչու – թիւնները այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՋի փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ (3 Դեկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը , կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին :

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս , նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Սրե – նոյչներու : կիրակի 25 Դեկտեմբեր , ժամը 16ին Սալ Մազըօ , 88 Րիւ տ'Օպանեը :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջ – նորդարանի օրացոյցները երկու կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով :

Ընտիր քուղք, մաքուր տպագրութիւն :

Ստանալու համար դիմել Ազգային Ա – ռաջնորդարան ,

3 ՐԻՒ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիգրան Անդրանիկեան, որմէ լուր չառնելով մտահոգ է Պ. Ֆլէ : Փնտռուողին վերջին ծանօթ հասցէն է՝

ADAM DECORATION

(Գահիրէ) :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի դրել.—

L. FLE

Les Graviers

78 — FONTENAY-LE-FLEURY

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽՆԴՈՑՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան տարեկան խնջոյքը , կիրակի Դեկտեմբեր 4 , ժամը 15ին, Մշակոյթի ատն մէջ :

17 Րիւ Պլէօ

կը հրաւիրուին բոլորը :

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը , ի պատիւ հայ ուսանողներու եւ հասարա – կութեան , կը սարքէ ճաշ – խնջոյք մը , որ տեղի պիտի ունենայ 10 Դեկտեմբեր , և – րեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ , Փարիզ (9) :

Ճաշադին 10 ֆրանք , իսկ ուսանողները ձրի :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր երի – տասարդներու կողմէ :

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 300 ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱՒԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պատուարժան Հո – գեւոր Պետերու եւ նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան :

Այս Ուրբաթ (Դեկտ. 2) , ժամը ճիշդ 21ին, Պետական թատրոնի վերնայարկ սրահին մէջ (Ֆուայէ տու Թէաթր Մունիսիփալ) :

Կը խօսի ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը նախագահէ՝

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Ատենապետը Վալանսի Հայ Ազգ. Մի – ութեան) :

Գեղարուեստական խնամեալ յայտագիր : *Արտասանութիւն, խմբերգ, մեներգ, տեղւոյս լաւագոյն ուժերով :*

Սրահին ջերմութիւնը ապահով է :

Մուտքը ազատ է

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի

դասարաններու նոր բաժնին :
Շաբաթ 3 Դեկտ. կէսօրէ ետք
ժամը 4ին :

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ ԲՈԼՈՐԸ

26, Rue Troyon — SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութեան հաւաքոյթը որ տեղի պիտի ունենար այս Ուրբաթ , յետաձգուած է :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կո – չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՑԹԸ ԿԸ ՑԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

TRESORS DE LA PEINTURE

JAPONAISE

du XIIe au XVII e siècle

Musée du Louvre

du 4 Novembre au 31 Décembre

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՋի ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂի

3 Դեկտեմբեր , Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ :

CHABONNIERESի մեծ շքեղ սրահին մէջ

Նուագախումբ՝ «Les Compagnons du Rythme»

ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Ճոխ եւ համեղ պիւֆէ

Մատչելի գիներով

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը , որ կը դտնուին կապոյտ խաչի անդամուհիներու մօտ :

Մուտք՝ 10 ֆրանք

Հանդէսին օրը կիշէն 12 ֆրանք

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին կողմէ

Շաբաթ , Դեկտեմբեր 3 , ժամը 19էն սկսեալ , Մշակոյթի Տան մէջ , 17 Րիւ Պլէօ

GRANDE SURPRISE - PARTY

Organisée par le NOR SEROUND DE PARIS

Samedi 3 Décembre, à partir de 19 heures dans la Maison de la Culture Arménienne
17, Rue Bleue, Métro : Cadet

Ճոխ պիւֆէ

Մուտք 5 ֆր.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 4 Դեկտեմբեր , ժամը 17էն կէս գիշեր

GRAND - HOTEL

12 Պուլվար տէ Քաբիւսին

Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԴԱՒԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Տէր – Աբրամօֆի (*Քարփուչա*) *եւ իր պալալայիքայի խումբին :*

Ուսանողներու կէս գին

Մուտք 10 ֆր.

Orchestre RAY LEPLOUT

ATTRACTIONS

Ապահովել սեղանները՝ WAG. 38-54

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ 6 Դեկտեմբեր 1966 , երեքշաբթի ժամը 20·45ին

THEATRES DES ARTS, 66, Rue Rochechouart — Métro : ANVERS - CADET

Ընդհանուր խնդրանքին վրայ երկրորդ անգամ ըլլալով

կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արարուած ԹՐԱԴՕՇԻ

Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման :

Մասնակցութեամբ՝ Օրիորդներ .— Սոնիա Վարդանեան, Սոնա Ոսկերիչեան , Սիրանոյշ Զոնթրըեան, Եւա Զոնթրըեան, Վիվիան Կիրակոսեան :

Վերգինէ Բամպուճեան, Հերմինէ Եէսեան, Յասմիկ Մօմասեան : Մարտիրոսեան, Օտէթ Տէր – Յովհան – Պարոններ . — Նազարէթ Բըշտիկեան , Սերժ Տէր – Մատթէոսեան, Գաբրիէլ Գէորգեան, Շնորհ Սիրունի, Յակոբ Փափազեան, Միհայէլ Զաքմաքեան, Յակոբ Աւետեան, Դանիէլ Մանուկեան, Յակոբ Մոմճեան, Սամուէլ Քէօսէեան, Պետրոս Պասմաճեան :

Խմբերգներուն կը մասնակցին .—

Օրիորդներ .— Եւա Արզուեան, Սեդա Սայլաճեան, Պէաթրիս Յակոբեան , Պէաթրիս Աճէմեան, Բաթրիսիա Օհանեսեան, Ժագլին Շահինփաշեան , Ժանին Մատթէոսեան, Յասմիկ Աճէմեան :

Նաեւ «ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» համոյթը ղեկավարութեամբ՝ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՅի եւ «ՍՕՍԻ» պարախումբի աղջիկները ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Յասմիկ Քիւրեղեան :

Դիմայարդար՝ Յակոբ Առաքելեան :

Ծանօթ .— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Գին 15 , 10 , 8 եւ 5 ֆրանք

Տոմսերը ունենալու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն .—

U.G.A.B., 11, Square Alboni, Paris (16e), TRO. 03-18
Madame R. BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, Paris (9e), PRO. 61-10
Madame MARKARIAN, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), TAI. 65-64
« MAISON MASSIS », 21 Rue Saulnier, Paris (9e), TRU. 16-88.

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ
2
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
2 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10777 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.777

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԻՄԱՆԱԼԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը դաշնակիցները զրկեց կարեւոր զինակիցէ մը, որ արեւելեան ճակատին վրայ կը կռուէր գերմանական, աւստրիա – հունգարական եւ թրքական բանակներուն դէմ :

Ռուսիա վար կը դնէր զէնքերը եւ 1918 Մարտ 3ին Պրեստ – Լիթովտքի մէջ Գերմանիա եւ զինակիցները Լենինի կը պարտադրէին իրենց խիստ պայմաններ :

Այս չարաշուք դաշնագրի 4րդ յօդուածով Ռուսիա յանձնառու կ՚ըլլար «իր կարելին ընել ապահովելու համար Արեւելեան Անատոլուի նահանգներու շուտափոյթ պարպումը եւ անոնց վերստին յանձնումը Թուրքիոյ »:

« Արեւելեան Անատոլուն » Թրքահայաստանի գրաւեալ մասն էր : Նոյն յօդուածով Ռուսիա կը պարտաւորուէր նաեւ հրաժարիլ Կարսի, Արտահանի եւ Պաթումի շրջաններէն՝ ի նպաստ Գերմանիոյ զինակից Թուրքիոյ :

Նոյն օրը — 1918 Մարտ 3ին միայն Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած լրացուցիչ դաշնագրի Ա. յօդուածին Ե. հատուածին համաձայն Ռուսիա կը պարտաւորուէր «զօրացրուել եւ բոլորովին արձակել Թրքահպատակ հայ հրոսախումբերը, որ կը գտնուին ռուսական հողի վրայ եւ Թուրքիոյ գրաւուած շրջաններուն մէջ »:

Եւ ըսել թէ Պրէստի դաշնագիրը ստորագրող ռուս պատուիրակներէն մէկը Հայ էր, Յովսէփ Կարախան, որ երկար ատեն արտաքին փոխ – գործավարի եւ Անգարայի դեսպանի պաշտօններ վարելէ ետք, արիւնարբու Սթալինի հրամանով «մաքրագործուեցաւ », հազարաւոր ուրիշ մը տաւորականներու, քաղաքական գործիչներու եւ բարձրաստիճան զինուորականներու պէս :

Սակայն տակաւին Պրեստի դաշնագիրը չկնքուած՝ Կովկասեան ճակատի ռուս զինուորները «Դէպի տուն» կը փութային, բոլշեւիկեան աւարէն իրենց բաժինը ստանալու անզուսպ տենչով :

Հայ զինուորներն ու կամաւորական խումբերը մինակ մնացած Թրքական կանոնաւոր բանակներուն դէմ՝ օրհասական կռիւներ մղելով պիտի նահանջէին Երզնկայէն ու Էրզրումէն մինչեւ Կարս եւ Ալեքսանդրապոլ : Ու Արարատեան դաշտի մայիսեան հերոսական կռիւներուն շընորհիւ մեր դարաւոր դահիճը ծունկի բերելով անոր պիտի պարտադրէին Հայաստանի անկախութիւնը :

Բոլշեւիկ Ռուսիան Պրեստի դաշնագրով կ՚ուրանար եւ առ ոչինչ կը դրէր Մոսկուայի Ժողովրդական Գործավարներու Խորհուրդին 1917 Դեկտեմբեր 30ի հրովարտակը, որուն տակ ստորագրած էին Լենին եւ Սթալին եւ որուն տրամադրութեամբ «Ռուսիոյ բանուորա – գիւղացիական կառավարութիւնը պիտի պաշտպանէ Հայութեան իրաւունքները Ռուսիոյ կողմէ բռնագրաւուած Թրքապատկան Հայաստանի վրայ, ազատ ինքնորոշման հիմունքով, մինչեւ լիակատար անկախութիւն »:

Սակայն «Հայութեան իրաւունքները » պաշտպանելու համար հրովարտակը նախապայման կը դնէր «ռուս զինուորներու հեռացումը Թրքահայաստանի սահմաններէն եւ անյապաղ կազմութիւնը հայկական ժողովրդական «միլիս»ի, ի խնդիր Թրքահայաստանի բնակիչներու անհատական եւ հաւաքական ապահովութեան »:

Հրովարտակը նաեւ կ՚ընդունէր տարագրուած Հայերու վերադարձը եւ կը հրահանգէր կովկասեան գործերու արտակարգ ժամանակաւոր գործավար Ստեփան Շահումեանի՝ «ըստ ամենայնի օժանդակել» Թրքահայերու վերադարձին եւ «կազմել տեղական յանձնախումբ մը ճշդելու համար, թէ ի՛նչ ձեւով զօրքերը պիտի քաշուին Թրքահայաստանի սահմաններէն» :

Հարկ չկայ ըսելու, որ այս «հրովարտակ»ը մնաց մեռեալ տառ եւ երբեք չգործադրուեցաւ :

Ընդհակառակն Պրեստի մէջ եւ անկէ ետք Պաթումի, Ալեքսանդրապոլի, Մոսկուայի եւ Կարսի դաշնագիրներուն ատեն Կրեմլինի վարիչները հետեւողականօրէն պաշտպանեցին Թուրքիոյ շահերը, անտեսելով, աւելին, լքելով Հայութիւնը, որ սակայն անժխտելի եւ անուրանալի իրաւունքներ ունէր վայելելու Ռուսիոյ անվերապահ եւ հոգածու պաշտպանութիւնը :

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք ալ Կրեմլին շարունակեց — ու կը շարունակէ ցարդ — իր Թրքասիրական անիմանալի եւ անբացատրելի քաղաքականութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԻԳԻՆ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

— * —

ԽՈՀՐ. ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ
ԳԱՒԱՌ ԱԼ. ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

Խրուշչեւէն վեց տարի ետք, Ֆրանսա երկրորդ անգամ ըլլալով Պետութեան ղեկավարի պատիւներով կ՚ընդունի վարչապետ մը :

Վեց տարի առաջ ալ, տը Կոլ անձամբ ողջունած էր Խրուշչեւը երբ Օրլի կը հասնէր : Այս անգամ եկողը բոլորովին տարբեր մարդ մըն է : Ոչ խնդումերես է, ոչ կատակասէր, ոչ ալ շատ արտայայտուող : Զուսպ, սակաւախօս, լուրջ, ձեռնհաս, գիտէ թէ ինչի մասին կը խօսի եւ իր նիւթը կը պարզէ մաթեմաթիքական ճշգրտութեամբ :

Ալեքսէյ Նիքոլայեվիչ Կոսիգին ծնած է 1904ին Լենինկրատ, բանուորի ընտանիքի մը մէջ : Կուսակցութեան մէջ մտած է 1927ին, եղած է գործատան տնօրէն, Լենինկրատի քաղաքապետ եւ վերջապէս վարչապետ :

Կոսիգին աւելի տնտեսագէտ է : Թիւերը կը սիրէ եւ ամէն ինչ խորապէս կ՚ուսումնասիրէ : Բայց խոհեմ ալ մարդ է եւ այնպիսի տեսակէտներ ունի արտաքին քաղաքականութեան մէջ, որոնք իրենց բնոյթը ցոյց տուին Թաշկենտի հանդիպումով եւ արեւմտեան ղեկավարներու այցելութեամբ : Պարապ խօսքեր չարտասաներ, քիչ կը խօսի, բայց ըսածը գիտէ : Չի ժպտիր վասնզի գիտակից է իր պատասխանատուութեանց : Ըստ Ֆրանսական ըմբռնումին թեքնոքրաթ մըն է, բայց Խորհ. Միութեան մէջ զինքը կը կոչեն՝ խոզիան (փաթրոն) :

Ընտանեկան պարզ կեանք մը կը վարէ կնոջը հետ : Ամուսնացած աղջիկ մը ունի եւ երկու թոռնիկ :

Խորհրդային վարչապետը Երկուշաբթի գաւառ կը մեկնի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԷՆ ամէն օր 150 հազար կարմիր պահակներ դէպի տուն կը վերադառնան, ըստ մամուլի չեխ գործակալութեան :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը նոր բողոքագիր մը յանձնած է Մատրիտի անգլիական դեսպանին, անգամ մը եւս պահանջելով որ բրիտանական զինուորական օդանաւեր չթռչին Ճիպրալթարի վրայ :

ՖՐԱՆՔՈՅԻ վարչակարգի սպանական ընդդիմութիւնը հինգ նուազագոյն պայման կը դնէ որպէսզի իրենց հոսանքը մասնակցի Հանրաքուէին : Ա) արտօնել որ ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն արտայայտուին անոնք որ տարակարծիք են առաջարկուած օրէնքին հետ : Բ) Հաւասար բաշխում հանրային դանձին հանրաքուէի ծախքերուն համար : Գ) Կարելիութիւն ընտրական գործողութիւններուն հսկելու : Դ) Հանրաքուէին մասնակցութեան իրաւունք տալ սպանացի բոլոր քաղաքացիներուն որոնք արտասահման կը գտնուին եւ զրկուած են քաղաքացիական իրենց իրաւունքներէն : Ե) Արտօնութիւն տալ որ պատահական միութիւններ կազմուին որոնց մէջ օրէնքին ընդդիմադիր տարրեր կարենան տանիլ իրենց գործունէութիւնը :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկայի Պաշտպանութեան Խորհուրդը արտակարգ նիստի հրաւիրուած է Դեկտեմբեր եօթնին, Գահիրէ, ուսումնասիրելու համար պատասխանը որ պէտք է տրուի իսրայէլեան վերջին յարձակումներուն :

ՍՊԱՆԻՈՅ եկեղեցին պատրաստ է հրաժարելու այն իրաւունքներէն եւ առանձնաշնորհումներէն զորս Պետութիւնը իրեն կուտայ : Այս որոշումը համապատասխան է Վատիկանի Ժողովին հրովարտակներու ոգիին, որոնք կը շեշտեն թէ «եկեղեցին իր յոյսը չի դներ այն առանձնաշնորհումներուն մէջ զորս երկրային իշխանութիւնը իրեն կը պարգեւէ »:

ԼԻԻՔՍԱՆՊՈՒՐԿԻ կառավարական տագնապը չէ լուծուած տակաւին :

ՊՈՒՐՈՒՆՏԻԻ անկեալ թագաւորը Քոնկոյի կառավարութեան հիւրը կը մնայ, տրուած ըլլալով որ ոչ դրամ ունի տեղ մը երթալու համար, ոչ ալ ո՞ւր երթալը գիտէ : Կը շեշտուի սակայն թէ Քոնկոյի կառավարութիւնը զինքը կը պահէ հիւրասիրութեան աւանդութեան համաձայն եւ ոչ երբեք քաղաքական նպատակներով :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կռիւները միշտ սաստիկ բնոյթ ունին : Վիէթքոնկը չէ վարանած ջարդելէ քաղաքային պատանդները զորս բռնած էր, 17 հոգի, որոնց մէջ երկու կին :

ՊԱՐՊԷՅՏ կղզին ալ անկախ դարձաւ : 1625էն ի վեր բրիտանական հողամաս էր : 250 հազար բնակիչ ունի կղզին : Նոր վարչապետն է Էրոլ Պարօ :

ԼՈՒՎԷՆԻ մէջ (Պելժիա) մօտ հազար Ֆլաման ցուցարարներ տողանցք մը կատարած են, նախատելով համալսարանին ինը հազար Ֆրանսախօս ուսանողները : Ոստիկանութիւնը միջամտած է :

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ համայնավար կուսակցութեան համագումարին, Հունգարիոյ վարչապետը յայտարարած է թէ կաթոզիկէ ու համայնավար կը գործակցին երկրին մէջ, բայց անշուշտ լռութեամբ անցած է կարդինալ Մինծենթիի պարագային վրայէն : Վարչապետը ըսած է նաեւ թէ ներողամիտ պիտի չըլլան «ընկերվարութեան թշնամիներուն» նկատմամբ, որոնք աւելի գործունեայ դարձած են վերջերս, ամբաստանած է նաեւ այդ «թշնամիները» որ միջազգային աշխարհակալութենէն դրամ կը ստանան :

ՀՈՒՐԻ, ՍՈՒՐԻ ԵՒ... ՋՈՒՐԻ

Ընթերցողը ծանօթ է Իտալիոյ ողողումներուն : Բնութեան այդ տարերային շարժումին ենթարկուեցան մասնաւորաբար Ֆլորանսի եւ Վենետիկի շրջանները : Պատմական եւ մշակութային մեծ անցեալ եւ արժէք ունեցող եւ երկրին զարդերը համարուող քաղաքները : Ջուրը քշեց տարաւ անկշռելի հարստութիւններ՝ խանոթթներ, տուներ, ողողեց պարտէզներն ու այդիները եւ խուճապի մատնեց ողջ երկիրը :

Այս բազմակողմանի եւ աննախընթաց աղէտին մէջ սակայն գեղեցիկ ձայն մը հնչեց, որ օրինակելի է ու խնդիրը այդ մասին է : —

Աղէտին ամենասուր մէկ պահուն, երբ ջուրը կը քանդէր մարդոց տնտեսական ամբողջ կառոյցը եւ կը սպառնար իրենց գոյութեան, մարդիկ, կրցան մոռնալ իրենց տունը, ինչքը, մինչեւ իսկ կեանքը եւ մտածեցին .

— Նախ փրկել գլուխ – գործոցները :

Իրապէս տպաւորիչ է պատկերը, գեղեցիկ է ոգին :

Մշակոյթ ունեցող ժողովուրդներն են միայն, որ գիտեն, թէ ինչ կը նշանակէ մշակոյթ, գլուխ – գործոց : Հոգիէն, մտքէն, արիւնէն թանկագին բան մը՝ խորհուրդ մը, լոյս մը, տրոփ մը թուղթին, քարին, գոյնին միջոցաւ յաւերժութեան յանձնելու գինը գիտեն : Գիտեն, թէ իրենց գոյութեան խորագոյն իմաստը, իրենց ներքին հարստութեան ամէնէն պայծառ մասը արձանագրուած է այդ դրսեւորումներուն մէջ, որ միշտ չի պատահիր, ամէն ժամանակ չի յայտնակերպուիր, ու յայտնակերպուածը անկրկնելի է : Ատոր համար մեծ զոհողութիւններ յանձն կ՚առնեն. կուգայ հուրը եւ իրենք իրենց կեանքին մասին չեն մտածեր, կը մտածեն գլուխ – գործոցներու փրկութեան մասին, կուգայ սուրը՝ նոյնպէս, ջուրը՝ դարձեալ :

Որովհետեւ, վաղը ազգը կրնայ նորէն ու նոյն որակով զաւակներ ծնիլ, նորէն ու նոյն արժէքով կրնայ տուն շինել, պարտէզ մշակել, կրնայ կրկնել ինքզինք բոլոր մարզերուն մէջ, բայց չի կրնար նոյնը ընել մշակոյթի ասպարէզներուն վրայ : Մշակոյթը անկրկնելի է, եւ ատոր համար

— Նախ փրկել գլուխ – գործոցները :

Ինչ ուրախութիւն է մեզի համար, որ նման ողբերգութիւններու ատեն, հուրի, սուրի եւ ջուրի սպառնալիքներուն ժամանակ՝ աշխարհը ոչինչ ունի մեզի սորվեցնելիք : Հայաստանի պատմութիւնը լեցուն է յանուն մշակոյթի կատարուած սխրալի հազար ու մէկ արձանագրութիւններով : Իտալիոյ ողողումներուն առիթով եւս յայտնուեցաւ այդ ոգին : Որովհետեւ հոն եւս ունինք կտոր մը Հայաստան, ունինք Ս. Ղազարը, որուն հաղորդագրութիւնը ծանօթ է ամէնուն : Ընդգծենք մէկ երկու պարբերութիւն .—

« Երիտասարդ վարդապետներէն յանդրգնագոյնները բոկոտն իջան տպարան, գրեթէ լողալով, փրկելու համար այնտեղէն ալ կարելին, ի մասնաւորի հայկական մանրանկարչութեան նորատիպ պրակները եւ յաջողեցան :

« Ու բաւական թիւով հին ու նոր տրպագրութիւններ թաղուեցան ջուրերու տակ, խլելով արցունքը միաբանութեան» :

Հուրի, սուրի ու տաճիկի բազմաթիւ հարստութիւններ զոհ տալէ ետք, գրուած է եղեր ուրեմն, որ տաճիկէ ու տաճկութենէ բոլորովին հեռու տեղ մը ջուրը տաճկնայ ու նոր հարստութիւններ զոհ տանք տաճկացած ջուրերուն : Մխիթարականը, սակայն, Մխիթարեան վարդապետներուն ճիգն է, յայտնաբերած ոգին, իրենց կեանքէն առաջ մշակութային հարստութիւններու մասին մտածելու պարագան : Այս :

— Նախ փրկել գլուխ – գործոցները :

« ԱԶԴԱԿ »

ՄԽԻԹԱՐ ՀԵՐԱՑԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երեւանի մէջ կը գտնուի «Ջերմանց մխիթարութեան» ամէնէն անթերի եւ ամէնէն հին, աւելի հին քան Ֆրանսայի ազգային մատենադարանին սեփականութիւնը եղող ընդօրինակութիւնը: Մատենադարանին մէջ կը գտնուի նաեւ Մխիթարին միւս աշխատութիւնը՝ «քարերու եւ անոնց բուժիչ յատկութիւններու մասին»: Հայ դիտնականը գրած է նաեւ քանի մը ուրիշ աշխատութիւններ մարդակազմութեան, կենսաբանութեան, ինչպէս նաեւ ախտաբանութեան, բուժումնաբանութեան վերաբերեալ, որոնցմէ մնացած են միայն հատ ու կենտ քաղուածքներ: Մեզի չեն հասած նաեւ Հերացիի աստղագիտական աշխատութիւնները: Սելջուկները 1170ին այրեցին 10 հազար ձեռագիր. ասոնց մէջ էին թերեւս Հերացիին գործերը: Բայց հրդեհէն 14 տարի ետք ան գրեց «Ջերմանց մխիթարութիւնը»: Սելջուկները չքացան, իսկ Հերացիին դիրքը կ'ապրի մինչեւ այսօր:

Հերացին յանդգնութիւնը ունեցաւ իր գործը գրելու ժողովուրդին խօսակցական լեզուովը, որպէսզի, ինչպէս ինք կ'ըսէ, «Եւ արարի զսա դեղջուկ եւ արձակ բարբառով, զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց»: Հիլդեկարտ իր աշխատութիւնը գրեց մեռած լատիներէնով: Հռոմի պապը զինքը սիրով ընդունեցաւ նաեւ այն պատճառով, որ ան կը գրէր Պապին լատիներէնովը, իսկ Հայոց կաթողիկոս Գրիգոր Տղան, ընդհակառակն, կը քաջալերէր ժողովրդական լեզուով գրելու Հերացիին ձգտումը: Ներսէս Շնորհալին նոյնպէս դէմ չէր աշխարհաբարին եւ հանելուկները կը գրէր ժողովրդական լեզուով:

Հերացիին օրով եւրոպացի բոլոր դիտնականները կը գրէին լատիներէն: Հերացին եւս կրնար ընտրել Արեւելքի մէջ աւելի տարածուած լեզու մը, օրինակ արաբերէնը, որ շատ լաւ դիտէր: Այդ եղանակով աւելի դիւրութեամբ կը տարածուէր իր հռչակը: Բայց նախընտրեց գրել հայերէն, այն ալ բոլոր Հայերուն հասկընալի «արձակ բարբառով»: Այս առթիւ հնարաւոր չէ մոռնալ Մայքլ Առլէնը, որ գրեց անգլերէն, գրեց յաջող վէպ մը՝ «Կանաչ գլխարկը»: Այս գործը անմիջապէս թարգմանուեցաւ զանազան լեզուներու, թատերականացուեցաւ, որուն շնորհիւ հեղինակը հարստացաւ: Բայց հայ ընթերցողին համար պարզ անուն մըն է Մայքլ Առլէնը: Իսկ եթէ այդ յայտնի գրողը Հայոց առնացի Տիգրան անունը Անգլիոյ մէջ չփոխէր Մայքլի հետ, եթէ ան անգլերէն գրելով հանդերձ հոգիով մնար Հայ, գրէր Հայու սիրտով, ժողովուրդը նոյնպէս կը սիրր իր զաւակը, թարգմանաբար կ'իւրացնէր անորվաստակը, կը մեծարէր, ինչպէս որ ջերմօրէն կը մեծարէ Ու. Սարոյեանին, որ Հայուն անգլերէն մարմնացումն է աշխարհի մէջ:

Հերացի բժշկութեան մէջ նորութիւն մտցուց: Օրինակ, իր օրով բժշկութիւնը կը թելադրէր ամէն առիթով հիւանդէն արիւն առնել, մինչդեռ ինք նկատեց, որ շատ անգամ արիւնին հետ հիւանդը վրայ կուտար նաեւ իր կեանքը, որով ամէն ատեն չէ, որ արիւն պէտք է առնել հիւանդէն: Յունա – հռոմէական բժշկութեան հայրը նկատուող Գաղիանոսի աշակերտը՝ Փիլիպպոս կը կարծէր, թէ երիտասարդ տարիքին անկարելի է հիւանդանալ տաքութիւն չբերող հիւանդութեամբ մը, Մխիթար Հերացի, ընդհակառակն, եկած է այն եզրակացութեան, որ միայն ծերերը չեն, որ կը հիւանդանան Փիլիպպոսին կարծած հիւանդութեամբ:

Երեք հարիւր տարի առաջ հոլանտացի ապակեգործ Անթոնի Վան Լեւենհոկ իր պատրաստած խոշորացոյց ապակիներու միջոցով առաջին անգամ յայտնաբերեց մանրէներուն աշխարհը: Հերացի այս դիւտէն հարիւրամեակներ առաջ տեղեակ եղած է անտեսանելիներուն, այսինքն մանրէներու կատարած աւերին: Նկատած է, որ հիւանդ կենդանիներու կաթէն կրնան վարակուիլ նաեւ մարդիկ: Մանրադիտակի բացակայութեան դարուն ուշադրաւ են նաեւ Հերացիի դիտողութիւնները ծակոտիքներու կապակցութեամբ: Փորձառու բժիշկը կը գտնէ, որ ծակոտիքները, մարմնին համար «սաղտնի շընչահաններու դեր կը կատարեն» եւ խորհուրդ կուտայ մաքրուելու համար գործածել ձէթ չպարունակող օճառներ, որպէսզի ձէթը չմտնէ ծակոտիքներուն մէջեւ «չի խցկէ զդաշտ շնչահանն մարմնոյ»: Հին Հռոմի մեծ բանաստեղծը՝ Ովրատիոս ծանօթ չէր Հերացիի տեսութեան, այլապէս այնքան մեծ ոգեւորութեամբ չէր գովեր ձիթապտուղին իւղով մարմինը օծող իր հայրենակիցներուն սովորութիւնը:

Երբ Էռնստ Զայդել «Ջերմանց մխիթարութիւնը» կը թարգմանէր, նկատեց «բորբոսային» եւ «անբորբոս» բառերը եւ, իսկապէս ապշեցաւ, որովհետեւ դիտէր թէ բժշկութիւնը բորբոսային յարուցիչներու գաղափարին հասած է Մխիթարէն հարիւրամեակներ ետք միայն: Գերմանացի բժիշկը քիչ կը մնար, որ Հերացին նկատէր մանրէաբանութեան նախահայրը: «Բայց իրական եւ անառարկելի փաստ է, կը գրէ ակադ. Լեւոն Յովհաննիսեան, որ մինչ մանրէաբանութեան դարաշրջանի բժիշկներից եւ ոչ մէկը վարակման ընթացքի բնորոշման համար չի օգտագործել իրականութեանն այնքան մօտ կանգնած տարազ, ինչպէս որ այդ արել է Մխիթար Հերացին»: Վերջինին խորաթափանց միտքն էր, որ միջնադարուն կռահեց, թէ հիւանդութիւնները կը յառաջանան; մեծ մասամբ, արտաքին պայմաններէն, «Ընծայի ջերմն յարտաքուստ պատճառաց, երբեմն՝ ներքսէ»: Դարձեալ Հերացին էր, որ բուժման հիմնական յաջողութիւնը կը կապէր հիւանդին բազմակողմանի քննութեան եւ անհատականութեան եւ միջավայրին հետ:

ԳԷՈՐԳ ԱԲԳԱՐԵԱՆ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Տարիները կը սահին, սակայն հայկական ջարդերու ահաւորութիւնը երեւան կուգայ նոր փաստերու լոյսին տակ օրէ օր աւելի: Թուրքին մոնկոլական վանտալութիւնը կը հաստատուի օտարներու վկայութիւններով, որոնք ականատես են եղած այդ նախճիրին, ու փոքրիկ առիթով մը խղճահար՝ առաքինի մարդիկ կը յիշեն այդ դաժան օրերու սահմռկեցուցիչ դէպքերը, եւ հրապարակաւ կը դատապարտեն ամէն ժամանակներու թուրք դահիճը: Նիսարնակ Ֆրանսացի մը, Միլլբոէրի, արձագանգ դառնալով Հիսթօռամա ամսաթերթի 1966 Հոկտեմբեր թիւին մէջ՝ նախորդ թիւով երեւցած ուրիշ վկայի մը մէկ գրութեան, կը գրէ նոյն թերթին խմբագրութեան.—

«Ձեզի կը գրեմ Հայոց ջարդերու մասին ձեր նախորդ թիւին մէջ փոքրիկ գրութեան մը առթիւ: Առաջին ընդհանուր պատերազմէն ետք գտնուելով Կիլիկիա, Զօր. Պրեմոնի կողմէ զրկուած մասնաւոր պաշտօնով, ահաւասիկ ինչ դէպքերու տեղեկացայ:

«Ժէօն – Թուրքերը կառավարութեան գլուխ գտնուած ժամանակաշրջանին՝ Իսմէթ Հաղգը Պէյը նշանակուած էր անօրէն Հայերու գաղթի եւ աքսորի գործին, եւ քառասուն հազար Հայեր զրկած էր անապատները, ուր այս թշուառները մեծ մասամբ մահացան անօթութեան եւ հիւանդութեան հետեւանքով: Նոյն Հաղգըն որբանոցներէ երեք հարիւր երախաներ հաւաքելով՝ ողջ ողջ այրել տուած է:

«Թուրքիոյ պարտութենէն ետք՝ Ժէօն-Թուրքերու կառավարութեան անկումով Իսմէթ Հաղգը Պէյ կը փախչի եւ կ'ապաստանի Աֆիոն Գարահիսար, ուր քաշուած կեանք մը կ'ապրի թուրք կառավարութեան պաշտպանութեան տակ՝ խուսափելով անգլիական գրաւման բանակին հետապնդումներէն, Սակայն օր մը հայ գաղթականներու վերադարձի ճամբուն վրայ, շոգեկառքի կայարանին մօտ կը ճանչցուի իր զոհերէն: Այս վերջինները խումբով կը հետապնդեն: Եթէ գրաւման զինուորները ժամանակին չհասնէին՝ անկասկած բզկտուած Կ'ըլլար: Թշուառ զոհերուն ձեռքէն ազատելով բանտ կ'առաջնորդեն»:

«Գիտեմ թէ դատուեցաւ: Ի՞նչ պատիժ կրեց եւ ի՞նչ եղաւ վերջը՝ չեմ գիտեր: Ներփակ կը զրկեմ անոր լուսանկարը որ գտայ թուղթերուս մէջ, նկարուած Ամերիկեան Մերձաւոր Արեւելքի միսիոնարներու կողմէ պաշտօնապէս» (թերթը հրատարակած է այս դահիճին լուսանկարն ալ):

«Պէտք է աւելցնեմ թէ այն ժամանակաշրջանի մասին, ականատես եղած եմ սահմռկեցուցիչ դէպքերու: 1919 – 1920-ին, Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի վիճակը ողբալի էր: Չկար կարգ – կանոն, ոչ ալ տարրական ապահովութիւն: (Նամակագիրը Հայաստան որ կ'ըսէ՝ Թրքահայաստանի մասին է): Դաշնակից բանակները համեմատաբար ապահովութիւն բերին, վերածնունդի ոգին արթնցաւ, անոնց ղեկավարութեան տակ: Բայց այնքան աւեր ու աւերակ, թշուառութիւն կար, որ զանոնք խնամելու, անոնց սընունդ հայթայթելու, հագուստ հասցնելու լաւագոյն կամքն ու աշխատանքը չէր կրնար գոհացում տալ ահաւոր տառապանքին, միայն կը մեղմացնէր թշուառներուն զրկանքը: Թուրքերը չորս տարուան ընթացքին, այդ անանուն պատերազմի օրերուն՝ այնքան արիւն փսխել տուած էին հայ դժբախտ ժողովուրդին, որ պատմութիւնը չէ արձանագրած նման բարբարոսութիւն եւ վայրագութիւն: Կիներուն եւ աղջիկներու բռնաբարում, խողխողում, հարիւր հազարներով ծախուած թրքական հարէմներու, հարիւր հազարներով երախաներ անօթութենէ մահացած»:

Այս վկայութիւնները մեր մէջ մխիթարական զգացում մը միայն կ'արթնցնեն, թէ որքան ալ քաղաքական, դիւանագիտական եւ պետական շահերու հետեւանքով մարդոց խիղճը կաշկանդուի, արդարութեան եւ մարդկային զգացումը պահ մը կուգայ ամէն շահ ու պարտաւորութիւն կը խորտակէ եւ ինքնաբուխ ըմբոստացումով ճշմարտութեան ձայնը կը պոռթկայ:

Հայ ժողովուրդին դատը դատերու ազնուագոյնն ու արդարագոյնն է: Վասնզի առաքինի, շինարար ու զոհաբերող ազգի մը անհամար հերոսներուն, անմեղ մանուկներուն, պատուախնդիր մայրիկներուն, անբիծ կոյսերուն, վերջապէս ցեղի մը ամբողջական արեան, արցունքին ու տառապանքին բոցովն է նուիրագործուած:

Միլլբոերիներու վկայութիւնը նպաստ մըն է Հայ Դատին, դատապարտութիւն մը Թուրքին: Արդ, անպայման պիտի գայ նաեւ արդարութեան հատուցման օրն ալ, քանի մարդկային խիղճը չէ գօսացած:

1375ին Հայոց աշխարհէն վերացաւ պետական կազմ, թագաւորութիւն: 1918ի

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ,

ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Մայր եւ աղջիկ հերոսուհիներ էին, մանաւանդ աղջիկը, Վերժին, որ յանձն առաւ զինուորի մը ընկերակցութեամբ երթալ փնտռել Համբարձում եղբայրը:

Կ'երթան կը մտնեն աւերակ տունը, Վերժին կը տեսնէ որ երկու մեռածները թաղեր էին տանը պարտէզին մէջ: Յետոյ ձայն կուտայ.— Մի վախնար, վար իջիր:

Համբարձում եղբայր, օրերով անօթի ծարաւ, ուժասպառ, վար կ՞իջնէ եւ Վերժինին հետ եկաւ մեր մօտ:

Այս յաջողութենէն քաջալերուած՝ Սիսիլենց Վարդանուշ քոյրիկը, իր մօրը եւ հարսին հետ, խնդրեցին նոյն զինուորէն, որ իրենց ընկերանայ եւ երթան փնտռել իրենց երկու եղբայրները, որոնք պահուրտած էին առաստաղին մէջ,— մեծը, Գրիգոր, ամուսնացած էր եւ մէկ զաւկի տէր, իսկ միւսը, Միհրան, ամուրի էր, արհեստով կօշկակար: Զինուորը հետաքրքրուեցաւ եւ հարցուց թէ ո՞ր կողմն է, ո՞ր տունը: Երբ բացատրեցին, ըսաւ.

— Ես ատոնք երկուքը մէկ սպաննեցի այս առաւօտ: Առաստաղէն վար իջեցուցինք, երկուքն ալ անօթի, իրարու փաթթուած էին: Մէկ գնդակ արձակեցի, մէկուն վիզէն մտաւ ու միւսին գլուխէն դուրս ելաւ:

Երեւակայեցէք մօրը, քրոջը եւ մէկուն կնոջը վիճակը, շանթահար եղան կարծես եւ սկսան լալ եւ ողբալ: Լսելով այս պատմութիւնը, բոլորովին ընկճուած, կը մտածէի հօրս սպանութեան վրայ:

Հետզհետէ շերամատուն կը բերէին ջարդէն ազատածները, պառաւ կիներ, ինչպէս եւ մանարանին կոտորածէն ողջ մնացած վերապրողները, ամէնէն ետքը՝ Սարգիսին մայրը: Թուրք էֆէնտի մը, միջին տարիքի մարդ մը, մանարան կը մտնէ եւ կը տեսնէ որ մեռածներուն մէջ մէկը կայ որ կը շնչէ տակաւին,— Հանըմ քոյրիկն էր: Ոտքի կը հանէ եւ դաւազան մը տալով կամաց կամաց քալեցընելով կը բերէ մեր գտնուած վայրը:

Այս տեսարանը երբեք չեմ կրնար մոռնալ,—մերկ, միայն կնոջական շապիկով մը, բոպիկ: Օրերով մնացած էր ըսպաննուածներուն մէջ, վէրքը որդնոտած էր, աննկարագրելի երեւոյթ մը ունէր: Արիւնը սեւցած էր շապիկին վրայ, սարսափահար աչքերով, գրեթէ խելագարի կը նմանէր, զզզուած էին խարտեաշ մազերը, կապոյտ աչքերուն մէջ տակաւին փարատած չէր վախը: Եւ այս վիճակով, թուրք էֆէնտիին ընկերակցութեամբ եկաւ հասաւ շերամատուն, ուր կը գտնուէինք:

Որքան մնացինք այս շէնքին մէջ, շաբա՞թ մը, երկո՞ւ շաբաթ, չեմ յիշեր: Մօտաւորապէս երկու հարիւր հոգի էինք, առաւօտ մըն ալ մեզ փոխադրեցին, տարին Հրեշտակապետ եկեղեցիին բակին մէջ ուր տեղաւորուեցանք:

Քաղաքէն չէր կրցած հեռանալ նաեւ Յակոբ Յարութիւնեանը, ինչպէս կ'ըսէին՝ Տէվէին Յակոբը, իր ընտանիքով, որ Հորոզէր թաղէն անդին, Նեմսէլէրի ճամբուն վրայ Ալչախին տակը կը բնակէր եւ, ով հրաշք, զերծ մնացած էր կոտորածէն: Երբ կ'իմանայ թէ մեզ փոխադրած են Հրեշտակապետի դպրոցները, եկաւ տեսութեան: Յակոբ եղբայր կիսաղարգացած մէկն էր, հօրս լաւ բարեկամներէն մին, ընտանեկան մօտիկ յարաբերութիւն ունէինք: Մեծ – մայրիկիս կը հարցնէ ցած ձայնով մը.

— Յովէլը ո՞ւր պահուած է:

— Մեռաւ, եավրուկս, սպաննեցին:

Խեղճ մարդը նուաղում մը կը զգայ, դետին կ'իյնայ: Մանկապարտէզին դրան մօտ տղոց համար բազմածորակ աղբիւրէն ջուր բերին, դէմքին սրսկեցին: Երբ սթափեցաւ, սկսաւ լալ: Չէր կրնար զուշակել որ քանի մը շաբաթ ետքը ինք ալ պիտի երթար իր սիրած բարեկամին մօտ, նոյն ճամբով, սպաննուելով: Այն օրէն ետքը միշտ եկաւ մեր մօտ, իր տունէն վերմակ եւայլն բերելու կամ քաջալերելու, մխիթարելու համար մեզ, բայց ամէն անգամ որ մեր վիճակը կը տեսնէր՝ կը նստէր կուլար մեզի հետ:

Կոտորածէն ազատեալներուն մէջ կը գտնուէին մօտ քսան այրեր, ինչպէս ծերունազարդ Տէր Միքայէլը, աւագերէց քահանան, իր փեսան՝ Գասպար էֆէնտին, մեզի ազգական փաստաբան Խաչիկ էֆէնտին, Իզմիթցի Գաղաղեան Օննիկ էֆէնտին, Համբարձում եղբայրը, երկաթագործ Պախալին Հաննէս եղբայրը, իր երկու ազգականները՝ Կրօնիկ եւ Օննիկ, 17 – 18 տարեկան երիտասարդներ, Քիրազին Համբարձում եղբայրը, որ տարեց էր, Տաճատ անունով բաւական զարգացած մէկը, Յակոբ անունով միտքով քիչ մը տկար երիտասարդ մը, բողոքական Ահարոնը, նոյնպէս բողոքական Արշակ անունով ոչ համակրելի մէկը, Յակոբ եղբայր անունով շատ բարի եւ տարիքոտ մէկը, Գընճըռ Հաննէս աղբար անունով մէկը եւ իր խորթ տղան՝ Վարդերես անունով երիտասարդը, Լանփաչայենց հացագործ Մինաս եղբայրը, Չորուկ անունով կօշկակար շատ բարի մարդ մը, որ թէեւ ազատած էր մորթուելէ՝ բայց այնքան վախցած էր, որ հիւանդացաւ եւ շատ ժամանակ չանցած մեռաւ, թողլով երկու անչափահաս որբուհիներ, երկաթագործ Վարդերես աղբարը, Անդրանիկ անունով կօշկակար մը, փողոցները մանրավաճառութիւն ընող կարճահասակ ծերուկ Միսաք աղբարը եւ ուրիշ քանի մը ծերունիներ:

ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

(6 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ի՞նչ էինք տարիներ առաջ, եւ ի՞նչ ենք այսօր: Ետ երթանք քանի մը տարի, պարզելու համար Մարսէյլի նաւահանդիստին հայ բանուորներուն կեանքը: Տոկուն, չարքաշ, զրկանքներու տկոցող, ծեր ու երիտասարդ մեծ թիւ մը կը կազմէին անոնք: Ամէնկողմհայերէն խօսակցութիւն կը լսուէր: Իրարու հանդիպողը այս հարցումը կ'ընէր. — գործ դտե՞ր ես, գործ չե՞ս դտեր: Որովհետեւ ապրելու եւ ապրեցնելու խնդիր էր, հանապազօրեայ հարց, առաջնակարգ հարց:

Ըսինք՝ տոկուն եւ չարքաշ, ի՛նչ դժուարին աշխատանքներ կատարեցին վասն կտոր մը հացի, ընտանիք ու զաւակներ ապրեցնելու համար, իսկ գործը նուազ էր եւ բանուորը շատ: Ուստի դժուար էր գործ դտնելը: Հայերուս գործ կը տրուէր այն ժամանակ՝ երբ գործը շատ դժուար էր կամ վտանգաւոր, կամ չափազանց աղտոտ: Շաբաթը հազիւ կըրնայինք մէկ կամ երկու օր գործ դտնել: Շաբաթը տասը-տասներկու անգամ գործի պաղարը կ'իջնէինք, յուսալով որ յանկարծ նաւ մը կուգայ, գործ կը տրուի մեզի:

Ահա թէ ինչ պայմաններու մէջ ապրեցանք տարիներ առաջ: Պարաքաներու մէջ էինք, տախտակով ու թիթեղով ծածկուած, թիթեղեայ կրակարաններ ճարած, շոգեկառքի դիծերէն ածուխ կը հաւաքէինք տաքնալու համար: Երբ կրակը վառէինք, ծուխը ամէն կողմ կը պատէր: Ամառը դուրսը կ'եփէինք կերակուրը, իսկ ձմեռը դուրսը կը վառէինք կրակը, յետոյ ներս կը բերէինք եւ թէ կերակուրը կ'եփէինք թէ տունը կը տաքցնէինք: Անկողին, մահճակալ, աթոռ ու սեղան, կահ ու կարասի ողորմելի բաներ էին: Գաղթական էինք, օտարական էինք, երկրին լեզուն չէինք հասկնար, ինչ որ աւելի կը դժուարացնէր մեր գործը:

Հակառակ այս վատ պայմաններուն՝ ուրախ էինք: Երջանկութիւն կար մեր հոգիներուն մէջ: Յաճախ իրարու այցելութիւն կուտայինք: Իրարու հանդէպ սէր եւ միութիւն կար: Նշանտուք, հարսանիք անպակաս էին, ազգական, բարեկամ ծանօթ, մինչեւ կէս դիշեր ուրախութիւն:

Եռանդուն էր նաեւ ազգային կեանքը, տասնեակներով Հայրենակցական Միութիւններ: Ամէն Կիրակի դաշտահանդէս, ներկայացում, դասախօսութիւն, ժողովները անպակաս:

Այս բոլորը երէկ էր:

Եւ ահա այսօր:

Ներկայիս ամէն ինչ փոխուած է: Մեզի այլեւս օտարական չեն ըսեր: Շաբաթը վեց օր աշխատանք: Կիրակի օրն ալ եթէ ուզէք: Շատեր անձնական տունի տէր: Քիչ շատ դրամ ալ ունի ամէն ոք: Մէկը միւսը դերազանցելու համար՝ տուները կահաւորելու մրցում: Կարելի է ըսել թէ պակաս բան չունինք: Արդեօք այս առաւելութիւնն՞երը պատճառ դարձան, որ Մարսէյլի պէս եռանդուն շրջանի մը հայ կեանքը սմքած վիճակի մատնուած է այսօր: Կան նաեւ ուրիշ պատճառներ անշուշտ: Յոգնած են, ծերացած են: Յիշենք ցաւալի պատճառ մը եւս, տարիներու ընթացքին մեծ թիւով եռանդուն ընտիր երիտասարդութիւն կորսնցուցինք գործի մէջ, ճանապարհներու վրայ արկածով, կամ հիւանդութեամբ՝ աշնան տերեւներու պէս թափեցան դեռ երիտասարդ: Ունինք անդամալոյծներ, նոյն տառապալից աշխատանքներէն յիշատակ:

Այսօր մատի վրայ կը համրուին հին գործաւորները որ կը մնան նաւահանդիստը, դեռ կը տոկան ու կը տանին նաւահանդիստի ծանր աշխատանքը, մրցելով կարծես մեքենային դէմ: Պատերազմէն առաջ ութ աշխատող եթէ ութ ժամուան մէջ հարիւր թոն ապրանք աշխատած ըլլար, պաշտօնեաներու դովեստին կ'արժանանային, իսկ այսօր դարձեալ ութ գործաւոր եթէ երկու հարիւր թոն աշխատին, պաշտօնեաները գոհ չեն, այլ կը պահանջեն երեք, չորս, հինգ հարիւր թոն արտադրութիւն:

Հիներու տեղ՝ այժմ եկած են մաս մը հայ երիտասարդներ: Եթէ ծանօթ չըլլաս, չես դիտնար թէ Հայու զաւակ են: Շատ քիչերը հայերէն կը խօսին:

Ահա մենք: Ծերերու շարքին անցանք այլեւս: Մինչեւ հոս հասնելը հինգ անդամ արկածի հանդիպեցայ գործի մէջ, հինգ տեղերէ կոտրուածք ունեցայ: Ինքզինքս բախտաւոր կը զգամ, որ այսքանով ողջ մնացի: Ցաւալին այն է որ այժմ երբ քիչ մը հանդիստ պիտի վայելէինք, մենք որ վարժուած էինք տարիներու ընթացքին ընկերական շրջանակի մէջ ընկերներով խանդավառուելու, այսօր տունէն դուրս կ'ելլես, ընկերներ դտնելու յոյսով, հազիւ կրնաս երկու ծեր դտնել:

Ահա ձեզի Մարսիլիոյ այսօրուան դաղութը:

Նաւահանդիստի հին գործաւորներէն մէկը

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Մայիսեան դեղածիծաղ օր մը հայկեան շանթահարող ռազմական ոգին, Վահագընեան յանդգնութեամբ ու մրրկայոյզ, դարաւոր թշնամին կայծակնահար զգետնեց, ինչպէս վիշապաքաղ, ու պարտադրեց որ ճանչնայ իր ազատ եւ անկախ ապրելու արդար իրաւունքը:

Այն ժողովուրդները, որոնք հաւատք եւ խոր դիտակցութիւնն ունին նախ իրենց ուժին, եւ կը հետապնդեն իրենց դատը, մանաւանդ բարոյական եւ ազգային կորովն ունին ճանչնալու եւ իւրացնելու իրենց բիւրաւոր նահատակներուն կտակը՝ արդար է որ հասնին իրենց երազին:

Բռնակալութիւնները ժամանակավրէպ են ամէն դարերու եւ ժամանակներու: Ո՞ւր է դաժան Ասորիքը: Բաբելոնը, Եգիպտոսը, Հռոմը: Սակայն կան ու կը մնան այն ազգերը, որոնք չեն հրաժարիր իրենց գոյութեան անբռնաբարելի իրաւունքէն ու կը մնան պատմութեան բեմին վրայ: Հայը հազարամեակներէ ի վեր չէ հրաժարած իր գոյութեան պայքարէն, այսօր չէ որ պիտի տկարանայ:

Վայ անոր որ կը տկարանայ ազատութեան ճանապարհին ...

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հայաստանի Ը. Սպարտակիատներու լաւագոյն արդիւնքները:

Աթլեթիզմ.— Կանացի լաւագոյն յաղթականներն են Մարգօ Անանեան դունտ նետել 14 մեթրը 06, եւ Էրա Ոսկանեան երկայնութիւն ցատկել հինգ մեթր 53, իր մրցանիշէն վար արդիւնքով մը:

Այրեր.— Աշիկ Մխիթարեան շահեցաւ երեք առաջնութիւն՝ տասը հազար մեթր 30′ 46″ 8,, հինգ հազար մեթր 15′ 24″: Եւ երեք հազար մեթր արգելավազք 9′ 18″: 110 մեթրը ցանկարշաւի առաջնութիւնը ապահովեց Վ. Մամանջանեան 15″ 2, (մօտենալով Լ. Մելիքեանի պատկանող Հայաստանի մրցանիշին), այս մարզիկը 6401 կէտով՝ տասնամարտի ախոյեան հռչակուեցաւ, տանելով երկրորդ յաղթանակ մը: Իրենց կարելիութիւններէն վար արդիւնքներ յայտնաբերեցին հետեւեալ երեք մարզիկները: Ն. Իսանին 100, 200 եւ 400 մեթրի յաղթական, որ «համամիութեան կոլխոզական Գ. Սպարտակիատներու» ընթացքին 49″ 7ով բարելաւած էր Ֆ. Կօշկինի պատկանող Հայաստանի չորս հարիւր մեթրի մրցանիշը, շահելով նաեւ երկու հարիւր մեթրի «Խ. Միութեան կոլխոզական ախոյենութիւնը»:

Վ. Զամքով ութ հարիւր մեթրի ախոյեան 1′ 55″ 9, այս մարզիկը վերջերս կոտրած էր, 1956ին հաստատուած՝ ութ հարիւր մեթրի Սոզինովի պատկանող մրցանիշը (1′ 55″):

Ն. Գրավսքի չորս հարիւր մեթրի արգելավազքի ախոյեան 58″ 2ով: (1962ին Ն. Օսիքա այս հեռաւորութիւնը բռնած էր 52″ 8ով, Երեւան – Լենինական – Կիրովական մրցման ընթացքին):

Սուրէն Բեգոյեան եօթը մեթր 22 ոստումով մը կոտրեց Ռազմիկ Թումանեանի պատկանող Հայաստանի երկայնութիւն ցատկելու մրցանիշը:

Ծանրաբարձութիւն.— «Առաջին ծանր քաշ» (ըստ Ֆրանսացւոց՝ լուռ – լէժէ), Ա.— Ստանիսլաւ Մակրով 450 քիլոկրամ, Բ.— Ռ. Յարութիւնեան 445 քկ., բարելաւելով Հայաստանի «սեղմում ձեւի» մրցանիշը, 155 քկ. 500 վերցնելով (նախկին մրցանիշ 150 քկ.):

Այս ծանրութեան Ֆրանսայի մրցանշապահն է Վենսան 435 քկ., իսկ «սեղմում ձեւի» Ֆրանսայի մրցանիշը կը պատկանի Բաթերնիի 142 քկ. 500:

Իրենց անձնական մրցանիշներէն վար արդիւնքներով ախոյեան հռչակուեցան Լեւոն Բաբայեան «թեթեւ ծանրութիւն» 350 քկ.: Գուրգէն Գալոյեան «կիսամիջին ծանրութիւն» չորս հարիւր քկ. (այս ծանրութիւնը գոյութիւն չունի արեւմտեան երկիրներու մէջ): Վլատիմիր Կիզօղլեան «միջին ծանրութիւն» 410 քկ.: Ռոպէռ Գալոյեան «կէս ծանրութիւն» 415 քկ.: Գարիկ Պետրոսեան «ծանր ծանրութիւն» 437 քկ. 500: Այս վերջին դասակարգին մէջ Գ. Քոչարեան 117 քկ. 500 վերցնելով բարելաւեց «սեղմում ձեւի» Սպարտակ Միութեան Համամիութենական պատանեկական մրցանիշը:

Յուսահոմէական ըմբշամարտի ախոյեաններ.— Վ. Աբասով, Աղուան Եղիազարեան, Նորիկ Աղաճանեան, Ռազմիկ Եդիգարեան, Ժորա Մխիթարեան, Թէլման Քոչարեան, Յարութիւն Խաչատուրեան, Աբրահամ Աբրահամեան:

Ազատ ըմբշամարտ.— Ախոյեաններ՝ Ա. Ասրեան, Դաւիթ եւ Անդրանիկ Մուշեղեան («Աշխարհի գաւաթի» յաղթական Նորիկ Մուշեղեանի ըմբիշ եղբայրները), Օ. Օքանէզով, Ռազմիկ Աղաբէկեան, Ա. Կարոյեան, Ռ. Տիգրանեան, Մ. Թոխոյեան:

Մարմնամարզ.— Այրեր՝ Հէնզէլ Յարութիւնեան բացարձակ ախոյեան: Ըստ գործիքի ախոյեաններ՝ նժոյգ՝ Հենզել Յարութիւնեան, յենակով ցատկել՝ Գագիկ Կարապետեան, ազատ շարժումներ եւ զուգահեռական ձողերով՝ Յարութիւն Կարապետեան, պտուտաձողով՝ Գագիկ Քէշիշեան, օղակով՝ Յովակիմ Դարբինեան:

Կիներ.— Բացարձակ ախոյենուհի Օֆիկ Մուրատեան: Ըստ գործիքի ախոյենուհիներ՝ գերանով՝ Օֆիկ Մուրատեան, ազատ շարժումներով՝ Նինա Զախալեան: Զուգափայտերով՝ Տիգրանուհի Տէր-Ղուկասեան, յենակով ցատկել՝ Զիտա Բոստիքեան:

Նշանառութիւն.— Գ. Զօհրապեան կոտրած է ծնրադիր հրացանաձգութեան Հայաստանի մրցանիշը 385 կէտով:

Կանացի ատրճանակի ազատ եւ արագ վարժութիւններու ախոյենուհի հռչակուած է Օր. Զինայիդա Զոլոտնիքովա:

Փինկ – փոնկ.— Հայաստանի ախոյեաններ՝ Գեղամ Վարդանեան (պարզ արանց), Համլէթ Յակոբեան եւ Միքայէլ Սիմոնեան (զոյգ արանց), Օր. Անժիկ Մալումեան եւ Միքայէլ Սիմոնեան (խառն զոյգեր): Օր. Սուզաննա Օրդինեան (պարզ կանանց) եւ օրիորդներ Զեմֆիրա Իսկանդարեան եւ Անժիկ Մալումեան (զոյգ կանանց) ախոյենուհիներ:

Թենիս.— Հայաստանի ախոյեաններ՝ Քիվի Ախալաձէ (պարզ արանց), Քիվի Ախալաձէ եւ Կարէն Կիւրեղեան (զոյգ արանց), Օր. Եօհաննա Գէորգեան եւ Հ. Սրապեան (խառն զոյգեր): Օր. Եոհաննա Գէորգեան (պարզ կանանց) եւ Օրիորդներ Ռոզա Բրուտնիքովա եւ Ռայեա Ժուրավլէովա (զոյգ կանանց) ախոյենուհիներ:

Ֆրանսա.— Ռոլան Խաչիկեան Ֆրանք-Ֆորտի մէջ Գերմանիոյ «Ճիիւ Տիցիւի» միջազգային ախոյեան հռչակուած է «կէս միջին» ծանրութեան մէջ: Իսկ Մարսիլիոյ մէջ շահած է «սեւ» եւ «շագանակագոյն» գօտիներով «ժիւտոեաներու աշնանային բաժակը», իր եղբայրը Արման «միջին ծանրութեան» մէջ երկրորդ հանդիսացած է:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Այն ատեն, զգալով որ դրութիւնը խիստ պիտի ծանրանայ եւ ողբերգական բնոյթ մը պիտի ստանայ, համարձակեցայ Գահաժառանդուհիին ջղաձիգ եւ դողահար փոքրիկ ձեռքէն բռնել եւ համակրանքի յարգալից խօսքերով առաջնորդել զայն դուրս, մինչեւ նրբանցքը:

Իրմէ հեռացած պահուս հեծկլտալ սկըսաւ եւ արցունքի հեղեղ մը հոսեցաւ աչքերէն: Բայց երբ Գահաժառանդին քովը վերադարձայ, սարսափով դիտեցի որ իր վարուելակերպը բացարձակապէս փոխուած էր: Քիչ մը առաջուան անձը չէր երբեք: Ինծի խօսեցաւ իր կնոջ խիստ բնական բարկութեան եւ սրտմտութեան մասին, անոր վարմունքը դեղեցիկ «ծաղրանք» մը կոչելով, եւ այդ պահուն էր ահա որ քիչ մը առաջ մէջ բերած խօսքերս արտասանեց.

— Սիլլի յիմար մըն է:

Այդ հրակէզ եւ արեւոտ ցերեկէն վերջի ընթացքին, իշխանը միշտ յուլօրէն ընկողմանած մնացած էր ծխաբաժնին թաւիշէ երկայնաթոռին վրայ, մինչդեռ դընացքը շոգեպինդ կը յառաջանար այն գեղանկար դծին վրայէն որ վեց ժամ ամբողջ Ճենովայի եւ Ֆրանսական սահմանագլխին միջեւ կ'երկարէր մինչեւ Վինդիմիլ, քերելով ծովեզերքը:

Մէկ կողմէն չափիւղայ կապոյտով Միջերկրականը, որուն առանց խաղացքի ալիքները կը լիզեն ծովափին ոսկեգոյն աւազուտը, եւ միւս կողմէն սեպագոյն եւ ցից ժայռերը կ'եզերեն մեր ճամբան որ կ'անցնի Սավօնայէն, Ալպէնկայէն եւ հինաւուրց եւ հրապուրիչ Փօրթօ Մօրիզիօէն, լուսասփիւռ եւ նորաձեւ Սան Ռէմօ քաղաքէն եւ շնորհածեղՊօրտիկէրայէն որ իր արմաւենիներուն տակ անփութօրէն կծկտած է, իտալական հեշտաւէտ Բիվիէրայի մէջ, զոր դուք եւ ես այնքան լաւ կը ճանչնաք:

— Մտիկ ըրէք, Հէլցէնտօրֆ, աղաղակեց յանկարծ սիկառի զոյգ մը դուլաներու մէջէն: Կրնայ ըլլալ որ մէկ երկու օր կատարելապէս անյայտանամ Նիսի մէջ: Զըլլայ որ մտատանջուիք եւ խնդիր հանէք. խնդրեմ: Ծպտուած կը ճամբորդեմ ինչպէս որ տեսնէք, եւ ոչ ոք պէտք է բան մը դիտնայ: Այո, կրնայ ըլլալ նոյնիսկ որ շաբաթ մը բացակայ ըլլամ: Յետոյ, եթէ երբեք չվերադառնամ դարձեալ, կրնաք հետաքրքրուիլ ինձմով եւ հասկնալ թէ ինչ եղած եմ:

— Բայց, ըսի կատարեալ անակնկալի եկած, ոստիկանական պաշտօնատար Էքարթ պիտի կարծէ որ ...

— Ոչ, պատասխանեց Նորին Բարձրութիւնը, զուարճացած դէմքով մը: Բան մը պիտի չդիտնայ ան: Ուրիշ անդամներ ըրածիս պէս, պիտի կրնամ դարձեալ անոր հսկողութենէն խուսափելու միջոց մը դտնել: Զեզի կը տեղեկացնեմ միայն իմ դիտաւորութիւններս, որպէս զի կարենաք ուրիշ տեղ կեդրոնացնել այս յարգելի բարեկամին ուշադրութիւնը:

Եւ յետոյ, երբ նշմարուի բացակայութիւնս, ըսէք որ իրար չանցնի եւ թէ իբր դոյզն մխիթարութիւն, Կոմս Ֆօն Կրիւնաուի վերերեւման օրը, պիտի վճարուի իրեն հազար մարք:

Գահաժառանդին յաւիտենական կնամոլութեանը մասին մտածելով ժպտեցայ:

Ան դէմքիս վրայ կարդաց անշուշտ իմ մտածումս.

— Երբեք, Հէլցէնտօրֆ, աղաղակեց ան ծխած սիկառը նետելով: Ենթադրութիւնդ սխալ է: Այս գործին մէջ կին չկայ: Հոս եկած եմ այլապէս լուրջ պատճառներով, որոնք զիս միայն կը շահագրգռեն: Ես ձեզ կացութեան իրազեկ ըրի, որպէս զի այդ անիծեալ լրագրողները, որոնք ամէն տեղ կը խօթեն քիթերնին, չըլլայ որ իմանան թէ Ֆօն Կրիւնաուն եւ Գահաժառանդը միեւնոյն անձն են:

Արդէն մեծ անզգուշութիւն մըն է ինծի համար այս մասնաւոր գնացքով ճամբորդելս: Պարզապէս պէտք էր որ այս միջոցը կտրէի հասարակ ճամբորդի մը պէս, բայց եւ այնպէս, աւելցուց խնդալով, չեմ զղջար ատոր համար եւ շատ ալ բանի տեղ չեմ դներ ուրիշներուն ըսածը: Բաց աստի, կարելի է դոհանալ խնդալու հաճոյքով երբ մեզի պէս, մարդ վստահ է իր անյաջողութեան վրայ:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշամ Խոնդկարեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Վերոնիքա Դաւիթեան իր ողբացեալ ամուսնոյն

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան տարելիցին առթիւ յիսունական ֆրանք կը նուիրէ հետեւեալ հաստատութիւններուն.— Շաւարշ Միսաքեան սրահ, Փարիզի եկեղեցւոյ նորոգութիւն, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարան, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան, Մշակոյթի Տուն, Ս. Ղազար (կը յայտարարուի առանձին ալ ցանկին մէջ), Կարմիր Խաչ, Բարեգործական, Մոնմորանսիի հանգստեան տուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի բարդաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ար. Թորոսեան, Սողոմոն Նիկողոսեանի մահուան առթիւ յիսուն ֆրանք նուիրած է Կապ. Խաչի Առնուվիլ–Սարսէլի մասնաճիւղին փոխան ծաղկեպսակի:

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն (Ռիւ Լաֆայէթ) Պ. Յակոբ Փափազեան ողբացեալ Այրի Տիկին Աննիձա Տէրվանեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ հարիւր ֆր. նուիրած է Ալֆորվիլի դպրոցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ճէրանեանէ յիսուն ֆր. փոխան ծաղկեպսակի իրենց մօր եւ զոքանջ մօր մահուան առթիւ:

×

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, ողբ. Լութֆիկ Փասմանեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան յիսուն ֆր., Տէր եւ Տիկին Տիգ Կիւլպէնկեան երեսուն ֆրանք:

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս Առաքեալներու տօնին, Անուան օրն է Ս. եկեղեցւոյս: Այս առիթով հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւը՝

ՎԱԶԳԷՆ ՎՐԴ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնէք եւ հոգեհանգստեան պաշտօն:

ՀՈԳԵԼՈՅՍ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

եկեղեցւոյ կնքահայր ՆՈՒՆԻԿ ՏԷՐ – ՂԵՒՈՆԴԵԱՆի եւ եկեղեցւոյս բոլոր բարերարներու հոգւոց համար:

Կէսօրէ ետք ժամը 2ին այցելութիւն Սէն Փիէրի հոգեւորականաց շիրիմին:

TRESORS DE LA PEINTURE

JAPONAISE

du XIIe au XVIIe siècle

Musée du Louvre

du 4 Novembre au 31 Décembre

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիգրան Անդրանիկեան, որմէ լուր չառնելով մտահոգ է Պ. Ֆլէ: Փնտռուողին վերջին ծանօթ հասցէն է՝

ADAM DECORATION

(Գահիրէ):

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել.—

L. FLE

Les Graviers

78 — FONTENAY-LE-FLEURY

ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան տարեկան խնջոյքը, Կիրակի Դեկտեմբեր 4, ժամը 15ին, Մշակոյթի աՏն մէջ:

17 Ռիւ Պլէօ

Կը հրաւիրուին բոլորը:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, ի պատիւ հայ ուսանողներու եւ հասարակութեան, կը սարքէ ճաշ – խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ 10 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Ճաշագին 10 ֆրանք, իսկ ուսանողները ձրի:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր երիտասարդներու կողմէ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Մարսէյլ քաղաքի խումբին կողմէ:

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 22էն մինչեւ լոյս,

ԱԼՀԱՄՊՐԱ

Կը մասնակցին Քոսթարիօ եւ իր Լոս Լիմպոսները:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 300 ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պատուարժան Հոգեւոր Պետերու եւ նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան:

Այս Ուրբաթ (Դեկտ. 2), ժամը ճիշդ 21ին, Պետական թատրոնի վերնայարկ սրահին մէջ (Ֆուայէ տիւ Թէաթր Միւնիսիփալ):

Կը խօսի ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը նախագահէ՝

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Ատենադպիր Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան):

Գեղարուեստական խնամեալ յայտագիր:

Արտասանութիւն, խմբերգ, մեներգ, տեղւոյս լաւագոյն ուժերով:

Սրահին ջերմութիւնը ապահով է:

Մուտքը ազատ է

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի

դասարաններու նոր բաժնին:

Շաբաթ 3 Դեկտ. կէսօրէ ետք ժամը 4ին:

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ ԲՈԼՈՐԸ

26, Rue Troyon — SEVRES

Métro : Pont de Sèvres

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

3 Դեկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ:

CHABONNIERESի մեծ շքեղ սրահին մէջ

Նուագախումբ՝ «Les Compagnons du Rythme»

ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Ճոխ եւ համեղ պիւֆէ Մատչելի գիներով

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը, որ կը գտնուին Կապոյտ Խաչի անդամուհիներու մօտ:

Մուտք՝ 10 ֆրանք Հանդէսին օրը կիշէն 12 ֆրանք

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին կողմէ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 3, ժամը 19էն սկսեալ, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ

GRANDE SURPRISE - PARTY

Organisée par le NOR SEROUND DE PARIS

Samedi 3 Décembre, à partir de 19 heures dans la Maison de la Culture Arménienne

17, Rue Bleue, Métro : Cadet

Ճոխ պիւֆէ Մուտք 5 ֆր.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 4 Դեկտեմբեր, ժամը 17էն կէս գիշեր

GRAND - HOTEL

12 Պուլվառ տէ Քաբիւսին

Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Տէր – Աբրամօֆի (Քարփուչա) եւ իր պալալայիքայի խումբին:

Ուսանողներու կէս գին Մուտք 10 ֆր.

Orchestre RAY LEPLOUT ATTRACTIONS

Ապահովել սեղանները՝ WAG. 38-54

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ակապարան

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ

16րդ հատոր

Ճոխ բովանդակութիւն, նկարազարդ հրատարակութիւն:

Դիմել խմբագրութեան,

ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ

46, Ռիւ Ռիշէ, Փարիզ (9)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին:

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու: Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին: Մանրամասնութիւններ յետագային:

ՏՈՒՆ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երկու զաւակով ընտանիք մը, փոքր յարկաբաժին մը կը փնտռէ Փարիզ կամ արուարձան, մատչելի պայմաններով:

Դիմել՝ ՊԷՔԷՐԷՃԵԱՆ

HOTEL GYMNASE

31, Rue de l'Echiquier, Paris (10e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու բոլոր վարչութիւնները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ (3 Դեկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի օրացոյցները երկու Կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով:

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն:

Ստանալու համար դիմել Ազգային Առաջնորդարան,

3 ՐԻՒ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ
3
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
3 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10778 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.778

ԽՕՍՔ՝ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ

(ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Իբրեւ գրող՝ Համաստեղ միադէմ չէ, բազմադէմ է: Միաժամանակ գիւղագիր է եւ վիպագիր, հէքեաթագիր է եւ բանաստեղծ: Ետքէն դարձաւ եղաւ նաեւ աղօթասաց, տեսակ մը անվեղար վանական, որ ուղեց իր Արարիչին հետ խօսիլ առանց միջնորդի:

Այդ բոլորին վրայ կ՚իշխէ գիւղագիրը, իսկ գիւղագիրին վրայ կ՚իշխէ արուեստագէտը:

Պարզ է, որ ամէն հաճելի պատմող արուեստագէտ չէ, ինչպէս ամէն արուեստագէտ հաճելի պատմող չէ: Բո՛ւն գրագէտը ան է, որ կրնայ այս երկու զուգահեռականները իրարու միացնել եւ կազմել հասարակաց միջօրէական մը:

Եօթանասունամեայ գրագէտը որ յիսուն տարուան վաստակ մը ունի իր ետին, հաճելի պատմող մը ըլլալով հանդերձ՝ վաւերական արուեստագէտ մըն է: Եւ կրցած է ուրիշանալ, խստօրէն անձնադրոշմ ըլլալով հանդերձ:

Գիւղէն հեռու, վերակենդանացուց հայ գիւղը, որ մեռնելու վրայ է, գրեթէ մեռած է իր հայրենական աւանդութիւններով, բարքերով, կենցաղով ու մտայնութեամբ: Ըրաւ աւելին. գերեզմաններէն դուրս բերաւ հեքեաթ դարձած գիւղացին, այսինքն՝ մարդը, այսինքն՝ Հա՛յը:

Տեսակ մը հրաշք էր ասիկա, զոր կրնար կատարել գիւղին եւ գիւղացիներուն հետ ապրող, անոնց ցաւին ցաւակից, խնդութեան խնդակից իրաւ Հայ մը միայն:

Այս Հայը կը կոչուի Համաստեղ, երբեմնի Փերչէնճ գիւղի երբեմնի Համբարձումը: Իր մէջ եւ իրմով կ՚ապրի հայ գիւղը, իր մէջ եւ իրմով կ՚ապրի հայ գիւղացին ալ:

Հիմա որ ո՛չ այդ գիւղը կայ այլեւս, ո՛չ ալ այդ գիւղացիները կան, Համաստեղի գրականութիւնը ո՛չ միայն արուեստ է, այլեւ պատմութիւն է: Իր արուեստը կը հիացնէ մեզ, իսկ պատմութիւնը կը հարստացնէ անցեալի մեր ժառանգութիւնը: Եթէ հայ գիւղը — հինը՝ ինչպէս նորը — մեռնի ընդմիշտ, Համաստեղի «Գիւղը» պիտի բաւէ ապրեցնելու տարօրէն գեղեցիկ այդ աշխարհը: Ու եթէ գիւղացիներ չունենանք այլեւս, ինչպէս ունէինք կէս դար առաջ, Համաստեղի Երանոս աղբարները, Փեսայ Օվանները, Կար Ամուները փրկած պիտի ըլլան օր մը գոյ, հիմա անգոյ հոգեյատակը մարդերու, որոնք հինգ հարիւր տարի ապրեցան հողին աւիշովը եւ հինգ հարիւր տարի ալ կրնան ապրիլ այդ աւիշին յիշատակովը:

Համաստեղ փորձեց եւ յաջողեցաւ մեր նոր գրականութեան—գաղութահայ գրականութեան — մէջ հաստատել ցեղային անցեալի ամրապինդ խարիսխ մը, որ բացատրելի է իր անկնճիռ ինքնատպութեամբ:

Ուրիշներ պատմութիւնը տուին, բայց արուեստը չտուին: Կամ արուեստը տուին, բայց պատմութիւնը չտուին: Համաստեղ պատմութիւնը արուեստ դարձուց եւ արուեստը՝ պատմութիւն: Պատմութիւնը կարդացինք եւ հաճոյացանք, արուեստը համզգացինք եւ հիացանք: Եթէ միայն պատմութիւն ըլլար իր տուածը, մեծ բան մը պիտի չաւելցնէր մեր գեղեցիկ դպրութեան վրայ: Իսկ եթէ միայն արուեստ ըլլար իր բերածը, դարձեալ մեծ բան մը պիտի չաւելցնէր մեր պատմութեան վրայ:

Ի՞նչպէս եղաւ, որ իր գիւղէն Ամերիկայի մեծ հալոցը ինկած այս խոնարհ գիւղացին կրցաւ պատմութեան խառնել արուեստը եւ արուեստին՝ պատմութիւնը: Ասիկա կրնայ բացատրել սա՛ միակ բառը,— ՏԱՂԱՆԴԸ: Որովհետեւ Համաստեղ տաղանդ ունէր, ուստի՝ իր գրականութիւնը դրոշմ ունի: Եւ պարզ է, որ տաղանդը դրոշմ է, ինչպէս դրոշմը տաղանդ է:

Հոգեկան ճարտարապետութիւն մը կայ Համաստեղի գործին եւ այդ գործը կրկնաւորող, ձեւաւորող իր տաղանդին մէջ: Գերակշիռ տարրը գիւղացին է հոն: Մենք գիւղը կը տեսնենք գիւղացիին մէջ եւ, փոխադարձաբար, գիւղացին կը տեսնենք գիւղին մէջ: Բայց գերակայութիւնը կու տանք մարդուն եւ ոչ թէ հողին: Հողը նոյնն է ամէն տեղ: Ինչ որ կ՚ազգայնացնէ զայն, անոր վրայ ապրող մարդն է, արարածը, կրնայինք ըսել նոյնիսկ՝ արարիչը: Եւ եթէ Համաստեղ գիւղը տուած ըլլար միայն, անտեսելով գիւղացին, կամ գիւղացին տուած ըլլար միայն, անտեսելով գիւղը, թերի բան մը պիտի գտնուէր իր գրականութեան մէջ: Բարեբախտութիւն է, որ այս երկուքը — հողը եւ մարդը — տրուած են հոգեխառնութեամբ, այսինքն՝ իրարու շաղկապուած, իրարմով կանգուն ճարտարապետութեամբ:

Ինչո՞ւ պիտի ապրի Համաստեղի գրականութիւնը: Պատասխան.— որովհետեւ շեշտօրէն ԱԶԳԱՅԻՆ է: Ցորչափ կ՚ապրի ազգը, պիտի ապրի նաեւ ազգայինը: Կրնանք շրջել այս բացատրութիւնը եւ ըսել,— ցորչափ կ՚ապրի ազգայինը, պիտի ապրի նաեւ ազգը:

Գերագոյն խարիսխն է ազգը, եւ գերագոյն կողմնացոյցն է ազգայինը: Համաստեղի տաղանդը կրցաւ միացնել ազգայինը ազգին եւ ազգը՝ ազգայինին հետ:

1929 Մարտ 16ին, Գահիրէի մէջ, ի պատիւ իրեն տրուած ընդունելութեան մը ընթացքին, Համաստեղ յայտարարեց, ի միջի այլոց.—

« Մեր գրողները միջազգային գրականութեան մէջ կրնան իրենց համեստ տեղը ուսենալ, եթէ երեւան բերեն միայն հայեցի գոյնը, որ տարբեր է ուրիշ գոյներէ: Հայ ազգը իր ուրոյն աշխարհը ունի, ուրիշ ազգերու չի նմանիր: Հայ գրականութիւնն ալ պէտք է հարազատ արտայայտիչը ըլլայ այդ աշխարհին եւ ուրիշ գրականութեանց պէտք չէ նմանի»:

Յիսուն տարուան մէջ, այս տեսութիւնը լիովին գործ դարձուց Համաստեղ եւ դարձաւ հարազատ Հայը, հարազատ հայ գրողը:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԻԳԻՆ · ՏԸ ԿՈԼ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ ԿԸ ՇԵՇՏՈՒԻ

Օրլիի օդակայանին մէջ, ող(ունելով իւ հիւրը, նախագահ տը Կոլ ըսած է ի մէջ այլոց.— Անշուշտ այն ջերմ գոհունակութեան մէջ, զոր ցոյց կուտանք ձեզ ընդունելով, ձեր արժէքն ալ մեծ դեր ունի: Վասնզի հոս լաւ ծանօթ ենք ձեր մեծ ու բազմազան կարողութեանց զորս կը դնահատենք: Բայց նաև անոր համար որ մեծ ղեկավար մըն էք Խ. Միութեան, շրջապատուած ձեզի ընկերացողներուն նըման անձնաւորութիւններով, ձեր այցելութիւնը մեզ մօտ շատ սիրալիր հետաքրքրութիւն մը կը ստեղծէ »:

Կոսիգին երկար կը պատասխանէ, շեշտելով Ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութեանց նոր ընթացքին կարեւորութիւնը: « Կրնանք հաստատել, առանց սխալելու, թէ բազմաթիւ հարցերու շուրջ որոնք կը շահագրգռեն բովանդակ մարդկութիւնը ներկայիս, մեր երկիրներու դիրքերը շատ աւելի մօտ են քան ասկէ մէկ երկու տարի առաջ: Եւ շահերու այս նոյնութիւնը որ մեզ այսօր կը մօտեցնէ կրնայ վաղը միացնել մեր երկու երկիրները աւելի սիրալիր եւ աւելի սերտ կապերով»:

Աւանդական արարողութենէն ետք, յաղթական կամարին առջեւ, մտերիմ ճաշ մը տրուեցաւ Էլիզէի մէջ, ապա սկսան տը Կոլ – Կոսիգին գլուխ գլխի խօսակցութիւնները:

Նոյն իրիկունը մեծ ճաշ մը կը տրուէր Էլիզէի մէջ եւ ճառեր կ՚արտասանէին նախագահ տը Կոլ եւ վարչապետ Կոսիգին: Այս առթիւ, Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը շեշտած է թէ գործնական գետնի վրայ ինչ որ կը պարտադրուի առաջին առթիւ, երկու երկիրներու միջեւ զանազան փոխանակութեանց բազմացումն է: Տը Կոլ խօսած է նաեւ միացած Եւրոպայի մը անհրաժեշտութեան մասին: Եթէ Եւրոպան միացած ըլլար, Վիէթնամի պատերազմը չէր ըլլար:

Ու տը Կոլ եզրակացուցած է.— Ըստ մեզի, պարոն վարչապետ, ասոնք են մեր երկու ժողովուրդներու գործակցութեան նպատակներն ու պատճառները: Դուք իսկ, դիտած ըլլալով որ այս գործակցութիւնը երկարաշունչ գործ մըն է, ցոյց կուտաք ձեր ներկայութեամբ այստեղ, որ Խորհ. Միութիւնը, վճռած է զայն գործադրել: Վստահ եղէք որ ասիկա նաեւ կամքն է Ֆրանսայի »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Հանրապետութեան խորհրդարանը (Պունտըսթակ) Քիզինկըրը ընտրեց իբրեւ վարչապետ, բացարձակ մեծամասնութեամբ: Քիզինկըր յետ-պատերազմեան Գերմանիոյ երրորդ վարչապետն է (Ատընաուըր, Էրհարտ): Արտաքին նոր նախարարն է Վիլի Պրանտ (նը-ւազագոյն չարիք մըն է, կ՚ըսէ Մոսկուա), ելմտական նախարար դարձաւ Եոզէֆ Շթրաուս, իսկ պաշտպանութեան՝ Շրէօտէր:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը՝ Ուիլսըն Միջերկրականի վրայ «տեղ մը» խօսակցութիւններ ունեցաւ Ուրբաթ օր Ռոտեզիոյ վարչապետ Իան Սմիթի հետ: Բոլորովին անակնկալ էր այս հանդիպումը:

ՆԻԻ ԵՈՐՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն Ու Թան ինքզինքին հետ դրաւի եկած է: Այսպէս, կ՚ըսուի թէ համաձայնած է քաշելու իր հրաժարականը այն յոյսով որ Ծնունդի եւ Կաղանդի առթիւ որոշուած կարճ զինադուլներուն ատեն (Վիէթնամ), յաջողի երկարաձգել տալ ռմբակոծութեանց դադրեցումը:

ՓԵՇՏԱՅԻ համայնավար համագումարին ընթացքին, կուսակցութեան տեսաբանը՝ Զիրմայ քննադատած է «կարգ դրացի երկիրներու պատմաբանները որոնք պատմական դէպքերը այնպիսի ձեւով մը կը չարափոխեն որ կը վիրաւորեն դրացի ժողովուրդներու ազգ. զգացումները »: Առաջին անգամն է որ հունգար կուսակցական պարագլուխ մը այս ձեւով կը դատապարտէ «ընկերվարական դրացի երկրի» մը (իմա՛ Ռումանիա) ազգայնականութիւնը:

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆր.
Նախորդ գումար	4·280
Հմայեակ Տիւրկէրեան (նախկին սան 1900 – 902)	400
Գրիգոր Տատուրեան, (Լոնտոն) (իր եղբօր Ահարոնի յիշատաին)	250
Յովհ. Կ. Զալըքեան (Լոնտոն)	140
Տիկին Դաւիթեան (Վալանս)	50
Տէր եւ Տիկ. Ապուրմարաքեան	50
Մ. Գրիգորեան	20
Ա. Կապենց	20
Գումար՝	5·210

ՏԷՄԻՐԷԼ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏ

Անգարայէն հասած լուրերու համաձայն, Ատալէթ կուսակցութեան համաժողովը որու բացումը հաղորդած էինք, ելեկտրականացած մթնոլորտի մը մէջ, շարունակեց վիճաբանութիւնները Էլմալըի խնդրին առթիւ: Զախջախիչ մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ կուսակցութեան նոր ծրագիրը, որ կ՚ըսէ թէ օրինաւոր եւ պատասխանատու կառավարութենէ մը վեր՝ որեւէ ուժ գոյութիւն չունի, եւ չի կրնար ունենալ, նաեւ Զինեալ Ուժերը պէտք է միշտ հեռու մնան քաղաքականութենէ, ինչ որ պատմական աւանդութիւն մըն է արդէն:

Ծրագիրը կ՚եզրակացնէ թէ Բանակը լոկ հայրենիքը պիտի պաշտպանէ եւ քաղաքական հոսանքներէ հեռու պիտի մնայ, ծայրայեղ հոսանքները պէտք չէ արմատանան երկրին մէջ, եւ պէտք է թումբ կանգնիլ ցեղի, մշակոյթի, կրօնքի, դաւանանքի խտրականութեան, ուժ տալ գաղափարական ազատութեան եւ արգիլել մոլեռանդութիւնը: Յարգանք կրօնքի ազատութեան եւ շարունակում լաիք քաղաքականութեան: Պէտք է բարեկարգել նաեւ տուրքերը, վերջ տալով անարդարութիւններուն:

Նոյն նիստին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ ծագեցան կրնօական եւ աշխարհական գործերու առթիւ, եւ մոլեռանդները պահանջեցին որ լաիքութեան վերաբերեալ յօդուածը ջնջուի ծրագրէն: Վիճաբանութիւնները սաստկացան եւ նախատալից հանգամանք մը առին, երբ յուզուեցաւ Կրօնից նախորդ տեսուչ Իպրահիմ Էլմալըի պաշտօնանկութեան խնդիրը: Էլմալը համակիրներ ունէր ժողովին մէջ, եւ անոնք հաշիւ եւ բացատրութիւն ուզեցին Բաֆէթ Սէզկինէ, որ բեմ բարձրացաւ կրօնքին եւ կրօնամոլութեան տարբերութիւնը բացատրելու: Նոյն պահուն ժողովականներէն Ֆէյեազ Քէօքսալ պոռաց.

— Զգէ այդ բոլորը, Այա Սոֆիայի մասին խօսէ, լայիքութիւնն ալ վերցուցէք Ատալէթ կուսակցութեան ծրագրէն: Իպրահիմ Էլմալըն ինչո՞ւ պաշտօնանկ ըրիք:

Պետական նախարար Սէզկին հետեւեալ բացատրութիւնները տուաւ.

— Ազգը հիմնովին կը մերժէ կղերապետութիւնը, շէրիաթի վրայ հիմնուած պետական վարչաձեւ մը: Կը մերժէ նոյնպէս խալիֆայական իրաւակարգը, որ ամբողջովին կը հակասէ հանրապետական սկզբունքներուն: Ահա թէ ինչու, իբր կառավարութիւն առաւելագոյն բծախնդրութիւնը ցոյց տուինք կրօնական հարցերու եւ շարժումներու հանդէպ:

Բաֆէթ Սէզկին իր մտքերը բացատրելու համար արաբերէն այէթ մը կարդաց ե ւըսաւ թէ Ատալէթ կուսակցութեան նը-պատակներէն մէկն է խուսափիլ եւ զգուշանալ բոլոր վնասակար եւ վտանգաւոր հոսանքներէն:

Իր գաղափարի հակառակորդները սկըսան պոռչտալ եւ Էլմալըի ի նպաստ ցոյցեր ընել, մասնաւորաբար Գայսէրիի պատգամաւորները, որոնք եուհ պոռացին Սէզկինի եւ փորձեցին կռիւ հանել: Ժողովականներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը ոտքի ելաւ եւ լռեցուց զանոնք, եւ ջերմապէս ծափահարեց Սէզկինը:

Ի վերջոյ համագումարը փակուեցաւ բացարձակ մեծամասնութեամբ կուսակցութեան պետ ընտրելէ ետք Տէմիրէլը:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

L'Archimandrite (1)

(Gabriel MATZNEFF)

Կապրիէլ Մացնէֆի անունը ծանօթ է Հայութեան, մանաւանդ Ֆրանսահայութեան: Քաջ հրապարակագիր մըն է Մացնէֆ: Չի քաշուիր ճշմարտութիւններ ըսելէ: Հաշիւի լրագրող չէ եւ երբ դատ մը արդար կը նկատէ՝ չի վարանիր ու կ'ըսէ: Կ'ըսէ թէ Թուրքը վատ է, թէ հայ ժողովուրդը ջարդուեցաւ ու իր դահիճը չպատժուեցաւ:

Սեպտեմբեր ութին իր յօդուածով (Թալէաթի Դամբարանը), զոր հրատարակեց Քոմպայի մէջ, Մացնէֆ, արդարութեան հաւատացող այս երիտասարդ լրագրողը, զարմանք կը յայտնէր թէ Թուրքը կը փառաբանէ Թալէաթը ու դամբարան կը բարձրացնէ անոր: Բայց Մացնէֆ դիտէ թէ ամէն ժողովուրդ արձան կը բարձրացընէ իր մեծագոյն հերոսին եւ Թուրքին մեծագոյն հերոսը միայն ջարդարար մը կրնայ ըլլալ:

Ինք շատ խօսած է մեր մասին, այսօր փորձենք մենք ալ քիչ մը խօսիլ իր մասին:

Մացնէֆ, հրապարակագիր, է նաեւ վիպագիր: Վերջերս լոյս կը տեսնէր իր առաջին վէպը՝ Արշիմանտրիթը, որ երկրորդն է իր հրատարակած դիրքերէն: Առաջինը՝ Լը Տէֆի, փորձերու ժողովածու մըն է:

Գրախօսական մը չէ զոր կը փորձենք դրել իր այս նոր հրատարակութեան առթիւ: Գրախօսականի արուեստը, Եւրոպացիներու մօտ անշուշտ — մասնագիտութիւնն է, այլ պարզապէս կ'ուզենք մեր ընթերցողներուն ներկայացնել նոր վիպագիր մը:

Ինչպէս դիտած էր Անտրէ Պիլի, Ֆիկառոյի մէջ, Արշիմանտրիթը վէպին բուն հերոսը չէ: Դիմագիծ մըն է միայն, զոր կարելի է դտնել եկեղեցական բոլոր շրջանակներուն մէջ:

Բուն հերոսը՝ Սիրիլ Ռազվրաչէֆ, ռուս ուղղափառ մըն է, որ ունի դարուս երիտասարդներու բոլոր յատկանիշերը: Սիրահար մըն է, ահաւատ մըն է՝ եթէ անհաւատութիւն կարելի է նկատել անշուշտ ոչ մէկ բանի հաւատալը այնքան խորապէս:

Էջերը շահեկան են: Կը պարզեն պատկերը Ֆրանսական եւ սլաւական օրթոտոքս շրջանակի մը, որ քիչ ծանօթ է եւ որու խնդիրները այնքան ալ օտար չեն հայ ընթերցողին:

Նկարագրութիւններ ունի, որոնք անշուշտ էռոթիք կարելի է որակել, թէեւ դրական այս սեռն ալ դադրած է դայթակղեցուցիչ ըլլալէ եւ յաճախ կը նպաստէ հրատարակութեան մը դիւրին տարածման: Այդ ճիւղին մէջ ալ, ինչպէս հեղինակը ինք ալ կը խոստովանի, դըժուար է նոր բան մը ըսել:

Ոճը աւելի լրագրական է քան դրական, ինչ որ յատկանիշն է բազմաթիւ հրապարակիրներու, որոնք դրականութիւն կ'ընեն: Բառամթերքը ճոխ է, երբեմն շատ ռըշերշէ, բայց դիւրութեամբ կը կարդացուի:

Կապրիէլ Մացնէֆ, իր այս յաջող հատորով, հրապարակագրի իր տաղանդին կ'աւելցնէ վիպագիրի տաղանդ մը, որ իր մէջ լի է խոստումներով:

X.

1) Ed. La Table Ronde.

ՅՈՎՀ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ

Անցեալ դարու վերջին տասնամեակներուն հայ դիւղաշխարհը մեր դրականութեան կեդրոնական նիւթերէն էր: Հայ դիւղացիին ծանր կացութիւնը իր վրայ կը բեւեռէ մտաւորականութեան ուշադրութիւնը: Ուսուցիչն ու քահանան, դիւղատնտեսն ու ճարտարագէտը կը դրեն եւ կը պատկերացնեն դիւղացիին վիճակը: Գիւղի եւ դիւղացիութեան ցաւերուն արձագանդ հանդիսացան դրագէտները, որոնք յետագային կոչուեցան դիւղագիր:

Ասոնցմէ է Յովհաննէս Մալխասեան: Ծնած է 1866 Սեպտեմբեր 10ին, Ախալքալակի Սալդա դիւղը: Իր քահանայ հօրը մօտ նախնական կրթութիւնը ստանալէ ետք սորված է Ալեքսանդրապոլի ծխական դպրոցին, այնուհետեւ Էջմիածինի Գէորգեան ճեմարանին մէջ: Երկար տարիներ ուսուցչութիւն ըրած է հայկական դպրոցներու մէջ: 1907 – 1909ին Նոր Նախիջեւանի մէջ կը հրատարակէ «Մեր Ձայն» թերթը:

Բաւական լայն է Մալխասեանի հետաքրքրութիւններուն շրջանակը: Եղած է թատերասէր, դրած է հայ թատրոնին պատմութիւնը սկիզբէն մինչեւ 1888 թուականը, բեմադրած է իր «Աւազի վրայ» թատերախաղը, զբաղած է ազգագրութեամբ, բանահիւսութեամբ, դրած է պատմուածքներ, թատերագրութիւններ, բանաստեղծութիւններ, հեղինակն է «Յովհաննէս Յովհաննիսեան (1913) փոքրիկ ուսումնասիրութեան, խմբագիրն էր «Մեր Ձայն» թերթին, որուն «դաւանանքն ու հաւատամքը», ըստ խմբագրականին, մայր երկրէն կտրուած շրջանի մը մէջ (Նոր Նախիջեւան) Հայութեան ոգին պաշտպանելու սուրբ ու նուիրական պարտականութիւնն էր: «Մեր Ձայնը» կոչուած է «... Չթողնելու հայ լեզուի ոչնչացումը, կապելու դաղթական ժողովրդին մտաւորական կերպով իր հայրենիքի հետ եւ նրան սիրել տալու իր հարազատը»:

Բանահիւսութեան եւ ազգագրութեան համար մեծ արժէք կը ներկայացնեն Մալխասեանի կարդ մը ակնարկները եւ յատկապէս «Հայ դեղջուկի ալբոմը» (երկու պրակը տպագրուած է, երկուքը՝ մնացած անտիպ) աշխատութիւնը: Խնամքով եւ հմտութեամբ կազմուած այդ «ալբոմները» մանրակրկիտ տեղեկութիւններ կը պարունակեն Ջաւախքի բնակչութեան «դաշտային գործիքներ»ու, «ամանեղէններու եւ կարասիներու» վերաբերեալ: Ծրագրին երկրորդ մասը՝ հրատարակել նաեւ «տնային գործիքներ, արհեստական գործիքներ, շորեր ու զանազան տեսարաններ» չիրականացաւ:

Մալխասեանի պատմուածքներուն նիւթը ռուս չինովնիկներուն եւ տեղացի զոռպաներուն անլուր շահագործումին եւ կողոպուտին ենթակայ հայ դիւղն է: Անոր հերոսներէն մէկը այսպէս կ'արտայայտուի. «... Մենք աշխարհի խորթ զաւակներն ենք. միայն հաւասար ծնւում ենք, հաւասար մեռնում, անհաւասար ապրելով»: Անհաւասար ապրելու բազմաթիւ ցնցող պատկերներ ստեղծած է դիւղագիրը:

Հայ ժողովուրդին արեւմտեան հատուածին նուիրուած կարդ մը գործերուն մէջ կ'արծարծէ զէնքով թշնամիին դէմ պայքարելու տեսակէտը:

Անոր դրչին կը պատկանին նաեւ կենցաղային եւ բարոյական նիւթեր ու խնդիրներ շօշափող, և կենդանիներու կեանքէն առնուած պատմուածքներ ու պատկերներ:

Յովհ. Մալխասեան մեռած է 1931ին, Երեւան:

Ա. Ն.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ Ե. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Նոյեմբեր 17ին, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նիստերու դահլիճին մէջ բացումը կատարուած է Հայաստանի գրողներու հինգերորդ համագումարին:

Բացման խօսքը կատարած է աւագութեան կարգով Ստ. Զօրեան: «Վերջին եօթը տարիների ընթացքում, — յայտարարած է ան ի մէջ այլոց, — գագաթներ չենք նուաճել, ի հարկէ, գլուխ-գործոցներ չենք ստեղծել, բայց մեր գրողներն ու գրականագէտները, այնուամենայնիւ, տուել են երկեր, որոնք արժանի են խորին ուշադրութեան եւ որոնց անաչառ քննարկումը այստեղ համագումարում, կը նպաստի մեր դեղեցիկ դպրութեան նոր վերելքին: Պէտք է ստեղծել այնպիսի գործեր, որոնք բաւարարեն արուեստի բարձր պահանջները, լինեն մեր կեանքի հարազատ արտայայտութիւնը, ունենան համամարդկային հնչեղութիւն»:

Ստ. Զօրեանի առաջարկով համագումարին ներկայ դտնուողները յոտնկայս յարգած են յիշատակը Մովսէս Արազիի, Գէորգ Արովի, Վահրամ Ալազանի, Ամինէ Աւդալի, Աստուր Աստուրեանի, Վահան Արամունիի, Մամիկոն Գէորգեանի, Արմէն Գուլակեանի, Վահրամ Թէրզիպաշեանի, Լեռ Կամսարի, Հայրապետ Հայրապետեանի, Գառնիկ Ղազարեանի, Հրայր Մուրադեանի, Սարգիս Սարեանի, Վազարշ Վազարշեանի, Հրաչեայ Քոչարի:

Միաձայնութեամբ հաստատուած է օրակարգը. — Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան հաշուետու զեկուցում, ինչպէս նաեւ յարակից զեկուցումներ հայրենի արձակի եւ չափածոյի մասին, Հայաստանի Գրողներու Միութեան վերստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումը եւայլն:

Այնուհետեւ օրակարգի առաջին հարցին առթիւ զեկուցած է Էդ. Թոփչեան, Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղարը:

Յաջորդաբար զեկուցումներ կարդացած կամ խօսք առած են Ս. Աղաբաբեան, Հրմայեակ Սիրաս, Պարոյր Սեւակ, Յովհ. Շիրազ, Ստ. Կուրտիկեան, Գ. Էմին, Ն. Զարեան, եւ ուրիշներ:

Նոյեմբեր 19ին կատարուեցաւ համագումարին փակումը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Նոյեմբեր 27ին, Երեւանէն Պէյրութ մեկնեցաւ Գ. Սունդուկեանի թատերախումբը (նոյն օրը հասած է Պէյրութ):

Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ պիտի ներկայացնէ 30 – 35 թատերգութիւն, 20ը՝ Պէյրութի, 15ը՝ Դամասկոսի եւ Հալէպի մէջ:

Թատերախումբին խաղացանկը առաւելաբար կազմուած է ծանօթ գործերէ, — Վրթ. Փափազեանի «Ժայռ»ը, Յ. Պարոնեանի «Պաղտասար աղբար»ը, Ու. Սարոյեանի «Իմ սիրտը լեռներում է», Ն. Զարեանի «Արա Գեղեցիկ»ը եւ ժամանակակից թատերագիրի մը՝ «Գարնան անձրեւը»:

Միջին Արեւելք մեկնած թատերախումբին մաս կը կազմեն դերասաններ Վահրամ Փափազեան, Աւետ Աւետիսեան, Բարգէն Ներսիսեան, Արուս Ասրեան, Գեղամ Յարութիւնեան, Մետաքսիա Սիմոնեան, Յովհաննէս Աւագեան, Գարուշ Խաժակեան, Ժան Էլոյեան, Վարդուհի Վարդերեսեան, Վաղինակ Մարդունի, Թաթուլ Դիլաքեան եւ ուրիշներ, թիւով 40 հոգի:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աշտարակի շրջանի աւաններէն մէկը այսուհետեւ պիտի կոչուի Նոր Երզնկա:

× «Արարատ» ոտնագնդակի խումբը Թեհրանի մէջ հանդիպում մը ունեցաւ տեղւոյն «Դարայի» խումբին հետ: Արդիւնքը եղաւ 2 – 2:

× Հայաստանի մէջ տպագրութեան

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ,

ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Այս այր մարդիկը ուրիշ տեղ հաւաքուած էին, եւ երբ մեզ բերին դպրոցներուն մէջ տեղաւորեցին, նոյն օրը անոնք ալ բերին, մեզի միացուցին: Այսպէսով մեր թիւը երկու հարիւրէն քիչ մը աւելի եղաւ, մեծամասնութիւնը ծեր կիներ, որոնց ընտանեկան պարագաները կամ փախած էին քաղաքէն, կամ ջարդուած:

Դպրոցները կողոպտուած, պարպուած էին արդէն: Եկեղեցին ալ նոյնպէս, բարձրը պատուհաններուն ապակիներն անդամ ջարդուփշուր եղած էին: Ներս մտնել չյաջողելով, չկարենալով բանալ երկաթէ դուռները կամ խորտակել, հիւսիսային կողմի պատուհանին երկաթեայ վանդակը վար ձգած, ներս սպրդած եւ ներսէն բացած էին դուռները, ու խուժանը մտնելով եկեղեցին առած տարած էր ինչ որ արժէք մը կը ներկայացնէր, մնացեալը ջարդած փշրած: Կամարէն կախուած հսկայ զմայլելի կանթեղները, ջահերը փշրած դետին թափած էին: Տախտակամածն անդամ փորած, քանդած էին՝ դանձ փնտռելու եւ դտնելու նպատակով:

Սուրբերու բոլոր իւղաներկ նկարները պատռած էին, անհաշիւ դիրքեր, աւետարաններ, մոմակալներ, վերջապէս ինչ որ արժէք չէր ներկայացներ իրենց աչքին, ցան ու ցրիւ նետեր էին, զռեհկօրէն սըրբապղծելով ամէն կողմ, եկեղեցիէն ներս կամ դուրս, — տեսարան մը որ չեմ կրնար նկարագրել իմ խեղճուկ գրիչովս:

Եկեղեցիին բակն անդամ ջարդուած ապակիներու կտորներով այնքան լեցուած էր որ յաճախ կը վիրաւորուէին մեր բոպիկ ոտքերը: Եկեղեցիին շուրջը եւս, տուները կիսակործան, պարպուած, կողոպտուած, պատուհաններն անդամ խուժանին բարբարոսութեան եւ վայրագութեան առարկայ:

Այն օրը, երբ մեզ Հրեշտակապետ եկեղեցիին բակը բերին, տեսանք սեւ չարշաֆներու մէջ փաթթուած Թրքուհիներ, վհուկի պէս, իրենց կռնակն առած պարկերը, կը պարտէին տունէ տուն, առնել տանելու համար ինչ որ չէին տարած առաջին առթիւ:

Հրեշտակապետի դպրոցներուն մէջ տեղաւորուելէ ետք, 2 – 3 օր անցած, ես եւ մեծ մայրիկս, ինչպէս նաեւ ուրիշ քանի մը կիներ գացինք մեր տունը, որ շատ մօտ կը դտնուէր: Կռնակի վրայ բաց մնացած էր դուռը: Մտանք ներս: Բան մնացած չէր, կողոպտուած թալանուած յետին աննշան առարկան անդամ:

Պատուհանները բաց, կոտրտած, աւերակ տունի մը պատկերը: Երբ կ'ուզէի բարձրանալ սանդուխներն ի վեր, տեսայ որ արիւնով ներկուած էին, քաշկռտուած արիւնլուայ մարմինի մը հետքերով: Վայրկեանի մը արագութեամբ՝ երեւակայեցի թէ հօրս մարմինն էր, որ քաշկռտելով վար իջեցուցած էին սանդուխներէն: Հետեւեցայ արեան, որ կ'երթար պարտէզ: Մտայ պարտէզ: Անկիւն մը հողակոյտ մը կար: Հասկցայ, հայրիկս թաղած են այստեղ, ըսի միտքէս, Կանգառի հողակոյտին առջեւ, արցունքը կը հոսէր աչքերէս: Արդէն դիշեր – ցերեկ կուլայի, կուլայինք բոլորս ու կը սգայինք:

Չեմ դիտեր, որքան մնացեր եմ այդ վիճակին մէջ, հողակոյտին առջեւ: Մեծ մայրիկս եկաւ, թեւէս քաշեց ու մեկնեցանք:

Դպրոցներուն մէջ տեղաւորուած էինք, բայց ազատ չէինք, պահակ կը սպասէր դրան առջեւ: Ամէն օր հաց մը կուտային, ու բոլորս չոր հացով միայն կ'ապրէինք: Անտէր մնացած տուներու պարտէզներուն մէջ հասունցած էին պտուղները, հաւաքող չկար ոչ միայն պտուղները, այլ եւ բանջարեղէնները, լուբիա, լօլիկ, դդում, պղպեղ, սմբուկ, պամիա, նոյնիսկ դետնախնձոր: Տարեկից եօթը տղաք՝ խումբ մը կազմեցինք, թալանիչներէն չնշմարուելու պայմանով, զգուշութեամբ, երկու կամ երեք հոգիներու բաժնուած, կը մտնէինք պարտէզները, որոնց ցանկապատերը արդէն քանդուած էին:

Այսպէս մօտիկ տուներու պարտէզները կը մտնէինք, պտուղի ծառերը կը բարձրանայինք, պտուղները կը քաղէինք, ինչպէս նաեւ բանջարեղէնները եւ դպրոց տանելով կուտայինք կիներուն, որոնք քարիւղի թիթեղէ ամանի մը մէջ լեցուցած, իրար խառնած, կը խաշէին, առանց աղի կ'ուտէինք: Հոսկէ – հոնկէ պընակ, դդալ, պատառագաղ ճարեցինք յաջորդ օրերուն: Բանջարեղէնէ անժուր ապուրը կ'ուտէինք չոր հացով եւ սակայն այնքան համով կը թուէր մեզի: Պտուղները կը բաժնէինք բոլորին:

Օր մըն ալ մեր տան մօտիկ պարտէզը մտանք քանի մը ընկերներով, պտուղ հաւաքելու համար, ինչպէս սովորութիւն ըրած էինք: Սալորենիին ծառը բարձրացած էի, բայց սաստիկ անախորժ հոտ մը կար, դիակի հոտ էր: Նախազգացում մը ունեցայ, չըլլա՞յ թէ փողոցի անտէր եւ անօթի շուները բացած ըլլան հօրս հողակոյտը:

ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

(7 Շար.)

յանձնուեցաւ բանասէր Արմենակ Սալմասլեանի «Հայագիտական մատենագիտութիւնը»:

Ասիկա ընդարձակածաւալ մատենագիտութիւն է, ուր ամփոփուած են եւ նկարագրուած Ֆրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն եւ այլ լեզուներով լոյս տեսած շուրջ եօթը հազար հրատարակութիւններ (գիրքեր եւ պարբերականներ), որոնք կը շօշափեն հայագիտութեան վերաբերեալ հարցեր: Գիրքը ունի 25 բաժին, ուր աղբիւրները դասաւորուած են հեղինակներուն անուններուն այբուբենական կարգով: Կը պարունակէ նաեւ հեղինակներու եւ թարգմանիչներու 3300 անուններու, ծածկանուններու եւ պարբերականներու ցանկեր:

Ֆրանսահայ մատենագրին 25 տարիներու աշխատանքը բարձր գնահատած են հայ ականաւոր մատենագիրները եւ գիտնականները: «Այս աշխատութեան հրատարակութիւնը,— գրած է Յ. Անասեան,— զգալիօրէն կը նպաստի մեզանում հայագիտական աշխատանքների յետագայ վերելքին»: «Ա. Սալմասլեանի գործը,— կ'ըսէ Ակադ. Ա. Ղարիբեան,— հայագիտութեան զարգացմանը նպաստող ամենակարեւոր աշխատութիւններից մէկն է: Այդ աշխատութիւնը կը դառնայ ամէն մի հայ գիտնականի ու հայագիտութեամբ զբաղողի սեղանի գիրքը եւ կը նպաստի հայագիտութեան բոլոր ճիւղերի զարգացմանը Հայաստանում եւ Սփիւռքում»:

Աշխատութիւնը լոյս պիտի տեսնէ 1967ին, երեք հազար տպաքանակով:

× Նոյեմբեր 24ին, Նորաշէն գիւղին մէջ թաղումը կատարուեցաւ Ակադ. Ա. Աւագեանի:

× Երեւանի մէջ գնդակահարուեցաւ Թ. Խաչատրեան անունով մարդասպան մը, որ Ապրիլ 18ին կացինով եւ դանակով վայրագօրէն սպաննած է երիտասարդ աղջիկ մը՝ Սվետլանա Մուկոյեան եւ անոր ծնողքը:

× 1966 Յունուար մէկէն մինչեւ Նոյեմբեր տասը Սուրիայէն, Իրաքէն, Իրանէն, Քուվէյթէն, Լիբանանէն, Թուրքիայէն, Ֆրանսայէն եւ Եուկոսլաւիայէն Հայաստան ներգաղթած են 1372 հայրենակիցներ:

× Երկրաշարժէն տուժած Թաշկենտ քաղաքէն վերջին երեք ամիսներուն վերջնապէս Հայաստան փոխադրուած են վեց հարիւր Հայեր, որոնք հաստատուած են Լենինական, Երեւան, Կիրովական, Իջեւան, Էջմիածին, Լուսաւան, Հրազդան, Հոկտեմբերեան քաղաքներուն մէջ:

Նոյն ժամանակաշրջանին Թաշկենտցի երեք հարիւր Հայեր փոխադրուած են լեռնային Ղարաբաղ, Նախիջեւանի հայաբնակ գիւղերը, Կիրովաբաղ, Ախալքալաք, Ախալցխա, Բոգդանովկայա եւ այլուր:

Յառաջիկայ ամիսներու Թաշկենտէն Հայաստան պիտի փոխադրուին 600 Հայեր եւս:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ Կ'ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒԻ

—o—

Կրթական նախարարութեան ուսումնական նոր ծրագիրներու հրատարակումով, վարժարանիս տեսչութիւնը, ստիպուեցաւ աւելցնել նաեւ աւարտական դասարանները, ինչպէս նաեւ առաջին եւ երկրորդ դասարաններու ստորաբաժանումները, եւ օժտել վարժարանը պատշաճ դիտական «լապորաթուարով» մը:

Անշուշտ, վարժարանիս տեսչութիւնը, դտնուելով անելի մը առջեւ, հարկադրուեցաւ տալ այս դրական որոշումը, մղուած պարզապէս այն դիտակցութենէն թէ ներկայ պայմաններու մէջ, երբ պետական վարժարանները տրամադրելի տեղ չունին ազատ վարժարաններէ հասնող աշակերտները ընդունելու, մեր ներկայ աշակերտները՝ կրնային մէջտեղ մընալ, իսկ նորերու արձանագրութիւնը պիտի դառնար առեղծուածային եւ դուցէ նաեւ անկարելի:

Իսկապէս, ո՞ր ծնողքը պիտի համարձակէր իր զաւակը արձանագրել հայկական վարժարան երբ ապագային՝ ուրիշ վարժարաններու մէջ տեղ դտնելու, մինչեւ իսկ տեղ մուրալու դժուարութեան առջեւ կրնար դտնուիլ:

Ի՞նչ պիտի ըլլար հետեւանքը այս կացութեան, բայց եթէ ամբողջական հեռացումը մեր մատաղ սերունդին, եւ մոռացումը մեր ազգային լեզուին, պատմութեան եւ մատենագրութեան:

Անդամ մը եւս, Մխիթարեան Միաբանութիւնը կը փորձէ թումբ մը կանգնել մոռացումի եւ հեռացումի հոսանքին առջեւ: Մեր զաւակները, պէտք է Ֆրանսականին հետ, ստանան նաեւ տոհմային ուսում եւ դաստիարակութիւն:

Ահա նպատակը, որու իրականացումին համար Մուրատեան վարժարանը պէտք ունէր նոր դասարաններու, լապորաթուարի:

Դժուարութիւնները զանազան էին: Նախ շինութեան հրամանը ձեռք ձգելու հարցը տարիներէ ի վեր կը հանդիպէր պետական պատկան իշխանութիւններու առարկութիւններուն, քանի որ վարժարանի ներկայ շէնքը կը կրէ «դասականի կամ պատմականի» հանդամանքը:

Ճարտարագէտ Ա. Խանճեանի ներկայացուցած բազմաթիւ ծրագիրները եւ անշահախնդիր անխոնջ հետապնդումները այս տարի յաջողութեամբ պսակուեցան, եւ շինութեան հրամանագիրը ստացանք: Սակայն պէտք էր աճապարել եւ գործի ձեռնարկել:

Տեսչութիւնը կը դտնուէր նոր եւ ծանրագոյն դժուարութեանց առջեւ,— տընտեսական հարցը, դրամագլուխի հարցը: Մխիթարեան Միաբանութեան Կեդր. Մատակարարութիւնը տուաւ առաջին գումարը, գործերը կարենալ սկսելու համար:

Դիմեցինք Կիւլպէնկեան Հաստատութեան, ստացանք քաջալերական պատասխան մը:

Բայց բաւարար չէին այդ գումարները: Երկար տատամսումներէ ետք, տեսչութիւնը որոշեց դիմել Ֆրանսահայ դաղութին: Դիմեցինք նախ Լիոնի ազգայիններուն եւ բարեկամներուն: Արդիւնքը եղաւ քաջալերական, հաւաքուեցաւ 25 հազար Ֆրանք եւ տակաւին խումբ մը տիկիններ եւ պարոններ կը շարունակեն հանգանակութիւնը:

Վալանսի դաղութը, գլխաւորութեամբ երեք յարանուանութիւններու պետերուն, դրկեց վեց հազար Ֆրանք: Ռոման եւս մասնակցեցաւ 1200 Ֆրանքով: Վիէնի դաղութէն ստացանք առաջին գումարը երեք հազար Ֆրանք: Պէլֆորէն ստացանք տասը հազար Ֆրանքի նկատելի գումարը: Մարսիլիա կը պատրաստուի բերել իր մասնակցութիւնը, նախաձեռնութեամբ Մ. Ռ. Ն. Ս. Միութեան:

Փարիզի դաղութէն, փոքրաթիւ անհատներ արդէն բերին իրենց մասնակցութիւնը: Ծրագիրներ կը մշակուին, ապահովելու համար Փարիզի Հայութեան օժանդակութիւնը: Բայց այնքան շատ է պահանջը, որ տակաւին կը մնայ 250·000 Ֆրանքի բաց մը, նախատեսուած ծախքերը գոցելու համար, որոնք կը հասնին 800 հազար Ֆրանքի:

Ահա կացութիւնը, որու առջեւ կը գտնուի Մուրատեան վարժարանի մատակարարութիւնը:

Վստահ ենք թէ Ֆրանսահայ հոծ դաղութը իր կարելին պիտի ընէ, փրկելու համար իր վարժարանը: Քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր Ֆրանսահայուն ծառայող այս հաստատութիւնը կը համարինք թէ իրաւունքը շահած ըլլայ ճակատաբաց դիմելու ամէն Հայու եւ ըսելու «օգնէ ինծի, եւ օգնած պիտի ըլլաս դուն քեզի»:

Մխիթարեան Հայրերու, սերունդներէ ի վեր, անշահախնդիր, ձրի եւ զոհաբերուող զրկանքներուն եւ աշխատանքին մասնակցիլ, նիւթական աջակցութեամբ մը, լաւագոյն կերպը չէ՞ գնահատանքի եւ իրապաշտ տեսութեան:

Այս յոյսով եւ վստահութեամբ, ձեռնարկեցինք գործի, որու աւարտումը կը մնայ Ֆրանսահայ դաղութի, Հայու սրտին.:

Հ. Ն. Ք.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Դժբախտ մարդոց մէջ երջանիկ ըլլալը բան մըն է, որ կ'ամչցնէ մարդս:

ԼԱ ՊՌԻԻՅԷՌ

×

Ամէն բեղուն գործի վերջին խօսքը՝ զոհողութիւնն է:

ԺՈՒՊԷՌ

ԱՐԴԻ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԸ

—o—

Եաշար Քեմալ այսպէս կը նկարագրէ արդի Տիգրանակերտը.—

Մարդ մէկէն կը խրտչի, կարծես թէ հիւլէական ռումբ ինկեր է այս քաղաքին վրայ: Տեղ տեղ քարակոյտեր, փլատակներ: Տիարպագրը ժանգոտեր է, հինումին երկաթի նման: Առաջին ակնարկով թէեւ այսպէս է, բայց մարդ կը խաբուի: Յետոյ կամաց կամաց կը սթափի, կը հասկնայ թէ այդպէս չէ:

Այս քաղաքը իր պատեանը ունի, որուն տակ ծածկուեր մնացեր է: Պէտք է դատիլ ու քրտնիլ իր ներքին հմայքը ճանչնալու համար: Պէտք է քակել իր պատեանը եւ թափանցել իր մտերմութիւններուն: Դժուար գործ է այս, բայց կ'արժէ: Եթէ կրցար ընել, հասկցիր որ կախարդուած ես: Տիարպագրը քեզ դիւթած է այլեւս:

Երկու Տիարպագրը կայ, մէկը պարիսպէն ներսի հին քաղաքը, միւսը պարիսպէն դուրսի նոր Տիարպագրը: Հին քաղաքը իր ճարտարապետութեամբ, տուներով, պողոտաներով, հանդերձանքով, վերջապէս իր ամէն բանով հին է իր պարիսպներուն չափ:

Տուները սեւ, աղտոտ, մաշած պազալթէ շինուած, կամարաւոր, վանդակաւոր, «ճաղ» կոչուած երկաթներով հիւսուած պատուհաններով, երկյարկանի, տանիքները հողաշէն: Այս տուներուն մէջ կան ծերունիներ եւ համբաւեալներ: Մուրատ Դ. երբ Տիարպագրը եկեր է, այս տուներէն մէկը մնացեր է: Հակառակ ասոր՝ այդ տունը նոր է, կարծես երէկ շինուած ըլլար:

Տանիքներուն վրայ շարք շարք խոտեր բուսեր են եւ դեղին դաշտային ծաղիկներ: Այս պատճառով, ամբողջ քաղաքը ծայր ի ծայր դալարազարդ է, հակառակ ծառերու ցանցառութեան:

Քաղաքին դուրսը այս է: Ամենալայն փողոցը չորս քայլէն աւելի չէ, մարդ կը ջղայնոտի, երբ հոնկէ անցնի: Բայց կանգ կանգ առէք, կրնաք որեւէ դուռ զարնել, դուռը անմիջապէս կը բացուի, շատ անգամ թուխ, սեւաչուի կին մը կը բանայ դուռը: Նախ կը շփոթի եւ երբ կը հասկընայ, թէ օտարական մըն էք, ձեզ ներս կը հրամցնէ: Քաղաքը այլեւս մերկացած է իր ամբողջ տաքութեամբ, անկեղծութեամբ, դեղեցկութեամբ:

Տունը բակ մը ունի, որուն «հավըշ» կ'ըսեն: Բակին մէջտեղը փոքրիկ աւազան մը կայ, որուն բոլորտիք գոյնզգոյն վարդեր տնկուած են եւ ամբողջ բակը կ'երանգաւորեն: Կարելի չէ մոռնալ վարդը, եւ բոլոր ներկայանալի տուները կը հետեւին այս սովորութեան:

Ուր որ երթաս, վարդ կը դտնես: Մարտինգափուի մէջ Միլլէթ փարքը կայ: Դարաստանին մէջ վարդէն զատ ուրիշ ծաղիկ չես դտներ: Աչքիդ առածին չափ վարդ: Ամբողջ քաղաքը վարդ կը բուրէ: Շրջուն վաճառորդներ պոռալով վարդ կը ծախեն: Գիւղացի մը տօնավաճառ բացեր է, փունջ մը վարդը հինդ զրուշ: Վարդի ահագին դրասանդ մը, հինդ զրուշի փոխարէն: Հարցուցի թէ դիւղէ՞ն բերեր է այս վարդերը:

Բայց այս քաղաքը քաղաքն է նաեւ հակասութիւններու,— կարիճներու: Նաեւ սրճարաններու ոստանն է: Որքան ալ շատ են: Միայն թէ անոնք չեն նմանիր ուրիշ քաղաքներու սրճարաններուն: Ասոնք ուրիշ տեսակ են: Շատ սիրուն են եւ իւրաքանչիւրը բակ մը ունի, տուներուն պէս վարդեր կան նոյնպէս: Եւ վարդերուն քով աւազան մը, ջուրին քով սեղանիկներ, եւ ուռկաններու չուաններէն հիւսուած աթոռակներ: Դէմ դէմի կը նստիս, թէյ կը խմես: Սրճարաններն ալ լեփ լեցուն են, պատճառը յայտնի է,— անդործութիւն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Այդ պահուն, գնացքը մտաւ կայարանը փոքրիկ սիրուն Սան Բէմօ քաղաքին որ դետեղուած է ծաղիկներու մէջ եւ որուն տուները դեռ նոր զարդարուած ու ներկուած էին ամէն տարի աշխարհի չորս կողմերէն հոն արեւ փնտռելու համար եկող ձմեռուան այցելուներուն համար:

Գահաժառանդին խօսքերը չափազանց հետաքրքրած էին զիս, բայց քանի մը օրէ ետք իր խորհրդաւոր ընթացքին պատճառաւ ալ աւելի հետաքրքրուեցայ:

Կ'անդիտանայի, թէ տասնեւհինգ օր առաջ Նորին Բարձրութեան սուրհանդակներէն Հէրման Հարտ, Փոցտամէն Նիս մեկնած եւ հոն վարձած էր Շուշաններու դղեակը, որ բնակարանն էր ամերիկացի միլիոնատէր Պոսթընի ծանօթ Ճէյմս Կ. Ճէյմսընին, որ կաշիի մեծ վաճառական մըն էր եւ իր եախտովը ծովագնացութեան մը ձեռնարկած էր դէպի Ճափոն:

Սիրելի Լը Քէօ, ինծի չափ լաւ կը ճանչնաք Նիսը, այնպէս որ ծանօթ էք անոր նաւահանգիստին, եւ Վիլֆրանշի միջեւ, Մօնպօրոնի մէջ բլուրին ճամբուն վրայ դտնուող Շուշաններու ծովահայեաց մեծ եւ սպիտակ վիլլային: Միմօզաներու, արմաւենիներու եւ ձիթենիներու թուխ կանաչագոյն սաղարթներու տակ կիսով թաղուած այդ ամարանոցը Պ. Կօրտոն Պէնէթի Պօլիէօի մէջ ունեցած ամարանոցին պէս առաջամասին վրայ ունէր ապակեպատ մեծ մուտք մը, սիրուն ճեմելիքներ, եւ մագլցող խորդենիներ (ըթըր), որոնք պատըշգամներուն վրայ կը փթթին կարմիր եւ լայն ծաղկաւորումով մը:

Անմիջապէս կրցանք տեղաւորուիլ հոն, որովհետեւ մեր ընդունելութեան համար ամէն բան պատրաստուած էր կայսերական տան մարդոց կողմէ, որոնք հոն կը դտնուէին երեք օրէ ի վեր: Այնպէս որ ժամանման դիշերն իսկ Գահաժառանդին հետ դացինք Փավիյյօնի զբօսավայրը, ուր աշխարհաքաղաքացի եւ ազմկարար ամբոխ մը կը զուարճանար շաղակրատելով, սիրաբանելով, խմելով եւ խաղալով:

Պայծառ դիշեր մըն էր. լուսինը իր կապոյտ լոյսով հաճելի կերպով կ'ողողէր հեռուի դաշտանկարը: Եւ Վիլհէլմիկ անցաւ ընդարձակ ոսկեզօծ սրահներէն, որոնց եղանակը սկսած չըլլալուն համար երկրորդական երդեցիկ սրճարաններու առթած հաճոյքը միայն կուտային, եւ որ եւ է շահադրդռական բան չդտնելով հոն, աճապարեց դուրս ելլել: Քարափին միւս ծայրը դացինք եւ մէյմէկ սիկառ ծխեցինք:

— Գէշ ատեն եկանք, ըսաւ վայրկեան մը վերջ: Զուարճանալու համար Նիս դալու ատենը չէ: Հոս մահու չափ կը ձանձրանայ մարդ:

Ան կրնար իրաղեկ կերպով խօսիլ այդ մասին, որովհետեւ ամէն տարի ամիս մը հոն մնալու կուգար, մինչդեռ դերման լրագիրները անփոփոխ կերպով կը յայտարարէին թէ ոեւէ տեղ մը որսի դացած էր: Բայց «Վիլհէլմիկ» որ զինքը հաճոյքէ հաճոյք թռչելու արտօնող կեանքին միայն կը հաւատար, կը նախընտրէր աւելի Ազիւրի ծովափին զուարթ իրականութեան անձնատուր ըլլալ սանձարձակ, քան թէ Թիւրինկի կամ ուրիշ ոեւէ հեռաւոր տեղի դղեակի մը տրտում ձանձրոյթին մէջը թաղուիլ:

Իրեն հետ համակարծիք եղայ թէ Նիսը տակաւին չէր ըրած դիմակաւորումներու եւ խենթութիւններու իր շողշողուն արդուզարդը, որով այնքան հրապուրիչ կը դարձնեն իր բարեկենդանը: Համոզուեցայ նաեւ թէ այս սիրուն քաղաքին շատ կը պատշաճէր իր ազմկալի զուարթութեան համբաւը, հոգ չէ թէ ինչպէս դուք ալ դիտէք ինծի պէս, ատիկա ըլլայ բըռնաղբօսիկ զուարթութիւն մը, որ յառաջ բերուած է ամէն կարելի ծանուցումներով, մեծ շահ մը ապահովելու համար խանութներուն եւ պանդոկներուն, որոնց մէջ պէտք չէ մոռնալ «Սէրքլ տէ Պէն»ի անունը, որ տեսակ մը քաղաքավարական բացատրութիւնն է ոսկեզօծ խաղարաններու դժոխքին Մօնակոյի իշխանին, որ կը սնանի այնքան յուսահատութիւններով:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշամ Խոնդկարեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները կ'ողբան մահը իրենց վարչութեան անդամուհիներէն: ընկերուհի

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՐՕՂԼԱՆԵԱՆԻ

եւ իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ննջեցեալին ընտանեկան պարագաներուն: Փոխան ծաղկեպսակի 25ական ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, Կապ. Խաչի կայանին, Մշակոյթի Տան (Կապ. Խաչի եւ Մշակոյթի Տան զումարները ստանալ «Յառաջ»էն) եւ Յառաջի բարգաւաճման:

Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արդութեան» խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկ. Յակոբ Գարաօղլանեանի և ընտանեկան պարագաներուն իրեն մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՐՕՂԼԱՆԵԱՆԻ

ցաւալի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ ընկեր Պօղոս Շաօյեան քսան ֆր. նուիրած է Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն եւ իր շրջանի բոլոր ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերներ Տիգրան եւ Ժան Ղազարեանին իրենց հօր Կիրակոս Ղազարեանի մահուան առթիւ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ընկեր. ընդհ. ժողովը Ուրբաթ (9 Դեկտ.) ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան Օնպաշեան սրահին մէջ:

Կը դասախօսէ ընկ. Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝ 1860ի Ազգ. Սահմանադրութիւնը:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի երկսեռ երիտասարդները այս խիստ շահեկան դասախօսութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Ֆրանսքիւլթիւռ կայանէն «Մկրտութիւնը Հայկ. աւանդութեան մէջ»: Կը խօսի Հայր Տալմէ:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին «Պաւղիկեաններէն Քաթարները»: Կը մասնակցի Տիկին Անահիտ Տէր – Մինասեան եւ Սորպոնի դասախօս Անրի Մառու:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ձայնասփիւռէն այս Կիրակի իրիկուն ժամը 22·30ին յայտագիր մը նուիրուած է հայ մշակութային կեանքին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի: Այրի Տիկին Մարիամ Սարգիսեանի մահուան առթիւ Տիկին Մարգրիտ Տապանեան եւ երեք զաւակները 200 ֆրանք, Զ. Տապանեան, Մելքոնեան եւ Սայապալեան ընտանիք քսանական ֆր. եւ Արիստակէս Ղուկասեան տասը ֆր. թաղիս եկեղեցւոյ եւ Ոսկիան Շէրպէթճեան տասը դպրոցին: Ողբ. Տիկին Մելինէ Չիչէքեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Մասիս Չիչէքեան եւ զաւակունք քսան ֆր. եկեղեցւոյ, քսան դպրոցին եւ տասը թաղիս աղքատներուն: Պերճ Կարապետեան, Յ. Ագշէհիրլեան քսանական, Կ. Սվազլեան տասը եկեղեցւոյ, Կիրակոս Վարդանեան տասը թաղիս աղքատներուն կը նուիրեն:

Թաղականութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը

Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24

Ամպասատէօրի սրահին մէջ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին

Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Հրատարակութեան խնդրանքով

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Հ. Բ. Ը. Միութեան խնդիրներով հետաքրքրուողներուն կը տեղեկացնեմ որ առողջական լուրջ պատճառներով Սեպտ. 3ին հրաժարեցայ այդ Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի Փ. ատենապետի պաշտօնէն, արդ ամենադոյզն չափով չեմ մասնակցած Նոյ. 28ի «կարգադրութեան»:

ՀԱՅԿ Կ. ԹՕՓԱՔԵԱՆ

ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան տարեկան խնջոյքը, Կիրակի Դեկտեմբեր 4, ժամը 15ին, Մշակոյթի աՏն մէջ:

17 Բիւ Պլէօ

Կը հրաւիրուին բոլորը:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, ի պատիւ հայ ուսանողներու եւ հասարակութեան, կը սարքէ ճաշ – խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ 10 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Ճաշադին 10 ֆրանք, իսկ ուսանողները ձրի:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր երիտասարդներու կողմէ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Մարսէյլ քաղաքի խումբին կողմէ:

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 22էն մինչեւ լոյս,

ԱԼՀԱՄՊՐԱ

Կը մասնակցին Քոսթարիօ եւ իր Լոս Լիմպոսները:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 300 ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պատուարժան Հոգեւոր Պետերու եւ նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան:

Այս Ուրբաթ (Դեկտ. 2), ժամը ճիշդ 21ին, Պետական թատրոնի վերնայարկ սրահին մէջ (Ֆուայէ տիւ Թէաթր Միւնիսիփալ):

Կը խօսի ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը նախագահէ՝

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Ատենադպիր Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան):

Գեղարուեստական խնամեալ յայտագիր:

Արտասանութիւն, խմբերգ, մեներգ, տեղւոյս լաւագոյն ուժերով:

Սրահին ջերմութիւնը ապահով է:

Մուտքը ազատ է

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի

դասարաններու նոր բաժնին:

Շաբաթ 3 Դեկտ. կէսօրէ ետք ժամը 4ին:

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ ԲՈԼՈՐԸ

26, Rue Troyon — SEVRES

Métro: Pont de Sèvres

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

3 Դեկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ:

CHABONNIERESի մեծ շքեղ սրահին մէջ

Նուագախումբ՝ «Les Compagnons du Rythme»

ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Ճոխ եւ համեղ պիւֆէ — Մատչելի գիներով

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը, որ կը դտնուին Կապոյտ Խաչի անդամուհիներու մօտ:

Մուտք՝ 10 ֆրանք — Հանդէսին օրը կիշէն 12 ֆրանք

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին կողմէ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 3, ժամը 19էն սկսեալ, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ

GRANDE SURPRISE - PARTY

Organisée par le NOR SEROUND DE PARIS

Samedi 3 Décembre, à partir de 19 heures dans la Maison de la Culture Arménienne

17, Rue Bleue, Métro: Cadet

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 5 ֆր.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 4 Դեկտեմբեր, ժամը 17էն կէս գիշեր

GRAND - HOTEL

12 Պուլվառ տէ Քաբիւսին

Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Տէր – Աբրամօֆի (Քարփուչա) եւ իր պալալայիքայի խումբին:

Ուսանողներու կէս գին — Մուտք 10 ֆր.

Orchestre RAY LEPLOUT — ATTRACTIONS

Ապահովել սեղանները՝ WAG. 38-54

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

[illegible]

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ

16րդ հատոր

Ճոխ բովանդակութիւն, նկարազարդ հրատարակութիւն:

Դիմել խմբագրութեան,

ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ

46, Բիւ Ռիշէ, Փարիզ (9)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիգրան Անդրանիկեան, որմէ լուր չառնելով մտահոգ է Պ. Ֆլէ: Փնտռուողին վերջին ծանօթ հասցէն է՝

ADAM DECORATION

(Գահիրէ):

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել.—

L. FLE

Les Graviers

78 — FONTENAY-LE-FLEURY

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏՈՒՆ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երկու զաւակով ընտանիք մը, փոքր յարկաբաժին մը կը փնտռէ Փարիզ կամ արուարձան, մատչելի պայմաններով:

Դիմել՝ ՊԷՔԷՐԷՃԵԱՆ

HOTEL GYMNASE

31, Rue de l'Echiquier, Paris (10e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու բոլոր վարչութիւնները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի (12 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ (3 Դեկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի օրացոյցները երկու Կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով:

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն:

Ստանալու համար դիմել Ազգային Առաջնորդարան,

3 ՐԻՒ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ
4
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
4 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10779

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.779

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Ահա՛ անուն մը, որ հայ գրականութեան երկնակամարին վրայ փայլեցաւ պայծառ աստղի մը նման առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին, երբ մեծ Եղեռնը հնձած էր փառապանծ հոյլը մեր ա՛յնքան տաղանդաւոր գրագէտներուն եւ բանաստեղծներուն :

Ամայացած էր մեր գրական անդաստանը : Անարդ ու տմարդի, խաւարամիտ ու նախանձոտ դահիճը առաջին հարուածը տուած էր մեր պաշտելի մտաւորականներուն :

Շատ քիչեր միայն հրաշքով ազատեր էին Սպանդէն : Ծանր էր կորուստը :

Վերապրողները տենդոտ աշխատանքի լծուեցան վառ պահելու համար հայկական մշակոյթի ճրագը :

Նորեր պէտք է հասնէին լեցնելու համար մեզմէ առ յաւէտ բաժնուողներու տեղը :

Ստեղծագործ հայ ազգը իր ծոցէն պէտք է ծնունդ տար նոր տաղանդներու, շարունակելու համար նահատակ գրագէտներու առաքելութիւնն ու աւանդութիւնը :

Համաստեղ եղաւ առաջիններէն մէկը : Ու առաջին օրերէն իսկ իր անունը արձանագրուեցաւ հայ արդի գրականութեան պատմութեան մէջ, որուն էջերը զարդարուած պիտի մնան ընդմիշտ իր ա՛յնքան սրտաբուխ ու հայաշունչ ստեղծագործութիւններով :

Իր պատանեկութեան տարիները անցուցեր էր ծննդավայրին՝ Խարբերդի Փէրչէնճ գիւղին մէջ, որուն նախակրթարանը աւարտելէ ետք յաճախած էր Մէզրէի Կեդրոնական վարժարանը եւ աւարտած զայն 1911ին :

Հայկականութեամբ շաղախուած էր արդէն՝ երբ մեկնեցաւ երկրէն դէպի պանդխտութիւն : Իր գիւղն ու գիւղացիները, գիւղական եկեղեցին ու դպրոցը, գեղջուկ բարքերը, սովորութիւնները ու աւանդութիւնները խորապէս տպաւորած էին զինքը :

Ուսումնածարաւ երիտասարդը Ամերիկայի մէջ մէկ կողմէ արհեստ սորվեցաւ ապրուստ ճարելու համար, միւս կողմէ հնարաւորութիւն ունեցաւ մտաւոր պաշար ամբարելու : Անընդհատ կարդաց եւ ինքնիաշխատութեամբ զարգացուց իր գիտելիքներու դաշտը :

Օժտուած բանաստեղծական տաղանդով, առաջին անգամ 1917ին Պոսթընի « Հայրենիք » օրաթերթին մէջ հրատարակեց իր մէկ քերթուածը :

Շուտով սակայն իր տաղանդը պիտի փայլէր պատմուածքներու սեռին մէջ, որուն անվիճելի վարպետներէն մէկը պիտի դառնար :

1919 Մարտ 19ին Հայրենիք օրաթերթի մէջ լոյս տեսաւ գիւղական կեանքէ առնուած իր մէկ պատմուածքը, Շէն գիւղի հին օրերէն :

Իսկ երբ 1922 Նոյեմբերին հիմը դրուեցաւ Հայրենիք ամսագրին, Համաստեղ առաջին թիւէն սկսեալ անոր մնայուն եւ փնտռուած աշխատակիցը դարձաւ :

Հայրենիք ամսագիրը եղաւ տնկարան մը, ուր աճեցան նոր տաղանդներ, որոնց շարքին առաջին տեղը կը գրաւէ ողբացեալ գրագէտը :

Իր պատմուածքները ընդհանրապէս գիւղական կեանքէ առնուած՝ գեղարուեստական պատկերալից ու ինքնատիպ, հաճելի ու յստակ ոճով մը կը ներկայացընեն հայ համեստ ու խոնարհ տիպարներ, որոնց հետ ապրած է տարիներով :

Իր հերոսները մտացածին, երեւակայական մարդեր չեն, այլ իրական, հարազատ գիւղացիներ՝ իրենց իսկական մտածումներով եւ բարքերով :

Կարճ պատմուածքներու շրջանէն ետք Համաստեղ նուիրուեցաւ երկարաշունչ գիւցազներգութեան մը, Սպիտակ Ձիաւորը, որ լոյս տեսաւ երկու հաստափոր հատորներով, մաս առ մաս ամսագրին մէջ տպուելէ ետք :

1928ին եկաւ Փարիզ՝ իր արուեստագէտ ընկերոջ՝ վաղամեռիկ նկարիչ Եղիա Գասպարեանի հետ : Այստեղ ծանօթութիւն հաստատեց հին ու նոր հայ գրողներու հետ, որոնք մեծ թիւ մը կը կազմէին այդ օրերուն : Մասնակցեցաւ Փարիզի հայ մտաւորական շարժումներուն : Եւ խօսք առաւ «Հայ Մշակոյթի Օր»ուան հանդէսին՝ Սալ տը Ժէոկրաֆիի մէջ :

Փարիզէն դնաց Մերձաւոր Արեւելք, մօտէն ճանչնալու համար մեր հայաշատ գաղութները, որոնք արդէն ամուր հիմերու վրայ դրեր էին իրենց ազգային կազմակերպութիւնները :

Ուզեց տեսնել այն ճամբաները, ուսկից անցեր էին 1915ին մեր տարաբախտ հայրենակիցները : Հասաւ մինչեւ Տէր Զօրի սպանդանոցը, ուսկից բերաւ անծանօթ նահատակի մը գանկը, պահուելու համար Հ. Յ. Դ. Փարիզի թանգարանին մէջ, իբրեւ խօսուն խորհրդանշան մը հայկական ողբերգութեան :

Այս տարի Սփիւռքի մէջ տօնուեցաւ իր ծննդեան 70ամեակն ու գրական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը :

Ու մինչ Փարիզն ալ կը պատրաստուէր իր տուրքը հատուցանելու տաղանդաւոր գրագէտին սպասելով անոր այցելութեան, ահա՛ կը հասնի իր յանկարծական մահուան գոյժը : Կ՛իյնայ պատնէշի վրայ, ինչպէս զինուոր մը, որ կը նահատակուի ռազմադաշտին վրայ :

Շատ քիչերու է տրուած անմահանալ ի կենդանութեան : Համաստեղ այդ քիչերէն էր : Իր անունը ոսկի տառերով արձանագրուած է հայ գրականութեան պատմագրքին մէջ :

Իր քաղցր յիշատակը անմոռաց պիտի մնայ յաւիտեան :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

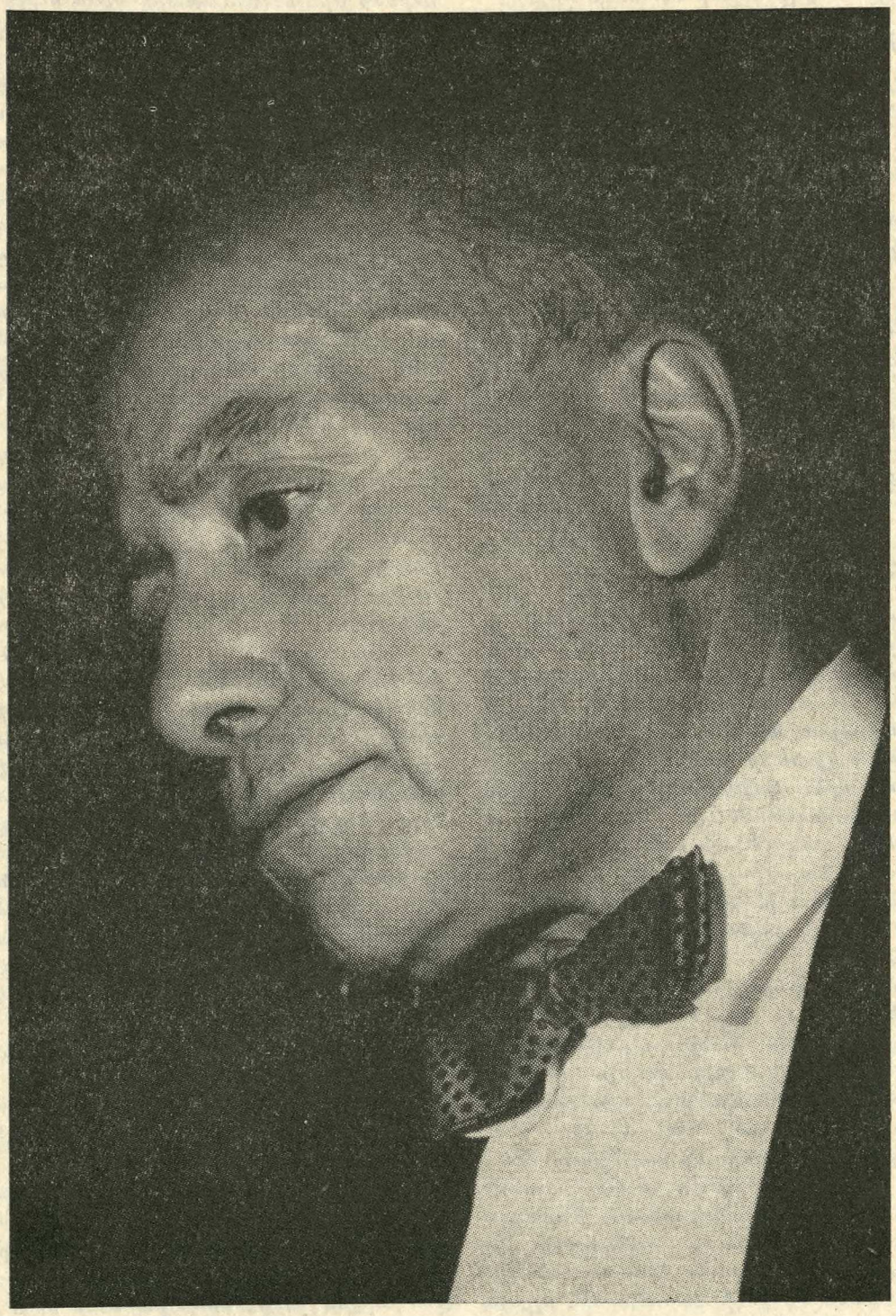

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

1895 – 1966

Կեանքը իր տեւողութեան սահմանին մէջ յաւիտենականութիւն մըն է երբ՝ նըպատակով մը կը գոցուի :

Յաւիտենականը՝ հաւատքն է նոյնն է ինչքան ալ ժամանակի արագ վազգին մէջ փլին այդ նպատակները եւ նորերը կազմուին : Հաւատքի մը համար նուիրեալները միշտ ալ շողուն գիծ մը կը ձգեն իրենց ետեւ, երբ կեանքն ու ժամանակը կը դադրին իրենց սրտի բաբախումներուն հետ :

... Մեռելներ «կ՛ապրին» որպէս հոգեկան կառոյց որովհետեւ առաւելապէս հոգեկանն է, որ իմաստաւորած է հայ ժողովուրդի կեանքը եւ կերտած է ազգային նկարագիր, տուած է յարատեւ շարժում եւ պայքարելու կորով : Մեր մեռելներն են որ հայ ժողովուրդը դարձուցած են յաւիտենական :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՁԱՊԵՏ Կոսիգին Փարիզ այցելութեան իր երկրորդ օրը (Ուրբաթ) սկսաւ նոր խօսակցութիւնով մը նախագահ տը Կոլի հետ : Գլուխ գլխի առաջին տեսակցութենէ մը ետք, տեղի ունեցած է աշխատանքի նիստ մը, որու մասնակցած են Ֆրանսական կողմէ՝ վարչապետ Փոմփիտու, Քուվ տը Միւրվիլ, Տըպրէ, Հերվէ Ալֆան, Ուորմսըր (Մոսկուայի դեսպան), իսկ խորհրդային կողմէ՝ Կիրիլին, Կրոմիքօ, Կուրպանով, Ռուպէն (Լեթոնիոյ վարչապետ), Լոկինով, Զորին (Փարիզի դեսպան) : Յերեկին Կոսիգին հիւրը եղած է նախարարապետ Փոմփիտուի, իրիկունը ինք ճաշ մը կուտար Ֆրանսացիներուն ի պատիւ եւ երեկոյթը կը վերջանար՝ Օփերա : Շաբաթ ցերեկ խորհրդային վարչապետը հիւրն էր դիւանագիտական մամուլի ընկերակցութեան ճաշին, որու նախագահն է Ժորժ Լըռուա (որդին Պ. Հայկ Թօփաքեանի) :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ անդործներու թիւ պակսած է : Հարիւրէն 3,9էն Նոյեմբերին եղած է 3,7 առ հարիւրի :

ՄԱԿ-Ի ընդհ. քարտուղար՝ Ու Թան իր պաշտօնին գլուխը պիտի մնայ մինչեւ 1971 Նոյեմբեր 3 : Ու Թան, 57 տարեկան, Պիրման է եւ պատմութեան նախկին դասախօս :

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ հունգար համայնավար կուսակցութեան համագումարը վերջ գըտաւ : Ամէնէն կարճ եւ պաղ միջամտութիւնը ըրած է ռումանացի պատուիրակը, որ մէկ բառ իսկ չէ արտասանած համայնավար միջազգային համագումարի մը մասին :

ՊԱՊԸ կոչ մը ըրած է խաղաղութեան համար, Պաղեստինի մէջ :

ՁԱԽԻ դաշնակցութեան գործադիր կոմիտէն երկար վիճաբանութիւններէ ետք որոշեց «դուռը» բանալ համայնավարներուն եւ անջատ ընկերվարականներուն (ՓԷ – ԷՍ – ԻԻ) : Արմատականները կը նախընտրէին Լըքանիւէի դեմոկրատ Կեդրոնին մօտենալ, բայց Կի Մոլէի եւ Ֆ. Միթըրանի միջամտութիւնները մեծամասնութիւն ստեղծեցին :

ՈՒԻԼՍԸՆ – ՍՄԻԹ խօսակցութիւնները միշտ գաղտնի կը պահուին : Ինչպէս գըրած էինք ասոնք տեղի կ՛ունենան Թայկըր հածանաւին մէջ «տեղ մը» փոթորկոտ Միջերկրականի վրայ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը իր հրաժարականը տուաւ : Վարչապետ Եաֆիի շրջանը միայն ինը ամիս տեւած է : Ծանօթ է որ Եաֆի, անցեալ Ապրիլ 9ին կը յաջորդէր Ռաշիտ Քարամէի, բայց Եաֆի չկրցաւ դիմանալ սենտիքաներու ստեղծած դժուարութեանց եւ Ինթրա դրամատան քրաքին : Խորհրդարանն ալ ընդդիմադիր դիրքի վրայ մնաց : Նախագահ Հելու սկսած է իր խորհրդակցութիւնները : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, յաջորդ վարչապետն է Ռաշիտ Քառամէ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարական սպասարկութիւններէն ոմանք կը շարունակեն գործադուլի շարժումները, որոնք պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 15 եւ կարեւոր յապաղումներ ստեղծեն նամակներու եւ թեթերու յանձնումին մէջ :

ՀԻՒՍԷՅՆ թագաւորը նոր ճառ մը արտասանած է, շեշտելով թէ արաբական կարգ մը երկիրներու նպատակը նոյնն է ինչ որ է Իսրայէլի նպատակը՝ Յորդանանը մէջտեղէն վերցնել : Յորդանանի թագաւորը դատապարտած է Եգիպտացիները որոնք «մեր եղբայրները կը ըսպաննեն Եմէնի մէջ փոխանակ կռուելու թշնամիին դէմ » :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, Յունիս 29էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով ամերիկեան օդուժը ռմբակոծած է Հանոյի արուարձանները :

ԳՐԱԳԷՏԸ ՈՐ ՓՆՏՌԵԼՈՒ ԵԼԱԾ ԷՐ ԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Համաստեղ առաջի՛ն գրագէտն եղաւ, Սփիւռքը կազմուելէն ետք, որ փնտռելու ելաւ իր ժողովուրդը՝ 1928 – 1929ին:

Տխուր երգ մը ունինք, Սփիւռքը կազմուելէն առաջ իսկ ծանօթ.

Իմ սիրելի զաւակունքը
Կը թափառին յօտար աշխարհ,
Կը ծառայեն այլոց խոնարհ ...

Հայութեան ոգին էր որ կը հարցնէր նոյն երգին տխուր երաժշտութեան մէջ.

Ես ո՞ւր դիմեմ, ո՞ւր փնտռեմ ...

Ատիկա այն շրջանին էր, երբ հարկ էր ուսուցանել մեր ժողովուրդին թէ

Ո՞րն է աշխարհ Հայաստան :

Անմահ Մկրտիչ Փորթուգալեանն էր, ճշմարիտ հայրենասիրութեան ուսուցիչը, ինքնօրէն ապրելու, հա՛յօրէն ապրելու տեսաբանը, որ կը բնորոշէր Ռուսաստանը, Տաճկաստանը, Ֆրանգստանը, եւ կը յայտարարէր.

Չէ՛, չէ՛, չէ՛, չէ՛, չէ՛, չէ՛, սխալ է
Մեր աշխարհն այլ է, մեր աշխարհն այլ է:

Այն օրը՝ երբ Հայը գիտցաւ թէ

Ո՞րն է աշխարհ Հայաստան ,

Անօրինակ խորշակ մը արմատախիլ, ցան ու ցրիւ տարտղնեց մեզ երկրէ երկիր:

Հայ գրագէտը, աստուածային աւիշը՝ որ կենդանութիւն կուտայ ժողովուրդին, կախարդական շաղախը՝ որ իրարու կը զօդէ Մնացորդացին կոտորակները, չէր կրնար մնալ հանդիսատես : Այն զոր կը կոչենք էքոիվէն տը ռաս՝ կը ստանար պատմական առաքելութիւն մը,— ելլել փնտռել իր ժողովուրդը, ճանչնալ այն պայմանները, ուր կ՛ապրի Մնացորդացը:

Եւ Համաստեղ առաջին գրագէտն եղաւ, որ մեկնեցաւ Ամերիկայէն, անցաւ Եւրոպա, անցաւ Արեւելք, տեսնելու եւ ուսումնասիրելու համար իր ժողովուրդին կեանքի նոր պայմանները :

Եւ այս ճամբորդութիւնը դարձաւ գրական տեսաբանութեան եղանակ մը, կարելի է ըսել՝ տարաղ մը: Յետագային այս տարաղը պիտի վերածուէր «ոսկի կամուրջ» տեսութեան, բանաձեւելու համար պահանջ մը՝ գաղութները գրագէտներով միացնելու եւ խանդավառելու, միաժամանակ գաղութներու բազմութեամբ ոգեւորելու գրագէտները :

Երեսունեւվեց տարի ետքը, նոյն ցիրուցան ժողովուրդը ուղեց որ զինք փնտռող գրագէտը դարձեալ գար, այս անգամ «ոսկի կամուրջի» մը վրայով, իր վաստակով ծանրաբեռն, իբրեւ յոբելեար, գափնեպսակ մը գլխուն :

Պատրաստուեր էինք զինք ընդունելու, իր յոբելեանը կատարելու մեծագո՛յն շուքով, փոքր ածու՝ այլ մեծ ժողովուրդի մը վայել հպարտութեամբ ,— Սորպոնի մէջ, ուր տօնեցինք Ահարոնեանի եւ Չօպանեանի յոբելեանը :

Ափսո՛ս, կը հասնի մահուան գոյժը:

×

Մահէն ճիշդ տասը օր առաջ գրուած (15 Նոյ.), — թերեւս իր ձեռքին վերջին գիրը,— նամակ մը կը ստանայինք իր մէ.—

« Կ՛ուզէի գիրդ կարդալ կամ ձայնդ լըսել: Ես ալ երկար ատեն էր՝ միտքս դրած էի գրել քեզի, բայց չկրցայ իմ հոգեկան վիճակէն լաւ բաներ ըսել : Շատ դէշ տարի մը եղաւ 1966ը ինծի համար : Կորսնցուցինք մեր ազնուական Սրբուհին: Դեռ չեմ կրնար ըմբռնել եղածը, տրամաբանական ի՛նչ անկիւնէ ալ մօտենամ : Շատ մինակ եմ եւ ինծի համար հաճելի է մօտ բարեկամներու ձայնը լսել երբեմն: Իրա՛ւ, ի՞նչ լաւ պիտի ըլլար որ այստեղ գայիր : Փրոսթաթի խնդիր մը մէջտեղ ելաւ, շատ դէշ չէր, եւ սակայն ըսին ինծի որ գործողութեան ենթարկուիմ : Շատ նեղացուցիչ եղաւ, տեւեց չորս ամիս՝ մինչեւ լաւացաւ, փոխանակ երեք կամ չորս շաբաթի: Բաւական արիւն կորսընցուցի եւ դուցէ ատոր հետեւանքն էր սրտիս տագնապը: Աւելի քան մէկուկէս ամիս հիւանդանոց մնացի : Մասնագէտը թանձրացած արիւն գտաւ թոքերուս մէջ եւ ըսին որ ծանր վտանգէ մը անցայ : Ալ կրնաս երեւակայել: Այս բոլորը իրարու ետեւ պատահեցան: Ես որ կեանքիս՝ մէջ դլխացաւ անգամ ունեցած չեմ: Հիւանդանոցէն ետք մի քանի ամիս տունը մնացի այն վիճակին մէջ, որ նոյնիսկ անտրամադիր էի ընթերցանութիւն ընելու : Հիմա կը հաւատամ որ հետզհետէ պիտի դտնեմ ինքզինքս, շատ դանդաղ: Պզտիկ յոդնութիւն մը արդէն կ՛աղդէ: Իսկ սա « Զդո՛յշ » բառը ծանր ջրաղացքարի մը նման կախուած է վզէս եւ այս բոլորին վրայ սա յոբելեանը : Իսկապէս խանդավառուած չեմ, բայց սկսուած է :

Սրբուհիին մահը յետաձգեց այդ ձեռնարկները այս աշունին, եւ այս աշունին զիս կ՛ակնկալէին Հայաստան, Պարսկաստան, Լիբանան, նաեւ կ՛ակնկալէին իմ Փարիզի բարեկամները եւ դուն : Կ՛ուզէի գալ ատեն մը քեզի հետ միասին ըլլալու համար : Ստիպուեցայ գրել Հայաստան, Պարսկաստան եւ Լիբանան՝ Պիւրոյին, Համազգայինին, որ բժիշկները ինծի թոյլ չեն տար երկար ճամբորդութիւն եւ մանաւանդ յոդնութիւն : Արդէն այս աշունին այստեղ սկսած են: Բժիշկը թոյլ կուտայ Ամերիկայի համար, պայմանաւ որ « զդոյշ » ըլլամ: Ես ալ տակաւին չեմ կրցած ըմբռնել սա «Զդոյշը», ըսել կ՛ուզեմ զիս աւելի հիւանդ դարձուցած է :

« Յառաջ »ի մէջ կարծեմ երկու անգամ կարդացի պատրաստութիւնը յոբելեանին եւ իմ ներկայութիւնը: Ուզեցի գրել Խաշմանին, որ իմ վիճակս այս է, եւ դժբախտաբար պիտի չկրնամ Փարիզ երթալ : Եթէ այս տեղի ձեռնարկներէն խէրով բարով դուրս գամ, մեծ բան է: Ուոշինկթըն առաջին ձեռնարկն էր: Վախով դացի, բայց ինծի համար քաջալերութիւն մը եղաւ: Ըսել կ՛ուզեմ՝ շատ չյոդնեցուց : Ուրեմն մինչեւ Յունուարի կէսը ուրիշ 4 ձեռնարկներ կան եւ կը պահանջեն իմ ներկայութիւնը : Պիտի ջանամ ընթացք տալ՝ որքան որ ուժերս կը բաւեն : Ո՞վ կրնայ երեւակայել : Սիրտը որ մեզի լաւ լաւ բաներու առաջնորդած է, կրնայ դաւադրել յանկարծ :

Ուրեմն, իմ սիրելի Նարդունի, որպէս բժիշկ ինքդ շարունակէ իմ ըսելիքները Փարիզ գալու մասին : Գուցէ դարունին եւ կամ յառաջիկայ աշնան, եթէ սիրտս պահէ ինքզինքը: Լաւատես եմ, եւ կապուած կեանքին ու գրական աշխատանքին: Եթէ այս տեղի ձեռնարկներէն լաւ դուրս եկայ, ուրեմն կարելի է գալ նաեւ Փարիզ, այս ձմեռէն ետքը :

Ես մոռցայ իմ սրտի տկարութիւնը՝ երբ գրած էիր որ դուն եւս լաւ չես զգար: Այստեղ կանդ առի : Չէ՛, սիրելի Նարդունի, որեւէ ձեւով աշխատէ եւ թող աշխատին բժիշկներն ալ որ քեզի բան չպատահի: Ինչ ալ ըլլայ, բժիշկին խօսքը մըտիկ ըրէ :

Տեսայ «Արաղ»ն ալ այդ Վարդանեանին ըսելիք ունեցաւ: Ես ալ կ՛ուզէի հիւմօրով պատասխանել, բայց ինծի ըսին որ չարժեր պատասխանել : Խաթարուած նկարագիրներ են ու կատուի մը պէս պարտիայի փէշերուն քսուող: Իմ խօսածներէս մէջբերում ըրած չէր, երբ իրեն կը բացատրէի Դաշնակցութիւնը իր պատմութեան ընթացքին, մինչեւ Հայաստանի մը գոյութիւնը, որ հիմա էժան հայրենասիրութիւն կը ծախէք: Ինծի համար անակընկալ էր իր ելոյթը, որովհետեւ որպէս բարեկամ բաժնուեցանք այդ խլուրդին հետ :

Նորէն կրկնեմ, հոգ տար քեզի: Սիրալիր բարեւներ Արփիկին եւ Աստղիկին :

Շատ սիրով
ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Յ. Գ.— Հաճոյքով ստացայ վերջին գիրքդ, գրական քննադատութիւններդ : Նոր լոյս տեսաւ իմ նոր գիրքը Առաջին սէրը: Երէկ առաջին օրինակը ստացայ : Կ՛ուղարկեմ քեզի, երբ ծրարները ստանամ :

ՆՈՅՆ

×

Նամակը կը բացատրէ Յառաջի տուած գոյժը: Եւ ժողովուրդը որ ուղեց մեծարել «իր ժողովուրդը փնտռող գրագէտը», աւա՛ղ, այսօր եւ միշտ, նոյն ժողովուրդը պիտի փնտռէ ի՛ր գրագէտը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՄԱՍՏԵՂ 1929ԻՆ

ԽՄԲ.— Համաստեղ 1929 Մարտ ամսուն կը գտնուէր Գահիրէ, ուր «Նաւասարդ» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը ի պատիւ «Գիւղի» հեղինակին: Այս հաւաքոյթին մէջ խօսած է Գուրգէն Մխիթարեան, յետոյ ուրիշներ եւ ի վերջոյ Համաստեղ: Կուտանք Գ. Մխիթարեանի խօսքը եւ Համաստեղի աւանդական «պատասխանը».—

Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ.— Այս հաւաքոյթը սարքուած է ի պատիւ Համաստեղի, այս ըսել է՝ ի պատիւ հա՛յ գրականութեան, քանի որ գրականութենէն կուգայ ան մեզի: Գրականութիւնը ժողովուրդի մը հոգեկան հարստութեանց խտացումն է. ան շօշափելի ու ցայտուն կը դարձնէ ինչ որ յաճախ աննշմարելի է :

Գրականութիւնը ազնուական քանդակներու մէջ կուտայ ժողովուրդի մը մտածելու, զգալու եւ ապրելու կերպը, եւ անոնց հետ նաեւ՝ անոր ձգտումները, ճաշակը, փնտռտուքները: Անիկա կը խլտացնէ խուսափուկ կեանքը, կամ բեկորներ անկէ՝ եւ կը յանձնէ յաւերժութեան, բիւրեղացած ձեւերու մէջ :

Այս տեսակէտէն, Համաստեղի գրականութիւնը բացառիկ նշանակութիւն ունի : Անիկա հայ գիւղը, իր մարդերովն ու կեանքովը, հանեց մահացութենէն, եւ ողջ վիճակի մէջ յանձնեց ժամանակին. սերունդներ կրնան ապրիլ այս մշտատեւ պատրանքովը, որ իրականութեան կերպարանքն ունի :

Ի՞նչ մեծ հրաշք պիտի ըլլար եթէ յանկարծ մեր հայրենի գիւղերէն մէկը իր գիւղացիներով ողջնննար, մեր ծանօթներով, մեր սիրելիներով միասին : Գիշերը երազներու մէջ կը տեսնենք միայն այս, բոպէ մը, որ անսահման վայելք կրնար պատճառել մեզի, եթէ հնար ըլլար երկարաձգել զայն :

Հրաշքներ չկան այսօր: Բայց մէկ բան, — արուեստը : Արուեսը կրնայ երազն ու պատրանքը սեւեռել եւ անկորնչելի գիծերու մէջ, յանձնել յետնորդ սերունդներուն : Համաստեղ հայ մեռած գիւղը կենդանացուցած եւ իր գիծով, ողջ վիճակի մէջ յանձնած է ամէնուս : Հայ գիւղը կ՛ապրի իր գիւղացիներով, ոչ թէ երազի պէս, բոպէ մը միայն, այլ յաւերժական գծերով, հայ գրականութեան մէջ :

Իր արուե՞ստը, հոս է իր գաղտնիքը : Ճիշդ է գիւղի կեանքը շատեր տուած

ՀԱՄԱՍՏԵՂ ԵՒ ԻՐ «ԳԻՒՂԸ»

ԽՄԲ.— Գրախօսական մըն է այս գրութիւնը, որ հրատարակուած է 1928ին «Պրոլետար՝ Արուեստ, Գրականութիւն, Գիտութիւն » պարբերաթերթին մէջ (թիւ 7), յատկապէս Երեւանէն դրկուած Համաստեղի յոբելեանին առթիւ, Յոբելենական Կեդր. Մարմնին (Յօդուածին արժէքը՝ 1928ին գրուած ըլլալն է, պրոլետար տեսաբաններու շրջանին):

Գիւղական աշխատանքի ջատագովն է Համաստեղը, բնութեան սիրահարը, կենդանիների մօտ բարեկամը: Այդ է վըկայում նրա պատմուածքների ժողովածուն, որը կրում է «Գիւղը» անունը եւ պարփակում ընդամէնը 11 պատմուածք :

Գիւղն է Համաստեղի ստեղծագործութեան աղբիւրն իր արտերով, դաշտերով ու այդիներով եւ գիւղացին՝ իր աշխատանքով, առօրեայ նիստ ու կացով, պապենական սովորութիւններով ու նախապաշարումներով : Եւ եթէ յիշածս 11 պատմուածքներից երկուսը («Վարդան » եւ «Զոհը Կար Ամուն էր») ընթերցողին գիւղական պարզ մթնոլորտից փոխադրում են կապիտալիստական աշխարհը — Ամերիկա, ապա այդ հանդամանքը մի նոր գիծ է մտցնում միայն Համաստեղի պատմուածքների մէջ, բայց ոչ էական փոփոխութիւն նրա պատմուածքների բնոյթի մէջ: Նրա պատկերած դէմքերն այդտեղ եւս ապրում են գիւղի շնչով, տենչում իրենց պապենական ջրաղացը, ապրում իրենց արտ – անդաստանի երազով : Հէնց այդ երազին էլ զոհ է դնում Կար Ամուն՝ գործարանի մեքենայի «անիւներին փաթթելով իր մարմնի կտորները»: Այնպէս որ «Գիւղը» ժողովածուն « Համաստեղին» ներկայացնում է որպէս զտարիւն գիւղագէտ :

Խարբերդի քաղաքամերձ գիւղերից մէկն է Համաստեղի գրչի նիւթը, բոլորովին յար եւ նման բազմաթիւ այլ նահապետական կենցաղ ապրող գիւղերի: Գիւղեր, ուր դետնից մինչեւ երկինքը ամենաբարձր կէտերն են — բարդիների դագաթները եւ եկեղեցու գմբէթը, երբորդ տեղը տալով գիւղի աղայի բնակարանին, որ աչքի է ընկնում իր կամարակապ դարբասով : Գիւղեր, ուր ամենաբարդ խնդիրները, որոնցից է նահապետական տան բաժանումը , վճռում եւ կարգադրում են թաղականը, խոճապաշին, հոգաբարձուն, երէցփոխը, քահանան ու վարժապետը , որ տէր Թոդիկի արժանաւոր յաջորդն է: Գիւղեր, ուր միակ առեւտրականը ներկայանում են մսավաճառը եւ փերեզակը (չարչին): Գիւղեր, ուր մանր սեփականատիրական բնակչութեան ամենայն բարձր աստիճանն է ջաղջիպանը եւ «ուսումնական» քահանան : « Տղաս պիտի մեծնայ ,— կ՛ըսէր Ղազար, — վարպետ ջաղջիպան պիտի ըլլայ, որ մի քանի մուրճով քար կը կռանէ, ալիւրը բարակ, շատ բարակ աղայ, որ ջախջին դռնէն սայլերը լեցուն, հարսանիքի պէս , դան ու երթան »:

« Վարդան պիտի մեծնայ — մէջ կ՛ինար մայրը՝ Նունիկ — ուսումնական քահանայ պիտի ըլլայ, որ բուրվառ նետէ , փիլոնը վրան՝ շարական երգէ» :

Ահա այս մանր սեփականատիրական գիւղն է իր նահապետական նիստ ու կացով, սահմանափակ հասկացողութիւններով, որ այնքան հարազատ է Համաստեղին, որ այնքան խոր կնիք է դրել նրա ստեղծագործութեան վրայ :

Սակայն այս սահմանափակ կեանքի ծալքերում Համաստեղը կարողացել է բազմապիսի դէմքեր ու գծեր տեսնել ու վերարտադրել թէկուզ տարիներ անց, անգամ խոշոր քաղաքի ժխորոտ մթնոլորտում : Նրա ամէն մի պատմուածքը գիւղական կեանքի մի նոր պատկերն է տալիս, գիւղացու բարքերի ու կենցաղի մի նոր կողմը ցուցադրում : Իսկ այդ բոլորի մէջ կենտրոնական տեղ է գրաւում աշխատաւորն ու աշխատանքը, որ այնպէս սիրով է պատկերում հեղինակը : Աշխատանքի կատարեալ մարմնացումն է Մարդարը («Տափան Մարդար») : Այնքան ուժեղ կերպով է կապուած իր արտերի եւ դոմէշների հետ, որ կնոջ համար սիրոյ եւ դուրգուրանքի նշոյլն անգամ չի մնացել նրա սրտում : Նա հանդիստ չունի նոյնիսկ երեկոները :— « Անոր մէջ դաշտի բովանդակ անհանդստութիւնը կարծ: Եւ երբ կայծակնահար մահամերձ Մարդարին դաշտից տուն են բերում, «Մարդարիկ այսօր դոմէշներուն դուն նայիր, էլ արտը կիսատ մնաց, ես վաղը կ՛երթամ կը թարմացնեմ» լինում է նրա առաջին եւ վերջին խօսքը :

Նոյն սիրով եւ հոգատարութեամբ գծում հեղինակը բատրակ Փիլիկի («Փիլիկ աղբար») դէմքը, որ մանկութիւնից սկսուած ձուլուել է աշխատանքի հետ Փիլիկն աշխատում է ուրիշների համար առանց դրամական ակնկալութեան , աշխատում է եռանդով՝ մինչեւ խեղանդամ լինելու աստիճան : Այս պատմուածքի մէջ հեղինակը երկու նոր գիծ է մտցնում Աղայի խստասիրութիւնն ու անխղճութիւնը դէպի բատրակը ցայտուն արտայայտութեամբ եւ Փիլիկի անհուն սէր դէպի կենդանիները : Փիլիկի այդ

ՀԱՆՈՁ ՄԸ ՃԳՎՍՓ ՀՎՆՈՁ ՄԸ ՃԳՎՍՓ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

—o—

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

—o—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Հայկական Սովետական Հանրապետության Գերագույն Սովետի նախագահության 1938 թվականի հոկտեմբերի 31-ի նիստում ընդունվեց հետևյալ որոշումը.

Հայկական Սովետական Հանրապետության Գերագույն Սովետի նախագահությունը որոշում է.

1. Հայկական Սովետական Հանրապետության մարտական հանձնաժողովի կազմի մեջ մտցնել հետևյալ ընկերներին.

Ա. Ա. Ժդանովին — Կենտրոնական Կոմիտեի քարտուղար, Ա. Ի. Միկոյանին — Կենտրոնական Կոմիտեի նախագահ, Ա. Ա. Անդրեևին — Կենտրոնական Կոմիտեի քարտուղար, Ն. Ա. Բուլգանինին — Ժողովրդական Կոմիսարների Սովետի նախագահ, Ն. Ի. Եժովին — Ներքին գործերի ժողովրդական կոմիսար, Ա. Ի. Մեդվեդևին — Կարմիր բանակի գլխավոր շտաբի պետ, Ի. Ի. Պրոսկուրովին — Կարմիր բանակի Ուկրաինական ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատար, Ի. Ի. Ֆեդկոյին — Կարմիր բանակի Արևմտյան ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատար, Ա. Ի. Ստեցենկոյին — Կարմիր բանակի Կենտրոնական ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատար, Ի. Ս. Կոնևին — Կարմիր բանակի Ուրալյան ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատար, Ի. Վ. Տյուլենևին — Կարմիր բանակի Հարավային ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատար, Ի. Ի. Ֆեդյունինսկուն — Կարմիր բանակի Լենինգրադյան ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատար, Ա. Ի. Գորբատովին — Կարմիր բանակի Մոսկովյան ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատար, Ի. Ս. Կոշևոյին — Կարմիր բանակի Վոլգայի ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատար, Ի. Ի. Մասլեննիկովին — Կարմիր բանակի Հյուսիսային Կովկասյան ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատար, Ի. Ի. Ապինյանին — Կարմիր բանակի Ֆինլանդական ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատար, Ա. Ի. Կորկին — Կարմիր բանակի Ուրալյան ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատարի տեղակալ, Ա. Ի. Ռադիոնովին — Կարմիր բանակի Կենտրոնական ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատարի տեղակալ, Ի. Ի. Ֆեդյունինսկուն — Կարմիր բանակի Լենինգրադյան

Հրատարակութեան խնդրանքով

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի, 28 Նոյեմբեր 1966ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Շրջանակային նախկին Կեդր. Յանձնաժողովին նախագահը՝ Պ. Նուրհան Ֆրէնկեան փոխանցեց, օրինապէս, Միութեան Եւրոպայի Շրջնակային Կեդր. Յանձնաժողովի նախագահ Պ. Երուանդ Հիւսիսեանի, որ այս առիթով յատկապէս Միլանէն ժամանած էր Փարիզ, Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Գրասենեակը, 11 Սգուար Ալպօնի, Փարիզ, բոլոր բանալիներով, կնիքներով, գոյքերով, թղթածրարներով եւ վաւերաթուղթերով:

Յարակից այլ առկախ հարցեր իրենց բարւոք լուծումը գտնելու վրայ են փոխադարձ հասկացողութեան բարեկամական ոգիով:

Հետեւաբար, Միութեան Պուլըվար Հօսմանի առժամեայ գրասենեակը կը փակուի 1966 Դեկտեմբեր 5էն սկսեալ:

Ամէն ինչ օրը օրին տեղեկագրուած է Միութեան նախագահ Պ. Ալեք Մանուկեանի եւ Պատուարժան Կեդր. Վարչութեան, ի Նիւ Եորք, որոնց անկ է, յետ ամէն կարգադրութիւններու, արտայայտուիլ առանձինն հաղորդագրութիւնով մը ուղղեալ համայն Միութեան եւ Հայ Հասարակութեան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆ
Փոխ նախագահ
Հ. Բ. Ը. Միութեան

Փարիզ, 30 Նոյեմբեր, 1966

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Անիէռի Նոր Սերունդին կողմէ, Կիրակի (Դեկտ. 11) ժամը 16·30ին Անիէռի քաղաքապետարանին սրբահը:

(Centre Social et Administratif, Mairie d'Asnières).

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Նիւթ.— Հայ երիտասարդութեան դերը Սփիւռքի մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիգրան Անդրանիկեան, որմէ լուր չառնելով մտահոգ է Պ. Ֆլէ: Փնտռուողին վերջին ծանօթ հասցէն է՝

ADAM DECORATION
(Գահիրէ):

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել.—
L. FLE
Les Graviers
78 — FONTENAY-LE-FLEURY

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աղաւնի Պէնլեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Պէնլեան եւ զաւակները, Պ. Յակոբ Համբարձումեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որ անձամբ, ծաղկեպսակով, կամ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց սիրելի ամուսնոյն, եղբօր եւ փեսային՝

ՕՆՆԻԿ ՊԷՆԼԵԱՆԻ

վաղահաս մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի գոյացած 250 Ֆրանքը կը նուիրեն հայկական ծերանոցի վարչութեան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Ս. Դաւիթեան եւ Օր. Հ. Դաւիթեան, ողբացեալ Փառանձեմ Դաւիթեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, Հայ Կարմիր Խաչին եւ Աղքատախնամին 50ական Ֆր. կը նուիրեն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլէն Գարօղլանեան, Յովակիմեան, Աննայեան եւ Կարապետեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութիւններով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր եւ քրոջ

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՐԱՕՂԼԱՆԵԱՆԻ

ցաւալի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼ *ՄԱՐՍԷՅԼ*

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեանը Ամանորի աւանդական տօնածառը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին (Հայկական Ծնունդի) Կիրակի ցերեկէն ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, 105 Ավընիւ տէ Շարթրէօ, սալոն Կիրամանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն ջանալ այժմէն ապահովել մուտքը եւ սեղանը դիմելով վարչական անդամներուն, ի մասնաւորի Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Ասլանի (դերձակ) 15 Բիւ Կրանտ Առմէ: Հեռ. 62– 60 – 03:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ընկեր. ընդհ. ժողովը Ուրբաթ (9 Դեկտ.) ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան Օնպաշեան սրահին մէջ:

Կը դասախօսէ ընկ. Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝ 1860ի Ազգ. Սահմանադրութիւնը:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի երկսեռ երիտասարդները այս խիստ շահեկան դասախօսութեան:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, ի պատիւ հայ ուսանողներու եւ հասարակութեան, կը սարքէ ճաշ – խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ 10 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Ճաշագին 10 Ֆրանք, իսկ ուսանողները ձրի:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր երիտասարդներու կողմէ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու բոլոր վարչութիւնները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի (12 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
28 Յունուար,
Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին:

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—
ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի: Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՀԱՅ ԱԶԳ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՐԳԱՊՆԱԿԸ

Թիւ 20181 — VOGUE

« ARMENIE LEGENDAIRE »

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Երգչախումբ, մեներգ եւ խմբերգ (45 վայրկեան) 30 cm
ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՇՔԵՂ ԿՈՂՔՈՎ

Բովանդակութիւն.— ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ *դիւցազներգութենէն երկու պատկեր*
1. Առիւծ Մհերը, 2. Դաւիթ Ձիաւոր, 3. Հայաստան երկիր դրախտավայր, 4. Անդրանիկ (*իբրեւ արծիւ*), 5. Վասպուրական, 6. Զէյթուն, 7. Արարատեան հովիտը, 8. Քեամանչա, 9. Պլպուլի հիդ (*Սայաթ* Նովա). 10. Դաշտային պար, 11. Գեղջկուհին, 12. Շուշիկ

Երգարանով միասին ստանալու համար դիմել՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
14, Rue Petit Paris (19e), Tél. : BOT. 99-22 ou 15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)
Գին՝ 30 Ֆր. (գաւառներու համար առաքում Contre Remboursement

Նախկին երգապնակները.— Թիւ 20103 *ժող. երաժշտութիւն*) 20136 (Arménie) 20157 (Reflets d'Arménie), 20162 (Arménie Immortelle), 20167 (Promenade en Arménie), 20172 Soirée Arménienne, 10016 (*Իրիս Պիւլպիւլեան*) 20176 *Սէնֆոնիք մեծ երաժշտութիւն:*

Կրօնական.— 20114 *Եկմալեան Պատարագ*, 20150 *Կոմիտասեան Պատարագ*, 20169 *եւ* 20175 *եկեղեցական երգեր (երգչախումբ եւ երգեհոն)*

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՄԻ ՈՒՇԱՆԱՔ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ ՂՐԿԵԼՈՒ
ՁԵՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐՈՒՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Արտօնուած VNECHPOSYLTORGի կողմէ, Մոսկուա

SICOMEX, 20 Rue Royale, PARIS (8e)

Մեր քով պիտի գտնէք լաւագոյն գիներով ապրանքներու ճոխ մթերք մը

ՍՏԱՑՈՂՆԵՐԸ ՈՉԻՆՉ ՈՒՆԻՆ ՎՃԱՐԵԼԻՔ

Մեղմէ գնուած ապրանքներու առաքման համար, մինչեւ 20 քիլօ, կը վճարէք Միայն 30 Ֆրանք:

Փնտռեցնք մեր պատկերազարդ ցուցակները, ձրի

Կ'ապահովենք նաեւ մեր յաջախորդներուն բերած նոր ապրանքներու առաքումը:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
6 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10780 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.780

ՀԱՆԴԷՍ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Պահ մը վար իջնենք ամպերէն եւ խօսինք մեր առօրեայի մասին :

Ըսենք անմիջապէս, որ մեր առօրեան մութ ու մռայլ կողմեր ունի, սակայն պայծառ ու լուսաւոր կողմեր ալ ունի :

Առաջին «կողմեր»ը ստեղծուած են կեանքի դառն ու դաժան պայմաններէն : Մեր ազգային դատը լուծումի մը չյանգեցաւ դեռ :Մեր հողերը մեզի չվերադարձուեցան : Հնարաւոր չեղաւ համախումբ ու համակամ ապրիլ հայրենի հողին վրայ եւ հայրենի երկնքին տակ : Հայկական ցրօնքը կը շարունակուի : Յիսուն եւ աւելի տարիներէ ի վեր յարատեւ տեղաշարժի մէջ է մեր ժողովուրդը : «Գլորող քարը մամուռ չի բռներ», կ՚ըսէ առածը : Մենք ալ քիչ մը կը նմանինք այս «գլորող քար»ին : Կայք մը չունինք, ուր կարենայինք վերջնապէս տեղաւորուիլ : Այդ կայքը, բնականօրէն, պիտի ըլլար հայրենիքը : Մեզի չեն զլանար ներգաղթելու իրաւունքը , բայց կը զլանան մեր պապենական հողերուն վերամիացման եւ վերակցման իրաւունքը :

Մեր հայրենիքը կը տառապի սակաւահողութենէ : Մեր երկու սփիւռքները ,— ներքին եւ արտաքին, — զրկուած են իրենց սեփական հողին վրայ ապրելու եւ անոր տակ թաղուելու իրաւունքէն : Շուրջ երեք միլիոն Հայեր կը մնան Աւետեաց Երկրի սահմաններէն դուրս, ըսպասելով ... Մեսիայի գալստեան : Դրախտէն վտարուածի վիճակ մը ունինք կարծես : Ատեն մը հող կար, ժողովուրդ չկար, հիմա ժողովուրդ կայ, հող չկայ :

Այս իրողութիւնը , — որովհետեւ անժխտելի իրողութիւն մըն է ասիկա, — մեզ կը դառնացնէ անհնարին չափով : Պատառ մը հողի համար գետերով արիւն թափեցինք , եւ հիմա մեզի կը զլացուի այդ պատառ հողն ալ, զոր մենք կը պահանջենք ոչ թէ իբրեւ նուէր կամ ընծայ , այլ իբրեւ հայրենի ժառանգութիւն :

Ամբողջ հինգ դար կռուեցանք ... ի՞նչ բանի համար . հինգ դար ետք նորէն հողազո՞ւրկ ըլլալու համար : Վերստին գաղթական ու վտարանդի՞ ըլլալու համար : Ոչ , այս «բաժակ»ը շատ դառն է եւ կը խնդրենք երկնքի ու երկրի տէրերէն, որ զայն «անցընեն» մեզմէ :

Երկրորդ մութ ու մռայլ կէտը մեր լեզուի նահանջն է : Դեռ անշուշտ կան այս նահանջին դէմ պայքարողներ : Դեռ անշուշտ կան լեզուի յառաջընթացին համար պայքարողներ , թէ ներսը՝ Երկրի մէջ եւ թէ դուրսը՝ Սփիւռքի մէջ :

Բաւական չէր, որ մենք երկու «ազգ» էինք, երկու լեզու եւ երկու գրականութիւն ունէինք : Քառասունեւչորս տարիէ ի վեր ունեցանք նաեւ երկու ուղղագրութիւն , — մեսրոպեանը եւ աբեղեանը : Նորէն փառք տանք Աստուծոյ, որ գոնէ կրցանք պահել մեր այբուբենը, «հրաշիւք իմն» փրկելով զայն սոցիալիզմի կառուցման համայնակուլ ալեկոծութենէն :

Մեր բոլորին փափաքն է — նաեւ՝ պահանջը ,— որ վերահաստատուի մեսրոպեան ուղղագրութիւնը եւ կանխուի երկփեղկումը, գոնէ մշակութային գծով :

Ուրիշ ցաւ մըն է հայ գրքի տեղատուութիւնը Սփիւռքի մէջ : Հայրենիքը ապահովագրուած է այս «ցաւ»ին դէմ : Հայ գրողը պետական պաշտօնեայ է հոն, իսկ հայ գիրքը՝ պետական «ճարտարարուեստ» :

Այս կէտին մէջ աղքատ Ղազարոսը մենք ենք : Որբեւայրին մենք ենք :

Չյամենանք մեր կեանքին մութ ու մռայլ կողմերուն վրայ զլխապտոյտ չունենալու համար : Եւ դառնանք լուսաւոր կէտերուն :

Մենք յաճախ մեր թերթերուն մէջ կը կարդանք «ժողովի հրաւէր»ներ : Կասկած չկայ , որ այս ժողովները ոչ միայն լսա-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԻԳԻՆ ԳԱՒԱՌ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

— * —

ՓԱՐԻԶԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խորհրդային վարչապետը Շաբաթ առաւօտ այցելեց Սորպոն, ուր ընդունուեցաւ Փարիզի Համալսարանի տեսուչ՝ Ժան Ռոշի կողմէ : Ընդունելութեան պատճառն էր Փարիզի Համալսարանին կողմէ ոսկի մետալի մը յանձնումը, մետալ զոր «Համալսարանը կը վերապահէ իր ամէնէն մեծ հիւրերուն », կը յայտարարէր Ժան Ռոշ յանձնումի պահուն : Տեսուչը իր ճառին մէջ, ծանրացաւ Ֆրանքեւխորհրդային մշակութային գործակցութեան վրայ, մաղթելով որ փոխանակութիւններ կատարուին Ֆրանսացի եւ խորհրդային ուսանողներու միջեւ , աւելցնելու համար 13 հազար Ֆրանսացի ուսանողներու թիւը, որոնք ռուսերէն կը սորվին :

Ապա խօսք առաւ Ալեքսէյ Կոսիգին : « Տեսութիւնը, ըստ որուն Միացեալ Նահանգները չեն դադրիր աւելցնելէ իրենց յառաջդիմութիւնը գիտական եւ թէքնիք մարզերուն մէջ, եւ թէ արեւմտեան Եւրոպայի կը մնայ անոր կառքին լծուիլ, յետամնաց տեսութիւն մըն է : Իրականին մէջ, Միացեալ Նահանգներու համաշխարհային բաժինը արտադրութեան եւ առեւտուրի մէջ երթալով կը նուազի , մինչ եւրոպական երկիրներունը, մէջն ըլլալով Խորհրդային Միութիւնը, զգալապէս աւելցած է » :

Շեշտելէ ետք թէ Ամերիկա կը փորձէ իրեն քաշել եւրոպացի գիտունները , Կոսիգին յայտնեց թէ Եւրոպայի մէջ հարկ եղած հողը կայ օգտագործելու համար այդ գիտունները :

« Համոզուած ենք, ըսաւ նաեւ Կոսիգին, որ կապերը որ կան Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ պիտի առաջնորդեն խոստմնալից գործակցութեան մը : Այդ գործակցութեան իրագործութեան մէջ, գիտութեան մարդիկը եւ արուեստագէտները կենսական դեր պիտի խաղան » :

Նոյն ցերեկին, խորհրդային վարչապետը հիւրն էր Դիւանագիտական մամուլի ընկերակցութեան :

Հարցումներու պատասխանելէ առաջ , Կոսիգին յայտարարեց .— «Գոհ ենք նախագահ տը Կոլի հետ մեր տարած բանակցութեանց ընթացքէն : Անշուշտ, գիտակից ենք այն տարբերութեան որ գոյութիւն ունի մեր ընկերային գրութեանց միջեւ , բայց կարելի է ըսել թէ կը փնտռենք այն եղանակները որոնք թոյլ կուտան որ միասին ապրինք եւ կարգադրենք մեր բոլոր հարցերը : Նոյն նպատակըն ունինք ընդհանուր խաղաղութեան համար » : Ապա, պատասխանելով լրագրողներու զանազան հարցումներուն, Կոսիգին հետեւեալ տեսակէտները պարզած է .—

ԳԵՐՄԱՆԻԱ .— « Կը խորհիմ թէ դաշնակցային Հանրապետութիւնը իր լաւագոյն օժանդակութիւնը կրնայ բերել Եւրոպայի ապահովութեան, հարցը իրատեսութեամբ գիտելով, այսինքն նկատի առնելով որ գերմանական երկու պետութիւն կայ : Արտաքին ոչ մէկ ուժ, ոչ մէկ բան կրնայ փոխել եւ ապագային ալ չի կրնար փոխել : Միւս կողմէ , գոյութիւն ունեցող սահմանները անփոփոխ են : Եթէ դաշնակցային Գերմանիան ընդունի այս երկու իրողութիւնները, այն ատեն կրնայ կարեւոր օժանդակութիւն մը բերել Եւրոպայի » :

ՀԻԼԷԱԿԱՆ ԶԷՆՔ .— « Ոչ Ֆրանսա , ոչ ալ Խորհ. Միութիւնը կ՚ուզեն հիւլէական զէնքերու բազմացումը : Չեմ կարծեր որ աշխարհի վրայ խելքը գլուխ մարդիկ ըլլան որ նման բան մը մաղթեն : Անշուշտ կարելի է տարբեր կարծիքներ ունենալ այն միջոցներուն մասին որոնք պիտի արգիլեն այդ բազմացումը եւ համոզուած եմ — ներկայ խօսակցութիւնները հաստատեցին տեսակէտս — որ մեր երկու երկիրները իրենց տեսակէտներն ունին, բայց գիտեմ , ամէն պարագայի մէջ, թէ Ֆրանսա բազմացումը չուզեր : Այս է կենսականը : Գալով միջոցներուն ուշ կամ կանուխ, կը գտնենք » :

ՖՐԱՆՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ .— «Կ՚ուզեմ հոս հաստատել , ինչ որ ըսի Զօր. տը Կոլի եւ Փոմփիտուի, այսինքն այս յարաբերութիւնները պէտք է երկար ժամանակի համար կազմակերպել : Մեր կուսակցութեան եւ մեր կառավարութեան գիծը այս է : Այս յարաբերութիւնները պէտք է վերաբերին աշխարհի բոլոր հարցերուն եւ ի մասնաւորի եւրոպական ապահովութեան : Ինչ կը վերաբերի մեր տնտեսական յարաբերութեանց , պէտք է հիմնուած ըլլան 10, 15 կամ քսան տարուան դաշինքներու վրայ : Դրական առաջարկներ ըրինք այս ուղղութեամբ, յետագային գործնական միջոցներ ձեռք կ՚առնենք : Իրատեսներ ենք : Ֆրանսայի հետ մեր յարաբերութիւնները Միացեալ Նահանգներու դէմ չեն ուղղուած : Չեն ձգտիր ձեռք ձգելու, որ Ֆրանսա բարեփոխէ այն յարաբերութիւնները զորս ունի ուրիշ պետութիւններու հետ : Ֆրանսա իր հարազատ քաղաքականութիւնն ունի եւ զայն կը գործադրէ ամենայն անկախութեամբ : Հեռանկարները որ կը բացուին մեր երկու երկիրներուն առջեւ քաջալերական են :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏ .— Խորհ. Միութիւնը կը խորհի թէ զինուորական պլոքները պէտք է լուծուին : Համաձայն եմ որ Ատլանտեան կազմակերպութիւնը անհետանայ, այս յարձակողական պլոքը որ ուղղուած է ընկերվարական պետութեանց դէմ : Այս պարագային, համաձայն եմ նաեւ որ անհետանայ Վարշաւայի Ուխտին կազմակերպութիւնը :

ՎԻԷԹՆԱՄ .— Այս պատերազմը միջազգային բոլոր հարցերուն կեդրոնը կը գտնուի եւ անոր կարգադրութիւնը կրնայ ըլլալ միայն Հանոյի կառավարութեան ճշդած չորս կէտերուն հիման վրայ : Նախ այս պատերազմը պէտք է վերջ գտնէ ապա կը խորհինք Միացեալ Նահանգներու հետ մեր յարաբերութեանց մասին : Կողմնակից ենք խաղաղ համակեցութեան Միացեալ Նահանգներուն ինչպէս միւս երկիրներուն հետ : Բայց Ֆրանսայի հետ մեր բարեկամութիւնը իրական է, վասնզի ամէն մէկ խորհրդային քաղաքացիի սրտին մէջ է : Միշտ այս ուղղութեամբ կ՚աշխատինք » :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ .— « Կարմիր Պահակները սպառնալիք մը չեն խաղաղութեան համար » :

Լրագրող մը հարցուցած է թէ ինչո՞ւ Իւմանիթէն միակ թերթն է զոր կարելի է կարդալ Խորհ. Միութեան մէջ : Կոսիգին պատասխանած է .— « Վասնզի մեր քաղաքացիներուն նախընտրած թերթն է » :

Խորհրդային վարչապետը Երկուշաբթի առաւօտ Թուլուզ մեկնեցաւ ,ուրկէ կ՚անցնի Լիոն եւ Կրընոպլը :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնուեցաւ Ռաշիտ Քարամէի, ինչպէս կը նախատեսուէր :

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՐ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԸ

Շաբաթ օր ժամը ճիշդ 16ին, հիմնարկէքը տեղի ունեցաւ Ս. Մուրատեան վարժարանի նոր դասարաններուն : Արարողութիւնը կատարեց Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, որ իր կողքին ունէր Սերովբէ Արք. Մանուկեանը, Գերապայծառ Մարօլօն, Հայր Սերովբէ Վ. Ագըլեանը, որ կը ներկայացնէր Գերապայծառ Արբահայրը, (չէր կրցած անձամբ ներկայ ըլլալ Ս. Ղազարի վերջին աղէտին հետեւանքով) , Մխիթարեան հայրեր եւ զանազան անձնաւորութիւններ : Արարողութենէն ետք, ժողովուրդը հաւաքուեցաւ վարժարանին Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ սրբահը, ուր յաջորդաբար խօսք առին Գերապայծառ Ամատունի, Սերովբէ Սրբազան, Շաւարշ Նարդունի, յանուն «Յառաջ»ի խմբագրութեան, եւ վարժարանին տեսուչները՝ Փրոֆ. Ֆէյտի եւ Հայր Նիկողոս Վ. Քէհեայեան :

Մանրամասնութիւնները առանձին թղթակցութեամբ :

ՏԽՐՈՒՆԻ. - ՆՈՒԱՐԴ ՍԻՐՈՒՆԻ

Ցաւով կ՚իմանանք թէ յետ երկարատեւ հիւանդութեան Պուքրէշի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Նուարդ Սիրունի : Մահը պատահած է երբ Յ. Ճ. Սիրունի Երեւանէն Պուքրէշ կը վերադառնար :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Նոյեմբեր 29ին, ընտանիքին եւ բարեկամներու ներկայութեան :

Մեր ցաւակցութիւնները Յ. Ճ. Սիրունիի եւ Ճօլօլեան ընտանիքին :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Համաստեղ լուսաւոր դէմք մը կը հանդիսանայ այն պահուն երբ Սահմանադրութեան կարճատեւ ազատութեան շրջանը կը փակուի Ապրիլեան Եղեռնի խաւարով : Այս բացառիկ հանդամանքով տեղ կը գտնէ ներկայ էջերուն մէջ եւ իրմով կը սկսի նոր շրջան մը, որ մեր ժամանակակից երեսունամեակը կ'ընդգրկէ :

Անոնք որ գրականութիւն մը մշակեցին ազատութեան այդ շրջանին (1908–1914) եւ ուշադրաւ ստեղծագործութիւն մը նուիրեցին գրականութեան դանձարանին, իրենց պատմութիւնն ունեցան ներկայ հատորի վերջին մասին մէջ: Բայց այն պատանիներն ու երիտասարդները որ դաստիարակուեցան ու ներշնչուեցան այդ շրջանին, առանց ծաղկումի համատարած աղէտին մէջ խամրեցան: Այդ անհուն աղէտը ոչ միայն հայ մտաւորականութիւնը արմատախիլ ըրաւ, այլ հնձեց հայ մշակոյթի համար պատրաստուած անհաշուելի կոկոնները ալ՝ մէկ միլիոն զոհերուն հետ :

Հին եւ միջին սերունդէն վերապրողներ եղան, որոնք 1914ի պայթած պատերազմի հինգ տարիներուն եւ անկէ յետոյ՝ շարունակեցին մնալ գրականութեան պատնէշին վրայ ,— Լ. Շանթ, Յ. Օշական, Ա. Չօպանեան, Վ. Թէքէեան, Կ. Զարեան, Ահարոն, Արամ Անտոնեան, Շ. Միսաքեան, Յ. Ճ. Սիրունի, Ե. Օտեան, Ս. Եսայեան, Ս. Պարթեւեան :

Նորահաս երիտասարդներէն, բախտի պատահական բերումներով ազատածները, ոմանք արտասահման անցան, ոմանք Տէր Զօրի ճանապարհներէն վերապրեցան, ոմանք ալ որբանոցներէն հասան: Այս վերապրող սերունդն էր, որ պատերազմէն անմիջապէս յետոյ, Ապրիլեան Եղեռնի ողբերգութիւնն ապրելով, Հայաստանի Հանրապետութեան, անկախ հայրենիքի վերաշողշող արշալոյսը կ'ողջունէր եւ տենդագին կը նուիրուէր հայ գրականութեան :

Համաստեղ այն բախտաւորներէն մէկն էր, որ 1914ին Խարբերդէն կը մեկնէր Ամերիկա եւ հոն կը հետեւէր համալսարանական դասընթացքներուն ու պատերազմի վերջին տարիներուն իր գրական առաջին փորձերը կը հրատարակէր «Հայրենիք»ի եւ «Փիւնիկ» ամսաթերթին մէջ :

Համաստեղ բեղնաւոր գրող մը եղաւ եւ իր առաջին հատորով վաւերական գրագէտ մը նկատուեցաւ : Բնածին տաղանդով օժտուած երիտասարդ հեղինակը, իր Ա. ստեղծագործութիւններով վարպետ գրագէտի կատարելութեամբ հրապարակ եկաւ եւ ջերմապէս գնահատուեցաւ գրական բոլոր շրջանակներէն : Այս պատճառով Համաստեղ արդէն դասական դէմք մը կը նկատուի քառորդ դարէ ի վեր :

Համաստեղ, ուղիղ գծով ժառանգորդը կը հանդիսանայ Խրիմեան Հայրիկին, Թլկատինցիին եւ Զարդարեանին, հայ գրականութեան մեծ ծառին բունին վրայ՝ վերասլաց գագաթը կազմելով: Ամբողջ Հայաստան մը իր մարդերով, կեանքի բազմազան երեւոյթներով, եւ շրջապատով կը վերակենդանանար Համաստեղի գրականութեան մէջ: Իր առաջին գրքին անունը «Գիւղը» ոմանց կարծել տուաւ թէ գիւղագիր մըն է Համաստեղ: Բառին արտաքին առումով միայն ճիշդ է այս որակումը: Եթէ Հայաստանը ամբողջովին գիւղ է, դիւրութեամբ կրնանք շրջել բառը եւ ըսել՝ Հայաստանագիր մըն է այս հեղինակը :

Համաստեղ մեր ժամանակակից գրականութեան մէջ առաջնակարգ դէմք մըն է որպէս պատմուածագիր, որպէս վիպագիր եւ որպէս բանաստեղծ :

Վերապրող հիները եթէ նկատի չառնենք, վերջին երեսուն տարիներուն հասակ նետող գրագէտներու մէջ, առաջինն է, որ իր հայեցի եւ ամբողջական ստեղծագործութեամբ, ամրակառոյց կամուրջը կը հանդիսանայ Ապրիլեան Եղեռնէն առաջ եւ յետոյ զարգացած հայ գրականութեան :

Մեր աւանդական գրականութեան շարունակողը հանդիսանալով, Համաստեղ իր բնական տաղանդով՝ դեղեցիկ կառուցող մը եղաւ եւ բան մը աւելի տուաւ, քան իր նախորդները : Եթէ Համաստեղ հարազատութեամբ հիները յիշեցուց, իր արուեստով աւելի անթերի պատմուածքներ յօրինեց, եւ գերազանցեց իր ուսուցիչները : Գ. Զօհրապի պատմուածքներէն յետոյ, Համաստեղ եղաւ անվիճելի վարպետը գրական այս սեռին իր Գիւղը եւ Անձրեւ հատորներով: Այս երկու հատորներով տրուած աշխարհը հայ գիւղէն կ'երկարի մինչեւ Ամերիկա, մինչեւ Տէր Զօր: Հայ կեանքն իր միջավայրով, բնատոհմիկ բարքերով եւ հայ մարդը իր այլազան նկարագրով՝ արուեստագէտ նկարիչի վրձինով նկարուած են : Հայեցի տիպարները իրենց խոր ապրումներով մարդկային ընդհ. նկարագիր մը ըստացած են Համաստեղի գրչին տակ եւ դարձած են համամարդկային ապրող էակներ :

Վէպի մշակման մէջ Համաստեղ իր խիզախ ձեռնարկով, մեր ժամանակներու ամէնէն ուշադրաւ դէմքը եղաւ : Սպիտակ Ձիաւորը միայն մեծ վէպի փորձ մը չէ, այլեւ գրական յանդգնութիւն մը՝ ընդգրկելու հայ ազատագրական փոթորկալի շարժումը իր հերոսներով, խոնարհ գործիչներով, իրաւ եւ խորունկ սէրերով, անհաւասար մաքառումներով եւ դիւցազնական արարքներով: Այս թուումները պէտք է ընդլայնենք մէջը առնելու Թուրքը եւ Քիւրտը, անոնց փոխադարձ յարաբերութիւնները, բռնակալութեան մը բոլոր սադրանքները, եւ հայ աշխարհ մը՝ դեռնամած ու լուռ, բայց խուլ մռնչումներով՝ խորհրդաւոր: Այս ընդարձակ տարածքի վրայ էր որ Համաստեղ կրցաւ համադրել բարքերը եւ տիպարները հոգեբանական ճշգրիտ արարքներու մէջ: Շարժման մէջ դնելով իր բազմաթիւ տիպարները՝ կրցաւ դրսեւորել անհատներու եւ բազմութիւններու ներաշխարհը :

Համաստեղի բոլոր երկերը պիտի չվերլուծենք: Այս հեղինակին աւելի ընդարձակ տեղ մը վերապահուած է մեր ժամանակակից գրականութեան պատմութեան մէջ: Ինչ որ կրնանք հաստատել, անվերապահօրէն, այն է թէ՝ Համաստեղ վարպետ գրիչ մը ունի եւ արուեստագէտի տաղանդ: Ինչ որ անոր գրչէն դուրս եկած է, արուեստով օծուն է, եւ արժէք մը կը ներկայացնէ որպէս ստեղծագործութիւն :

Համաստեղ զգայուն բանաստեղծ մըն է միեւնոյն ժամանակ : Բանաստեղծական աւիւն մը, շունչ մը ունի որ կը տարածուի իր բոլոր գրուածքներուն վրայ : Այս իրողութիւնը գլխաւոր պատճառներէն մէկն է այն գրաւչութեան, որ մենք կը գտնենք Համաստեղի ամբողջ գրականութեան մէջ:

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ՄԵԾ ՍԱՍՏԸ...

22 Օգոստոս.— Ս. Կարապետէն վերադարձիս՝ դարձեալ պանդոկ իջեւաներ էի: Խարբերդի թանգարանին տնօրէնուհին Տիկին Ֆէրհան Էրքի եւ Իսլամ Աստուածաբանութեան ուսանող երիտասարդներու ընկերակցութեամբ, ամէն օր հին վանքեր ու եկեղեցիներ կ'այցելենք: Մեր հետաքրքրական պտոյտներուն պատճառով, Էլազըզի մեր հայ հայրենակիցներուն այցելելու ժամանակ չէի ունեցած :

Եւ սակայն անոնք իմ ներկայութիւնս իմացեր են : Իրիկունը պտոյտէն վերադարձիս, պանդոկի սպասման սրահին մէջ հաւաքուած բազմութեան կողմէ շրջապատուեցայ: Անոնց սրտերուն խորերը կուտակուած կարօտը եւ մեր կողմէ ալ անտեսուած ըլլալու զայրոյթը հաւատաւոր հոգիներու խորերէն փոթորիկի մը նման կը պոռթկային ...

— Տէր հայր, մենք մեռե՞ր ենք, որ դուք պանդոկները կը մնաք : Մենք հոգեւոր հովիւի մը կարօտը կը քաշենք, եւ դուք ալ մեզմէ կը փախչիք: Ինչո՞ւ համար մեր արժանապատուութիւնը կը վիրաւորէք: Միթէ մեզ մեռա՞ծ կը կարծէք: Մեր պապենական աւանդութիւնը մենք չենք կորսնցուցած: Մեր դռները միշտ բաց են ...:

Պատճառաբանեալ առարկութիւններս իմացող չկար : Անոնք բռնի կերպով պայուսակներս կը հաւաքեն, ես ալ յանցաւորի պէս ինքզինքս արդարացնելու ճիգեր կը թափեմ, բայց ի զուր: Գլխիկոր իրենց կը հետեւիմ :

Սենեակէն ներս մտնողը միշտ միեւնոյն տրտունջը կը կրկնէ .

— Տէր հայր, ինչո՞ւ համար մեզմէ կը փախչիք ...

Ես անձնական արձակուրդով պտոյտի ելած ըլլալուս պատճառով, աւելի հնութիւններով ու պատմական վայրերու ուսումնասիրութեամբ՝ պտոյտներս արժեւորելու կ'աշխատէի : Եւ սակայն անկարելի կ'ըլլար այս պարագան հասկցնել անոնց :

Ճարահատ, անոնց ալ զոհացում տալու համար, դիշերները տուներու մէջ հոգեւոր մատակարարութիւններ կը կատարէի, իսկ ցերեկները՝ նորէն իմ պտոյտներս կը շարունակէի :

Սեղանները օրհնելու համար, ամէն իրիկուն ուրիշ տուն մը կը հրաւիրուէի : Մինչեւ դիշերուան ուշ ժամերը զրոյցներ կ'ունենանք : Սենեակները կը լեցուին ու կը պարպուին : Ես խօսելէ կը յոգնիմ, անոնք մտիկ ընելէ չեն ձանձրանար :

Կը զգան թէ չափազանց յոգնած եմ, եւ անկողինս կը պատրաստեն: Ես կը պառկիմ, անոնք ալ սնարիս շուրջը կը բոլորուին : Այս անգամ ալ պառկած տեղս իրենց կը խօսիմ, մինչեւ որ քունը աչքերը գոցէ ...:

Հիները անցեալէն յուշեր կը պատմեն, նորեկները հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընեն, եւ իրենց մայրենի եկեղեցին ճանչնալու որքա՛ն ծարաւի են :

Գիշեր մը քրտախօս երիտասարդ մը ինքզինքը ծանօթացուց .

— Էզըմը Ֆլլայ (ես Հայ եմ):

— Հայը ի՞նչ է, երբ հարցուցի, սկսաւ խաչակնքել :

— « Նավէ պավէմը, նավէ տիյամը, նավէ խաղէմը, հերէ»:

(Յանուն հօր եւ որդւոյ եւ հոգւոյն սրբոյ. ամէն): Ան մօրմէն էր սորվեր խաչակնքելը: Հայ մայրը լերան գլուխը իր զաւակը քրիստոնեայ մեծցնելու կը ջանայ, բայց Իսթանպուլի հայ կղերը ի՞նչ կ'ընէ :

Սաստի ձայնը նորէն կը լսուի.

— Տէր հայր, այս հաւատացեալ ժողովուրդը ինչո՞ւ առանց հովիւի կը թողուք ...

Պատասխանի փոխարէն աչքերս սրբելով, մեծ սաստին ամօթովը մեղքերս քաւելու համար աղօթելու. Ու ես կ'երթամ:

Ամէն իրիկուն երիտասարդներ շուրջս կը բոլորուին, հարցումներով զիս կը նեղեն : Ես ալ հաճոյքով ու սիրով իրենց կը պատասխանեմ: Միայն մէկ հարցումի մը դիմաց կ'անճրկիմ .

— Տէր հայր, դարձեա՞լ մեզ մինակ պիտի թողուք ...

Հոս ալ այլեւս ես կը պոռթկամ: Երէցկինս ու զաւակներս պատերուն տակ զըրկանքներու մէջ թողլով կ'երթամ ուրիշներու ցաւերը ամոքելու, իմ ցաւերս մոռցած, մեր անտեսուած հօտին դարտերովը

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ,

ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Արագօրէն վար իջայ ծառէն, կիսաքանդ ցանկապատէն անցայ մեր տան պարտէզը, ի՞նչ տեսնեմ,— հայրիկիս դերեզմանը բացուած, կիսովին կազմալուծուած մարմինը դուրս հանուած, շուներուն կողմէ գիշատուած : Փոսը շատ խորունկ չէր, այնպէս որ շունները կրցած էին քանդել հողակոյտը եւ դիակը գտած :

Ի տես այս զարհուրելի տեսարանին, խելագարեցայ կարծես : Տեսայ հօրս գնդակահարուիլը, ա՞յս ալ պիտի տեսնէի, մարմինը շուներուն կեր դարձած : Լացս բռնեց, լացի, լացի եւ երդում ըրի լուծել վրէժը :

Որքան մնացի այս յուսահատական վիճակին մէջ, չեմ գիտեր: Ընկերներս մեկնած էին, մինակ էի: Ետ դարձայ, անցայ մեր ջրհորին քովէն, տախտակէ կափարիչը կոտրեր նետեր էին: Ինծի այնպէս թըւեցաւ թէ ձայն մը կուգայ ջրհորէն : Մօտեցայ, գլուխս վար կախեցի, տեսայ թէ շուն մը ինկած է ջրհորին մէջ, ու գլուխը ջուրէն վեր բռնած՝ կը ճուայ, օգնութիւն կ'ուզէ : Մտածեցի թէ այս շունը մէկն է այն շուներէն, որոնք հօրս մարմինը յօշոտած են եւ սխալ քայլով մը հորն ինկած :

Զայրոյթ զգացի, ոչ թէ զութ, եւ ուզեցի խոշոր քար մը առնել ու վրան ձգել՝ սատկեցնել, բայց ներսէս ձայն մը ըսաւ.— Ի՞նչ յանցանք ունի շունը, անօթի մնացեր է եւ յօշոտեր է, յանցանքը ըսպաննողինն է, թող որ արդէն պիտի խեղդուի ջրհորին մէջ :

Այս ներքին ձայնը զսպեց զիս, բայց մեծ էր ցաւս, յուսահատական էր վիշտս: Խելագարած էի կարծես : Ասդին կ'երթայի, անդին կ'երթայի, կուլայի եւ չէի գիտեր ի՞նչ ընելիքս : Ի վերջոյ վերադարձայ մեծ մայրիկիս մօտ, պատմեցի:

Մեծ մայրիկս խնդրեց Յակոբ Յարութիւնեանէն, Գընճըռ Յովհաննէսէն եւ միասին գացին, հօրս դիակին մնացորդը դրին պարկի մը մէջ եւ թաղեցին պարտէզին մէկ անկիւնը :

... Տէր – Միքայէլ, որ եկեղեցիին մօտիկը կը բնակէր եւ հրաշքով միայն ազատած, կուգար երբեմն այցելութեան եւ մխիթարելու մեզ : Տղոց պատուիրեց որ հաւաքեն եկեղեցիին բակին մէջ նետուած գիրքերը, աւետարանները, սուրբերու պատռած իւղաներկ նկարները, զորս դրաւ եկեղեցիին հարաւային կողմի պահարանին մէջ, դուռները դարձեալ փակեց: Բայց մենք, տղաքս, քանդուած պատուհանէն ներս կը մտնէինք, տետրակներ եւ ամէն տեսակ թուղթեր, բացի աղօթագիրքերէ եւ աւետարաններէ, կը հաւաքէինք, ծախելու կը տանէինք շուկայ: Կողոպտուած էր հայկական շուկան, Հայոց խանութներուն տէր դարձած էին այլեւս Թուրքերը : Թաղերը արդէն լեցուած էին Թուրք եւ Լազ գաղթականներով : Բայց այս գաղթականները տուն բնակելու յարմար մարդիկ չէին, տան մը մէկ սենեակը տեղաւորուած՝ միւս սենեակը կը քանդէին, կը քակէին, տախտակները կը վառէին : Երբեմն սենեակին մէջտեղը կրակ կ վառէին եւ այդ պատճառով հրդեհ կը պատահէր:

Երբեմն ալ քակելով ու վառելով՝ տունը չորս սիւներու վրայ կը թողէին, վըտանգաւոր դիրքի մէջ: Կը պատահէր որ չորս սիւնի վրայ մնացած տան վերի մասերն ալ օգտագործել ուզէին, ուրեմն սիւներէն մէկուն կը կապէին երկար եւ հաստ պարան մը, եւ հարիւրաւոր այրեր, կիներ եւ օգնական էշ մըն ալ միասին՝ դոռում – դոչումով կը սկսէին քաշել սիւնը, եւ ճարճատելով, ամպի պէս դոռալով կը տապալէր կը փլէր տունը : Յետոյ բոլորը մէկ կը յարձակէին փլատակներուն վրան, ատաղձները, գերանները կը քաշէին կը տանէին: Այս գործին մէջ շատ վարպետ էին, վարպետ ոչ միայն իբրեւ թալանիչ ,այլ եւ քանդիչ : Յաճախ պարապ տուներու վրայ կը յարձակէին: Եթէ ամրօրէն փակուած ըլլար դուռը, կը մագըլցէին պատերն ի վեր, կը մտնէին պատուհանէն ներս եւ կը սկսէին քանդել այս անգամ վերէն դէպի վար :

... Սկիզբները դիշեր ցերեկ պահակ մը կար եկեղեցիին բակին առջեւ: Ետքէն վերցուցին պահակը : Որոշ չափով խըստութիւնները մեղմացած էին : Կիները բուրդ կը դնէին, մեծ ու պզտիկ դուլպայ կը հիւսէին, ու ծեր կիները մինչեւ Ուզուն Չարշու կը տանէին, անկիւն մը նըստած՝ դուլպայ կը ծախէին : Գուլպան շատ յարգի կ'անցնէր: Այնպէս որ ամէնքը դիշեր ու ցերեկ դուլպայ կը հիւսէին :

Այս անգամ նոր նեղութիւն մը: Դրան պահակը վերցուելէ ետք, զինուորները դիշեր ատեն կուգային կը զարնէին դուռը, «բացէք» կը պոռային , բայց ո՞վ կը բանար այս շուներուն առջեւ : Ամուր կը փակէինք դուռը: Երբ փորձէին բռնօրէն բանալ, բոլոր կիները միաբերան կը պոռային. «Օգնութիւն»: Այս աղաղակը լըսելով , դպրոցին դիմաց՝ Պախըռճիենց տունը բնակող բարի հաղարապետ մը վար կ'իջնէր , ու զինուորները փախուստ կուտային :

Զարդերու տեսարանը, դիշերային այս վախերը ի վերջոյ այն հետեւանքն ունեցան որ մահերը շատցան մեր ապաստանին մէջ :

ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

(8 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ Ռափայէլ Պատկանեանի «Երկերի ժողովածու»ին չորրորդ հատորը, ուր ամփոփուած են հեղինակին բարբառային արձակը եւ տրամաթիք պատկերները :

Հայ գրագէտին զրկանքներով լի, անհեռանկար կեանքէն յուսախաբ՝ Ռ. Պատկանեան 1866ին Պետերբուրգէն կը վերադառնայ Նոր Նախիջեւան, ուր հրաժարելով ստեղծագործելէ, կը նուիրուի կըրթական աշխատանքներու :

Այդ լռութիւնը կը մտահոգէ գրագէտին հօրեղբօրորդին, ծանօթ արեւելագէտ, Պետերբուրգի համալսարանի փրոֆէսէօր Քերովբէ Պատկանեանին, որ կը յորդորէ գրագէտին վերստին գրիչը ձեռք առնել եւ գրել: Անոր խորհուրդով Ռ. Պատկանեան կը սկսի գրել բարբառային պատմուածքներ :

1871էն մինչեւ 1875 կը գրէ 15 պատմուածք , որոնցմէ հինգը լոյս կը տեսնեն Քերովբէ Պատկանեանի հրատարակած «Նիւթեր հայ բարբառների ուսումնասիրութեան » գիրքին առաջին հատորին մէջ :

Մինչեւ 1878 Պատկանեան կը գրէ աւելի քան երկու տասնեակ պատմուածք , որոնք կը մնան անտիպ : Կարճ դադարէ մը ետք, 1886ին, վերստին կը գրէ բարբառային պատմուածքներ : Յաջորդաբար լոյս կը տեսնեն բարձրարժէք գործեր , ինչպէս «Փարսուղին Աւագը», «Խորթլախը», «Հին տուն եւ նոր տուն» եւն. :

Բարբառային իր պատմուածքներուն մէջ Պատկանեան խօսքի հիւթեղ միջոցներով , կենդանի գոյներով, սրամիտ հիւմքրով վերարտադրած է դաւառական կեանքը, անոր վարքը եւ բարքը : Այդ պատմուածքները ներկայ հատորով առաջին անգամ ընթերցող հասարակութեան կը հրամցուին :

Ընդարձակ ծանօթագրութիւնները , զոր կազմած են Մ. Սաչեան եւ Յ. Աբեղեան , հարուստ տեղեկութիւններ կը պարունակեն հատորով ներկայացուած երկերուն մասին :

ԱՆԻԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վիմական արձանագրութիւնները պատմական, մշակութային կարեւոր սկզբնաղբիւրներ են : Անոնց հաւաքման եւ հրատարակման գործը մեծ անցեալ ունի : դեռ 19րդ դարուն լոյս կը տեսնեն Բժըշկեանի, Շահխաթունեանի, Ջալալեանցի աշխատութիւնները , ուր ամփոփուած էին քանի մը հարիւր արձանագրութիւններ :

Յետագային այդ աշխատանքը աւելի մեծ ծաւալ կը ստանայ : Կը հրապարակուին զանազան աշխատութիւններ, յօդուածներ, ալբոմներ : Մօտաւոր հաշիւով հայկական բարձրաւանդակին եւ անոր սահմաններէն դուրս սփռուած են 9 – 10 հազար հայերէն արձանագրութիւններ : Ասոնցմէ հաւաքուած եւ հրատարակուած է մօտ երկու հազարը: Կարեւոր այդ գործը, դժբախտաբար, միշտ չէ, որ կատարուած է պատշաճ գիտական եղանակներով:

Արձանագրութիւններու գործը լուրջ հիմերու վրայ կը դրուի Անիի պեղումներուն ընթացքին : 1892էն սկսեալ Ն. Մառ կը սկսի պեղել Բագրատունեաց մայրաքաղաքին աւերակները: 25 տարուան աշխատանքներու ընթացքին բեղուն աշխատանք կը տանին բազմաթիւ երիտասարդներ : Արձանագրութիւնները հաւաքելու եւ արձանագրելու գործը կը յանձնարարուի Յ. Օրբելիի: Վերջինս կը մշակէ աշխատանքի եղանակ մը, որ ուղեցոյց դարձաւ շատերու համար :

1954ին Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիան կը կազմէ արձանագրութիւնները տեւական կերպով հաւաքող մարմին մը, որ ծրագրուած աշխատանք կը տանի երկրին զանազան վայրերուն մէջ: Ներկայիս ստեղծուած է արձանագրագիտական ճիւղ մը՝ ազգագրութեան եւ հնագիտութեան ակադեմիային մէջ : Արձանագրութիւններ հաւաքելու աշխատանքին զուգընթաց հիմը դրուած է նաեւ հայերէն արձանագրութիւններու լրիւ հաւաքածուի մը՝ հայ վիմագրութեան դիւանի հրատարակութեան: Արդէն լոյս տեսած է դիւանին երկրորդ պրակը, որ կ՝ամփոփէ պատմական Սիւնիքի այժմեան երեք շրջաններու՝ Գորիսի , Սիսիանի եւ Ղափանի արձանագրութիւնները :

Վերջերս լոյս տեսաւ նաեւ առաջին պրակը «Դիւան հայ վիմագրութեան. Անի քաղաք »:

Հաւաքածոն կազմած է ողբացեալ ակադեմական Յովսէփ Օրբելին: Գիտնականը Անիի մէջ կատարած բազմամեայ պեղումներուն առընթեր հաւաքած, համեմատած , ստուգած էր աւերակներու պատերուն եւ բեկորներուն վրայ յայտնաբերուած երկու հարիւրէ աւելի արձանագրութիւնները :

Գիրքը կը բացուի Յ. Օրբելիի «Հայկական վիմական արձանագրութիւններուն գիտական նշանակութիւնը » ներածականով :

Այնուհետեւ գիրքին մէջ նկարագրուած են Անիի արձանագրութիւնները : Իւրաքանչիւր նկարագրութեան կը հետեւի արձանագրութեան գծագիրը, ապա՝ վերծանումը : Ապա ներկայացուած են արձանագրութիւններուն նկարները :

ԳԻՐՔ ԹԼԿԱՏԻՆՑԻԻ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի գրականութեան հիմնարկութեան գնահատելի ձեռնարկներէն է, անշուշտ , «Հայ դասական գրողներ » մատենաշարին հրատարակութիւնը : 1955 – 64ի ընթացքին այդ մատենաշարով լոյս տեսած են մենագրութիւններ՝ նուիրուած Պ. Պռօշեանի, Ար. Արփիարեանի, Ռ. Պատկանեանի, Բաֆֆիի, Պ. Դուրեանի, Նար-Դոսի, Տ. Կամսարականի :

Ահա մենագրութիւն մը եւս՝ բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Լուսիկ Կարապետեանի «Թլկատինցի» խորագրով աշխատութիւնը, որ մատենաշարին հերթական՝ 8րդ գիրքն է :

Թլկատինցին մէկն է այն նահատակ գրողներէն, որոնց ստեղծագործ կեանքը վերջ դտաւ մեծ եղեռնի թոհուբոհին մէջ: Արեւմտահայ գիւղաշխարհին կեանքը պատկերող իր ինքնատիպ ստսեղծագործութիւններով Թլկատինցի նշանակալից դեր խաղացած է մեր արձակին զարգացման գործին մէջ: Անոր ստեղծագործական աւանդները օգտագործած են Ռ. Զարդարեան, Վ. Թոթովենց, Համաստեղ, Բ. Հուրիկեան, Վահէ Հայկ :

Թլկատինցին իր առաջին իսկ երկերով արժանացած էր ընդհանուրին գնահատանքին : Սակայն գրողին վիճակուած չէր տեսնել իր երկերուն ամբողջական հրատարակութիւնը : Ասոնք սփռուած մնացին թերթերու էջերուն մէջ : Հեղինակին կենդանութեան օրով լոյս տեսած միակ գիրքը «Ո՞ւր մէկուն ետեւէն» թատերգութիւննն էր (Պոսթըն, 1912):

1927ին Պոսթընի մէջ Թլկատինցիի աշակերտներուն՝ Բ. Նուրիկեանի, Ս. Մալեմէզեանի եւ ուրիշներու ջանքերով կը հրատարակուին գրագէտին գործերուն հաւաքածոն՝ «Թլկատինցին եւ իր գործը » խորագրով :

Հայաստանի մէջ եւս հետաքրքրութիւն կայ Թլկատինցիի կեանքին եւ գործին նկատմամբ : 1923ին Երեւանի մէջ լոյս կը տեսնէ Վ. Թոթովենցի յօդուածը անոր մասին : Աւելի ուշ՝ 1944ին Երեւանի համալսարանին մէջ գրագէտին կեանքին եւ ստեղծագործութեան նուիրուած թեկնածուական ճառ կ՝արտասանէ գրականագէտ Եղիշէ Պետրոսեան :

Լուսիկ Կարապետեանի «Թլկատինցի» մենագրութիւնը գնահատելի աւանդ է արեւմտահայ դասական գրական ժառանգութեան արժէքաւորման համար :

ՉԱՐԵՆԻ ԱՐՁԱԿ ԵՐԿԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐԸ

Հատոր առ հատոր իրականութիւն կը դառնայ Եղ. Չարենցի երկերուն ամբողջական հրատարակութիւնը: Վերջերս լոյս տեսաւ հաւաքածոյին 5րդ հատորը, որ կ՝ընդգրկէ հեղինակին գեղարուեստական արձակը : Գիրքը կը բացուի «Երկեր Նայիրի» վէպով, որ գրուած է 1921 1924ին եւ առաջին անգամ լոյս տեսած է « Նորք » ամսաթերթին մէջ: 1926ին լոյս կը տեսնէ առանձին գիրքով :

Հատորին մէջ տեղ գտած են նաեւ « Երեւանի ուղղիչ տնից» գրուածքը (1927):

Հատորը խմբագրած է բանասիրական գիտութիւններու դոկտոր Ս. Աղաբաբեան :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԽՈՀԵՐ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՒԱՐՏԻՆ, գրեց Գերսամ Ահարոնեան, Պէյրութ ,1966:

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀԵՐ, գրեց Դ. Եղանէ, Թեհրան, 1966 :

ԾԻԾԱՂ

ՈՒՂՏԸ

Պ. Գրաբոս «ուղտ» կոչած էր Տիկին Ադապին եւ այդ պատճառով դատարանի յանձնուեցաւ :

Դատաւորը 50 ոսկի դրամական տուգանքի դատապարտեց Պ. Գրաբոսը, որ տուգանքը վճարելէ ետք՝ դարձաւ դատաւորին եւ հարցուց .

— Հիմա հասկցայ թէ երբ «ուղտ» կոչեմ կին մը՝ կը պատժուիմ : Արդեօք «Տիկին» որ ըսեմ ուղտի մը, նորէն պիտի պատժուի՞մ :

— Ոչ, պատասխանեց դատաւորը :

Պ. Գրաբոս դէպի դուռ ուղղուեցաւ եւ երբ Տիկին Ադապիի առջեւէն կ՝անցնէր, խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ ըսաւ .

— Մնաք բարով, «Տիկին»...:

կը հիւծիմ, նիւթական անձուկ պայմաններով թափառելու . Ու ես կ՝երթամ...:

Ասորիներու քահանան Հայոց տուները այցելելով դարպաս կը հաւաքէ : Եւ սակայն մեղմէ մէկը երբ անոնց եկեղեցին կ՝երթայ, անոնք՝

— Հայ շուներ, մեր եկեղեցին ինչո՞ւ կուգաք, ըսելով կը վռնտեն :

Անոնք նոյնիսկ մամուլի միջոցով Հայերը վարկաբեկ ընելէ չեն խղճահարիր : Էլազըղի մէջ հրատարակուող «Ենի Ֆըրաթ» անուն հանդէսին մէջ «Հայերը ֆոմիթէնիութիւնով այս հայրենիքին վնասներ են հասցուցած ... իսկ Ասորիները հաւատարիմ հպատակներ են միշտ ...» եւայլն, կը գրեն :

Ահա այսպէս, մեր եղբայրները սգաւոր, անտէր եւ վիրաւոր՝ կ՝աւազեն :Մինչ մեր Իսթանպուլի քահանաները շնորհ կը մուրան :

Կրօն. Ժողովի անդամները իրենց ընտրութեան օրէն իսկ, իրենց իսկ անձերուն համար շնորհաբաշխութեան հետամուտ կ՝ըլլան: Անոնք բնաւ չեն անդրադառնար մեր եկեղեցւոյ կարիքներուն ...:

Մեր հարազատներուն ցաւերովը, մենք սգակիր ու վիրաւոր սրտերով, պապենական հին հաւատքով աղօթելու. Ու ես կ՝երթամ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Գահաժառանդին հետ շարունակեցինք ծխել եւ խօսակցիլ. ամէն անդամ երբ Նորին Բարձրութիւնը ձանձրանար այդպէս կ՝ընէինը: Որ եւ է տաենէ աւելի հետաքրքրուած էի, եւ կը տքնէի իմանալու համար թէ ինչու արդեօք եղանակէն այնքան առաջ եկած էինք Ռիվիէրա, երբ պանդոկներուն քսուած սպիտակ կամ կանաչորակ ներկերը դեռ չէին չորցած եւ որոնց կէսը դեռ չէր բացուած :

Մեր ժամանումը սակայն անպաշտտօն կերպով ծանուցուած ըլլալու էր, որովհետեւ Շուշաններու ամարանոցը հասնելէս ի վեր դեռ կէս ժամ չէր անցած , երբ տարեց, հաստ եւ կարճլուկ ճերմակ եւ խողանակաձեւ կտրուած մազերով Ֆրանսացի մը որ Ծովային Ալպեաններու նորընտիր ոստիկանապետն էր, իր այցետոմսը թողուց կոմս Ֆօն Կրիւնաուին : Յետոյ հասկցայ այդ մարդուն Պ. Փօլ Պավուզէ կոչուիլը :

Ծպտուած կայսերազունը ժողովուրդը միայն կրնար խաբել, բայց ոչ կառավարութիւնները, որոնք իրեն ձեռնտուութիւն կ՝ընէին իր գտնուած քանի մը երկիրներու մէջ :

Այնպէս որ Հանրապետութեան նախագահը տեղեկացած էր իսկոյն թէ Գահաժառանդը իր տարեկան այցելութիւնը կ՝ընէր Նիս, եւ շտապած էր իր ներկայացուցիչ ոստիկանապետին միջոցաւ զրկել անոր իր բարիգալստեան շնորհաւորութիւնները :

Նոյն իրիկունը ժամը տասնըմէկէն քիչ ետք, Գահաժառանդը որ ինծի հետ խօսակցած էր մասնաւոր սիրալիրութեամբ մը, դէպի Անգլիացիներու Ճեմավայրը հեռացաւ, ուր կառուղիղ Քնօֆ կը սպասէր մեզի տեղէ մը ճարած մեծ ինքնաշարժով մը, որուն մէջ նստելով նաւահանդիստին շրջանն ըրինք եւ մինչեւ Մօնպօրոն բարձրացանք քանի մը վայրկեանի մէջ :

Երբ հրաժեշտ առի, Գահաժառանդը քունէն կը յօրանջէր եւ խիստ յոգնած կը նկատէր ինքզինքը . բայց ըսաւ .

— Ահ, Հէլցէնտօրֆ, ինչ լաւ բան է Միջերկրականի այս մաքուր եւ բուրումնաւէտ օդը ծծել : Օր մը այս հիանալի ծովին վրայ նաւահանդիստ մը պիտի ունենանք, եթէ Աստուած կեանք տայ ինծի մինչեւ այն օրը. այնպէս չէ՞:

Այս մարդարէական խօսքը ցոյց կուտար թէ տեղի ունեցող դէպքերէն ինչ կ՝ակնկալէր ինք : Գահաժառանդը կայսեր համաձայնութեամբ տենդադին յառաջ կը մղէր իր կանխապատրաստական գործունէութիւնները, որոնք ամէն բանէ առաջ կը ձգտէին ընդհանուր վտանդին դէմ միացած պետութիւնները բաժնել իրարմէ :

Աշնան դեղեցիկ օրերը մէկիկ մէկիկ կ՝անցնէին առանց ռեւէ միջադէպի եւ յաճախ Նորին Բարձրութեան հետ ինքնաշարժով լեռնային հաճելի պտոյտներ կ՝ընէի մինչեւ սահմանագլուխ Թանտի կիրճը, Վէզիւպի եւ Փիւժէ Թէնիէ եւ ուրիշ տեղեր :

Մեր Նիս բնակութեան պատճառը առեղծուած մը կը մնար միշտ եւ ես տակաւ կը հետաքրքրուէի: Պիտի չկրնայի՞ ուրեմն գիտնալ անոր պատճառը :

Լիլաներու ամարանոցին մէջ գրեթէ տասնըհինգ օրէ ի վեր կը բնակէինք եւ ցերեկէ մը ետք Մասենայի հրապարակին Օփերայի համբաւաւոր պատշգամին վրայ կը գտնուէի, երբ տեսայ որ սգազգեստ կին մը , Ֆրանսական նորոյթի երկար սեւ քօղով մը ծածկուած, անցաւ մայթին վրայէն, դաղտագողի ակնարկ մը նետեց ինծի, յետոյ թեթեւ վարանում մը ունեցաւ, վերադարձաւ եւ ետ դառնալով եկաւ մինչեւ անկիւնի պզտիկ սեղանը , որուն առջեւ նստած էի :

— Կը ներէ՞ք ,որ բան մը ըսեմ ձեզի պարոն, հարցուց Ֆրանսերէն, ցած եւ աղնուական ձայնով մը:

— Բայց անշուշտ, պատասխանեցի անակընկալի եկած, եւ ոտքի ելայ աթոռ մը ներկայացնելու համար իրեն :

Այդ ժամուն սրճարանին պատշգամը կատարելապէս ամայի էր, եւ բոլորովին աւելորդ էր իր շուրջը նետած արագ ակնարկը , որով կ՝ուզէր վստահ ըլլալ թէ մէկը լսա՞ծ էր արդեօք զինքը: Իմ կարգիս ես ալ աւելի ուշադրութեամբ դիտեցի զինքը եւ տեսայ որ հազիւ քսանըչորս տարեկան կար եւ թուխ, ներդաշնակ եւ սիրուն ու բարեձեւ դէմքով կին մըն էր :

— Պարոն , սկսաւ ժպտելով, դիտեմ որ կատարեալ անծանօթ մըն եմ ձեզի , բայց ես ընդհակառակն ձեզի շատ լաւ կը ճանչնամ թէ տեսութեամբ եւ թէ նոյնիսկ տարբեր կերպով : Յաճախ Պերլինի եւ Փոցտամի փողոցներուն մէջ անցած եմ ձեր քովէն , եւ դիտեմ որ դուք կոմս Հէլցէնտօրֆ կը կոչուիք եւ թիկնապահն էք Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Գահաժառանդին, որ հոս Ֆրանսայի մէջ կոմս Ֆօն Կրիւնաու կ՝անուանէ ինքզինքը :

— Դուք դիտէ՞ք ատիկա, աղաղակեցի ապշահար :

— Այո, պատասխանեց խորհրդաւոր ժպիտով մը, ես...

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Գառնիկ Մոմճեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Կէլիպոլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Հէրմի-նէի եւ զաւակները, Այրի Տիկին Գարե-գին Մոմճեան (Միացեալ Նահանգներ), Այրի Տիկին Սիսակ Մոմճեան (Մ. Նա-հանգներ), Տէր եւ Տիկին Տ. Մոմճեան եւ զաւակները (Մ. Նահանգներ) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ տագրոջ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 3ին, 71 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Դեկտ. 7) ժամը 13·45-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քուռպը-վուայի գերեզմանատունը (Բիւ տիւ Ռե-վերան Փէռ Քլօարէք) :

Հասցէ.— Տիկին Մոմճեան, 81 Բիւ Փիէր – Պրոսոլէթ, 92 ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վար-չութիւնը խորին շնորհակալութեամբ ըս-տացած է հետեւեալ նուէրները .—

Օննիկ Մեսրոպեան, իր ողբ. տիկնոջ, Տիրուհիի հոգեհանգստեան առթիւ, քսան Ֆրանք: Փիլիպ Մելքոնեան ողբ. Խոյրէդ Ասատուրեանի հոգեհանստեան առթիւ 10: Տիկին Կիւզէլ Պետոյեան հինգ: Յակոբ Սարգիսեան տասը: Տիկին Հռիփսիմէ Գրիգորեան (Տէսին) քսան: 24 Նոյեմբե-րին, ողբ. Կիրակոս Ղազարեանի մահ-ուան առթիւ, Ղազարեան ընտանիք 50 : Ալիքսան Յարութիւնեան (Մեռլանէն) հարիւր: Պէրպէր Կարպիս Սարգիսեան երեսուն : Աբրահամ Լուսիկեան տասը : Սերոբ Քէհեաեան տասը: Տէր եւ Տիկին Յակոբ Շահինեան երեսուն: Փոքրիկն Ռաֆֆի Պաղտասարեան յիսուն : 27 Նո-յեմբերին՝ ողբ. Նշան Դարբինեանի հո-գեհանգստեան առթիւ, Դարբինեան ըն-տանիք յիսուն: Տիկին Մարի Նալպանտ-եան (Լիոնէն) տասը: Փիլիպպոս Մելքոն-եան տասը :

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վար-չութիւնը ներկայիս կը յայտնէ իր խոր ցաւակցութիւնը ընկերուհի Տիկին Լուսին Ղազարեանի եւ զաւակներուն՝ իրենց ա-մուսնոյն եւ հօր, ողբ. Կիրակոս Ղազար-եանի մահուան տխուր առթիւ :

×

Փարիզի Աղք. Ընկերակցութիւնը կը փութայ յայտնել իր անկեղծ շնորհակա-լութիւնը հետեւեալ անձնաւորութեանց, որոնք իր հիմնարկութեան 75ամեակի հանդիսութեան առթիւ ըրին նուիրա-տուութիւններ :

Պ. Պ. Ժ. Սէյահի, Ժ. Սաղըրեան 500-ական Ֆրանք, Սապոնճեան, Ս. Առաքել-եան (Վալանսէն) 50ական Ֆրանք, Քի-րազեան Հայկ, Նիկողոսեան (Մարսէյլ), Սարգիսեան, Ն. Միրճանեան, Մ. Տէմիր-ճեան, Համալեան, Քըպըրզեան, Նիկո-ղոսեան Ն., Ասատուրեան, Ապումօրուք-եան, Պարպարեան, Աշիգեան, Եդ. Աժ-տէրեան, Ճիրանեան, Գրիգորեան, Հայր Համբարձումեան, Մ. Ասլան, քսանական:

Տիկին Յակոբեան, Պ. Պ. Վարդանեան, Եփրեմեան, Ա. Սարգիսեան, Պօյաճեան, Վարդապետեան Պ., Միքայէլեան, Գաս-պարեան Լ. Մելքոնեան, Մեղմօրեան Յ., Պէյէնտէրեան Արա 15ական Ֆր.:

Տիկին Հաշագեան, Չիլինկիրեան, Իզմիր-լեան, Թուֆարեան Ս., Ն. Փափազեան, Ն. Չափարեան, տասնական :

Պ. Պ. Կապենց, Լ. Փանոսեան, Զ. Սար-եան, Ժ. Պաղտասարեան, Կիւմրիւզճեան, Էլմայեան Դ., Ս. Պարաւեան, Ե. Գազ-եան, Գ. Համբարձումեան, Թէֆէնկճեան, Ղազարեան, Վ. Անտոնեան, Մաւիլեան, Յ. Առաքելեան, Պէնտէլեան, Պահարեան, Ղ. Ներկարարեան, Եկաւեան Ս., Պ. Օ-հանեան, Ս. Պապիզեան, Մկրտիչեան Չ., տասնական, Տիկին Ղարիպեան հինգ Ֆր: (Շար.)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Անիէռի Նոր Սերուն-դին կողմէ, Կիրակի (Դեկտ. 11) ժամը 16·30ին Անիէռի քաղաքապետարանին սը-րահը :

(Centre Social et Administratif,
Mairie d'Asnières).

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Նիւթ.— Հայ երիտասարդութեան դերը Սփիւռքի մէջ :

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, ի պատիւ հայ ուսանողներու եւ հասարա-կութեան, կը սարքէ ճաշ – խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ 10 Դեկտեմբեր, ե-րեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Ճաշագին 10 Ֆրանք, իսկ ուսանողները ձրի:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր երի-տասարդներու կողմէ :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կո-չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջ-նորդարանի օրացոյցները երկու Կաթողի-կոսներու գեղեցիկ նկարով :

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն:

Ստանալու համար դիմել Ազգային Ա-ռաջնորդարան,

3 ՐԻԻ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

ՄԵՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպած ենք ճամբորդութիւն մը

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ

ԱՌԹԻՒ

TYROL

Աւստրիոյ ամէնէն արեւոտ վայրերէն մէկուն մէջ : Երախաներուն, երիտա-սարդներուն եւ մեծերուն համար :

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր, վերադարձ Յունուար 4 :

TRINS

Բարձրութիւն 1214 մեթր, Թիրոլեան գեղածիծաղ գիւղ մը: Հանգստաւէտ պանդոկներու մէջ.— ԶԵԹԱ, շատ հան-գիստ, լաւ ուտելիք, վերապահուած է մեծերուն : 445 Ֆրանք :

ՑՈՒՄ ՎԻՆԸՌ, հանգստաւէտ, լաւ ուտելիք, երախաներուն եւ երիտասարդ-ներուն համար 396 : Որակեալ մոնիթրիս-ներ: Կարելի է պտոյտներ ընել Իտալիա:

Ուրիշ ճամբորդութիւն մը կազմակեր-պուած է անոնց համար, որոնք չեն կըր-նար վերոյիշեալ ճամբորդութեան մաս-նակցիլ :

Zell an See

(Բարձրութիւն 780 մեթր)

Յունուար 8ին, վերադարձ՝ Յունուար 20: Առաջնակարգ պանդոկ՝ Ֆիշըռվիրթ, զուարճութիւններ, Ֆոլքլորիկ պարեր, նուաագհանդէս, պտոյտներ Սալցպուրկ, փափաքողներուն համար՝ 395 Ֆրանք : Այս գումարին մէջ՝ երթուդարձ ճամ-բորդութիւնը, բնակութիւն եւ ուտելիք (առանց խմիչքի): Այս երկու ճամբորդու-թիւններուն համար կանխիկ՝ 100 Ֆր.:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901
ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԿԸ ՍՂԷ ԲԱՅՑ
ԲԵՆՔ ԿԸ ՊԱՀԵՆՔ ՄԵՐ ԳԻՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշա-կութային Միութեանը Ամանորի աւան-դական տօնածառը տեղի կ'ունենայ Յուն-ուար ութին (Հայկական Ծնունդի) Կիրա-կի ցերեկէն ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, 105 Ավընիւ տէ Շարթրէօ, սալոն Կիրամանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն ջանալ այժմէն ապահովել մուտքը եւ սե-ղանը դիմելով վարչական անդամներուն, ի մասնաւորի Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Ասլանի (դերձակ) 15 Բիւ Կրանտ Առմէ : Հեռ. 62– 60 – 03 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վար-ժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մա-նուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին :
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիգրան Անդրանիկեան, որմէ լուր չառնելով մտահոգ է Պ. Ֆլէ: Փնտռուո-ղին վերջին ծանօթ հասցէն է՝

ADAM DECORATION
(Գահիրէ):

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել.—
L. FLE
Les Graviers
78 — FONTENAY-LE-FLEURY

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ընկեր. ընդհ. ժողովը Ուրբաթ (9 Դեկտ.) ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան Օնպաշեան սրահին մէջ :

Կը դասախօսէ ընկ. Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝ 1860ի Ազգ. Սահ-մանադրութիւնը :

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները ինչ-պէս նաեւ Նոր Սերունդի երկսեռ երիտա-սարդները այս խիստ շահեկան դասախօ-սութեան :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի (12 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջականերու Հայ Ազգ. Մի-ութեան նստաշրջանը վերջացած ըլլալով, յառաջիկայ տարուան Ա. եռամսեային նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունե-նան: Նոր պատրաստուած կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն Ռօնի նահանգը բնակող 21 տարեկանէն վեր Առաքելական – Լուսաւորչական – եկե-ղեցւոյ պատկանող բոլոր Հայերը, Հոկ-տեմբեր 15էն սկսեալ, կը հրաւիրուին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դիւանատու-նը, իբրեւ անդամ արձանագրուելու եւ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք տուող պարտաւորիչ անդամաքարտը ըս-տանալու համար :

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 31: Այդ թուականէն ետք եկողները չեն կրնար մասնակցիլ 1967ի ընտրութիւններուն :

Արձանագրուելու համար դիւանատուն այցելել հետեւեալ ժամերուն . — Բացի Հինգշաբթիէն ամէն օր, ժամը 16էն 19: Կիրակի օրեր ժամը 10էն մինչեւ 12:

TRESORS DE LA PEINTURE
JAPONAISE
du XIIe au XVIIe siècle
Musée du Louvre
du 4 Novembre au 31 Décembre

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève
Histoire de l'Arménie
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 Ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 Ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 7 DECEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10781 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.781

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԻԳԻՆԻ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Տեղական թերթերը կը նկատեն թէ Թուլուզ Կոսիգինն ընդունուած է սիպերական ցուրտ օդով մը: Փողոցները բազմութիւն կայ երբ թափօրը կ'անցնի, բայց ոչ այնքան, այդ բազմութիւնն ալ արդէն լուռ է: Քիչ մը շարժում կը տեսնուի միայն երբ համալսարանը կը պարպուի, բայց ընդհանուր ձեւով մասնաւոր ջերմութիւն մը չկայ: Խորհրդային վարչապետը կը հասնի Գիտութեանց նոր համալսարանին առջեւ: Ապահովութեան սպասարկութիւնը շատ խիստ է, նոյնիսկ այնքան որ դժգոհ է համալտարանին տեսուչը: Նոյնիսկ Իզվեստիայի թղթակիցը կը յայտարարէ «Ձեր կարգապահութեան ըսպասարկութիւնը աւելի կատարեալ է քան մերը»:

Համալսարանէն ետք, թափօրը կ'երթայ Թուլուզի քաղաքապետարանը, շուրջը հաւաքուած մօտ երեք հարիւր հոգիները կ'ուզեն որ Կոսիգին պատշգամ ելլէ, ի վերջոյ տեղի կուտայ եւ քաղաքապետին կողքին, քանի մը վայրկեան պատշգամ կ'ելլէ: Ապա Կոսիգին կ'այցելէ Սիւտ-Ավիասիոնի գործատուները ուր իրեն ցոյց կը տրուին օդանաւի զանազան օրինակներ եւ մանաւանդ՝ Քոնքորտը ու նաեւ թռաններու տեսակներ:

Նոյն օրը, Կոսիգին եւ իր շքախումբը կը հասնէին Լիոն: Քաղաք մը որու վերապահութիւնը աւանդական բնոյթ ունի այլեւս Ֆրանսայի մէջ: Ընդունելութիւնը համապատասխան է տեղացիին համբաւին: Կոսիգին դիշերը անցուց նահանգապետարանի այն անկողինին մէջ, ուր պառկած էր նախագահ տը Կոլ, իր առաջին այցելութեան ատեն: Պզտիկ պատմութեան համար, յիշենք շահեկան մանրամասնութիւն մը՝ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը տեղաւորուած է «Ռուսաստանի Պանդոկը» մինչ խորհրդային անձնաւորութիւնները կը մնան «արքայական Պանդոկը»:

ՈՒԻԼՍԸՆ-ՍՄԻԹ ՉՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

Ռոտեզիոյ վարչապետին «ոչ»ը անդլիական վերջնագիրին կրկին մէջտեղ բերաւ Ռոտեզիոյ հարցը: Ծանօթ է որ մերժելով բրիտանական առաջարկը, աւելի ազատական քաղաքականութիւն մը վարելու համար սեւ բնիկներուն նկատմամբ Սմիթ միակողմանի որոշումը տուած էր անկախութիւն հռչակելու: Անկէ ի վեր մթնոլորտը լարուած էր Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ռոտեզիոյ միջեւ: Անդլիա վերջնագիր մը տուած էր, որու պայմանաժամը կը վերջանար Նոյեմբեր 30ին: Այս թուականէն հաղիւ մէկ երկու օր ետք, անակընկալ հանդիպումը Ուիլսընի եւ Սմիթի Թայկըրյածանաւին վրայ, որոշ յոյսեր կը ներշնչէր, բայց այսօր կը պարզուի թէ այդ խօսակցութիւնները ոչ մէկ արդիւնք տուած են:

Անդլիոյ կառավարութիւնը անմիջապէս դիմեց Ապահովութեան Խորհուրդին, պահանջելով որ Ռոտեզիա տնտեսական պաշարումի ենթարկուի:

Միւս կողմէ Սմիթ յայտարարած է.— «Կռիւը կը շարունակուի: Անընդունելի է որ Ռոտեզիոյ կառավարութիւնը հրաժարի անկախութեան իր սահմանադրութեան իրական պարունակութենէն ընդունելու համար բրիտանական ցնորական սահմանադրութիւն մը»: Սմիթ յայտարարած է նաեւ թէ Ուիլսընի կարգ մը առաջարկները անընդունելի էին իր կառավարութեան համար: Բրիտանացի վարչապետը ուզած է, ի մէջ այլոց, որ զինեալ ուժերը կառավարիչի մը հակակշռին տակ դրուին եւ թէ փոխանցման կառավարութիւն մը կազմուի, որու մաս կազմեն երկու Ափրիկեցիներ:

Այս նոր խզումը տեղի կ'ունենար 24 ժամ տեւող ճակատագրական ժողովներէ ետք: Կիրակի իրիկուն ժամը եօթնին, Տաունինկ Սթրիթի (Անդլիոյ վարչապետարանը) մէկ զեկոյցը կը յայտնէր թէ բրիտանական դահլիճը առանց վերապահութեան վաւերացուցած էր «աշխատանքի փաստաթուղթը» որ պատրաստուած էր «Թայկըր» յածանաւին վրայ:

Երկուշաբթի ժամը 11ին, այսինքն վերջնագրին պայմանաժամէն ետք, Սմիթ կը դիմէ Ուիլսընի նոր պայմանաժամ մը ուղելով:

Ցերեկին, Ուիլսընի դահլիճը կը համաձայնի, մէկ ժամուան նոր պայմանաժամ մը տալով: Ժամը 19ին, դահլիճի երրորդ նիստէ մը ետք, որ չորս ժամ տեւած է, Ռոտեզիա «ո՛չ» կը պատասխանէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ թերթերուն համաձայն, սուրիական իշխանութիւնները սկսած են Քիւրտերը հալածել երկրին հիւսիս-արեւելեան մասը եւ Հալէպի մօտերը, զանգուածային ձերբակալութիւններ կատարելով: «Լիբանանի քիւրտ դեմոկրատ երիտասարդութեան ստորագրութիւնը կրող մանիֆեստ մը կ'ամբաստանէ սուրիական կառավարութիւնը որ ցեղային խտրականութիւն կը գործէ քիւրտ փոքրամասնութեան դէմ» կը գրեն լիբանանեան թերթերը: Քոմպա, տալով այսլուրը կ'աւելցնէ թէ ըստ ուրիշ աղբիւրներու քիւրտ բոլոր սպաները, որոնք կը ծառայէին սուրիական բանակին մէջ հանդըստեան կոչուած են: Դամասկոսի կառավարութիւնը ոչ մէկ քիւրտ կը կոչէ պաշտօնի իսկ Ճեզիրէի շրջանին մէջ, ուր բնակչութեան եօթանասուն առ հարիւրը Քիւրտ է, ասոնք զրկուած են սուրիական հպատակութենէ: Ճեզիրէ կը գտնուի նաեւ քարիւղը:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ այսօր 24 միլիոն 488 հազար 699 բնակիչ ունի, այսինքն վեցուկէս միլիոն աւելի քան տասը տարի առաջ:

ՓԵՇՏԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն հինգ համայնավար երկիրներ դէմ են միջազգային համայնավար համագումարի մը: Այս երկիրներն են.— Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, հիւսիսային Վիէթնամ, հիւսիսային Քորէա եւ Քուպա: Կ'ըսուի նաեւ թէ դէմ է Իտալիոյ համայնավար կուսակցութիւնը, որ կարեւորագոյնն է արեւմուտքի համայնավար կուսակցութեանց:

ՄԱԿ-Ի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան յայտնեց թէ 1964 Օգոստոսին Հօ Շի Մինհ ընդունած էր բանագնաց մը զրկել ամերիկացի խորհրդարանականի մը հետ տեսնուելու համար:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Արտաքին նախարարը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Յորդանան պիտի մասնակցի միջարաբական պաշտպանութեան Խորհուրդի նիստին, որ պիտի գումարուի Հինգշաբթի օր, Գահիրէ: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կը շեշտէ թէ.— «Յորդանանեան կառավարութիւնը ուզած էր որ յետաձգուի այդ ժողովը, տրուած ըլլալով որ բացակայ էր յորդանանեան բանակի սպայակոյտի պետը՝ Զօր. Ամաշ, բայց արաբական միւս բոլոր պետութիւնները այդ թուականը ուզած ըլլալով, յորդանանեան կառավարութիւնը որոշեց մասնակցիլ: Յորդանան պիտի ներկայացուի զինուորական պատուիրակութեան մը կողմէ, որ պիտի փոխարինէ սպայակոյտի պետը»:

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ Եգիպտոսի միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատուեցան դեսպանի աստիճանին վրայ:

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՄԱՀՆ ՈՒ ԹԱՂՈՒՄԸ

— * —

«Հայրենիք»ի Երեքշաբթի 29 Նոյեմբերի թիւէն, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կրցանք իմանալ Համաստեղի մահուան պարագաներուն մասին.

Յոբելենական հանդիսութիւնը սկսած է Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, «Էմպեսըտըր» պանդոկի սրահին մէջ (Լոս Անճելըս), ու վերջ գտած է գրեթէ կէս գիշերին: Վերջին խօսքը տրուած է Համաստեղին՝ որ մինչ այդ յոգնութեան ոչ մէկ նշան ցոյց տուած է: Հազիւ 10 – 12 վայրկեան խօսած, սրտի դաւադիր հարուածը խորտակած է զինք: Ինկած է բեմին վրայ: Հանդիսականներէն տոքթ. Զիւրիւքեան եւ ուրիշներ վայրկեանպէս փութացած են ընկերոջ մօտ՝ արուեստական շնչառութեամբ երկարելու համար հոգեվարքը. միաժամանակ՝ լուր տրուած է հիւանդատար սպասարկութեան: Տարաբախտօրէն, սակայն, մահը եղած էր վայրկեանական: Անշունչ մարմինը փոխադրուած է հիւանդանոց:

Ողբացեալ ընկերոջ հարազատներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն որոշումով ու Հ. Յ. Դ. Քալիֆորնիոյ Կեդր. Կոմիտէին կարգադրութեամբ, մարմինը փոխադրուած է Պոսթըն:

Ամերիկահայ Կիլիկիան թեմի առաջնորդարանին որոշումով, կատարուած է ազգ. յուղարկաւորութիւն, Հինգշաբթի, 1 Դեկտեմբեր, կէս օրէ ետք ժամը 1ին, Մեծ. Պոսթընի Ս. Ստեփանոս եկեղեցիին մէջ:

Թաղման մանրամասնութիւնները կը պակսին:

Յատուկ հրովարտակ մը կ'արտօնէ որ սուրիական դեսպանատուն մը բացուի Գահիրէ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ եւ Կիպրոսի կառավարութեանց միջեւ նոր տարակարծութիւններ ծագած են: Ամիսներ առաջ արդէն, Կիպրոսի զինեալ ուժերու հրամանատարութեան հարցը ծանր տագնապ մը ստեղծած էր Աթէնքի եւ Նիկոսիոյ միջեւ: Նոյն հարցը կը ծագի կրկին եւ կը թուի թէ յոյն Ազգ. Պաշտպանութեան ընդհ. սպայակոյտի պետ՝ Զօր. Յոլաքասի ճամբորդութիւնը օգուտ չէ ունեցած: Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Գերպ. Մակարիոս կ'ուզէ գործադրել իր հին ծրագիրը՝ կիպրական անկախ բանակ մը հաստատելու: Զօր. Ղրիվաս սպառնացած է հրաժարիլ եթէ Մակարիոս արք. պնդէ իր ծրագրին վրայ: Այս նոր տարակարծութիւնը կուգայ այնպիսի պահու մը երբ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ տարուած բանակցութիւնները վճռական կէտի մը կը հասնէին: Կ'ըսուի թէ Մակարիոս բոլորովին մերժած է կարգադրութեան ձեւ մը, ըստ որուն Կիպրոս Յունաստանի կը միացուի եւ փոխարէն բրիտանական զինուորական խարիսխ մը Թուրքիոյ կը յանձնուի:

«ՑԵՂԱՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ եւ Հակահրէութեան դէմ եւ Խաղաղութեան համար Շարժումը» ցոյց մը կազմակերպած էր Փարիզի գերմանական դեսպանատան առջեւ, նացիականութեան դէմ:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ, Միացեալ Նահանգներու նախկին նախագահը, 76 տարեկան մաղձափոշտի գործողութեան պիտի ենթարկուի Հինգշաբթի օր:

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու հանրային կարծիքի վերջին քննութիւնները ցոյց կուտան թէ նախագահ Ճոնսընի ժողովրդականութիւնը կը բարձրանայ, իրրեւ հետեւանք Ծայրագոյն Արեւելք կատարած իր ճամբորդութեան: Անկէ առաջ, Ամերիկացիներու 44 առ հարիւրը միայն համամիտ էր իր քաղաքականութեան, այսօր 48 առ հարիւրի հասած է թիւը անոնց, որոնք գոհ են Ճոնսընի քաղաքականութենէն:

ՄԱՔԱՈՅԻ մէջ (փորթուկալեան գաղթավայր) համայնավար ցոյցերը կը շարունակուին: Բազմաթիւ Փորթուկալցիներ Հոնք – Քոնկ կ'ապաստանին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նոր վարչապետը՝ Քիզինկըր յայտարարած է թէ իր առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ մէջտեղ դնել կրկին Ֆրանքեւդերմանական դաշինքը:

ԱՄՄԱՆԻ մէջ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Հիւսէյն թագաւորը յայտարարեց.— «Եթէ Իսրայէլ վերանորոգէ Յորդանանի դէմ իր յարձակումը, մեր բանակը սահմանը կ'անցնի եւ կռիւը կը սկսի, ինչ որ ալ ըլլան անոր հետեւանքները»:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց.—

Հայր Սերովբէ Վ. Ագըլեան, տեսուչ Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանին, որ Փարիզ եկած էր ներկայ ըլլալու Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի նոր դասարաններու հիմնարկէքին: Յանուն Աբբահօր եւ Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան, տեսուչ վարդապետը մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց «Յառաջ»ի խմբագրութեան, որ առաջին օրէն, իր կոչով ցոյց տուած էր թէ Հայոց կղզիին վանականները կղզիացած չեն, եւ թէ հայ ժողովուրդը դիտէ գնահատել խումբ մը միաբաններու անհուն զոհողութիւնները, մեծն Մխիթարէն մինչեւ այսօր, ի սպաս հայ մշակոյթին:

Դժբախտաբար, Հայր Սերովբէին պարզած պատկերը եւ տուած մանրամասնութիւնները ցոյց կուտան թէ կացութիւնը շատ աւելի ողբերգական է քան ինչ որ կը կարծուէր առաջին օրերը: Աղէտին հետեւանքով Վանքը այսօր, առնուազն երեք տարուան համար, զրկուած է իր գլխաւոր եկամուտներէն:

Վստահ ենք որ, ինչպէս տեսանք առաջին օրէն իսկ, Ֆրանսահայութիւնը իր առատ մասնակցութիւնը պիտի շարունակէ բերել, մասամբ զոնէ օժանդակելու համար Ս. Ղազարի, որպէսզի միշտ վառ մընայ Մեծ Սերաստացիին հիմնած հայ մշակոյթի այս օճախը:

×

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆր.
Նախորդ գումար (Դեկտ. 3)	5,210
Տիկին Վեհանուշ Զրբաշեան եւ ընտանիքը	750
Հ. Կ. Թօփաքեան եւ ընկերութիւն	250
Տէր եւ Տիկին Պերճ Զաքըճեան (Լ. Փասմանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի)	100
Տէր եւ Տիկ. Վազգէն Անդրէասեան	100
Գ. Ուշագլեան	100
Տէր եւ Տիկ. Հրանդ Մինասեան	100
Ոմն	100
Տիկին Զ. Նշանեան (Քան) (իր ամուսնոյն Յակոբ Նշանեանի յիշատակին)	50
Ֆիլիփ Ասատուրեան	50
Աւետիս Սրապեան	50
Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ճօլօլեան (իրենց հարսին՝ Նուարդ Սիրունիի յիշատակին)	50
Տիկին Սաղաթէլեան	50
Ընդհ. գումար	6,960

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱՒՈՐՈՒՄԸ

—o—

Ա.

Ֆրանսական Ազգ. Ժողովին մէկ յանձնախումբը քանի մը ամիսէ ի վեր մանրակրկիտ քննութեան եւ ուսումնասիրութեան կ'ենթարկէ նոր օրէնքի մը առաջարկը, որուն նպատակն է յղութիւնը կանխարգիլող բոլոր միջոցներուն վաճառման եւ գործածութեան ազատութիւնը յայտարարել :

Եթէ այդ օրէնքը ընդունուի եւ հրատարակուի, ինչ որ հաւանական է որոշ բարեփոխումներով, ամէն ոք ազատ պիտի ըլլայ մինչեւ հիմա արգիլուած միջոցները կիարկելու, ըստ կամս զաւակ ունենալու, անոնց թիւը սահմանաւորելու եւ ժամանակամիջոցը կանոնաւորելու, համաձայն իր նիւթական, ընտանեկան, ընկերային պայմաններուն, իր առողջական եւ հոգեկան վիճակներուն, ինչպէս նաեւ կրօնական եւ այլ համոզումներուն :

Այս ձեւով պիտի անհետանան 1920ի օրէնքին պարտադրած բոլոր արգելքները, բացի յղութեան ընդմիջումէն, այսինքն վիժեցումի բացարձակ արգելքէն :

Համաշխարհային առաջին պատերազմին՝ Ֆրանսա յաղթական ելաւ, բայց բոլորովին արիւնաքամ : Պատերազմը հընձած էր երիտասարդ եւ չափահաս սերունդներուն կարեւոր մասը, մօտ մէկ ու կէս միլիոն հոգի : Միւս կողմէ ծննդականութիւնը, բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներու, զգալի չափով նուազած էր :

Յետպատերազմեան կառավարութիւնը, աշխատող եւ արդիւնաբերող դասերու կարեւոր մասին անհետացումին եւ ապագայ պատերազմի մը պարագային կռուող ուժերու հաւանական անբաւականութենէն մտահոգ, միջոցներ փնտռեց ծնունդներու, հետեւաբար բնակչութեան թիւը աւելցնելու համար : Դիւրաւ գործադրելի միջոց մը կարծեց գտած ըլլալ՝ պատրաստելով բազմաթիւ արգելքներ պարունակող օրինագիծ մը, զոր երեսփոխանական ժողովը քուէարկեց 1920 Յուլիս 31ին :

Այս օրինագիծը քանի մը ամիս կամ տարի բանտարկութեան եւ դրամական ծանր տուգանքներու կը դատապարտէ կամովի վիճեցումը, վիժեցնողները եւ անոնց մեղսակիցները : Նոյն պատիժներու կ'ենթարկուին նաեւ յղութիւնը կանխելու համար մեքենական, քիմիական եւ այլ ամէն տեսակի միջոցներ գործածողները, յանձնարարողները, ծախողներն ու տարածողները, գործով, խօսքով կամ գիրով, հրապարակաւ թէ դաղտնի : Կասկածելի հասցէ մը տուողն իսկ կրնայ բանտարկութեան արժանի արարք մը նկատուիլ :

Այս արգելքներուն եւ ծանր պատիժներուն առընթեր, քուէարկուած օրէնքը ոչ մէկ վարձատրութիւն կամ նիւթական օժանդակութիւն կը նախատեսէր անոնց համար, որոնք իրենց բազմաթիւ զաւակներով ծննդականութիւնը կ'աւելցնէին : Կարծէք պետութիւնը միայն քանակին կարեւորութիւն կուտար :

1920ի այս օրէնքը բուռն քննադատութիւններու տեղի տուաւ ոչ միայն իր քուէարկման եւ հրատարակութեան ատեն, այլ նաեւ վերջին պատերազմէն ետք մինչեւ այժմ : Որովհետեւ ոչ միայն ծնունդներու թիւը չաւելցաւ, այլև վիժումներն ու անոնց հետեւանքով կանացի ծննդական գործարաններու ծանր բարդութիւններու եւ մահերու պարագաները աւելցան :

Հակառակ նախապատերազմեան այս տուեալներուն, զորս ոմանք վիճելի կը նկատէին՝ քանի որ անկարելի է ստոյգ վիճակագրութեան ենթարկել դաղտնի արարքները, պետութիւնը 1939ին աւելի խստացուց 1920ի օրէնքին պատիժները : Եւ սակայն 1941ին գերմանական դրաւման շրջանին ծննդականութիւնը իր նուազագոյն աստիճանին ինկած էր (հաղարին 13) :

Մինչ Ֆրանսա 18րդ դարու վերջերէն սկսեալ մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմին վերջը, հակայղացական միջոցներուն եւ ծննդականութեան նուազումին հանդէպ անտարբեր կամ թոյլատու գտնուելէ ետք, արգելական խիստ միջոցներու կը դիմէր, ուրիշ երկիրներ հակառակ ուղղութեան կը հետեւէին :

Մալթուսականութեան ազդեցութեան տակ, որ ինչ ինչ նկատումներով ծնունդներու սահմանաւորումը (լիմիթասիոն) կը յանձնարարէր, Անգլիոյ մէջ հակայղացական խաչակրութիւն մը սկսաւ, որ ի վերջոյ յանդեցաւ «ծնունդներու հակակշռումի» սկզբունքին (Պրբթ ֆոնթրոլ) :

1883 – 1924 շրջանին ծնունդները հակակշռելու կամ սահմանաւորելու սկզբունքը, համաձայն իւրաքանչիւր զոյգիայր ու կնոջ — փափաքին եւ կարելիութիւններուն, Անգլիայէն անցաւ Հոլանտա, Միացեալ Նահանդները, Տանըմարքա, Շուէտ, Նորվեկիա, Զուիցերիա : Քանի մը տարի ետքը, անգլիական եւ ամերիկեան այլազան Եկեղեցիները իրենց հաւանութիւնը տուին ծնունդներու կանոնարկման (ռէկիւլասիոն) սկզբունքին : Իսկ խորհրդային երկիրներու մէջ ժամանակ մը վիժեցումներն իսկ արտօնուած էին : Նոյնպէս Ճափոնի մէջ :

Կաթոլիկ Եկեղեցին, որուն ազդեցութիւնը տարածուն եւ խոր է եւ որուն պատուէրներուն կէտ առ կէտ կը հետեւին, մեղապարտութեան վախէն, հաւատացեալներու կարեւոր մասը, սկիզբէն ի վեր մերժողական դիրք բռնեց յղարգելական միջոցներուն դէմ : Անոր համար սեռային հաճոյքը գոյութեան իրաւունք չունէր եւ ամուսնութեան միակ նպատակը աստուածային « աճեցէք եւ բազմացէք» պատգամն էր : «Բացարձակ ժուժկալութիւն, կամ զաւակ » : 1951ին միայն, այն ատենուան Պապը, Պիոս ԺԲ. թոյլատրեց պարբերական ժուժկալութիւնը միայն կիներու բեղուն շրջանին :

Երկրորդ ընդհանուր պատերազմը վերջացաւ : Բարքերը եւ մտայնութիւնները փոխուեցան : Սեռային խնդիրներու մասին նախկին ըմբռնումներն ու դիրքերը յեղափոխուեցան, նոյնիսկ կաթոլիկ եկեղեցիին մէջ : Բժշկութեան հսկայաքայլ յառաջդիմութիւններուն շնորհիւ՝ նորածիններու եւ երախաներուն մահացութիւնը անհամեմատօրէն նուազեցաւ եւ կեանքին միջին տեւողութիւնը երկարեցաւ :

Դար մը առաջ տասը նորածիններէն երկուքը կամ երեքը միայն մէկ տարեկանին հասնելու հաւանականութիւնը ունէին :

Միւսները առաջին ամիսներու ընթացքին կը մեռնէին : Իսկ չափահասներու միջին տարիքը միայն 25ի կը հասնէր : Սովը կամ սնունդի անբաւականութիւնը, առողջապահական տարրական պայմաններու չգոյութիւնը եւ մանաւանդ բազմատեսակ վարակիչ հիւանդութիւնները անխնայ կը հնձէին երախաները, պատանիները եւ երիտասարդները, ոչ միայն յետամնաց երկիրներու, այլ եւ Եւրոպայի մէջ : Տակաւին ներկայ դարուն սկիզբը քանի քանի հայ մայրերու երկոտասնեակ մը եւ աւելի զաւակներէն հազիւ քանի մը հատը վերապրելու բախտը կ'ունենային :

Բժշկութեան նուաճումներուն եւ շատ մը ժողովուրդներու ապրելակերպի աստիճանական բարւոքման շնորհիւ, կեանքին միջին տեւողութիւնը 1942ին՝ 42ի, 1952ին՝ 67ի հասած էր : Իսկ այժմ մարդիկ կրնան յուսալ միջին հաշուով մինչեւ 70 տարեկան ապրիլ, հակառակ սրտի եւ այլ հիւանդութիւններու յաւելումին :

Ընդհանուր եւ մասնաւորաբար փոքրիկներու մահացութեան նուազումը, կեանքի տեւողութիւնը աւելցնելով, այլեւայլ երկիրներու բնակչութեան առաւել կամ նուազ արագ աճումին պատճառ դարձան :

Ֆրանսայի մէջ ծնունդներու թիւը ոստում մը ըրաւ հաղարին 13 (1941) մինչեւ 23ի (1947) եւ աւելի, մանաւանդ երբ պետութիւնը, 1920ի օրէնքին խիստ տրամադրութիւնները գործադրելով հանդերձ, 1946ին ընտանեկան թոշակ (ալոֆասիոն ֆամիլիալ) յատկացուց բազմազաւակ ընտանիքներուն, անոնց նիւթական վիճակը բարելաւելով ծննդականութիւնը աւելցնելու համար :

Ահա այս պայմաններուն մէջ է որ վերսկսաւ 1920ի օրէնքին արգելքներուն եւ պատիժներուն դէմ պայքարը :

1955ին Ֆրանսացի բժշկուհի մը, Լակռուա Վէյ Հալէ, համարձակեցաւ հրապարակային երկու հաղորդագրութիւններ ընել, պարզելով ծնունդներու հակակշռային ամերիկեան կեդրոններու գործունէութեան ձեւը եւ արդիւնքը : 1956ին « Երջանիկ մայրութիւն» անունին տակ ընկերակցութիւն մը հիմնուեցաւ : Այդ ուղղութեամբ շարժումը տարածուեցաւ եւ 1961ին յանդեցաւ ծնունդներու կանոնարկման կեդրոններու կազմակերպման, նախ Կրընոպլի, եւ յետոյ Փարիզի մէջ :

Ներկայիս 180է աւելի «ծնունդներու կանոնարկման» կամ «ընտանեկան յատակագծումի» (փլանինկ ֆամիլիալ) կեդրոններ բացուած են, որոնց կրնան դիմել անհատները, այր կամ կին, կամ զոյգերը, ոչ միայն յղարգելական միջոցներու մասին մանրամասն ծանօթութիւններ ըստանալու, այլեւ իրենց ընտանեկան հոգերանական խնդիրներու լուծում մը գտնելու համար :

Այս կեդրոններուն գործունէութիւնը օրինական չէ : Բայց պետութիւնը կերպով մը կ'անդիտանայ անոնց գոյութիւնը, որովհետեւ զօրաւոր հոսանք մը կայ որ կը պահանջէ, եթէ ոչ կամովին կամ ոճրապարտ վիժումի օրինականացումը, դէթ յղարգելամիջոցներու (ֆոնթրասէփթիֆ) վաճառումին, կիրարկումի ձեւերուն ուսուցման եւ տարածման օրինական արտօնութիւնը :

Նիւթէս դուրս է յղութեան դէմ կանխամիջոցներու մասին մանրամասնութիւններ տալ : Ըսեմ միայն որ անոնցմէ ոմանք բնական կամ բնախօսական են, ինչպէս օրինակ պարբերական ժուժկալութիւնը բեղնաւորելի շրջաններու ժամանակ, որոնց տեւողութիւնը մօտաւորապէս կարելի է ճշդել Օժինոյի կամ, աւելի լաւ, ջերմաստիճանի տուեալներուն վրայ հիմնուելով : Պետութիւնը եւ կաթոլիկ Եկեղեցին ակամայ կ'ընդունին այս միջոցները, քանի որ մարդկային ամէնէն զօրաւոր բնազդին թաքուն գործունէութիւնը ոչ երկրային, ոչ երկնային պատիժի եւ ոչ ալ տուրքի կարելի է ենթարկել :

Ուրիշներ մեքենական կամ քիմիական են եւ այլազան, զոր Ֆրանսայի մէջ սեւ շուկան կը հայթայթէ, իսկ սահմանակից երկիրներուն մէջ ազատօրէն կը ծախուին : Ամէն պարագայի թէ պետութիւնը եւ թէ կաթոլիկ Եկեղեցին խստիւ կ'արգիլեն այս կարգի միջոցներուն գնումը, կիրարկումը եւ տարածումը :

Բնախօսական, ինչպէս նաեւ քիմիական եւ մեքենական յղարգելամիջոցները յաճախ անբաւական եւ անդոհացուցիչ են : Ազդեցիկ եւ արդիւնաւոր ըլլալու համար զօրաւոր կամք, յարատեւութիւն, վարժութիւն եւ յաճախ մեծ զոհողութիւն կը պահանջեն, դրեթէ միշտ կիներէն : Այրերը, աւելի եսասէր, յաճախ չեն նշմարեր կամ չեն ուզեր նկատի առնել այդ միջոցներուն կիներուն պատճառած «տաղտուկները» եւ զրկումները, որոնք ի վերջոյ կ'անդրադառնան անոնց Ֆիզիքական, ջըղային եւ հոգեկան վիճակին, ինչպէս նաեւ նկարագրին վրայ եւ տեղի կուտան ընտանեկան պառակտումներուն : Որովհետեւ, տարակոյս չկայ թէ ընտանեկան անդորրութեան եւ համերաշխութեան էական տարրերէն մէկը, եթէ ոչ կարեւորագոյնը, սեռային կատարեալ համաձայնութիւնն է :

ՏՈՔԹ. ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ,

ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

—o—

Կօշկակար Զօրուկին Գրիգորը մեռաւ վախէն հիւանդացած՝ թողլով երկու փոքրիկ որբուհիներ : Խնդիր էր մեռելները թաղելը, որովհետեւ կարելի չէր գերեզման տանիլ, ու կը թաղէինք եկեղեցիին բակին մէջ կամ Ֆէնէրճիենցպարտէզը, որու ցանկապատը, որ եկեղեցիին բակը կը բաժնէր պարտէզին, քանդուած էր : Յետոյ սակայն ստիպուած էինք թաղել բոլոր մեռելները եկեղեցիին բակին մէջ : Հոն թաղեցինք Համբարձում եղբօր կինը, Փարիս քոյրիկը, որու ծնողքը սպաննած էին իր աչքերուն առջեւ եւ զէնք պարպած էին իր վրայ, թէեւ զնդակը վրիպած էր :

Յղի էր, ծննդաբերութենէն ետք, երբ աղջնակ մը ծնաւ, մեռաւ, աղջնակն ալ 2 – 3 օր միայն ապրեցաւ : Թաղեցինք բակին երկու մեծ ծառերուն տակ, դըժբախտ մայրն ու նորածինը : Կիները կարծես իրար կը կանչէին, կարգով կը մեռնէին :

Զանոնք թաղելու գործը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէր : Գընճըռ Յովհաննէս, իր տղան՝ Վարդերես եւ խելքէ քիչ մը տկար Յակոբը ստանձնեցին թաղման գործը : Համաճարակ կար կարծես, ծեր կիները իրենց սիրելիներուն կորուստին չդիմանալով, սրտի ցաւով, ստեղծուած կեանքի անտանելի պայմաններուն չտոկալով, ոմանք քանի մը օր հիւանդ պառկելով, յաճախ ուռելով, կը մեռնէին իրարու ետեւէ : Առաջին առթիւ ամէնքը թաղուեցան բակին մէջ :

Աշնան, քաղաքին մէջ շատցած էին սովահար շուները, եւ որովհետեւ չէինք կրնար խորունկ թաղել, յաճախ դիշերը բացած կ'ըլլայ նորաթաղ մեռելներուն փոսը ու դիշատած, յօշոտած : Առտուն նորէն կը լեցնէինք փոսերը : Մտածողներ եղան թէ շունի գործ չէ փոսերուն բացուիլը, որովհետեւ ծակ մը բացուած կ'ըլլար ու ծակէն դուրս քաշուած դիակներուն փորոտիքը : Թերեւս բորենիներ էին, որոնք քաղաք կը խուժէին՝ բնակչութիւնը պարպուած եւ դիակներուն հոտը տարածուած ըլլալով :

Այն շրջանին, երբ պտուղ ու բանջարեղէն քաղելու համար կը շրջէինք լքուած տուներու պարտէզներուն մէջ, յաճախ կը գտնէինք ոսկորներ, որովհետեւ տուներու մէջ սպաննուածները թաղած էին պարտէզներու մէկ անկիւնը, երեսկուկ փոսերու մէջ, այնպէս որ շուները կը բանային հողաթումբերը, կը յօշոտէին թաղուած մարմինը : Այսպէս կը գտնէինք սրունքի, թեւի ոսկորներ ու դանկեր, կը հաւաքէինք, կը բերէինք ու կը թաղէինք եկեղեցիին ընդարձակ բակը, որ մեռելաստան մը դարձած էր այլեւս :

Յակոբ եղբայր վերստին թաղած էր հօրս յօշոտուած դիակը : Բայց երբ կը շրջէինք պարտէզներուն մէջ, մարդկային սրունքի ոսկոր մը գտայ մեր տանը մօտերը : Եւ որովհետեւ այդ կողմը ուրիշ սպաննուած ու թաղուած մէկը չեղաւ, խորհեցայ թէ հօրս սրունքն է, առի եւ տարի եկեղեցիին բակը, ապահով եւ յայտնի անկիւն մը թաղեցի, — իբրեւ ամէնէն ապահով վայրը՝ Համբարձում եղբօր կնոջը՝ Փարիս քոյրիկին եւ իր երախային հոգակոյտերուն կողքին :

Գընճըռ Հաննէս եղբայրը թէեւ գինով եւ հայհոյաբան մարդ մըն էր, բայց այդ օրերուն կատարած իր գործերով արժանացած էր ամէնուն դնահատութեան :

Այր մարդոց մէջ, Գընճըռ Հաննէսէն զատ, կային նաեւ երկու երկաթագործներ : Իրենց խանութներուն մէջկողոպուտի բան չկենալուն համար՝ քանդուած չէին : Իսկ իրենց արհեստը երկրագործութեան եւ քաղաքին զանազան կարիքներուն համար անհրաժեշտ ըլլալով, ժամանակ մը ետքը արտօնութիւն տուին բանալ այդ խանութները : Մէկը Պախալին Հաննէսը կը կոչուէր, միւսն ալ Վարդերես աղբար :

Հաննէս աղբար իր քով աշկերտ առաւ Կիւզէլին Հաննէսիկը, որ փքոց քաշէ : Վարդերես աղբարն ալ զիս առաւ աշկերտ, փքոց քաշելու համար :

Հաննէս աղբօր խանութը կը գտնուէր Ուզուն Զարշուին ետեւը, Կիւմրիւկին մօտերը, իսկ իմ վարպետիս քով կ'աշխատէր նաեւ Գընճըռ Հաննէս, իբրեւ գալֆա, թէեւ իր արհեստը չէր, (ինք վարպետ մուշտակագործ էր, բայց խանութը բանալու արտօնութիւն չունէր) :

Փքոցը կը գտնուէր հնոցին ետեւը : Փքոցին կապուած երկար ձող մը կը հասնէր մինչեւ հնոցին առջեւը, ձողին ծայրէն կախուած էր շղթայ մը : Ես, ուրեմն, ճիշդ սալին քով կանգնած, կը շարժէի փքոցը՝ փայտածուխը հրավառելով, մինչեւ որ տաքնար ու կարմրէր երկաթը հնոցին մէջ :

Երբ ուղած աստիճանին հասնէր, կրակիպէս կարմրէր ու կակուղնար, մասնաւոր ունելիով մը կ'առնէր շիկացած երկաթը, կը դնէր սալին վրայ եւ վարպետս ու գալֆան կը մրճահարէին արագօրէն, տինկ – տանկ, տինկ – տանկ, բիւրաւոր կայծեր թռցնելով ամէն կողմ : Ես բպիկ էի, կարճ տաբատ հագած, այնպէս որ կայծերը կ'այրէին, կը խոցէին մերկ սրուքներս :

ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

(9 Շար.)

ԳԱՆՁԱՍԱՐԻ ՎԱՆՔԸ

Արցախի (այժմ՝ լեռնային Ղարաբաղի) հայկական հարիւրաւոր պատմական յուշարձաններուն մէջ իր հազարամեայ հնութեամբ հռչակաւոր է Գանձասարի վանքը, որ կը գտնուի համանուն լերան հարաւային ստորոտը, գեղեցիկ բարձրաւանդակի մը վրայ :

Լեռը, որ Գանձասար անունը ստացած է, ատեն մը ունէր արծաթի հանք : Ժամանակին վանքին մօտ կար Գանձասար անունով գիւղ մը, որուն աւերակները կը մնան մինչեւ այսօր : Գիւղացիներուն մէջ տարածուած էր Արծաթագործեան մականունը : «Ի դէպ, ներկայիս Աստրախան քաղաքին մէջ կան Սերիբրեակով (Արծաթագործեան) մականունը կրող վաթսուն ռուսացած Հայեր, որոնք իրենք զիրենք կը նկատեն Գանձասարցիներու յետնորդները) :

Գանձասարի վանքին մօտ ներկայիս կայ մեծ հայկական գիւղ մը՝ Վանք անունով :

Գանձասարի վանքին կառուցման ստոյգ թուականը յայտնի չէ : Կ'ենթադրուի թէ շինուած է Ժ. դարուն : Այս վանքին մէջ կը գտնուի Ղարաբաղի փառաբանուած իշխանական տան՝ Ջալալեաններու տոհմական տապանատունը : 1216 – 1238ին Ջալալ Դոլա կը կառուցանէ Ս. Յովհաննէս Մկրտչի եկեղեցին, որ կը բարձրանայ չորս հոյակապ կամարներու վրայ եւ ամբողջութեամբ կերտուած է սրբատաշ քարով : Եկեղեցիին երկարութիւնը 17 մեթր է, լայնութիւնը՝ 12 մեթրէն աւելի :

Վանքին պատերուն վրայ կը գտնուին բազմաթիւ արձանագրութիւններ, որոնք հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Արցախի մելիքներու եւ Աղուանքի կաթողիկոսներու գործունէութեան մասին : 1555էն մինչեւ 1815 Գանձասարի վանքը եղած է Աղուանքի կաթողիկոսարանը : Եղած է նաեւ հայ մշակոյթի մեծ օճախներէն մէկը : Դարեր շարունակ իր ազատութեան եւ անկախութեան համար մարտնչող Արցախի Հայութեան լաւագոյն զաւակները հոս հաւաքուած եւ իրենց գործունէութեան ծրագիրը կազմած են այստեղ :

Այսօր Ղարաբաղցիները վանքը կը պահեն իբրեւ պատմական հնութիւն, իբրեւ իրենց հերոսական անցեալի կենդանի վկան :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՁԱՅՆ»

ԻՏԷԱԼ ԱՄՈՒՍԻՆԸ

Շարժանկարի ատող Կարսընի կը հարցընեն.

— Ո՞վ է իտէալ ամուսինը :

Ատողը կը պատասխանէ .

— Այն մարդը որ իր նոր ինքնաշարժին չափ կը սիրէ իր կինը եւ հոգ կը տանի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

Հողին բարելաւումը, յատկապէս ոռոգման աշխատանքին լայն ծաւալումը առանձնակի նշանակութիւն ունի Հայաստանի համար : Ինչպէս ծանօթ է, Հայաստան Խորհ. Միութեան ամէնէն սակաւահող հանրապետութիւններէն է, երկու միլիոն 981 հազար հեկտար հողատարածութիւններուն միայն քսան տոկոսն է օգտագործման համար պիտանի : Հասկընալի է, որ միայն բերքատուութեան յաւելումով կարելի է աւելցնել գիւղատնտեսութեան արտադրութեան ծաւալը : Հայաստանի հողակլիմայական պայմանները այնպէս են, որ հնարաւորութիւն չեն տար երկրին մեծ մասին մէջ առանց արուեստական ոռոգման բարձր բերք ըստանալ : Հայաստանի այն շրջաններուն մէջ, ուր ոռոգման աշխատանքները լաւ կազմակերպուած են, ոռոգելի տարածութիւններէն կը ստացուի բարձր եւ կայուն բերք :

Այս կը նշանակէ, որ մեր հողերուն արուեստական ոռոգումը անհրաժեշտութիւն է : Այդ նպատակով ալ քանի մը տարիներու ընթացքին ջուրի օգտագործումը պիտի հասնի 4,5 – 5 միլիառ խորանարդ մեթրի, այսօրուան 2,5 միլիառին փոխարէն :

Ջրատար կառոյցներուն շնորհիւ երկրին ոռոգելի տարածութիւնները աւելցած են շուրջ չորս անգամ եւ այժմ կը կազմէ 253,800 հեկտար : Ասոնցմէ այժմ կ'ոռոգուի միայն 245,500 հեկտարը : Ջուրի անբաւարարութեան հետեւանքով ամառուան ջուրով ապահովուած է միայն 165 հազար հեկտարը, որմէ 35 հազար կ'ոռոգուի 163 ջրհան կայաններու միջոցաւ : Այս թիւերը կը վկայեն, որ ոռոգելի հողերուն տարածութիւնը սահմանափակ է եւ պէտք առաւելագոյն չափով օգտագործուի ոռոգուող ամէն մէկ կտոր հողը :

Հեռանկարները.— Վերջին եօթնամեակի տարիներուն ոռոգելի հողերուն աճը միջին հաշիւով եղած է տարեկան եօթը հազար հեկտար : Նոր հնդամեակին այդ աճը պիտի հասնի տարեկան 12 հազար հեկտարի, իսկ 1971 – 1975 թուականներուն՝ 16 հազարի : Ընդհանուր առմամբ տասը տարուան մէջ 150 հազար հեկտարով պիտի աւելնայ ոռոգելի հողերուն տարածութիւնը :

Հայաստանի ջրատնտեսական շինարարութեան բնորոշ առանձնայատկութիւններէն մէկը այն է, որ մօտակայ տարիներուն կը ստեղծուին ջուրի արուեստական նոր աղբիւրներ՝ շինելով ջրամբարներ, օգտագործելով լեռնային գետերու գարնանային վարարումներու ջուրերը եւ հեղեղաջուրերը, միւս կողմէ՝ ոռոգման նպատակով լայնօրէն կը կիրարկուի խոր կիրճերէն ջուրի մեքենական բարձրացումը :

Հնդամեայ տարիներուն պիտի կառուցուին մօտ յիսուն ջրհան կայաններ, որոնք պիտի ոռոգեն քառասուն հազար հեկտար տարածութեամբ հողեր :

Ներկայիս Սեւան – Հրազդան ջուրերով սնանող ոռոգիչ բազմաթիւ ցանցեր պիտի ունենան ջուրի ուրիշ աղբիւրներ, որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ պահպանել Սեւանի ջուրերուն մակարդակը :

Արգնի – Շամիրամ ոռոգիչ ցանցին երկրորդ մասին շինութիւնը պիտի վերջանայ 1970ին :

Այս տարի ամբողջական շահագործման կը յանձնուի Նոյեմբերեանի ջրհան կայանը, որուն շնորհիւ ոռոգելի կը դառնան 3900 հեկտար հող :

Ախուրեանի աջափնեայ ջրանցքը Ախուրեանի, Ամասիայի, Ղուկասեանի շրջաններուն մէջ պիտի ոռոգէ 7120 հեկտար : Ախուրեանի շրջանին մէջ պիտի շինուի Կառնուտի ջրամբարը :

Ընթացիկ հնդամեակին պիտի ընդլայնուի Արթիկի երբեմնի ջրազուրկ շրջանին հողերուն ոռոգումը : Մանթաշի ջրամբարէն ետք այս տարի պիտի աւարտի Հոռոմի ջրանցքին կառուցումը :

Ջրաշինարարական լայն աշխատանքներ պիտի կատարուին Անիի, Ապարանի, Շամշադինի, Իջեւանի, Գուգարքի, Եղեգնաձորի եւ այլ շրջաններուն մէջ :

Արարատեան դաշտավայրի շրջաններուն մէջ այս հնդամեակին պիտի ազատերծուին ազուտները : Արտաշատի, Էջմիածինի, Հոկտեմբերեանի եւ Վեդիի շրջաններուն մէջ շրջանառութեան կը դրուին 3900 հեկտար : Դաշտավայրին մընացած ազուտներէն 20 հազար հեկտարը կը նախատեսուի իւրացնել ապագային : Յառաջիկայ տասը տարիներուն շրջանառութեան մէջ կը դրուին ցանքա շրջանառութենէն դուրս մնացած հարիւր հազար հեկտար հող :

Ի՞նչ գործեր պիտի կատարուին 1970էն ետք.— 520 միլիոն խորանարդ մեթր տարողութեամբ Ախուրեանի ջրամբարին եւ Թալինի ջրանցքին երկրորդ մասին շինութիւնը :

Ախուրեանի ձախափնեայ ոռոգիչ ցանցը՝ Սեպասարի ութսուն քիլոմեթր ջրանցքով :

Գետիկի ջրամբարին կառուցումը՝ 15 միլիոն խորանարդ մեթր տարողութեամբ :

Արփա գետին ջուրը Սեւան փոխադրելու հետ կապուած աշխատանքներուն իրականացումը, այդ նպատակով կը կառուցուին Արեւշատի, Մխչեանի, Ծաղկաշէնի ջրհան կայանները 175,5միլիոն խորանարդ մեթր եւ Հերհերի ջրամբարը՝ քսան միլիոն խորանարդ մեթր տարողութեամբ :

Այսպիսով հաշուի առնելով Հայաստանի բնակչութեան արագ աճը, եւ ոռոգելի տարածութիւններուն ընդլայնման անհրաժեշտութիւնը, մօտ ապագային կը նախատեսուի ոռոգելի տարածութիւնները հասցնել չորս հարիւր – հինգ հարիւր հազար հեկտարի :

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 27ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ճաշով եւ խրախճանքով նշուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 76ամեակը :

Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի կողմէ ընկեր Յարութիւն Շիրվանեան բացումը կատարեց երեկոյթին, հրաւիրելով ներկաները յոտնկայս յարգել մեր անմահ հերոսներուն յիշատակը :

Մէջ ընդ մէջ գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժինը : Երգեցին տիկիններ Շ. Գալայճեան, Ժ. Սրապեան, Ա. Մարտիրոսեան, Հ. Տէյիրմէնճեան, Ն. Միւթէրէճեան եւ փոքրիկն Տէյիրմէնճեան : Արտասանեցին ընկեր Ս. Մանուկեան, Ե. Սերոբեան, Զ. Զատիկեան եւ Գ. Պապեան :

Երգեց եւ արտասանեց ընկեր Ա. Գարայեան :

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ժ. Փալամուտեան : Կը ներկայացնենք իր ճառին հիմնական միտքերը .— Դաշնակցութեան համար գերագոյն նպատակը ազգն ու հայրենիքն է : Համայնավարութիւնը ուզելով անդէմ եւ անկերպարան հաւաքականութեան մը վերածել հայ ժողովուրդը, առաջին հերթին հարուածեց Հայութեան առաջադրութիւններուն ախոյեանը եղող Դաշնակցութիւնը : Պարտուեցաւ, որովհետեւ սխալեցաւ իր այն նախատեսութեան մէջ, թէ անճիտելով գաղափարակիրները, անճիտած կ'ըլլայ նաեւ գաղափարը :

Գրաւոր ճառ մը արտասանեց ընկեր Ե. Մինասեան : Ներկայացուց, սեղմ գիծերով, Դաշնակցութեան գործը 31 տարի Երկրին մէջ եւ 45 տարի Երկրէն դուրս, եւ եզրակացուց .— Դաշնակցութիւնը միշտ պատնէշի վրայ կը մնայ :

Ընկեր Մ. Փարատեան կոչ ըրաւ ներկաներուն, որ նախաձեռնարկ ըլլան ակումբի մը շինութեան, շրջանին մէջ :

Վերջին խօսողն էր ընկեր Հրաչ Հանտալեան : Ընկերը յայտարարեց, թէ հայ ժողովուրդը, յանձին Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ունեցաւ նոր ժամանակներու նոր Արտաւազդը :

×

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 76ամեակին առթիւ այրի տիկին Պալապանեան յիսուն Ֆրանք նուիրեց կոմիտէին : Գ. Կիւրիւնեան, իր կարգին, հարիւր Ֆրանք նուիրեց :

ՀԱՄԱՋԱՍՊ

ԾԻԾԱՂ

ՑՈՒՐՏԸ

Ամուսինը դուռը բաց ձգած էր :

— Դուռը գոցէ, ըսաւ կինը, դուրսը շատ ցուրտ է :

Մարդը ետ դարձաւ, դուռը գոցեց, յետոյ ըսաւ .

— Դուռը գոցեցի սակայն դուրսը դարձեալ ցուրտ է ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Վայրկեան մը վարանեցաւ, յետոյ յանկարծ վճռելով .

— Բայց, ինչո՞ւ համար պահեմ ձեզմէ : Ես Նորին Բարձրութեան բարեկամուհիներէն մէկն եմ :

Այդ յայտարարութիւնը այնքան անըսպասելի էր ինծի համար որ, վայրկեան մը բոլորովին շուարեցայ : Այսպէս ուրեմն այս դեռատի եւ սիրուն Ֆրանսուհին իմ կայսերական տիրոջս բազմաթիւ բարեկամուհիներէն մէկն էր ....

Կ'երեւի թէ չնշմարեց զարմացումս եւ շարունակեց .

— Կոմս, հարցը այն է որ ես խիստ երկար ճամբորդութիւն մը ըրած եմ, ձեզ տեսնելու համար : Քիչ մը առաջ ըսի թէ Գահաժառանգին բարեկամուհիներէն եմ : Կատարեալ ճշմարտութիւն մըն է ատիկա : Բայց խնդրեմ, սխալ չմեկնէք ըսածս : Գիտեմ որ Նորին Բարձրութիւնը բազմաթիւ բարեկամուհիներ ունի, միայն թէ երբեք չեմ ներկայացած իրեն եւ չի ճանչնար զիս : Ես իր բարեկամն եմ, որովհետեւ իր բարիքը կը մտածեմ որոշ խնդրի մը մէջ :

— Իրաւ որ, տիկին, ընդմիջեցի, շատ լաւ չեմ հասկնար ձեզ ...

— Չէք կրնար հասկնալ արդէն, յարեց :

Եւ ակնարկ մը նետելով իր շուրջը, շարունակեց .

— Այս կողմերը շատ անցուդարձ կայ : Արդեօք չենք կրնար վարի պարտէզը երթալ :

Այս առաջարկին ի պատասխան, ոտքի ելայ եւ անոր հետեւեցայ մինչեւ պարտէզին մեկուսի եւ հանդարտ մէկ անկիւնը, ուր նստանք եւ մտիկ ըրի զինքը ամենամեծ հետաքրքրութեամբ մը կրկնապատկուած շահագրգռութեամբ :

Ըսաւ որ ինք կը կոչուի Ժիւլի տը Բուվիյ, բայց չուզեց ոչ բնակավայրը յայտնել եւ ոչ ալ իր կեանքէն մանրամասնութիւն տալ : Սակայն որոշ նշաններէ հասկցայ որ դեռատի այրի մըն էր :

— Կոմս, յանդգնեցայ ձեզի հետ շրփման մէջ մտնել որովհետեւ չէի կրնար Գահաժառանգին մօտենալ, ըսաւ նախ : Հաւանաբար չէք դիտեր անոր դէպի Նիս ճամբորդութեան բուն շարժառիթը :

— Ոչ, պատասխանեցի : Պէտք է խոստովանիմ թէ այս մասին կատարելապէս անտեղեակ եմ : Ինչո՞ւ հոս եկած է :

— Իր մէկ զաղտնիքն է : Բայց, որքան ալ տարօրինակ թուի ձեզ, ես տեղեակ եմ այդ շարժառիթին եւ ատոր համար է որ ձեզ տեսնելու եկած եմ : Ի՞նչ պիտի ըսէիք արդեօք, եթէ յանկարծ ըսէի ձեզի թէ շատ կարճ ատենէն, հազիւ քանի մը օրէն, Ֆրանսայի զանազան կողմերը պիտի դիտնան թ Քայզէրը զաղտնաբար շարժում մը կը պատրաստէ Գերմանիոյ եւ Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ համաձայնութիւն մը կնքելու համար եւ թէ այդ գործը հիմնուած է խարդաւանանքի վրայ, որովհետեւ կայսեր ուզածը ոչ թէ համաձայնութիւն այլ Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ հետ պատերազմ է միայն : Կը կրկնեմ որ, քանի մը օրէն ճշմարտութիւնը մէջտեղ պիտի ելլէ :

— Ինչէ՞ն դիտէք այդ բոլորը, հարցուցի շլմորած տեսնելով որ ան Գերմանիոյ պետութեան ամենամեծ զաղտնիքին տիրացած էր :

Դարձեալ ժպտեցաւ խորհրդաւոր կերպով, եւ շարունակեց .

— Այս բանը կ'ըսեմ ձեզի պարզապէս հասկցնելու համար որ իրաղեկ եմ կարգ մը իրողութիւններու որոնք շատ քիչերու ծանօթ են :

— Ստիպուած եմ ատոր համոզուիլ, խոստովանեցայ պարզօրէն : Բայց ո՞վ է որ Ֆրանսայի պիտի քօղազերծէ այդ ճշմարտութիւնը :

— Կոմս, կը ցաւիմ որ պիտի չկրնամ պատասխանել ձեր հարցումին :

— Եթէ ձեր ըսածին համաձայն, Գահաժառանգին բարեկամուհին էք, այդ մասին ձեր տալիք ամենալաւ ապացոյցը պիտի ըլլայ բնականաբար, առանց բան մը պահելու ըսել մեզի ձեր դիտցածը, որպէսզի հնարաւորը ի գործ դրուի, եթէ ժամանակ կայ տակաւին, արդիլելու համար Գերմանիոյ դիւանագիտական զաղտնիքներուն մեր թշնամիներուն հաղորդուիլ :

— Կոմս, սա միայն կրնամ ըսել թէ խնդիրը խիստ ծանրակշիռ հանգամանք մը ունի եւ կրնայ անհաշուելի հետեւանքներ ունենալ :

— Շատ աղէկ : Այն ատեն ինչո՞ւ կատարեալ պարզութեամբ չէք ուզեր խօսիլ եւ ըսել բոլոր դիտցածնիդ :

— Պատրաստ եմ այդ բանին, պատասխանեց, բայց միայն Նորին Կայսերական Բարձրութեան կ'ըսեմ :

— Ուրեմն զինքը տեսնե՞լ կ'ուզէք, հարցուցի իրեն, կասկածելով թէ այս բոլորին խորը կար իդական սեռին յատուկ խորամանկութիւն մը ձեռք բերելու համար տեսակցութիւն մը, որուն մեծ արժէք մը կուտար ինք ըստ երեւոյթին :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Յ. Ճ. Սիրունի (Պուքրէշ), Օր. Անժէլ Շաքարեան (Պուքրէշ), Գրիգոր եւ Եպրուհի Ճօլօլեան՝ իրենց զաւակներուն Քըլօտ – Հայկի, Էտտի – Արայի, Փաթրիս-Արմէնի հետ (Փարիզ), ինչպէս նաեւ Թէրզեան, Քիւրքճեան, Ֆիտանօղլու եւ Ղազիկօղլու ընտանիքները (Պոլիս) կը գուժեն մահը իրենց սիրելի կնոջ, քրոջ եւ ազգականին՝

ՆՈՒԱՐԴ ՍԻՐՈՒՆԻԻ

որ իր աչքերը փակեց 1966 Նոյեմբեր 26-ին, Պուքրէշի մէջ, 14 տարի տառապելէ յետոյ :

Այրի Տիկին Գառնիկ Մոմճեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Կէլիպոլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Հէրմինէի եւ զաւակները, Այրի Տիկին Գարեգին Մոմճեան (Միացեալ Նահանգներ), Այրի Տիկին Սիսակ Մոմճեան (Մ. Նահանգներ), Տէր եւ Տիկին Տ. Մոմճեան եւ զաւակները (Մ. Նահանգներ) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ տագրոջ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՄՈՄՃԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 3ին, 71 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Դեկտ. 7) ժամը 13·45-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քուռպըվուայի գերեզմանատունը (Բիւ տիւ Ռեվերան Փէռ Քլօարէֆ) :

Հասցէ.— Տիկին Մոմճեան, 81 Բիւ Փիէր – Պրոսոլէթ, 92 ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Այրի Տիկին Վ. Դարբինեան, իր թոռնիկին առողջութեան համար եկեղեցիին՝ տասը Ֆր., Ն. Գասգասեան եկեղեցիին տասը, Տիկին Կ. Պետոյեան եկեղեցիին եւ Կ. Խաչին հինգական, Յ. Սարգիսեան ողբ. Նազար Իշխանեանի հոգեհանգստեան առթիւ, եկեղեցիին եւ Կ. Խաչի դպրոցին՝ տասնական: Տիկին Հռիփսիմէ Գրիգորեան (Տէսինէն), ողբ. Կարինէ Տիրատուրեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Ազգ. Առաջնորդարանին յիսուն, եկեղեցիին՝ երեսուն եւ Պօմոնի Կ. Խաչի դպրոցին քսան : Հոգելոյս Գր. Եպիսկ. Պալաքեանի վախճանման 32րդ տարելիցին առթիւ, Այրի Տիկին Է. Վառնաճեան Ազգ. Առաջնորդարանին քսան եւ եկեղեցիին 15, ինչպէս նաեւ՝ փոքրիկն Պէռնառ Նուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ, եկեղեցիին քսան, Կ. Վարդապետեան եկեղեցիին 15: (Շար.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

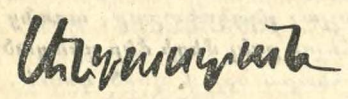

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ
16րդ հատոր

Ճոխ բովանդակութիւն, նկարազարդ հրատարակութիւն:

Դիմել խմբագրութեան,
ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ
46, Բիւ Ռիշէ, Փարիզ (9)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

Նոր Տարուան Առթիւ
– ՅԱՌԱՋ –
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Անահիտ եւ Արամ Թաշճեան, Նոր Տարուան առթիւ, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մեծ մայրիկին եւ մեծ հայրիկին Տէր եւ Տիկ. Թաշճեանի (Իսի) :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը չորսին վարժարանին մէջ :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, «Յառաջ»ի վարչութիւնը կը յիշեցընէ թէ միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդունի: Ջերմապէս կը խնդրէ նաեւ որ ազդերը ըլլան ընթեռնլի, գրուին թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն, յստակ գրուին մանաւանդ յատուկ անունները: Հակառակ պարագային թերթիս խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ սխալներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին :
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Բիւ տ'Օպանեը:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Անիէռի Նոր Սերունդին կողմէ, Կիրակի (Դեկտ. 11) ժամը 16·30ին Անիէռի քաղաքապետարանին սրահը :

(Centre Social et Administratif,
Mairie d'Asnières).

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Նիւթ.— Հայ երիտասարդութեան դերը Սփիւռքի մէջ :

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ
Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, ի պատիւ հայ ուսանողներու եւ հասարակութեան, կը սարքէ ճաշ – խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ 10 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

Ճաշագին 10 Ֆրանք, իսկ ուսանողները ձրի :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր երիտասարդներու կողմէ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Toute la Fluorescence
Tubes 0 m 25 à 0 m 40-4 à 125 w
VENTE et LOCATION
ARABYAN
Fabricant - Eclairagiste
22, Rue Eugène Varlin, PARIS (10e)
(Métro : Chateau Landon)
Tél. NOR 25-54 le soir : SOL 88-32
Votre remise 30 %
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ «ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ընկեր. ընդհ. ժողովը Ուրբաթ (9 Դեկտ.) ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան Օնպաշեան սրահին մէջ :

Կը դասախօսէ ընկ. Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝ 1860ի Ազգ. Սահմանադրութիւնը :

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի երկսեռ երիտասարդները այս խիստ շահեկան դասախօսութեան :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի (12 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30-ին, ընկեր Յարութիւնի ճաշարանը՝ Փլաստը Ֆէթ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ տեղւոյն վրայ : Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին : Բացակայ անդամներուն ձայնը նկատի չառնուիր :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի օրացոյցները երկու Կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով :

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն:

Ստանալու համար դիմել Ազգային Առաջնորդարան,
3 ՐԻԻ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

TRESORS DE LA PEINTURE
JAPONAISE
du XIIe au XVIIe siècle
Musée du Louvre
du 4 Novembre au 31 Décembre

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève
Histoire de l'Arménie
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
8
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
8 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10782

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.782

ԿԱՐԵՒՈՐԸ ԵՒ ՏԵՂԻՆԸ

—o—

Կարեւորն ու տեղինը մարդկային կեանքին թաւ ու կշիռ տուող գործօնները պէտք է ըլլան :

Որքան անհատին նոյնքան եւս ընկերութեան կամ կազմակերպութեան մը համար կարեւորը եւ տեղինը անհրաժեշտ պայմաններ են, վերելք ու յառաջդիմութիւն արձանագրելու տեսակէտով :

Արդ, կարեւոր ու տեղին բազմաթիւ գործեր եւ ծրագիրներ կան ամէնուն համար եւ ամէն տեղ : Անոնց իրագործման համար սակայն ամէն ոք համապատասխանութիւն եւ պատրաստակամութիւն մը պէտք չի տար :

Կը նշանակէ, կարեւորին եւ տեղինին համար ամէն ոք ճիշդ նոյն վերաբերումն ու կեցուածքը չունի :

Շատեր, երբ իրենց ժամանակը կ'անցընեն ծրագիրներ կազմելով կամ անվերջանալի վիճաբանութիւններով ու քննադատութիւններով, ուրիշներ, վճռական, կ'անցնին գործօն աշխատանքի ու կը ձգտին դնահատութեան արժանի վաստակ մը :

Երբ կ'ըսենք, խօսքէն առնի գործն է կարեւորը, որովհետեւ, խօսքը յաւիտենական ծրագիրներու բաւիղներուն մէջ կը դառնայ չիջնելու դատապարտուած ապարդիւն ցանկութիւն, մինչ գործը, լաւ գոյնին բազձանքով ղեկավարուած, չօչափելի նախաճեռնութեան մը առջեւ կը դնէ մեզ :

Կեանքի մէջ յաջողելու համար խօսքէն առնի գործն է կարեւոր :

Կարեւորը եւ տեղինը ասոնք են :

Ցաճախ կը մոռնանք այս պարագան, ու մեր թանկագին ժամանակը կը վատնենք ծրագիրներ որոճալով :

Երազներու յաջորդողը դրեթէ միշտ պարանքներն են :

Կրցա՞նք մեզի յանձնուած կամ վրս – տահուած պարտականութիւնը առնին եւ անթերիօրէն կատարել, այդ կ'ըլլայ մեր վաստակը :

Ու այդ վաստակով ալ կը ձգենք մեր ետին օգտակար նիւթական կամ բարոյական մշուշոտ հարստութիւն մը :

Ամէն մարդու տրուած չէ սակայն, ի – մանալ կարեւորին ու տեղինին արժէքը :

Հարստութիւններ կան, որ կը հալին անհարկի յատկացումներու եւ անտեղի չռայլանքներու ճամբուն վրայ :

Հակակշռուած ճիգերով կարելի էր մշտուր դանձեր ձգել : Կը պատահի հակառակը սակայն, երբ մարդիկ իրենց սուղ ժամանակը կը վատնեն դիրենք փոքրացնող եւ իրենց ուժերը ամլացնող մրթնոլորտի մէջ : Ու տակաւին՝ քանի քանի – ներ, պիտի կրնային կարեւորին եւ տեղինին արժէքը կշռելով արձանագրել իրենց եւ իրենց շրջապատին օգտակար նուաճումներ, մինչ յետպէտս կը սպաննեն իրենց ժամանակը :

Համադրուած ճիգերով ու լարուած աշխատանքով, ամէն ոք պիտի կրնար սոսկականչն աւելի բան մը ընել, եթէ երբեք ընդունէր, թէ կարեւոր է առիւծ ու առ – ղին :

Այս համոզումն ու պիտակցութիւնն է որ կը պակսի շատերու, որոնք լոկ ծրագիրները կազմելով կը վատնեն իրենց օրերը :

Յօսուն նուաճումները գործնական քայլերու արդիւնք են :

Ցօրանջներն ու յամեցումները հետեւանք են սեւեռուն տեսակէտներու չգո – յութեան. երբ կայ լուսաւոր առաջադրութիւն մը ու զայն իրականութիւն դարձնելու փափաք, սխալ ձգձգումներով սպանել ժամանակը :

Ամէն բեղուն աշխատանք, պիտակից կամքի մը արդասիքն է :

Անհերիք կեանքը նման է խոպան դաշտի մը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԻԳԻՆ

ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

— * —

Խորհրդային վարչապետը այցելելէ ետք Լիոնի շրջանի ճարտարարուեստի կատարելագործուած հաստատութիւնները անցայտ կրընթանալը, ու նոյն օրը Փարիզ վերադարձաւ :

Ճէյդէնի մէջ, կոսիգին մանրամասնօրէն դիտեց քարիւղի զտարանը, որ վերջերս նորոգուեցաւ : Ապա, առաջնորդուեցաւ Ռատիոսեթա գործատունը, որ նիլոնի եւ թէրիալի ֆրանսական «կայսրութիւն» կը նկատուի : Վարչապետը կ'այցելէ նաեւ Ալսթոմի եւ Պերլիէի հաստատութիւնները :

Կրընթանալի մէջ խորհրդային վարչապետը կ'այցելէր հիւլէական ուսումնասիրութեանց կեդրոնը : Ապա կը վերադառնար Փարիզ, ուր նոյն իրիկունը մեծ ընդունելութիւն մը կը տրուի խորհրդային դեսպանատան մէջ :

ՌՈՏԵԶԻԱ ԵՒ ՈՒԻԼՍԸՆ

Ուիլսընի կառավարութիւնը վճռած է տեղի չտալ Ռոտեզիոյ հարցին մէջ եւ չընդունել նաեւ իր պատասխանատուութիւնները :

Ցիշենք որ Ռոտեզիա միակողմանի ձեւով հռչակեց իր անկախութիւնը 1965 Նոյեմբեր 11ին : Երկիրը իրրեւ բնակչութիւն ունի չորս միլիոն սեւ եւ 220 հազար սպիտակամորթ քաղաքացիներ : Այս վերջիններն են որ կը վարեն այս հոդամասը, 43 տարիէ ի վեր երբ Ռոտեզիա ինքնավար կը դառնար : Կռնակ տուած հարաւային Ափրիկէի, Ռոտեզիա ծովի վրայ դուռ մը ունի, փորթուկալեան Մոզամպիկէն : Իր տարածութիւնն է 389 հազար երեք հարիւր քառակուսի քիլոմեթր : Տնտեսական դեռնի վրայ, Ռոտեզիա ափրիկեան հոդամասի ամէնէն բարգաւաճ երկիրներէն մէկն է : 1965ին դուրս արտադրութիւնը հասած է 354 միլիոն անգլիական ոսկիի եւ ընակիչ դլուխը, միջին եկամուտը՝ 84 ոսկիի :

Ռոտեզիա, աշխարհի դլխաւոր արտադրիչներէն մէկն է ծխախոտի եւ քրոմի : Ռոտեզիոյ դլխաւոր յաճախորդն է՝ Անգլիա, որ արտածումներուն 70 առ հարիւրը կ'առնէ :

Ներկայ կառավարութիւնը որուն կը նախագահէ Իան Սմիթ, արդիւնքն է 1965 Մայիս եօթնի ընտրութեանց, որ 65ի վերջայ յիսուն աթոռ կուտար առոտեզեան ճակատի կուսակցութեան (ծայրայեղ աջ) : Ընտրութիւնները տեղի ունեցած էին ըստ 1961ի Սահմանադրութեան որ երկու ընտրական ժողով կը նախատեսէր : Մէկը՝ կազմուած 90 հազար ճերմակներէն եւ 2400 սեւերէ որ կ'ընտրէ յիսուն երեսփոխան, միւսը՝ կազմուած վեց հարիւր փոքր ճերմակներէ եւ քանի մը հարիւր հազար սեւերէ որ միայն 15 երեսփոխան կ'ընտրէ :

Մինչ Անգլիա կը դիմէ Ապահովութեան խորհուրդին որպէսզի տնտեսական պատժամիջոցներ ենթարկէ Ռոտեզիան, կը թուի թէ վարչապետ Սմիթ չատ գոհ չէ որ այդքան վճռական «ոչ» մը ըսած է եւ կը յայտարարէ «կը յուսամ թէ կարելի է տակաւին կարգադրութեան մը յանգիլ բանակցութիւններով » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅի մէջ, յանկարծամահ եղած է Իվան Լավրենով որ ռազմագիտական հրթիռներու քաղաքական տնօրէնութեան պետն էր :

ԱՆԳԼԻՈՑ վարչապետը՝ Ուիլսըն Փարիզ պիտի դայ Յունուար 24ին :

ԻՏԱԼԻՈՑ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին խմբագրապետը՝ Մարիօ Ալիքաթա, 48 տարեկան, յանկարծամահ եղած է առջի օր :

ԹՈՒՐՔԻԱ Հանրապետութեան նախագահը, որ Թունուզ էր քանի օրէ, մեկնեցաւ : Սունայ եւ Պուրկիպա նպատակ ունին ամրապնդելու գործակցութիւնը երկու երկիրներուն միջեւ :

ՍՈՒՐԻՈՑ դեկավարները դրքոյկ մը հրատարակած են, ուր կը պարզեն այն միջոցները զորս ձեռք պիտի առնեն, այն պարագային երբ Իրաք Փիթրոլիըմ Քըմփէնին գոհացում չտայ իրենց պահանջներուն : Սուրիացիք յիսուն առ հարիւր յաւելում կ'ուզեն քարիւղային վճարում – ներու վրայ, որ ցայսօր տասը միլիոն անդլիական ոսկի է տարեկան :

ՓԱՐԻԶ հրատարակուող «Նիւ Եորք Հերըլտ»ը, իր նոր ձեւին տակ լոյս տեսաւ առջի օր : Արդարեւ թերթը դնուած էր վերջերս «Ուոշինկթըն Փոսթի» կողմէ եւ ասկէ ետք լոյս կը տեսնէ զոյդ անուններով : Թերթին նոր հրատարակութիւնը կ'ուզէ կապ մը ըլլալ հին աշխարհին եւ նորին միջեւ :

ԳԱՀԻՐէի կառավարութիւնը, նոր օրէնքով մը, կ'արգիլէ օտար դրօսաշրջիկ – ներուն որ բուրդերէն վեր մագլցին, նոյնիսկ վարժ առաջնորդներու օդնութեամբ : Պատճառն իշխանութիւնը կը բացատրէ թէ « վերելքը բաւական վտանգաւոր է · չատերը կը սահին եւ վար կ'իյնան : Առաջնորդները իրար անցած են — որովհետեւ եկամուտի աղբիւր մը կը կորսնցնեն — եւ կ'ըսեն թէ վար սահողները, ընդհանրապէս, Գերմաններն են, որոնք, նախ, չեն ուզեր առաջնորդին վճարել եւ յետոյ իրենց ազգային հպարտութեան դէմ կը նկատեն որ Եվերէսթի մը գիրենք առաջնորդէ :

ՅՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը մշակած է նոր ծրագիր մը, որուն հիման վրայ համայնավար Չինաստանի սահմանակից երկու հանրապետութեանց երիտասարդութիւնը «գինուորական – հայրենասիրական» դաստիարակութիւն պիտի ըստանայ : Ինչպէս ծանօթ է մեր ընթերցողներուն Չինաստան հոդամասը կը պահանջէ Ղազախստանէն, Տաճիկիստան – էն եւ Կիրկիզիայէն : Նոր դասընթացք – ներ բացուած են այս հանրապետութեանց մէջ գործաւորները մարզելու նպատակաւ : Երկրորդական վարժարաններու վերին դասարաններու աշակերտները «գինուորական» կրթութիւն պիտի ստանան :

ՈՒՇԻՆԿԹընէն հասնող լուրի մը համաձայն Տոքթ· Վերնէր Ֆոն Պրաուն, յայտարարած է երկուշաբթի օր թէ «չատ հաւանական կը թուի որ առաջին Ամերիկացին լուսին իջնէ 1968ին : Գերման գիտունը աւելցուցած է, միեւնոյն ատեն ալ որ Ռուսերը հրաժարած չեն «Ամերիկա – յինէրէն առաջ լուսին հասնելու իրենց ծրագիրէն» :

ՖՐԱՆՍԱՅի նախկին վարչապետներէն Մանտէս – Ֆրանս, երկուշաբթի իրիկուն, հեռանկարի յայտագրին վրայ խօսութէն քննադատեց ար Կոլի կառավարութիւնը եւ յատկապէս դիտել տուաւ որ Ֆրանսա, փոխանակ հիւլէական ուժի համար մեծ դումարներ ծախսելու, պէտք է դպրոցներ եւ հիւանդանոցներ չինէ : Կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը պաշտպանէր Մորիս Շուման, որ արտաքին գործերու մասնագէտ մըն է : Յայտարարին սկիզբը, նախկին վարչապետը չեշտեց թէ անխորհուրդ քաղաքականութիւն էր Ֆրանսայի ճակատագիրը վտահիլ միայն մէկ անհատի : Ընդհակառակն, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար որ ժողովուրդը ձայն ունենար երկրին վարչութեան մէջ :

ՎԱՐՇԱՊԵՏ Ալեքսէյ Կոսիգինի անցեալ Շաբաթ օրուան հաւաստիքը թէ Խորհրդային Միութեան քաղաքացիները, հիմա, կրնան արտասահման անցնիլ իրենց ազգականներուն մխանալու համար, յայսեր կը ներշնչէ տարակոյր Ռուսերուն, Ուկրանացիներուն եւ մանաւանդ Հրեաներուն : Ներկայիս չատ աննշան թիւով քաղաքացիներմիայն արտօնութիւն կը ըստանան երկրէն դուրս ելլելու : Այս արտօնութիւնը ընդհանրապէս կը տրուի ծերերուն, որոնք որեւէ օգուտ չունին երկրին տնտեսութեան :

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌՈՒԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻԻ)

	Ֆր·
Նախորդ դումար	6,960
Մուչեղ Ձիլէրճեան (Մոնթէ – Քարլօ)	5,000
Ընդհ· դումար	11,960

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿՂ ՏՕՆԵՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ ԱՌԱՆՑ ՅԻՇԵԼՈՒ ԻՐԵՆՑ

... « ԱՐԽԱՏԱՆԸ »

Սոն Հավատիս, իր «Պատմութեան մէջ Այսօր» բաժինին մէջ, հետեւեալ ծանօթութիւնները կուտայ Աղէքսանդրափոլի դաշնադրի մասին :—

1920 Դեկտեմբեր 3ին, Թուրքիա Հայաստանի կառավարութեան հետ կնքեց Աղէքսանդրափոլի դաշնադիրը : Թուրք զօրախումբերը Ազէյդէն անդին յառաջացած ըլլալով, Հայերը սոսկալեցան դինադադար առաջարկել եւ ընդունելով Թուրքիոյ պայմանները ստորագրեցին այդ դաշնադիրը :

Այս կերպով, Թուրք հայրենիքին կից – ուեցան Կարսը եւ շրջակայքը, զորս կորսընցուցած էինք 1871ի պատերազմով, Պրեսթ Լիթովսքի դաշնադրով եւս առած էինք եւ յետոյ Հայերը զրաւած էին զանոնք : Այդ դաշնադրին ստորագրութենէն ետք Աբեւելքէն ուժ տարինք դէպի արեւմտեան ճակատ, եւ այս կերպով զօրացուցինք զայն :

Ի վերջոյ, Ռուսիոյ յեղափոխութեան յաղթանակը եւ Պոլշեւիկներու իշխանութեան գալը Թուրքերուն համար ազատարար հանդիսացան, որովհետեւ Պոլշեւիկները Թուրքերուն հետ ստորագրեցին Մոսկուայի դաշնադիրը, որ Կարսի շրջանը Թուրքիոյ կը վերադարձնէր :

Ինչպէս կը տեսնուի, Աղէքսանդրափոլի դաշնադիրը Թուրքերուն համար ազատարար հանդիսացաւ, որովհետեւ Պոլշեւիկները Թուրքերուն հետ ստորագրեցին Մոսկուայի դաշնադիրը, որ Կարսի շրջանը Թուրքիոյ կը վերադարձնէր :

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱՒՈՐՈՒՄԸ

Բ.

Հակայղացական այլեւայլ միջոցներու յարաբերաբար դժուար կիրարկումը եւ յաճախակի ձախողումը, նոյնիսկ վարժութիւն ունեցողներուն մօտ, նաեւ անոնց պատճառած տաղտուկներն ու պարտադրութիւնները մղեցին դիտունները աւելի դիւրին միջոց մը որոնելու : Այդ ուղղութեամբ կատարուած հետազօտութիւններն ու փորձարկութիւնները յանդեցան « դեղահատ»ին, որու մասին շատ կը խօսուի այժմ :

Բժշկութեան մէջ բուժական այլազան յատկութիւններով բազմատեսակ դեղահատներ կը գործածուին : Ներկայիս, երբ դեղահատի մասին կը խօսուի կամ կը գրուի, առանց յատկանշումի, ակնարկութիւնը կ'ըլլայ յղութիւնը արդիլող դեղահատին (լա փիլիլ) : Թերթերը լեցուն են անոր մասին գրուած յօդուածներով եւ երկու սեռէ պատանիներն ու երիտասարդները աւելի տեղեակ են անոր գոյութեան եւ ազդեցութեան, քան չափահասները :

Ահաւասիկ իրական պատմութիւն մը :

Անցեալ տարի, երբ կարճ արձակուրդի մը ընթացքին, պանդոկի մը սրահին մէկ անկիւնը քաշուած գիրք մը կը կարդայի, յանկարծ բարակ ձայն մը լսեցի, որ կ'ըսէր. « Երբ մեծնանք եւ ամուսնանանք, դեղահատ կ'առնենք եւ զաւակ չենք ունենար» : Խօսողը փնտռեցի եւ ապշահար մնացի : Տասը տարեկան մանչուկ մըն էր, որ խօսքը ուղղած էր ութ տարեկան աղջընակի մը : Կը հասկնա՞ր արդեօք ըսածին իմաստը, թէ ոչ թութակօրէն կը կրկնէր իր կարդացածը : Չեմ դիտեր :

Ի՞նչ է «դեղահատը» :

Բնախօսական քանի մը ծանօթութիւններ անհրաժեշտ են՝ դաղափար մը կազմելու համար :

Զուարանը ամէն ամիս երկու տեսակ հիւթ (օրմոն = ծորօն) կը ծորէ : Գիտական բառերով չխճողելու համար, ըսենք Ա. եւ Բ. հիւթ : Բնականոն պայմաններու մէջ, առաջինը կը հոսի եւ կը գործէ առաջին 14 օրուան շրջանին, իսկ երկրորդը յաջորդող 14 օրուան շրջանին : Ա. հիւթը կը նպաստաւորէ ձուիկին հասունացումը, որ 14րդ օրը ձուարանէն կ'անջատուի եւ կ'իյնայ արգանդին մէջ, զոր Բ. հիւթը, 15րդ օրէն սկսեալ որոշ փոփոխութիւններու կ'ենթարկէ, որպէսզի ձուիկը կարենայ դիւրաւ բոյն դնել եւ աճիլ, անշուշտ եթէ բեղնաւորուի : Հակառակ պարագային դաշտանին հետ կ'արտաքսուի :

Այս երկու հիւթերուն գոյութիւնը, պաշտօնըեւ գործունէութեան ձեւը տասնեակ տարիներէ ի վեր ծանօթ են եւ յաճախ կը գործածուին, առանձինն կամ միասին, կանացի ծննդական գործարաններու կարգ մը խանգարումները ուղղելու համար :

Ամերիկացի բժիշկ մը, Փինքիւս, կրցաւ հաստատել որ եթէ Բ. հիւթը ժամանակէն առաջ առնուի, ձուիկը չի հասուննար, հետեւաբար չի բեղնաւորուիր եւ կինը ամուլ կը մնայ : Ամլութիւնը կը տեւէ այնքան ատեն որ դեղ առնուի : Դեղը դադրեցնելէ ետք՝ կինը, 4 – 6 շաբաթ յետոյ, կը վերագտնէ իր նախկին վիճակը եւ կրնայ զաւակ ունենալ :

Այս նպատակով այժմ դեղարաններու մէջ կը ծախուին, միայն դեղագրով, այլ եւ այլ անուններու տակ դեղահատներ, որոնք կամ միայն Բ. հիւթը եւ կամ Ա. եւ Բ. հիւթերու խառնուրդ մը կը պարունակեն, Ա.էն շատ չնչին քանակութեամբ :

Տարակոյս չկայ թէ դեղահատը ներկայիս ամէնէն դիւրին, ապահով եւ ազդեցիկ միջոցն է յղութենէ խուսափելու համար, պայմանով որ 5րդ օրէն մինչեւ 25րդ օրը ամէն օր հատ մը առնուի, առանց օր մը մոռնալու : Երբ դադրեցուի, ամլութիւնը վերջ կը գտնէ : Այնպէս որ դեղահատին շնորհիւ այր ու կին կրնան ըստ կամս մէկ կամ աւելի զաւակներ ունենալ, անոնց թիւը սահմանաւորել եւ անոնց ծնունդը որոշ ժամանակամիջոցի ենթարկել :

Միւս կողմէ կնոջ համար պարտադրութիւն մը ըլլալով հանդերձ, նուազ տաղտուկ եւ զոհողութիւն կը պահանջէ, քան միւս միջոցներուն կիրարկումը : Հաւանական է որ օր մը այդ զոհողութիւնը այրերէն պահանջուի տարբեր բաղադրութեամբ դեղահատի մը գործածումով : Այս նոր դեղահատը, որուն մասին ուսումնասիրութիւնները եւ փորձարկութիւնները բաւական յառաջացած են, իր ազդեցութեամբ այրերն է որ ամուլ պիտի դարձընէ, առանց զանոնք հաճոյքէ զրկելու : Կիներուն նման, այրերուն ամլութիւնը ժամանակաւոր պիտի ըլլայ եւ կախում պիտի ունենայ դեղառութեան տեւողութենէն :

Ուսումնասիրութեան մէջ է նաեւ պատուաստի մը պատրաստութիւնը, այրերը ամուլ դարձնելու համար :

Կիներուն յատուկ դեղահատին մասին այս մանրամասնութիւններէն ետք, հարց կը ծագի թէ անոր քիչ – շատ երկարատեւ գործածութիւնը վնասակար չէ՞ :

Տոքթ. Փինքիւս, դեղահատին « հայրը», բացարձակապէս կը վստահեցնէ որ իր հինգ ու աւելի տարիներու փորձառութիւնը ցոյց կուտայ թէ անվնաս է :

Հոկտեմբերի ընթացքին դումարուած Ֆրանսական համաժողովի մը մէջ, որուն օրակարգի գլխաւոր նիւթն էր ծնունդներու կանոնաւորումը եւ անոր յարուցած բժշկա – ընկերային եւ բժշկա–օրինական խնդիրները, քանի մը բժիշկներ դեղահատին գործածութեան կարգ մը անպատեհութիւնները մատնանշեցին : Մասնաւորապէս դեղեցկագիտական տեսակէտէն, որովհետեւ նշմարեր էին որ երկար ատեն դեղահատ առնող կիները կը մազոտին, աւելի յաճախ դէմքի բշտիկներ (աքնէ) կ'ունենան, նաեւ թուխ արատները, ինչպէս կը պատահի ոմանց՝ յղութեան շրջանին : Ուրիշներու կարծիքով արիւնը քիչ – շատ «կը թանձրացնէ »եւ թէ յանձնարարելի չէ անոնց, որոնք լայներակութիւն (վարիս) ունին, կամ սեւերակային բորբոքում (ֆլէպիթ) ունեցած են : Միւս կողմէ դեղահատին գործածութեան հետեւանքով խլիրդի պարագաներ չեն նշմարուած : Կարգ մը բժիշկներ յայտնեցին նախապէս ամուլ քանի մը կիներու պարագաներ, որոնք դեղահատը ժամանակ մը գործածելէ եւ դադրեցնելէ ետք, զաւակ ունեցած էին : Ամէն պարագայի բըժըշկական պարբերական քննութիւն մը անհրաժեշտ նկատուած է :

Կարելի չէ ուրեմն առ այժմ բացարձակապէս հաւաստել թէ դեղահատը բոլորովին անվնաս է : Անոր երկարատեւ գործածութիւնը, նոյնիսկ եթէ կարգ մը պարագաներու մէջ կրնայ խանգարումներ պատճառել կամ վնասակար ըլլալ, այդ վնասը անհամեմատ աւելի նուազ կը թըւի ըլլալ քան կազմուած սաղմինվիժեցումը կամ դժբախտ պայմաններու մէջ անբաղձալի ծնունդները :

Զուտ բժշկական տեսակէտէն, ծնունդներու սահմանաւորումին խնդիրը կարելի է լուծուած նկատել : Բժիշկներու եւ մասնագէտ դիտուններու ստուար մեծամասնութիւնը, սկզբունքին կողմնակից է եւ 1920ի օրէնքին բարեփոխումը եւ մասնաւորապէս դեղահատին գործածութեան արտօնութիւնը կը պահանջէ, որ թոյլ պիտի տայ անբաղձալի ծնունդներու պատահականութենէն խուսափիլ եւ բաղձալի զաւակներուն ապագային համար լաւագոյն պայմաններ ապահովել :

ՏՈՔԹ. ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Իտալական «Փայեզէ Սերա » թերթը վերջերս տպագրեց Անապելա Ռոսիի ընդարձակ յօդուածը իտալացի չորս ճարտարապետներու Հայաստան կատարած այցելութեան մասին :

— 1966 Յուլիսին, — կը գրէ թերթը,— Թոմաս Պրեչա, Փաօլօ Քունէօ, Մաուրիցիոյ Կուրի եւ Ճանլուիճի Նիկրօ Եուկոսլավիա եւ Պուլկարիա երթալէ ետք, հասան Հայաստան :

— Հայաստանի մէջ, — կը պատմէ իտալացի ճարտարապետներէն մէկը՝ Նիկրօ, — մեզ դիմաւորեցին արտակարգ ջերմութեամբ : Մեր տրամադրութեան տակ դրին ինքնաշարժ մը :

Այսպէս սկսաւ իտալացի ճարտարապետներուն ճամբորդութիւնը Հայաստանի մէջ, ուր, ինչպէս իրենք կ'ըսեն, գացած էին ուսումնասիրելու երեք հազար պատմական յուշարձաններ : Իտալացիները խանդավառուած են այն իրողութենէն, որ Հայաստանի մէջ հնութիւնները խնամքով կը պահպանուին եւ այդ յուշարձանները կը կազմեն երկրին բնաշխարհին անխզելի մասը :

Իտալացի ճարտարապետներուն համաձայն, անոնք Հայաստան այցելած են, որպէսզի իրենց աւանդը բերեն եւրոպական ճարտարապետութեան զարգացման հետ կապ ունեցող շարք մը խնդիրներու պարզաբանման գործին մէջ :

— Ուսումնասիրութեան առաջին մասը,— գրուած է յօդուածին մէջ,— լոյս պիտի ընծայուի Հռոմի մէջ, երեք տարի ետք : Այդ մասը կ'ընդգրկէ չորսէն եօթներորդ դարերու Հայաստանի պատմական յուշարձանները : Երկրորդ մասը նուիրուած է եւրոպական ճարտարապետական այն կառոյցներուն, որոնք նմանութիւն ունին հայկական յուշարձաններուն հետ : Իտալացի դիտականներուն կարծիքով, եւրոպական, ինչպէս նաեւ իտալական ճարտարապետութիւնը շատ կողմերով կը յիշեցնէ Հայաստանի պատմական յուշարձանները, հոյակապ տաճարները, ճարտարապետական համակառոյցները :

Հռոմէացի ճարտարապետները յատկապէս կ'ընդգծեն, որ Հայերը կը հպարտանան իրենց պատմական յուշարձաններով, խնամքով կը պահպանեն զանոնք : Այդ կապակցութեամբ կը յիշատակեն դէպք մը.— «Անդամ մը հայկական փոքրիկ գիւղի մը մէջ, հին վանքի մը մօտ, մենք տեսանք մարդիկ, որ ուշադիր կը զննէին կառոյցը : Մենք կարծեցինք թէ ասոնք սովորական դպրոցականներ են, որոնք եկած են իրենց ուսուցչին ղեկավարութեամբ դիտելու պատմական յուշարձան մը : Յետագային զարմացանք, իմանալով, որ այդ դպրոցականները կը հսկեն պատմական յուշարձանին վրայ եւ անհրաժեշտութեան պարագային, տեղական մարմիններու օգնութեամբ, կը կանխեն այս կամ այն պատմական յուշարձանին փլուզումը :

Յօդուածագիրը կը տեղեկացնէ նաեւ, թէ գալ տարի այդ նոյն արշաւախումբը պիտի մեկնի Արեւմտեան Հայաստան, որպէսզի հոն եւս շարունակէ իր ուսումնասիրութիւնները, որոնք վերջ պիտի գտնեն 1968ին, Հայաստանի մէջ :

Х.

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ,

ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Կը պահուըտէի Հաննէս եղբօր ետեւը, բայց չէի կրնար բոլոր կայծերէն խուսափիլ, մանաւանդ երբ վարպետս կրակէն հանէր շիկացած երկաթը եւ սկսէին ծեծել սալին վրայ, միաժամանակ հնոցին մէջ դնելով ուրիշ երկաթ մը, որպէսզի մէկը մրճահարած ժամանակ՝ կրակ կըտրէր միւսը, մինչ ես պարտաւոր էի արծարծել կրակը՝ քաշելով փքոցը, եւ այն ատեն աւելի շատ կը վիրաւորուէին սրբուքներս :

Վարպետս կը շինէր կացին, ուրագ, բահ, խոփ եւ երկրագործական բազմատեսակ գործիքներ : Գիւղացիները կուգային, երբ իրենց սայլերուն անիւի շրջանակը մաշած կ'ըլլար կամ կոտրած : Վարպետս կոտրած շրջանակին ծայրերը կը մխրճէր կրակին մէջ, կարմրելէն ետքը իրարու կը փակցնէր երկու ծայրերը՝ սալին վրայ մրճահարելով, երբ երկաթը կը տափակնար ու կը լայննար, ուստի հաւասարեցնելու համար դուրս երկարած մասերը, տաքցնելէ եւ կարմրցնելէ ետք, կը կտրէր զանոնք, որոնք գետին կ'իյնային : Խանութին դրան մօտ անիւի ձեւով գործիք մը կար, սայլին անիւը այդ գործիքին վրայ պառկեցնելով՝ վարպետս, դալֆան, գիւղացին, երբեմն ես ալ, կը քաշէինք շրջանակը անիւին շուրջը, շատ մեծ դժուարութեամբ :

Նախապէս բացուած ծակերէն դամերով կ'ամրացուէր շրջանակը անիւին վրայ : Այս գործողութիւնը, որ կը կոչուէր «թէքէր չէքմէք», ընդհանրապէս տեղի կ'ունենար Երկուշաբթի օրերը, որ պազարի օր էր եւ գիւղացիները սայլերով ապրանք կը բերէին քաղաք :

Օր մը, նման գործողութեան մը ընթացքին, վարպետս ըսաւ .

— Օննիկ, մանչս, չէքիճս բեր չապուխ :

Վազեցի, մուրճը յափշտակելու : Շրջանակին եզերքէն նոր կտրուած եւ ինկած էին երկաթի տաք կտորներ : Անուշադրութեամբ, բոպիկ ոտքերով կոխեցի տաք երկաթին վրայ : Սրտիկս խշխշաց, ոտքս տակէն այրեցաւ : Բայց եւ այնպէս մուրճը հասցուցի : Միայն թէ մեծ վէրք մը բացուեցաւ ոտքիս տակ : Այս պարագան տեսնելով, վարպետս որոշեց զոյդ մը սանտալ գնել ինծի համար :

Օրերով ոտքս կապած՝ աշխատեցայ դարձեալ : Վէրքս աղէկնալէ ետք, առաւօտ մը, վարպետիս հետ գացինք եւ վարպետս ոսկի մը վճարեց, սանտալ մը գընեց : Շաբաթը մէկ ոսկի կը վճարէր ինծի, բայց սանտալը դնած շաբթուն՝ շաբաթական չտուաւ : Ես ալ կը կարծէի թէ իր խանութին մէջ պատահած ըլլալով արկածը, ինք պիտի վճարէ սանտալին գինը :

Ամէն օր, վարպետիս խանութին դիմացի կողմը մեծ աղբիւրէն սափորով ջուր կը բերէի, եւ վարպետ ու գալֆա կը խմէին ծարաւը կամ յոգնածութիւնը անցընելու համար : Տաք օր մըն էր, 1921 Յուլիսի կամ Օգոստոսի մէջ, օրուան ամէնէն տաք պահուն՝ աղբիւր գացի ջուր բերելու : Գիւղացի երիտասարդ մը աղբիւրին դուռին ծակը գոցեր էր, ծորակը լայն բացեր, ջուրը կը յորդէր առատահոս : Երկու եղները իրենց գլուխները կախած դուռին մէջ՝ ջուր կը խմէին, իսկ գիւղացին, եզերքի քարին վրայ բարձրացած, ձախ կողմը աղբիւրին պատին տըւած, կկուզ ըրած, երկու ափերով ջուր կ'առնէր եւ կը լուար ածիլուած գլուխը, ինչպէս եւ երեսները, զովանալով ու քիթին տակէն մոլտալով : Աստուծոյ փառք կուտար՝ խորհեցայ ես : Կարելի չէր մօտենալ աղբիւրին, սպասեցի որ գիւղացին եւ եղները հեռանան : Գիւղացին տեսաւ զիս, ոտքէս գլուխս չափեց, կերպարանքէս հասկցաւ թէ Հայու տղայ եմ :

— Ի՞նչ կ'ուզես, ջո՞ւր պիտի առնես :

Այո պատասխանեցի գլխով :

— Տուր, սափորդ լեցնեմ, ըսաւ մեղմութեամբ :

Եղներէն վախնալով՝ մօտեցայ զգուշութեամբ եւ երկարեցի սափորս : Առնելն ու քարերուն զարնելը մէկ ըրաւ, ցրըխ փշրուեցաւ սափորս : Յետոյ սպառնաց ինծի հայհոյելով .

— Կորսուէ, կեավուր, գլուխդ ալ կը կոտրեմ հիմա ասանկ :

Վախցած, շուարած, հեռացայ :

Երկար չտեւեց աշկերտութիւնս : Վարպետս զինուորական տարիք ունէր ու զինուոր տարին, ինչպէս նաեւ խելքէն քիչ մը տկար Յակոբը եւ Գընճըռ Հաննէս աղբօր խորթ տղան Վարդերեսը, որ Գասթեմունիի մէջ թրքացեր էր ետքէն : Ու Լուսին քուրիկը մինակ մնաց երեք պզտիկներով :

Անդործ մնացի ես ալ իմ կարգիս :

Հայոց տուները, անոնք որ բնակելի էին դեռ լեցուած էին Լազերով ու Թուրքերով : Մանկապարտէզին մօտ բարձր տուն մը, Զալըխենց տունը, դրաւած էր թուրք ընտանիք մը, — երբ լուացք կ'ընէին ու չորցնելու համար կը փռէին բացօթեայ օդին մէջ, կը տեսնէի թէ մեր սաւաններն էին, վերմակի երեսները, գիշերանոցները եւ այլ հագուստեղէնները : Մեր տունը թալանողներէն մէկն էր այդ ընտանիքը :

ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

(10 Շար.)

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, Շաբաթ օր, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին մէջ, կատարուեցաւ նոր դասարաններու շէնքի մը հիմնարկէքը :

Արարողութեան պիտի նախագահէր Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան ընդհ. աբբահայրը, Հմայեակ Վ. Կէտիկեան, բայց Ս. Ղազարի ողողումներուն հետեւանքները այնքան աղետալի եղած են, որ հակառակ փափաքին, աբբահայրը չէր կրցած անձամբ ներկայ ըլլալ եւ զինքը ներկայացնելու համար՝ Փարիզ եկած էր Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչը՝ Հ. Սերովբէ Վ. Ադըլեան :

Մինչ մէկ կողմէ անձրեւը կը տեղար, թաց հողին շուրջ հաւաքուած էին Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Գերապայծառ Մարօլլօ, Գիւտ Ծ. Վարդապետ Նազգաչեան, Մխիթարեան հայրեր եւ Փարիզի կազմակերպութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչներ :

Արարողութենէն ետք, հողին յանձնուեցաւ նաեւ յատուկ Մագաղաթ մը, իբր յիշատակ – արձանագրութիւն օրուան հիմնարկէքին :

Ապա Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ թատերասրահին մէջ, առաջին առթիւ խօսք առաւ Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի : Նախ Ֆրանսերէն՝ պարզեց Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի դերն ու գործունէութիւնը Ֆրանսահայ գաղութին մէջ :

Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի յետոյ խօսեցաւ հայերէն, ծանրանալով այն անհրաժեշտութեան վրայ՝ որ է հայ վարժարան մը Ֆրանսայի մէջ : Եւ այսօրուան ընդարձակումը մասնաւոր նշանակութիւն ունի, ուստի իր գնահատանքի խօսքը բերաւ Մխիթարեան հայրերուն որոնք սերունդներ դաստիարակած են ըլլայ Ֆրանսայի, ըլլայ այլ երկիրներու վարժարաններուն մէջ :

Սերովբէ Արք. Մանուկեան իմաստալից ճառ մը արտասանելով շեշտեց հայ եկեղեցւոյ եւ իր կողքին հայ դպրոցին անհրաժեշտութիւնը հայ ժողովուրդին համար : Յիշատակելի օր մը նկատեց այսօրուան հիմնարկէքը, մաղթելով որ դասարաններու ճոխութեամբ եւ վարժարանին ընդարձակումով, պատմական օր մըն ալ ունենանք այն օրը՝ երբ դասարանները յորդին աշակերտներով : Յիշեց թէ Ֆրանսացի պետական անձնաւորութիւն մը, որու հետ տեսնուած էր վերջերս, յայտնած էր թէ հայ ժողովուրդը, ինչպէս Ֆրանսա ապրող օտար միւս համայնքներն ալ, պէտք է պահեն իրենց աւանդութիւններն ու լեզուն : Իր խօսքին վերջաւորութեան, Սերովբէ Արք. Մանուկեան շեշտեց սակայն թէ «ճիշդ է, քիչ առաջ աղօթեցինք, ու հիմնարկէքը կատարեցինք նոր դասարաններու կրօնական արարողութեամբ : Բայց միայն աղօթքով շէնք չի կառուցուիր եւ Ֆրանսայի ժողովուրդին կը մնայ իր նուիրատուութիւններով ոչ միայն սատարել այս նոր շինութեան ծախքերուն, այլեւ ջնջել այն համբաւը թէ Ֆրանսահայ գաղութը զոհաբերող չէ, ժլատ է : Պէտք է այս գաղութն ալ տալ սորվի ինչպէս Ամերիկան եւ Միջին Արեւեքը » :

Յանուն «Յառաջ»ի խօսք տրուեցաւ Շ. Նարդունիի .—

«Եկեղեցականներէն ետք, որոնք յայտնեցին իրենց պաշտամունքը հանդէպ հայ լեզուին, որ տաճար մըն է իր կարգին, Յառաջ եւս կը ներկայանայ իբրեւ սպասաւորը նոյն տաճարին եւ յանուն Յառաջի՝ իր գնահատանքի եւ պաշտամունքի խօսքն արտասանելու ժամանակ՝ կը յիշեցնէ մեր ազգային նկարագիրը, մեր պատմութեան կամքը : Երբ անդին Ս. Ղազարի կղզին տարերային ուժերու աւերին կ'ենթարկուի, ասդին նոր շէնք մը կը հիմնուի : Ամէն անդամ, այսպէս, ժամանակի թշնամութեանց հակառակ՝ երբ տեղ մը ազգային բոյն մը կը քանդուի, ուրիշ տեղ մը նոր բոյն մը կը շինուի : Մեսրոպ Մաշտոցի հրաշքէն ետք, Մեծն Մխիթար երբ կ'ընդարձակէ իր գործունէութեան դաշտը, յանուն Յառաջի՝ ես կ'ըսեմ յառաջ, միշտ յառաջ » :

Յաջորդաբար խօսք առին վարժարանին քաղաքային եւ կրօնական տեսուչները :

Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի բացատրեց դպրոցին դերը : Ծանրացաւ անոր թեքնիք մասերուն վրայ : Արդարեւ, պաշոյի փոփոխութիւնները ստիպած էին արդէն նախորդ տեսչութիւնն ալ, որ մտածէ կարգադրութիւններու մասին, զորս կը պարտադրէ ուսումնական նոր ծրագիրը :

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, շեշտեց Փրոֆ. Ֆէյտի, միշտ ձգտումն ունեցած էր որ ըլլայ երկրորդական ամբողջական վարժարան մը, ուսկից շրջանաւարտը անցնի ուղղակի համալսարան : Անհրաժեշտ էր ֆլաս թերմինալներու ըստեղծումը, որպէսզի ոչ միայն վարժարանը պահէ իր ուսումնական մակարդակը, այլեւ աւելի բարձրանայ : Նոր տեսչութիւնը հարկադրանքի տակն էր անմիջական կերպով ձեռնարկելու գործին : Փրոֆ. Ֆէյտի անդամ մը եւս պանծացուց հայ մշակոյթը եւ քաղաքակրթութիւնը, որոնք դժբախտաբար քիչ ծանօթ են Ֆրանսացիներուն : Բայց այս աշակերտները Ֆրանսական դաստիարակութեան կողքին ստանալով հայեցի կրթութիւն, միջնորդներ կրնան ըլլալ հայ մշակոյթի ծանօթացման եւ տարածման :

Հ. Նիկողոս Վ. Քէհեայեան ընդհ. տեղեկութիւններ տուաւ կատարուած գործին մասին, որոնց մանրամասնութիւնները հրատարակուած էին Յառաջի Դեկտեմբեր երեքի թիւով :

Ներկաներու հիւրասիրութեամբ վերջ դտաւ այտ յիշատակելի օրը :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—o—

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Հինդշաբթի, 24 Նոյեմբեր, Կաթողիկոսարանին մէջ տօնախմբուեցաւ ծննդեան բարեբաստիկ տարեդարձը Նորին Ս. Օծութիւն Խորէն Կաթողիկոսին, որ կը բոլորէր իր ծննդեան 50 եւ երկրորդ տարին, (ծնած է 24 Նոյեբեր 1914) :

Նոյն օրը կատարուեցաւ նաեւ հիմերու օրհնութիւնը նոր Վեհարանին, որ պիտի բարձրանայ Մայր Տաճարին ուղիղ դիմացը, նախկին Վեհարանին տեղւոյն վրայ :

Առաւօտեան ժամը ութին Դպրեվանքի սաները, Դպրեվանուց եւ Ազգ. Մարտիկեան վարժարանի ուսուցիչները եւ Միաբանութիւնը խմբուած էին Մայր Տաճարին առջեւ : Հետզհետէ հասան նաեւ Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Տաճատ Արք. եւ բարերար Գէորգ Զաթալպաշեան :

Վեհափառ Հայրապետը Մայր Տաճարին մէջ զգեստաւորուելէ ետք, շարականներու երգեցողութեամբ առաջնորդուեցաւ կառուցուելիք Վեհարանին հիմերուն մօտիկ, ուր տեղի ունեցաւ օրհնութեան կարճ արարողութիւն մը : Զենուեցան երկու ոչխարներ, որոնց արիւնը խառնուեցաւ շաղախին հետ : Ապա հիմերուն մէջ դրուեցաւ յատկապէս պատրաստուած արկղիկ մը, ուր զետեղուած էին նշխար մը, Հայաստանեան դինի, Զուարթնոցի աւերակներէն եւ Զարեհ Կաթողիկոսի Յուշարձան – Դամբարանէն պտղունց մը հող, Կիլիկեան եւ Լիբանանեան մետաղեայ դրամներ, արծաթեայ տուփ մը Անիի աւերակներու եւ Մայր Հայաստանի դրուագներով եւ վերջապէս երկաթագիր արձանագրութիւն մը հետեւեալ բովանդակութեամբ.— « Եդան հիմունս նորոյ Վեհարանիս Կաթողիկոսարանին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ որ յԱնթիլիաս ի ֆսան եւ չորրորդ աւուր ամսեանն Նոյեմբ.ի ի թըւին Հայոց ՌՆԺԵ եւ Յամի Տեառն 1966 :

Ի հայրապետութեան Տ. Տ. Խորենայ Ա. Կաթողիկոսին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ եւ արդեամբք եւ ծախիւք բարեհամբաւ ամոլին Գէորգ եւ Արշակուհի Զաթալպաշեանց :

Օրհնեսցէ Տէր զհիմունս եւ պայծառացուսցէ զաթոռն Կիլիկեան եւ առաջնորդեսցէ զհօտ նորա ի յոյսն փրկութեան ազգիս մերոյ Թորգոմական » :

Հուսկ ապա, յանկարծական բխումով, երգուեցաւ «Կիլիկիան», որ յուզեց բոլոր ներկաները :

Տարագիր Աթոռ մըն է Կիլիկեան Կաթողիկոսութիւնը, սակայն, իր Վեհարանին կառուցման օրն իսկ չի մոռնար իր կորսուած հայրենիքը եւ կ'ուխտէ, որ, երբոր բացուին դռներն յուսոյ եւ մեր երկրէն փախ տայ ձմեռ, ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա ... :

Հիմնարկէքի արարողութեան աւարտին՝ Վեհափառ Հայրապետը նոյն թափօրով առաջնորդուեցաւ Վեհարան, ուր տեղի ունեցաւ վանական կոկիկ հանդիսութիւն մը :

Դպրեվանուց ուսանողութեան կողմէ դեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց Յակոբ Սարկաւագ Պօղոսեան : Միաբանութեան կողմէ Տաճատ Արք. հանդէս եկաւ շնորհաւորական սրտալից մաղթանքներով :

Դպրեվանքի սաները երգեցին « Թագաւոր փառաց » շարականը եւ «Ի վեհ բարձանց » մաղթերգը : Ապա խօսք առաւ Վեհափառ Հայրապետը եւ շնորհակալութիւն յայտնեց իր ծննդեան տարեդարձին առթիւ արտայայտուած դեղեցիկ զգացումներուն եւ բանաձեւուած մաղթանքներուն համար : Օրհնեց Միաբանութիւնը, Ուսուցչական կազմը, Դպրեվանքի սաները, Զաթալպաշեան ամոլը իրենց արքայավայել բարերարութեան համար, աղօթելով նախ որ Աստուած երկար կեանք տայ բոլորին՝ միասնաբար կատարելու համար նոր Վեհարանին բացումը, մօտիկ ապագային :

Ներկաները կարգաւ մօտեցան եւ շնորհաւորեցին Նորին Ս. Օծութիւն Խորէն Կաթողիկոսը, եւ ստացան անոր հայրական օրհնութիւնները :

Այս ուրախ առթիւ Վեհափառ Հայրապետը միօրեայ արձակուրդ շնորհեց Դպրեվանքին եւ Ազգ. Մարտիկեան Վարժարանին :

Երջանիկ, արեւշատ կեանք Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսին Մեծն Տանն Կիլիկիոյ :

« Շնորհազարդ պայծառացոյ զգաւազան իշխանութեան մերոյ Հայրապետին» :

ՎԱՆԱԿԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ԽՄԵ՞Լ ԹԷ ՉԽՄԵԼ...

Ֆրանսացի բանաստեղծ Փօլ Վէրլէն իր մէկ ընկերոջը հետ դինետուն դացած էր : Միջոց մը դրամապանակը բացաւ եւ պարունակութիւնը քննելէ ետք՝ գրպանը դրաւ զայն : Ընկերը զարմացած հարցուց :

— Բա՞ն մը կորսնցուցիր :

— Ոչ, պատասխանեց բանաստեղծը, պարզապէս նայեցայ հասկնալու համար թէ սիրտս դեռ խմել կ'ուզէ՞ թէ ոչ...

×

ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ոստիկանը կեցուց ինքնաշարժը որ շատ արագ կ'ընթանար : Շարժավարը ինքզինքը արդարացնել փորձեց .

— Իմ սովորութիւնս այսպէս է Պ. ոստիկան, ըսաւ, արագ կ'երթամ՝ որպէսզի անխոհեմ շարժավարներուն ճամբան չըփակեմ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Եւ սակայն, իր ըսած մէկ քանի խօսքերէն իսկ կը հասկցուէր որ իսկապէս տեղեակ էր Կայսեր դաղտնիքին. որովհետեւ բազմիցս յիշած էր Ֆօն Կէսլէրը իբր անգլեւդերման խարուսիկ համաձայնութեան ծրագրին հետ կապ ունեցող մէկը :

— Եթէ Նորին Բարձրութիւնը ինծի մասնաւոր ունկնդրութիւն մը շնորհելու պատիւն ընել հաճի, բան մը պիտի չպահեմ իրմէ դիտցածներէս, եւ որ աւելին է, միջոցներ ցոյց պիտի տամ որպէսզի ճըշմարտութիւնը չտարածուի :

— Բայց Ֆրանսացի էք դուք, առարկեցի :

— Այդ բանը չպահեցի ես, ըսաւ ժըպտելով : Սակայն, որովհետեւ հաւանական է որ Նորին Բարձրութիւնը մերժէ տեսնել Ժիւլի տը Բուվիյը, կը կարծեմ թէ աւելի լաւ կ'ըլլայ որ ասիկա ցուցնէք իրեն :

Միեւնոյն ատեն, վզէն կախուած ոսկիէ քսակէն հանեց, առանց շրջանակի իր փոքրիկ լուսանկարը եւ ինծի տուաւ :

— Իրեն հետ տեսնուիլը ցանկացող անձը ճանչնալուն պէս, ամէն բան պիտի հասկնայ, ապահովցուց ան իր քաղցր եւ ազնուական ձայնովը : Եթէ դրելու պէտք ունենայ ինծի, կը բաւէ փօսթ – բէսթանթ նամակ մը դրկել Մարսիլիա, Տիկին Ժիւլի տը Բուվիյ հասցէով : Անմիջապէս կը ստանամ :

— Մարսիլիա՞, արձագանդեցի :

— Այո : Զեմ ուզեր որ հոս նամակ զըրկուի ինծի : Մարսիլիայէն իսկոյն ինծի կը զրկեն :

Քանի մը վայրկեան առանց պատասխանելու սպասեցի :

— Պարտաւոր եմ խոստովանիլ թէ, վերջապէս դիտել տուի, որ որոշ անհրաժեշտութիւն մը չեմ տեսներ Նորին Բարձրութեան հետ տեսակցութեան, տրուած ըլլալով որ իբր թիկնապահ պարտաւոր եմ արդէն կատարեալ դաղտնապահութիւն պահել ձեր ըսելիքներուն մասին :

Ճշմարիտն ըսելու համար, այս կինը ամենամեծ կասկած մը կը ներշնչէր ինծի եւ կը վախնայի որ Գահաժառանդը տեսնել կ'ուզէր կարգ մը դէշ նպատակներով :

— Զեզի ըսի արդէն, Կոմս Ֆօն Հէլցէնտօրֆ, թէ Նորին Բարձրութեան բարեկամուհին եմ ես եւ զինքը տեսնել կը փափաքիմ, բարեկամութեանս ապացոյցը տալու համար իրեն :

— ... Բայց ... ոեւէ վարձք չէ՞ք պահանջեր ձեր տալիք տեղեկութիւններուն համար, հարցուցի հետզհետէ աւելի կասկածոտ եւ սկսելով հաւատալ որ այս կինը կրնար նաեւ Ֆրանսայի դաղտնի գործակալներէն մէկը ըլլալ :

Բարկութեան ոստում մը ունեցաւ :

— Վարձատրութիւն ... աղաղակեց ան : Պարոն, որո՞ւն տեղը կը դնէք զիս : Ոչ. ցոյց տուէք այս լուսանկարը Գահաժառանդին եւ ըսէք իրեն, թէ քանի մը վայրկեանի առանձին տեսութիւն մը կը խնդրեմ իրմէ :

Այս խօսքերուն վրայ դրեթէ խիստ շարժումով մը ոտքի ելաւ, շնորհակալութիւն յայտնեց եւ բարեւելէ ետք հեռացաւ, ձեռքս թողլով իր լուսանկարը :

Երբ ամարանոց վերադարձայ Գահաժառանդը ինքնաշարժով պտոյտի ելած էր եւ ժամը եօթնէն ետք միայն վերադարձաւ :

Իր դալը լսելուս պէս, սենեակը ելայ եւ պատմեցի թխադեղ սգաւոր կնոջ հետ ունեցած տարօրինակ դիպուածս :

Մեծ շահագրգռութեամբ մը լսեց զիս մանաւանդ երբ ըսի թէ դեռատի կինը ամէն բան դիտէր Մեծն Բրիտանիոյ համար Կայսեր պատրաստած կեղծ համաձայնութեան դաղտնի ծրագրի մասին :

— Զեզի տեսնել կը փափաքի, աւարտեցի ես, եւ ըսաւ որ ձեզի տամ իր լուսանկարը :

Եւ խօսքիս գործքս ալ միացնելով, անոր տուի լուսանկարը : Բայց հաղիւ թէ տեսաւ զայն, իր դէմքը արտակարդ փոփոխութեան մը ենթարկուեցաւ : Զկրցաւ իր դողը զսպել եւ լամբարի մը լոյսին տակ ուշադրութեամբ քննել սկսաւ լուսանկարը : Նոյն պահուն, դիտեցի որ իր աչքերուն մէջ դէշ փայլ մը կը շողար եւ շրթունքները կը կծկուէին պրկելով իր բերանը, այնպէս որ դրեթէ վայրենի չարութեան արտակարդ արտայայտութիւն մը կ'առնէր ինք :

Բայց քանի մը բոպէ միայն տեւեց այս : Վայրկեան մը ետք, ինքզինքը բռնեց եւ բռնազբօսիկ խնդուքով մը ըսաւ ինծի .

— Այո : Բնականաբար կը ճանչնամ զինքը : Ուրեմն կ'ուզէ որ Ժիւլի տը Բուվիյ անուամբ դրե՞մ իրեն Մարսիլիա փօսթ–բէսթանթ : Աղէկ, այդ մասին դեռ կը մտածեմ :

Հակառակ անոր որ բան մը յայտնի ընել չէր ուզեր, բացայայտ էր որ այս լուսանկարին տեսքը ոչ միայն ամենագէշ տը հաճութիւն մը կը պատճառէր իրեն, այլև խոր մտատանջութեան կը մատնէր զինքը :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

—o—

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ալֆորվիլէն ընկեր Վահէ Յակոբեան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 30 Ֆր. ողբացեալ ընկեր Հրանդ Ունանեանի, 30 Ֆր. ողբացեալ Յովհաննէս Ամուճաեանի (Լիոն), 30 Ֆր. ողբացեալ Տիկ. Աղաւնի Թըռլաեանի մահուան առթիւ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Ընկ. Վահէ Յակոբեան երեսուն Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Աղաւնի Թռլայեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Լ. Ճերանեանի, Տէր եւ Տիկին Ս. Ժանտարմեանի, իրենց զաւակներուն եւ համայն Ճերանեան ընտանիքներուն (Վալանս) իրենց մօր, զոքանջին, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին Տիկին Վարդանոյշ Ճերանեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ողբ. Տիկին Թագուհի Քարաօղլանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ թաղեցիներու ծաղկեպսակէն աւելցած գումարը 160 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Արա Շիրինեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պէքեան քսան Ֆրանք :

Եկեղեցւոյն վերաշինութեան եւ օծման 9րդ տարելիցը կը կատարուի Կիրակի 18 Դեկտեմբերին :

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները Անտէր հիւանդներու Ֆօնտին համար Տիկին Սօնա Խրիմեան յիսուն Ֆրանք, դարձեալ Անտէր հիւանդներու Ֆօնտին Ողբ. Մկրտիչ Անսուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ.— Այրի Տիկին Վերգին Անսուրեան հարիւր Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Քէլէճեան 25, Պ. Յովսէփ Տէյիրմէնճեան քսան, Տէր եւ Տիկին Քէհեայեան քսան, Տէր եւ Տիկ. Պուռուշեան 15, Տիկին Թուլումճեան տասը, Ոմն տասը : Ընդհ. գումար 250 Ֆրանք :

(Ընկերուհի Գարտինէ Աղապապեանի ձեռամբ) :

×

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Ողբ. Կիրակոս Ղազարեանի մահուան առթիւ, Այրի Տիկ. Լ. Ղազարեան եւ զաւակները Ազգ. Առաջնորդարանին հարիւր Ֆրանք, Պօմոնի եկեղեցիին հարիւր, Պօմոնի Կ. Խաչին՝ յիսուն, Պօմոնի աղքատաց՝ յիսուն, Պօմոնի «Նոր Սերունդ»ին՝ յիսուն, «Հայաստան» թերթին՝ յիսուն, Հայ Արենուշներուն յիսուն եւ Այրի Տիկ. Թ. Ղազարեան Պօմոնի եկեղեցիին յիսուն, Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդի անդամներուն կողմէ, Ազգ. Առաջնորդարանին 60, Այրի Տիկին Հ. Թէրզիպաշեան եկեղեցիին 20, Այրի Տիկին Վառնաճեան Ազգ. Առաջնորդարանին քսան, Ալիքսան Յարութեան (Մեռլանէն) Պօմոնի Կ. Խաչին հարիւր, Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն Ազգ. Առաջնորդարանին եօթանասուն, Ս. Յարութիւնեան (Ս. Ժեռոմէն) Առաջնորդարանին 10, Տէր եւ Տիկին Ն. Քէհեայեան Առաջնորդարանին՝ տասը եւ Հ. Գեղամին տասը : Տէր եւ Տիկին Արութեան, Պօմոնի աղքատաց՝ քսան, Պէրպէր Կ. Սարգիսեան Պօմոնի Կ. Խաչի դպրոցին երեսուն, Խ. Նալպանտեան Առաջնորդարանին, եկեղեցիին տասնական, Տ. Շահինեան Պօմոնի աղքատաց 25, Ա. Լուսիկեան Եկեղեցիին եւ Կ. Խաչին տասնական, Գ. Սաղրեան Առաջնորդարանին, Մարսէյլի «Ակումբ»ին տասնական : Ս. Քէյեայեան Եկեղեցիին, «Յառաջ»ին, Պօմոնի Կ. Խաչին եւ Նոր Սերունդին տասնական, Տէր եւ Տիկին Յ. Գէորգեան եկեղեցիին տասը, Հ. Գեղամին՝ տասը : Ժ. Տէր-Վարդանեան Առաջնորդարանին քսան, Տէր եւ Տիկին Յ. Շահինեան Կ. Խաչին երեսուն, Գ. Տօրումեան եկեղեցիին տասը, Խաչիկ Տօրումեան եկեղեցիին տասը, Ժ. Էռլաքեան Առաջնորդարանին յիսուն : Փոքրիկն Ռաֆֆի Պաղտասարեան Կ. Խաչին 50, Մ. Գոույումճեան Պօմոնի աղքատաց՝ 30 :

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, ի պատիւ հայ ուսանողներու եւ հասարակութեան, կը սարքէ ճաշ - խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ 10 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

Ճաշագին 10 Ֆրանք, իսկ ուսանողները ձրի :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր երիտասարդներու կողմէ :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը չորսին վարժարանին մէջ :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան

Ֆրանսայի շրջանի
1967Ի ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Գին 3 ֆրանք, դիմել տեղական վարչութիւններուն, Հայախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութեան :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

TRESORS DE LA PEINTURE

JAPONAISE

du XIIe au XVIIe siècle

Musée du Louvre

du 4 Novembre au 31 Décembre

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը
Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 - 24
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին :

Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Սկաուտական տօնածառ - հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայդօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Անիէռի Նոր Սերունդին կողմէ, Կիրակի (Դեկտ. 11) ժամը 16·30ին Անիէռի քաղաքապետարանին սրահը :

(Centre Social et Administratif,
Mairie d'Asnières).

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Նիւթ.— Հայ երիտասարդութեան դերը Սփիւռքի մէջ :

×

Հինգշաբթի, 15 Դեկտեմբեր ժամը 20·30ին, Փաթրոնաժ Միւնիսիփալի սրահը, Իլ Սէն - Փիէռ, Ալֆորվիլ :

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի խումբին կողմէ :

Կը խօսին ՀԱՅՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ (հայերէն), «Հայ ժողովուրդի անկախութեան պայքարը» :

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ (Ֆրանսերէն) «Գրական կեանքի զարգացումը Հայաստանի մէջ 1920էն ի վեր» :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի օրացոյցները երկու Կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով :

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն :

Ստանալու համար դիմել Ազգային Առաջնորդարան,

3 ՐԻՒ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Ակապարան

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ
16րդ հատոր

Ճոխ բովանդակութիւն, նկարազարդ հրատարակութիւն :

Դիմել խմբագրութեան,

ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ
46, Ռիւ Ռիշէ, Փարիզ (9)

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ընկեր. ընդհ. ժողովը Ուրբաթ (9 Դեկտ.) ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան Օնպաշեան սրահին մէջ :

Կը դասախօսէ ընկ. Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝ 1860ի Ազգ. Սահմանադրութիւնը :

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի երկսեռ երիտասարդները այս խիստ շահեկան դասախօսութեան :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի (12 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, ընկեր Յարութիւնի ճաշարանը՝ Փլաս տը Ֆէթ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղիին նորոգութեանց պատճառով ժողովը տեղի կ'ունենայ 19 Ռիւ Վոլթէռ, Ֆուայէ թէ Վիէօ Թրավայէօր : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ տեղւոյն վրայ : Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին : Բացակայ անդամներուն ձայնը նկատի չառնուիր :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին անդամական ժողովը այս Կիրակի, առտուան ժամը 9·30ին, Ռուբէն Նաճարեանի բնակարանը, 39 Շըմէն տը Պլոք Քարնօ, Լա Կավոթ : Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն որ անպատճառ ներկայ ըլլան :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	միձչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միձչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ
9
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
9 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10783

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.783

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Երկու տարի առաջ, 1964 Դեկտեմբեր 9ին փարիզեան արուարձանի մէկ դարմանատան մէջ մեզմէ առյաւէտ կը բաժնուէր Տիրուհի Միսաքեան :

Վերջին տարիներուն բոլորովին ուժաթափ եւ հիւծած, իր ողբացեալ ամուսնոյն խոր սուգին տակ ընկճուած՝ քանի մը ամիս կը հեռանար Փարիզի ճնշիչ մթնոլորտէն՝ հարաւի տաք արեւէն եւ կապոյտ, պայծառ երկինքէն քիչ մը կազդոյր յուսալով իր յոգնաբեկ մարմնին :

Իր տարեկան արձակուրդի վերջաւորութեան, Փարիզ վերադարձի նախօրեակին էր, որ 1963 Նոյեմբեր 27ին Նիսի մէջ կ'ենթարկուէր անակնկալ, դժբախտ արկածի մը, որ ամբողջ 13 ամիս անկողին պիտի դամէր զինքը :

1925 Օգոստոսի սկիզբէն՝ առաջին թիւէն սկսեալ՝ անբաժան անդամը դարձած Յառաջի ընտանիքին, մօտէն ականատես եմ եղած այն անհուն զոհողութեանց, եւ տառապանքներուն, որոնց կ'ենթակուէին Շաւարշ Միսաքեան եւ իր կեանքի ընկերուհին, նիւթական անձուկ պայմաններու մէջ, ոտքի վրայ պահելու համար այս թերթը :

Երկուքն ալ մտաւորական՝ կարեւորութիւն չէին ընծայեր նիւթին : Գաղափարն էր զիրենք առաջնորդողը : Անշահախնդիր ու անկաշառ հրապարակագիր՝ մեր յաւէտ ողբացեալ խմբագրապետը իր ընտանիքի հանդստութիւնը զոհած էր՝ նուիրուելու համար իր հոգեզաւկին՝ Յառաջի բարգաւաճման : Տիրուհի դիտակից ու լուռ համակերպութեամբ մեծ աջակից մըն էր եղած իր ամուսնոյն :

Երիտասարդ տարիքէն կոչում զգացած հանրային գործունէութեան, Տիրուհի Ազարեան ընդգրկած էր ուսուցչական ապերախտ ասպարէզը, երբ հազիւ բաժնուած էր Բերայի Էսայեան վարժարանի դրասեղաններէն :

Օսմանեան Սահմանադրութեան շնորհած խաբուսիկ ազատութեան խանդավառ տարիներն էին :

Հայկական վերածնունդի նոր շրջան մըն էր սկսած Պոլսէն մինչեւ դաւառի մութ անկիւնները : Ուսումնատենչ Հայութիւնը ամէն կողմ դպրոցներ կը բանար, լոյսի վառարաններ կը ստեղծէր, նոր սերունդի դաստիարակութեան, հայկական մշակոյթի յաւերժացման համար :

Ուսուցիչ – ուսուցչուհիներու կարօտն ունէր դաւառը : Մեծ թիւ մը չէին կազմեր անոնք, որ Պոլսոյ հանդստաւէտ պայմանները լքելով յօժարէին դաւառ երթալ :

Քիչերէն մէկն եղաւ Տիրուհի, որ 1914ին գնաց Տէօրթ Եօլ, Կիլիկեան հայաքաղաքը, որ 1909ի կոտորածներուն դիտցած էր դիմել ինքնապաշտպանութեան եւ ուր կ'ապրէին շուրջ երկու տասնեակ հազար հայրենասէր Հայեր :

Տէօրթ Եօլի իր միամեայ պաշտօնավարութիւնը խոր հետքեր ձգած է նարընջենիներու երբեմնի այդ չէն ոստանին մէջ :

1915ին, տեղացիներուն պէս, ինք ալ ճաշակած էր տարագրութեան դառնութիւնները Սուրիոյ մէջ :

Պոլիս վերադարձին կրկին նուիրուած էր ուսուցչութեան Էսայեանի մէջ : Ու երբ Զինադադարին ճակատամարտը փոխարինեց անմոռանալի Ազատամարտը, Տիրուհի պատասխանատու պաշտօն ստանձնեց վարչութեան մէջ, մեծ ձեռնհասութեամբ :

Իզմիրի ազէտը 1922 Սեպտեմբերին, յետոյ Պոլսոյ պարպումը դաշնակիցներուն կողմէ 1923ի գարնան կրկին գաղթական դարձուցին Հայութիւնը :

Պուլկարիան եղաւ առաջին հանդրուանը Միսաքեան ամոլին, որ 1925ի սկիզբը վերջնապէս հաստատուեցաւ Փարիզ եւ քանի մը ամիս ետք հիմը դրաւ « Յառաջ »ին :

Կրթական մշակ ըլլալէ ետք, Տիրուհի Միսաքեան յետագային նուիրուեցաւ դարձեալ հանրային գործունէութեան :

1928ին կը հիմնուէր Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը : Նոր ասպարէզ մը կը բացուէր իր առջեւ :

Երկու տասնեակ տարիներ զեկավարեց կանացի այս մեծ կազմակերպութիւնը, որ իր օրով աստիճանաբար զարգացաւ ու բարգաւաճեցաւ :

Կարեւոր դեր կատարեց մանուկներու տարեկան օգափոխութեան (կազդուրման) կայանի հաստատման մէջ : Այս ձեռնարկը դարձուց Կապոյտ Խաչի գործունէութեան գլխաւոր եւ մնայուն աշխատանքներէն մէկը : Նոյնը՝ «Մանուկներու Օր»ուան համար :

Օժտուած էր նաեւ գրելու կարողութեամբ : «Յառաջ»ի սկիզբի տարիներուն կը գրէր կարճ «Օրը Օրին»ներ Արտիմիս (Արշալոյս – Տիրուհի – Միսաքեան) ստորագրութեամբ : Ետքէն աւելի յաճախ գործածեց Սօսի եւ Նոճի ծածկանունները :

Տիրուհի Միսաքեան ուսուցչութեան եւ հանրային ծառայութեան ապերախտ ասպարէզներուն մէջ փնտռեց իր երջանկութիւնը :

Ու այս անցաւոր կեանքին հրաժեշտ տուաւ՝ իր պարտականութիւնը լիուլի կատարած ըլլալու զոհունակութեամբ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆ ԳՆԱՑ

ԿՈՍԻԳԻՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Մշուշը պատճառ եղաւ որ վարչապետ Կոսիգին յապաղումով ժամանէ Օրլի առջի օր, արդարեւ Կրընոպլէն մեկնելէն ետք, օդանաւը իջած էր նախ Օրլէան, ապա երբ ապահովութիւն կար որ կրնայ Օրլի իջնել, կրկին ճամբայ ելած էր դէպի մայրաքաղաք : Կրընոպլի մէջ, Կոսիգին այցելած էր հիւլէական ուսումնասիրութեանց Կեդրոնը :

Փարիզի մէջ, նոյն իրիկունը շքեղ ընդունելութիւն մը կը տրուէր խորհրդային դեսպանատան մէջ, որու ներկայ ըլլալ նոյնիսկ Հանրապետութեան նախագահը՝ Զօր. տը Կոլ : Նման դէպք մը պատահած էր միայն տարիներ առաջ, երբ Ատընաուրը, այն ատեն վարչապետ, Փարիզ կ'այցելէր եւ դաշնակցային Հանրապետութեան դեսպանատունը ընդունելութիւն կուտար : Քսան վայրկեան մնալէ ու դաւաթ մը օալգան (29 խոտերէն բաղկացած խմիչք մը) խմելէ ետք, տը Կոլ մեկնած է, յայտարյարելէ ետք.— «Միասին, լաւ աշխատեցանք» :

Զորեքշաբթի իրիկուն, վարչապետ Կոսիգինի ճառը կը ձայնագրուէր եւ կը սփռուէր Հինգշաբթի իրիկուն, Ֆրանսական հեռատեսիլէն :

ՌՈՏԵԶԻՈՅ ՀԱՐՑԸ

Սոլզպըրիի կառավարութիւնը հեռագիր մը զրկած է Ապահովութեան Խորհուրդի անդամներուն, որով կը պահանջէ որ իր ձայնն ալ լսուի Ապահովութեան Խորհուրդի նիստերուն ընթացքին, երբ, Անգլիոյ դիմումին վրայ, խորհուրդը զբաղի Ռոտեզիոյ հարցերով :

Նիստը կը գումարուէր Հինգշաբթի օր, քննելու համար բրիտանական առաջարկը, որ պատժական միջոցներ կը պահանջէ Ռոտեզիոյ դէմ : Նման դիմումներ եղած էին ժամանակին Ռոտեզիոյ կողմէ, բայց մերժուած էին, այն առարկութեամբ թէ Իան Սմիթի դահլիճը «ապօրինի» է :

Յարդ ծանօթ է որ Քանատա Անգլիոյ կողքին է այս հարցին մէջ եւ համամիտ է որ պատժական միջոցներ ձեռք առնուին :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՍԻՆ

«ՏԻՒՆԻԱ» ԿԸ ԳՐԷ ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ ՄԱՍԻՆ

«Տիւնեա»ի մէջ Այսէն Տէվրիմ, որ ատենէ մը ի վեր կը ներկայացնէ Թուրք թատրոնին ծառայած արժէքները, հետեւեալ տողերը կը նուիրէ այսօր մեծ դերասանուհի Սիրանոյշի .— 1862ին ծնաւ Պէյօղլու, բուն անունով՝ Մէօհրիւպէ Գանթարճեան : Սիրանոյշ անունը ստացաւ բեմ ելլելէ ետք : Ամուսնացաւ իտալացի նուագապետ Գարլօ Նիկոսիայի հետ, եւ ստացաւ անոր մականունը : Սիրանոյշ տասը տարեկանին բեմ բարձրացաւ, 1872ին, Մաղաքեան էֆէնտիի Օրթագիւղի թատերախումբին մէջ : Թատերական ասպարէզին մէջ անօրինակ յաջողութիւններ ձեռք բերաւ եւ այս պատճառաւ «Մեծ Սիրանոյշ» մակդիրը տրուեցաւ իրեն : Մինչեւ 1889 թրքական բեմերու վրայ խաղաց, եւ յետոյ մասնաւոր հրաւէրով մը Ռուսիա գնաց, հոն եւս բեմ բարձրանալով :

Անհրաժեշտ է որ մեր սեփականութիւնը նկատենք Սիրանոյշը, զայն իւրացնենք իբր Թուրք արուեստագիտուհի մը : Զէ՞ որ բնաւ չմոռցաւ իր հայրենիքը, ամէն տեղ յուզումով եւ պարծանքով յիշատակեց Թուրքիան : «Մեծ Սիրանոյշ » 1932ին աչքերը փակեց Եգիպտոսի մէջ :

ԻՐ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ Սիրանոյշ հանըմ, ամենաբարձր դերը կատարեց իբր կին, արեւմտեան չափանիշով թրքական թատրոն մը կերտելու գործին մէջ : Երբ կը յիշենք Սիրանոյշի անունը, կը խորհինք թէ մեր ամբողջ ապրող դերասանութիւնը, նաեւ հանդիսատեսներու հաւաքականութիւնը պէտք է յարգանքով հանեն իրենց գլխարկները : Եօթանասուն տարի առաջ, Սիրանոյշ ի հանդէս եկաւ պողպատի պէս ամուր արուեստագիտական հանճարով մը զրահուած, եւ ոչ ոք կրնար քանդել զայն : Որովհետեւ ով որ փորձուէր մօտենալ եւ չափուիլ իր հետ, պիտի զգետնուէր անպայման :

Սիրանոյշ այն հազուագիւտ դերասանուհիներէն է, որ իր բեմ ելլելու թուականէն մինչեւ իր մահը, միշտ դրուատիք լսեց իր մասին : Եթէ «Մեծ» կ'որակենք զինքը, այդ պատուանունը արդար իրաւունքն է իրեն :

Շատ խիզախ եղաւ բեմին վրայ : Իր համբակութեան շրջանին իսկ չխրտչեցաւ, չնեղուեցաւ որեւէ կերպով, իր համարձակութիւնը պահեց եւ իր անհատականութիւնը պարտադրեց Մաղաքեանի, Ֆասուլեաճեանի, Ադամեանի եւ Մնակեանի նման վարպետներու դիմաց : Բեմ բարձրացաւ պարզ զարգացումով մը, բայց շնորհիւ իր անվհատ աշխատանքին եւ քննասիրութեան, առաւելագոյն չափով իւրացուց արուեստի ոգին եւ ամենաբարձրը մակարդակի մը հասաւ : Անօրինակ հաւատքով մը եւ սիրով մը անձնատուր եղաւ իր ասպարէզին, զայն զարգացուց եւ լրացուց արուեստի ամէնէն բանաւոր եւ անխարդախ սկզբունքներով :

Դերասանուհիի բոլոր յատկանիշերը անձնաւորեց իր վրայ, եղաւ սուպրէթ, գեղեցիկ – կին, տռամաթիք եւ պարզամիտ աղջիկ, մեծ – տիկին, դիւցազնուհի, մայր, քնարական դերասանուհի, սօփրանօ պչրուհի : Ամէն տեսակ դեր կատարեց, սկսելով ամենապարզ կատակերգութենէն մինչեւ ամենանուրբ եւ բարձր երգիծախաղը, մելոտռամէն մինչեւ դասականութիւն, հասարակ երգերէն մինչեւ օփերա, եւ զաւեշտական գործեր, թատերախաղեր : Հազիւ քանի մը դերերու մէջ միջակ մնաց :

Իր դերասանական նկարագիրը բառին միակ նշանակութեամբ դասական եղած է, եւ իր շահած յաղթանակներն ալ այս դասականութեան կը պարտի : Անոնք որոնք ուշադիր հետեւած են իր խաղին, տեսած են որ ան օգտագործած է դասականութեան մոգական գոյները : Սիրանոյշ իր այս դասական ուժովն է որ առինքնած է ժողովուրդը եւ յուզումէ յուզում տարած է զայն :

Երբ բեմ կ'ելլէր, արտաքին աշխարհին հետ իր կապը կը խզէր այլեւս, եւ կը նոյնանար իր անձնաւորած հերոսուհիին հետ : Թէ ինք կ'ապրէր, եւ թէ ժողովուրդը կ'ապրեցնէր : Բեմին վրայ կը մոռնար թէ դերասանուհի մըն է, այլ ձուլուած է իր ներկայացուցած հերոսին անհատականութեան մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Ռաշիտ Քարամէ կազմեց նոր դահլիճը : Ինք, վարչապետի պաշտօնէն զատ, ստանձնեց նաեւ ելմտական նախարարութիւնը : Արտաքին նախարարն է՝ Ժորժ Հաքիմ, Պեզրի՝ Հանրային Շինութիւն, Պարպիր՝ Առողջապահութիւն, Մէուշի՝ պաշտպանութիւն եւ Ներքին, Խուրի՝ զբօսաշրջիկութիւն, Միշէլ Էտտէ՝ հեղեկատուութիւն եւ թըզթատարական, Զէին ընկերային հարցեր եւ Լուսաւորութիւն, Ֆուատ Ռիզք՝ Արդարութիւն :

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Յունաստանի եւ Կիպրոսի տարակարծութիւնը առժամապէս կարգադրուած է : Արդարեւ Յունաստանի Արտաքին նախարար՝ ծովակալ Թումպաս յայտարարեց թէ Գերպ. Մակարիոս համաձայնած էր որ դադրեցնէ զէնքերու ցրուումը կիպրական ուժերու : Այդ զէնքերը «դաղտնաբար կը ներածուէին Զեխոսլովաքիայէն» : Աթէնք հասած լուրերու համաձայն Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահըմիտք ունէր այդ ձեւով զինելու երեք հազար ոստիկաններ : Նիկոսիոյ մէջ, կառավարութեան բանբերը հաստատած է այս լուրը, առանց սակայն ճշդելու այն երկրին անունը որ հայթայթած էր այդ զէնքերը :

ՖՐԱՆՍԱ քառասուն միլիոնի վարկ մը բացած է Թունուզի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Իւմանիթէ յօդուած մը կը հրատարակէ Ժաք Տիւքլոյի ստորագրութեամբ, ուր համայնավար կուսակցութեան քաղաքական Բիւրոյի պատասխանատու անդամը խստօրէն կը քննադատէ Մաօ Յէ Թունկի բաժանումը : «Ոչ մէկ լուրջ մարքս – լենինիստ, կը գրէ Տիւքլօ, կրնայ վաւերացնել մաոյական վարդապետութիւնը, որ կը ձգտի տեղը բռնել Մարքսի եւ Լենինի վարդապետութեան :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հանրապետութեանց նախագահը՝ Նիքոլա Պոդգորնի պիտի ընդունուի նաեւ Պապին կողմէ, երբ Հռոմ այցելէ, Յունուար 24էն 26 :

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱՒՈՐՈՒՄԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ծնունդներու սահմանաւորումը ոչ միայն բժշկական, այլեւ կրօնա – բարոյական, ընկերային, տնտեսական, ժողովրդագրական եւ այլ բազմաթիւ անդրադարձումներ ունի, որոնց մասին «դեղահատին յանձնախումբը», բժիշկներէն ետք, մասնագէտ անձնաւորութիւններու կարծիքները արձանագրեց: Ինչ որ խոր տարակարծութիւններ երեւան բերաւ :

Այսպէս, ոմանք կը կարծեն թէ դեղահատը, յղութեան վախը բառնալով, պատճառ պիտի ըլլայ բարքերու խոր անկումին: Իսկ ուրիշներ կը պատասխանեն թէ արդէն բարքերը հիմնովին փոխուած են, մասնաւորաբար երիտասարդութեան մէջ: Այն աստիճան որ ներկայիս դեռատի աղջիկներ կուսութիւնը միջնադարեան մտայնութեան մը մնացորդը կը նկատեն եւ անոնցմէ մէկ մասին համար սեռային յարաբերութիւնը դաւաթ մը սուրճ խմելէն աւելի կարեւորութիւն չունի : Այս պայմաններուն մէջ դեղահատը, արդիլելով կանխահաս եւ անբաղձալի յղութեան մը գրեթէ անխուսափելի բարդութիւնները, պիտի կրնայ պահպանել ապագայ մայրութեան կարելիութիւնը , երբ պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան խռովքի շրջանը անցնի :

Ուրիշներ, բարքերու ներկայ վիճակը ակամայ ընդունելով հանդերձ, կ'ենթադրեն թէ, դեղահատին շնորհիւ, զոյգերը, ամուսնացած կամ ոչ, իրենց հաճոյքը միայն պիտի հետապնդեն, ինչ որ պատճառ պիտի ըլլայ ծնունդներու ներկայ արագ աճումին դանդաղեցման: «Ժողովրդագրական Ուսումնասիրութիւններու Ազգային Հաստատութիւնը » իր տեղեկագրին մէջ 17,5 առ հարիւր նուազում կը նախատեսէ: Աճումի ներկայ համեմատութեան վրայ հիմնուելով՝ Ֆրանսա կը յուսայ հարիւր միլիոն բնակչութիւն ունենալ երկու հազար թուականին : Բայց եթէ այդ համեմատութիւնը դանդաղի , բնակչութեան թիւը վաթսուն միլիոնի շուրջ պիտի մնայ, կ'ըսէ վերոյիշեալ տեղեկագիրը: Իսկ ժողովրդագրութեամբ (տէմոկրաֆի) զբաղող մասնագէտներ վիճելի եւ յոռետես կը նկատեն այդ կարծիքը եւ կը խորհին թէ պետութիւնը, ի պահանջել հարկին, կրնայ նիւթական կամ այլ փոխարինութիւններով ենթադրեալ նուազումը արդիլել :

Ժողովրդագրական տեսակէտէն երկու վարկածները — ծնունդներու միօրինակ աճում կամ դանդաղում — տարբեր անդրադարձումներ ունին :

Ծնունդներու ներկայ համեմատութեան նուազումի պարագային , աշխատող եւ արդիւնաբերող ուժերու թիւը բաղդատաբար նուազ պիտի ըլլայ տարեցներու թիւէն, որոնք ծանր բեռ մը պիտի դառնան պետութեան, հետեւաբար՝ աշխատաւոր դասերուն վրայ :

Իսկ եթէ աճումը ներկայ ընթացքով շարունակուի, բնակչութեան թիւը, մանաւանդ երիտասարդ ուժերուն համեմատութիւնը զգալի չափով պիտի աւելնայ: Ինչ որ բնակարանային, սննդական, կրթական, արհեստագիտական, տնտեսական եւ այլ ծանր հոգեր պիտի բարդէ պետութեան, հետեւաբար արդիւնաբերողներու ուսերուն վրայ :

Ընդհանրապէս երկու երրորդ երիտասարդ եւ չափահասներու դէմ մէկ երրորդ տարեցներու համեմատութիւնը լաւագոյնը կը նկատուի : Դեղահատը ո՞ր ուղղութեամբ պիտի ազդէ: Դժուար է նախատեսել: Այս կէտն է որ կը մտահոգէ պետութիւնը, որ ծննդականութեան յաւելումին նպաստաւոր է :

Կրօնական տեսակէտին կարեւորութիւնը նկատի առնելով՝ դեղահատին յանձնախումբը կաթոլիկ, բողոքական եւ հրեայ պաշտամունքներու ներկայացուցիչները պաշտօնապէս հրաւիրեց իրենց կարծիքը յայտնելու :

Կաթոլիկ եկեղեցին որոշ վերապահումներով այժմ կ'ընդունի ծնունդները սահմանաւորելու սկզբունքը, պայմանով որ միջոցները բնախօսական ըլլան: Դեղահատը այդ միջոցներուն մէջ պիտի դասուի՞ թէ ոչ : Վատիկանի կրօնական եւ աշխարհական վաթսուն փորձագէտներէ բաղկացած դեղահատի յանձնախումբը տակաւին չկրցաւ տալ որոշում մը, զոր Պապը պիտի յայտարարէ անհամբեր ըսպասող հաւատացեալներուն :

Բողոքականները համաձայն են 1920ի օրէնքին հիմնական բարեփոխումին : Անոնք տարբերութիւն չեն դներ յղարգելական բնախօսական, մեքենական եւ քիմիական միջոցներուն միջեւ, պայմանով, որ այր ու կին համաձայնաբար կատարեն ընտրութիւնը :

Հրէական կրօնքին ներկայացուցչին համողումով, «մարդը իր կատարելութեան կը հասնի միայն ամուսնութեամբ եւ ամբողջովին կը ծաղկի զոյգի բեղնաւոր միութեան մէջ»: Հետեւաբար բարոյապէս շատ ծանր յանցանք մը կը նկատէ ոչ միայն յղութեան ընդմիջումը, այլեւ յղարգելական բոլոր միջոցները: Բացառաբար թոյլատրելի են բնախօսական միջոցները, եթէ առողջական վիճակը կամ ընտանեկան բոյնին հաւասարակշռութիւնը անոնց կիրարկումը կը պահանջեն :

×

Յաւելուածաբար հարկ կը համարինք հաղորդել թէ .

Ազգ. ժողովին « դեղահատի յանձնախումբը » գրեթէ միաձայնութեամբ ընդունեցաւ ծնունդներու կանոնարկման տեղեկագիրը , զոր ներկայացուց երեսփոխան Նէօվիրթ, 1920ի օրէնքը փոփոխութեան ենթարկող նոր օրէնքը առաջադրողը:

Ահաւասիկ, համառօտակի, նախ կառավարութեան հաւանութեան , ապա երեսփոխանական ժողովի քուէարկութեան ենթարկուելիք նոր օրէնքին գլխաւոր տրամադրութիւնները :

— 1920ի օրէնքին հակայղացական միջոցներուն վերաբերեալ յօդուածները ջնջուած են :

— Յղարգելու միջոցներուն վաճառումը արտօնուած է, բայց միայն դեղարաններուն մէջ եւ բժշկական դեղագրով :

— Մինչեւ 18 տարեկան անչափահասներուն համար բժիշկը պարտաւոր է, դեղագիր տալէ առաջ, ենթակային ներկայացուցչին (ծնողք, խնամակալ) արտօնութիւնը ստանալ :

— Մասնաւոր հաստատութիւն մը սերընդագործութեան մասին կենսաբանական եւ բժշկական ուսումնասիրութիւններ պիտի կատարէ : Իսկ ուրիշ պաշտօնատուն մը (օֆիս) պիտի զբաղի սեռային դաստիարակութեան եւ ծնունդներու յատակագծման (փլանիֆիքասիոն) գործով, եւ այդ ուղղութեամբ որակեալ դաստիարակներ պիտի պատրաստէ, նոյն նպատակը հետապնդող ընկերակցութիւններուն եւ խմբակցութիւններու պիտի օժանդակէ, անոնց տրամադրութեան տակ դնելով դաստիարակչական հանգամանք ունեցող ամէն կարգի ծանօթութիւններ եւ հրատարակութիւններ, եւ, իբրեւ խորհրդատու՝ կառավարութեան պիտի հաղորդէ ընկերային եւ ժողովրդագիտական տեսակէտէն բաղձալի թելադրութիւններ :

— Ընտանեկան յատակագծումի կամ դաստիարակութեան համար արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող կեդրոնները պիտի շարունակեն իրենց գործունէութիւնը՝ կապ հաստատելով տեղեկատուութեան եւ ընտանեկան դաստիարակութեան վերոյիշեալ ազգային պաշտօնատան հետ:

— Հակայղացական միջոցներու կամ առարկաներու վերաբերեալ եւ վաճառականական հանգամանք ունեցող ուղղակի կամ անուղղակի հրապարակութիւնը (փիւպլիսիթէ) արդիլուած է, բացի բաժշկական եւ դեղագործական հրատարակութիւններուն մէջ :

— Վեց ամիսէն երկու տարի բանտարկութեան եւ 360էն 10·000 Ֆրանք տուգանքի կ'ենթարկուին անոնք որ, հակառակ ներկայ օրէնքին տրամադրութիւններու , յղարգելական նիւթեր կամ առարկաներ կը ծախեն կամ կը հայթայթեն: Իսկ մէկուկէսէն չորս տարի բանտարկութեան եւ հազարէն 3500 Ֆրանք տուգանքի կը դատապարտուին անոնք որ այդ նիւթերը կամ առարկաները անչափահասներուն կը ծախեն :

ՏՈՔԹ. ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Անոնք որոնք վերջերս Կաթողիկոսարան այցելելու պատեհութիւնը ունեցան, վստահաբար հաճելի անակնկալի մը առջեւ գտան իրենք զիրենք, երբ տեսան Կաթողիկոսարանի նոր դիմադիծը, շքեղ ու փառաւոր կառուցումներու մէջէն :

Ամէն կողմ շարժում ու պիրկ աշխատանք, որպէսզի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին այս կայքը, լիբանանեան հայրենիքի ծովափնեայ գրկին մէջ, ըլլայ ըստ ամենայնի պատուաբեր կեդրոն մը եւ Կաթողիկոսութեան գիրքին, եւ իր Տիրոջ՝ հայ ժողովուրդին համբաւին եւ վերելքին համապատասխան :

Անցեալին առիթը ունեցած ենք անդրադառնալու Կաթողիկոսարանէն ներս տարուող աշխատանքներու մասին : Այժմ, երբ անոնք իրենց լրումին հասած են, հաճոյքն ունինք զանոնք մէկ առ մէկ ներկայացնելու մեր ժողովուրդին , քաջ գիտնալով որ իրն է մեծագոյն ուրախութիւնը՝ այս բոլոր շինարարական աշխատանքներէն բխող :

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՐԱՆ

Ա.— Կաթողիկոսարանիս հարաւային կողմը քարաշէն դեղեցիկ ամբողջութիւն մըն է, այժմ, արեւմուտքէն արեւելք՝ հետեւեալ բաժանումներով.— Մարտիկեան Ազգ. վարժարան, ուր այժմ կ'ուսանին 235 մանուկներ, Միաբանական թաղը՝ 14 սենեակներով եւ լայն ու կամարակապ նրբանցքով, Եպիսկոպոսարանը եւ շքամուտքը, ապա, աւելի անդին, Կիրակնօրեայ դպրոցներու, տպարանի եւ դրատան տեսչութեանց եւ «Հասկ»ի վարչութեան դրասենեակները :

Կաթողիկոսարանի պաշտօնական մուտքը այժմ կը գտնուի Եպիսկոպոսարանին ներքեւ: Ութ մեթր լայնք ունի, գլխաւոր մէկ եւ կողմնակի երկու դռներով :

Դարպասը կամարակապ է: Աւագ դրան երկու փեղկերուն կեդրոնը հաստատուած են 90 սանթիմեթր բարձրութեամբ պըրոնզեայ դեղահիւս խաչքարեր : Իսկ դարպասին վերեւ, կամարին կեդրոնը զետեղուած է կաթողիկոսարանի զինանշանը , որուն բաղկացուցիչ տարրերն են Հայրապետական Խոյր եւ Գաւազաններ, Եմիփորոն եւ Երկգլխանի արծիւ մը՝ ճառագայթարձակ շրջանակի մը մէջ առնուած : Զինանշանին շուրջ՝ հայերէն, արաբերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով զետեղուած է Կաթողիկոսարան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ արձանագրութիւնը:

Դարպասին ամբողջութիւնը տիրական

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ,

ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Մեր տունը Լազեր կը բնակէին , եւ ես կը զգուշանայի այդ կողմերը երթալէ : Երբ այդ կողմն երթայինք, կը քարկոծէին մեզ, կը հալածէին մինչեւ եկեղեցին : Տէր Միքայէլ քանդուած պատուհանին վանդակը նորէն իր տեղը դնել տըւած էր երկաթագործներուն, բայց մենք գտած էինք ներս մտնելու միջոցը :

Նման պահուրտուքի մը ընթացքին՝ գտանք բազմաթիւ դասագիրքեր, որոնց հետ նաեւ «Զէյթունի վրէժը» գիրքը: Եկեղեցիին խորանին ետեւը բարձր տեղ մը կար, որու գոյութիւնը ժամկոչն ալ չէր դիտեր: Գիրքը հոդ պահած էինք եւ ամէն անդամ, երբ եկեղեցի կ'ապաստանէինք, կ'առնէինք կը կարդայինք : Կարծես նոր ոդի մը կը ստանայինք :

Թուրք եւ Լազ լակոտներու քաջագործութիւնները դարձած էին ամէնօրեայ : Անոնք ոչ միայն կը հալածէին մեզ, այլեւ քարերով կը կոտրէին դպրոցին ու եկեղեցիին մնացած ապակիներն ալ, յաճախ վիրաւորելով դասարաններուն մէջ նըստած՝ դուլպայ հիւսող ծեր կիները: Օր մը, երբ այսպէս քարերով ու փայտերով հալածեցին մեզ, ապաստանեցանք մանկապարտէզ՝ : Լակոտները համարձակութիւն ստացան եւ եկան դռներն ալ քարկոծել :

Այս անդամ, ամէն վտանդ աչք առնելով ձեռնարկեցինք հակայարձակումի մը , անկիւն մը զետեղուած կղմինտրները կոտրեցինք, կտորները մեր գրպաններուն ու ձեռքերուն մէջ՝ յարձակեցանք փիճերուն վրայ: Խուճապահար փախան, իրար կոխկռտելով :

Տեսանք որ դիմադրութիւնը լաւ արդիւնք տուաւ: Բայց տխրեցանք երբ մեզի դիտել տուին մեր մեծերը .

— Հիմա պիտի երթան, պիտի պատմեն իրենց ընտանիքներուն, եւ անոնք կատղած՝ պիտի ջարդեն մեզ :

Զաքըր տուտու եւ Վերժին քուրիկ յանդիմանեցին մեզ .

— Խե՞նթ էք, չէ՞ք վախնար, եթէ մէկուն գլուխը ծակէք, բոլորս սուրէ կ'անցընեն :

Դիմադրութեան համը առեր էինք, մանաւանդ հոգիով աւելի զօրացած, որովհետեւ մեր մռայլ ենթադրութիւնը չկատարուեցաւ : Այնուհետեւ Թուրքի եւ Լազի լակոտներուն թոյլ չտուինք մտնել մեր բակը :

Որպէսզի չմոռնանք մեր սորվածը , քոյրիկս հաւաքեց իմ տարեկիցներս եւ մանկապարտէզին վարի դասարանին մէջ սկսաւ դաս տալ մեզի, օրուան մէջ մէկ ժամ : Այսպէս մեր դասերուն ընթացքին, օր մը, երբ պառաւ կիներ կրակ վառած լուացք կ'ընէին, լսեցինք Տուտու – Ապլային ձայնը .— Թշուառ, ծեր ու դժուարախօս կին մըն էր, երբեք չամուսնացած, խելքն ալ քիչ մը պակաս: Հետաքրքրուեցանք ու տեսանք թէ թուրք հարուստներու շփացած լաճեր, հակառակ խեղճ կընկան աղաչանքին, կը թափէին լուացքի համար տաքցուցած ջուրը եւ կրակն ալ կը մարէին :

Իսահակը, Պատրիկը եւ ես դուրս խոյացանք , կիսովին վառած փայտերէն մէկը առի եւ յարձակեցայ : Նախ դիմադրեցին , սկսանք քարերով ճակատամարտ մը, ի վերջոյ փախուստի մատնեցինք, մինչեւ բակէն դուրս հալածեցինք : Յետոյ մտածելով որ կը վերադառնան, եկեղեցիին անկիւնները մտանք պահուրտեցանք : Կարդացինք անդամ մըն ալ « Զէյթունի վրէժը», յետոյ կարծես առիւծ կտրած՝ դուրս նետուեցանք, ասպարէզ կարդալու համար Թուրքերուն :

Օր մը, երբ բացակայ էինք, երկու – երեք տարեկանէն մինչեւ եօթը – ութ տարեկան մանչ – աղջիկները կը խաղան բակին մէջ: Այդ միջոցին բազմաթիւ լազի տղաք յանկարծ կը յարձակին , կը սկսին քարել : Խեղճ պզտիկները խուճապահար իրար կոխկռտելով , լալով , պոռալով կը փախչին , բայց դժբախտաբար ճիշդ ճակտին քար մը կը հանդիպի Զմպայեան ըՍտեփանիկին, որուն հայրը Մինաս եղբայրը մորթած էին: Ծանրօրէն կը վիրաւորուի, եւ արիւնը առատօրէն կը սկսի ճակտէն դուրս ժայթքել : Կիները կը վազեն, իրենց խուճապահար պզտիկները կ'առնեն, Լազի տղոց քարերու տարափին տակ ներս կը փախցնեն :

Ստեփանին մայրը՝ Վարդանուշ քոյրիկը բացակայ կ'ըլլայ: Մայրիկս Ստեփանիկը կը գրկէ եւ ներս կը փախցնէ, եւ կը ջանայ տղուն ճակտէն վազող արիւն դադրեցնել, բայց քանի արիւնը կը սրբէ, դարձեալ դուրս կը պոռթկայ: Տղան դեփ դեղին կտրած է, դեղ դարման չկայ :

Մայրիկս ի վերջոյ հացը ծամելով խմոր կ'ընէ եւ վէրքին վրայ դնելով ձեռքովն ալ վրան կը կոխէ, եւ այդպէսով արիւնը կը դադրի, եւ այս դժուարախօս , բոլորէս շատ սիրուած Ստեփանիկը գրեթէ մահուընէ կ'ազատի :

Երբ մեծերս շուկայէն եկանք եւ այս դէպքը իմացանք, կրակ կտրեցանք եւ որոշեցինք այդ յարձակող լաճերուն անպայման ամէն դնով եւ ինչ որ ալ պատահի դաս մը տալ :

ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

(11 Շար.)

ՆՅԱՊԱԿԱՏՆԱԿ

ՎՈՅՏՅՑՍՓ

Երեք օր հետ, իրիկուան օրօթոցը, երբ մայրը տղուն կը պառկեցնէր, ան կը սկսէր երգել հետեւեալ տողերը։ Ես չեմ գիտեր թէ ո՞վ է հեղինակը այս երգին, որ ինծի համար միշտ կապուած պիտի մնայ մանկութեան անուշ յիշատակներուն հետ։ Ես չեմ գիտեր նաեւ թէ ինչո՞ւ այս երգը միշտ տխուր մեղեդիով մը կ՚երգուի։ Ես չեմ գիտեր նաեւ թէ ինչո՞ւ մայրերը իրենց զաւակները կ՚օրօրեն տխուր երգերով

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Աբշալոյս եւ Սուրէն Մովիկեանի, իրենց մօր՝ Սոնա Մովիկեանի մահուան առիթով։ Այս առիթով, Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը փոխան ծաղկեպսակի երեսուն ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրբարանին։ (Մտանալ «Յառաջ»էն)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Թագուհի Գարօղլանեանի մահուան առիթ. Շաւիղէն Այրի Տիկին Լիւսի Օհանեան քսան ֆր. Շաւիղի կապ. Ռա-չին։ Առնուվիլէն Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սարաֆեան քսան ֆր. Կապ. Ռաչի կայանին։ (Այս վերջինը ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Ռաչի Պանեէօ Քաշանի մաս-նաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին Նոյեմի Զաքէյեանէ քսան ֆր. Պ. Գուրգէն Ակոնայեանի մահուան քառա-սունքին առիթ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան։

	Ֆրանք
Նախկին գումար	186,112
Տէր եւ Տիկ. Ներսէսեան	1,000
Տիկին Մաննիկ Քոչարեան	100
Բարեպաշտ Տիկին մը	100
Տիկին Գէորգօֆ	100

Տէր եւ Տիկին Մինասեան Լուքֆիք փաստանեանի մահուան առիթ. փոխան ծաղկեպսակի յիսուն ֆրանք, Տիկին Թ. Պօյաճեան յիսուն, Տիկին Սաղաթիէլեան յիսուն, Տիկին Նորա Տիկին Հարենցի մահուան առիթ. փոխան ծաղկեպսակի 50, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան Լուքֆիք փաստանեանի մահուան առիթ. փոխան ծաղկեպսակի յիսուն, Տիկին Հը-ռիփսիմէ Խոնդկարեան իր մայրենի Աբ-շամ Խոնդկարեանի յիշատակին յիսուն, Տիկին Նարդուհի Զօլաքեան յիսուն։

Ընդհ. գումար 187,762 ֆրանք։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյն վերաշինութեան եւ օծման 9րդ տարելիցը կը կատարուի Կիրակի 18 Դեկտեմբերին։

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կ. Ռաչի Փարիզի մասնաճիւղը, ի պատիւ հայ ուսանողներու եւ հասարակութեան, կը սարքէ ճաշ - խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ 10 Դեկտեմբեր, Երեքշաբթի ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9)։

Ճաշավճարին 10 ֆրանք, իսկ ուսանողները ձրի։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր երիտասարդներու կողմէ։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դեկտեմբեր 18ին

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, կէսօրէ ետք ժամը չորսին վարժարանին մէջ։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԶԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ընկեր. ընդհ. ժողովը Ուրբաթ (9 Դեկտ.) ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան Օնպաշեան սրահին մէջ։

Կը դասախօսէ ընկ. Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ Նիւթ ունենալով՝ 1860ի Ազգ. Սահմանադրութիւնը։

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի երկսեռ երիտասարդները այս խիստ չահեկան դասախոսութեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՀԱՅՐ. Հայր. Միութեան Մար-սէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ տեղւոյն վրայ։ Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին։ Բացակայ անդամներուն ձայնը նկատի չառնուիլը։

ՀԱՄԱՀԱՅՐ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին անդամական ժողովը այս Կիրակի, առաւտեան ժամը 9·30ին, Ռուէրէն Նաճարեանի բնակարանը, 39 Շըմէն տը Պոռ Քարնօ, Լա Կաւոր։ Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն որ անպատճառ ներկայ ըլլան։

ԱՄՍՈՅ ՄԱՐՏԻՆ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS
Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՑԹԸ ԿԸ ՑԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

TRESORS DE LA PEINTURE
JAPONAISE
du XIIe au XVII ^e siècle
Musée du Louvre
du 4 Novembre au 31 Décembre

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Ռաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին։

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը
Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 - 24
Ամպասատէօրի *սրահին մէջ*
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին։
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Մկաուտական ոտնաձառ - հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արեւնոյէններու։ Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազրնօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Անիէռի Նոր Սերունդին կողմէ, կիրակի (Դեկտ. 11) ժամը 16·30ին Անիէռի Քաղաքապետարանին սրահը։

(Centre Social et Administratif,
Mairie d'Asnières).

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Նիւթ.— Հայ երիտասարդութեան դերը Սփիւռքի մէջ։

×

Հինգշաբթի, 15 Դեկտեմբեր ժամը 20·30ին, Փաթրոնաժ Միւնիսիփալի սրահը, Իլ Սէն - Փիէռ, Ալֆորվիլ։

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի խումբին կողմէ։

Կը խօսին ՀԱՅՐ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱԶՏԻԿԵԱՆ (*Հայերէն*), «Հայ ժողովուրդի անկախութեան պայքարը»։

ՏԻԿԻՆ ՇԱՒՔ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ (*Ֆրանսերէն*) «Գրական կեանքի զարգացումը Հայաստանի մէջ 1920էն ի վեր»։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի օրացոյցները երկու կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով։

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն։

Ստանալու համար դիմել Ազգային Առաջնորդարան,
3 Րիւ Սէն Տոմինիք, Մարսէյլ (1)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Ակունք

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ
16րդ հատոր

Ճոխ բովանդակութիւն, նկարազարդ հրատարակութիւն։

Դիմել խմբագրութեան,
ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ
46, Րիւ Ռիշէ, Փարիզ (9)

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18։ Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քաւէ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի (12 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, ընկեր Ցարուխիւնի ճաշարանը՝ փլատը Ֆէք։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղիին նորոգութեանց պատճառով ժողովը տեղի կ'ունենայ 19 Րիւ Վոլթէռ, Ֆուայէ թէ Վիէօ Թրավայէօր։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, այս Շաբաթ ժամը 21ին։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ, Չորեքշաբթի 14 Դեկտ. ժամը 21ին։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, Ուրբաթ 16 Դեկտ. ժամը 21ին։

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբ, Ուրբաթ 16 Դեկտ. ժամը 21ին։

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ եւ ՎՌԱՄԵԱՆ խումբերը միասնաբար Շաբաթ 17 Դեկտ. ժամը 21ին։

ԲՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ, Կիրակի, 18 Դեկտ. ժամը 15ին։

ՔԵՌԻ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր ժամը 15ին։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտ. ժամը 15ին։

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր, ժամը 18ին։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր ժամը 18ին։

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան
Ֆրանսայի շրջանի
1967ի ՕՐԱՑՈՑՑԸ

Գիւն 3 ֆրանք, դիմել տեղական վարչութիւններուն, Հայախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. վարչութեան։

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève
Histoire de l'Arménie
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գիւն 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	միջոցու 1/4 սիւռեակ
ՀՈԳԵՀԱՆԴԻՍՏ	25 Ֆ.	միջոցու 1/8 սիւռեակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ։ ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծառայով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ
10
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
10 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10784

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.784

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Հայաստանի անկախութեան երեսուն ամիսները «երազի նման անցան գնացին»:

1920 Դեկտեմբերի սկիզբը ամէնէն յոռետեսներն անդամ չէին կրնար երեւակայել, որ հայ ժողովուրդը վեց դարու ստրկութենէ ազատագրուելէ ետք կրկին պիտի իյնար օտարի լուծին տակ: Պիտի կորսնցնէր արեան հեղեղներու գնով իր ձեռք բերած անկախութիւնը:

Լաւատեսները կը կարծէին, որ ժամանակաւոր երեւոյթ է Հայաստանի դրաւումը կարմիր բանակին կողմէ: Կը յուսային, որ Հայերը շատ չանցած վերստին պիտի տիրանային իրենց անկախութեան:

Չէ՞ որ առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին բոլորի շրթներուն վրայ էին նախագահ Ուիլսընի 14 կէտերը: Ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը օրուան նորութիւնն էր: Բազմաթիւ ազգեր կը թօթափէին օտար բռնակալներու լուծը եւ ազատութեան ու սեփական հայրենիքի տէր կը դառնային:

Հայերը աւելի քան ուրիշ որեւէ ազգ իրաւունք ունէին ինքնորոշման, ազգահաւաքման եւ անկախութեան:

Մոսկուա իբրեւ բարեկամ կը մօտենար Հայերուն: Իր գործակալները հինգերորդ զօրասիւն կազմած՝ համայնավարութիւն կը քարոզէին հայկական բանակի դինուորներուն, թելադրելով անոնց զէնք չվերցնել Թուրքին դէմ:

Քեազիմ Քարապէքիրի արշաւանքի օրերուն «Մուսթաֆա եղբա՛յրդ է գալիս» կը փսփսային անոնց ականջներուն:

Հակառակ Մոսկուայի լիազօր Լըգրանի 1920 Դեկտեմբեր 2ի դրաւոր յանձնառութեանց, կարմիր բանակը Հայաստանի խորհրդայնացման առաջին օրերէն սկըսեալ ահուսարսափ տարածեց քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ:

Զերբակալեց ու աքսորեց հայկական բանակի հարիւրաւոր սպաները: Բանտարկեց մտաւորականները: Ու երբ բանտին մէջ կացիններով սկսան սպաննել զանոնք, ազատատենչ ժողովուրդը ապստամբութեան դրօշ պարզեց եւ կարմիր բանակը դուրս քշեց Հայաստանի սահմաններէն 1921 Փետրուար 18ին:

Հայը առաջինը եղաւ բոլշեւիկեան բռնակալութեան դէմ ծառացողը: Հունդարացիները 35 տարի ետք օրինակ պիտի առնէին Հայերէն:

Սթալինի բռնակալութեան դաժան օրերուն հայ ժողովուրդը արիւնաքամ եղաւ երկրին մէջ: Համբերութեամբ կուրծք տուաւ վարչաձեւի բոլոր վայրագութեանց: Զարքաշ ու տոկուն՝ քաջութեամբ դիմադրեց «հանճարափայլ»ի սադրանքներուն, որոնք երբեմն «ցեղասպանութեան» աստիճանին հասան:

Ամէն տարի Ապրիլին կ՝ոգեկոչենք Մեծ Եղեռնին զոհ մեր մտաւորականներուն եւ մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը:

Սակայն մոռացութեան տուած ենք 1936, 1937 եւ 1938 տարիներուն Սթալինի եւ իր չար ոգին Բերիայի անարգ բռնակալութեան զոհ դացած մեր հազարաւոր մտաւորականները, սկսեալ Հայաստանի կոմկուսի քարտուղար Աղասի Խանջեանէն:

Մոսկուայի մէջ կոմկուսի համամիութենական 20րդ համագումարի ընթացքին, երբ Խրուշչեւ դիմակազերծ ըրաւ «ժողովուրդներու առաջնորդը», ռուս պատասխանատու համայնավար վարիչներ վերջապէ՛ս ծալքերը բացին եւ հրապարակաւ խոստովանեցան, որ այդ չարաշուք տարիներուն առ նուազն 3500 հայ մտաւորականներ, — գրագէտ, բանաստեղծ, ուսուցիչ, կուսակցական եւ հանրային գործիչ – գնդակահարուած, բանտերու կամ Սիպերիոյ աքսորավայրերուն մէջ մահացած էին: Անոնց մէջ էին բազմաթիւ հաւատաւոր համայնավարներ:

«Հայրենական պատերազմ»ին մէջ զոհուած էին աւելի քան հարիւր հազար հայ երիտասարդներ: Բայց անոնց արիւնը նժարի մէջ չդրուեցաւ յաղթանակէն ետք: Հայաստան մնաց նոյն նեղ սահմաններուն մէջ, այնպէս՝ ինչպէս ստացեր էին Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութենէն:

Մոսկուա ո՛չ մէկ բարեացակամ ճիգ ըրաւ զոհացնելու համար Հայերը: Խօսքը չենք ըներ Ուիլսընեան սահմաններուն, նոյնիսկ 1914ի ռուսեւթուրք սահմաններուն, ներքին սահմաններն անդամ չսըրբագրուեցան: Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը ցարդ կը մնան օտարի տիրապետութեան տակ:

1945 Յուլիսին Սթալին Փոցտամի մէջ յուզեց Կարսի եւ Արտահանի խնդիրը, այս երկու նահանգներու վերադարձին կապելով Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցներուն վրայ հակակշիռ ունենալու իրաւունքը:

Այս վերջին պահանջը անընդունելի էր Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու համար: Սթալին մերժումի բախեցաւ ու ա՛լ չըպնդեց:

Յետագային յայտնուեցաւ, որ անիկա Կարսն ու Արտահանը կը պահանջէր ո՛չ թէ Հայերուն, այլ Վրացիներուն համար: Վիշինսկի՝ Խորհրդային Միութեան գլխաւոր պատուիրակը ՄԱԿի մօտ՝ 1947 Հոկտեմբեր 24ին Նիւ Եորքի իր պատմական ճառով բացէ ի բաց հաստատեց այս կէտը:

Սթալին Վրացի հայրենասէր էր: Կ՝ուզէր մեծցնել Վրաստանը, ի վնաս Հայերուն:

Իսկ «գեներալիսիմուս»ի մահէն (1953 Մարտ 5) երեք ամիս ետք, 1953 Մայիս 30ին արտաքին գործավար Մոլոթով ծանուցագիր մը ներկայացուց Անգարայի կառավարութեան, «յանուն Հայաստանի եւ Վրաստանի»՝ հանդիսաւորապէս յայտնելով, որ Թուրքիայէն հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունին:

Իսկ Խրուշչեւ Անգարայէն Մոսկուա այցելող թուրք երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու պատուիրակութեան մը առջեւ յայտարարեց թէ Թուրքիայէն հող պահանջողը Սթալինն էր: Հիմա որ անիկա չկայ, Թուրքը կրնայ հանդիստ քնանալ»:

Հայաստանի խորհրդայնացման 46րդ տարեդարձին առթիւ ակամայ վերյիշեցինք մեր երկրին պարտադրուած օտար, խորթ վարչաձեւին բացասական կողմերը, իբրեւ պարզ ճշմարտութիւններ:

Շատ բան փոխուած է անշուշտ 1920էն, մանաւանդ «հանճարափայլ»ի մահէն ասդին: Շինարարութեան, ճարտարարուեստի եւ մշակոյթի զանազան ճիւղերուն մէջ մեծ յառաջդիմութիւններ եւ նուաճումներ կատարած է Հայաստան՝ վարչաձեւէն աւելի շնորհիւ Հայու ստեղծագործ բնածին տաղանդին եւ յամառ աշխատունակութեան:

Յառաջ քառասուն տարիէ ի վեր օրը օրին զոհունակութեամբ կ՝արձանագրէ հայրենիքի ներքին կեանքի դրական կողմերը: Անվերապահօրէն կը գնահատէ հայ դիտնականներու, արուեստագէտներու եւ ամէն կարգի մտաւորականներու կատարած աշխատանքներն ու ձեռք բերած արդիւնքները մշակոյթի զանազան մարզերուն մէջ:

Հաճոյքով արձագանդ կը դառնայ Հայաստանի երիտասարդ սերունդին մէջ յայտնաբերուած հայրենասիրական արտայայտութեանց, որոնք յայտարար նշաններ են ապագայ լաւագոյն հեռանը կարներու:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԻԳԻՆԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՃԱՌԸ

Վարչապետ Կոսիգին Ֆրանսական իր վերջին օրն անցուց Ռամպույէ, ուր որսորդութեան կողքին, ունեցաւ նաեւ քաղաքական խօսակցութիւններ: Լաւագոյն «հրացան»ը նկատուած է Կրոմիքօ, որ 263 փասիան եւ 23 ճագար սպաննած է:

Խորհրդային կարմիր դրօշակն իր մուրճով ու մանգաղով կը ծածանէր Ռամպույէի դղեակին վրայ երբ առտուան 10ին, կը ժամանէր Կոսիգին եւ խորհրդային պատուիրակութիւնը:

Կոսիգին կ՝առաջնորդուի իր յարկաբաժինը՝ արքայական սենեակները եւ ըստ աւանդութեան այն սենեակը որ կը տրուի Կոսիգինի Ֆրանսուա Ա.ի սենեակն է, ուր եւ մեռած է թագաւորը: Այդ սենեակէն անցած են Ֆրանսայի բոլոր թագաւորները եւ վերջին տարիներուն Այզընհաուըր, Քենըտի, Մք. Միլըն, Ատնաուր, Պուրկիպա եւ անշուշտ՝ Խրուշչեւ:

Յերեկուան ճաշէն ետք է միայն որ կը սկսին գլուխ գլխի խօսակցութիւնները: Ներկայ է միայն Արտաքին նախարարութեան պաշտօնական թարգմանը՝ Իշխան Անտրոնիկով:

Գլուխ գլխի այս խօսակցութիւնը երրորդ եւ վերջինն է զոր Կոսիգին եւ տը Կոլ կ՝ունենան:

Մինչեւ Կոսիգինի մեկնումը ոչ մէկ միացեալ զեկոյց կամ յայտարարութիւն հրատարակուած է: Կոսիգին Մոսկուա կը վերադառնար Ուրբաթ առաւօտ, մինչ նոյն օրը ժամը 4ին միայն կը հրապարակուէր զեկոյցը: Կը կարծուէր թէ Կոսիգին ուղած է նաեւ Պոդգորնիի եւ մանաւանդ Բրեժնեւի կարծիքն առնել, նախապէս:

Կոսիգին, ինչպէս նախատեսուած էր, ճառ մը խօսեցաւ Ֆրանսական հեռատեսիլէն, որ մօտ կէս ժամ տեւեց: Մինչ կը խօսէր, ռուսերէն, թարգման մը կը կատարէր թարգմանութիւնը:

Կոսիգին շեշտեց — Ֆրանսա եկանք շարունակելու համար այն մեծ աշխատանքը զոր սկսանք անցեալ ամառ երբ Զօր. տը Կոլ Մոսկուա էր: Այն քանի մը օրերը զորս անցուցինք ձեր երկրին մէջ, ամրապնդեցին մեր համոզումը որ Ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութեանց զարգացումը համապատասխան է խորհրդային եւ Ֆրանսացի ժողովուրդներու շահերուն: Մեր երկու երկիրներու մերձեցումը ժամանակաւոր բնոյթ չունի եւ անցողակի տուեալներու հետեւանք չէ: Շատ որոշ գիծ մըն է, պայմանաւորուած այն գիտակցութենէն զոր ունինք Ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութեանց տարողութեան մասին, ինչ կը վերաբերի մեր երկու երկիրներու ապահովութեան եւ միջազգային ու եւրոպական ապահովութեան ամրապնդման»:

Կոսիգին յայտնած է անշուշտ թէ Վիէթնամի պատերազմը չէր կրնար մաս չկազմել Ֆրանքեւխորհրդային խօսակցութեանց եւ աւելցուցած — «Խորհ. Միութիւնն ու Ֆրանսա բաւական հասարակաց տեսակէտներ ունին ինչ կը վերաբերի Վիէթնամի մէջ անցած – դարձածին»:

Կոսիգին իր ճառը վերջացուցած է պանծացնելով Ֆրանքեւխորհրդային բարեկամութիւնը:

Կոսիգին Ռամպույէէն կ՝անցնէր Օրլի Ուրբաթ առաւօտ ու կը մեկնէր ուղղակի Մոսկուա:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻԱ դրաւեց Իրաք Փեթրոլիըմ Քըմփէնիի հաստատութիւնները որոնք իր հողամասին վրայ կը գտնուին: Սուրիա կը պահանջէր որ զգալի յաւելում մը ստանայ այն գումարին վրայ զոր կը դանձէ քարիւղի ընկերութենէն թրանզիթի իրաւունքի եւ Պանիաս նաւահանգիստին օգտագործման համար: Ընկերութիւնը համաձայն էր 25 առ հարիւր յաւելում կատարել, բայց ոչ յետնեալ իրաւունքներով: Դամասկոս միայն անցեալի համար (1966 Յունուար մէկէն Սեպտ. 30) 3 միլիոն 748 հազար 904 անգլիական ոսկի կը պահանջէ: Ինչպէս ծանօթ է ընկերութեան բաժնեթուղթերուն հինգ առ հարիւրը կը պատկանի Կիւլպէնկեան հաստատութեան, իբրեւ ժառանգորդ Գալուստ Կիւլպէնկեանի:

ԱԼԵՔ ՓԻԼԻՊՊՈՍ

Յաւով կ՝իմանանք թէ Դեկտեմբեր 4ին, Ֆրէզնոյի մէջ յանկարծամահ եղած է ընկեր Ալէք Փիլիպպոսեան:

Հիմնադիր անդամներէն Քալիֆորնիոյ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան, մեր ողբացեալ բարեկամը վերջին անգամ խօսք առած էր Համաստեղի ճակատագրական յոբելեանին, որ տեղի կ՝ունենար Նոյեմբեր 26ին Լոս – Անճըլըսի մէջ եւ ուր յանկարծամահ կ՝ըլլար տարաբախտ գրագէտը:

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին:

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պոսթընի մեր պաշտօնակից՝ «Հայրենիք»էն կը տեղեկանանք, թէ հայրենաշունչ գրագէտ Համաստեղի ազգային յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր մէկին, Մեծ. Պոսթընի Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մէջ:

Թաղման արարողութիւնը կատարուած է նախագահութեամբ Ամերիկայի եւ Քանատայի Կիլիկեան թեմի առաջնորդ Տ. Հրանդ Արք. Խաչատուրեանի, շրջապատուած՝ քահանայից դասով:

Սգակիրներու հոծ բազմութիւն մը լեցուցած է եկեղեցին, ուր առաջնորդուած է դագաղը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, «Հայրենիք»ներու խմբագրութեան եւ վարչութեան Հ. Օ. Միութեան եւ ողբացեալ գրագէտին Յոբելենական Կեդր. Յանձնախումբի, Փերչենճի հայրենակցականին եւ այլ ներկայացուցիչներու ընկերակցութեամբ:

Արարողութիւններէն ետք, առաջնորդ սրբազանը նախ ցաւակցութիւն յայտնած է՝ յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Խորէն Ա.ի, ազգ. երեսփոխանական ժողովին եւ Կեդր. վարչութեան, ապա խօսած է դամբանական մը, Ս. Գրքին սերմնացանին առակով:

Յուղարկաւորներու թափօրը, բազմաթիւ ինքնաշարժներով դացած է Պրայթընի գերեզմանատունը, ուր հողին յանձնուած է Համաստեղի աճիւնը:

Սգակիրներու հոծ բազմութիւն մը շրջապատած է դագաղը գերեզմանատան մէջ, ուր կրօնական վերջին արարողութենէն ետք, դամբանական խօսած են՝ գրագէտ Արամ Հայկազ՝ Համաստեղի Յոբելենական Կեդր. Յանձնախումբին կողմէ, ընկեր Բիւզանդ Կռանեան՝ յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Քալիֆորնիոյ Կեդր. Կոմիտէին, ընկեր Եդուարդ Սահակեան՝ Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէին, «Հայրենիք»ներու խմբագրութեան եւ Հ. Օ. Միութեան, եւ ընկեր Աստուր Կիրակոսեան՝ յանուն Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի ներկայացուցչին:

ՍԵԻ ԿԱՐԱՊՆԵՐԸ

Բնակարանիս մօտ 18րդ դարուն շինուած պառոք ոճով դեղեցիկ փոքր դըղեակ մը կայ, շրջապատուած ծաղկազարդ պարտէզներով, աւազաններով, որոնց մէջ ջուրը կը ցայտէ եւ յետոյ ջրվէժներ ձեւացնելով կը հոսի աւելի ցած գտնուող աւազաններու մէջ, եւ լայնատարած անտառներով, որոնց ճամբաները մինչեւ Հռենոսի եզերքը կը հասնին :

Դղեակին առջեւը արուեստական բաւական մեծ լճակ մը շինուած է, որուն վրայ կը լողան հարիւրաւոր ճերմակ, թուխ եւ բազմերանգ բադեր, որոնց փետուրները արեւին շողերուն տակ կը փայլին մետաքսի նման : Օդին մէջ կը թռչըտին անհամար ծովային թռչուններ, կարծես խնդալով, իսկ ջուրին վրայ կը ծփան ճերմակ եւ սեւ կարապներ :

Գեղեցիկ օդերուն, հռենոսեան քաղաքներէն հազարաւոր մարդիկ կուգան այս մեծ անտառին մէջ պտըտելու, մաքուր օդ ծծելու, այցելելու պատմական դղեակը եւ թռչուններու թանգարանը, ուր կրնան լսել տեղական թռչուններու յատկանշական երգը, կոխելով ելեկտրական կոճակի մը վրայ ...

Քիչ անդին կայ պուրակ մը, ուր ըսկիւռներ՝ իրենց մուկի գլուխով եւ մարմնէն աւելի երկար մուշտակապատ եւ պըղընձագոյն պոչով, բոլոր պտըտողներուն հետաքրքրութիւնը կը շարժեն : Սկիւռները հոս այնքան ընտելացած են մարդոց որ ծառերէն վար կը մագլցին եւ քիչ մը վախով կը մօտենան կոկող ըրած տղոց եւ անոնց ափին մէջէն արագ շարժումով մը կ՚առնեն կուտը եւ ոստումով մը կը մագլցին նորէն մօտակայ ծառի մը բունէն վեր : Ի՛նչ մեծ երջանկութիւն եւ անմոռանալի ապրում այն տղեկին համար, որուն ափէն կ՚ուտէ սկիւռը...

Ամէնէն զօրաւոր ձգողական ուժը բոլոր այցելուներուն վրայ ունի սակայն արուեստական լճակը՝ իր կղզեակով, ջրացայտ կեդրոնով եւ հազարաւոր թռչուններով : Հոն կեանք կայ, շարժում : Բադերը կը վազվզեն ջուրին վրայ, երբեմն զիրար կը հալածեն կամ նետուած հացի պատառի մը վրայ կը յարձակին : Ծովաթռչունները աւելի ճարպիկ են : Անոնք օդին մէջէն կտուցով կը բռնեն նետուած պատառիկը իրենց թռիչքի ընթացքին, երբեմն ալ քանի մը երկվայրկեան օդին մէջ իրենց մարմինը առկախ պահելով որոշ բարձրութեան մը վրայ, առանց դիրք փոխելու :

Հապա մայր բադե՞րը... իրենց շուրջ հաւաքած դեռ հաւկիթէն նոր ելած ութէն տասը ազազուն, փոքրիկ բայց արդէն չարաճճի վառեակները, ընտանեկան պըտոյտ կը սարքեն ջուրերուն վրայ եւ վա՛յ այն միւս օտար բադին, որ մօտենալ փորձէ ձագուկներուն ...

Բնութեան այս ուրախ պատկերին մէջ պէտք չէ մոռնանք կարմիր ձուկերը : Անոնք հազարներով կը լողան թափանցիկ ջուրին մէջ եւ երբեմն միայն իրենց գլուխը կը հասցնեն մինչեւ ջուրին մակերեսը՝ քիչ մը օդ ծծելու համար : Ասոնք ալ, երբ հացի պատառ մը իյնայ ջուրին մէջ, կը խուժեն վրան եւ ինչպէս միշտ կեանքի մէջ՝ առաջին խածնողը տէր կը դառնայ պատառին ...

Բայց այս ամէնուն մէջ ի՛նչ բացառիկ եւ տպաւորիչ են սա զոյգ մը կարմիր կըտուցով սեւ կարապները :

Սեփ – սեւ են անոնց փետուրները, հանքածուխի պէս կիսափայլ, միայն կըռնակին վերջնամասին փետուրներուն մէջէն ճերմակ կէտ մը կ՚երեւայ :

Այս երկուքը, սեւ կարապներու այս զոյգը, վիզերը բարձր, գլուխները հըպարտօրէն հազիւ շարժելով, տողանցք կը կատարեն ջուրին վրայ, արհամարհելով կարծես շուրջի թռչուններուն եւ բադերուն ուրախ եւ անհանդարտ վազվզուքը, յաճախ անտեսելով անոնց գոյութիւնը իսկ :

Այս սեւ կարապները միւսներէն կամովին մեկուսացած՝ միշտ կը մնան իրարու հետ, իրարու մօտ : Առջեւէն կ՚երթայ քիչ մը մեծկակը՝ արուն, անկէ պատշաճ հեռաւորութեան վրայ կը հետեւի աւելի նուրբը՝ էգը, արուին հետ համաչափ ծըփանքով ...

Տեսակ մը յարգանք պարտադրող վեհութիւն կայ իրենց տողանցքին մէջ : Արդեօք սեւ գո՞յնն է որ այդ լուրջ տըպաւորութիւնը կը ձգէ, թէ բնազդաբար տեղեակ են անոնք իրենց վտարանդի կեանքին :

Սեւ կարապները տեղացի չեն, այլ բերուած են հեռաւոր Աւստրալիայէն, եւ հոս, իրենց համար այս օտար շրջապատին մէջ՝ անոնք կը մնան առանձին, կ՚ապրին իրենք իրենց : Անոնք չեն խառուիր նոյնիսկ իրենց տեսակի ճերմակ կարապներուն : Երբեմն, երբ իրենց ծփուն ընթացքը տանի զիրենք միւս ճերմակ կարապներու խումբերուն մօտ, չեն յամենար հոն, այլ կը շարունակեն իրենց համաչափ ընթացքը եւ կը հեռանան լճին բացերը : Կ՚ըսեն թէ անոնք նոյնիսկ թուխս կը նստին երեք կամ 4 ամիս աւելի ուշ քան տեղացի ճերմակ կարապները, որովհետեւ իրենց բուն հայրենիքին՝ Աւստրալիոյ մէջ՝ Հոկտեմբեր ամիսն է ձագուկներ ունենալու ժամանակը....

Վտարանդի սե՛ւ կարապներ ...

Օտարութեան մէջ մի՛շտ իրարմէ անբաժան, ե՛ւ հպարտ ... բնութեան օրէնքով :

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Պինրաթ, 24 Նոյ. 1966

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԽՕՍՔ

ՆՈՒԱՐԴ ՍԻՐՈՒՆԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հոդեպէս կազդուրուած, լրիւ խանդավառութեամբ զեղուն՝ երբ Պուքրէշի ճըգնաւորը, 28 Նոյեմբերի առաւօտուն իր բոյնը կը դառնար մայր – հայրենիքէն, ահաւոր գոյժը զայն կը դիմաւորէր իր տանը սեմին : Երկու օր առաջ, իր աչքերը առ յաւէտ փակեր էր աննման Նուարդը, ան որ նախ դպրոցական սեղաններէն տասնեակ մը տարի մտերիմ քոյր մը եղեր էր իրեն, եւ յետոյ ամբողջ 47 տարի՝ իր կեանքի ընկերը :

Ան, սակայն, կեանքի պարզ ընկեր մը չէր միայն իր ամուսնին, այլ եւ անձնուէր լծակիցը անոր, բաժնելով խռովայոյզ կեանքի մը բոլոր տագնապները, ինչպէս եւ սփոփանքի պահերը, մասնակցելով յաճախ անոր ճիգերուն եւ խրախուսելով զայն իր տքնութիւններուն մէջ :

Հազիւ պատանեկան տարիքը թեւակոխած, հանրային կեանքի մէջ մտեր էր ինքն ալ : Մաս էր կազմեր իրեն դասակից եւ ժամանակակից Տիրուհի Ազարեան – Միսաքեան սերունդին հետ՝ Բերայի Էսաեան Սանուց Միութեան իրերայաջորդ վարչութիւններուն եւ իր աշխատանքի բաժինը բերեր Միութեան բոլոր ձեռնարկներուն մէջ, որոնք այն օրերուն պահ մը ոգեւորեցին Պոլիսը, ուշադրաւ այնքան հանդէսներով, ամառնային դասընթացքներով, Գրական Ասուլիսներով : Պատերազմի չորս տարիները, 1914–1918, դժնդակ օրեր բերեր էին նաեւ իրեն : Ոչ միայն պահապան հրեշտակ մը եղեր էր ան, անզուգական իր քրոջ՝ Անժէլին հետ, այն դժբախտ ու հալածական տղուն՝ որ ստիպուած էր թաքստոցի մը մէջ ծուարած ապրիլ այդ տարիներուն, եւ որ ուրիշ ապաւէն չունէր՝ եթէ ոչ հէք ու անբախտ մօր մը բովանդակ անձնուիրութիւնը, աքսորի մէջ տուայտող զոյգ մը եղբայրներուն կսկիծը ներսը, բայց եւ իր զոհաբերութիւնը անվեհեր կերպով ի ըսպաս էր դրեր վտանգաւոր գործերու մէջ ալ, որոնց պատմութիւնը պէտք է որ դրուի օր մը :

1918 – 1919ի ընդհ. պատերազմի եղերական տարիներուն յաջորդող զինադադարի չորս տարիները, ոգեւորութեան օրեր եղան նաեւ իրեն համար ալ :

Փախստական ու կամաւոր բանտարկեալին՝ մօրը ու եղբօրը անսահման զոհաբերութեան կողքին, երիտասարդ մըտաւորականին փրկութեան մեծ չափով սատարած էր նաեւ ան որ շուտով իր կեանքը վերջնապէս պիտի կապէր անոր, բաժնելով այնուհետեւ անոր հոգերը եւ տքնութիւնները, իր կարգին ինք ալ սիրտ ու հոգածութիւն վատնելով օրուան նոր պահանջներուն համար, որոնցմէ ամէնէն շատ իր հոգիին մօտիկ էր դտեր նուիրուելու իր խնամքը՝ ամէն օր յայտնուող որբերուն :

Շատ չանցած՝ ինք ալ ձեռք առաւ տարագրութեան ճամբան իր ամուսնին հետ, երբ 1922ի փոթորիկը ցրեխ – ցրեխ բրաւ Պոլիսը, նոր կեանք մը սկսելու համար ռումէն ասպնջական հողին վրայ : Հոն, տասնեակ տարիներու ընթացքին իր բարի սրտին ամբողջ դուրգուրանքը սպառեց հանրային բազմաթիւ ձեռնարկներու մէջ, նախ հայ մարզական շարժման կողքին կեցած, մասնակից անոնց ճամբարներուն, փայլ տալով անոնց մրցահանդէսներուն կամ հետեւելով անոնց դէպի Թրանսիլվանիա կատարած շրջագայութեանց :

Ապա, իբրեւ անձնուէր մայր մը, հոգեւին փարեցաւ, իրենց բախտին լքուած հայ որբուհիներու հոգածութեան, աւելի ետքը իր խնամքին տակ առաւ բախտաղուրկ հայ մամիկները Պուքրէշի հայ Ծերանոցին, եւ հուսկ ուրեմն, վերջին պատերազմի տարիներուն, երբ Ռումանիան կ՚ողողուէր հայ ռազմագերիներով՝ ճամբարէ ճամբար վազեց, բաշխելու համար անոնց յոյս եւ սփոփանք :

Ան, իր կեանքի ընկերոջ կողքին, եղաւ անոր մշակութային ձեռնարկներուն մէջ եւս մասնակից : Եթէ գլուխ ելան Ռումանահայ Կեդր. Մատենադարանը, Հայ Արուեստի ցուցահանդէսը, ՀայՄշակոյթի Տունը, հայ արուեստին նուիրուած այնքան հանդիսութիւնները Հայերու եւ Ռումէններու համար, ինչպէս նաեւ Հայերու պարբերական այցերն ու հանդէսները, մշակոյթի այն օճախին մէջ որ Վըլէնի – Տէ – Մունթէն էր, նախաձեռնողները՝ բան մը կը պարտին իր ոգեւորութեան ու աշխատանքին :

Փոխարէն՝ զայն սրտանց սիրեց Պուքրէշի բովանդակ հայ գաղութը, ինչպէս եւ ռումէն այն մտաւորականութիւնը, որուն հետ շփման մէջ էր իր ամուսինը, սկսելով մեծանուն Նիքոլա Եորկայէն : Յարգանքի այդ զգացումներուն արդիւնք էր այն խոր կսկիծն ու սրտագին ազապատանքը, որով շրջապատեցին զինքը բոլորը, երբ 1944 Դեկտեմբեր 28ին, անհատի պաշտամունքի այն եղերական տարիներուն, քանի մը հայանուն սինլքորներու իսկ դաւով, դիշերանց տունէն վերցուցին կեանքի իր ընկերը՝ հեռաւոր Սիպերիոյ մէջ քաւել տալու համար իր չգործած մեղքերը :

Քաջ եղաւ ան՝ այս փորձութեան պահուն ալ, ինչպէս եղեր էր առաջին պատերազմի ահաւոր տարիներուն : Յոյսը երբեք չլքեց նոյնիսկ երբ պտուղ չտուին ռումէն կառավարութեան մօտ երիցս կատարած դիմումները եւ Խորհ. Հայաստանի իշխանութեանց երկու տարուան աշխատանքները՝ իր ամուսինը Բերիայի ճիրաններէն խլելու համար :

Եւ սակայն հոգեկան իր ուժերը պիտի դաւաճանէին իրեն ի վերջոյ : Իր դժբախտութեան ութերորդ տարուան սեմին, հոգեպէս պիտի փլէր, եւ երբ 1955 Յունուար 19ին, Բերիայի պատուհասու-

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ,

ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Եւ յաջորդ օրն իսկ կազմեցինք խումբը, — Կիւզէլին Հաննէսիկը, որ բնաւ մեր կռիւներուն չէր մասնակցեր (մեղմէ քիչ մը մեծ էր եւ թէ շուկայի տղայ ըլլալով խոհեմութիւն կը համարէր չմասնակցիլ), այդ օրը հետերնիս եկաւ, հայրենիքի հերոս Պատրիկը, Ղատատին Ստեփան աղային (կնոջ հետ սպաննուած) թոռը՝ Ստեփան Կիւմիւշեանը, Իսրայէլ աղային տղան Իսահակը, Խաչիկ էֆէնտիին տղան Արշաւիրը, Անդրէասը եւ ես : Թէեւ Անդրէասին հետ բարեկամ չէինք եւ ամենափոքր պատճառներով իրարու հետ կը կռուէինք, բայց Լազի եւ Թուրքի տղոց դէմ կռուած ատեննիս խիստ միաբան էինք, եւ արդէն մենք երկուքս ուր որ ներկայ ըլլայինք եւ թշնամին որքան ալ շատ ըլլար՝ յաղթանակը մեզի համար ապահով էր : Ան ալ ինծի նման ուժեղ էր, ուղիղ քար նետող եւ խիզախ :

Ստեփանը փախելու հակամէտ էր եւ այդ պատճառաւ զինքը «Ղանճըխ Ստեփան» կը կոչէինք : Իսահակը աւելի խոհեմութեամբ կը շարժէր, իսկ Խաչիկ էֆէնտիին տղան Արշաւիրը, Ճամիին Տակը իրենց տունը բնակելով, բնաւ առիթ չունէր մեր կռիւներուն մասնակցելու, բայց այդ օրը եկած եւ մեր արշաւախումբին միացած էր : Արշաւիրը շատ ընտիր լաւ տղայ մըն էր :

Ութ – ինը տարեկաններուն արդիլած էինք կռիւներուն մասնակցիլ, բայց ասոնցմէ Թագւորիկը շատ անդամ կը փախէր եւ կուգար մեզի հետ, — այդ օրը եւս եկաւ : Այս Թագւորիկը բոլորս ալ շատ կը սիրէինք, հայր մայր չունէր, աքսորին մէջ մեռած էին, որբ էր եւ պառաւ մեծ մօրը հետ կ՚ապրէր : Կարճ եւ իրեն համար լայն տաբատը միշտ մէկ ձեռքովը վեր բռնած, խլլինքը յաճախ մինչեւ բերանը հոսած, դրպանները միշտ խակ պտուղներով եւ մանաւանդ քարերով լեցուն, կռուելու համար միշտ կազմ ու պատրաստ, սեւուլիկ տղայ մըն էր :

Բոլորս ալ միշտ մեր դրպանը քարերով լեցուն կը պահէինք, յանկարծակի յարձակումներու անմիջապէս պատասխանելու համար :

Անդամ մը, դարձեալ մեր բացակայ դտնուած ժամանակ, Իսրայէլ աղային պզտիկ աղջիկը, ութ – ինը տարեկան Սիրարփին (այժմ կողակիցս) իրենց բնակած մանկապարտէզէն մանկարան երթալու համար՝ երբ եկեղեցիին մեծ դրանը առջեւը կը հասնի, Լազի տղաքը կը յարձակին, բայց բարեբախտաբար մեր քաջ Թագւորիկը կը հասնի օգնութեան եւ Սիրարփիին կ՚ըսէ.

— Սիրարփի, ես անոնց քար կը նետեմ ու կը կռուիմ, դուն փախիր, վերջն ալ ես կը փախիմ :

Մինակը, երկու – երեք Լազի տղոց դէմ կռուելով առիթ կուտայ որ Սիրարփին փախի, վերջն ալ ինքը կը փախի :

Այսպէս, Ստեփանիկին վիրաւորուելուն յաջորդ օրն իսկ, դրպանները քարերով լեցուցած՝ եկեղեցիին բակէն դուրս ելանք, Պօղոս աղային տունին դիմացը դտնուող աքսորին ժամանակ հրդեհէն եւ քանդումներէն ետքը կազմուած ընդարձակ բացաստանին վրայ ելանք : Շրջակայ բոլոր տուներուն մէջ Լազեր կը բընակէին : Յարձակողները այդ տուները բնակողներուն տղաքն էին : Մանաւանդ երեք–չորս եղբայրներ կային, որոնք անտանելի էին եւ Ստեփանիկին գլուխը ծակողներն ալ ատոնք էին :

Երբ մեզ տեսան, իրար կանչելով շուտով տասը – տասնըհինգ հոգի դիմացնիս ճակատեցան, որոնց մէջ նաեւ այդ երեք չորս եղբայրները : Մեր ուղածն ալ այդ էր : Երկուստեք խիստ կատաղի քարաձգութենէ մը ետք փախուստի մատնեցինք եւ սկսանք հետապնդել : Բուն յանցաւորները մտան իրենց բնակած տունը, որ իրենց կողմանէ կիսովին քանդուած, զոյգ մը մեծ խարխուլ դռներով խոշոր տուն մըն էր : Երբ տղաքը տունէն ներս փախան, մայրերնին դուրս ելլելով, մեզի անհասկնալի լեզուով մը սկսան պոռալ կանչել : Այդ միջոցին Կիւզէլին Հաննէսիկը մայրերուն մօտ դնաց բողոքելու : Նոյն պահուն կնոջ տղոցմէ մէկը մերկդաշոյն մը ձեռքը դուրս ելաւ եւ մօրը ձախ կողմը կենալով՝ սպառնական դիրք բռնեց : Իսկ ես եւ Անդրէասը ճիշդ դիմացնին տասը – տասնեւհինգ քայլ հեռաւորութեան վրայ կեցած, ձեռքերնիս քարերով լեցուն, կազմ եւ պատրաստ, կը պոռանք մեր ընկերոջ.

— Կիւզէլ, քաշուէ, տը քարինք ... Կիւզէլ, քաշուէ, տը քարինք :

Կիւզէլ մտիկ չէր ըներ : Երեւի կինն ալ թուրքերէն չէր հասկնար եւ իր կարգին կը շարունակէր պոռալ կանչել : Իսկ մեր միւս ընկերները, խնդրին այս ձեւ լուրջ հանդամանք ստանալէն մտահոգ, մեզմէ յիսուն քայլ ետեւ կեցած, «փախէք, տըղաք, փախէք» կը պոռային : Բայց մենք պէտք էր որ Կիւզէլը պաշտպանէինք : Այս ժխորին մէջ էր որ ուրիշ մը ձեռքը ահագին փայտ մը առած՝ ներսէն դուրս խոյացաւ, մեր ընկերոջ Կիւզէլին ուսին սաստիկ հարուած մը տուաւ, այնքան որ ան սկսաւ ցաւէն լալ :

Այլեւս առանց սպասելու որ Կիւզէլը փախի, ուժեղ եւ ուղիղ քարերու տարափ մը տեղացինք :

ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

(12 Շար.)

ՎՈՑՍՓ ՆԱՀԱՏԱԿԸ

— Կամ էշկյոզ, փոսագնացությունը ավարտուն է, ու դուք կարող եք ձեր իրավունքները օգտագործել։ Պարոն ռեժիսոր, ձեր խոսքը։

Ռեժիսորը ոտքի կանգնեց և ձեռքերը թափ տալով՝ սկսեց.

— Ես ինչ որ կարող էի, արեցի։ Ես ինչ որ գիտեի, ասացի։ Ես ինչ որ ուզում էի, պահանջեցի։ Ես ինչ որ կարող էի, ստացա։ Ես ինչ որ ուզում էի, ստացա

Տէր եւ Տիկին Վրէժ Թաւուրեան եւ զաւակները Սեդա եւ Թաւուր, Պ. Հմայ – եակ Ալէքսանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարի Առաքելեան, Այրի Տիկին Մարկրիթ Տէր–Սահակեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Գալուստ Գուշաքճեան եւ զաւակը (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Յովհ. Պէկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տիրան Քայկայեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Լիւսի Մովսէսեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Քէօսկեան եւ Տարագճեան ընտանիքները յաւուղ կը ծանուցանեն ի – րենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՒՈՐ ԹԱԳՒՈՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Աբաֆսի Ալեխսանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 7ին, 66 տարեկանին, իր բնակարանը (Ալֆորվիլ):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Դեկտ. 10) ժամը 13·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆոր – վիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայիս իբր այդ նկատել:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պաներէօ – Քաշանի Կրթական Մարմնոյ

Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 2ին, եկեղեց – ւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած, Հիւգչարթի օրուան հայերէնի եւ պատ – մութեան դասընթացքներու տեղական կրթ. մարմինը, չրջանի բոլոր մխութիւն– ներու ներկայացուցիչներով, դպրոցին նոր սրահին մէջ դումարեց կարեւոր ժո – ղով մը: Կատարուեցան կրթական նոր մարմնոյ ընտրութիւնը հետեւեալ կազ – մով,ատենապետ՝ Պ. Լեւոն Տօնիկեան, ատենադպիր՝ Պ. Սեդրաք Գարակէօզեան, դանձապահ՝ Տիկ. Վարդուհի Գարօղլան – եան: Խորհրդական անդամներ, Տիկին – ներ Պայծառ Պետոնեան, Ռիմմա Քէչէ – մէթեան, Պ. Պ. Մկրտիչ Մալեան, Գէ – որգ Թուֆանեան, Սարգիս Աճէմեան, Քէհեաեան, Յակոբ Մուրաֆեան:

Եղան օգտակար առաջարկներ եւ թելա – դրութիւններ, պիտի դումարուին ծնողա – կան ժողովներ, պիտի սարքուին հանդէս – ներ եւ պիտի կատարուին դիմումներ ծը – նողքներուն՝ որ իրենց երախաները ղրկեն դպրոց եւ յաջողագոյն աշակերտ մը ձրի պիտի ճամբորդէ Հայաստան, վերջապէս համերաշխութիւն եւ համագործակցու – թեան ոգիով պիտի ապահովուի դործին չարունակութիւնը, եկեղեցւոյ վարչու – թեան որոշումին համաձայն:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՅԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Մխութեան: Ինպատառ կրթ. դործին:

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Ֆօնկրէի չքեղ սրահին մէջ: Նուագախումբ կի ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել.— Փափագեան Գրիգոր, հեռ. 60–82–17:
Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52–23–39:
Նէրկիզեան Կարապետ, հեռ. 72–81–19:

Toute la Fluorescence

Tubes 0 m 25 à 0 m 40-4 à 125 w

VENTE et LOCATION

ARABYAN

Fabricant - Eclairagiste

22, Rue Eugène Varlin, PARIS (10e)
(Métro : Chateau Landon)

Tél. NOR 25-54 le soir : SOL 88-32

Votre remise 30 %

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ չրջաններու բոլոր ընկերները (17 Դեկտ.) Շաբաթ դիչեր ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը խօսի ընդհ. Մեհեան

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 18ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ժամերգութիւն Սէն Ժօղէֆ մատրան մէջ:

Կը պատարագէ Դ. Ծ. Վ. Սահակեան:

Հովանաւորութեամբ Վիէնի Հայ. Ազգ. Մխիթեան, նոյն օրը՝ կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Օհանջանեան սրահին մէջ կազ – մակերպուած է, լսարան – խնջոյք մը Հայ Մշակոյթի օրուան եւ Ս. Գիրքի տը – պագրութեան 300ամեակին առթիւ: Կը խօսի Դ. Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին մը, օրուան պատշաճ: Կը հրաւիրուին մեր հայրենա – կիցները անխտիր:

ԾԱՆՕԹ.— Սրահին ջերմութիւնը ապա – հովուած է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Ազգ. Մխիթեանը չնորհա – կալութեամբ առացած է հետեւեալ դու – մարները.— Տէր եւ Տիկին Դ. Մուրատ – եան, իրենց Թոռնիկին մկրտութեան առ – թիւ հարիւր Ֆր. Կրթականին: Պ. Գ. Տօ – նիկեան իր կնոջ մահուան տարեդարձին առթիւ տասը եկեղեցիին: Նալպանտեան ընտանիք, փոխան ծաղկեպսակի Պէկդատ Փիլոյեանի (Ծնեալ Նաճարեան) կամ այլ անուամբ Արուսեակ Սամուէլեանի, քսան եկեղեցիին: Հանդուցեալ Յակոբ Եա – ղուպեանի մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան յիսուն Աղքատա – խնամին, Տէր եւ Տիկ. Գր. Թումասեան յիսուն եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Ա.Ճէմ – եան տասը եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Ո – կերիչեան տասը եկեղեցիին, Պ. Ս. Սա – հակեան հինգ եկեղեցիին:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, ի պատիւ հայ ուսանողներու եւ հասարա – կութեան, կը սարքէ ճաշ – խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ 10 Դեկտեմբեր, ե – րեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Ճաշադին 10 ֆրանք, իսկ ուսանողները ձրի:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր երի – տասարդներու կողմէ:

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյն վերաչինութեան եւ օծման 9րդ տարելիցը կը կատարուի կիրակի 18 Դեկտեմբերին:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԴԱՐԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ
Դեկտեմբեր 18ին

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տո – նածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, կի – րակի, կէսօրէ ետք ժամը չորսին վարժա – րանին մէջ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS
Ընդառաջ երթալով «Ցառաջ»ի կո – չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՑԹԸ ԿԸ ՑԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Անիէռի Նոր Սերունդին կողմէ, Կիրակի (Դեկտ. 11) ժամը 16·30ին Անիէռի Քաղաքապետարանին սրահը:

(Centre Social et Administratif,
Mairie d'Asnières).

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԼԿԵԱՆ

Նիւթ.— Հայ երիտասարդութեան դերը Սփիւռքի մէջ:

×

Հինգշաբթի, 15 Դեկտեմբեր ժամը 20·30ին, փաթրոնաժ Միւնիսիփալի սրահը, Իլ Սէն – Փիէռ, Ալֆորվիլ:

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի խումբին կողմէ:

Կը խօսին ՀԱՅՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՉՏԻԿԵԱՆ (Հայերէն), «Հայ ժողովուրդի անկա – խուրթեան պայքարը»:

ՏԻԿԻՆ ՇԱՒԻՂ ՏԷՐ – ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ (Ֆրանսերէն) «Գրական կեանքի զարգա – ցումը Հայաստանի մէջ 1920էն ի վեր»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՉԱՅՆԱՍՓԻԻՌԻՆ

Մարսէյլի ձայնասփիւռի կայանէն հայ – կական առաջին յայտագիրը կը սփռուի, այս կիրակի իրիկուն ժամը 21·15ին (445 մեթր, միջին ալիք):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Մխիթեան Մար – սէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովո – րական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղ – ւոյն վրայ: Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ դտնուիլ այս կարեւոր ժողովին: Բացակայ անդամնե – րուն ձայնը նկատի չառնուիլը:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Մխիթեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին անդամական ժողովը այս կիրակի, առաւուան ժամը 9·30ին, Ռուբէն Նաճարեանի բնակարա – նը, 39 Շըմէն տը Պոռ Քարթօ, Լա կա – վոթ: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն որ անպատճառ ներկայ ըլլան:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (16 Դեկտ.) Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ: Պար – տաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ըն – կերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները երկուշաբթի (12 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9·30 – ին, ընկեր Յարութիւնի ճաշարանը՝ Փլա տը Ֆէք: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իրենց սովորական հաւաքատե – ղիին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, այս Շաբաթ ժամը 21ին:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ, Ջորէք – չարթի 14 Դեկտ. ժամը 21ին:

ՋԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, Ուրբաթ 16 Դեկտ. ժամը 21ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբ, Ուրբաթ 16 Դեկտ. ժամը 21ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ եւ ՎՌԱՄԵԱՆ խումբերը միասնաբար Շաբաթ 17 Դեկտ. ժամը 21ին:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ, Կիրակի, 18 Դեկտ. ժամը 15ին:

ՔԵՌԻ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր ժամը 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտ. ժամը 15ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր, ժամը 18ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, Կիրակի 18 Դեկ – տեմբեր ժամը 18ին:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ղե – կուչն Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր – ներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

1/2 GROS — **LYON** — DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, Rue Villeroy — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, Rue Vendome — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼՃԻԱ, ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

NOS SPECIALITES

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրչի », « պիպէր », տերեւ, թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուագէթ», « լոզում », «սաղըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ ձուրճ, (Քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահիէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « գաչքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր աչխարհ կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սուրմագ, թարամա, լամիս, Քատայիֆ, եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒՋԱՇԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ
11
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
11 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10785 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.785

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

«Մեռնելէն քառորդ ժամ առաջ ողջ էր»,— կրնայինք ըսել մենք ալ Լա Փալիսի զինուորներուն պէս, որոնք տեսան ու հաստատեցին, թէ իրենց զօրավարը կը կռուէր մինչեւ վերջին վայրկեանը, մինչեւ «մահու սահմանը»:

Պատնէշին վրայ մնաց եւ պատնէշին վրայ մեռաւ մեր Համաստեղն ալ, յոգնած, պարտասած, գրեթէ փլատակի վերածուած, բայց ուխտապահ զօրապետի մը նման արի ու աննահանջ:

«Մեռնիլը բան մը չէ, դժուարը այլեւս չապրիլն է»,— կ'ըսէր Վիկտոր Հիւկօ: Հաւանաբար նոյն բանը ըսաւ ինք իրեն փերչէնճցի ազնուական դիւղացին, երբ զգաց հրեշտակապետին ներկայութիւնը բեմին վրայ, ուր կ'արտասանէր, արտասնելու վրայ էր իր «հուսկ բանք»ը:

Իրապէս, մեռնիլը բան մը չէ մահկանացու մարդուն համար, բայց դժուար է այլեւս չապրիլ, այլեւս չխօսիլ, այլեւս չմտածել, այլեւս չգրել, այլեւս չգործել, այսինքն՝ դադրիլ մարդ մը ըլլալէ եւ դառնալ յիշատակ մը:

Յոբելեանը կարծես դժբախտութիւն բերաւ այս անվեղար վանականին, որուն համար դիւղը վանք մըն էր եւ գրականութիւնը՝ ուխտավայր:

Նախ կորսնցուց իր սրբասուն Սրբուհին: Ասիկա առաջին հարուածն էր, զոր ճակատագիրը վերապահած էր իրեն: Ապա, իբրեւ հետեւանք այս անակնունելի պատուհասին, — երկինքէն երկիր առաքուած.— հիւանդութիւնը զգետնեց իր հոզեղէն արդէն փխրուն անօթը:

Վիշտը եւ ուրախութիւնը հազուադէպ օրէն այսքան համընթաց գնացքով հետեւած են իրարու:

Ամառը, Յուլիս 18ին, մասնաւոր նամակով մը, Համաստեղ կը գրէր մեզի.

«Եօթանասուն տարիքս ինծի համար լաւ տարիք մը չեղաւ, հակառակ անոր, որ յիսուն տարուան գրական աշխատանքներուս գնահատանքը կայ մէջտեղ: Կընոջս՝ Սրբուհու մեծ կորուստէն ետք, հիւանդանոց մտայ բժշկական գործողութեան մը համար: Երկու ամիս ետք նորէն հիւանդանոց գացի եւ դուրս եկայ սրտի տկարութեամբ: Դեռ շաբաթ մըն է, որ վերադարձեր եմ հիւանդանոցէն: Զգիտեմ, թէ ինչ դասաւորումի պիտի ենթարկուի իմ սրտի հիւանդութիւնը: Եւ այս բոլորը՝ իրարու ետեւէ: Ժամանակին ձգած եմ ամէն ինչ եւ բժիշկներու հոգածութեան: Գիտեմ, որ ժամանակը ուրիշ շատ բաներ ալ կրնայ ընել»:

Այդ «բաներ»ուն մէջ ամէնէն «շատը» պատահեցաւ Նոյեմբեր 26ին, Լոս – Անճելըսի մէջ, ուր գացած էր խօսելու իր յոբելեանի տօնակատարութեան առիթով:

Հիւանդ սիրտը դաւաճանած էր իրեն, ինչպէս դաւաճանած էր Գուրգէն Մխիթարեանին ալ, Ուստրի մէջ, ասկէ չորս տարի առաջ:

Քանի մը շաբաթ առաջ, Համաստեղի յոբելեանը կը տօնուէր Ուոշինկթընի եւ ապա նաեւ Մոնթրէալի մէջ: Երկու տօնակատարութիւններուն ալ ներկայ էր յոբելեարը անձամբ, իր հիւանդ սրտով, քայքայուած ջիղերով, յուզումնահար հոգիով, վիշտի եւ ուրախութեան խառնուրդ եւ արդէն բեկուած տրամադրութեամբ:

Իր յոբելեանին առիթով «Յուսաբեր» բացառիկ թիւ մը նուիրեց իրեն: Երեսուրութ տարի առաջ, Միջին Արեւելքի մէջ իր շրջապտոյտի ընթացքին, Համաստեղ հանդիպած էր նաեւ Եգիպտոս: Իրեն ի պատիւ ընդունելութիւններ սարքուած էին Գահիրէի եւ Զակազիկի մէջ: Խօսած էր ինքն ալ: Մեր թերթի այդ տարուան հաւաքածոյէն քաղած եւ հրատարակած էինք այդ զոյգ քաղաքներուն մէջ եւ զոյգ ընդունելութեանց ընթացքին խօսած իր զոյգ ճառերը:

Անդրադառնալով այս իրողութեան, իր նոյն՝ 18 Յուլիս 1966 թուակիր նամակին մէջ մեր ողբացեալ ընկերը կը գրէր մեզի:

«Յիշատակած էիք իմ հին, երիտասարդ օրերու հանդիպումը Եգիպտոս: Էն ի՞նչ լաւ էի այն օրերուն. որքան չէ՛ն էի ու առողջ: Այն չէն գաղութը հետզհետէ կը քանդուի կարծես: Մէկ տարի առաջ Մոնթրէալ գացի դասախօսութեան մը համար. այնտեղ տեսայ մեծցածները, որ այն օրերուն փոքր եղած էին: Զգիտեմ՝ անէծքը որո՞ւ պէտք է տալ: Մասամբ լաւ է, որ մնացիք դուք՝ հին օրերէն բան մը պահելու համար»:

Յայտնապէս ցաւի ու դառնութեան խօսք կայ իր նամակին մէջ Ս. Վարդանեանի «ժանդոտած յօդուածին» համար (իր բառերն են):

Յիշատակութիւնը ընելէ ետք այս «ժանդոտած»ին, Համաստեղ կը գրէ դարձեալ, ցաւագին չեշտ մը դնելով իր խօսքին մէջ.

«Ուզեցի ծանօթացնել իրեն Դաշնակցութիւնը, որուն մասին տգէտ են եւ նախապաշարեալ: Զգիտեմ ինչ հաշուով, ուզած է զիս աղքատ ներկայացնել: Բլուրին վրայի մեր խոշոր տունը փոքրացուցեր է: Կահ – կարասիները ներկայացուցած է մաշած, գորգերը՝ էժանագին, իսկ օղին՝ թրքական: Եւ ըսել, որ մենք այնքան ուրախութեամբ ու սրտաբաց ձեւով ընդունեցանք Հայաստանէն մեր երկու հիւրերը, որոնք փափաք յայտնած էին զիս տեսնելու: Լաւ կ'ընէիք, եթէ անտեսնէիք իր յօդուածը, որ, ինչպէս հաւատացած եմ, արտայայտութիւնը չէ հայրենաբնակ մեր եղբայրներու զգացումներուն»:

Երեսունըութ տարի առաջ, այստեղ՝ Եգիպտոսի մէջ, Համաստեղ գորովանքով ու խանդաղատանքով կը խօսէր մեզի Հայաստանի եւ հայրենաբնակ մեր ժողովուրդին ու գրողներուն մասին:

Հիմա ալ կը յիշենք դեռ իր յատկանշական մէկ խօսքը.— Հայաստանը թող ապրի, մեծնայ, զօրանայ, իսկ ես պարզ բանտարկեալ մը միայն ըլլամ Երեւանի կեդրոնական բանտին մէջ ...

Երեւան չգնաց, Հայաստանը չտեսաւ, բայց ապրեցաւ Երեւանով, ապրեցաւ Հայաստանով:

Այս քանի մը տողը գրեցինք՝ ոգեկոչելու համար իր քաղցր յիշատակը, որ կ'ապրի իրմէ ետք, պիտի ապրի Հայութեան եւ Հայաստանի համար:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սովորականէն շատ երկար է Ֆրանքեւխորհրդային յայտարարութիւնը, որ հրապարակուեցաւ Կոսիգինի Մոսկուա հասնելէն ետք, միաժամանակ Փարիզ եւ Մոսկուա:

Յայտարարութիւնը շեշտը կը դնէ Ֆրանքեւխորհրդային բարեկամութեան վրայ եւ Եւրոպայի ապահովութեան: Վիէթնամի մասին, երկու կառավարութիւնները կը նկատեն թէ պատերազմական գործողութիւնները կը տարածուին եւ թէ մարդկային կորուստներու թիւը կը բարձրանայ: Այս կացութիւնը կը վտանգէ նաեւ դրացի պետութիւնները:

Առեւտրական յարաբերութիւնները պիտի զարգանան եւ երկու երկիրներու միջեւ հիւպատոսական պայմանագրութիւն մըն ալ ստորագրուած է:

Խորհ. կառավարութեան անունով Կոսիգին Մոսկուա հրաւիրած է նախարարապետ՝ Փոմփիտու:

Կոսիգինի այցելութեան առթիւ զանազան կարծիքներ կը տիրեն արեւմտեան երկիրներու մօտ: Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Վիլի Պրանտ, ցաւ կը յայտնէ սակայն թէ խորհ. վարչապետը որ հիւրն էր Ֆրանսայի, պատեհ նկատած է յարձակումներ ընել Գերմանիոյ վրայ: «Զենք պատասխաներ այդ յարձակումներուն, որովհետեւ ժողովուրդը եւ Ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի չխաբուին նման խօսքերէ»:

ԼՌՈՒԹԻՒՆԸ ՈՍԿԻ ՉԷ

Ժընեւի օրթոտոքս եպիսկոպոսը ձայն կը բարձրացնէ, բողոքելու համար այն հալածանքներուն դէմ որու կ'ենթարկուին հաւատացեալները Խորհ. Միութեան մէջ: Ժընեւի եպիսկոպոսը Գերպ. Անթոնի հրապարակած է Մոսկուայի Պատրիարքին ուղղուած բաց նամակ մը, որ գաղտնաբար կը շրջի Խորհ. Միութեան մէջ եւ կը բողոքէ հալածանքներու դէմ: Կիրովի թեմին 12 հաւատացեալներ ստորագրած են նամակը ուր կ'ըսուի թէ «1960էն 1964 Խորհ. Միութեան մէջ փակուած են մօտ տասը հազար եկեղեցիներ եւ ասիկա հակառակ հաւատացեալներու կամքին: Այս թիւը կէսն է այն եկեղեցիներուն որոնք բացուած էին Սթալինի օրով»: Գերպ. Անթոնի այս նամակին մէկ թարգմանութիւնը զրկած է եկեղեցիներու Տիեզերական խորհուրդին, յորդորելով որ ձայն բարձրացնէ Խորհ. Միութեան մէջ հալածուած քրիստոնեաներու ի նպաստ: «Մեր օրերուն, յաճախ ամբաստանուեցաւ Պիոս ԺԲ. իր լռութեան համար Հրեաներու հալածանքին ատեն: Բայց լռութիւն կը պահուի այն հալածանքներուն մասին, որոնց կ'ենթարկուին հաւատացեալները Խորհ. Միութեան մէջ: Ըսուեցաւ թէ Պիոս ԺԲ. լռած էր այն վախով որ իր միջամտութիւնը կրնայ ծանրացնել զոհերուն պարագան: Բայց իր օրինակը ցոյց տուաւ որ լռութիւնը չի ծառայեր մարտիրոսներու դատին»:

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆր.
Նախորդ գումար	11,960
Հայկ Գործունեան (իր եղբօր յիշատակին, մահացած Հայաստան)	500
Պ. Գրիգորեան	100
Մ. Գ.	50
Վաղինակ Միսքճեան (Լիոն)	50
Տիկին Ա. Սարգիսեան (Գառնիկ Մոմճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի)	50
Այանեան (Սէյսէլ)	50
Ոմն	30
Գր. Հատըմեան	20
Ոմն	10
Ընդհ. գումար	12,820

ՄԱՐՍԷՅԼԻ "ԱՐԾԻԻ"Ը Ի ՊԱՏՈՒԻ

Դեկտեմբեր 8ի Էքիփ մարզական օրաթերթը խանդավառ տողեր նուիրած է Մարսէյլի Արծիւ մարզական խումբին: Թերթին Մարսէյլի թղթակիցը կ ըգրէ թէ խումբին գլխաւոր սատարողներն են.— Բաֆֆի Նազարեան, Ելքովանեան եւ Ժան Ղարիպեան:

Յիշելէ ետք խումբին տարած յաղթանակները Ֆութպոլի իր մրցումներուն ընթացքին, գովքը կը հիւսէ խաղացողներուն եւ կ'եզրակացնէ.— «Մէկ խօսքով, խումբ մը որ արժանի է Հայերու առասպելական խառնուածքին»:

ԷՐՄԷՆԻ ՄՈՒՍԹՕ ԵՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

«Հուրիյէթ» կը հրատարակէ խմբանկար մը, իբրեւ Արեւելեան Նահանգներու մէջ գործող աւազակներ,— Էրմէնի Մուսթօ, Համիտօ, Հաքիմօ եւ ընկերները: Քիւրտեր, «որոնք ասպատակութիւններ ի գործ կը դնեն Շիրվանի հարաւ արեւելակողմը Պիլորիս կամուրջին անդին լեռնային դիւղերուն մէջ:

«Հապէր գործակալութեան» թղթակիցը յաջողած է տեսակցիլ այս յելուզակներուն հետ եւ լուսանկարել զանոնք: Միայն Թիլքի Սէլիմ անուն յելուզակը մերժած է լուսանկարուիլ:

Թղթակիցը կ'ընդգծէ որ «վերջին մոտէլ ինքնագործ զէնքերով զինեալ խումբ մը մարդիկ են, որ քարայրներու ներքեւ կարծես թէ հարիւր տարի առաջուան կեդր. Ափրիկէի մարդակերներու շրջանին Ֆէլմը կը դարձնեն: Անոնք ոչխարի նման մարդ կը մորթեն: «Այս յելուզակներուն գլխաւորներն են Համիտօ, Հաքիմօ, Հօճա Մօլլա Ալի, որ լեռ բարձրացած իմամ մըն է եւ էրմէնի Մուսթօ, բուն անունով Տիւնտար, որ անտառային նախկին պաշտօնեայ մըն է: Համիտօ աղջիկներէն մին անոր կնութեան տուած է»:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ԴԷՄ

Թուրք կուսակցութիւններու համագումարներէն ետք, այս անգամ թուրք Ուս. Միութիւնն է որ կը գումարէ իր համագումարը Քէօթահիոյ մէջ: Վերջին նիստին մէջ ուսանողները պահանջեցին որ Կրօնից Տեսչութիւնը ամբողջովին անկախ կազմակերպութիւն մը ըլլայ, իսկ «Պատրիարքարանը Թուրքիայէն դուրս հանուի»:

Այս առթիւ ժողովականներէն Եիւճէլ Սոնկու յայտարարեց.— «Թուրք երիտասարդութեան դաստիարակութեան համար, կրօնագիտութեան ուսուցման կարեւորութիւն տրուած չէ պէտք եղածին պէս: Էական պայման է որ կրօնական վարժարանները ընդարձակուին»:

Պահթիար Փաթփաթ յայտարարեց.— «Պէտք է բանանք Պատրիարքարանին դուռը, պէտք է երկրէն դուրս վռնտենք Պատրիարքարանը»:

Էօմէր Ագսու. «Գիտէի՞ք թէ այն մարդը, որ մեր Թէքնիքէր եղբայրներուն իրաւունքները կապտելով՝ զանոնք ամիսներով փերիշան ընող օրինագիծը պատրաստեց, ատիկա ուրիշ մէկը չէ, բայց եթէ հայազգի երկրաչափ մը, որ ծառան է պարզապէս միջազգային ցանցի մը, այն կազմակերպութեան՝ որ Այա Սօֆիան եկեղեցիի վերածել կ'ուզէ»:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ թրքական թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

«Գերմանիոյ մէջ աշխատող թուրք բանուորներու վիճակը մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարական շրջանակներուն: Արիւնալի դէպքերը կը կրկնուին ամէն օր, եւ Քէօլնի մէջ շաբթուան մը ընթացքին վեց Թուրքեր ձերբակալուած են: Բաւական Թուրքեր կան Քէօլնի բանտին մէջ, որոնք զանազան դայթակղութեանց առթիւ պիտի դատուին»:

ՔԱՐԼ ՊՐԵՖԻՆ

(1880 – 1957)

—o—

ԽՄԲ.— Շուտով լոյս կը տեսնէ Անթիլիասի կաթողիկոսարանին տպարանէն վէպ մը, *Առիւծարքայն Հայոց Տրդատէս*, որ «Սէբէնկիլեան գրական մրցանակը» շահած առաջին հրատարակութիւնն է: Այս վէպը, որու նիւթը կը շօշափէ քրիստոնէութեան սկզբնաւորութիւնը եւ մուտքն ի Հայաստան, կեանքն է Հայոց Տրդատ թագաւորին, ու ժողովրդական – ճուքիւն պիտի շահի այնճան՝ որճան Ֆրանց Վէրֆէլի վէպը: Այս վէպը եւս գըրուածէ գերմաներէն եւ հայերէնի թարգմանուած, ինչպէս Վէրֆէլի վէպը, ձեռամբ ողբացեալ Եր· Տէր – Անդրէաս – եանի:

Հեղինակը կը կոչուի Քարլ Պրեֆին, որ անծանօթ կը մնար մինչեւ այժմ: Շնորհիւ որոնումներուն դեղագործ Տոքթ· կարապետ Էնէգեանի (Զուիցերիա), ըստացանք Զուիցերացի այս գրողին ամբողջական կենսագրութիւնը, զոր կուտանք ստորեւ: Քարլ Պրեֆին, մաքրամասն ուսումնասիրած է մեր ամբողջ հին մատենագիրները եւ պատմութիւնը, եւ կրօնքներու պատմութեան իր հմտութեամբ կը ներկայացնէ Տրդատի մանկութենէն մինչեւ մահը:

×

Ծնած է 1880 Փետրուար 13ին, Պաղէլ (Զուիցերիա): Հայրը՝ Թաքոպ Մարթէն Պրեֆին, ուսուցիչ եւ Ս. Պետրոս եկե – ղեցւոյ երգեհոնահար, մայրը՝ Աննա Քաթրինա, ծնեալ Շարտ: Իրմէ մեծ՝ քոյր մը, իրմէ փոքր՝ երեք եղբայրներ: Եր – ջանիկ եւ բարեկեցիկ ընտանիք մը:

Մանկութեան օրերէն՝ երգեհոնի սիրահար: Աւարտելէ եօք դիմնազիոնը՝ իր ծննդավայրին մէջ, կը հետեւի աստուա – ծաբանութեան՝ յաճախելով Պաղէլի եւ Պերլինի համալսարանները: Այն օրե – րուն, Պլումհարտ, Քիւթթէր եւ Ռահագ ստեղծած էին չարժուում մը, ընկերային կրօնքի բանաձեւով, — Քարլ Պրեֆին խո – րապէս կը կրէ այս չարժումին աղդեցու – թիւնը, եւ մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ փիլիսոփայութեան, բնա – կան դիտութենց եւ քաղաքա – տնտե – սական հարցերու:

Ուսման չրջանը աւարտելէ եօք՝ փոխ – ժողովրդապետ կը նշանակուի Ռումլինկէ – նի չրջանին, յետոյ՝ Պրեցվիլի, յետոյ՝ Թէոննիքէնի: 1909ին կ'ամուսնանայ Տորա Օսէրի հետ, որ Թոռն է մեծ նկարիչի մը, Ալպէր Անքէր անունով ծանօթ: Տասնեւ – մէկ տարի կը մնայ Թէոննիքէնի, ուր հայր կ'ըլլայ երեք զաւակներու: Երկոյն իր պարտականութենց նուիրուած, միաժա – մանակ կը ղբաղի ղբականութեան եւ պատմութեան դործերու ուսումնասիրու – թեամբ: Այդ ուսումնասիրութենց իր – րեւ պտուղ՝ կուտայ երկու վէպ·— «Ուն – թէրտրիւֆ, Սիխք Ուպէրվուտէն», (Հարատահարեալ, բայց ոչ պարտեալ), որու նիւթն է զիւղացիական պատերազմ մը՝ որ տեղի ունեցած է Պաղէլի չրջա – կայքը, եւ երկրորդ՝ Քրիստոս Իմփերա – թոր (Քրիստոս աչխարհակալ), որու նիւ – թըն է քրիստոնէութեան ծագումն ու ծա – ւալումը մինչեւ Հայաստան, ուր կը թա – դաւորէ Տրդատ, (վէպը կը սկսի Յոսրովի սպանութենէն եօք՝ երբ Արեւմուտք կը վախցնեն Տրդատն ու Յոսրովիդուխտը, եւ վէպը կը դարդանայ հետեւելով արքա – յազունին կեանքին՝ մինչեւ թագաւորու – թիւն),— այս պատճառով Տէր – Անդրէ – ասեան ուզած է իր այս թարգմանութեան խորագիր տալ «Առիւծարքայն Հայոց Տրդատէս»:

Այս երկրորդ վէպին մէջ ի յայտ կու – գայ հեղինակին մտածման եւ երեւակա – յութեան ուժը, ինչպէս պատմագիտական ու կրօնագիտական իր ծանօթութենց հարստութիւնը 580 էջերու մէջ: Ներկա – յացնելով քրիստոնէութեան սկզբնաւո – րութիւնը, Քարլ Պրեֆին անհաւատալի ճոխութեամբ մանրամասնութիւններ կու – տայ հռոմէական եւ հայկական պատ – մութենէն, եկեղեցական կազմակերպու – թիւններէն, կրօնական վարդապետու – թիւններէն, արուեստի եւ մշակոյթի ժա – ռանգութիւններէն, Մեծն Կոստանդինոսի օրերէն, այն կայսեր՝ որ եկեղեցին ա – ռաջնորդեց դէպի յաղթանակ, եւ Քրիս – տոսը՝ աչխարհակալութեան: Այս պատ – մութեան ընթացքին տուած է նաեւ դա – րաչրջանի բարքերուն եւ հոգուստ – կա – պուտին նկարագրութիւնը:

1918ին, Քարլ Պրեֆին կը նշանակուի՝ երկրորդ ժողովրդապետ Ռիհլընի հիւան – դանոցին, 1923ին՝ Ռիհլընի ամբողջ չրջա – նային, ուր կը մնայ 23 տարի: 1946ին, սրտի տաղնապներու հետեւանքով կը կոչ – ուի հանդստեան: Այս տաղնապներուն ստեղծած տատապանքը աւելի եւս կը տատկանայ, երբ յանկարծամահ կ'ըլլայ իր մէկ զաւակը, ու կը մեռնի իր կինը՝ երկար հիւանդութենէ մը ետք:

Իր կեանքի վերջին տարիներուն՝ կ'եր – թայ Պաղէլ, իր աղջկան՝ Հելէնի մօտ, որ ուսուցիչ էր այնտեղ: 1957 Մարտ 13 – ին, կը մեռնի Պաղէլի մէջ, 77 տարեկան:

Ուրեմն, ողջ էր դեռ՝ երբ Տէր – Անդ – րէասեան կը թարգմանէր իր գործը, (Թարգմանութիւնը կատարուած է պա – տերազմի վերջին տարիներուն,— Տէր – Անդրէասեան մեռաւ 1945 Ապրիլ 26ին):

Քարլ Պրեֆին իր զբական տաղանդն ու չնորհքը, զոր յոյժ տուած էր երիտա – սարդութեան օրերէն սկսեալ, օգտագոր – ծեց 1923ին զրելով Թատերախաղեր, Աստուածաչունչէն ներչնչուած՝ այլ աչ – խարհական ձեւ տուած, ի պէտս իր ժո – ղովրդապետութեան: 1934ին հրատա – րակեց Սակրն տէր Լանտշափթ, տատեա – ներու անհումի եւ ճորտերու թչուառու – թեան չրջանէն քաղուած աւանդութիւն – ներով: 1939ին՝ Տէր Կոթսփրիտէ, ռո – մանթիք վէպ մը՝ ուր կը ներկայացուի Հոմպուրկէրներու վաճառը Ֆայնսպուր – կի, Ֆրոպուրկի եւ Հոմպուրկի դէմահնե – րու միջավայրին մէջ:

Գրած է նաեւ կիրակնօրեայ մտածում – ներ: Իր փիլիսոփայութիւնը կ'արտա – յայտէր մտածման ուժ մը, որ կը յորդէր, յաճախ, քրիստոնէական հաւատքի տահ – մանները անդին՝ միչտ վերանորոգու – թեան եւ յեղաչրջման ծարաւ:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՓՆԱՆԱՆՔ ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՓՆԱՆԱՆՔ

—o—

ԽՄԲ. — «Հայ – Բոյժ»ի յառաջիկայ թիւէն կը բացուի հետեւեալ յօդուածը, իբրեւ նմոյչ այն խնամքին՝ զոր խմբագիրը կը տածէ հասարակութեան առողջութեան գործին համար:

Մեր կեանքին տեւողութեան մէկ երրորդը կ'անցընենք քնանալով:

Արդ, ի՞նչպէս բացատրել քնանալը, դասական ոճով՝ «ի քուն մտանել» կամ «քուն լինել»: Գիտենք թէ ի՛նչ է անո – թութիւնը, ի՞նչ է ծարաւը, բայց չենք գիտեր թէ ի՛նչ է քունը: Բնախօսական խորհրդաւոր երեւոյթ մը, բնութեան մէկ պաղտնիքը, թնճուկ մը՝ կենսաբաններուն համար, որու բացատրութիւն մը տալու անկարող՝ հին խմաստունները անճնաւո – րած են զայն, դիցաբանական աչխարհ մը վոխադրած, ատտուածներուն կարդը դա – տած եւ ... հարցը լուծած: Այսպէս, Հիպնոս կը կոչուի ատտուած մը, որ քու – նի ատտուածն է, «որդի Երերոսի եւ Գի – չերոյ»: Ընդհանրապէս զայն կը ներկա – յացնեն «պատկեալ կակաչիւք», տունկ քնաբեր(*), ինչպէս իր որդին՝ Մորփէոս, «թաղաւոր դից եւ մարդկան, որ նկարի փունջ մեկոնից ի ձեռին», նոյնպէս տունկ քնաբեր:

Սոկրատ մահուան կը նմանցնէ խոր քունը, ինչպէս կ'աւանդէ Պղուտարքոս: Այս նմանութիւնը բանաստեղծական քը – մայք մըն է միայն, ժողովրդական ատտ – ուածք դարձած, որ կը թուի թէ չատ դործածական էր հին դարերուն: Ուստի, դարմանալի չէ՝ եթէ Հոմերոս քուն ատտ – ուածին եղբայր կուտայ մահը.

« ... Քնոյն՝ հարազատի Մահուան եղ – բօր »:

(Իլ· ԺԴ· 231):

Նոյնիսկ քունը եւ մահը կ'անուանէ «երկուորեակ եղբայրներ» (Իլ· ԺՉ· 672 եւ 682):

Եւ մեր ժողովուրդը եւս կ'ըսէ· «Մե – ռելի պէս ինկեր կը քնանայ»:

Քրիստոնէութիւնը, իր կարգին, քու – նի եւ մահուան քերթողական այդ հան – գիստութենէն ներչնչուած կամ հոգիի ան – մահութեան վարդապետութենէն թելա – դրուած, նմանութիւնը չրջելով՝ մահը կը համարի քուն մը:

Յոտտովանինք որ քունը ատտուած մըն է, հզօր եւ ամենակալ, եւ Հոմերոսի բա – ռերով՝

«Իշխան բոլորեցուն դից եւ մարդկան առ հաւասար»:

(Իլ· ԺԴ· 233):

Ահա թէ ինչո՛ւ ատտուածուհին Հերա կը վազէ, կ'անցնի լեռ ու ձոր, կը դտնէ Հիպնոսը, խնդրելու համար որ քունը, ատտուածներն անզամ իր աղդեցութեան ենթարկելու կարող, քնացնէ ատտուածա – հայրն Արամազդ, խոստովանելով իր ցանկութիւնը.—

« ... Նիջել իմում սիրով ի գիրկս իւր »:

(Իլ· ԺԴ· 237):

Յետադային նկարիչները միտի ներկա – յացնեն առիւծն անզամ քունի մէջ խորա – սոյզ, Հիպնոսին դերի, ապացոյց մը տա – լու համար թէ անզսպելի ուժ մըն է քու – նը, ամենազօր եւ ամենայաղթ:

Եթէ ներկին ՀԱՑ – ԲՈՑԺԻ նիւթական միջոցները, պիտի ուղէի ներկայացնել քունի քանի մը պատկերներ, Հիպնոսի զո – րութեան եւ հրաչալի արտայայտութենց խաղերը՝ նկարիչներու ներչնչման անըս – պառ աղբիւր:

Բայց ո՛րքան տկար են փորձերը, որնք կատարուած են սահմանելու համար քու – նը.— «Հանդիստ մահճի՝ թմրութեամբ ղդայութենց, իբր պատկեր մահու»:

Անգլիացի դիտնական մը, արդարեւ, «կենսաբանութեան զահավէժ» կ'անուա – նէ ամէն փորձ որ կը կատարուի՝ սահ – մանում մը տալու համար քուն կոչուած երեւոյթին, առաջարկէ վատահ որ փորձը պիտի ձախողի, ու զահավէժ պիտի սահի կորսուի:

Արդարեւ, ի՞նչպէս կարելի է սահմա – նել երեւոյթ մը, որ ըստ էութեան՝ ընդ – հանուր է, այլ յանհունս փոփոխութիւն կը կրէ անհատէ անհատ: Կան մարդիկ, որ կը քնանան՝ դլուխը հազիւ հանդչե – ցուցած բարձի մը վրայ: Ուրիչներու քունը կուդայ՝ տեսնելով անկողինը բաց, կարծես քնանալու հրաւէր մը ըլլար սովո – տակ ատեանը: Բայց կան նաեւ անհատ – ներ, որոնք կը տատպտկին, աչ ու ձախ կը դառնան իրենց անկողինին մէջ, ժա – մերո՛վ չեն կրնար քնանալ ու... կը ծե – ծեն իրենց բարձը՝ վրէժ լուծելու համար կարծես: Մարդիկ եւս կան, որոնց հա – մար՝ քնանալու պայման է մթութիւնը, կամ լռութիւնը, մինչ ջաղացպանը կ'ար – թընայ՝ երբ կը լռէ անիւներուն ատմո – կը: Հոռվմայեցիները քնանալու համար ... կը մերկանային, բոլորովին մերկ կը պառկէին: Վերջապէս մարդիկ կան որ կը քնանան որոչ եւ անփոփոխ ժամերու մէջ, եւ երբ կ'անցնի ժամը՝ կը վախի իրենց քունը: Ցիչե՞նք դեռ անոնք, որ իրենց սեփական անկողինին մէջ միայն կրնան քնանալ:

Քնանալու պայմաններու այս դանազա – նութեանց նման՝ զոյութիւն ունին քաղ – մազան եւ այլազան տեսութիւններ, որ – նախօսական բացատրութիւն մը տալու համար քուն կոչուած խորհրդաւոր երե – ւոյթին մասին, որու արտատ է դիտական անուն մը, փօլիսիոն հիփնիֆ,— եւ ասի – կան աննչան յառաջդիմութիւն մը չէ···

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՈՒԳԱՑ ՔՈՒՆԸ

Ըստ բնախօսութեան, որու հետ համա – ձայն է բանաստեղծը, քունը կը յառա – ջանայ յամբաբար, ա փա փէօքէ·

Թոյլ շրշիւն մը, յետոյ բոյր մը մշկենի·
Եւ յամրագին գիրքը ձեռքէս կ'իյնայ
վար, ; —
Երազներու պերճուհին է որ կ'անցնի···

Սիրոյ դինովութեան եւ քաղցր երազի մը կախարդանքին միջեւ ոչ ոք կրնայ սահման մը դնել: Արդարեւ, «մտանել ի քուն» ատտութիւնը կ'արտայայտէ քաղցր արարողութիւն մը, հեչտալից, արբեցու – ցիչ, կախարդական: « Քունը զալ » բա – ցատրութիւնը, աչխարհաբար, սխա՛լ է, — ղրաբա՛ռն է ճիչդ: Ուրեմն աւելի ճիչդ է ըսել՝ «երթալ ի քուն »,— արդա – րեւ քնանալու պատրաստուողն է որ կ'եր –

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ,

ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

—o—

Քարերը պատերուն զարնուելով կը չառաչէին: Մեր քարերէն պաչտպանուե – լու համար Լազին կինը աճապարանքով տղաքը բռնեց եւ ներս խոթեց ու դուռը զոցեց, իսկ Կիւղէլը մեր քարերէն խուսա – փելու համար ձեռքերը գլխուն վրայ բըռ – նած՝ արդէն հեռացած էր: Բայց ինչ յան – դղնութիւն, այս անդամ Աղդրէասին հետ երկուքս սկսանք զոյ խարխուլ դուռը խոչոր քարերով քարկոծել, եւ ահա ա – հաղին դուռը կռնակի վրայ դէպի ներս ինկաւ մեծ զոռում – զոչումով: Այլեւս չսպասեցինք, փախանք, զացինք եկեղե – ցիին անկիւնները պահուըտեցանք: Կը մտածէինք թէ, ինչպէս մեր մեծերը կ'ը – սէին, Թուրքերը կրնան զալ ու ջարդել, եկեղեցին այրել: Այսպէս մտածելով հանդերձ իրարու կը պատմէինք «Զէյ – թունի վրէժ»էն զրուածները, ինչ որ վախը փարատեց, նոյն իսկ նորէն կռուելու տը – րամադրութիւն տեղծեց: Պէտք է ըսել թէ ոչ մէկ հակազդեցութիւն ունեցաւ մեր կողմը:

Այս չրջաններուն՝ Թուրքի տղաքը մեծ խումբերով Լազերու կողմէ բնակուած Հայոց թաղերը զալով, Լազի տղոց հետ քարերով կը կռուէին: Մենք ծակերը կը մտնէինք: Թուրքի եւ Լազի տղոց միջեւ տեղի ունեցող այս կռիւները երբեմն այն – քան մեծ համեմատութիւն կը ստանային, որ կառավարութիւնը ոստիկան – դին – ուղներ կը ղրկէր դանոնք ցրուելու հա – մար:

Այս վայրենի Լազերը իրենց բնական դեղեցիկ տուները զարմանալի արագու – թեամբ կը քակէին: Դուռ, պատուհա – նի, սանդուխի թչնամի էին, կը քակէին: Պատերէն մաղլցելով կտրած լուսամու – տէն ներս կը մտնէին: Վերի յարկը սեն – եակին մէջտեղը օճախի պէս բան մը չի – նած կ'ըլլային եւ կրակ վառելով առանց ապակիի սենեակներուն մէջ թէ կերակուր կ'եփէին եւ թէ կը տաքնային: Հրդեհ ալ կը պատահէր: Ինչպէս ըսի, կառավա – րութիւնն ալ բնակութիւնը վտանգաւոր համարուած տուները կը ծախէր քանդելու համար: Այսպէսով ամէն օր ամէն փողոցի մէջ բազմաթիւ դեղեցիկ տուներ քան – դուկցան եւ քաղաքը դաշտի վերածուե – ցաւ:

Տուտու Ապլային տունը ճիշդ մեր տանը դիմացը կը գտնուէր, մանկարանին եւս – ւը, մի յարկանի տուն մըն էր: Դէպքերէն առաջ յաճախ կ'երթայինք ծնողքիս կող – մանէ ղրկուած ուտելիք եւ կերակուր տանելու համար: Ցայտնի էր որ անցեա – լին մէջ չէն տուն մը եղած էր, մէջը մասնաւոր աղբիւր կար, եւեթ աղտուր պարէդով: Բայց Տուտու Ապլային բո – լոր պարագաները աքսորին կորսուած ըլ – լալով՝ ինքը միեակ կը բնակէր, եւ իր տան վրայ չատ կը զուրզուրար եւ չատ ալ մաքուր կը պահէր:

Հաւանաբար անցեալի քաղցր յիչա – տակներ իր մէջ վառ էին: Պարտէզը կը խնամէր եւ կը ցանէր: Դէպքերէն եօքը իր տունն ալ Լազերու կողմանէ բնակուած էր եւ արդէն դուռ, պատուհան, սան – դուխ, առաստաղ քակած վառած ըլլա – լով, տունը չորս սիւներու վրայ էր մնա – ցած: Օր մըն ալ, ինչպէս քանդեր էին ուրիչ տուներ, սիւներէն մէկուն խոչոր երկար պարան մը կապեցին, ամէն տարի – քէ երկտեր բազմութեամբ եւ էչու մըն ալ օդնութեամբ, դոռում – զոչումով քաչե – ցին, մինչ Տուտու Ապլան, որ քիչ մը ան – դին հաստատուն տանձի ծառին տակը կեցած, կ'աղաչէր, իր անհատականալի Թուրքերէնով, Հայերէնով խառն կ'ըսէր՝ «մի ընէք, մի փլցնէք տունս» ու կուլար: Բայց խեղճ կնոջ ձայնը լսող անզամ չը – կար: Եւ ահաղին ճարճատիւնով եւ ամպի պէս զոռալով տունը փլաւ, Տուտու Ապ – լային լացն ու կոծը իր մէջ խեղդելով: Զեռքերը ծունկերուն զարնելով, լալով, անիծելով զնաց իր սենեակը, խչտեակին վրայ ինկաւ:

ՅՈՎՀ· ԳԱՊԱՔԵԱՆ

ՅԱԳՆԱՎԱՏՆՈՎ ՎՈՍՏՍՓ

(Պատմվածք)

2. ՂՎԻՎՆԱՄՈՒ

Մեր զրույցը ընդհատվեց հանկարծ։ Ներս մտավ Ղվիվնամուն։ Ծերունին ինչ-որ անհանգստացած էր։ Նա ինչ-որ բան ուզում էր ասել, բայց չէր համարձակվում։ Ես նկատեցի, որ նա ձեռքին մի փոքրիկ ծրար էր բռնել։

— Ի՞նչ է պատահել, պապի,— հարցրի ես։

— Ոչինչ, ոչինչ, տղաս, ոչինչ,— պատասխանեց նա։— Ես եկել էի ասելու, որ ինձ նամակ են գրել։ Ահա այդ նամակը։ Ես ուզում էի խնդրել, որ դու կարդաս ինձ համար։

Ես վերցրի ծրարը, հանեցի նամակը և սկսեցի կարդալ։ Նամակը գրել էր Ղվիվնամուի որդին, որ ծառայում էր Ֆրանսիայում։ Նա գրում էր, որ ինքը առողջ է, և հուսում է, որ հայրն էլ առողջ է լինելու։ Նա գրում էր, որ ինքը ամուսնացել է, և որ կինը ծանր հիվանդ է եղել, բայց հիմա արդեն լավ է զգում իրեն։ Նա գրում էր, որ ինքը ուզում է ամուսնու հետ վերադառնալ հայրենիք, և որ նրանք ուզում են ապրել հայրենի գյուղում։ Նա գրում էր, որ ինքը ուզում է ամուսնու հետ վերադառնալ հայրենիք, և որ նրանք ուզում են ապրել հայրենի գյուղում։ Նա գրում էր, որ ինքը ուզում է ամուսնու հետ վերադառնալ հայրենիք, և որ նրանք ուզում են ապրել հայրենի գյուղում։

Ես կարդացի նամակը մինչև վերջ։ Ղվիվնամուն ուշադիր լսում էր ինձ։ Երբ ես ավարտեցի, նա ասաց.

— Լավ է, որ նրանք ուզում են վերադառնալ հայրենիք։ Ես կուզենայի, որ նրանք գան։ Ես կուզենայի, որ նրանք գան։ Ես կուզենայի, որ նրանք գան։

Նա լռեց։ Ես նկատեցի, որ նա ինչ-որ բան է ուզում ասել, բայց չի համարձակվում։ Ես հարցրի.

— Ի՞նչ է, պապի, ինչ-որ բան ես ուզում ասել։

— Այո, տղաս, ես ուզում եմ ասել, որ ես ուզում եմ, որ նրանք գան։ Ես ուզում եմ, որ նրանք գան։ Ես ուզում եմ, որ նրանք գան։

Նա կրկին

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Հիմնարկէքի արարողութեան առիթով, մեր բարեկամներէն ոմանք հասկցուցին, թէ իրենք եւս փափաքած էին ներկայ գտնուիլ հանդիսութեան :

Յաւով տեղեկացանք, թէ հրաւիրագիր-ներէն շատերը հասած չէին իրենց հասցէ-ներուն :

ԴԻՒԱՆ

ՆՈՒԷՐ

Պ. Գրիգոր Չատրմեան փոխան հոգե-հանգստեան ընտանեկան ննջեցեալց եւ նա-հատակաց յիշատակին քսան ֆր. կը նուի-րէ Կապոյտ Խաչի եւ քսան ֆր. Ս. Ղա-զարի, (առանձ «Յառաջ»էն, Ս. Ղազա-րի վտմարը, տե՛ս նաեւ Ա. էջ յանկով) :

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Կիրակի, 18 Դեկտեմբեր

Պուլմար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ թէ 18 Դեկտեմբեր Կիրակի օր, Ս. Յակոբի Տօ-նին առիթով եկեղեցւոյ մէջ պիտի կա-տարուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ Մատաղօրհնէք :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարա-ւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 12ին :

Շաբաթ 17 Դեկտեմբերին, Նախատօնակ Սուրբ Յակոբի տօնին, երեկոյեան ժամը 7ին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի (18 Դեկտ.) Ս. Յակոբայ Մբծբնայ Հայրապետի տօնին առիթով, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ պատարագի, կը կատարուի Հո-գեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն՝ Հո-գիներուն համար

ՊԱԼԱՓԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Վ. ԽՈՐԱ-ՍԱՆՃԵԱՆԻ եւ Յ. ՄԱԼԱՓԵԱՆԻ :

Ժամանակացոյց.— Սկիզբ ժամերգու-թեան 8ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11·15ին, Հոգեհանգիստ 11·50ին :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները (17 Դեկտ.) Շաբաթ դիշեր ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խօսի ԸՆԿ. ՄԵՀԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Հինգշաբթի իրիկուն (Դեկտ. 15), ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Հայ Բժշկական Միութիւնը դասախօսութիւն մը կազմակերպած է :

Կը խօսի ԲԺ. ՌՈՒԲԻՆ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Նիւթ.— Թլխախտը, իր հաճոյքներն ու անպատեհութիւնները :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 18ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ժամերգութիւն Սէն Ժօզէֆ մատրան մէջ :

Կը պատարագէ Դ. Ծ. Վ. Սահակեան :

Հովանաւորութեամբ Վիէնի Հայ. Ազգ. Միութեան, նոյն օրը՝ կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Օհանէսեան սրահին մէջ կազ-մակերպուած է, լսարան – խնջոյք մը Հայ Մշակոյթի օրուան եւ Ս. Գիրքի տա-պագրութեան 300ամեակին առթիւ : Կը խօսի Դ. Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին մը, օրուան պատշաճ : Կը հրաւիրուին մեր հայրենա-կիցները անխտիր :

ԾԱՆՕԹ.— Սրահին ջերմութիւնը ապա-հովուած է :

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյն վերաշինութեան եւ օծման 9րդ տարելիցը կը կատարուի Կիրակի 18 Դեկտեմբերին :

ԱՄԱՆՈՐԻ ՅԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան : Ինպատա Կրթ. գործին :

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Ֆօնկրէի չքեղ սրահին մէջ: Նուագախումբ կի ՄԱՐՍԷԼԼԱՆի:

Մանրամասնութեանց համար դիմել .— Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60–82–17 : Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52–23–39 : Ներկիզեան Կարապետ, հեռ. 72–81–19 :

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դեկտեմբեր 18ին

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօ-նածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, կի-րակի, կէսօրէ ետք ժամը չորսին վարժա-րանին մէջ :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կո-չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՑԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վար-ժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մա-նուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը

Կիրակի փետր. 5ին, ժամը 16 – 24

Ամպասատէօրի *սրահին մէջ*

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին

Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի, 15 Դեկտեմբեր ժամը 20·30ին, Փաթրոնաժ Միւնիսիփալի սրա-հը, Իլ Սէն – Փիէռ, Ալֆորվիլ :

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Ալ – ֆորվիլի խումբին կողմէ :

Կը խօսին ՀԱՅՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՉՏԻԿԵԱՆ (հայերէն), «Հայ ժողովուրդի անկա-խութեան պայքարը» :

ՏԻԿԻՆ ՇԱՒՔ ՏԷՐ – ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ (ֆրանսերէն) «Գրական կեանքի զարգա-ցումը Հայաստանի մէջ 1920էն ի վեր» :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Մարսէյլի ձայնասփիւռի կայանէն հայ-կական առաջին յայտագիրը կը սփռուի, այս կիրակի իրիկուն ժամը 21·15ին (445 մեթր, միջին ալիք) :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 20·30ին

Օքէլ Մոտերնի սրահին մէջ

կը կազմակերպէ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ ՄԸ

Նուիրուած՝ Ա. ՍԵՄԱՅԻ (Գեղամ Ադամեան) յիշատակին, իր մահուան 26 – ամեակին եւ երկերու երեւանեան հրա-տարակութեան առթիւ :

Կը նախագահէ՝ Գ. ՔԻՐԻՄԹԷՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՄԱՌԻ ԱՒՄԱՃԵԱՆ, Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ, ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ եւ Հ. ԴՈՒ – ՅՈՒՄՃԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժինն կը մասնակ-ցին՝ Ա. Գմբէթեան, Տիկին Զ. Մեծպահե-եան, Անի Տէմիրեան եւ Հր. Տարօնեան:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (16 Դեկտ.) Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Պար-տաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ըն-կերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները երկուշաբթի (12 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԵՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն տե-ղական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բո-լոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30-ին Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրա-կարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իրենց սովորական հաւաքատե-ղիին մէջ :

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ, Զորեք-շաբթի 14 Դեկտ. ժամը 21ին:

ԶԱԻԱՐԵԱՆ ենթախումբէ, Ուրբաթ 16 Դեկտ. ժամը 21ին :

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբ, Ուրբաթ 16 Դեկտ. ժամը 21ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ եւ ՎՌԱՄԵԱՆ խումբերը միասնաբար Շաբաթ 17Դեկտ. ժամը21ին:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթախումբէ, Կիրակի, 18 Դեկտ. ժամը 15ին:

ՔԵՌԻ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր ժամը 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտ. ժամը 15ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր, ժամը 18ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, Կիրակի 18 Դեկ-տեմբեր ժամը 18ին:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գըտ-նուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՀԱՅ ԱԶԳ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՐԳԱՊՆԱԿԸ

Թիւ 20181 — VOGUE

« ARMENIE LEGENDAIRE »

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ **ԱՐԱ. ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ**

Երգչախումբ, մեներգ եւ խմբերգ (45 վայրկեան) 30 cm

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՇՔԵՂ ԿՈՂՔՈՎ

Բովանդակութիւն.— ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ *դիւցազներգութենէն երկու պատկեր*

1· Առիւծ Մհերը, 2· Դաւիթ Ձիաւոր, 3· Հայաստան երկիր դրախտավայր, 4· Անդրանիկ (*իրրեւ արծիւ*), 5· Վասպուրական, 6· Զէյթուն, 7· Արա-րատեան հովիտը, 8· Քեամանչա, 9· Պլպուլի հիդ (*Սայթ Նովա*)· 10· Դաշտային պար, 11· Գեղչկուհին, 12· Շուշիկ

Երգարանով միասին ստանալու համար դիմել՝

ԱՐԱ. ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ

14, Rue Petit Paris (19e), Tél. : BOT. 99-22 ou 15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

Գին՝ 30 ֆր. (գաւառներու համար առաքում Contre Remboursement

Նախկին երգապնակները.— Թիւ 20103 *ժող. երաժշտութիւն*) 20136 (Arménie) 20157 (Reflets d'Arménie), 20162 (Arménie Immortelle), 20167 (Promenade en Arménie), 20172 Soirée Arménienne, 10016 (*Իրիս Պիւլպիւլեան*) 20176 *Սէնֆոնիք մեծ երաժշտութիւն*:

Կրօնական.— 20114 *եկմալեան Պատարագ*, 20150 *Կոմիտասեան Պատարագ*, 20169 եւ 20175 *եկեղեցական երգեր* (*երգչախումբ եւ երգեհոն*)

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
13 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10786

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.786

ՄԵՐ ԵՐԿԸ ԵՒ ԱՅՍՕՐԸ

(ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐ)

—o—

Սփիւռքի հայ կեանքին հետեւող մը պիտի հաստատէր, որ վերջին քառասնամեակին զգալի փոփոխութիւնները յառաջ եկած են ազգային եւ անհատական մեր ապրումներուն մէջ :

Այդ փոփոխութիւնները անտարակոյս հետեւանք են նոր միջավայրերէ մեր կրած ազդեցութեանց :

Այդ ազդեցութիւններուն առաւելաբար ենթակայ դառնալ սկսած են նորերը ա–մէն տեղ :

Տոհմիկ բարքերու դահավէժ տեղատուութիւն մըն է նշմարուածը, որուն են – թարկուած են քիչ մը ամէնքը, մէկը հաւ–ուելով նաեւ չատ տարեցներ :

Արդարեւ անբնական պիտի ըլլար ապրիլ բարքերով ու կենցաղով տարբեր ժողո – վուրդներու կողքին, առօրեայ չփում ու–նենալ անոնց հետ, խօսիլ իրենց լեզուն եւ առնել դաստիարակութիւն իրենց վար – ժարաններուն մէջ, ու հետու մնալ անոնց ազդեցութիւններէն :

Ընդունելէ եւք անխուսափելին, ճչդենք թէ դիմաւորապէս ո՞ր մարզերու վրայ կը կատարուի տոհմիկ կամ առհասարակ բարքերու տեղատուութիւնը :

Առաջին՝ նիւթական մարդի վրայ :

Այսպէս, հայրենիքէն հեռացող Հայեր, ուր որ գային, աշխարհի որ մասին վրայ որ ոտք դրին, մեքենականօրէն որդեգրե–ցին նոր միջավայրի նորութիւնները :

Փոխեցին իրենց տարազը : Ախիականը տեղի տուաւ եւրոպականին :

Ատկէ վնաս մը չունեցանք :

Ինչպէս ոչ մէկ վնաս ունեցան Թուր – քերը, երբ նետեցին իրենց զարաւոր շալ–վարն ու փէսը, լաչակն ու սարըխը եւ հագան եւրոպական զգեստ, դրին արեւ – մըտեան գլխարկ եւ վար առին կիներու երեսէն սարկութեան խորհրդանշան քօղը :

Բնակարանէն ներս մուտքը գործեցին նաեւ արդիական կահ կարասիներ, աւելի կոկիկ ու վայելուչ, մերթ աւելի առող – ջապահիկ ու ճաշակաւոր :

Այս մարդին մէջ եւս որդեգրուած փո – փոխութիւնները զարձան աւելի օղտա – կար քան վնասակար :

Տուներէն ներս, մտան ուրիշ երկու գի–տական նորութիւններ եւս :

Առաջինը՝ ձայնասփիւռը եւ երկրորդը՝ հեռատեսիլը :

Գիտութեան երկու հրաշալի բարիքնե–րը, որ ամէն տեղ ընդհ տարբերու, ինչ–պէս Հայաստանի մէջ մեր ժողովուրդին մտաւոր զարգացման եւ գեղարուեստա – կան ճաշակին նրբացման համար, զար – ձան օգտակար օժանդակներ :

Սփիւռքի ամէն կողմը, սակայն, գի – տութեան այս երկու բարիքները մեծերու եւ յատկապէս փոքրերու համար տակաւ վնասակար դառնալ սկսած են :

Վնասակար այն տեսակէտով, որ ա – նինքնին եւ յաճախ կրթիչ այս գործիք – ները, կը զբաղեն ամբողջ ժամանակը ապ–գայիններու :

Գպրոցներու մէջ մայրենի լեզուի դա – սերուն համակերպած հետեւող աշակերտ–ներ, երբ կը վերադառնան տուն, ժամե – րով կը նստին հեռատեսիլին առջեւ ու կ'ունկնդրեն ոչ – հայ լեզուով դեր կա – տարող արուեստագէտ մը կամ անձեր :

Հայ լեզուն տակաւ հայ տուներէն ներս պահընկեց պարտեալը դառնալ սկսած է :

Իրենց հերթին, բազմաթիւ մեծեր, ի – րենց հերկուն տուն վերադարձին, փոխանակ հայերէն թերթ մը կամ գիրք մը կարդալու, կը մնան դամուած հեռա – տեսիլին : Ատկէ առաջորը, կ'ըլլայ տակաւ մեր ոսկեղինիկը եւ գրականութիւնը :

Մարդկայնօրէն բացատրելի երեւոյթ մըն է տեղի ունեցածը :

Օրուան յոգնութենէն եւք, պատկերաս–փիւռին կամ ձայնասփիւռին առջեւ ժամ մը մոռնալ չուկայիկ տաղտուկները եւ վայելել դիտութեան եւ արուեստի ընձե – ռած բարիքները, անկասկած հաճելի է, երբ մանաւանդ մարդ կը գտնուի սեփա – կան երկրին մէջ, ուր խօսողը կ'ըլլայ հայ դիտուն մը կամ արուեստագէտ մը, հայ խօսնակ մը կամ երդիչ մը :

Այլ է պարագան, ինչպէս ըսինք, երբ օտարներու հետ է մեր գործը :

Նիւթական փոփոխութիւններու այս մարդը, կարծես կամաց կամաց կը խոցէ հայ ընտանիքը :

Տեղատուութիւնը այս մարդին վրայ կը գառնայ լուրջ եւ վտանգաւոր :

Առաջին օրերու աննկատ հետաքրքրու–թիւնը հետզհետէ կը վերածուի սովորու – թեան, յանգելու համար քիչ առնէն ան–յողթահարելի ունակութեան մը, որ կը դրաւէ դրեթէ չատերու ամբողջ հանգիս – տի ժամերը :

Ու ահա ընտանիքներ, մեծով փոքրով, նստած հեռատեսիլի առջեւ, լարումով կը հետեւին լուսապաստառին վրայ թատա – լած անցքերու եւ դէպքերու, յաճախ հե–տաքրքրական եւ տպաւորիչ, որոնք ա – ռիթ չեն տար դիտողներու, անդրադառ – նալու չատ թանկագին ժամերու կորուս – տին, գործ երբեմն յատկացուած էին ազ – գային իրենց ոգին վառ պահող ընթերցա–նութեան մը կամ գրաղումի մը :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ՔԱՐԻՒՂԸ

—o—

ԿԱՐԳԱԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ Է

Գրած էինք թէ Դամասկոսի կառավա – րութիւնը գրաւած էր Իրաք Փեթրոլիըմ Քըմփէնիի այն հաստատութիւնները ո – րոնք իր հողամասին վրայ կը գտնուին : Սուրիոյ պահանջը ծանօթ է.— Զգալի յաւելում մը կ'ուզէ թրանզիթի եւ Պան – խաս նաւահանգիստի օգտագործման իրա–ւունքներուն համար : Ընկերութիւնը տը–րամադիր է տալու այդ յաւելումները, բայց ոչ յետնեալ իրաւունքներով : Ցի – չենք որ Իրաք Փեթրոլիըմ Քըմփէնին կը պատկանի չորս մեծ ընկերութիւններու, որոնց իւրաքանչիւրը ունի բաժնեթուղ – թեր, 23,75 առ հարիւրը, մնացեալը հինգ առ հարիւրն ալ ըլլալով Գալուստ Կիւլ – պէնկեանի չահաբաժինը : Այս չորս ընկե–րութիւնները.— Քոմփանեի Ֆրանսէզ տէ Փեթրոլ, Տոյըլ տըչ – Շել, Պրիթիշ Փեթ–րոլիըմ եւ ամերիկեան ընկերութիւններ՝ Սթանտարտ Օյլ եւ Մոպիլ Օյլ որոնք մի – ասնարար ունին 23 առ հարիւր :

Ընկերութեան ժողովը որ գումարուե – ցաւ Լոնտոն, ոչ մէկ խիստ որոշում տը – ւաւ իրրեւ հակազդեցութիւն սուրիական որոշումին, ոչ ալ տեղի տուաւ : Ընդհա–կառակն վճռական դիրք բռնած է եւ կը կարծուի թէ կարդ մը որոշումներ տուած է այդ ուղղութեամբ :

Ա.) Ա.Յ – Փի – Սին որոշած է չվճարել երեք միլիոն 750 հազար անգլիական ոս–կին, գորս Սուրիա կը պահանջէ իբրեւ յետնեալ պարտք :

Բ) Ա.Յ – Փի – Սիի յաճախորդները, այլ խօսքով վերոյիշեալ չորս ընկերութիւն – ները որոշած են այլեւս քարիւղանաւ չղր–կել Պանիաս նաւահանգիստը :

Սուրիա իր կարգին ծայրայեղութիւն – ներէ կը խուսափի : Այսպէս Արտաքին նախարարը՝ Իպրահիմ Մախոս յայտարա–րած է թէ համամիտ է իրաւարական մի–ջամտութեան մը սկզբունքին : Տեսակ – ցութեան մը ընթացքին, Շեչտած է նա–եւ.— միայն մեր առնելիքը կը պահան – ջենք, կարծես թէ այդ պարզ տարակար – ծութիւնը քաղաքական հարցի կ'ուզեն վերածել : Եթէ այդ է պարագան, Սու – րիա պատրաստ է ամէն հաւանականու – թեան :

Միւս կողմէ, Իրաքի կառավարութիւնը միշտ զօրավիղ կը մնայ Դամասկոսի :

Ա.Յ – Փի – Սին, որ համամիտ է բար – ձրացնելու Սուրիոյ առացած չահարաժի – նը, կ'ուզէ սակայն որ փորատէն պաչ – նանկ ըլլան այդ 3500 պաչտօնեաները, ո–րոնք կը վճարուին բան մը լքչընելուհամար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԷՔ ՌԸՊԻ, ռճրագործ Լի Օսվալտի, որ հաւանական սպաննողն էր նախագահ Քենըտիի, ընդհանրացած քանաերէ կը տառապի եւ մէկ ամիսէն հինգ տարի կր–նայ ապրիլ : Այս պայմաններուն մէջ տե–ղի չկրնար ունենալ Ռըպիի երկրորդ դա–տավարութիւնը, որ նախատեսուած էր փետրուարի համար : Քենըտիի սպանու – թեան պարագաները կը մնան միշտ խոր – հըրդաւոր : Ծանօթ է որ զանազան տը – կածներու զոհ գացած են, երեք տարիէ ի վեր, բոլոր անոնք որոնք կրնային վկա – յութիւն մը բերել սպանութեան առընչու–թեամբ : ՃԷք Ռըպի վերջին վկան է, որ բան մը գիտէ : Իր հիւանդութեան լուրը մեծ արձագանգ ունեցած է Միացեալ Նահանգներու մէջ : Ռըպի մահուան դա – տաւարտուած էր 1964 Մարտ 14ին, Տա – լասի մէջ, բայց վճիռը բեկանուած էր Վերաքննութեանատեն եւ նոր դատավա–րութիւն մը որոշուած էր :

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ պատուիրակութիւն մը Անգարա հասած է մանակցելու համար, Թուրք – խորհրդային տահմանային նոր քարտէսի մը պատրաստութեան :

ԿՈՍԻԳԻՆ Թուրքիա պիտի այցելէ Դեկ–տեմբեր 20էն 27 : Անգարայի կառավա – րութեան դիմումին վրայ է, որ խորհր – դային վարչապետին այս ճամբորդու – թեան թուականը փոխուած է :

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ֆրանսական բաժակի հան–դիպումներու կարգին, Քան (Ծովային Ալպեաններ) Օի դէմ 4 կէտով պարտու – թեան մատնեց Մարսէյլի «Արծիւը» :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ Արտաքին նոր նախարա – րը՝ Վիլլի Պրանտ Փարիզ կը հասնի Հինգշաբթի օր եւ պիտի ընդունի չարք մը Արտա – քին նախարարներ : Այսպէս յաջորդաբար պիտի տեսնուի Պուլկարիայի (Այժերիա) Տին Ռրսքի (Մ. Նահանդներ) Վիլլի Պր – րանտի (Գերմանիա) եւ Ֆանֆանիի (Ի – տալիա) հետ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համաչնաւոր կու–սակցութեան կեդրոնական կոմիտէն ար–տակարգ նիստ մը գումարած է, դրաղելու համար տնտեսական հարցերով եւ չին – խորհրդային բանակցիով :

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻԻ)

—o—

	Ֆր·
Նախորդ գումար	12,820
Տէր եւ Տիկին Արմենակ Տատպազեան (Գառնիկ Մոմճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի)	100
Միհրան (Ռիէտ)	100
Ընդհ· գումար	13,020

ԱՀՌԵԼԻ ՀՐԴԵՀ ԵՇԻԼՏԵՐԷԻ ՁՕՐԱՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

Երզրումէն կը գրեն Պոլսոյ թերթերուն·

— Ահարկու աղէտ մը պատահեցաւ, Տումլուի գինուորական դունդին եչելտէ – րէի բանակատեղիին մէջ : Հերթապահ գինուոր մը տաքնալու համար թիթեղ մը պէնզին թափեց վառարանին մէջ, անմի – ջապէս հրդեհ ծագեցաւ եւ բոցերը մէկ վայրկեանի մէջ պաշարեցին ամէն կողմ, 65 գինուորները այրելով մեռան, 28 գին – ուորներ ալ թեթեւ կամ ծանր վէրքեր ստացան : Պէնզին թափող գինուորը տաս–նապետ մըն է, եւ կը կոչուի Սէֆքէր Սա – բըթաչ, ամէնէն առաջ ինք ծանրապէս վիրաւորուեցաւ պայթումէն, բայց կըր–ցաւ իր հոգին փրկել :

Աղէտը պատահեցաւ ճիշդ կէս գիշերին, բոցերը ամէն կողմ պաչարած ըլլալով գինուորները չկրցան դուրս ելլել եւ եղե–րական պարագաներու տակ մեռան այ – րուցքներու մէջ : Եչիլտէրէ գիւղը կը գտնուի Տումլուչէ վեց քիլոմեթր հեռու, հրշէջները թէեւ փութացին, բայց երկու ժամէն կրցան մարել հրդեհը : Զօրանո – ցին մէջ խուճապ ծագեցաւ, 65 գինուոր – ները անմիջապէս մեռան, 28 հոգի վիրա–ւորուեցան : 45 գինուորներն ալ յաջող – ցան ապակիները կոտրելով դուրս նետ – ուիլ եւ թեթեւ վէրքերով փրկել իրենց կեանքը : Բանակատեղիին մէջ նորադիր գինուորներու թիւը չատ էր, դեռ նոր եկած էին մարզուելու համար, անվարժ էին միջավայրին, եւ այս պարագան ալ դեր մը ունեցաւ աղէտին մէջ մահերու թիւը աւելցաւ :

Մնաց որ այրող գինուորներէն չատեր նոյն պահուն կը քնանային, չկր–ցան հասկնալ նոյն իսկ թէ ինչ կը պա – տահի, եւ մեռան իրենց քնացած պա – հուն : Անոնք որ արթուն էին բոցերու մէջ մնացին եւ սկսան գիրար կոխոտելով փախչիլ եւ դարձեալ բոցերով պաչարուե–ցան : Աղմուկ, գոռում – գոչում, հեկե – կանքներ եւ օգնութեան աղաղակներ իրա–րու խառնուեցան եւ տարածուեցան ամ – բողջ գիւղին մէջ, և զօրանոցը մէկ վայր–կեանի մէջ մոխիրի վերածուեցաւ : Զին – ուորական հերթապահ իշխանութիւնը ա–հազանգ տուաւ մօտակայ զօրախումբե – րուն եւ փութով օգնութիւն ուղեց :

Զօրանոցէն դատ, այրեցաւ նաեւ չարա–կից մթերանոցը, չէնքը ամբողջութեամբ մոխիրի վերածուեցաւ : Վիրաւորուած գինուորները փութով փոխադրուեցան էր–զրումի հիւանդանոցը :

պիտի տեսնուի Պուլկարիայի (Այժերիա) Տին Ռրսքի (Մ. Նահանդներ) Վիլլի Պր – րանտի (Գերմանիա) եւ Ֆանֆանիի (Ի – տալիա) հետ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համաչնաւոր կու–սակցութեան կեդրոնական կոմիտէն ար–տակարգ նիստ մը գումարած է, դրաղելու համար տնտեսական հարցերով եւ չին – խորհրդային բանակցիով :

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆԻ ՄԷԿ ԽՕՍՔԸ

Ա.

Յիսնամեակի առիթով բազմաթիւ յօդուածներ գրուեցան, Մեծ Եղեռնի դըրուագներ վերարտադրեցին, ոմանք ալ տեսութիւններ պարզեցին սպանդին ներքին ծալքերը բացատրելու համար: Յայտնի է թէ հայ քաղաքական միտքը կէս դարէ ի վեր յառաջդիմութիւններ կատարած է, հորիզոնն ընդլայնուած, մակարդակը բարձրացած է: Յօդուածագիր մըն ալ յիշած է Գրիգոր Օտեանի վերագրուած մէկ խօսքը. «Ազգ. Ընդհանուր Ժողովին մէջ Օտեան ըսած է.— «Ինչ աշխատանք որ տարինք այդ յօդուածը ըստանալու համար, նոյնքան եւ աւելի աշխատելու ենք զայն մոռնալու համար»:

Այդ խօսքը կրկնած են Արփիարեան, Զօպանեան, Կիւրճեան, Գագիկ Օզանեան, բոլորն ալ 95ի կոտորածէն ետք: Ըսել ուզած են, յօդուածագիրն ալ կը կրկնէ, թէ մոռնալու էինք այդ յօդուածը եւ չմոռցանք: Յեղափոխական Թումայեան «չարաղէտ» յօդուած կոչած է, մինչդեռ գովաբանութիւնն ըրած էր պատրիարքին 16րդ յօդուածը ստանալու համար կատարած աշխատանքին առթիւ:

Օտեանի հիացողները, յիշելով այդ խօսքը, անդիտակցաբար կը դատապարտեն հայրենասէրը, որովհետեւ որպէս պետական մարդ, որպէս թուրք շրջանակներու հետ շփում ունեցող անձ, որպէս դիւանագէտ, նախատեսելու էր ապագան՝ յօդուածը ստանալէն առաջ:

Օտեան մարդն էր Միտհատի, անբաժան քարտուղարը Պուլկարիոյ մէջ, արտաքին նախարարութեան մէջ, վարչապետութեան մէջ: Միտհատի կողմէ զրկուեցաւ Լոնտոն եւ Փարիզ, Խրիմի զինակցութիւնը վերանորոգելու համար Ռուսիոյ դէմ, երբ արեւելեան տագնապը սուր հանգամանք ստացած էր: Տերպի եւ Տեքսալ յայտնած էին, թէ Թուրքիոյ պարտութեան պարագային կը միջամտեն խաղաղութեան պայմանները թեթեւցնելու, իսկ յաղթութեան պարագային միջամտութեան պէտք չկար, սպասողական դիրք պիտի բռնէին երկու մեծերը, ակնդէտ սպասելով պատերազմի ելքին:

Անգլիական խմբակին պատկանող, Իկնատիեւի ազդեցութեան դէմ պայքարող Օտեան՝ պատերազմէն ետք պիտի աշխատի ռուս պաշտպանութիւնն ապահովել արեւելեան նահանգներու վրայ: Օտեան, խորհրդական պատրիարքին, Իկնատիեւ, դեսպան համասլաւ, Պոլսոյ մէջ իրար կը ճանչնային:

Խօսքը բաժնենք մասերուն:

1) «Օտեան Ազգ. Ընդհանուր Ժողովին մէջ ըսած է,

2) Ինչ աշխատանք որ տարինք այդ յօդուածը ստանալու համար,

3) Նոյնքան եւ աւելի աշխատելու ենք զայն մոռնալու համար»:

1.— Շատ պարզ է, որ Ազգ. Ընդհ. Ժողովին մէջ նման արտայայտութիւն մը ունենալու համար Օտեան ներկայ եղած ըլլալու էր: Արդ, Պերլինի դաշնագրին վաւերացումէն ետք, մինչեւ Միտհատի ձերբակալութիւնը Իզմիրի մէջ՝ Օտեան բացակայ եղած է Ժողովի նիստերէն: Օտեան Փարիզ է արդէն 1882ին: Ինչո՞ւ բացակայած է եւ խուսափած ժողովականներու քննադատութեանց պատասխանելէ, զոհացած է միայն Պատրիարքին «Ատենախօսութիւնը» պատրաստելով՝ որպէս բացատրութիւն դիւանագիտական գործունէութեան:

Եթէ նման արտայայտութիւն մը ունեցած ըլլար, պատրիարք եւ ժողովականներ դիմումներ պիտի չկատարէին նախարարութեան եւ դեսպանատուներուն 61րդ յօդուածին գործադրութիւնը պահանջելու համար:

Տնտեսեան մը ազգային երգարան մը կը տպէ, կառավարութիւնը կը դրաւէ օրինակները և կը բանտարկէ հեղինակը: Պատրիարքը դիմումներ կը կատարէ արդարութեան նախարարութեան մօտ, բայց յիշեալը բանտէն չի կրնար ազատել: Տնտեսեան կը մեռնի բանտին մէջ:

Պատրիարքը պալատ կ'երթայ Պայրամի տօնին առիթով: Սուլթանը զինք չընդունիր, «ռուս դեսպանատուն զրկուած թուղթերու ուսումնասիրութեամբ զբաղած եմ» սելով («Անահիտ», Ա. տարի, թիւ 1, էջ 93):

Պատրիարքը յարաբերութիւն կը պահէ ռուս դեսպան Նովիկովի հետ եւ կը յայտարարէ, թէ փրկութիւնը Ռուսիայէն պիտի գայ: Նոյն օրերուն կը դիմէ նաեւ անգլիական դեսպան Կոշէնի:

Զօպանեանի համաձայն, Օտեան այդ խօսքը ըսած է Փարիզի մէջ, ուրեմն 1882-էն ետքը: Պաշտօնական ժողովի մը մէջ պաշտօնական անհատի մը կողմէ արտասանուած խօսք մը աւելի կշիռ ունենալու է սալոնի մը մէջ, բարեկամական շրջանակի մը մէջ, յայտնուած գաղափարէն:

«16րդ յօդուածը դնել տալը մեծ գործ էր, այնուհետեւ քրէական սխալներու շարք մը եղած է, այդ ազգասէրները չարաչար խաբուեցան եւ սխալ գործեցին, պատրիարքին հետ խաբուեցան Գրիգոր Օտեան եւ բժիշկ Սերվիչէն» (Նոյն, էջ 89):

Եւ սակայն 61րդ յօդուածը հետեւանք էր 16րդին: Պատրիարքը կ'ըսէր ժողովին մէջ. «Պատուիրակութիւն մը զրկեցինք Պերլին, որովհետեւ դիտէինք թէ Անգլիա պիտի ջնջէր կամ փոխէր այդ յօդուածը: Եփրատայ հովտին ապագայ քաղաքական վիճակը առնչութիւն ունէր անգլիական շահուց հետ: Այդ վիճակը կրնար մասնաւոր կերպով զայն ստորադրող տէրութեանց միայն քաղաքական շահուց տեսակէտին պատասխանել: Անգլիա պիտի չընդունէր զայն, մենք ալ մեր կողմէն պէտք էր որ աշխատէինք, որովհետեւ Անգլիա պիտի աշխատէր այդ յօդուածը վերցնելու կամ փոխելու: Եւրոպա դիտնալու էր թէ հայ ազգը կը զգայ ինքզինքը եւ դիտէ իր իրաւունքը պաշտպանել»:

Անգլիա Ռուսիայէն կը խլէր բարենորոգումներու գործը Շուվալով – Սալիզպրի համաձայնութեամբ եւ Կիպրոսի Համաձայնութեամբ: Ս. Սթեֆանոյի դաշնագրով արեւելեան նահանգները կը մտնէին ռուս պաշտպանութեան տակ եւ պիտի ըլլային կամուրջ մը դէպի Միջերկրական: Կիպրոսի համաձայնութեամբ, անգլիական պաշտպանութեան, պիտի կազմեն ամբարտակ մը:

Պերլինի մէջ Լորիս Մելիքով պատուիրակութեան ըսեր է. «Վերը բան մը մի յուսաք, ան մեզի պէտք է, վարը բան մը ըրէք, մենք հոն ալ թերեւս ձեզի կ'օգնենք» (Նոյն, էջ 88):

Ենթադրական պիտի ըլլար ռուսական օգնութիւնը, Ռուսիա պիտի չուզէր Միջերկրականի ափերուն վրայ հաստատուած հոծ Հայութիւն մը՝ ենթակայ արեւմտեան պետութեանց:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. 1)

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԲԵՐԴԱԿ

23 Օգոստոս.— Գիշերային հաւաքոյթի մը ընթացքին, իմացայ, որ Խարբերդի հիւսիսային կողմը, Բերդակ աւանի Թիլ գիւղին մէջ պատմական հին հայկական եկեղեցիներ կան: Այս տաճարները կանդուն կը կենան եւ Կապանի ամբարտակին շինութեան պատճառով, ջուրերուն տակ պիտի մնան: Պետութիւնն ալ անոնց մասին կարգադրութիւններ ընել կը խորհի:

Երբ այս մանրամասնութիւնները իմացայ, յաջորդ առտուն իսկ, կանուխէն Բերդակ երթալու համար ճամբայ ելայ: Հաճելի ու հանդիստ գնացքով մը ժամը 10ին Բերդակ հասանք: Այս կողմերու ճամբաներուն ծանօթ չըլլալուս պատճաշով, Թիլ երթալու համար առաջնորդի մը պէտք ունէի:

Կառքէն իջնելով սրճարանի մը պատին տակը ծառերու շուքին նստած բազմութեան մօտեցայ եւ իրենց հետը կարճ տեսակցութենէ մը ետք, նպատակս պարզեցի եւ իրենցմէ խնդրեցի, որպէսզի ինծի առաջնորդ ընկեր մը տրամադրեն:

Թիլ երթալու համար աւելի կարճ ճամբայ մը կայ եղեր, սակայն ես չգիտնալուս համար ուղղակի Բերդակ էի գացեր:

Նոյն օրը էլազըզ կարենալ վերադառնալու համար կ'աճապարեմ: Կարճ ժամանակէն ուզած ընկերս ինծի տրամադրուեցաւ: Եւ մենք առանց ժամանակ կորսնցնելու ճամբայ ելանք:

Պարտէզները շրջապատող ծառերու շարքերուն երկարած ցանկապատերուն երկայնքին սուրացող առուակներուն հետ, մենք ալ շտապով դէպի Թիլ: Ու ես կ'երթամ ...:

Ջուրերը առուներու գիրկը կը կայտըռեն, թռչունները ծառերու ոստերուն վրայ կը ճռուողեն: Ես ալ կարօտը սրտիս, վիշտը կուրծքիս՝ ծխանի մը ծուխը ողջունելու: Ու ես կ'երթամ ...:

Ուղեկիցս հետս մտերմանալ կ'ուզէ: Ճամբորդական տարազիս այլազանութենէն, ինքնութիւնս չէր կրցեր ճշդել, սակայն մօրուքէս եկեղեցական ըլլալս դուշակած էր. եւ այլեւս կրօնական նիւթերու մասին կը սկսի խօսիլ:

Ան միայն իսլամական կրօնքի մասին կը խօսէր: Բայց երբ ես ալ իրենց կրօնքին ու աղանդներուն մասին արտայայտուեցայ, մանաւանդ իր պատկանած աղանդին մէկ մեղեդին երգեցի, մարդուկը այլայլած վիզս պլլուելով «Մենք հոգեւոր եղբայրներ ենք եղեր ...», ըսելով զիս համբուրել սկսաւ:

Բնութեան գիրկը, սարերու կատարներէն փչող հովերուն, ձորերու մէջէն վազող ջուրերուն հետ մրցելով, ձեռքիս ցուպը ճօճելով դէպի դետափը: Ու ես կ'երթամ ...:

Ուղեկիցս իմ աշխոյժ քալուածքս տեսնելով, իր զարմանքը կը յայտնէ.

— Բարեկամ, քու մէջդ դաղտնի ուժ մը կայ անպատճառ: Մենք գիւղացի ըլլալով հանդերձ դուն մեզմէ աւելի արագ կը քալես ...

Ես ալ գիւղացի եմ, պատասխանելով կը բաւականանամ:

Այո, ուղեկիցիս դուշակութիւնը ճիշդ էր, իմ մէջս թաքնուած զօրութիւն մը կար: Ան էր, որ զիս կը մղէր հորիզոնէ հորիզոն, ուր անմեռ յիշատակներ կը թեւածեն ...:

Եփրատի եզերքին բարձր ժայռերու կատարը թառած հին բերդի մը մնացորդները տրտում են եւ լուռ... Հոն չկան ոչ իշխան, ոչ մեծատուն, ոչ քաջ, ոչ մարտիկ ... Արծուաբոյն պալատներու պատերու մշուշը փարատող զեփիւռը կուգայ իմ ալ ճակտիս քրտինքը սրբելու: Աներեւոյթ ձեռքեր զիս կը շոյեն: Հին մառաններու գինիին հոտն ալ զիս կը գինովցնէ: Հին գինիով ես նորոգուած եւ հետիոտն ու անօթի, ես կ'երթամ ...:

Թիլի մօտիկ տարածութեան վրայ, գիւղացիները իրենց կալը կը կազմեն: Բայց անոնք չեն ինծի հարազատ կալուորները: Իրենց հետ հազիւ բարեւ մը փոխանակելէ ետք, ուղղակի եկեղեցին տեսնելու կ'երթամ:

Աստուածածին եկեղեցիին հիւսիսային եւ հարաւային կողմերը բոլորակաձեւ, իսկ արեւելեան եւ արեւմտեան կողմերն ալ ուղիղ կերպով ընդհանուր ձեւը խաչաձեւ է: Գմբէթին կործանած խաչին տեղը արագիլները բոյն են շիներ: Գոց դրան

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ,

ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

ՆՈՐ ՎԱԽԵՐ, ՆՈՐ ՏԱՌԱՊԱՆՔՆԵՐ

Գարուն է, 1922: Ատափազարի պարտէզներու բոլոր սալորենիները ձիւնանըման ծաղիկներով հարս են դարձած:

Այսպիսի օր մըն էր, երբ բոլոր այր մարդիկը 17 – 70 տարեկանը, կառավարչատուն կանչուեցան: Խոր մտահոգութիւնը պատեց: Ամէնքն ալ դացին, ուշացան, չեկան: Կիները՝ մեզ, տղաքս, քանի մը հոգի զրկեցին, լուր մը առնելու, բան մը իմանալու համար: Գացինք, ոստիկանի մը հարցուցինք: Ոստիկանը ներս գնաց, յետոյ եկաւ մեզ մարդոց քով առաջնորդեց: Շէնքին քովէն դուռէ մը ներս մտնելով առաջին յարկը ելանք: Բոլորը մէկ ընդարձակ սենեակի մը մէջ բանտարկեր էին: Ըսին թէ պիտի աքսորուին եւ մեզ տեսնելով շատ ուրախացան, բայց յուզուեցան:

Գիշերուան համար վերմակ, ուտելիք եւայլն ուզեցին: Անմիջապէս դպրոցները վերադարձանք եւ լուրը տարածուեցաւ թէ այրերը պիտի աքսորեն: Լաց ու կոծ, յուսահատութիւն, նոր սարսափ: Ուզածնին տարինք: Յաջորդ օրը կիներն ալ եկան իրենց ամուսինները կամ զաւակները տեսնելու:

Արտօնեցին քովերնին բաւական երկար մնալ: Բոլորն ալ կուլային այս անակընկալ բաժանումին համար: Վերջը կիները վերադարձան, բայց անոնք ամէն օր չէին կրնար այցելել, իսկ մենք՝ տղաքս՝ ամէն օր բոլորին համար ուտելիք կը տանէինք: Շարունակ «մեզ պիտի աքսորեն» կ'ըսէին, իսկ մենք այն դաղտնի կարծիքը ունէինք թէ քաղաքէն քիչ մը դուրս հանելով՝ բոլորն ալ պիտի սպաննեն:

Այսպէս, ութ – տասը օր բանտարկուած պահելէ ետք, առտու մըն ալ յայտարարուեցաւ թէ պիտի մեկնէին: Ամէնքին պարագաներն ալ հասած էին, կին, մայր, զաւակ: Բաժանումի տեսարանը խիստ սրտաճմլիկ էր: Զոյգ ձիով բեռնատար կառքերը եկան եւ բանտարկեալները իրենց սենեակէն վար բերին: Ամէնքն ալ, այր թէ կին, բոլորն ալ կուլային:

Գուրտեան փաստաբան Խաչիկ էֆէնտին իր կնոջը Հայկանուշ քոյրիկին հետ լալով ողջագուրուեցաւ: Պատրիկին հայրը՝ Գազազեան Օննիկ էֆէնտին նոյնպէս: Տէր Միքայէլին փեսան՝ Գասպար էֆէնտին իր կնոջը՝ Տիկին Զարուհիին հետ, (Տէր Միքայէլը իր շատ յառաջացած տարիքին համար չաքսորեցին): Գընճըռ Հաննէս եղբայրը իր կնոջը Թէֆար հանըմին հետ: Բոլորն ալ յուզուած, լալով կ'ողջագուրուէին եւ չէին կրնար իրենց հոգեհատորներէն բաժնուիլ:

Մայրիկս Վազգէնը, ես ալ պզտիկ եղբայրս՝ Զաւէնը գրկած՝ երկրորդ հայրիկըս ճամբել, ողջագուրել դացած էինք: Խեղճ մարդը վերջին ծայր յուզուած էր, բոլորս ալ համբուրեց, պզտիկ եղբայրս՝ Զաւէնը ձեռքէս առաւ, երկար համբուրեց, կուրծքին վրայ սեղմեց, սիրեց եւ դարձեալ ինձ վերադարձուց: Կ'ուզէր ինծի բաներ մը ըսել, բայց կոկորդը սեղմուած էր, արցունքները ձայնը խեղդեցին եւ չկրցաւ շարունակել: Թաշկինակը աչքերուն դէմ բռնած՝ երկար լացաւ: Մենք ալ կուլայինք:

Վերջապէս Պախալին երկաթագործ Հաննէս եղբայրը եւ իր երկու քոյրերուն զաւակները, 17 – 18 տարեկան Օննիկը եւ Կրօնը, Լանփաչայենց Մինաս եղբայրը, Քիրէզին Համբարձում եղբայրը, Բորոտ Ահարոնը եւ իր գործի ընկերը՝ Անդրանիկ եղբայրը, Տաճատ եղբայրը, շատ տարեց Յակոբ եղբայրը, Արշակ եղբայրը, կարճահասակ եւ փողոցները մանրավաճառութիւն ընող տարեց Միսաք եղբայրը, Քըսքըս ածական անունով տարեց մը, նաեւ Նիքոլա անունով Ֆնտխլըցի հայախօս 17–18 տարեկան յոյն երիտասարդ մը, որ բերած Հայոց մէջ խառնած էին:

Ոստիկանները կ'աճապարէին: Երկրորդ հայրիկս՝ մայրիկիս վերջին կարգ մը պատուէրներ տալով, միւսներուն հետ կառք նստաւ եւ ոստիկանները մեկնումի հրաման տուին, կառքերը ճամբայ ելան: Անոնց ընկերացան քանի մը ձիաւոր ոստիկան զինուորներ: Կիները իրենց ձեռագործ սեւ բուրդէ լայն շալերով գրեթէ ամբողջ դէմքերնին ծածկած, իրենց գլուխներուն եւ ուսերուն վրայէն մինչեւ մարմիններուն կէսը գոցած, իրենց երիտասարդութիւնն ու դեղեցկութիւնը ծածկած, կարելի եղածին չափ անհրապոյր երեւալու եւ լպիրշ աչքերէ զգուշանալու միտքով, բոլորն ալ կառավարչատան առջեւը ճամբուն մէջտեղը կեցած, արտասուաթոր աչքերով իրենց սիրելիները տանող կառքերուն ետեւէն կը նայէին, լալահառաչ աղօթքներ կը մրմնջէին, բարի ճանապարհ կը մաղթէին:

Իրենց սիրելիները տանող կառքերը անհետանալէ ետք՝ սրտաբեկ, յուսահատ, ջախջախուած, վերադարձանք մեր ապաստանները, ուր պարզուեցաւ ուրիշ տեսարան մը, — անոնք որ չէին կրցած ճամբելու դալ, երբ իմացան թէ մարդոց մեկնումը կատարուած իրականութիւն էր այլեւս, սկսան լալ, հառաչել եւ ափսոսալ, իրենց զաւակներուն եւ պարագաներուն համար, զորս պիտի չտեսնէին այլեւս, որովհետեւ այն մռայլ ենթադրութիւնը ունէինք թէ շատ հեռու չտարած՝ պիտի սպաննէին բոլորն ալ:

ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

(14 Շար.)

ձեղքէն ներս կը նայիմ : Քարաչէն կա – մարները կը նիրհեն : Ես ալ լռիկ ալօթք մը հաղիւ կը մրմնջեմ :

Հոս ուխտս կատարելէ ետք, միւս եկե – ղեցին տեսնելու կը փութամ : Այստեղը հի – նէն ի վեր Ուխտատեղի ըլլալուն պատ – ճառով, գիւղացիները անոր վնաս հասցը – նել չեն խորհիր : Մանաւանդ իրենք կը վկայեն , որ եթէ անոր հանդէպ սրբա – պղծութիւն մը ընեն, հոն պատկող սուր – րը գիշերները կուգայ եւ գլուխնին կը յան – դիմանէ :

Ամէն տարի Վարդավառին հայ հաւա – տացեալներ կ'երթան հոն իրենց ուխտը կը կատարեն : Անոր դուռը միշտ բաց է, եւ ներսն ալ մաքուր :

Անոր դրան վրայի յիշատակարանը չորս բաժանմունքներով ու չորս տարբեր հին լեզուներով գրուած է : Դուռը դէպի հա – րաւ կը նայի , ուրկէ Եփրատը կ'անցնի : Գետեզերքը չինուած այս տաճարը հաւա – նաբար հեթանոսական չրջանի Վարդավա – ռի տօնակատարութենան վայր մը եղած ըլլայ , որ հին ձեւը նոյնութեամբ եկեղե – ցի ըլլալէ ետքն ալ պահպանուած է :

Ուսումնասիրութիւններս աւարտելով , խորանին առջեւ կը ծնրադրեմ ու կ'աղօ – թեմ, եւ ապա դուրսը բարձր ժայռի մը վրայ նստելով կը հանգստանամ : Եփրատ իր լայն հրանը արեւուն տակ տարածած կարծես կը մրափէ , բայց անոր ոտքե – րուն տակ թաղուած մրմունջներ ու ողբեր կը հեծեն : Հոգւոց մըն ալ այդ աղօթքի մթնոլորտին կարօտ հոգիներուն կը վերաձայնեմ :

Եփրատը հեղգացած կը յօրանջէ : Հո – գիները կ'աղաղակեն , ես ալ կ'աղօթեմ ... Պաշտամունքը խորհրդաւոր է ու վեհ :

Ուղեկիցս այս անգամ վարի ճամբայէն կ'առաջնորդէ զիս : Խոպան արտերու մէ – ջէն կ'անցնինք : Արեւը մեզ կ'այրէ : Երթ – ներ կը սկսին ճաթռտիլ պուտ մը ջուրի կարօտ : Ու ես կ'երթամ ... :

Բերդակի ատորատը խիտ ծառերով ծածկուած ձորը կը մտնենք : Հոս սա – նուրեք սոսկում տեսարաններ անցորդը կ'ահաբեկեն : Ջուրերը ժայռերու բար – ձունքներէն կը գահավիժին, երկինքը չի տեսնուիր : Ծառերու դերեզմանի մը մէջ ողջ մեռել մը ես, կը թափառիմ : Պաղ – րակ ջուրով կուշտ ու կուռ դժուանալէ ետք, ժամ առաջ ձորէն դուրս ելլելու կը չտապեմ :

Ձորէն դուրս ելլելէ ետքը՝ Բերդակ ամրոցի բարձր քարը մեր դէմ կը ցցուի : Քանի մը ժամեր առաջ հեռուանց տեսած էի, հիմա մօտէն կը բարեւեմ :

Լքուղղ դացող ճամբան հասնելէ ետք , ուղեկիցս ինձմէ կը բաժնուի : Ես ալ մի – նակուկ, լքաղղ վերադառնալու համար կը սպասեմ :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ . ՊԱԼՂՄԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻԻՆ ՄԸ

Ժ Բ . դարուն հայ ժողովուրդը աչ – խարհին տուաւ երկու Մխիթարներ՝ բը – ժըշկապետ Հերացին եւ իրաւարան Գօշը : Առաջինը մարդոց առջեւ բացաւ բժշկա – կան բազմաթիւ դաղանիքներ, երկրորդը՝ դրեց Դատաստանագիրքը մը, այնքան չա – հեկան իր տեսակին մէջ :

Դատաստանագիրքէն դոյութիւն ունին քանի մը տասնեակ ընդօրինակումներ : Անհրաժեշտ էր ճշդել ասոնցմէ ամէնէն հինը : Խոսրով Թորոսեան իրարու հետ համեմատած է քառասուն օրինակներ, ո – րոնք կը գտնուին Երեւան, Թիֆլիս, Լե – նինգրատ , Վիէննա եւ այլուր :

Ուսումնասիրողը վերջերս պարզեց , որ «Դատաստանագիրքը»ը ունի երեք խմ – բագրութիւն : Հնագոյն ձեռագիրներէն մէկը այժմ կը գտնուի Վենետիկ : Սակայն գտնուած է աւելի հին օրինակ մը, որ հե – ղինակին կողմէ ուղարկուած է Կիլիկիոյ Գրիգոր Տղայ Կաթողիկոսին : Այդ օրինա – կը այժմ կը գտնուի Զմմառի վանքին մէջ :

Ա . Թորոսեան չուտով լոյս պիտի ըն – ծայէ « Դատաստանագիրքը» , որ չնոր – հիւ իր կատարած համեմատութիւններուն եւ սրբագրութիւններուն, ապահովաբար ըլլայ ցարդ դոյութիւն ունեցողներէն ա – մէնէն հարազատն ու վաւերականը :

ՄՏԱԾՈՂ ՄԵՔԵՆԱՆ

Ձիշդ տասը տարի առաջ հիմը դրուեցաւ էլեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաներու հիմ – նարկութեան :

Տասը տարի ետք, հիմնարկութեան տը – նօրէնը Ֆ . Սարգսեան կը ներկայացնէ հաստատութեան աշխատանքները եւ ձեռք ձգած յաջողութիւնները :

— Առաջին տեղիւ անհրաժեշտ է յի – շատակել այն դիտնականներուն անուն – ները, որ հիմնեցին եւ զարկ տուին դի – տահետազօտական այս նոր, կարեւոր գործին երեւանի մէջ.— Ս . Մերզելեան, Ա . Խոսիֆեան, Գ . Մելիք – Շահնազա – րով, Գ . Սարգսեան, Ս . Թումանեան, Բ . Տէր – Ղազարեանց :

Տասը տարին կարծուածին չափ ալ եր – կար ժամանակամիջոց մը չէ, սակայն հայ դիտնականները եւ մասնագէտները ոչ մի – այն յաջողութեամբ յաղթահարեցին կաղ – մակերպական աշխատանքին դժուարու – թիւնները , այլեւ կեանքի կոչեցին ժա – մանակակից հաշուիչ մեքենաներու այն – պիսի նմոյշներ, որոնք մեծապէս դնա – հատուեցան ամենուր :

Մինչեւ 1960 հիմնարկութիւնը մշակեց էլեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաներու քանի մը տեսակներ : Տարի մը ստեղծուեցաւ ա – ռաջին հաշուիչ մեքենան՝ « Հրաղդան » անունով : Յաջորդաբար ստեղծուեցան « Նայիրի», «Հրաղդան 3» մեքենաները, որոնք գործածութեան դրուած են ներկա – յիս եւ դտած են մեծ յաջողութիւն :

Յառաջիկայ հինգ տարիներուն ձեռնար – կութիւնը պիտի մեծնայ երեք անդամով , որուն չնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ պատ – րաստել բոլորովին նոր մեքենաներ :

ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ԱՑՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Թանգարանները դաստիարակչական կա – րեւոր կեդրոններ են : Արդարեւ, անոնք կոչուած են ժողովուրդին ծանօթացնելու մեր երկրին հերոսական անցեալը, անոր պատմութեան դրուագները :

Տարիներու ընթացքին Երեւան քաղաքի պատմութեան թանգարանին մէջ կեդրո – նացուած են չուրջ երեսուն հազար հազ – ուադիւտ նիւթեր, փաստաթուղթեր, լու – սանկարներ, թանկարժէք իրեր, քարէա – ներ, յատակագիծեր, որոնք կը պատմեն քաղաքի բազմադարեան պատմութեան մասին :

Թանգարանին մէջ ցուցադրութեան դրուած է Երեւանցի Տէր – Աւետիքեանցի թուջաձուլման գործարանին մնացած սալ մը : Գործարանը հիմնուած էր 1905ին կ'աշխատցնէր 60–65 բանուոր : Բայ մնա – ցած է մինչեւ 1921 :

Թանգարանին ցուցանմոյշներուն չար – քին կը պատկանի Երեւանի հոգեւոր թե – մական դպրոցին նախագիծը, որ տեղա – ւորուած է Ս . Սարգիս եկեղեցիին բակին մէջ : Դպրոցը, որ կառուցուած է աղիւ – սէ, մինչեւ այսօր կը մնայ իբրեւ պատ – մական յուշ :

Թանգարանին մէջ կը կը գտնուի քաղա – քին յատակագիծը, գոր պատրաստած է 1906 – 1911ին Բ . Մէհրաբով : Դիտելով այս յատակագիծը կարելի է յստակ պատ – կերացնել թէ ինչքան փոխուած եւ մեծ – ցած է քաղաքը :

ՋԱՆԱՁԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ տարի, իր առաջին այցելու – թեան ժամանակ, Յ . Ճ . Սիրունի Մատե – նադարանին նուիրեց Սահակիտոս Արք . Յովակիմեանի կազմած Նիկոմիդիոյ հա – յերէն ձեռագիրներուն ցուցակը, որ ար – ժէքաւոր է յատկապէս անոր համար, որ հոն նկարագրուած ձեռագիրները հաւա – նաբար ոչնչացած են 1915ին :

Այս տարի Յ . Ճ . Սիրունի դիմումով մը տուաւ վերջերս Պուքրէշի մէջ յայտ – նաբերած ուշագրաւ ձեռագրի մը՝ Պօլ – սահայ մտաւորական Պետրոս Մոմճեանի հեղինակած «Պատմութիւն վարուց Նա – փոլէոն Պոնապարտիի» անտիպ աշխատու – թեան մասին : Հեղինակը երկար ժամա – նակ եղած է Կ . Պոլսոյ ռուսական դես – պանատան թարգմանը եւ Նափոլէոնի կենսագրութիւնը գրած է 1860ական թը – ւականներուն :

Վերոյիշեալ ձեռագիրը ստուար աշխա – տութիւն մըն է (569 էջ), բաղկացած յա – ռաջաբանէ եւ աշխատութեան համար օդ – տագործուած աղբիւրներու տեսութենէն, ունի 43 գլուխ եւ յաւելուած մը՝ նուիր – ուած Նափոլէոնի կենսագրութեան : Կայ նաեւ գրաբար բառերու բառարան մը :

Փրոֆ . Սիրունի այս ձեռագիրը եւս նը – ւիրեց Մատենադարանին :

ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոսին Մոսկուայի մէջ տեղի ու – նեցած հոգեբաններու 18րդ միջազգային համաժողովի օրերուն «Հայաստան» հրա – տարակչութիւնը լոյս ընծայեց այդ հա – մաժողովի Հայաստանի պատասխանատու – թեան անդամ Յովսէփ Թիւթիւնճեանի « Հանրի Վալլոնի հոգեբանական հայ – եացքները» խորագրով ուսումնասիրու – թիւնը՝ առանձին :

Յ . Թիւթիւնճեան հայրենիք վերադար – ձած է 1947ին, Գահիրէէն : 1956ին յաջո – ղութեամբ պաշտպանեց իր թեկնածուա – կան ատենախօսութիւնը՝ արժանանալով դի – տողութիւններու թեկնածուի կոչումին՝ հո – գեբանութեան մարզին մէջ : 1959ին լոյս տեսաւ անոր՝ «Կրտսեր դպրոցականի ու – շադրութեան դաստիարակումը ուսուցման ընթացքին» աշխատութիւնը, իսկ 1962ին՝ «Կրտսեր դպրոցականի հոգեբանութեան հիմնական առանձնայատկութիւնները » դիրքը :

Հանրի Վալլոնի մասին գրած իր աշխա – տութիւնը վերջին տարիներու ընթացքին իր ուսումնասիրած «Գիտական հոգեբա – նութիւնը Ֆրանսայի մէջ Ի . դարուն» ծա – ւալուն ուսումնասիրութեան մէկ մասն է :

Գիրքը բաղկացած է նեռածականէ եւ երկու բաժիններէ , առաջինը վերնագրը – ուած է « Հանրի Վալլոնի հոգեբանական ընդհանուր հայեացքները », իսկ երկրոր – դը՝ «Հանրի Վալլոնի հայեացքները ե – րախայի հոգեբանութեան բնագաւառին մէջ» :

Հոգեբանական գրականութեան մէջ Հանրի Վալլոն աւելի յայտնի է իբրեւ «մանկութեան հոգեբան» : Այդ իսկ պատ – ճառով դիրքին երկրորդ մասը ամբողջու – թեամբ նուիրուած է նախադպրոցական եւ դպրոցական տարիքի երախաներու հոգե – բանութեան հարցերուն :

Այս գիրքը կարեւոր է յատկապէս այն տեսակէտէն, որ Վալլոնի աշակերտ – ներէն շատերը բաղմաթիւ յօդուածներ հրատարակած են իրենց ուսուցչին հոգե – բանական զանազան հայեացքներուն վե – րաբերեալ : Այնուամենայնիւ , Թիւթիւն – ճեանի գործը առաջին մենագրական ծա – ւալուն աշխատութիւնն է , ուր հանգա – մանօրէն լուսաբանուած են Վալլոնի եր – կերուն դիտական արժանիքները : Այդ կը վկայեն Վալլոնի աշակերտներէն Ռընէ Զազոյի , Մարսէլ Պերժերոնի գրաւոր կարծիքները այս գիրքին մասին :

Հեղինակը ներկայացուցած է նաեւ Ֆը – րանսայի հոգեբանին աշխատութիւնները եւ անոր մասին եղած գրականութեան դը – րեթէ ամբողջական ցանկը : Փափաքելի է , որ այս աշխատութիւնը լոյս տեսնի նաեւ հայերէն եւ ֆրանսերէն :

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Շաֆիէը , այս կնոջ ըրած վտանգաւոր դիւտին սարսափահար, եւ նոյն ատեն չա – փսպանց սիրահարուած անոր, դնաց ամէն բան պատմեց Գահաժառանգին որ իր կարգին երկչոտութեան հետ տեսակցութիւն մը ունեցաւ վխտպատկի մէջ :

Այս յանդուգն մեքենայող կինը իր ա – ռաջին բառերով իսկ հակակրուցած էր որ երբեք պիտի չվարանէր քանդելու Կայսեր բոլոր ծրագիրները եթէ իր ուզածը չըս – տանար, որով Նորին Բարձրութիւնը վճ – ռեց միանգամայնդմիշտ ազատել անկէ , անոր առջեւ լալեով դժոխային նրբամբ – ութեամբ պատրաստուած թակարդ մը որուն մէջ իր կեանքը պիտի թողուր երե – չուհին :

Այս գործին սկսաւ ուրեմն պայն ներկա – յացնելով Վիէննայէն Ֆրանսայի անուանի երիտասարդ մարքիզի մը, որ անոր սի – րահարուելէ զատ մեծ հարստութեան տէր էր, եւ Գահաժառանգին հետ ալ մտերմական յարաբերութեան մէջ կը գտնուէր :

Մարքիզը Նիս եկաւ եւ Շաֆիէրին երիտա – սարդ կնոջ հանդէպ ունեցած կիրքը ճար – պիկօրէն օգտագործելով , անոր նախան – ձը դրդեց հաւատացնելով որ երջուհին կը խարէր ղինքը : Կ'ըսէր նաեւ թէ այդ բանը ապացուցանելէն աւելի դիւրին բան չկայ :

Նախկին դեսպանատան կցորդ , իր ար – ժանապատուութեան ու սիրոյն մէջ մի – անգամայն անողոքօրէն վիրաւորուած , խիստ հսկողութեան մը ենթարկեց իր բարեկամուհին եւ չատ չանցած համոզ – ուեցաւ թէ ամբաստանութիւնը հիմնաւոր էր : Այն ատեն ահա նախանձէ դրդուած այդ ոճիրը գործուեցաւ, ձիշդ ոստիկա – նութեան ենթադրածին պէս :

Այս գործին մէջ Գահաժառանգին ձեռ – քը անդիտակից գործիք մը եղող չէր Շա – ֆիէը , միջոցը դտաւ առանց ուշադրու – թիւն դրաւելու անմիջապէս Գերմանիա անցնելու, եւ Սան Բեմոյի ոստիկանու – թիւնը դեռ մինչեւ այսօր բացարձակա – պէս կ'անդիտանայ անոր ինքնութիւնը :

Զ .

ՊՈՍԻԻԷ ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ

Ձեմ կարծեր թէ ձեր բրիտանացի բա – րեկամներուն մէկը որ լսած ըլլայ Թիբայի կոմսուհիին, Աէլհայտ Ֆօն Քիէնիցի անունը :

Արտառոց, տխեղծ եւ բնութեան բոլոր չնորհներէն զրկուած 70 տարեկան այդ պառաւը , այրին էր համբաւաւոր ծերու – նի զօրավար Ֆօն Քիէնիցին, որ 1870ի Փը – րանքֆուրտերման պատերազմին մասնակ – ցած՝ եւ իր մահէն առաջ համաչխարհա – յին հռչակի տէր եղած էր իբր քաջ ռազ – միկ մը, ձեր Լորա Բոպէրին պէս : Անոր պինուորական տաղանդին առջեւ ամէն Գերմանացի — Փրուսիացի չեմ ըսեր — կը խոնարհի :

Ֆօն Քիէնիցի կոմսուհին, աղջիկն էր կոմսուհի Պօրք անուամբ աղնուականի մը, եւ երկար տարիներ, մեկուսացած կ'ապրէր իր նկարադեղ հին դղեակին մէջ, որ թառած էր կարծես Մօզէլի բաղմա – թիւ դարձուածքներէն մէկուն եզերքին վրայ գտնուող Պէրնքասթէլի համբաւա – ւոր այգեստաններուն մօտ, տպաւորիչ մը վրայ : Բայց օր մըն ալ յանկարծ անդի – մադրելի փափաքն ունեցաւ Պերլին գալու եւ ընկերութեան մէջ իր ունեցած երբեմ – նի դիրքը վերադրաւելու :

Այս դեղեցիկ ծրագիրը դործադրու – թեան դնելու նպատակաւ, Լայթմէյնչ – Թայնի կամուրջին մօտերը սիրուն տուն մը վարձեց եւ հաղիւ թէ հոն տեղաւոր – ուած էր 1911ի սկիզբներուն, երբ սկսաւ արտառոց պերճանքով ընդունելութեանց չարք մը տալ, կազմակերպելով նախաճա – չեր , ընթրիքներ , նուագահանդէսով ճա – չեր , որոնց պահուն արուեստագէտները չամախ մինչեւ երեք հազար մարք կը ըս – տանային իրր վարձք : Իմ կարծիքովս այս բոլորը կ'ընէր զրաւելու համար Պեր – լինի արդիական ընկերութիւնը որ ամէ – նէն չատ ընդ ընթացս էր :

Սկիզբները չարդելի անճնաւորութիւննե – րը մեծ խորչանք մը ցոյց տուին այս ծեր, մահու չափ տղեղ , անճոռնի կերպով չը – պարուած պարիկին համար : Եւ կորովի կերպով մերժեցին Շթուլէրչթրասէի իր չքեղ եւ նորայարդար բնակարանին մէջ տուած ընդունելութեանց մասնակցիլ : Իրաւ ալ, կոմսուհի Ֆօն Քիէնիցի անունը հոմանիշ եղած էր ամենամեծ կոչտու – թեան մը, թէ բարձր եւ թէ քաղքենի չրջանակներու մէջ կը ծագրէին ծեր պուպրիկի իր ներկուած դէմքն ու դեղին կեղծամը :

Բայց ան բնաւ չվրդովեցաւ այս անար – դանքներէն եւ աւելի մեծ եռանդով նը – ւիրուեցաւ երիտասարդ ու երկսեռ չրջա – նակ մը ստեղծելու գործին : Ուրեմն Շթուլէրչթրասէի իր պանդոկին մէջ տա – րողջ եղանակի տեւողութեան կազմակեր – պեց իրարմէ աւելի դեղեցիկ պարահան – դէսներ , որոնց ներկայ եղող Փրուսիացի դինուորականներ պաշտօնական համազ – դեստներու մէջ փքուռայլ կը ցուցադրէին իրենց բովանդակ պարծենկոտ չնորհը :

ՈՒԻԼԵԼՄ ԼԸ ՔԼՕ

(Շար .)

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարուժան կոմիտէն կ'ողբայ Համաստեղի մահը՝ եւ իր անմահ յիշատակին յիսուն Ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան :

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէն կ'ողբայ ընկեր Համաստեղի մահը եւ խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Կիրակի, 18 Դեկտեմբեր

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը ծաուցանէ թէ 18 Դեկտեմբեր Կիրակի օր, Ս. Յակոբի Տօնին առիթով եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ Մատաղօրհնէք :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 12ին :

Շաբաթ 17 Դեկտեմբերին, Նախատօնակ Սուրբ Յակոբի տօնին, երեկոյեան ժամը 7ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Ողբ. Կիրակոս Ղազարեանի թաղման առթիւ՝ Ղազարեան ընտանիքէն հարիւր Ֆրանք, Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդի անդամներէն վաթսուն, Այրի Տիկին Էլիզ Վառնաճեանէն քսան, Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէէն 70, Պ. Ս. Յարութիւնեանէն 10, Տէր եւ Տիկին Ն. Քէհեաեանէն տասը, Պ. Պ. Խ. Նալպանտեանէ տասը, Գ. Սաղրեանէն տասը, Ժ. Տէր – Վարդանեանէն քսան, Ժ. Էռլաքեանէն յիսուն Ֆրանք :

Ողբ. Նշան Դարբիեանի հոգեհանդիստեան առթիւ՝ Դարբինեան ընտանիքէն 100, Ժ. Տէրտէրեանէն տասը Ֆր. :

Ողբ. Եփրեմ Ութուզեանի հոգեհանդստեան առթիւ, Ութուզեան ընտանիքէն յիսուն, Պ. Պ. Պարսամ Յակոբեանէն 10, Մերկեր Սուքիասեանէն տասը, Ա. Գութսուզեանէն քսան Ֆրանք :

×

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— 27 նոյեմբերին :

Ողբ. Նշան Դարբինեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, Այրի Տիկին Վարդուհի Դարբինեան եւ զաւակները կը նուիրեն եկեղեցիին 50, Պօմոնի Կ. Խաչին 50, Դպրաց Դասուն քսան եւ Պօմոնի աղքատաց քսան : Յովհաննէս Յակոբեան, Հ. Գեղամին՝ քսան : Ժիրայր Տէրտէրեան, եկեղեցիին տասը, Շ. Գասպարեան, Պօմոնի աղքատաց 20 : Այրի Տիկ. Գաղգասեան եկեղեցիին 10 : Տէր եւ Տիկ. Պօտուռեան եկեղեցիին տասնեւհինգ : Յովհաննէս Զաքարեան Պօմոնի աղքատաց՝ 10 Ֆր :

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեանը Ամանորի աւանդական տօնածառը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին (Հայկական Ծնունդի) Կիրակի ցերեկէն ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, 105 Ավընիւ տէ Շարթրէօ, սալոն Կիրամանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն ջանալ այժմէն ապահովել մուտքը եւ սեղանը դիմելով վարչական անդամներուն, ի մասնաւորի Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Ասլանի (դերձակ) 15 Բիւ Կրանտ Առմէ : Հեռ. 62– 60 – 03 :

TRESORS DE LA PEINTURE

JAPONAISE

du XIIe au XVIIe siècle

Musée du Louvre

du 4 Novembre au 31 Décembre

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 18ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ժամերգութիւն Սէն Ժօզէֆ մատրան մէջ :

Կը պատարագէ Դ. Ծ. Վ. Սահակեան :

Հովանաւորութեամբ Վիէնի Հայ. Ազգ. Միութեան, նոյն օրը՝ կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Օհանջանեան սրահին մէջ կազմակերպուած է, լսարան – խնջոյք մը Հայ Մշակոյթի օրուան եւ Ս. Գիրքի տըպագրութեան 300ամեակին առթիւ : Կը խօսի Դ. Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին մը, օրուան պատշաճ : Կը հրաւիրուին մեր հայրենակիցները անխտիր :

ԾԱՆՕԹ.— Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյն վերաշինութեան եւ օծման 9րդ տարելիցը կը կատարուի Կիրակի 18 Դեկտեմբերին :

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դեկտեմբեր 18ին

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը չորսին վարժարանին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի (18 Դեկտ.) Ս. Յակոբայ Մըծբնայ Հայրապետի տօնին առիթով, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանդստեան մասնաւոր պաշտօն՝ հոգիներուն համար

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Վ. ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ եւ Յ. ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ :

Ժամանակացոյց.— Սկիզբ ժամերգութեան 8ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11·15ին, հոգեհանդիստ 11·50ին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (16 Դեկտ.) Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի (12 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շա,աթ ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ, Չորեքշաբթի 14 Դեկտ. ժամը 21ին :

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, Ուրբաթ 16 Դեկտ. ժամը 21ին :

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբ, Ուրբաթ 16 Դեկտ. ժամը 21ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ եւ ՎՌԱՄԵԱՆ խումբերը միասնաբար Շաբաթ 17Դեկտ. ժամը21ին :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ, Կիրակի, 18 Դեկտ. ժամը 15ին :

ՔԵՌԻ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր ժամը 15ին :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտ. ժամը 15ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր, ժամը 18ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր ժամը 18ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները (17 Դեկտ.) Շաբաթ գիշեր ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ

ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի, 15 Դեկտեմբեր ժամը 20·30ին, Փաթրոնաժ Միւնիսիփալի սրահը, Իլ Սէն – Փիէռ, Ալֆորվիլ :

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի խումբին կողմէ :

Կը խօսին ՀԱՅՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ (հայերէն), «Հայ ժողովուրդի անկախութեան պայքարը» :

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ – ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ (ֆրանսերէն) «Գրական կեանքի զարգացումը Հայաստանի մէջ 1920էն ի վեր» :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Հինգշաբթի իրիկուն (Դեկտ. 15), ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, Հայ Բժշկական Միութիւնը դասախօսութիւն մը կազմակերպած է :

Կը խօսի ԲԺ. ՌՈՒԲԷՆ ՏԷՐ–ԴԱՒԹԵԱՆ

Նիւթ.— Ծխախոտը, իր հանոյքներն ու անպատեհութիւնները :

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան : Ինպաստ Կրթ. գործին :

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Քօնկրէի շքեղ սրահին մէջ : Նուագախումբ կի ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ :

Մանրամասնութեանց համար դիմել.— Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60–82–17 : Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52–23–39 : Նէրկիզեան Կարապետ, հեռ. 72–81–19 :

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3^e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3^e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

NOS SPECIALITES

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն :
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DÉPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

S^té le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
14 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10787 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.787

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՐԱԼ

Դեկտեմբերի առաջին շաբթուն ամբողջ քաղաքական աշխարհի աչքերը սեւեռած մնացին Փարիզի վրայ :

Քոսիգինի այցելութիւնը սովորական երեւոյթ մը չէր, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք այն բացառիկ պատիւները, որոնց առարկայ դարձաւ Խորհրդային Միութեան վարչապետը :

Ո՛չ մէկ օտար քաղաքական դէմք նման ընդունելութեան չէր արժանացած Փարիզի մէջ: Ֆրանսական կառավարութիւնը ուզած էր փոխադարձել այն արտակարգ պատիւները, որոնք ընծայուած էին Զօր. տը Կոլին անցեալ Յունիսին Խ. Միութեան մէջ :

Փարիզի եւ Մոսկուայի քաղաքական վարիչներու փոխադարձ այցելութիւնը անտարակոյս ունեցաւ իր բարերար ազդեցութիւնը ներքին եւ արտաքին կրկնակ ճակատներու վրայ :

Ներքին ճակատին վրայ մեծապէս բարւոքեցան Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան յարաբերութիւնները տնտեսական, առեւտրական եւ մշակութային մարզերուն մէջ:

Արտաքին ճակատին վրայ ջլամարտը վերջ գտաւ եւ մօտալուտ աշխարհամարտի մը վտանգները մեծապէս պակսեցան :

Նոր նուաճումներ արձանագրեց «խաղաղ կենակցութիւն»ը, որուն հիմը դրած էր Խրուշչեւ իր իշխանութեան վերջին շրջանին :

1917էն ի վեր գրեթէ կէս դար անցած է: Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան սկզբնական շրջանի սկզբունքներէն ու մեթոտներէն շատ բան չէ մնացած : Մասնաւորաբար վերջին պատերազմէն ու ըՍթալինի մահէն ի վեր հսկայական փոփոխութիւններ առաջ եկած են աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին վրայ :

Համայնավարութիւնը չէ իրականացած: Ընդհակառակն բարկ դինիին մէջ շատ ջուր է խառնուած : Կրեմլին ստիպուած է հետզհետէ իւրացնել ժողովրդավարական սկզբունքները, որոնցմով կը կառավարուին այսօր աշխարհի բոլոր քաղաքակիրթ ժողովուրդները :

« Պրոլետարիատի դիկտատուրա»ն բոլորովին սնանկացած է: Խաղաղ կենակցութեան համար տարբեր պայմաններ են ստեղծուած այժմ :

Ներկայիս մարդկութեան գլխաւոր մըտահոգութիւնն է խաղաղութեան պահպանումը : Ո՛չ ոք կը բաղձայ նոր պատերազմի մը, որ հիւլէական այժմու զէնքերով աշխարհի կործանումը պիտի նշանակէր :

Զօր. տը Կոլ եւ Քոսիգին խօսած են Եւրոպայի խաղաղութեան մասին : Փափաք յայտնած են նաև, որ համեւրոպական խորհրդաժողով մը հրաւիրուի յառաջիկային՝ քննելու համար Եւրոպայի խաղաղութեան պահպանման խնդիրը :

Չեն կրցած համաձայնիլ գերմանական հարցին շուրջ: Այս կէտին մասին տեսակէտները հիմնապէս կը տարբերին :

Խ. Միութեան հիմնական տեսակէտն այն է, որ Եւրոպայի խաղաղութեան համար վտանգ մըն է երկու Գերմանիաներու միացումը :

1914ին եւ 1939ին տեսնուեցաւ, որ ռազմապաշտ Գերմանացիք էին պատերազմի պատասխանատուները, իբրեւ նախայարձակ : Վերջին տարիներուն ազդայնական զգացումը զարթօնքի նշաններ սկսած է ցոյց տալ դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ, ուր նոր նացիական շարժումը հող կը գտնէ հետզհետէ, մտահոգիչ ըլլալու աստիճան :

Փարիզի մէջ արդէն ցոյցեր կը կատարուին գերմանական դեսպանատան առջեւ բողոքելու համար Հիթլերի ժառանգորդներու վերածնունդին դէմ :

Մոսկուա կողմնակից է ներկայ գոյավիճակի պահպանման, այսինքն Գերմանիոյ երկու մասի բաժանումը, Օտեր-Նայսի սահմաններով, գերմանելեհ եւ լեհեւռուս նոր սահմանագծերով :

Այս հարցին, հիւլէական զէնքերու եւ այլ կարգ մը խնդիրներու մասին տարակարծութիւններ կան Փարիզի եւ Մոսկուայի միջեւ :

Զօր. տը Կոլի ծրագիրը Ատլանտեանէն մինչեւ Ուրալ մեծ Եւրոպայի մը կազմութեան մասին՝ հեռաւոր նպատակ մը կը մնայ պարզապէս :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ

Ի՞ՆՉ ԿՐՍԵՆ ՉԻՆԱՑԻՔ

Ռիօ տէ Եաներոյի Խորհալ տօ Պրազիլը արձագանգ կը հանդիսանայ կարգ մը յայտարարութիւններու զորս ըրած է Չինաստանի Արտաքին նախարար՝ մառեշալ Շէն Եի: Ըստ թերթին, չին նախարարը այս յայտարարութիւնները ըրած է Պրազիլցի փաստաբանի մը, որ վերջերս Փեքին հրաւիրուած էր: Այս այցելութեան ընթացքին, փաստաբանը հանդիպած է մառեշալ Շէն Եիի, որ ըսած է իրեն ի մէջ այլոց.— « Համոզուած եմ որ Միացեալ Նահանգները պիտի ջանան նոր զինակցութիւն մը կազմել փճացնելու համար չին ժողովուրդը, ի հարկին Խորհ. Միութեան օգնութեամբ : Մոսկուայի քաղաքականութիւնը կը ձգտի միութիւն մը կազմել Միացեալ Նահանգներուն հետ : Այդ համախմբումին ռազմագիտութիւնը պիտի ըլլայ հիւսիսային Չինաստանի վրայ յարձակում մը Ռուսերուն կողմէ եւ հարաւէն յարձակում մը Միացեալ Նահանգներուն կողմէ: Պատրաստ ենք պատերազմի, վըստահ ըլլալով որ մերն է վերջնական յաղթանակը : Եւ եթէ Միացեալ Նահանգները կը խորհին Չինաստանը քանդել հիւլէական զէնքերով, անիկա ի վիճակի է Միացեալ Նահանգներու քարտէսէն ջնջելու Նիւ Եորքի եւ Շիքակոյի նման քաղաքներ»: Շեշտելէ ետք նաեւ թէ անհրաժեշտ է պայքարիլ խաղաղութեան համար խուսափելու համար պատերազմէն, Չինացին դատապարտած է Միացեալ Նահանգները, որ կը մերժեն խաղաղ համակեցութեան քաղաքականութիւնը, չքաշելով իրենց զօրքը Ֆորմոզայէն :

Պաշտպանութեան նախարարը ըսած է նաեւ թէ Հօ Շի Մինհի որոշումին զօրավիգ կը կենայ՝ կռուիլ մինչեւ որ արտաքսուի վերջին Ամերիկացին : Ըստ չին նախարարին, իր երկիրը ոչ մէկ շահ ունի անդամակցելու ՄԱԿի, որ ամերիկեան եւ խորհրդային հակակշռի ներքեւ է եւ աւելցուցած է Շէն Եի.— « Չինաստանը կը նախընտրէ անդիտանալ այդ հարցը ցորչափ ՄԱԿը իր մէջը կը պահէ Շանք Քայ Շէքի նման տարրեր :

Միւս կողմէ, Փեքինի մամուլի « Նոր Չինաստան» գործակալութիւնը, անդրադառնալով Կոսիգինի Ֆրանսա այցելութեան կ՛ըսէ . «Մամուլի օտար գործակալութիւնները գրեցին թէ հակառակ այն հանդիսաւոր ընդունելութեան որ վերապահուած էր Կոսիգինի Ֆրանսայի կողմէ, Ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութիւնները կարեւոր յառաջդիմութիւն չեն արձանագրած : Ասոր պատճառն այն է որ խորհրդային զեկավար խմբակը կը գտնէ թէ խորհրդային – ամերիկեան գործակցութիւնը աշխարհի տիրապետութեան համար թիւ մէկ նպատակն է, Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան մերձեցումը երկրորդական ըլլալով :

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՅԱՐԳԱՆՔԸ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

Նախքան Պոսթըն փոխադրուիլը, ուր կատարուեցաւ Համաստեղի յուղարկաւորութիւնը, Լոս – Անճելըսի Հայութիւնը յարգանքի վերջին տուրքը կուտար, տարաբախտ յոբելեարին : Ստորեւ կարգ մը մանրամասնութիւններ, զոր կը քաղենք «Ազդակ»ի թղթակցութենէն.—

« Ս. Խաչ » եկեղեցին լուսազարդուած էր այդ իրիկուն արտակարգօրէն, իր բոլոր հնարաւորութիւններով : Բազմահարիւր սգակիրներ եկած էին՝ յարգանքի իրենց վերջին տուրքը տալու տարաբախտ գրագէտ Համաստեղի, որուն անշնչացած մարմինը շուտով պիտի փոխադրուէր Պոսթըն, իր դեռ վերջերս մահացած կնոջ մօտ թաղուելու համար: 1966 Նոյեմբեր 28ն էր այդ օրը :

Դագաղը զետեղուած էր եկեղեցիին մէջտեղը, խորանէն ոչ շատ հեռու, եւ ծածկուած էր Եռագոյնով :

Արարողական կարգին կը նախագահէր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ամերիկեան թեմի Քալիֆորնիոյ առաջնորդական փոխանորդ՝ Սմբատ Ծ. Վ. Լափաճեան:

Համաստեղի թաղմանական կարգին համազգային բնոյթը կը հաստատուէր ներկայութեամբ Լոս Անճելըսի Հայ Կաթողիկէ համայնքին հոգեւոր հովիւ Հայր Կղեմէս Մորեանի, եւ Բողոքական Համայնքին հովիւ՝ վերապատուելի Մարտիրոս Մարկանեանի :

Դագաղին շուրջ պատուոյ պահակութիւնը կը կատարէին « Հ. Մ. Ը. Մ.— ՐԱՖՖԻ» սկաուտներն ու արենոյշները՝ պաշտօնական տարազով եւ սեւ ժապաւէն իրենց կուրծքին վրայ : «Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան» երկրորդականի ուսանողները եւ «Մեսրոպեան» ամենօրեայ վարժարանին երկսեռ աշակերտութիւնը, իրենց տնօրէններուն եւ ուսուցչուհիներուն ընկերակցութեամբ, տեղ գրաւած էին մեռելակառքին քով, իբր գլխաւոր սգակիրներ հայ գրին եւ դպրութեան հանգուցեալ Մեծ Վարպետին :

Ի լրումն եկեղեցական վեհաշուք, բայց թախծալի արարողութեան, դամբանախօսեց Սմբատ Ծ. Վ. Լափաճեան : Հայր սուրբին դամբանականը, անսեթեւեթ եւ սակայն կուռ բովանդակութեամբ, փառաբանանքն էր մեծ գրագէտին ստեղծագործական բարձր արժանիքներուն, անոր անժխտելի ազնիւ, պարզունակ, առաքինի նկարագրին, որոնք «շնորհուած էին, բացառաբար շնորհուած հանգուցեալին՝ Բարձրեալին կողմէ»:

Աշխարհական միակ խօսողն էր ընկ. Յակոբ Մանճիկեան, յանուն Քալիֆորնիոյ դաշնակցական ընկերներուն եւ Հ. Յ. Դ. Քալիֆորնիոյ Կ. Կոմիտէին :

«Ճիշդ է, ըսաւ դամբանախօս ընկերը, որ Համաստեղ սեփականութիւնն էր ողջ Հայութեան իր ստեղծագործութեանց անյեղլի հայկականութեամբ եւ սակայն ան արժանաւոր զաւակն էր Դաշնակցութեան, որովհետեւ ինքն ալ մէկն էր այն «ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐՆԵՐԷՆ », որոնք շունչ ներարկեցին իր խոնարհ հերոսներուն : Համաստեղ պեղեց զինք ծնող ժողովուրդին հոգին եւ իր վարպետ գրիչով լոյս աշխարհ բերաւ ինչ որ հոն գտաւ ազնուական, հայեցի եւ միեւնոյն ատեն համամարդկային՝ իբր յոյզ եւ ապրում :

«Դեռ պատանի էր Համաստեղ, երբ մըտաւ Դաշնակցութեան շարքերը եւ չհեռացաւ Դաշնակցական մեծ ընտանիքէն, մինչեւ որ իր մարդկային վերջին շունչը աւանդեց, զինք սիրող եւ պաշտող ընկերներուն բազուկներուն մէջ: Համաստեղ իր տիպարները ընտրեց խոնարհ հերոսներէն իր հարազատ կուսակցութեան, որոնք հայ գիւղացիներ էին իրեն պէս, հայ հողէն առած աւիշը կեանքին :

« Գիւղացին, որուն հորովելները դեռ հնչեղ արձագանգ մը ունէին իր հոգիէն ներս, կապարճը ուսին, սրինգը շրթներուն, մակաղած հօտին անդորրը հովուերգող հովիւէն իր պատանի օրերէն իրեն հետ բերած յիշատակներուն վերապրումները, պաշտամունքը՝ իր օճախին հաւատարիմ եւ ջահել հարսներուն պատուին նախանձախնդիր հայ շինականին. ազատ, անկաշկանդ, իր սեփական տան մէջ ազատ ապրելու առնական բաղձանքը հայ ժողովուրդի հերոսական զաւակներուն, գտած էր ան հիւրընկալ այս ափերուն վրայ եւս միշտ իր շուրջը, իր պաշտած կուսակցութեան յարկէն ներս »:

Ընկեր Յակոբ Մանճիկեանի դամբանականէն ետք, դագաղը եկեղեցական դասուն տխրաշունչ մեղեդիներով, Կ. Կոմիտէի ընկերները ուսամբարձ փոխադրեցին դէպի մեռելակառք :

Երեքշաբթի, 29 Նոյեմբեր, հանգուցեալ ընկերոջ մարմինը փոխադրուեցաւ Պոսթըն :

Յանուն Հ. Յ. Ք. Քալիֆորնիոյ ընկերներուն եւ Լոս Անճելըսի Յոբելենական Յանձնաճումբին, մինչեւ Պոսթըն դագաղին ընկերացաւ ընկ. Բիւզանդ Կռանեան :

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ՄԷՋ

Լին Տուրեան, որ ծանօթ է Ֆրանսահայութեան Ժոսըլին Տիրատուրեան անունով, Երկուշաբթի գիշեր առաջին անդամ ըլլալով մեծ դեր մը կը խաղար Փարիզի Օփերային մէջ: Յարդ միայն երգչախումբին մաս կը կազմէր, բայց առջի իրիկուն Օփերայի հանդիսականներուն կը ներկայանար Տոն Կարլոսի իշխանուհի Էպոլիի դերին մէջ : «Օռոռ» որ ներկայացումէն առաջ խօսած էր երգչուհիին մասին, ծնած Լիոն, Հայ ծնողքէ, այս անդամ զովքը կը հիւսէ երգչուհիին, յիշելով թէ աւելի ծափահարութեան եւ գնահատանքի արժանացած է քան Ժան Ռոտ, որու կը յաջորդէր նոյն դերին մէջ :

Նոյն թերթին համաձայն, Օփերայի տնօրէնը չէր ծածկեր իր ուրախութիւնը եւ վարչական տնօրէնն ալ կը յայտարարէր.— Վերջապէս գտանք այն մեծ մեծոն որ կը պակսէր մեզի : Պիտի կարենայ ամբողջ խաղացանկը երգել .— Այտա, Ռուա տ՛Իս, Թանհօյզէր եւ ամէնէն առաջ՝ Քարմէն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ դումարուած է կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստը (195 անդամ եւ 165 փոխ – անդամ) : Օրակարգի հարցերն էին Բրեժնեւի մէկ զեկուցումը երկրին արտաքին քաղաքականութեան մասին եւ տնտեսական կացութիւնը. զոր պիտի պարզէ Կոսիգին :

ԿԱՐԵՒՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ Ե. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

«Այգ», 2 Դեկտեմբեր,

Յաջորդական երեք օրերու ընթացքին տեղի ունեցաւ Հայաստանի Գրողներու Ե. Համագումարը, որուն ներկայ եղան նաեւ սակաւաթիւ շարք մը գրողներ ըՍփիւռքէն :

Համագումարը որոշեց խնդրել կառավարութենէն, որ Ապրիլ 24ը հռչակուի պաշտօնական սուգի օր :

Խնդրել, որ վերաբացուի Մոսկուայի Հայ Մշակոյթի Տունը, Լենինի մասնաւոր մէկ նամակովը արտօնուած եւ տխրահրոչակ Բերիայի հրամանով բռնագրաւուած :

1967ի ընթացքին հրատարակել Լեւոն Շանթի երկերը :

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆԻ ՄԷԿ ԽՕՍՔԸ

—o—

Բ.

2.— Պատրիարքը կը յայտնէ տարուած «տաժանագին աշխատանքը վեց ամիսէ ի վեր, որուն համար ոմանք իրենց դրամը, ուրիշներ իրենց տաղանդը ի սպաս դըրին»: Այդ աշխատանքին մեծ բաժինը կը մնայ Գրիգոր Օտեանի: Պատրիարքը բոզոքագիր մը կը ներկայացնէ Մեծ Եպարքոսին: Էտհէմ փաշա անմիջապէս նախարարական ժողով մը կը գումարէ, ներկայ կ'ըլլայ Օտեան՝ յատուկ հրաւէրով: Ժողովը իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ պատրիարքին որ «մեծ ծառայութիւն կ'ընէ այսպէս համարձակ եւ աներկիւղ երկրին վիճակը մեզ ներկայացնելով»:

Ժողովը կ'որոշէ. « Հեռագրել կուսակալութեանց անպատիժ մնացած չարագործները պատժելու: — Ժողովուրդը կեղեքող պաշտօնեաները փոխել: — Յափշտակուած հողերուն համար նոր քննութիւն կատարել: — Վանորէից եւ ըստացուածոց սեփականութեանց համար նոր օրէնք մը խմբագրել պետական խորհուրդի միջոցով »:

Մեծ Եպարքոս Նետիմ փաշա կը յանձնարարէ Օտեանի՝ հաղորդել սոյն որոշումները պատրիարք Սրբազանին:

Պատրիարքը յաջորդ առաւօտ կ'այցելէ նախարարներուն շնորհակալութիւն յայտնելու: Նախարարներն ալ շնորհակալութիւն կը յայտնեն պատրիարքին՝ պետութեան բերած գնահատելի ծառայութեանց համար:

Մամուլը կը հաղորդէ նախարարական որոշումները, 1877 Մարտ 22ին, պատրիարքը կը գնահատէ Օտեանի ծառայութիւնը. « Մեր շնորհակալութիւնները կը յայտնենք Վսեմ. Օտեան էֆ.ի, որ իր բնածին ազգասիրութեամբ քանիցս Ս. Պատրիարք Հօր խնդրանաց օժանդակ եւ ազգի բարելաւութեան ջանադիր եղած է: Այս մեծ ազգայինը երկու անգամ է, մեծ, մեծ, անմոռանալի ծառայութիւններ կ'ընէ իմ պատրիարքութեանս օրով »:

Ազգ. Ընդհ. Ժողովի ատենապետ Ստեփան փաշա Ասլանեան կը գրէր Ստեփան Փափազեանի. «Պետութիւնն ալ մասնակցեցաւ ազգայնոց ջանից»: Որքա՞ն էր պետութեան բաժինը, որքա՞նը ազգայնոցը:

3.— Օտեան շատ ուշ հասկցեր է այդ յօդուածին «չարաբաստիկ » ըլլալը: Իրմէ առաջ, երբ ինք Պոլիս էր տակաւին, Ատոլֆ Պրուսվիկ, որ ներկայ եղած է Պերլինի Վեհաժողովի աշխատանքներուն, կը գրէր Փարիզ վերադարձին բաց նամակ մը.—

« Ամենապատիւ Պատրիարք Ներսէս Վարժապետեանին: Այդ յօդուածը բարենորոգումներ գործադրել տալէ աւելի միջամտութեան մը պատճառ պիտի ըլլայ, հետեւաբար վտանգաւոր ձեր ծուխերուն գոյութեան իսկ: Ձեր հայրենասիրութենէն կը խնդրուի մոռնալ զայն: Գիտնալու էք թէ ինչու թուրք կառավարութիւնը թելադրեց որ բողոքէք հարըստահարութեանց դէմ եւ պատուիրակութիւն մը զրկէք Պերլին »:

1879 Յունիսին եւ Յուլիսին սուլթանը անգլիական դեսպանին կ'ըսէ. « Ձեր ձեռքը պիտի ունենաք հայկական հարց մը նման պուլկարական հարցին, նման էնթրիկներ սկսած են արդէն Փոքր Ասիոյ մէջ հայ ազգութիւն մը ստեղծելու համար, այսպէս ստեղծելով վիճակ մը, որպէսզի կարելի ըլլայ եւրոպական միջամտութիւն մը յառաջ բերել Թուրքիոյ ներքին գործերուն» (Թըրքի, 1879 եւ 1880):

1880 Յունիս 12ին պետութեանց դեսպանները թուրք կառավարութեան կը դիմեն բարենորոգումներու գործադրութեան համար: 1880 Յուլիս 22ին Կլատսթըն, վարչապետութեան հասած Ազատական Կուսակցութեան յաղթանակով, Համայնքներու Ժողովին մէջ կծու խօսքեր կ'արտասանէ սուլթանին հասցէին: Համիտ կը ժպտի, կ'ըմբռնէ որ եւրոպական միութիւն մը չի կազմուիր բարենորոգումներ պարտադրելու համար: Լոպանով Պոլիս է, կը յայտնէ Ռուսիոյ ընդդիմութիւնը:

Տարի մը ետք Մուխթար Փաշա կը մեկնի Պերլին, զինուորական քննիչներ խնդրելու համար, կը հարցնէ Պիզմարքի դաղափարը 61րդ յօդուածի մասին: Վարչապետը կը պատասխանէ. « Ձեր արեւելեան սահմաններուն վրայ նոր Պուլկարիա մը մի ստեղծէք »:

Պիզմարք կը պատասխանէ Անգլիոյ արտաքին նախարար Լորտ Կրանվիլի, որ պետութեանց գործակցութիւնը կ'առաջարկէր բարենորոգումներու գործադրութիւնը պահանջելու համար. «Թուրքիա չի բարենորոգուիր, ոչ մէկ պետութիւն պիտի պատերազմի հայկական բարենորոգումներու համար, կարելի չէ նաեւ պետութեանց համաձայնութիւնը ապահովել »:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան դիւանապետ Ֆրանսիս Շարմըս կը գրէր. «Սուլթանը իրեն սպառնացող երեւակայական վտանգներուն սպասող չէ, կը նախընտրէ ջնջել նախապէս պատճառը »: Շարմըս կը նախատեսէր սուլթանին ըսպառնալիքը եւրոպական միջամտութեան մը պարագային բարենորոգումներու գործադրութիւնը պահանջելու համար: Վիքթոր Պերար մարդարէութիւն մը կը նկատէ այդ նախատեսութիւնը, — Շարմըսի գիրքը, «Լ'Ավընիր տը լա Թիւրքի», 1881, կը պահէ իր այժմէութիւնը: Կոտորածներէն 15 տարի առաջ կը նախատեսէր հայկական կոտորածները, եթէ Եւրոպա միջամտէր ի նպաստ Հայերուն »:

Պատրիարքը կ'արդարացնէ բարենորոգումները պահանջելու աշխատանքը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԸ

Հայաստանի Գրողներու հինգերորդ համագումարը, Նոյեմբեր 19ի նիստին, ընտրեց Գրողներու Միութեան նոր վարչութիւնը, նախագահութիւնը եւ 21 պատգամաւորներ, որոնք պիտի մասնակցին Խորհ. Միութեան գրողներու չորրորդ համագումարին:

Ստորեւ նորընտիր վարչութեան, նախագահութեան եւ պատգամաւորներու անունները.—

Նորընտիր վարչութեան կազմը,—Ստեփան Ալաջաջեան, Սուրէն Աղաբաբեան, Աղաւնի, Սուրէն Այվազեան, Վախթանգ Անանեան, Ռաֆայէլ Արամեան, Սեւակ Արզումանեան, Մկրտիչ Արմէն, Գարեգին Բես, Գուրգէն Բորեան, Աշոտ Գրաչի, Խաչիկ Դաշտենց, Վահագն Դաւթեան, Զարզանդ Դարեան, Աքպար Երեւանլի, Կոստան Զարեան, Ռուբէն Զարեան, Նայիրի Զարեան, Ստեփան Զօրեան, Գէորգ Էմին, Հրանդ Թամրազեան, Քրիստափոր Թափալցեան, Էդուարդ Թոփչեան, Հենրիկ Թումանեան, Զօրայր Խալափեան, Վիգէն Խէչումեան, Սիլվա Կապուտիկեան, Լեւոն Հախվերդեան, Սաղաթել Յարութիւնեան, Հրաչեայ Յովհաննիսեան, Մարօ Մարգարեան, Լեւոն Միրիջանեան, Յարութիւն Մկրտչեան, Վազգէն Մնացականեան, Վաղարշակ Նորենց, Նոր-Այր, Միքայէլ Շաթիրեան, Յովհաննէս Շիրազ Վաչէ Պարտիզունի, Վարդգէս Պետրոսեան, Հռիփսիմէ Պօղոսեան, Հաջիէ Ջնդի, Արամայիս Սահակեան, Անահիտ Սահինեան, Համօ Սահեան, Սերգէյ Սարինեան, Մկրտիչ Սարգսեան, Գեղամ Սարեան, Սարմէն, Հմայեակ Սիրաս, Սողոմոն Սողոմոնեան, Պարոյր Սեւակ, Սուրէն Վահունի, Սողոմոն Տարօնցի, Գրիգոր Տէր – Գրիգորեան, Գրիգոր Քէշիշեան, Միխայիլ Օվչիննիկով:

Գրողներու Միութեան նախագահութիւնը,— Ստեփան Ալաջանեան: Սուրէն Աղաբաբեան, Նայիրի Զարեան, Ստեփան Զօրեան, Գէորգ Էմին, Հրանդ Թամրազեան, Էդուարդ Թոփչեան, Սիլվա Կապուտիկեան, Հրաչեայ Յովհաննիսեան, Վազգէն Մնացականեան, Վաղարշակ Նորենց, Միքայէլ Շաթիրեան, Վարդգէս Պետրոսեան, Համօ Սահեան, Գեղամ Սարեան, Պարոյր Սեւակ, Գրիգոր Տէր – Գրիգորեան:

Պատգամաւորները,— Աղաւնի, Մկրտիչ Արմէն, Գուրգէն Բորեան, Վահագն Դաւթեան, Նայիրի Զարեան, Ստեփան Զօրեան, Գէորգ Էմին, Էտուարդ Թոփչեան, Սերօ Խանզադեան, Սիլվա Կապուտիկեան, Հրաչեայ Յովհաննիսեան, Գուրգէն Մահարի, Վաղարշակ Նորենց, Յովհաննէս Շիրազ, Գեղամ Սարեան, Անահիտ Սահինեան, Համօ Սահեան, Կոնստանդին Սիմոնով, Պարոյր Սեւակ, Գարեգին Սեւունց, Գրիգոր Տէր – Գրիգորեան:

×

Նոյեմբեր 21ին տեղի ունեցած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան նորընտիր վարչութեան լիակատար նիստը, ուր ընտրուեցան նախագահութիւնը եւ քարտուղարութիւնը: Միութեան վարչութեան առաջին քարտուղար ընտրուած է Էդ. Թոփչեան, քարտուղարներ՝ Պարոյր Սեւակ, Հր. Յովհաննիսեան եւ Ստ. Ալաջաջեան:

Առաջին փոխ – քարտուղար ընտրուած է Մ. Շաթիրեան:

Քննադատներուն կը պատասխանէ «Պիտի ներէիք դուք, պիտի ներէին ձեր նախնեաց հոգիները Հայկէն մինչեւ Լեւոն, եթէ դիմումներ կատարած չըլլայինք: Եւ սակայն մեծ է ինչ որ ընդունեցանք »: Պատրիարքը լաւատես է, կը յուսայ թէ բարենորոգումներ պիտի ըլլան եւ վերջ պիտի գտնեն հարստահարութիւնները: Կը տեսնէ որ շարժում չկայ, կը բողոքէ կառավարութեան, կը հրաժարի, սուլթանին ստիպումով կը վերադառնայ պատրիարքարան:

Սուլթանը գոհ է պատրիարքին ընթացքէն: 1882 Դեկտեմբեր 6ին, Երկուշաբթի օր, պալատ կը հրաւիրուի, կը ճաշէ սուլթանին հետ, ճաշէն ետք սուլթան եւ պատրիարք քով քովի կը նստին, սիրալիր տեսակցութիւն մը կ'ունենան: Մեկնումի ատեն սուլթանը հազար ոսկի նուէր կուտայ: Պատրիարքը պատուլուած եւ խիստ գոհ՝ «հրեշտականման» սուլթանէն հրաժեշտ կ'առնէ: («Փունջ» 1882, թիւ 1728, 1729): Սուլթանը նկատելով սակայն պատրիարքին վարձակալ ըլլալը՝ Օրթագիւղի մէջ տուն մը կը նուիրէ: (Նոյն, 1883, թիւ 1766):

Սուլթանին համակրութիւնը կը վայելէ նաեւ Խորէն Նար Պէյ: Մավրոյէն փաշայի ծառան նամակ մը կը յանձնէ պատրիարքին, որ սուլթանին նուիրած տունը կը բնակէր: Փաշան կը յայտնէր, թէ սուլթանը իրեն նկատմամբ բարեացակամ տրամադրութիւններ ունի, քիչ օրէն զինքը մասնաւոր ունկնդրութեան պիտի ընդունի եւ կ'ուզէր զինքը պատրիարք տեսնել: Պահարանը կը կրէր Նարպէյի հասցէն, ծառան չփոթելով պատրիարքին բերած էր նամակը: Սուլթանին սիրելի փաշան, պալատին բժիշկը, Նար Պէյի մտերիմն էր:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ,

ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

—o—

ՆՈՐ ՎԱԽԵՐ, ՆՈՐ ՏԱՌԱՊԱՆՔՆԵՐ

Յուսահատութիւն, ընդհանուր սուգ: Մեռելի տուն էր դարձած մեր բնակավայրը: Գայլերով շրջապատուած հօտի մը կը նմանէինք, կարելի եղածին չափ իրարու քով ամփոփուած: Գիշերները վախն ու վհատութիւնը բոլորիս մէջ աւելի մեծ համեմատութիւն կը ստանար: Պատուհաններուն թանձր չուլեր եւ թուղթեր փակցուցած էինք, որպէսզի մոմին աղօտ լոյսն իսկ դուրսէն չերեւայ: Այս հոգեվիճակին մէջ կիներն ու մանուկները, բոլորս, ուրիշ միջոց չունէինք, բայց եթէ Աստուծոյ պաշտպանութիւնը խնդրել:

Մեծերը ծունկի եկան, մեզ տղաքս ալ ծունկի նստեցուցին: Մոմի մը աղօտ ու թախծալի լոյսին տակ՝ երկու աչքերը կոյր երկրորդ մեծ մայրիկս՝ Արմաւ հանըմին եւ իր քրոջը Փափուռ Հաճի մայրիկին գլխաւորութեամբ, ջերմեռանդ եւ մեղմ ձայնով աղօթք մը սկսաւ: Նարեկէն ամբողջ գլուխներ, Պահապան ամենայնի, Ընկալ քաղցրութեամբ, փոխն ի փոխ, երկիւղածութեամբ, տխուր եղանակով: Կիները ծայրէ ծայր դոց դիտէին: Աղջիկներն ալ, մեծ կիներու պէս գլուխնին սեւ եազմաներ կապած, ամբողջ սաղմոս կը քաղէին: Իսկ մենք, տղաքս, երկիւղածութեամբ կը հետեւէինք: Եւ այսպէս ամէն գիշեր:

Եւ իրօք, Աստուած պահեց, բան մը չպատահեցաւ:

Օրերը կ'անցնին եւ աքսորուած մարդոցմէ լուր չկար: Ամէն տեսակ մռայլ ենթադրութիւններով ինքզինքնիս կը չարչարէինք: Օր մըն ալ հեռագիր մը ստացանք, կարծեմ Գասթեմունիէն կուգար, որ կը յայտնէր թէ լաւ են եւ ճամբանին կը շարունակեն: Անսահման եղաւ մեր ուրախութիւնը, երբ իմացանք թէ ողջ են: Մեր տրամադրութիւնը քիչ մը բարձրացաւ:

Կը հասնին Կեսարիա, այդ ճամբով Սըվազ աքսորուելու համար, բայց քաղաքին Հայոց հոգեւոր հովիւը, Ատափազարցի Սերովբէ քահանայ Պուռմայեան, կառավարական շրջանակներու մէջ իր վայելած յարգանքին շնորհիւ, տեղւոյն կուսակալին մօտ միջամտելով, կը յաջողի իր հայրենակիցները Կեսարիա պահել, իր բարոյական հոգածութեանը տակ առնել:

Բոլորն ալ սկսան իրենց ընտանիքներուն հետ կանոնաւոր թղթակցիլ: Կեսարիոյ մէջ բոլորը միատեղ կ'ապրին եղեր, ունեցողը չունեցողին տալով, անտէր ծերերը չզրկելու պայմանաւ: Բայց Տէր Միքայէլին փեսան՝ Գասպար էֆէնտին միջադէպ մը կ'ունենայ Արշակ եղբայրին հետ: Օր մը Արշակ եղբայրը Գասպար էֆէնտիին կը սպառնայ ըսելով.— « Ինծի հարիւր ոսկի պէտք է տաս, ապա թէ ոչ քեզ կառավարութեան կը մատնեմ իբրեւ Դաշնակցական »:

Գասպար էֆնտին, հակառակ շատ փափուկ մէկը ըլլալուն, այս վատ մարդուն ընթացքէն խիստ զայրանալով, փառաւոր ծեծ մը կը քաշէ: Արդէն քաղաք դըտնուած ատեննիս ալ այս մարդը, Արշակ եղբայրը, իր անհամակրելի բնաւորութեան պատճառաւ, մեզ՝ տղոցս թէ ծաղրանքին եւ քիչ մըն ալ հալածանքին ենթակայ էր, փոխանակ Արշակ եղբայր կանչելու՝ Էրշէլէկ ախպար կը կանչէինք: Կեսարիոյ մէջ այս աքսորականներէն քանի մը ծերեր կը մեռնին, որոնք են՝ Յակոբ եղբայրը, Քըսքըս Պուպան, Արշակ եղբայրը եւ Մինաս եղբայրը:

Այդ օրերուն էր, երբ գիշեր մը եկան դպրոցին դուռը բախեցին եւ վարէն պոռացին.

— Եկեղեցիին բանալիները տուէք, հիմա զինուոր պիտի լեցնենք:

Մենք, լեղապատառ, պատասխանեցինք թէ բանալիները մեր քովը չեն, փափազին քովն են: Գացին բանալիները Տէր Հայրէն առին եւ քիչ ետքը ազմուկով երկաթեայ խոշոր դուռները բացին, շատ չանցած զինուորներու ոտնաձայներ լըսուեցան եւ եկեղեցիին բակը զինուորներով լեցուն է:

Յետոյ մանկապարտէզէն ալ դուրս հանեցին մեզ, զինուոր լեցուցին: Շատեր հայ կիներու կողմը տուներու մէջ փոխադրուեցան, իսկ ուրիշներ մանկարան եւ նախակրթարան փոխադրուեցան:

Մենք մի քանի ընտանիքներով եկեղեցիին անմիջապէս մօտիկը՝ Էֆէեաններուն տունին ետեւը երկրորդ հայրիկիս տունը փոխադրուեցանք, ուր արդէն ԶաքըրՏուտուն եւ իր աղջիկը մեզմէ առաջ փոխադրուած էին:

Բաւական ետքը եկեղեցին զինուորներէ պարպեցին, բայց դուռները բանալիով չէին գոցուած եւ բանալիներն ալ Տէր Հօր չէին յանձնուած:

Գիշեր մը, դեռ դպրոցներուն մէջ բընակողները կը նշմարեն որ եկեղեցին կ'այրի գաւթին կողմէն, վարի յարկէն: Անմիջապէս իրարու լուր տանելով, բոլորը մէկ դուրս կը թափին, դոյլերով, քարիւղի թիթեղներով ջուր կը հասցնեն եւ մեծ դժուարութեամբ բռնկած հրդեհը կը յաջողին մարել: Այդ գիշերը զարմուհիս՝ Վարդանուշ հերոսական գործ կատարեց: Արիւն քրտինք մտած, երկու դոյլերով մերձակայ աղբիւրներէն, հորերէն ջուր հասցուց:

ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

(15 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՇՏԱՐԱԿ

Այս անունը կուգայ հինէն եւ հին է այս չէնը: Թառած է Քասախ գետին ձորաբերանին վրայ եւ կորսուած է պտղատու ծառաստաններու մէջ: Միայարկ, կաւաշէն տուներ՝ մառաններով եւ հնձաններով: Աշտարակեցիները քրտնաջան աշխատանքով քարքարուտներու մէջ վազեր աճեցուցած են, պտղատու ծառեր: Այս ձեւով բերքով եւ բարիքով լեցուցած են իրենց տունները:

Երբեմնի գիւղը այսօր դարձած է գեղեղիկ, փոքրիկ քաղաք մը: Գրաւած է նոյնիսկ շրջակայ բլուրները եւ տարածութիւնները: Եւ օրէ օր դեռ կ՝ընդարձակէ իր սահմանները: Կը կառուցուին նոր տուներ, մշակոյթի ակումբներ, մանկապարտէզներ, դպրոցներ: Աշտարակի մէջ կան երեք դպրոցներ, ուր կը յաճախեն 1300 երախաներ: Ասոնցմէ ամէնէն մեծը Պերճ Պռօշեանի միջնակարգ դպրոցն է: Վերջերս բացուեցաւ նաեւ երաժշտանոց մը, որ ունի, դասարաններէ զատ, համերգներու սրահ մը՝ իր բոլոր յարմարութիւններով: Կայ նաեւ շարժանկարի սրահ մը՝ երեք հարիւր հոգիի համար:

Քաղաքին առանձին շուք կուտան լայնահուն փողոցները, վեց հեկտար տարածութեամբ հանրային պարտէզը, ձորին երկու եզերքները իրարու միացնող բարձը կամուրջը, հիւանդանոցին քառայարկ չէնքը, անասնաբուծարանը, «Աշտարակ» ճաշարանը, սրճարանին, տպարանին, թղթատարութեան նորակառոյց չէնքերը:

Քաղաքը ունի նոր ձեռնարկութիւններ, ինչպէս, օրինակ, գինիի գործարանը, ուր Աշտարակի խաղողէն զատ, կը մշակուին Օշականի, Ոսկեվազի խաղողները: Գործարանին արտադրած «Աշտարակ», «Սեղանի Սպիտակ», «Ոսկեվազ» գինիները բաւական մեծ ընդունելութիւն գտած են երկրին մէջ: Ծանօթ է նաեւ քաղաքին կաթնագործարանը, ուր օրական 12 հազար լիթր կաթ կը վերածուի պանիրի կամ կարագի:

Յառաջիկայ հինգ տարիներուն քաղաքը պիտի դառնայ թեթեւ եւ սնունդի արդիւնաբերութեան կեդրոն մը: Ներկայիս կը շինուին զովացուցիչներու եւ պտուղներու պահածոներու գործարանները:

Այս վերջինը, որ շահագործման պիտի յանձնուի 1967ին, տարեկան պիտի արտադրէ աւելի քան հինգ հարիւր հազար պահածոյի տուփեր՝ ծիրանի, դեղձի, բալի, սալորի, վարդի անուշեղէններ, ֆոմփոթներ, ինչպէս նաեւ Աշտարակի խաղողին հիւթը: Իսկ զովացուցիչներու (լիմոնատ) գործարանին արտադրութիւնը տարին կէս միլիոն շիշի պիտի հասնի:

Շատ մեծ հեռանկարներ ունի քաղաքը: Հինգ տարիէն պիտի ունենայ 60էն 70 հազար բնակիչ:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի տնտեսութեան մէջ բաւական մեծ է թեթեւ արդիւնաբերութեան տեսակարար կշիռը: Երկրին մէջ ներկայիս լայն կերպով կը զարգանան թեթեւ արդիւնաբերութեան ժամանակակից բոլոր ճիւղերը, որոնց շարքին նաեւ պատրաստ հագուստի, կօշիկի եւ հիւսուածեղէնի ճիւղերը: Անցեալ տարուան արտադրութիւնը եղաւ հարիւր միլիոն մեթր բուրդէ, մետաքսէ եւ բամպակէ հիւսուածք: Անցեալ տարի Խորհ. Միութեան մէջ բնակող ամէն մէկ անձին համար արտադրուեցաւ երեսուն մեթր բամպակէ հիւսուածք, իսկ Հայաստանի մէջ՝ 44 մեթը: Բնակչութեան հաշուով մենք աւելի շատ կ՝արտադրենք նաեւ բուրդէ եւ մետաքսէ հիւսուածեղէններ: Օրինակ՝ Խորհ. Միութեան մէջ անձ գլուխ վեց զոյգ գուլպայ եւ երեք սպիտակեղէն (1965ի տուեալներով) կ՝արտադրուի, իսկ Հայաստանի մէջ՝ 25 զոյգ գուլպայ եւ 18 սպիտակեղէն:

Անշուշտ, Հայաստանի արտադրութիւնը կ՝ուղարկուի Խորհ. Միութեան զանազան երկիրները, նոյնիսկ զարգացած արդիւնաբերութիւն ունեցող Ռուսաստանը: Հայաստանի արտադրած հիւսուածեղէնի եւ մետաքսէ բանուածքներուն պահանջը առանձնապէս մեծ է Ղազախիստանի, Ուզբեկիստանի եւ Կիրզիզիստանի մէջ:

Լենինականի հիւսուածեղէնի գործարանը ներկայիս կ՝արտադրէ 85 – 90 միլիոն մեթր գործուածք:

×

Նոյեմբեր 15ին, Երեւանի մէջ գումարուեցաւ Հայաստանի Կարմիր Խաչի ընկերութեան ութերորդ համագումարը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

— * —

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգային Գաւառական Ժողովը իր երրորդ նիստը գումարեց Երկուշաբթի 28 Նոյեմբեր 1966 ժամը 20·30ին՝ Ազգային Առաջնորդարանի ժողովասրահին մէջ՝ հետեւեալ օրակարգերով.

ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ.— 1965 Յուլիս 12ին ընտրուած Կեդր. վարչութեան գործունէութեան:

Նոր ընտրութիւն՝ Ազգ. Կեդր. վարչութեան:

Տարեկան պիւտճէ Ազգ. Առաջնորդարանի 1967 տարեշրջանի:

Ժողովը բացուեցաւ Առաջնորդ Սրբազանի Տէրունական Աղօթքով: Նախորդ նիստի ատենագրութեան ընթերցումէն ու վաւերացումէն անմիջապէս յետոյ, 1965 Յուլիս 12ին ընտրուած Կեդր. Վարչութիւնը իր շրջանը վաղուց լրացած նկատելով հրաժարական ներկայացուց եւ տուաւ պաշտօնական զեկուցում մը իր 16 ամիսներու դժուարին շրջանի մը նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան, որ արժանացաւ ժողովականներու միահամուռ ընդունելութեան եւ վաւերացման:

Կատարուեցաւ, միաձայնութեամբ, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան նոր ընտրութիւն յանձինս՝

Աւետիս Մելքոնեանի, Գառնիկ Տէրոյեանի, Ժիրայր Տէր – Վարդանեանի, Ժիրայր Ոսկեանի, Կարապետ Ճանիկեանի, Յակոբ Պապիկեանի, Յարութիւն Ստեժանեանի, Սեդրակ Սամուէլեանի, Սարգիս Թէքեանի, Վահագն Սահաթճեանի, Վարդան Պանտիկեանի:

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը նաեւ նիւթապէս ամրացնելու համար, ժողովականներ առաջարկեցին եւ արձանագրեցին շարք մը կարելիութիւններ, զորս նորընտիր Կեդր. վարչութեան յանձնեցին առ ի գործադրութիւն:

Ժողովը վերջ գտաւ ժամը 23ին՝ սիրալիր մթնոլորտի մէջ՝ Առաջնորդ Սրբազանի Տէրունական աղօթքով, Գաւառականի հանգուցեալ անդամ՝ Կարապետ Տօնապետեանի հոգւոյն յոտնկայս «Հոգւոց»էն ետք: Ժողովականներ մեկնեցան լաւագոյն տրամադրութեամբ եւ նոր ու լեցուն շրջան մը բոլորելու վճռականութեամբ:

Նորընտիր Կեդր. վարչութիւնը իր առաջին նիստը գումարեց Երկուշաբթի 5 Դեկտեմբեր 1966 ժամը 19·30ին, Ազգ. Առաջնորդարանի ժողովասրահին մէջ: Առաջնորդ Սրբազանը Տէրունական Աղօթքէն ետք սրտագինս Ողջունեց նորընտիր վարչականները եւ հակիրճ ճառով մը պարզեց Թեմիս ընդհանուր կացութիւնը եւ շեշտեց նորընտիր վարչութեան մեծ պատասխանատուութիւնը, Թեմիս Ազգ. եկեղեցական կեանքը ներդաշնակ Միութեան բարձրացնելու ի խնդիր:

Ժողովը բնականոն եւ օրինաւոր աշխատանքի սկսելու համար, անմիջապէս ու միաձայնութեամբ ընտրեց իր Դիւանը յանձինս՝

Յակոբ Պապիկեանի՝ ատենապետ,

Վահագն Սահաթճեանի՝ փոխ–ատենապետ,

Կարապետ Ճանիկեանի՝ ատենադպիր,

Վարդան Պանտիկեանի՝ գանձապահ:

Աղուոր մթնոլորտի մէջ կարծիքներու փոխանակութենէ ետք, ժողովը ընտրեց նաեւ յանձնախումբ մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ձեռնարկներու կարգադրութիւնն ու Ազգ. Առաջնորդարանը նաեւ նիւթապէս զօրացնելու եւ ամրացնելու առաջադրութեամբ գաւառական ժողովին արձանագրած շարք մը կարելիութիւններու իրագործումը: Յանձնախումբը, կազմուած՝

Աւետիս Մելքոնեանէ,
Գառնիկ Տէրոյեանէ,
Ժիրայր Ոսկեանէ,
Յարութիւն Ստեփանեանէ,
Սեդրակ Սամուէլեանէ: –

Առանձին գումարումներու ընթացքին իր մշակած ծրագիրները գործադրութեան կը դնէ՝ վարչութեան ժողովին վաւերացումէն ետք:

Ժողովը վերջ գտաւ ժամը 21ին՝ Առաջնորդ Սրբազանի Տէրունական Աղօթքով ու մաղթանքներով: Ժողովականներ մեկնեցան բեղուն եւ ազդաշէն գործունէութեան մը վառ հաւատքով եւ սիրով:

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ
(ԿՆԻՔ)

ԿՈՉ

ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Սիրելի Հայրենակից,

Իտալիոյ մէջ տեղի ունեցած աղետալի ջրհեղեղներուն հետեւանքով, այս, մեզ սիրելի հիւրասէր ասպնջական երկրին հետ, մեծ վնասներ կրած են նաեւ Վենետիկի դարաւոր մեր հոգեկան եւ մշակոյթի զոյգ հաստատութիւնները:

Ս. Ղազարի Վանքը եւ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, վերոյիշեալ դըժբախտ շրջանին, 12 ժամ ծովուն աղի, տղմուտ եւ նաֆթախառն աւերիչ ջուրերուն տակ մնացած են. վնասելով եւ անդործածելի դարձնելով առաջին յարկին մէջ գտնուող բոլոր գործիքները եւ պիտանի առարկաները, ճաշարանի, ջերմութեան, լուացքի կազմածները եւ տպարանի թղթամթերքը եւայլն ...:

Վենետիկի դաւառին մէջ Մխիթարեաններու սեփականութիւն եղող կենսատու հողերն ալ ծովամոյն եղած ըլլալուն համար երեք տարուան ժամանակամիջոցի մը ամուլ պիտի մնան, որոնք իրենց երկու հաստատութիւններուն սննդեան աղբիւրները կը կազմէին:

Ներկայ աղետալի եւ անակնկալ պայմաններուն մէջ Իտալահայ Միութեան վարչութիւնը, հապճեպով առ ի խորհրդանշան իր տրամադրութեան տակ եղող միջոցներով անմիջապէս համեստ նպաստ մը ղրկեց Միաբանութեան Գերապայծառ ԿԷՏԻԿԵԱՆ Աբբահօր, Իտալահայութեան կողմէ գումար մըն ալ Իտալիոյ վարչապետին:

Աւելի շօշափելի օգնութիւն մը կարենալ ընելու համար՝ վարչութիւնս հանդանակութեան մը ձեռնարկած է դաղութիս մէջ որպէսզի պատեհութիւն տայ բոլոր հայրենակիցներուն իրենց ինքնաբուխ նպաստը ընծայելու Վենետիկի պանծալի կրթական հաստատութիւններուն:

ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԿՆԻՔ)

*

Բ. ՑԱՆԿ

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

	Լիռ
Զգօն Եպիսկ. Տէր–Յակոբեան	3,000
Յակոբ Սէֆէրեան	150,000
Տիկին Սօնա Իպիշեան	100,000
Տիկին Զապէլ եւ Պ. Էտի Սէֆէրեան	100,000
Տոքթ. Նուպար Ասլան (Ճենովա)	100,000
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տիլսիզեան	50,000
Զաւէն Մնտիկեան	10,000
Արիս Շալճեան	10,000
Վահէ Փափազեան	10,000
Սարգիս Տիլսիզեան	10,000
Տոքթ. Տէր – Մոսիկեան	10,000
Միհրան Պէքտէմիրեան	10,000
Օննիկ Ֆընտըգեան	10,000
Տոքթ. Կ. Պոռանեան	5,000
Եդ. Տէմիրճեան	5,000
Տոքթ. Տիգրան Ալեքսանեան	5,000
Պ. Ծրարունի	1,500

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՐՑՈՒՄԸ

Նիւթերու առատութեան պատճառով, կարելի չեղաւ տալ «Յառաջ»ի մրցումին արդիւնքը:

Մրցումի հրաւիրեցինք Ֆրանսական լիսէներու հայ շրջանաւարտները՝ լուծելու համար հետեւեալ ոտանաւոր հանելուկը.—

Հինգ ձայնաւոր, մէկ բաղաձայն,
Անունս տալու համար այսքան
Գիր տուէք ինձ ֆրանսերէն, —
Գրիչն ունիմ վրաս արդէն:

Առաջինը Փարիզէն՝ Օր. Սիմոն Պայրամեան, երկրորդը Մարսէյլէն՝ Օր. Սիլվի Զրահեան լուծեցին հանելուկը, — թռչուն՝ Ֆրանսերէն տառերով:

Կրկին հրաւիրեցինք մրցումի, հայերէն այս ոտանաւորը թարգմանել Ֆրանսերէնի՝ նոյնպէս ոտանաւոր:

Զուշացան պատասխանները:

Առաջինը դարձեալ Փարիզէն՝ Օր. Միմոն Պայրամեանն էր, որ կուտար երկու ոտանաւոր, մէկը աւելի հաւատարիմ.—

Cinq voyelles et une consonne,
Ça ne fait pas une personne,
Si vous voulez écrire mon nom,
Je peux donner mes crayons.

Թռչունը, սակայն, գրիչը որ կը կրէ իր վրայ՝ մատիտ չէ, այլ փետուրը:

Երկրորդը դարձեալ Մարսէյլէն՝ Օր. Սիլվի Զրահեանն էր, որ կուտար հետեւեալ ոտանաւորը.—

Cinq voyelles, une consonne :
Voulez-vous écrire mon nom ?
Voici une de mes plumes,
je vous la donne.

Խոստացեր էինք տալ մրցանակաւոր մրցում մը, որ ահաւասիկ:

«Մի նստիք գրուանի վրայ»:

Գրուան բառին Ֆրանսերէն համապատասխան բառն է.

boisseau.

Արդ, ո՞վ գործածած է այս ասացուածքը եւ ի՞նչ նշանակութիւն ունի: Լաւագոյն բացատրութիւնը տուողին պիտի տրուի գրքոյկ մը իբրեւ մրցանակ՝ գնահատական մակագրութեամբ մը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ մասնաւոր շուքով տօնուած է Հ. Յ. Դ. 76րդ տարեդարձը: Ներկայ եղած են Լիբանահայոց առաջնորդ՝ Տաճատ Արք. Հայ Կաթողիկէ պատրիարքական փոխանորդ՝ Մեսրոպ Եպիսկոպոս Թէրզեան եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Հանդէսին բացումը կատարած է ընկեր Անդրանիկ Ուրֆալեան: Ապա խօսք առած է ընկեր Կարօ Սասունի, որ շեշտած է այն ոգին որ ծընունդ տուած է Դաշնակցութեան: Խօսած են նաեւ ընկերներ Շահէն Տէրտէրեան եւ Պերճ Մըսըրեան: Գործադրուած է պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը:

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ մէջ Հոկտեմների սկիզբը օրհնութիւնը կատարուած է նորակառոյց մայր Տաճարի անկիւնաքարերուն: Փրոֆ. Եդուարդ Իւթիւճեան, իբրեւ գլխաւոր խորհրդատու ճարտարապետ, ներկայ եղած է այս առթիւ տրուած ճաշին: Խօսք առնելով բացատրած է Նիւ Եորքի նորակառոյց եկեղեցւոյ կառոյցին ներշնչման աղբիւրը եւ շեշտած.— «Ներշնչուած է մեծ մասամն Հաղարծինի վանքի (ԺԱ. դար) ընթրատունէն, ինչպէս նաեւ Հաղբատի վանքի (Ժ. դար) ժամատունէն եւ Անիի Հոռոմոնց վանքէն (Ժ. դար): Իսկ անոր արտաքին երեւոյթն ազդուած է կրկին Հայաստանեաց երկրի՝ Մաղթարայի (Է. դար) եւ Վանայ լճի կղզիին Աշթամարի (Ժ. դար) գլուխ գործոց տաճարներէն:

ՆՈՐԵՐ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Ուրպինոյի (Իտալիոյ) համալսարանէն, Նոյեմբեր 25ին իբրեւ դեղագործ վըկայուած է Վարուժան Պօյաճեան (Տոթոռէ ին Ֆարմաչիա): Վարուժան Պօյաճեան իր ուսումին կողքին, ըրած է նաեւ գրական փորձեր եւ փոքր հատոր մըն ալ հրատարակած: Վարուժան Երանգեան ստորագրութեամբ աշխատակցած է նաեւ «Յառաջ»ի եւ «Անդաստանի»:

Այրի Տիկին Աղաւնի Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Սէֆէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Ղուկասեան եւ զաւակները, Տիկին Սիրանոյշ Թենեքէճի եւ զաւակները (Պոլիս), Տիկին Մարիամ Ղուկասեան եւ զաւակները, Օննիկ Հայկուհի եւ Մարի Բանիկեան (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Ղուկասեան, Գազանճեան, Ծերուկեան, Սէֆէրեան եւ Փօլատեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, եւ ազգականին

ՈՍԿԻԱՆ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆի (խոհարար)

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Դեկտեմբեր 10ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի, (Դեկտ. 14) ժամը 15·45ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Յ. Ճ. Սիրունի, Գ. Ճօլօլեան եւ ընտանեկան պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին

ՆՈՒԱՐԴ ՍԻՐՈՒՆԻԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղ. խորհուրդը կը յայտնէ իր խոր վշտակցութիւնը Ղազարեան ընտանիքի բոլոր անդամներուն՝ ողբացեալ Կիրակոտ Ղազարեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Արամ Պասմաճեան 40 Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին Տիկին Մաքրուհի Ապուլեանի (ատամնաբոյժ) մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

×

Ընկերուհի Արմենուհի Խաչիկեան երեսուն Ֆրանք նուիրած է Կապ. Խաչի կայանին, իր ազգական՝ Օննիկ Մենէքսէթեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան (Սէն–Տընի) յիսուն Ֆրանք կը նուիրեն Ս. Ղազարի եւ յիսուն Փարիզի եկեղեցւոյ նորոգութեան: (Ստանալ «Յառաջ»էն, Ս. Ղազարի գումարը կը յայտարարուի նաեւ ցանկին մէջ):

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Կիրակի, 18 Դեկտեմբեր

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը ծաուցանէ թէ 18 Դեկտեմբեր Կիրակի օր, Ս. Յակոբի Տօնին առիթով եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ Մատաղօրհնէք:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 12ին:

Շաբաթ 17 Դեկտեմբերին, Նախատօնակ Սուրբ Յակոբի տօնին, երեկոյեան ժամը 7ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեանը Ամանորի աւանդական տօնածառը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին (Հայկական Ծնունդի) Կիրակի ցերեկէն ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, 105 Ավընիւ տէ Շարթրէօ, սալոն Կիրամանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն ջանալ այժմէն ապահովել մուտքը եւ սեղանը դիմելով վարչական անդամներուն, ի մասնաւորի Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Ասլանի (դերձակ) 15 Բիւ Կրանտ Առմէ: Հեռ. 62–60–03:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Վարժարանիս Մայրերու Միութենէն եւ փոքր աշակերտներէն:

Դեկտեմբեր 18ին, ժամը 16ին

Երգ, արտասանութիւն, պար եւ հարուստ վիճակահանութիւն:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը չորսին վարժարանին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի (18 Դեկտ.) Ս. Յակոբայ Մըծբնայ Հայրապետի տօնին առիթով, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն՝ հոգիներուն համար

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Վ. ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ եւ Յ. ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ:

Ժամանակացոյց.— Սկիզբ ժամերգութեան 8ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11·15ին, հոգեհանգիստ 11·50ին:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյն վերաշինութեան եւ օծման 9րդ տարելիցը կը տօնուի այս Կիրակի, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ և կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բազմաձայն, մայր եկեղեցւոյ դպիրներու մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի:

Յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյն բարերարներու ննջեցելոց ի յիշատակ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ակաստան

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ
16րդ հատոր

Ճոխ բովանդակութիւն, նկարազարդ հրատարակութիւն:

Դիմել խմբագրութեան,

ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ
46, Բիւ Ռիշէ, Փարիզ (9)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 20·30ին
Օթէլ Մոտերնի սրահին մէջ
կը կազմակերպէ
ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ ՄԸ

Նուիրուած՝ Ա. ՍԵՄԱՅԻ (Գեղամ Աթմանեան) յիշատակին, իր մահուան 26 ամեակին եւ երկերու Երեւանեան հրատարակութեան առթիւ:

Կը նախագահէ՝ Գ. ՔԷՐԷՍԹԷՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ, Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ, ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ եւ Հ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Ա. Գմբէթեան, Տիկին Զ. Մեծպահքեան, Անի Տէմիրեան եւ Հր. Տարօնեան:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները (17 Դեկտ.) Շաբաթ գիշեր ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ.— Հայաստանի ներքին եւ արտաքին սահմաններու հարցը:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի, 15 Դեկտեմբեր ժամը 20·30ին, Փաթրոնաժ Միւնիսիփալի սրահը, Իլ Սէն – Փիէռ, Ալֆորվիլ:

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի խումբին կողմէ:

Կը խօսին ՀԱՅՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ (հայերէն), «Հայ ժողովուրդի անկախութեան պայքարը»:

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ – ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ (ֆրանսերէն) «Գրական կեանքի զարգացումը Հայաստանի մէջ 1920էն ի վեր»:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Հինգշաբթի իրիկուն (Դեկտ. 15), ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, Հայ Բժշկական Միութիւնը դասախօսութիւն մը կազմակերպած է:

Կը խօսի ԲԺ. ՌՈՒԲԷՆ ՏԷՐ–ԴԱՒԹԵԱՆ

Նիւթ.— Ծխախոտը, իր հանոյքներն ու անպատեհութիւնները:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան: Ինպաստ Կրթ. գործին:

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Քօնկրէի շքեղ սրահին մէջ: Նուագախումբ ԿԻ ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել.— Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60–82–17: Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52–23–39: Նէրկիզեան Կարապետ, հեռ. 72–81–19:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին:

Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու: Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Բիւ տ'Օպանեը:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 18ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ժամերգութիւն Սէն Ժօզէֆ մատրան մէջ:

Կը պատարագէ Դ. Ծ. Վ. Սահակեան:

Հովանաւորութեամբ Վիէնի Հայ. Ազգ. Միութեան, նոյն օրը՝ կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Օհանջանեան սրահին մէջ կազմակերպուած է, լսարան – խնջոյք մը Հայ Մշակոյթի օրուան եւ Ս. Գիրքի տպագրութեան 300ամեակին առթիւ: Կը խօսի Դ. Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին մը, օրուան պատշաճ: Կը հրաւիրուին մեր հայրենակիցները անխտիր:

ԾԱՆՕԹ.— Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (16 Դեկտ.) Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ, Չորեքշաբթի 14 Դեկտ. ժամը 21ին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, Ուրբաթ 16 Դեկտ. ժամը 21ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբ, Ուրբաթ 16 Դեկտ. ժամը 21ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ եւ ՎՌԱՄԵԱՆ խումբերը միասնաբար Շաբաթ 17Դեկտ. ժամը21ին:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ, Կիրակի, 18 Դեկտ. ժամը 15ին:

ՔԵՌԻ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր ժամը 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտ. ժամը 15ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր, ժամը 18ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր ժամը 18ին:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

TRESORS DE LA PEINTURE
JAPONAISE
du XIIe au XVIIe siècle
Musée du Louvre
du 4 Novembre au 31 Décembre

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի օրացոյցները երկու Կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով:

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն:

Ստանալու համար դիմել Ազգային Առաջնորդարան,

3 ՐԻՒ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	միմչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միմչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 15 DECEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10788 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.788

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ

Կոսիգինի այցելութեան վաղորդայնին Փարիզի մէջ իրարու կը յաջորդեն զանազան միջազգային խորհրդաժողովներ եւ օտար քաղաքական դէմքերու հանդիպումներ Զօր. տը Կոլի հետ :

Վերջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ կը գումարուի Հիւսիսային Ատլանտեանի Դաշնագրի Կազմակերպութեան (Օրան) նախարարական խորհուրդի նստաշրջանը: Այսուհետեւ ժողովները տեղի պիտի ունենան Պելժիքայի մէջ, ուր փոխադրուած է այս կազմակերպութեան կեդրոնը :

Շաբթուս Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենայ նաեւ «Եւրոպայի Խորհուրդ»ի նախարարներու ժողովը : Օրակարգի հարցերու շարքին կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ խորհրդային եւ արբանեակ երկիրներու հետ յարաբերութեանց խնդիրը :

Նոյնպէս քննութեան առարկայ պիտի դառնայ գերմանական հարցը, որուն մասին Սթրազպուրկի ընդհանուր ժողովը լայնօրէն պիտի զբաղի յառաջիկայ Յունուար 23 – 24ին :

Ուրիշ ժողովներ ալ կը գումարուին Փարիզի մէջ այս օրերս՝ քննելու համար միջազգային զանազան հարցեր , որոնց մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Գերմանիա եւ խաղաղութեան պահպանումը :

Լուտվիկ Էրհարտի կառավարութեան հրաժարականը եւ երկու հակառակորդ կուսակցութեանց՝ Քրիստոնեայ դեմոկրատներու եւ ընկերվարականներու խառն կառավարութիւն կազմելը ուշադրաւ երեւոյթ մըն է : Դիւանագիտական շրջանակները մօտէն կը հետեւին վարչապետ Քիսընկէրի հետապնդելիք քաղաքական ուղղութեան :

Յատկանշական է, որ նոր կառավարութեան մէջ արտաքին նախարարի պաշտօնը յանձնուած է արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետ, գերման ընկերվարական կուսակցութեան նախագահ եւ Ընկերվարական Միջազգայինի փոխ – նախագահ Պրանտի :

Ընկերվարական Միջազգայինի համագումարներուն մէջ յաճախ առիթ ենք ունեցած լսելու զինքը : Ուիլլի Պրանտ անձնապէս պաշտպանած է միշտ այն տեսակէտը թէ Եւրոպա պէտք է լեզու գտնէ Խ. Միութեան եւ արբանեակներուն հետ, միաժամանակ պնդելով երկու Գերմանիաներու միացման մասին :

Իբրեւ Պերլինի քաղաքապետ անիկա հրաւիրուած էր Մոսկուա այցելելու 1967ի սկիզբը: Այժմ, որ դաշնակցային Գերմանիոյ արտաքին նախարար է, կառավարութեան հաւանութիւնը պէտք է առնէ դրական պատասխան կարենալ տալու համար հրաւէրին :

Ուիլլի Պրանտ այսօր՝ Հինգշաբթի՝ պիտի ընդունուի Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին կողմէ : Նորընտիր նախարարի առաջին գործը պիտի ըլլայ վերահաստատել Ֆրանքեւգերման բարեկամութիւնը , որուն հիմը դրած էին Ատընաուրը եւ Զօր. տը Կոլ միասին եւ որ Էրհարտի վարչապետութեան օրով որոշ թուլացում էր ունեցած :

Փարիզի եւ Մոսկուայի միջեւ յարաբերութեանց սերտացումը գոհունակութեամբ կը դիտուի Ուիլլի Պրանտի կողմէ, որ այս երեւոյթին մէջ կը տեսնէ իր տեսակէտներուն յաղթանակը :

Պիտի յաջողի՞ համոզել նոր կառավարութեան իր պաշտօնակիցները :

Մոսկուա անդրդուելի է Գերմանիոյ գոյավիճակի պահպանման մասին : Որովհետեւ միացեալ Գերմանիա, ըստ իր հայեցողութեան , կրնայ վտանգ կազմել երրորդ աշխարհամարտի մը համար :

Արեւելեան Գերմանիա անվտանգ դարձած է խորհրդային մականին տակ : Արեւմտեան Գերմանիոյ մէօ դաշնակից

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՄԱՍԿՈՍ, ՊԷՅՐՈՒԹ ԵՒ ՔԱՐԻՒՂԸ

Իրաքէն ետք, այս անգամ Լիբանանն է որ պաշտօնապէս զօրավիգ կը կենայ Սուրիոյ , Իրաքի քարիւղի ընկերութեան հետ ունեցած տարակարծութեան մէջ : Լիբանանի նոր վարչապետը՝ Ռաշիտ Քարամէ յայտարարած է թէ իր կառավարութիւնը Այ – Փի – Սիին վրայ կը ձգէ պատասխանատուութիւնը այն վնասներուն որոնք կրնան ծագիլ այս տագնապէն : Քարիւղի ընկերութեան մէկ ներկայացուցիչին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին Ռաշիտ Քարամէ անոր ուշադրութիւնը հրաւիրած է տեղական կարիքները ապահովելու անհրաժեշտութեան վրայ, այն պարագային երբ քարիւղը դադրի Թրիփոլի հասնելէ : Ծանօթ է որ Դամասկոս քանի մը օր է փակած է գլխաւոր նաւթուղին որ կ'անցնի իր հողամասէն եւ ներկայիս կը գործածուին միայն փոքր երկու նաւթուղիները որոնք Թրիփոլի կը հասնին : Վարչապետ Քարամէ յիշեցուցած է նաեւ որ ըստ Լիբանանի մէջ ի զօրու եղող համաձայնագրերուն, Լիբանան պէտք է օգտուի այն յաւելումէն որ կրնայ տրուիլ Սուրիոյ :

Ամէն պարագայի մէջ ներկայիս կը բանին այն երկու նաւթուղիները , որոնք անցնելով Սուրիայէն կը հասնին Թրիփոլի , չի բանիր մեծ նաւթուղին որ կը հասնէր սուրիական Պանիաս նաւահանգիստը, տրուած ըլլալով որ նաւահանգիստը չօգտագործուիր: Բայց Դամասկոսի կառավարութիւնը քարիւղի ընկերութեան վրայ կը ձգէ մեծ նաւթուղիին փակուելուն պատասխանատուութիւնը: Վիճաբանութիւն մը ստեղծուած է այս առթիւ ընկերութեան եւ Սուրիոյ միջեւ : Այ Փի Սին, Լոնտոն հրատարակուած մէկ հաղորդագրութեամբ կը պնդէ, ընդհակառակն որ Սուրիա արդիլած ըլլալով Պանիաս նաւահանգիստին օգտագործումը , պարտաւորուած էր դադրեցնել քարիւղին հոսիլը : Ամէն պարագայի մէջ, մէկը կամ միւսը պարտաւորուած էր հոսիլը դադրեցնել, քանի որ Պանիասի մթերանոցները լեցուած էին : Դամասկոսի ձայնասփիւռը կ'ամբաստանէ Այ Փի Սին որ կ'ուզէ քաղաքականացնել տնտեսական հարց մը եւ շանթաժ կ'ընէ արաբական երկիրներուն :

Կը կարծուի թէ Սուրիա դէմ չէ որ Ֆրանսա իրաւարարի կամ միջնորդի դեր մը խաղայ այս տագնապին մէջ : Արտաքին նախարար Մախոս Փարիզ կուգայ Դեկտեմբեր 17ին: Թէեւ Սուրիացի նախարարին այս ճամբորդութիւնը նախատեսուած էր բայց եւ այնպէս հաւանական է որ Քուվ Տը Միւրվիլի հետ , խօսին նաեւ քարիւղի մասին :

բեւմտեան Գերմանիոյ մէջ դաշնակից մէ՝ արդիլելու համար կարմիր բանակի հաւանական յարձակումը Եւրոպայի վրայ, միւս կողմէ թոյլ չտալու, որ գերման բանակը զօրանայ սպառնական ըլլալու աստիճան եւ հիւլէական զէնքեր ունենալու :

Գերմանական հարցը կը շարունակէ մընալ դիւանագէտներու կանաչ սեղաններուն վրայ :

Աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովելու համար ճիգեր կ'ըլլան տնտեսականէն ետք քաղաքական միութիւն ստեղծելու Եւրոպայի մէջ :

Սակայն բազմաթիւ խոչընդոտներ արդելք կ'ըլլան հասնելու բազձացուած նըպատակին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄՈՍԿՈՒԱ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ Կ'ՈՒԶԷ

Խորհրդային համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստը պաշտօնապէս դիրք բռնած է համայնավար համաշխարհային համագումարի մը ի նպաստ, որու նպատակն է .— « Ապահովել բանուորական շարժումին համախոհութիւնը » :

Առաջին անգամն է, պաշտօնապէս , որ կուսակցութեան լիակատարը կը դատապարտէ չին ղեկավարներու դիրքը եւ այնպիսի խիստ ոճով մը , որ որեւէ կասկած չի թողուր : « Չինացիներուն որդեգրած դիծը միջազգային բեմին վրայ , իրենց քաղաքականութիւնը ընկերվարական երկիրներու հանդէպ, թշնամական իրենց քարոզչութիւնը եւ հերձուածային իրենց գործունէութիւնը համաշխարհային համայնավար շարժումին մէջ, ոչ մէկ կապ ունի մարքս–լենինիզմի հետ: Կը վնասէ ընկերվարութեան, միջազգային բանուորական շարժումին շահերուն եւ առարկայական օժանդակութիւն մը կը բերէ աշխարհակալութեան : Մաօ Յէ Թունկի հակախորհրդային քաղաքականութիւնը նոր եւ վտանգաւոր փուլի մէջ մտած է : Լիակատարը անհրաժեշտ կը նկատէ երեւան հանել չին ներկայ ղեկավարներու հակալենինեան եւ մեծ պետութեան ու ազգայնական քաղաքականութեան տեսակէտները: Կեդրոնական կոմիտէն կը շեշտէ մանաւանդ որ մեր օրերուն աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է ամրապնդել միասնականութիւնը եւ զօրութիւնը համաշխարհային ընկերվարական դրութեան , զարգացնել քաղաքական եւ տնտեսական գործակցութիւնը ընկերվարական պետութեանց մէջ, ամրապնդել բանուորական դասուն միջազգային համախոհութիւնը , զօրավիգ կենալ այն ժողովուրդներուն որոնք կը պայքարին գաղթատիրական եւ նոր – գաղթատիրական ճնշումին դէմ եւ ամրապնդել զինակցութիւնը ազգային ազատագրման ուժերու հիմ »:

Այս պայմաններու մէջ, կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն կը գտնէ թէ ներկայ պայմանները նպաստաւոր են միջազգային նոր ժողովի մը «ժողով, որ պէտք է խնամքով պատրաստուի կուսակցութեանց փոխադարձ խորհրդակցութիւններու ընթացքին »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նոր վարչապետը՝ Քիզինկէր խորհրդարանին առջեւ պարզեց իր արտաքին քաղաքականութիւնը : Քիզինկէր մերժած է յիսունական թուականներու տեսակէտը ըստ որու դաշնակցային Հանրապետութիւնը պատնէշ մը պէտք է ըլլայ համայնավարութեան դէմ : Ընդհակառակն «Գերմանիա պէտք է վերադտնէ իր աւանդական դերը որ է կապ մը ըլլալ արեւելեան եւ արեւմտեան Եւրոպայի միջեւ : Ատոր համար խաղաղութեան իր քաղաքականութիւնը տրամաբանական եւ արդիւնաւոր պէտք է ըլլայ »:

ՏԱԼԱՍԷՆ (Թեքսաս) կը հաղորդեն որ Ռըպի գործողութեան չի կրնար ենթարկուիլ , քանսերը տարածուած ըլլալով :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԹԻԹՕ ոչ պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Խորհ. Միութիւն, 1967ի սկիզբը :

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Գերմանացիներու մեծ մասը կողմնակից է Խորհ. Միութեան հետ մերձեցման մը :

ՄԱԿ–Ը մեծամասնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը, ըստ որուն ՄԱԿը պէտք է հսկէ ճիպութիի հանրաքուէի գործողութեան ց: Ֆրանսական պատուիրակութիւնը չէր մասնակցած այս նիստին, աբրուած ըլլալով որ Ֆրանսական կառավարութիւնը ներքին հարց մը կը նկատէ այդ հանրաքուէն եւ իր կարծիքով ՄԱԿին չի վերաբերիր :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հիւսիսը եւ Պելժիոյ մէջ ողողումներ պատահած են անձրեւներու հետեւանքով : Սէնն ալ բարձրացած է :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Արտաքին նախարարը տեսնուելէ ետք նախագահ տը Կոլի հետ , յայտարարած է .— «մեր դիրքերը աւելի մօտ են իրարու »:

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆր.
Նախորդ գումար	13,020
Տէր եւ Տիկին Պ. Պետիկեան	100
Օր. Զապէլ Շեխիկեան	100
Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան (Սէն – Տընի)	50
Տէր եւ Տիկին Էֆխանեան	20
Ընդհ. գումար	13,290

ԹՐՔԱԿԱՐՆ ԹԷ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԷՔԵԱԹ

Պոլսոյ թերթերը կը հրատարակեն հետեւեալ «մասալը», իբր թէ ամերիկեան.

Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ «Լուք» հանդէսին համաձայն, 1919ին Լենին Ամերիկայի Հանր. նախագահ Ուիլսընի առաջարկեց « համայնավար վարչաձեւը կիրարկել Մոսկուա եւ շրջակայքը փոքր շրջանի մը մէջ միայն », բայց այս առաջարկը մերժուեցաւ : Ինչպէս յայտնի է, Ամերիկա մինչեւ 1936 չէ ճանչցած Խորհ. Միութիւնը համայնավար վարչաձեւին պատճառաւ :

Գրութիւնը մէկ մասն է անտիպ այն դրքին, զոր 1939ին գրի առած են Սիկմունտ Ֆրէօյտ ու արտաքին պաշտօնատար Ուիլեըմ Պլիթ: Ի մօտոյ պիտի հրատարակուի այս դիրքը, ուր կը կատարուի նախագահ Ուիլսընի հոգերանական ու պատմական մէկ վերլուծումը :

«Լուք » հանդէսին հրատարակած մասին մէջ Պըլիթ կը յայտնէ թէ Լենին այս առաջարկը Ուիլսընի ըրած է Ա. աշխարհամարտէն տարի մը ետք՝ Փարիզի մէջ կայացած հաշտութեան խորհրդաժողովին ընթացքին : Պըլիթ կ'ընդգծէ որ անձամբ տեսակցած է Լենինի հետ եւ անկէ խօսք առած համայնավարութեան սահմանները որոշ գօտիի մը մէջ պահելու մասին : Պըլիթ կը յայտնէ նաեւ թէ երբ Լենինի առաջարկը ներկայացուած է Ուիլսընի , նախագահը մերժած է զայն

Ըստ Պըլիթի, Լենին այն ատեն նախագահ Ուիլսընի առաջարկած է բոլոր ճակատներուն վրայ իսկոյն զինադադար կնքելով հաշտութեան բանակցութեանց ձեռնարկել ու ցարական Ռուսիոյ սահմաններուն մէջ գտնուող Ֆինլանտիոյ , Եսթոնիոյ, Լեթոնիոյ, Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Լիթուանիոյ, բովանդակ Սիպերիոյ , Խրիմի, Հայաստանի, Վրաստանի, Ուկրանիոյ կէսէն աւելիին ու Սպիտակ Ռուսիոյ արեւմտեան մասին մէջ ոչ – համայնավար վարչաձեւ հիմնել :

Պըլիթ կ'ըսէ .

« Լենին համայնավար պետութեան հողերը զեղչելով այն հողերէն, զորս ի ձեռին ունէր մեծն Պետրոս՝ ինքզինքը ցար հռչակած ատեն, արեւմտեան աշխարհի անսգիւտ առիթ մը տուած էր համայնավարութեան հարեւան գօտիները տարածուելուն արգելք հանդիսանալու տեսակէտով » :

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԵՏ

Եղբայրութեան օրերը — Հայ եւ Թուրք եղբայրութեան մեղրալուսինը խիստ կարճ էր տեւած : Մէկ քանի ամիս հաւաքոյթներու մէջ զիրար գրկելէ ետք՝ իրարմէ պաղեր էին մէկէն Հայն ու Թուրքը : Թափօրներով փողոցէ փողոց ման էինք եկեր մէկտեղ, միասին «կեցցէ» պոռացեր , եւ ահա կը խրտչինք արդէն իրարմէ : Ատանան, 1909 Մարտ 31ին, մեր միջեւ խրամատ էր բացեր, աւելի ճիշդ լայնցուցեր էր խրամատը, զոր դարերը բացեր էին : Կը զգայինք արդէն, որ տարբերութիւն չկայ հին ու նոր Թուրքին միջեւ, եւ որ երիտասարդ Թուրքերուն ներսը Սուլթան Համիտէն դեռ բան մը կ՚ապրի :

Թուրքերուն մէջ ալ ողջամիտ մարդիկ անշուշտ կային, որոնց մէջ մեղմ էր ցեղային կիրքը, եւ որոնք եւս կը սոսկային վիհէն, որ տակաւ կը խորանար : Կային նոյնիսկ Հայու մօտ մարդիկ, Հայու բարեկամներ, որոնք կը յաճախէին հայ հանդէսներուն, կ՚այցելէին խմբագրատունները, եւ որոնցմէ ոմանք նեցուկ պիտի մնային մեզի մեր նեղ օրերուն եւ իրենք եւս պիտի ամչնային հայաջինջ սարսափներուն ատեն :

Բայց այս քանի մը Թուրքով՝ Հայը չէր կրնար տաքնալ այլեւս իր հարեւաններուն : Շատ խոր էր ու լայն՝ դարերուն բացած խրամատը երկու ժողովուրդներու միջեւ, եւ Թուրքերը չէին կրցեր Հուրրիէթէն օգտուիլ լեցնելու, գոնէ լեցնել փորձելու համար զայն :

Միշտ ռայա շարունակեր էր մնալ Հայը անոնց աչքին եւ միշտ արհամարհուած : Համիտ եւ զինք նախորդող սուլթանները գոնէ կ՚օգտուէին այդ ռայային ընդունակութիւններէն : Երիտասարդ Թուրքերը այդ իմաստութիւնն ալ չունեցան : Յանձնապաստան եւ յոխորտ՝ անոնք յանդգնութիւն ունեցան նոր Թուրքիա մը ստեղծել իրենց իսկ սեփական ուժով, եւ անհոսնեցին ինչ որ իրենցը չէր եւ փորձեցին տակաւ ձերբազատուիլ բոլոր այն տարրերէն, որոնք դեռ կը յամենային պետական պաշտօններու մէջ :

Այնպէս որ շարունակեցինք խորթ մնալ իրարու, ինչպէս եղեր էինք ամբողջ վեց դար : Ապրեր էինք այդքան ատեն կողք-կողքի զիրար արհամարհելով , զիրար ատելով : Նոյնիսկ փորձ չէինք ըրեր զիրար ճանչնալու, իսկ Հուրրիէթին շատ վտիտ էր եղած մեր ըրած փորձը : Արդարեւ, ի՞նչ էր որ ան : Հայ գրականութենէն քանի մը տասնեակ էջ հայ լեզուի վերածուած : Եւ այդ ալ մենք էր, որ ըրինք : Թուրքերուն ամբողջ ըրածը քանի մը զբայլելի տող էր հայ գրականութենէն իրենց լեզուին թարգմանուած այդ քանի մը նմոյշին համար : Այդքան : Մենք շարունակեցինք զիրար չճանչնալ մեր պատմութեանը մէջ եւ յանկարծակիի եկանք , երբ մեր դատերը բախեցան իրարու :

Այդպէս էր, որ Հայն ու Թուրքը ապրեցան գինովութեան այն կարճ շրջանէն ետք, փոխադարձ արհամարհանքով եւ անվստահութեամբ : Մենք չկրցանք տաքնալ Թուրքին, իսկ Թուրքը մեզ միշտ ատեց, մոռցած մէկ անգամէն դարաւոր մեր ծառայութիւնները :

Եւ սակայն հատորներ պէտք են պատմելու համար նպաստը, զոր հայ ժողովուրդը ի սպաս դրած էր Թուրքին կեանքի բոլոր մարզերուն վրայ, եւ մանաւանդ հայ մտաւորականութեան եւ հայ արուեստագէտներու բերածը Թուրք մշակոյթին դարեր շարունակ, մասնաւորապէս այսպիսի շրջաններուն, երբ դեռ շատ անձուկ էր Թուրք ժողովուրդին մտաւոր հորիզոնը :

Պոլիսը Սինանի կառուցած մզկիթներով եւ Պալեաններու շինած պալատներով կը շարունակէր դեռ սոնքալ մինչեւ մեր օրերուն ալ : Սեփական ոճ ստեղծելու վտիտ փորձերը, զորս իրենց մէկ ճարտարապետը՝ Վետաթ ըրաւ Հուրրիէթի շրջանին, անկարող եղան ուրոյն ճարտարապետութիւն մը պարգեւել Թուրքին : Անոնք միշտ կը շարունակէին դեղերիլ արաբ եւ պարսիկ ոճերու հետքերուն վրայ :

Թուրք թատրոնը եւս Մնակեանի շունչին տակ էր դեռ՝ ինչպէս եղած էր քանի մը տասնամեակ : Թուրքը, մինչեւ մեր օրերուն ,ոչ թատերական գրականութիւն ունէր, եւ ոչ դերասան : Փողոցային զաւեշտէ տակաւին անդին չէր անցներ իր բովանդակ բեմական արուեստը, իսկ քանի մը Թուրք գրագէտներու կողմէ յօրինուած հին թատերախաղերը բեմի մը պիտանի չէին : Եւ երբ, Հուրրիէթին, քանի մը Թուրք նոր գրողներ սկսան Թուրք կեանքէ թատերախաղ յօրինել , Մնակեանին պէտք ունեցան բեմ հանելու համար զանոնք : Նոյնիսկ այն միջոցին, երբ պահը եկած կարծեց Թուրքը սեփական ուժերով ստեղծել իր թատերական ֆոնսերվաթուարը, Տար – յիւլ – Պետային եւ զայն կազմակերպելու համար Անթուանը բերաւ Փարիզէն, միշտ հայ բեմական ուժերու վրայ կրթնեցաւ : Պիւրհանէտտինը, զոր մէջտեղ հանած էր փառք յօրինելու համար Թուրք նոր բեմին, ֆափոթէնէ մը աւելին չէր : Միշտ Մնակեանի խմորած սերունդն էր, զոր օգտագործեց Անթուան :

Թուրք երաժշտութիւն ալ չկար, ինչ որ Թուրքը ունէր իբրեւ ազգային երաժշտութիւն՝ խանենտէներու յօրինած ու երգած Թուրքերէն շարքիներն ու մանիներն էին, որոնք ուրիշ դեր չունէին, բայց եթէ զըւարճացնել գինետուներն ու սրճարաններ, եւ զանոնք յօրինողներու մէջ անգամ ստուար թիւ մը կը կազմէին Հայերը : Թուրքը միշտ Զուհաճեանով կը պարծենար Եւրոպային, եւ անոր օփերէթներն էին, Լեալեպիճիւ, Արիֆը, Քէսօէ Քեհեան, որ դեռ կը տիրէին հրապարակին , ան ալ Արշակ Պէնլեանի եւ Ժորժ Ուկնատեանի շնորհիւ, որոնք քաղելով զանոնք յիշողներու բերնէն՝ վերամշակեր էին որքան որ կրցեր էին :

Թատերական ֆոնսերվաթուարի մը կողքին՝ Թուրքերը մտածեցին երաժշտական մըն ալ հիմնել : Եւ միշտ Հայու պէտք ունեցան : Լեւոն Խանճեան միակ հեղինակութիւնն էր այդ պահուն, որ արեւելեան երաժշտութեան մասին իր խոր հըմտութեամբ եւ եւրոպական երգին մասին իր ծանօթութիւններով պիտի կարենար հիմ դառնալ այդ երաժշտանոցին :

Այդ օրերուն էր , որ Պոլիս կուգար Կոմիտաս : Ան կուգար անգամ մը եւս Թուրքերուն զգացնելու, թէ ուր են մնացած իրենք : Ահագին կայսրութիւն մը ստեղծեր էին անոնք եւ դեռ չէին կրցած տէր դառնալ ինքնուրոյն մշակոյթի մը եւ կը շարունակէին գերին մնալ արաբական եւ պարսկական մտքին եւ արուեստներուն եւ ողորմութիւն մուրալ իրենց ռայաներէն, սեփական թատրոն ու երաժշտութիւն ըստեղծելու , իրենց շէնքերը կառուցանելու ,նկար յօրինելու համար : Մինչ սա հէք Հայը, զոր հալածեր ու ջարդեր էին դարերէ ի վեր, կը ծառանար ահա իրենց դէմ իր հոգեկան զանձով , ու հիմա Կոմիտաս մը ստեղծեր էր աշխարհը անգամ մը եւս շփոթեցնելու համար :

Կոմիտաս իր գործունէութեան առաջին տարին վաղուց բոլորած էր Պոլսոյ մէջ, երբ անով շահագրգռուիլ սկսան նաեւ Թուրքերը :

Նուագահանդէսը , որուն ան հրաւիրուեցաւ մասնակցիլ 1912 Մարտ 21ին , զինուորական վարժարանի սրահին մէջ Տրիպոլիսի հիւանդ զինուորներուն ի նպաստ՝ առաջին պաշտօնական ելոյթն էր, զոր ան կ՚ունենար Թուրք շրջանակի մէջ :

Թերթերը կը ծանուցանէին արդէն Փետրուարէն, թէ «Տրիպոլիսի հիւանդ զինուորներուն ի նպաստ մեծ նուագահանդէս մը կազմակերպել մտադրուած ըլլալով 1912 Մարտ 8 – 21ին, կարգադիր մասնախումբը խնդրած է Կոմիտաս վարդապետէն, իր երգչախումբով մասնակցիլ սոյն բարենպատակ հանդէսին : Կոմիտաս վարդապետ ուրախութեամբ ընդունած է այս հրաւէրը եւ արդէն սկսած է քանի մը Թուրքերէն երգեր սորվեցնել 6 – 8 ձայնով իր խումբին, որ այս անգամ անցեալ տարուան խումբէն աւելի դեղեցկաձայն տարրերէ կազմուած է» (« Ազատամարտ » , 1912) :

Կոմիտաս յայտնութիւն մը եղաւ այդ օրը Թուրք ժողովուրդին եւ մասնաւորապէս Թուրք մտաւորականութեան համար : Հայ խանենտէներուն տեղ, զոր վարժուած էին լսելու գինետուներուն եւ սրճարաններուն մէջ, անոնք իրենց դէմն ունէին ահա մոգական մարդ մը, որ կըրնար սրահ մը դիւթել իր երգով եւ որուն երգին մէջ արեւելքը կը բաբախէր իր քաղցրութեամբ ու ջերմութեամբ , թօթափած սակայն իր մեղկութիւնն ու յուսահատութիւնը :

Ցանցառ էր սակայն թիւը Թուրք մտաւորականներուն ,որ պիտի շահագրգռուէին Կոմիտասով : Այդ քիչերէն մէկն էր Թուրք բանաստեղծ Մէմէտ Էմին Պէյ, Կարինի եւ Սեբաստիոյ նախկին կուսակալը, որ Կարինէն արդէն սերտ կապ հաստատած էր հայ շրջանակներու հետ , եւ Սեբաստիոյ մէջ ալ Թորգոմ Եպիս. ու Վարուժանը ճանչցեր մօտէն : Պոլսոյ մէջ հաստատուած իբրեւ խորհրդարանի անդամ, ան յաճախ «Ազատամարտ» կ՚այցելէր , եւ շատ կապուած էր Զարդարեանին : Իր ամէն այցին իր քերթուածները կը կարդար մեզի եւ կ՚ուզէր ծանօթանալ հայ բանաստեղծներու գործերուն :

Իրեն հետ ծանօթ էի ես ալ, եւ հայերէնի էի թարգմաներ իր բանաստեղծութիւններէն մէկ քանին , որոնք լոյս տեսան «Ազատամարտ»ի եւ «Մեղրագետի»ն մէջ : Կոմիտասի մէկ համերգին շատ փափաքեցաւ ներկայ ըլլալ ինք եւս եւ օթեակի մը մէջ միասին եղանք՝ ինք, Մելքոն Կիւրճեան եւ ես :

Անպատմելի էր յուզումը, զոր կրեց համերգի պահուն : Ամէն երգի հետ նոր ոգեւորութեամբ կը խայտար , ու կը ծափահարէր : Աւելցնեմ , որ խանդավառուած էր Կիւրճեանն ալ ու նստած տեղը կը խլրտէր անընդհատ կարծես պարել փորձելով երգերուն հետ : Մէհմէտ Էմին պէյ համերգը աւարտած պահուն երանի կուտար հայ ժողովուրդին, որ այդպիսի երգեր ունի, ինչպէս արձանագրած եմ համերգին նուիրած յօդուածիս մէջ «Ազատամարտ »ի էջերէն :

Համերգէն ետք զայն տարի ներկայացուցի Կոմիտասին : Այդ իր ծանօթութեան սկիզբն եղաւ վարդապետին հետ, որուն սկսաւ նաեւ այցելել : Իր խնդրանքով Կոմիտաս եղանակ յօրինեց իր քերթուածներէն ոմանց համար :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ,

ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Յաջորդ օրը եկեղեցիին բակը դեղերող քանի մը Թուրք երիտասարդներ չարախինդ ծիծաղով մը ըսին .

— Երէկ գիշեր քարիւզը միայն շիշով մը բերած էինք , եւ այդ պատճառաւ յաջողեցանք մարել, բայց այս գիշեր թիթեղով պիտի բերենք, նայինք դարձեալ պիտի յաջողի՞ք մարել :

Վստահ էինք որ այդ գիշերը եկեղեցին պիտի այրեն : Եւ իրօք ալ այրեցին : Բոլոր կիները դարձեալ դուրս կը նետուին եւ կը ջանան կրակը մարել, բայց անկարելի է, բոցերը դաւիթէն բարձրացան վերնատունը, հրդեհը տարածուեցաւ, ի վերջոյ հրշէջ խումբը հասաւ : Այս անգամ բոլոր կիները, մեծ թէ պզտիկ, մերձակայ բոլոր աղբիւրներէն եւ հորերէն արիւն քրտինք մտած ջրհանին ջուր կը հասցնեն , բայց ի զուր :

Մենք մեր բնակած տունէն բոլոր ձայները կը լսէինք, ամբողջ թաղը, մինչեւ հեռուները, բոցերէն լուսաւորուած էր : Ես ուզեցի դուրս թռիլ, բայց մայրս եւ մեծ մայրս թոյլ չտուին : Ճարճատիւններէն ահագին կրակի կտորներ բոցերուն հետ օդը բարձրանալով՝ կ՚իյնային մերձակայ տանիքներուն վրայ : Յայտնի էր որ հարիւրաւոր հանդիսականներ համախմբուած էին, որովհետեւ անոնց վայրենի աղաղակները, հայհոյանքները, քըրքիջները ճարճատիւններուն հետ օդը կը թնդացնէին :

Ամէն անգամ որ դղրդագին փլուզում մը տեղի կ՚ունենար, ուրախութեան աղմուկ մը կը բարձրացնէին : Բիւրաւոր կղմինտրներու շառաչէն հասկցանք որ տանիքը փլաւ : Յայտնի էր որ հրդեհը իր սաստկագոյն զագաթնակէտին էր հասած, բոցերը դէպի երկինք բարձրացան, ամէն կողմ լուսաւորած էին :

Յանկարծ ահռելի դղրդագին շառաչներով թաւալգլոր աղմուկ մը ամբողջ թաղը հիմէն ցնցեց : Բարձր զանգակատունը այրած եւ զոյգ հսկայ կոչնակները իրենց մեքենական կազմով թաւալգլոր դետին ինկած էին : Այդ միջոցին ամէնքը սարսափած էին եւ բոպէ մը աղմուկը դադրեցաւ : Բայց հազիւ զանգակները թաւալած ինկած էին, հանդիսականները ահռելի աղաղակներով եւ որոտընդոստ ծափերով օդը թնթացուցին : Կատարեալ էր «յաղթանակը» :

Երբ հազիւ լուսցաւ, անմիջապէս դուրս նետուեցայ : Ամբողջ գիշերը մայրիկս եւ մեծ մայրիկս զիս հազիւ զսպած էին : Շրջակայ բոլոր փողոցները խուռներամ բազմութիւն մը որ երթալով կ՚աւելնար, որովհետեւ այդ առաւօտը իրենց գործերուն գացողներն անգամ ճամբանին փոխած՝ «կեավուր»ներուն եկեղեցիին վառիլը կը դիտէին :

Դեռ բոցերը նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուէին : Բազմութիւնը ճեղքելով բակէն ներս մտայ : Խեղճ կիները մինչեւ լոյս ջուր կրելով յոգնած եւ թըրջած էին : Եկեղեցիին խորանին ետեւի բարձր պզտիկ պատուհանէն, որ նեղ անցքով մը նախակրթարանին վրայ կը բացուէր, բոցերու ահագին լեզուներ դուրս կը ժայթքէին՝ սպառնալով նախակրթարանին : Հոն բնակողները նախակրթարանէն կը փոխադրուէին, իսկ մենք, տղաքըս, ծեր, անկարող կիներուն կ՚օգնէինք, որ շուտով մանկարան ապաստանին : Հրշէջները նախակրթարանին այդ կողմի պատը կը թրջէին , որ չբռնկի : Կիները թէեւ ուժասպառ, բայց դարձեալ, յուսահատօրէն, մերձակայ աղբիւրներէն եւ հորերէն ջուր կը հասցնէին :

Բակէն ներս, բակէն դուրս զինուորներ, Թուրք գիւղացիներ հոռա բռնած կը պարէին, մինչ բոցերը պատերէն ներսի կողմը հսկայ դժոխքի մը վերածած էին : Մեծ դրանը առջեւը գտնուած երկու հսկայ բարձրաբերձ ծառեր կիսովին այրած եւ մնացեալ ճիւղերը բոցերու սաստիկ տաքութենէն չորցած դեղնած էին : Այլեւս եկեղեցիին այլանդակուած կմախքը միայն կը մնար , նաեւ ետեւի կողմի բարձր քարէ խաչը միայն իբրեւ քրիստոնէական նշան : Երբ այլեւս բոցերը սկսան իջնել եւ նուազիլ, հրշէջները վտանգը անցած եւ իրենց պարտականութիւնն ալ կատարած համարելով՝ հայ կիներէն իրենց կեղծաւոր միջամտութեանը վարձքը ուզեցին եւ անամօթաբար խեղճ ժողովուրդին մէջ հանդանակութիւն ըրին :

Հրդեհին ամբողջ տեւողութեանը ընթացքին ոչ մէկ ոստիկան նշմարուեցաւ : Շաբաթներ ետք, երբ այլեւս հրդեհը բոլորովին մարած էր, կառավարութեան հրամանով սկսան եկեղեցիին պատերը վառօդով քանդել : Քանդողները եկեղեցիին պատերուն հզօր ամրակուռ կառուցուածքին վրայ կը զարմանային, ամիսներով կ՚աշխատէին , զոյգ դոմէշի սայլերով ահագին մարմարիոններ, յղկուած մեծ քարեր կը կրէին ուրիշ վայրեր, պետական շինութեանց գործածելու համար :

Աշնան անձրեւները սկսած էին եւ դպրոցները բոլորովին լքուած ըլլալով՝ ըսկըսած էին զանոնք ալ քանդել : Մենք Հայերս երկու կամ երեք ընտանիքներով կամ քանի մը ծեր կիներով միասին, իրարու մօտ միեւնոյն շրջանին մէջ զանազան տուներու մէջ սեղմուած էինք , եւ ձմրան պատրաստութիւն կը տեսնէինք : Արդէն ամիսներ առաջ Իզմիրը գրաւուած եւ յունական պատերազմը վերջացած էր : Թուրքերու յառաջխաղացման շրջանին՝ ամէն անգամ որ քաղաքի գրաւման լուրը հասնէր, այդ գիշերը բուռն հրացանաձգութեամբ յաղթանակ կը տօնէին : Ճակատէն վերադարձող զինուորները իրենց ջարդած Հայերու եւ Յոյներու մասին պարծենալով կը պատմէին այն խանութներուն մէջ, ուր գնումներ կը կատարէին : Երբեմն մենք ալ խանութը ներկայ ըլլալով կը լսէինք : Այսպէս, ընկերներէս Իսահակը, Թուրք նպարավաճառէ մը գնում ըրած միջոցին, կը լսէ Մուտանիայէն վերադարձող զինուորի մը պատմութիւնը :

— Դէպի ծով երկարած փայտէ նաւամատոյցը խռնուած էր Հայ եւ Յոյն կիներով եւ մանուկներով նաւ մտնելու յոյսով : Բայց մենք հասանք եւ սկսանք ջարդել : Կիներուն մազերէն կը բռնէի, ծունկիս վրայ դնելով վար կը քաշէի , վիզերը կը կտրէի : Այս տաբատս անոնց արիւնէն բոլորովին թրջած էր :

ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

(16 եւ վերջ)

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆԻ ՄԷԿ ԽՕՍՔԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Պատրիարք եւ Նար պէյ, Օտեանի բարեկամներ, չեն հետեւիր Օտեանի թելադրութեան եւ կը գնահատուին սուլթանէն: Արփիարեան Օտեանի հետեւող մը չէ:

Խումբ մը համախոհներու հետ պատրիարքարան կը դիմէ Վեհապետեան պատրիարքէն պահանջելու, որպէսզի սուլթանին դիմէ եւ 61րդ յօդուածի գործադրութիւնը պահանջէ:

Սաղիմական Անուշեան վարդապետ կը հարցնէ խումբին պատրիարքարան գալերնուն պատճառը: Արփիարեան քանի մը բառով կը բացատրէ այցելութեան նպատակը: Վարդապետ ինքնիրմէ ելած, աչքերը լեցուած, կ'ըսէ. «Ի՞նչ կ'ուզէք այս մարդէն (պատրիարքէն), դուք Ստամպոլի ալաֆրանկա Տաճիկները տեսած էք միայն, ան ալ հեռուէն, Անատոլուցիները չէք ճանչնար, չէք ճանչնար, բայց այս մարդը կը ճանչնայ անոնք եւ կը վախնայ»: Եւ սրտաբուխ անկեղծ զայրոյթի բարկաճայթ ձայնով մը երեք անգամ կը պոռայ.

— «Կը ջարդե՛ն, կը ջարդե՛ն, կը ջարդե՛ն»:

Արփիարեան կ'աւելցնէ. «Աշըգեան պատրիարք ալ նոյն վախն ունէր: Տարիներ ետք մեր ազէտները հաստատեցին անոնց նախազգացումներուն ճշգրտութիւնը: Աշըգեան մէկ կողմէ կոտորածի վախը, միւս կողմէ երրեակ Զինակցութեան համակրութիւնը սուլթանին, այն համոզումն ունէր, որ Համիտ օր մը Հայերը ջարդել պիտի տայ: 1894էն շատ առաջ իր վախը յայտնած էր» («Նոր Կեանք», 1898, էջ 202):

Արփիարեան պատասխանատուութիւնը կը ձգէ Կովկասցիներուն վրայ. «Կովկասցիները Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին եւ Հայկական Դատին սաստկապէս վնասած են՝ երբ Թուրքիոյ Հայերուն ուղղութենէն ազատ մնալով՝ ինքնագլուխ գործողներ, անկախ վարիչներ եղած են: Ինը տարուան յեղափոխութեան պատմութիւնը այս ճշմարտութիւնը կը հաստատէ»:

Արփիարեան կը քննադատէ Աշըգեանը, որովհետեւ դիրք բռնած է Նազըմ փաշայի դէմ, որովհետեւ ոստիկանութեան նախարարը բարեացակամ եղած էր իրեն հանդէպ բանտէն արձակելով եւ ինքն ալ, երախտագէտ մարդ, սուլթանին ուղերձ մը ղրկած էր շնորհակալութիւն յայտնելով:

Աշըգեան կը յաջողի ազգային ժողով գումարելու արտօնութիւն ստանալ: Վարչութեան ատենապետ Սիմոն Պէյ Մագսուտեան կ'ընդդիմանայ: Աշըգեան կը յայտնէ թէ Սահմանադրութեան վրայ երդում ըրած է եւ պարտաւոր է հաւատարիմ մնալ երդումին: Արփիարեան կը գովէ Աշըգեանի ընթացքը (Նոյն, էջ 188):

Եւ սակայն Արփիարեանի ընկերներէն մէկը մահափորձ կը կատարէ Աշըգեանի դէմ եւ Սիմոնի դէմ: Երկու մահափորձերու մասին կը խօսին «Դեղին եւ Կապոյտ» դիրքերը:

Օտեանի արտայայտութենէն առաջ եւ ետքը Պերլինի դաշնագրին հռչակաւոր յօդուածին վտանգաւոր ըլլալը ցոյց տուած են հեղինակաւոր անձեր: Օտեան կը հաւատա՞ր թէ կարելի էր մոռցնել տալ այդ յօդուածը: Եթէ Հայերը մոռնային, ժխտած պիտի ըլլային հարստահարութիւնները, կեղեքումները: Եթէ չպահանջէին բարենորոգումներու գործադրութիւնը, ուրիշներ պիտի յիշէին: Անիկա սեփականութիւնն էր պետութեանց եւ պատրուակ մը պիտի ըլլար Թուրքիոյ ներքին գործերուն միջամտելու՝ մենաշընորհ մը կորզելու համար: Այսպէս Անդլիա յիշեց 1895ին՝ Եգիպտոսը իւրացնելու համար, իսկ Ռուսիա եւ Ֆրանսա ընդդիմացան: 1913ին Ռուսիա յիշեցուց, միւսները ընդդիմացան, տեղի տուին, որովհետեւ դեռ պատրաստ չէին պատերազմի:

Սերվիչէնի հետ Օտեան «խաբուեցանք» կ'ըսէ, կը ստանձնէ վտանգաւոր յօդուածի մը համար տարած աշխատանքին պատասխանատուութիւնը: Կ'առաջարկէ մոռացումը, բայց արդէն ուշ է, կ'ըմբռնէ իր ներկայութեամբ նախարարներու ժողովին որոշումներուն խարկանք մը ըլլալը:

Ազգ. Ընդհ. Ժողովին մէջ մեկը բացագանչեց. «Կարելի չէ երկու տիրոջ ծառայել»: Օտեան, վիրաւորուած, զոչեց. «Անիծեալ ըլլայ, հազար անգամ անիծեալ այն մարդը, որ իր անձնական շահուն եւ փառքին կը զոհէ այս խեղճ ազգին շահերը»:

Մէկ քանիներ կրկնեցին. «Այո, անիծեալ ըլլայ»:

Օտեան օր մըն ալ հեղինակաւոր ձայնը բարձրացուց Սսոյ Աթոռին պաշտպանութեան համար, մինչդեռ Աղաբէկեան եւ Սերվիչէն ջնջելու եւ Երուսաղէմի պատրիարքութեան միացնելու կողմնակից էին: «Պէտք է պահել Սսոյ կաթողիկոսութիւնը, գիտէք ինչո՞ւ համար, էջմիածնի Աթոռին համար»:

Իմաստուն դաղափար: Թուրք կառավարութիւնը կ'ուզէր անջատել Սսոյ կաթողիկոսութիւնը Պոլսոյ պատրիարքին իրաւասութենէն Քէֆսիզեանի տալով անկախ դիրք մը, որուն դէմ կը բողոքէր պատրիարքարանը: Տարիներ ետքը Համիտ պիտի առաջարկէր Աշըգեանի, յետոյ Օրմանեանի՝ եպիսկոպոսցուներու ձեռնադրութիւնը Սսոյ կաթողիկոսութեան յանձնել՝ փոխանակ էջմիածին ղրկելու: «ռուս դեսպան Զինովիէվ պատրիարքարան այցելեց եւ մէկ ժամ տեսակցութիւն ունեցաւ պատրիարք Սրբազանի հետ» կը գրէ «Բիւզանդիոն», ինչ որ կ'արտատպէ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան սովորական ընդհ. ժողովը որ տեղի ունեցաւ Հայկական Տան մէջ 27 Նոյեմբեր 1966ին, լսելէ յետոյ հրաժարող վարչութեան բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան հաշուեկշիռը, բանաձեւով մը յայտնեց իր զոհունակութիւնը եւ ընտրեց նոր վարչութիւնը հետեւեալ անձնակազմով.

Բժ. Արամայիս Սրապեան՝ նախագահ, Բժ. Կարպիս Պորանեան՝ փոխ-նախագահ, Պ. Յարութիւն Ալեքսնեան՝ քարտուղար, Պ. Հրանդ Բամպակեան՝ դանձապահ, Պ. Յովսէփ Գույումճեան՝ դրադարանապետ:

Այս առիթով նորընտիր վարչութիւնը հրապարակաւ իր ջերմ շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Պ. Զաւէն Մնտիկեանին, որ երկար տարիներ անընդհատ իր թանկագին գործակցութիւնն ընձեռեց վարչական աշխատանքներուն:

(ԿՆԻՔ)

Միլանօ, 5 Դեկտ., 1966

Արփիարեան «Նոր Կեանք»ի մէջ եւ կը մեկնաբանէ: Օսմանեան Հայութիւնը բաժնուելու չէր էջմիածնէն:

Օտեանի փախուստը Պոլսէն կը զուգադիպի Միտհատի դատավարութեան: Միտհատ Իզմիրի կուսակալ էր՝ երբ ձերբակալութեան հրամանագիրը ելաւ: Միտհատ Ֆրանսական հիւպատոսարան ապաստանեցաւ: Ֆրանսական դեսպանը սուլթանին յայտնեց թէ «փաշային Իզմիրի հիւպատոսարան ապաստանիլը միջամտութիւն մը չէ Թուրքիայ գործերուն եւ պիտի յանձնուի արդարութեան» (18 Մայիս 1881):

Միտհատ դատապարտուեցաւ եւ աքսորուեցաւ Եմէն, ուր գլխատուեցաւ՝ Պոլսէն ղրկուած դահիճի մը միջոցով եւ գլուխը սուլթանին ընծայ բերուեցաւ: Օտեան հեռացաւ Պոլսէն՝ վախնալով որ կը ձերբակալուի որպէս գործակից Միտհատի: Սուլթանը չպահանջեց Ֆրանսայէն: Հոն մահկանացուն կնքեց յօդացաւէ տառապելով: Օտեանի դամբանին վրայ Չերազ տապանաքար մը դնել տուաւ «Գրիգոր Օտեան, Փաթրիոթ Արմէնիէն» արձանագրութեամբ:

Միայն Հայերուն համար աղետաբեր չեղաւ այդ յօդուածը, այլ նաեւ Եւրոպայի, ընդհանուր պատերազմ առաջացընելով: 95ին անդլեւռուս բախում մը պիտի պատճառէր Ֆրանսայի վրայ յարձակելու համար: Կրէյ կ'ըսէր 1913ին, «Փոքրը Ասիոյ բաժանումը կրնայ պատճառել համեւրոպական պատերազմ մը»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

«Arménie Légendaire»

Հէքեաթային Հայաստան:

Խորագիր մը որ պատկերացումն է մեր հայրենասիրական եւ դիւցազներգական ապրումներուն, ամփոփուած սալի մը վրայ զոր Վօկ ընկերութիւնը հրապարակեց, պատրաստութեամբ Արա Պարթեւեանի:

Հոն ժամադիր եղած են Սասունցի Դաւիթ դիւցազներգութեան երկու դրուագները, մեր ազգային սիրուած փառերգը Հայաստան, ինչպէս Վասպուրական եւ Զէյթուն, Արարատեան հովիտը եւ իբրեւ արծիւ սաւառնող Անդրանիկի ձօնուած տաղը որ կը զուգադիպի ազգ. հերոսին ծննդեան հարիւրամեակին:

Այս երգերէն մէկ քանին առաջին անգամ ըլլալով մեզի կը ներկայանան համանուագային խմբագրութեամբ, իսկ Սասունցի Դաւիթի երկու բաժինները նոր հորիզոն մը կը բանան մեր երաժշտական ցանկին մէջ:

Մեր անցեալի յուշերը վերակենդանացնող Վասպուրականն ու Զէյթունը եթէ յուզիչ պահեր կուտան մեզի, անոնց կը յաջորդէին դաշտային պարն ու Շուշիկը, հայ տղամարդոց եւ աղջկանց աշխոյժ շուրջպարն է որ կը պատկերացնէ մեր ներկան:

Ինչ կը վերաբերի Սայաթ Նովայի երկու ծանօթ կտորներուն, հեղինակը զարտուղելով անոնց գուսանական անկեղծ, բայց պարզունակ, դաշնաւորումէն, մեզի կը ներկայացնէ ճոխացած նուագախմբագրութեամբ:

Հայաստանեան գրող Համօ Սահեանի Արարատեան հովիտը կը փոխադրէ մեր հոգին դէպի հայրենի աշխարհը:

Մեներգողներն են Իրիս Պիւլպիւլեան, Արա Սերոբեան եւ Եդ. Տէրտէրեան, միացած երգչախումբին եւ նուագախումբին::

Իսկապէս մեր ազգ. կեանքի դրուագներէն յղացուած երաժշտական պարտէզ մը ուր կը շրջագայինք երազային պահեր ապրելով:

Հէքեաթայի՛ն է Հայաստանը:

Գ. Կ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Դեկտեմբեր 16ին(*) Գարզու կը ստորագրէ Անտրէ Վերտէի բնագրով լոյս տեսած իր գործերու ալպոմը՝ «ԼԱ ՓՐՈՎԱՆՍ»: Նոյն թուականէն մինչեւ Յունուար 16 պիտի ցուցադրուին Գառզուի փորագրութիւններն ու վիմագրութիւնները:

(*) 29 Պուլվար Ռասփայլ, ժամը 17էն 20:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Յերեկէ մը ետք, երբ Գահաժառանգին հետ, անցորդները արհամարհելով, խօլարշաւ դէպի Փոցտամ կը սուրայինք իր խոշոր ինքնաշարժով, դէմ դէմի ելանք մասունքի տուփի մը պէս զարդարուած, չափազանց սնդուրուած, դեղին մազերով եւ կարճլուկ պառաւ կնոջ մը:

— Հոն նայեցէք Հէլցէնտօրֆ: Ասիկա չէ՞ արդեօք Քարապօս տը Ֆօն Քիէնիցի խոֆած պարիկը:

— Աստուած վկայ, անոր շատ կը նմանի, պատասխանեցի:

— Այնպէս չէ՞: Առջի դիշեր Պիզմարք-Պէհլէններու բնակարանին մէջ ներկայացուցին ինծի: Աստուած իմ, ինչ զուլում: Կեղծամը տեսա՞ք:

Պատասխանեցի թէ մէկ երկու անգամ հրաւիրուած էի Շթուլէրշթրասէի իր բնակարանը ու հանդիպած էի խիստ զուարճալի ընկերութեան մը: Յիշեցի մէկ քանի անուններ որոնց մէջ չմոռցայ նաեւ Ֆօն Բաթիպօրը, Մահուան Հիւսարներու բարձրաստիճան սպայ Կէրստօրֆը, Քէօնիկսէրներու Ֆօն Հայնիցը որ ամէնուն ծանօթ էր եւ իր բարեկամը Վինթէրֆէլտը:

Ասոնցմէ զատ կային նաեւ բազմաթիւ կիներ, որոնք ամէն կարգի նախապաշարումներէ զերծ մտածելակերպ մը եւ համարձակ վարուելակերպ մը ունէին: Նորին Բարձրութիւնը խիստ կը հետաքրքրուէր պատմածներովս:

—Կեանքիս մէջ տեսած ամէնէն տարօրինակ պառաւն է ան, ըսաւ խնդալով: Գրաւ կը դնեմ որ, ինքզինքը քսանըհինգ տարեկանի տեղ կը դնէ: Երեւակայեցէք որ Պիզմարք-Պէհլէններու պարահանդէսին մէջ պարելու համարձակութիւնն ունեցաւ: Ներկաներէն մէկը նոյնիսկ անդթութիւնը մինչեւ հոն տարաւ, որ խնդրեց իրմէ Ֆրանսերէն քառեակ մը երգել:

— Եւ երգե՞ց հարցուցի:

— Կը կարծէիք թէ պիտի նեղուէ՞ր հապա: Զինուորական դիրքով մը կեցաւ եւ մեզի համար երգեց Ժաք Պօնօմին Դրօշակը, կարծես թէ այդպիսի դատարկաբանութիւններ լսելու պէտք ունէինք: Եւ այդ երգին զաղափարը յղացողը վիրաւորուեցաւ բնականաբար:

Անզուսպ խնդուք մը սկսայ:

Գահաժառանգը երբեմն այսպէս կատակախօս տրամադրութիւն մը կ'ունենար: Եզրակացուցինք թէ կոմսուհին այդպէսով շատ աղէկ դեր մը խաղացած էր, իրեն այդպիսի անպատշաճ բան մը առաջարկողին ծագրանքը փոխարինելով հայրենասիրական խորունկ զգացումներով շեցուն այդ Ֆրանսերէն երգով:

Այն եզրակացութեան հասայ թէ բաւական խելք ունէր իր գունաւոր կանեփէ կեղծամին տակ զոր երբեմն վար կ'առնէր գլխէն, մեծապէս զուարճացնելով ներկաները, երբ ընթրիքներէն ետք շամփանի կենսաւորած էր զինքը:

Երեւակայեցէք իմ անակնկալս, երբ զըրեթէ վեց շաբաթ ետքը, Գահաժառանգուհիին արքունի մեծ տիրուհին սիրուն Ֆրաու Ֆօն Ալֆէնսլէպէն, Մարմարէ Պալատին նրբանցքներէն մէկուն մէջ կեցուց զիս եւ ականջիս ըսաւ.

— Սիրելի կոմս, մեծ լուր մը պիտի հաղորդեմ: Հարիւր, հազար կուտամ ձեզի եթէ դուշակէք: Ոչ, երբեք չէք կըրնար դուշակել: Լաւ ուրեմն ըսեմ. տիկին Շիկակեղծամը պալատ կը ներկայանայ:

Կատարեալ խուլի մը պէս իրեն նայեցայ: Տեսաւ որ չեմ հասկնար:

— Ինչպէ՞ս, ըսաւ քահքահ մը փրցնելով: Դեռ չհասկցա՞ք: Խնդիրը կը կայանայ Քիէնից կոմսուհիին մասին, որ ձեր բարեկամուհիներէն է ինչպէս կը կարծեմ:

— Իմ բարեկամուհիներէս, արձագանդեցի: Բայց այո, իրաւունք ունիք, որովհետեւ երկու կամ երեք անգամ հետաքրքրութեն մղուած իր տունը գտնուած եւ բազմութեան մէջ ալ մոռցուած եմ:

— Բա: Եւ սակայն Գահաժառանգուհիին ըսելու է թէ իր բարեկամն էք: Կատարելապէս տիրապետած է Նորին Կայսերական Բարձրութեան վրայ:

Բերանս բաց մնաց չմորած: Գահաժառանգուհին ինչպէս կրնար ընդունած ըլլալ այս պառաւ կինը, որուն գայթակղական զուարճութեան համբաւը բամբասանքի նիւթ կը հայթայթէր խօսարաններուն եւ զուարճասէրներու շրջանակին սովորական ասուլիսը կը կազմէր:

Մեծ տիրուհիին ըսածը կատարեալ ճըշմարտութիւն մըն էր: Երեք օր ետք, պալատին մէջ պարահանդէս - երեկոյթ մը տեղի ունեցաւ, եւ սրահ մտնելուս, զըւարթ ամբոխին մէջ նշմարեցի երկար ատենէ ի վեր մոռցուած հերոս զինուորականին այրին որ ժանեկազարդ հովահարը թափահարելով Նորին Կայսերական Բարձրութեան հետ կը խօսակցէր խիստ մտերմիկ ձեւով մը:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շաւիլէն Պ. Մովսէս Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Պարդեւ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պարտաքճեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց եղբօր եւ հօր ողբացեալ

ՕՆՆԻԿ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ :

×

Այրի Տիկին Հրանդ Յովնանեան, Պ. Արա Յովնանեան, Այրի Տիկին Միհրան Պասմաճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Այս Կիրակի առաւօտ (Դեկտ. 18) ժամը 11ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՀՐԱՆԴ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այս առթիւ Այրի Տիկին Հրանդ Յովնանեան յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին, յիսուն ֆր. Կապ. Խաչին Ալֆորվիլի մասնաճիւղին 50. Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին, 30 «Յառաջ»ի բարգաւաճման, քսան «Հայ-Բոյժ»ին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յակոբայ տօնին առթիւ, այս Կիրակի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, օրուան պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի տեղւոյս Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Օֆլազի :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Օր. ՄԱԿԻ ԵԿԱՒԵԱՆ
եւ
Պ. ՍՈՒՐԷՆ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
Ամուսնացած
Պէյրութ, 4 Դեկտ. 1966

ՏԷՍԻՆ

Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին, պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սէնթ Էթիէնի հոգեւոր հովիւ ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ :

Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին :

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 300ԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Սրբատառ Կոնդակով հրահանգուած է այս տարի հանդիսաւոր ձեւով տօնել

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՋ ՄԱՏԵԱՆԻ ՀԱՅԵՐԷՆ Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 300ԱՄԵԱԿԸ

Ս. Թադէոս եւ Ս. Կարապետ եկեղեցիներու թաղականութիւնները կը տօնեն այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, Սէնթ Անթուանի հրապարակը գտնուող սինեմա Ռիցի մէջ :

Պատուոյ նախագահութեամբ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Ընթերցում հայրապետական սրբատառ կոնդակի (հայերէն եւ ֆրանսերէն) :

Հայերէն կը խօսի ՎԱՉԳԷՆ Վ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ, ֆրանսերէն կը խօսի ՏՈՔԹ. ԿԱՐՊԻՍ ԳԱԶԻՆԱՃԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն, արտասանութիւններ եւ երգեր, մասնակցութեամբ՝ Օր. Մարի Սիմոնեանի, Օր. Մանուշակ Տօնիկեանի, Օր. Մազմանեանի, Պ. Ժիրայր Գասպարեանի, եւն. :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Հայկ. վարժարանի հայ լեզուի եւ մշակոյթի դասընթացքը վերըստանձնած է ուսուցչուհի Օր. Հ. Գալֆայեան, դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի, ժամը 14-16·30 :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները (17 Դեկտ.) Շաբաթ գիշեր ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ.— Հայաստանի ներքին եւ արտաքին սահմաններու հարցը :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյն վերաշինութեան եւ օծման 9րդ տարելիցը կը տօնուի այս Կիրակի, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ և կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բազմաձայն, մայր եկեղեցւոյ դպիրներու մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի :

Յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյն բարերարներու ննջեցելոց ի յիշատակ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 18ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ժամերգութիւն Սէն Ժօղէֆ մատրան մէջ :

Կը պատարագէ Դ. Ծ. Վ. Սահակեան :

Հովանաւորութեամբ Վիէնի Հայ. Ազգ. Միութեան, նոյն օրը՝ կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Օհանջանեան սրահին մէջ կազմակերպուած է, լսարան - խնջոյք մը Հայ Մշակոյթի օրուան եւ Ս. Գիրքի տըպագրութեան 300ամեակին առթիւ : Կը խօսի Դ. Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին մը, օրուան պատշաճ : Կը հրաւիրուին մեր հայրենակիցները անխտիր :

ԾԱՆՕԹ.— Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է :

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Վարժարանիս Մայրերու Միութենէն եւ փոքր աշակերտներէն :

Դեկտեմբեր 18ին, ժամը 16ին

Երգ, արտասանութիւն, պար եւ հարուստ վիճակահանութիւն :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը չորսին վարժարանին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (16 Դեկտ.) Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ :

ՋԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, Ուրբաթ 16 Դեկտ. ժամը 21ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբ, Ուրբաթ 16 Դեկտ. ժամը 21ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ եւ ՎՌԱՄԵԱՆ խումբերը միասնաբար Շաբաթ 17Դեկտ. ժամը21ին:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ, Կիրակի, 18 Դեկտ. ժամը 15ին:

ՔԵՌԻ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր ժամը 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտ. ժամը 15ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր, ժամը 18ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր ժամը 18ին:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՀԱՅ ԱԶԳ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՐԳԱՊՆԱԿԸ
Թիւ 20181 — VOGUE

« ARMENIE LEGENDAIRE »

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Երգչախումբ, մեներգ եւ խմբերգ (45 վայրկեան) 30 cm
ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՇՔԵՂ ԿՈՂՔՈՎ

Բովանդակութիւն.— ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ դիւցազներգութենէն երկու պատկեր
1. Առիւծ Մհերը, 2. Դաւիթ Ձիաւոր, 3. Հայաստան երկիր դրախտավայր, 4. Անդրանիկ (իբրեւ արծիւ), 5. Վասպուրական, 6. Զէյթուն, 7. Արարատեան հովիտը, 8. Քեամանչա, 9. Պլպուլի հիդ (Սայաթ Նովա). 10. Դաշտային պար, 11. Գեղջկուհին, 12. Շուշիկ

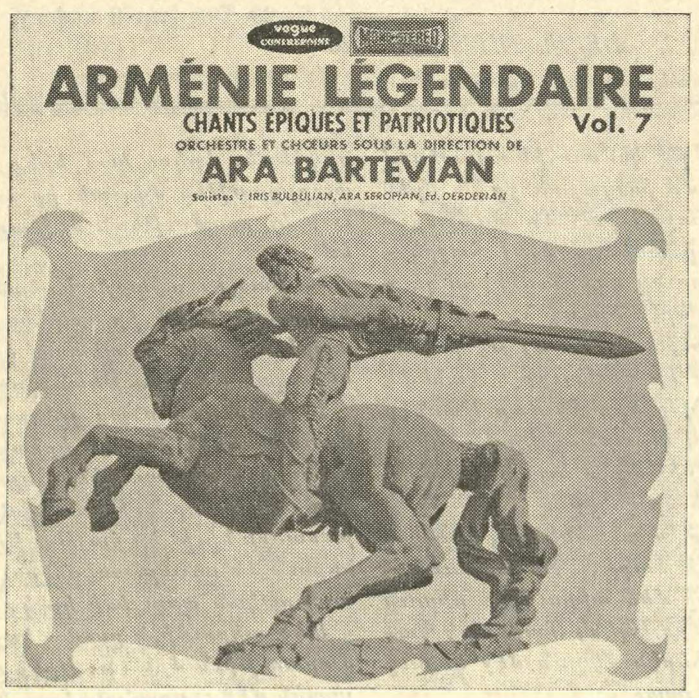

Երգարանով միասին ստանալու համար դիմել՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
14, Rue Petit Paris (19e), Tél. : BOT. 99-22 ou 15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)
Գին՝ 30 Ֆր. (գաւառներու համար առաքում Contre Remboursement

Նախկին երգապնակները.— Թիւ 20103 ժող. երաժշտութիւն) 20136 (Arménie) 20157 (Reflets d'Arménie), 20162 (Arménie Immortelle), 20167 (Promenade en Arménie), 20172 Soirée Arménienne, 10016 (Իրիս Պիւլպիւլեան) 20176 Սէնֆոնիք մեծ երաժշտութիւն:

Կրօնական.— 20114 Եկմալեան Պատարագ, 20150 Կոմիտասեան Պատարագ, 20169 եւ 20175 եկեղեցական երգեր (երգչախումբ եւ երգեհոն)

1/2 GROS — LYON — DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

NOS SPECIALITES

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 16 DECEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10789 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.789

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

(ԸՍՏ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐՈՒ)

Ա.

Երեւանի «Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթը իր Դեկտեմբեր 4ի թիւով կը հրատարակէ հետաքրքրական վիճակագրութիւն մը «Հայկական դպրոցների թիւն աշխարհում» խորագրով, հիմնուած 1966 Դեկտեմբեր մէկի տուեալներուն վրայ :

Դպրոցներու եւ աշակերտներու թիւին հետ միաժամանակ վիճակագրութեան անանուն հեղինակը կուտայ նաեւ զանազան երկիրներու մէջ բնակող Հայերու թիւը : Յականէ անուանէ կը յիշէ 28 երկիրներ, որոնց մէջ կը բնակին 5,152,100 Հայեր : 347,000 Հայեր ալ կը բնակին եղեր «մնացած երկրներում եւ խորհրդային միւս հանրապետութիւններում :

Որով, Հայութեան ընդհանուր թիւը, ըստ այս վիճակագրութեան, կը հասնի ճիշդ ու ճիշդ 5,500,000ի : Դպրոցներու թիւն է 2489, աշակերտներունը՝ 804,895 :

Տարակոյս չկայ, որ բնակչութեան, դպրոցներու եւ աշակերտներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը գտնուի Հայաստանի, Ադրբեջանի, Վրաստանի եւ Խ. Միութեան մէջ :

Այսպէս՝ Հայաստան ներկայիս ունի 2,030,000 հայ բնակիչ, 1471 դպրոց եւ 531,455 աշակերտ : Ադրբեջան՝ 560,000 հայ, 412 հայկ. դպրոց եւ 92000 հայ աշակերտ : Վրաստան՝ 550,000 հայ, 292 դպրոց եւ 75,500 աշակերտ, ռուս. Ֆեդերացիայի հանրապետութիւն՝ 330,000 հայ, 22 դպրոց, 16,400 աշակերտ :

Ուրեմն, խորհրդային սահմաններու մէջ ապրող Հայերու ընդհանուր թիւն է 3,470,000 հոգի, որոնք ունին 2197 զանազան դպրոցներ՝ 715,355 աշակերտներով :

Հնարաւորութիւն չունինք ստուգելու այս թիւերը՝ քանի որ անհրաժեշտ «տուեալ»ները չկան մեր ձեռքին տակ : Ուստի պէտք է ստոյգ նկատենք Խորհրդային Միութեան մասին տրուած թուանշաններ : Միայն կրնանք զանոնք բաղդատել դարձեալ խորհրդային աղբիւրներէ ասկէ առաջ հաղորդուած վիճակագրութեանց հետ :

Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիան 1961ին հրատարակեց շատ արժէքաւոր Ատլաս մը աշխատասիրութեամբ «Խմբագրական Կոլեգիա»ի մը, որուն նախագահը եւ գլխաւոր գիտական խմբագիրն էր Ա. Բ. Բաղդասարեան, զոր ճանչցանք Փարիզի մէջ այս տարի :

Այս Ատլասը բազմաթիւ գունաւոր քարտէսներու հետ կուտայ վիճակագրական խիստ օգտակար ծանօթութիւններ Հայաստանի երկրաբանութեան, Կլիմային, ջրագրութեան, բոյսերուն, կենդանիներուն, բնակչութեան, դիւղատնտեսութեան, արդիւնաբերութեան եւ պատմութեան մասին :

Ըստ յիշեալ Ատլասին (էջ 57), 1959ի մարդահամարը Հայաստանի բնակչութեան թիւը կը հաշուէր 1,763,000 հոգի : 1961 Յունուար մէկի տուեալներով այդ թիւը բարձրացած էր 1,893,000ի : Բնակչութեան թիւով Հայաստան 13րդ տեղը կը դրաւէր Խ. Միութեան 15 հանրապետութեանց շարքին :

Բնակչութեան ազգային կազմի տեսակէտով Հայաստան կը նկատուի ամէնէն «համասեռ»ը միութենական հանրապետութեանց շարքին մէջ : Հայերը կը կազմեն Հայաստանի բնակիչներու 88 տոկոսը, ադրբեջանցիները 6,1 եւ Ռուսերը՝ 3,2 տոկոսը :

1959ի մարդահամարը Խ. Միութեան մէջ ապրող Հայերու ընդհ. թիւը ցոյց կուտար 2,787,000 հոգի, որոնց մեծ մասը՝ 87,4 տոկոսը՝ կը բնակէր Անդրկովկասի մէջ, հետեւեալ ձեւով.— Հայաստան՝ 1,552,000, Վրաստան՝ 443,000, Ադրբեջան՝ 442,000 : Իսկ Անդրկովկասի սահմաններէն դուրս Հիւս. Կովկասի, Միջին Ասիոյ, ռուս. Ֆեդերացիայի եւ Ուկրայինայի մեծ քաղաքներուն մէջ՝ 350,000 :

«Հայրենիքի Ձայն»ի 1965 Սեպտեմբեր 12ի համարին մէջ Հ. Գրիգորեան կուտար կարգ մը վիճակագրական տեղեկութիւններ՝ հինգ միլիոն հաշուելով Հայերու ընդհ. թիւը (ուրեմն 15 ամսուան մէջ կէս միլիոն աւելցեր ենք), եւ այդ առթիւ կ'ըսէր թէ 1965ի գնահատութեամբ Խ. Միութեան մէջ ապրող Հայերու ընդհ. թիւը բարձրացած է 3,350,000ի (1959ի մարդահամարի 2,787,000ին փոխարէն) :

Այժմ ըստ «Հայրենիքի Ձայն»ի 1966 Դեկտեմբեր չորսի համարին, խորհրդային սահմաններուն մէջ կ'ապրին 3,470.000 Հայեր (յաւելում 683,000 հոգի եօթը տարուան մէջ, տարեկան շուրջ հարիւր հազար մարդ) :

Հայաստանի բնակչութեան խտութիւնը կը կազմէ 59,3 հոգի մէկ քառ. քիլոմեթրի վրայ, մինչ Խ. Միութեան միջինն է 9,4 մարդ մէկ քառ. քիլ.ի վրայ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԳՈՐԾԴ ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ Է ԿԵԱՆՔԻԴ ՊԷՍ

Ով այսպէս մահ չի բաղձար,
Ուրկէ աստղեր կը ծնին :

Ս. Սարունիի դրութիւնը՝ «Ահա կաղնին շանթահար» ամբողջական ձեւով մը տուած է համբաւաւոր դիւղագրին վերջին օրը, վերջին ժամը, վերջին րոպէն : Հիացում, յուզում եռուզեռ՝ » Կաղնիին շուրջ : Եկած են նոր ծարաւով, յաղեցած հին ծարաւներուն տուրքը տալու, բայց ահա կ'իյնայ «Կաղնին» ու անոր շուրջ հաւաքուած բազմութիւնը խուճապի կը մատնուի :

Գեղեցիկ, առինքնող, հզօր պահ մը, յոբելենական հանդիսութեան առաջին վայրկեանէն մինչեւ վերջը, մինչեւ յոբելեարին մահը :

Այս վաստակով, այս տարիքով ու այս պայմաններուն մէջ՝ Համաստեղին մահը կսկծալի չէր, յուզիչ էր պարզապէս, քաղցր, պիտի համարձակինք ըսել նոյնիսկ նախանձելի : Որովհետեւ,

Ով այսպէս մահ չի բաղձար,
Ուրկէ աստղեր կը ծ-ին :

Կոչում մը կը զգաս արեանդ մէջ, հեռանկարի մը հմայքը կ'անհանդստացնէ ողջ անձդ, կը յափշտակուիս տեսիլքներով, եւ առանց հրաւէրի եւ առանց ստիպումի, ներքին եռուզեռի մը ուժեղ թելադրանքով կ'անցնիս սպիտակ թուղթին առջեւ, յոյզ կը դնես թուղթին վրայ, լոյս կը դնես թուղթին վրայ, բարութիւն, իմաստութիւն, ջերմութիւն, վաղեմի արիւն մը կախարդող ձայն, գոյն, արժէքներու համաստեղութիւն մը կը ստեղծես : կ'ըլլաս Համաստեղ, եւ օր մը, այսպէս, մարդիկ կը հաւաքուին, կը կանչեն քեզ իրենց հաւաքոյթին, ու կ'ըսեն լաւ ըրիր. «Դուն կրցար հասնիլ մեր ժողովուրդի ներաշխարհեան ակունքներուն», կ'ըսէ մէկը. « Դուն մեր հոգին առաջնորդեցիր անմահութեան», կ'ըսէ ուրիշ մը. « Դուն կրցար պարզացնել կեանքին խորութիւնները», կ'ըսէ երրորդը. « Գործդ յաւիտենական է կեանքին պէս», կը հաստատէ չորրորդ մը. նոյն խորութեամբ, մաքրութեամբ բաներ կ'ըսեն միւսները, ամէնքը կ'ըսեն, աչքերը կ'ըսեն, սրտերը կ'ըսեն, տօն է, երախտագիտութեան օր, կ'ըսեն ...

Ըսուածները կ'ուզէիր որ ըսուին, ըսուին քու անձէդ անկախ, ոեւէ մէկուն հասցէին, զուցէ անփոխարինելիին, հաւանաբար քեզի ծնունդ տուող ժողովուրդին, ինչպէս ըրաւ ինքը, անարատ ու ազնուարիւն գրագէտը, մահէն քանի մը վայրկեան առաջ, իր խօսքի սկիզբին.

«Ձեր բոլոր գնահատանքի արտայայտութիւնները կը փոխանցեմ մեր ժողովուրդին, որովհետեւ իրաւունք չունիմ ոչ իսկ բառ մը վերապահելու իմ անձիս» :

Անշո'ւշտ :

Միշտ այսպէս եղած են մեծերը : Տարբեր չեն կրնար ըլլալ արդէն : Տարբեր եղողները մեծ չեն ըլլար : Մեծերը պահանջքներ չեն դներ, պարտքեր կը զգան միայն ու պարտատիրոջ՝ ժողովուրդին կը փոխանցեն մինչեւ իսկ իրենց եղած գնահատանքները : Կը բաւէ որ իրենց հեռանկարները նուաճուած ըլլան, տեսիլքը լուսաւորուած ըլլայ եւ իրենց վաստակին մէջ ցեղին արիւն տրոփէ նոր տենդով :

Համաստեղ վերջին անգամ մը եւս, բուխ խօսքերու մէջ, որոտընդոստ ծափողջոյններու տարափին մէջ, բազմութիւններուն ճառագայթող աչքերուն մէջ, հաստատեց իր երկարատեւ երկունքին յաղթական արդիւնքը եւ ինկաւ այդ մթնոլորտին մէջ, արձակելով վերջին լոյս մը իր գրականութեան վրայ, աստեղային ցոլք մը համաստեղեան ճամբուն վրայ :

Ոչ, մեռնիլ մը չէր այս մահը : Կարծես նոր, շքեղ, լուսապայծառ գործի մը յայտնութիւնն էր, նոր հատորի մը աւետիսը :

Կեանքը գրականութեան հետ կապեց, անունը գրականութեան հոմանիշ դարձուց ու մահը նուազ «դրական» չեղաւ, գրականութիւն է կարծես, խորքով, խորհուրդով լի մատեան մը :

Այդ «մատեանը » անգիր կ'ապրինք այսօր, կրնայ ատեն մը մնալ այդպէս ու տեւել մարդոց մտքերուն ու զգացումներուն մէջ, բայց չի կրնար թուղթին չը-յանձնուիլ : Նիւթ է պոեմի մը, վսեմ քնարախաղի մը, վէպի մը, ինչպէս մեր դպրութեան մէջ եղաւ պարագան աստուածարեալ վարդապետին, ապա Ոսկան Երեւանցիին, Միքայէլ Նալբանդեանին եւ բոլոր անոնց, որոնք, հայրենիքին մէջ թէ հայրենիքէն հեռու, տքնեցան, այրեցան, ճրագներ վառեցին մեր աչքերուն առջեւ ու հոգիներուն մէջ : Այդ ճրագը վառելէ ետք մեռան անոնք : Համաստեղը անոնց պէս մեռաւ, անոնց պէս չմեռաւ. վասնզի՝

Ով այսպէս մահ չի բաղձար,
Ուրկէ աստղեր կը ծնին ...

Պ. Ս.

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐ, ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ԱՅԼ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ ՄԻԶԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Քանի մը օրէ ի վեր Սուրիա կը զբաղուին հայաստանցի տասնեւհինգ գրողներ, գիտնականներ եւ այլ մտաւորականներ, որոնք իբրեւ զբօսաշրջիկ եկած էին Սուրիա :

Խումբը կը գլխաւորէ Առքսի Երեւանի վարչութեան պետ Տիկին Բերսաբէ Գրիգորեանը : Խումբին մաս կը կազմեն՝ Վաղարշակ Նորենց, Սարմէն, Ստեփան Ալաճաճեան, Շաքէ Վարսեան, Կ. Տիրատուրեան, Մկրտիչ Սարգիսեան, Լ. Վաղարշեան, Արա Պեքարեան, Յիցիլիա Բրուտեան, Յովհ. Խճիկեան, Հ. Սահակեան եւ ուրիշներ :

Հալէպ անցնելէ առաջ՝ հայրենական այս պատկառելի պատուիրակութիւնը քանի մը օր մնացած է Դամասկոս, ուր ի միջի այլոց այցելած է հայկական հաստատութիւնները եւ հիւրասիրուած է հայ կազմակերպութեանց կողմէ, յառաջացնելով մեծ խանդավառութիւն :

Խումբը Հալէպ կը մնայ չորս օր, ապա կ'անցնի Պէյրութ : Հայաստանցի զբօսաշրջիկները Լիբանան կը մնան մէկ շաբաթ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ԽՕՍԵԼՈՒ

Մինչ ամերիկեան օդուժը երկու օր է կը ռմբակոծէ Հանոյի թաղամասերն ու արուարձանները, Ուոշինկթընի պաշտօնական շրջանակները կը յայտնեն թէ Միացեալ Նահանգները պատրաստ են խօսելու Ծնունդի զինադուլը երկարաձգելու մասին :

Կը թուի թէ Ամերիկացիներուն գլխաւոր նշանակէտը դարձած է՝ Հանոյ : Ֆրանս – Փրէս գործակալութեան թղթակիցը կ'ըսէ այս առթիւ .— «Հանոյ պատերազմի մէջ մխրճուած է կրկին Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի օրուան ռմբակոծութիւններով, ամէնէն երկարները, ամէնէն զօրաւորները եւ թերեւս ամէնէն սպառնականները ապագային համար : յանկարծ օդանաւ մը կը տեսնուի ազմուկի եւ կրակի ընկերակցութեամբ ու բարձրախօսներէն կը լսուի, «ամերիկեան օդանաւերը Հանոյի վրայ են : Դուրս մի նայիք : Մի խօսիք » :

Հիւսիսային Վիէթնամի կառավարութիւնը բողոք ներկայացուցած է հակակշռի միջազգային Յանձնախումբին ամերիկեան ռմբակոծութեանց դէմ, Հանոյի բնակութեան թաղամասերուն վրայ : Կ'ըսուի թէ աւելի քան հարիւր հոգի մեռած կամ վիրաւորուած են : Յարդ Ամերիկացիք ոչ հաստատած ոչ ալ հերքած են այս լուրը : Ամերիկեան յայտարարութիւնը միշտ նոյնն է՝ նշանակէտերը միայն զինուորական են :

Միւս կողմէ, Սպիտակ Տան բանբերը անդրադառնալով դեմոկրատ ծերակուտական Մէնսֆիլտի առաջարկին (Ամերիկա առաջարկէ թշնամիին զինադուլ մը որ ծնունդէն մինչեւ թէթի տօները երկարի, Փետրուարի սկիզբը), յայտարարած է թէ Միացեալ Նահանգները պատրաստ են խօսելու հիւսիսային Վիէթնամի հետ նման երկարաձգումի մը մասին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՕ զանգուածային «այո» մը ըստացաւ իր հանրաքուէին : Հաւանաբար 95 առ հարիւրի հասնի «այո»ներու համեմատութիւնը թէեւ կասկած չկայ որ ընդդիմութիւնը պատեհութիւն չէ ունեցած արտայայտուելու երկրին մէջ, ուր նոյնիսկ արդիլուած էր Ռէմոնի մէկ երգը՝ «ոչ կ'ըսեմ» : Կարգ մը դէտերու կարծիքով հանրաքուէի քուէարկութիւնը բնականոն պայմաններու մէջ տեղի չէ ունեցած : Այսպէս ամէն քուէարկողի անձնագիրը չէ քննուած, ոմանք իրենց բնակավայրէն տարբեր տեղ քուէ տուած են առանց բանաւոր պատճառի : Այսպէս կը կարծուի թէ շատեր կրցած են քանի մը անգամ քուէ տալ :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Վիլի Պրանտ եւրոպական միութեան ժողովին առջեւ շեշտած է իր կառավարութեան փափաքը հասկացողութիւն եւ գործակցութիւն ստեղծելու արեւելքի թէ արեւմուտքի հետ :

ՍՈՒՐԻԱ մերժեց իրաւարարութիւնը զոր Այ Փի Սին կ'առաջարկէր : Սուրիացի նախարար՝ Ալ Խանի յայտարարած է, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, որ սուրիական կառավարութիւնը նկատելով որ իրաւարարական ձեւակերպութիւն մը կրնայ հինգ տարի տեւել, կրնայ ընդունիլ նման բան մը միայն այն պարագային երբ քարիւղի Ընկերութիւնը վճարէ երեք միլիոն 750 հազար ոսկին զորս Դամասկոս կը պահանջէ իբրեւ 9 ամսուան յետնեալ պարտք :

ՋԱՊԷԼ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Կանացի փափուկ սրտեր, ազնուական նկարագրով եւ բարեսիրութեան առաքի – նութեամբ օժտուած, ըլլա՛ն թագուհի, ըլլա՛ն սովորական դէմքեր, որքա՛ն են նման Մայիսներու զեղեցկութեան, մին մարդկային ընկերութիւնը կը զարդարէ, միւսը բնութեան շնորհք կուտայ :

Եթէ օտարներն ունին անուանի թա – գուհիներ, մեր պատմութիւնն ալ չէ աղնուական անուններով : Թագուհիներ, իշխանուհիներ պետական թագին փայլն ու շնորհքը, եկեղեցիներու եւ վանքերու աստուածաշունչ մեկենասներ, հազարաւոր կոթողներ թագուցին, որոնք դեռ կը խո– սին մեծասիրտ տիկիններու մասին, ու – կիններ, որոնք իրենց սրտին բուրաստա ծաղիկները դրին ճեռագիրներու վրայ, եւ նուրբ մատներով հիւսեցին սրբազան ապառներ եւ հաւատքով թագուեցան սըր– բացնելով հայրենի հողը :

Ո՞վ էր Զապէլ :

Կիլիկիոյ թագին դահարն էր, Լեւոն Մեծագործին միակ աղջնակը եւ թագին ժառանգը : Լեւոնի չատ հասուն տարիներն էին երբ Զապէլ աչքերն արեւուն բացաւ (1216) · արքային սիրտը հրճուեցաւ, ժառանգ մը ունենալ իր փառաւոր թա – գին : Ծերունի արքան տակաւին պատե – րազմներու մէջ էր, թէեւ հիւանդ էր եւ յօդացաւէ կը տառապէր : Զապէլ տարուէ տարի հասակ կ'առնէր բարի խնամքներու տակ, նունուֆարի պէս կը բացուէր ու կը զոցուէր Սիսի դեռատին ափերուն :

Լեւոն չատ փեսաներ փնտռեց իր ծաղ– կատի աղջնակին համար, մինչեւ իսկ Հունգարներու թագաժառանգին հետ խօսք դրաւ, բայց չեղաւ, Զապէլի բախ– տը հայրենիքի մէջ պէտք էր փնտռել : Իշխանուհին երեք տարեկան էր՝ երբ Լե– ւոն Մեծագործը վախճանեցաւ (1219) : Ինկաւ խնամակալներու ձեռքը, ծաղիկ – ներու փուչերու մէջ ինկաւ : Ո՞վ պիտի ըլլար փոքրիկ Զապէլին փեսան : Իշխան– ներ, զօրավարներ յարմար մէկը փնտռե– ցին որ քիչ մը հայկական արիւն ունե – նար, սիրէր Հայերը, պաշտպանէր Կիլի– կիան : Գտան Անտիոքի իշխաններէն մին՝ Փիլիպպոս անունով : Հայ իշխանները պատմեն դրին որ «Հայենակ կենայր, ու դեկեղեցին եւ զեղան հայենակ տանէր», այսինքն եկեղեցական եւ արքունական ծէսերը հայկական սովորութեամբ կա – տարէր : Փիլիպպոս 17 տարեկան երի – տասարդ մըն էր : Եօթը տարեկան էր հէդ Զապէլը՝ երբ 1222ին պսակեցին Փի– լիպպին հետ : Ա՜հ, ինչ իշխանուհի, ինչ գի– տէր թէ ամուսնութիւնն ինչ է : Ժամա – նակին քաղաքականութիւնն էր, Կիլիկիոյ թագը թագաւոր կ'ուզէր : Փիլիպ երեք տարի մնաց Կիլիկիա, ապա կամաց կա – մաց դրժեց իր երդումին, Ֆռանկին պէս ակաւ ապրիլ եւ զաղտնի զողցաւ արքու– նի հարստութիւնը, Լեւոնի չքեղ վրանն առաւ ու Անտիոք իր ապահ հօրը ճամ – բեց : Օր մըն ալ առաւ Զապէլը, դիչե – րանց փախաւ Անտիոք երթալու համար : Կոստանդին իշխանը փոքրիկ վաշտով մը եաեւէն ինկաւ եւ Թիլ Համտուն բերդին մէջ պաշարեց : Շղթայի զարկաւ այդ ա– ւազակը, որ հոն վախճանեցաւ :

Զապէլ ողբաց իր ամուսինը, զոր ան – կեղծ կը սիրէր, ողբաց իր չար բախտը եւ փախաւ Սելեւկիա դղեակը՝ կուսան զաո– նալու, իր մօրը քով : Բայց Կոստանդին պայլը, Կիլիկիոյ իրական տէրը, յաջողե– ցաւ իր հետքը գտնել եւ Զապէլին հետ : 15 տարեկան էր Հեթում մանուկ հասակով, առոյգ մարմինով եւ գեղեցիկ տեսքով, ինչպէս կ'ըսէ Կիրակոս պատմի– չը : Զապէլ 11 տարեկան էր երբ Հեթու – մին հետ պսակուեցաւ եւ ութ զաւակնե– րու մայր եղաւ, երեք մանչ, հինգ աղ – ջիկ : Երջանի՜կ մայր, երջանի՜կ ամու– սին որ Հայենական պիտի կառավարէր եր – կիրը, եւ պիտի զառնար մեր լմաստուն եւ քաջ թագաւորներէն մին : Երկուքն ալ դեռ պատանի՝ նուիրեցին իրենք զիրենք ուսման, մասնաւոր վարդապետ ուսուցիչ բռնեցին, հմտանալու համար կրօնական, քերականական եւ արտաքին ուսումնե – րուն մէջ : Զաւակներու տէր պիտի ըլլա – յին եւ տղէտ ծնողք մը թագաւոր ալ ըլ– լայ, տուն մը չի կրնար շինել :

Զապէլ բացի իր զաւակներուն նուրբ կրթութենէն, եղաւ բարեպաշտութեան եւ դթութեան հրեշտակ մը բովանդակ կի – լիկիոյ համար : Հեթումին խորհրդա – տուն էր, աղքատներուն մայրը, հիւանդ– ներուն մխիթարիչը, որբերուն մայր ու պաշտպան :

Մայրաքաղաքին մօտ իր անձնական ծախքերով չինել տուաւ 1241ին Հիւան – դանոցն Սսոյ : Մէկ ձեռքը բարձ ըրաւ, միւս ձեռքը վերմակ՝ թշուառ եւ լքուած հիւանդներուն : Օրուան մեծ մասը հոն կ'անցընէր, հետը տանելով իր աղջնակ – ներն իրը հիւանդապահուհի :

Կը պատմեն պատմիչները թէ հրաժա – րելով իր զարդերէն, իրը պարզ ու հա – մեստ մայր մը բոլոր ունեցած դրամը հի– անդանոցին եւ վանքերուն կապած էր :

Հոգիով բարձր, նկարագրով խոնարհ, չէր արհամարհեր ճամբաներուն աղքատը, ձեռքը բաց էր, չրթներու ժպիտը զաղջ էր, թագուհի մայր էր, ամէն բարեզործ – ծութեան մէջ երկինք տանող լուսաւոր ճամբան ցոյց կուտար : Ինքն արդէն աշ– խարհիս վրայ կ'ապրէր երկինքի համար : Ցաճախ զաղտնի եւ մինակ դուրս կ'ելլէր արքունիքէն եւ կ'այցելէր նշանաւոր ուխ– տատեղիները, կամ լսելու կ'երթար ան – ուանի վարդապետներուն քարոզները :

Իր զաւակներուն հանդէպ մայրական դիտակից սէրը, անոնց խնամքը, մտա – տանդ ոմանք չատ մտաղաչ էին, աղքատ– ներուն, հիւանդներուն համար հոգն ու աշխատանքը, ասոնց վրայ պետական ծանր հարցեր, Զապէլը հիւծած էր ժա – մանակէն առաջ : Նա անուչահոտ վարդի պէս իր չրջապատը քաղցրացնելով կը սպառէր :

Հիւանդ անկողին ինկաւ : Թաթարիս – տան պիտի երթար Հեթում, Թագուհին հիւանդ էր, Թագուհին կը մեռնէր, իր զաւակները, իշխաններ եւ բարեկամներ քոլն էին. Հեթում սպաւոր, գլուխը զը – րած տիկնոջ անկողինին, երկինքէն ա – ոաղջութիւն կը խնդրէր · կ'աղօթէին նաեւ աղքատներ ու որբեր եւ իր հիմնած հի – անդանոցին թշուառներն ուելի վիշտ ու սուգ ունէին : Բայց Զապէլ երջանիկ էր, կը լսէր երկինքէն մեղմ անծանօթ ձայն մը որ կը կանչէր · եկուր իմ աղաւիս · · ·

— Դուն ըսէ, տղայ :

Ես նորից եմ կրկնում :

— Թէ իմանայի ճիշդ կ'ըսես, աչքերդ կը համբուրէի :

Ու հեռանում է չհաւատալով :

Չհաւատալով, թէպէտ ուղիղ հինգ ժամ առաջ ես նայում էի կարսի անլուայ փո– ղոցին, իսկ դրանից էլ երկու ժամ ա – ռաջ, կանգնած էի քաղաքի հրաչքով կեն– դանի մնացած Աւագելոց եկեղեցու ա – ռաջ :

Ահա իմ դրելիք նախաբանը եւ վերջա– բանը : Տպաւորութիւնները սրանց արան– քում են : Այստեղ դժուար է բնորոշ հա – մարիլ տպաւորութիւն բառը : Ես չէի դի– տացել թատրոն, ես չէի դնացել պարզա – պէս նոր, անծանօթ մի երկիր : Եւ չէ – ատոյ, ես դնացել էի Թուրքիա, որտեղ չատ բանի մենք կարող էինք նայել միայն ինք– նաչարժի, դնացքի լուսամուտից : Մենք երբեք չկարողացանք տեսնել, ինչ ուզում էինք խօսել, ում հետ որ ուզում էինք, նոյնիսկ հարցնել այն, ինչ ուզում էինք : Այնպէս որ, իմ յուչերում քիչ կը լինեն փաստերը (ես չեմ ուզում թերթել ուրիշ– ների դրած նօթերը, այնտեղի փաստերը լցնել եմ յուչերի մէջ), քիչ կը լինեն հանդամանալից նկարագրութիւններ : Ա– ւելի չատ՝ կը լինեն ապրումներ, կը լինեն պարզապէս վայրկենական տպաւորու – թիւններ՝ բեկուած սրտի մէջ հայ մար – դու, որին պատահականօրէն վիճակուեց անցնելու այդ դժուար ճանապարհը : Դրա համար ես պիտի փորձեմ կենդանացնել չատ թրթիռներ, զոյներ, որ զժուար են թարգմանուում բառերի, նախադասու – թիւնների, բայց որոնք պիտի չմնան, մո– ռացուին մի սրտի պատերի մէջ : Ես պիտի պատմեմ նաեւ Երեւանից տարած այն մի հատիկ մեխակի մասին, որ ինձ հետ չը– ջեց Թուրքիայի ճանապարհներին, որ ես չատ դերեզմանների ու աւերակների վրայ ուղեցի թողնել, բայց ինձ հետ եա բերի Երեւան եւ հիմա էլ իմ ծոցատետրի մէջ է :

×

Ես չատ անդամ եմ անցել սահմանը՝ դնացքով, նաւով, ինքնաթիռով : Եւ միչտ էլ՝ այդ պահին ես եա եմ նայել անհնա – րին հարազատութեամբ. հետում մնացել է հայրենիքը :

Բայց այս անդամ՝ ուրիչ էր :

Ախուրեան կայարանից դնացքը մտնում է Թրքական պետութեան հողը : Գնացքը դնում է դանդաղ, թէպէտ չորեքարչը քաչում է միայն մի վագոն : Մեր վագո– նը : Կամուրջի այս կողմում մեր սահմա– նային վերջին աչտարակն է : Վերեւից մեղ է նայում չիսահեր, չատ ջահել մի ըը– դայ :

(1 Շար.)

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԹԵՆՈՐ ՎԱՀԱՆ ՄԻՐԱՔԵԱՆ ՄԵՐ ՄԷՋ

—o—

ՄԻԼԱՆՕ.— Հակառակ հանրակատքե – րու զործադուլին հետեւանքով ստեղծը – ւած դժուարութեանց, ընտրեալ բազմու – թիւն մը փութացած էր Միլանոյի Հայ Տան սրահը՝ ունկնդրելու երեւանի օփե – րայի վաստակաւոր երգիչ՝ Թենոր Վահան Միրաքեանի երգահանդէսը :

Ցայտպերը ճոխ էր եւ բազմազան : Ա– ռաջին մասը կը բաղկանար իտալական հեղինակներու օփերաներէ քաղուած կը – տորներէ : Հետզհետէ յարաճուն յաջո – ղութեամբ երգուեցան Տոնիձէթթիի, Վէրտիի եւ Փուչչինիի օփերաներէն ծա – նօթ արիաներ, որոնք կը պահանջէին լաւ ըմբռնողութիւն եւ մեկնաբանութիւն, ինչ որ Միրաքեան գլուխ հանեց խղճմը – տութեամբ, արժանանալով ներկաներու դնահատական ծափերուն :

Հայկական երգերը կը կազմէին յայ – տարերին երկրորդ մասը : Այս բաժնին մէջ Միրաքեան մեզ փոխադրեց հայրենի աչ – խարհ, իւր ապրումով երգելով կոմի – տասի «Կռունկը» եւ «Հայաստանը», Դա – տած «Ծիկնիկը» եւ «Հայաստանը», Դա – ւիթ Բէկ օփերայէն՝ «Զինուորի երգը» եւ «Սանդուրի արիան», Ցարութիւնեանի՝ «Երգ սիրոյ մասին», Քոթայեանի՝ «Ինչ– պէս երազը» , Տոլուխանեանի՝ « Միծեռ– նակը», խելայեղ ծափեր խլելով հանդի – սականներէն, որոնց կրկնակի պահանջնե– րուն ընդառաջելով՝ յայտարերէն դուրս երգեց երկու երգ եւս : Սքալայի ծանօթ ուսուցիչ մաէսթրօ Փասթորինօ նուրբ մեկնաբանութեամբ դաշնակով ընկերա – ցաւ մեր երգիչին :

Թենոր Վահան Միրաքեան, որ երկրորդ անդամ ըլլալով Հայաստանէն Միլան կը դրկուի Սքալայի մօտ կատարելագործելու իր արուեստը, անակնկալի բերաւ մեղ իր ձեռք ձգած փորձառութեամբ եւ թէչնի – քի ըստ բաւականի կատարելութեամբ, որ ի յայտ բերաւ մանաւորաբար իտալա – կան երգերու կատարման ընթացքին, յա– ջող նրբերանգներով եւ աստիճանական եւերէչներով : Ունի յորդառատ եւ քնարա– կան ձայն մը, որ յարատեւ եւ լուրջ աչ– խատութեամբ կրնայ հասնիլ բազմալի կատարելութեան և հայ անուն պանծա– ցընել միջազգային բեմերու վրայ : Կը յուսանք իրականացած տեսնել մեր այս փափաքը եւ առ այդ՝ կը մաղթենք իրեն լաւագոյն յաջողութիւններ :

Հ. Բ.

ՀԱՃԵԼԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կապոյտ Ցաչի Փարիզի մտանաճելը, դեղեցիկ մտածումը յղացած էր ճաչ մը նուիրելու՝ ի պատիւ արտասահմանին Փարիզ եկած հայ ուսանողներուն : Հա– ւաքոյթը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 10, Շարաթ երեկոյ, Մշակոյթի Տան սրահնե– րէն մէկուն մէջ, Ցանդամատ եւ հայրե – նաչունչ մթնոլորտի մէջ, ուր ներկայ էին նաեւ, Փարիզէն եւ արուարձաններէն, հայ ընտանիքներ : Կապոյտ Ցաչի կեդր. վարչութեան անդամուհիներէն Տիկին Փափազեան բացման խօսքին մէջ, ար – դարօրէն դրուատիքը հիւսեց Կապոյտ Ցաչի մարդասիրական եւ ազդանուէր ծա– ռայութիւններուն, կատարուած չատ ան– դամ դժուարին եւ յոդնատանջ պայման – ներու մէջ : Նախագահուհի՝ Տիկին Հուրի Իփէկեան նոյնպէս չեչտեց Կապոյտ Ցաչի զոհաբերող ոգին, և չահ՝ պարզապէս ազդին նուիրումին : Ցայտնեց թէ այս հաւաքոյթով, անոր ժրաջան անդամուհի– ները ափոփարար պահեր կ'ընծայեն, ի – րենց ընտանեկան բոյնէն առժամապէս հեռացած ազդակից ուսանող – ուսանո – ղուհիներուն, որոնց, նոյն տաեն, յոր – դորեց սորվիլ, միչտ սորվիլ, օգտուելով այս լոյս քաղաքէն իրենց անցողական ներկայութենէն, ի ծառայութիւն հայ ժո– ղովուրդին՝ իրենց ընդդրկած դանազան ասպարէզներուն մէջ :

Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան խմբովին եւ առանձինն երգեր եւ արտասանու – թիւններ ոգեւորիչ վայրկեաններ նուիրե– լով ներկաներուն :

Մասնաւորաբար յայտնութիւն մը եղաւ Շաւիլ բնակող դեռատի հայ օրիորդ մը, — որուն անունը դժբախտաբար չեմ յի – չեր,— իր երկու հայերէն եւ Շառլ Ազ – նաւուրէն երկու ֆրանսերէն երգերով, այնքան հարազատօրէն :

Մէկ խօսքով, հայկական չատ հաճելի ժամանց մը, որ տեւեց մինչեւ ուչ կէս գիչեր, եւ որուն յաջողութեան դոհաբե – րեցին Կապոյտ Ցաչի Փարիզի անդամու– հիները :

Գ.

ԹՈՒՐՔԻԱ, 1965

—o—

ԽՄԲ.— Անցեալ Օգոստոս 9ին եւ 10ին հրատարակած էինք հատուած մը այն ու– դեղգրութենէն, որ լոյս տեսաւ նախապէս *Հայրենիքի Ձայն* երեւանեան շաբաթա – թերթին մէջ : Խումբ մը գրօսաշրջիկներ Հայաստանէն անցած են Թուրքիա, ա – րեւմտեան Հայաստան, յետոյ դէպի Բիւ– բանիա : Այսպէս այցելած են Կարս, Ան– գարա, Պոլիս, Եփեսոս, յետոյ նոյն նամբով վերադարձած Հայաստան :

Ուղեգրութիւնը գրի առնողն է վարդ– գէս Պետրոսեան : Մեր ընթերցողները պիտի վերյիչեն այն բաղցր յուզումը, զոր իրենց պատճառեց *Ցառաջի* մէջ հրա– տարակուած այդ կարճ հատուածներուն ընթերցումը : Այժմ ուղեգրութիւնը ամ – բողջ հրատարակուած է «Սով· Գրակա – նութիւն» ամսաթերթին մէջ : Տեսանք թէ մեր հրատարակածին մէջ յապաւումներ եւ յաւելումներ կան : Ուղեգրութիւնը այնքան գեղեցիկ է եւ բարձրաս, Հայու սրտով բարձրաս, որ յարմար տեսանք հրատարակել ամբողջ ուղեգրութիւնը :

Աչխարհում հազար ինը հարիւր վաթ – սունեւհինգ թուականն է :

Ճամպրուկներն առած դուրս ենք գալիս Լենինական քաղաքի հիւրանոցից : Մեզ ճանապարհ են դնում հիւրանոցի չատ աչ– խատողներ : Նրանք պիտեն, թէ մենք ուր ենք գնում : Գիտեն, նաեւ, որ գնալու ենք կարսով, Սարիկամիչով, Էրզրումով, Երզնկայով ···

Ծեր գնդապետը կապոյտ աչքեր ունի, սմքած դէմք :

— Ղարսա թուրքուն բերէք, — ասում է նա, — գոնէ մի պապիրոսի ···

Երբ ինքնաչարժը չարժւում է, ես տես– նում եմ, որ նրանք ամէնքն էլ կուլ են տալիս իրենց արցունքները :

Օգոստոսի երեսունին, այդ օրուանից երկու չաբաթ յետոյ, մենք մտնում ենք նոյն հիւրանոցը : Աստիճանների մօտ հանդիպում է սպիտակ մազերով մի կին, երեւի հիւրանոցի աչխատող : Նա հար – ցընում է, ինչպէս երեւի հարցնում է հիւ– րանոց մտնող ամէն մէկին, որ ճամպրուկ ունի ձեռքին ու յոդնած է ·

— Ո՞րտեղից կուգաս, ազա ջան ···

Ես պատասխանում եմ, որովհետեւ դա իրօք այդպէս է ·

— Կարսից, մայրիկ :

— Հանաք մի էնէ, ազայ ջան, — ժըպ– տում է կինը :

— Չէ, մայրիկ, հանաք չեմ անում, իսկապէս Կարսից ենք գալիս, այս գիչեր էլ այնտեղ ենք քնել :

Աչքերը նայում են կասկածանքով ·

— Դուդն ըսէ, ազայ :

Ես նորից եմ կրկնում :

— Թէ իմանայի ճիշդ կ'ըսես, աչքերդ կը համբուրէի :

Ու հեռանում է չհաւատալով :

Չհաւատալով, թէպէտ ուղիղ հինգ ժամ առաջ ես նայում էի կարսի անլուայ փո– ղոցին, իսկ դրանից էլ երկու ժամ ա – ռաջ, կանգնած էի քաղաքի հրաչքով կեն– դանի մնացած Աւագելոց եկեղեցու ա – ռաջ :

Ահա իմ դրելիք նախաբանը եւ վերջա– բանը : Տպաւորութիւնները սրանց արան– քում են : Այստեղ դժուար է բնորոչ հա – մարիլ տպաւորութիւն բառը : Ես չէի դը– նացել թատրոն, ես չէի դնացել պարզա – պէս նոր, անծանօթ մի երկիր : Եւ չէ – ատոյ, ես դնացել էի Թուրքիա, որտեղ չատ բանի մենք կարող էինք նայել միայն ինք– նաչարժի, դնացքի լուսամուտից : Մենք երբեք չկարողացանք տեսնել, ինչ ուզում էինք խօսել, ում հետ որ ուզում էինք, նոյնիսկ հարցնել այն, ինչ ուզում էինք : Այնպէս որ, իմ յուչերում քիչ կը լինեն փաստերը (ես չեմ ուզում թերթել ուրիչ– ների դրած նօթերը, այնտեղի փաստերը լցնել եմ յուչերի մէջ), քիչ կը լինեն հանդամանալից նկարագրութիւններ : Ա– ւելի չատ՝ կը լինեն ապրումներ, կը լինեն պարզապէս վայրկենական տպաւորու – թիւններ՝ բեկուած սրտի մէջ հայ մար – դու, որին պատահականօրէն վիճակուեց անցնելու այդ դժուար ճանապարհը : Դրա համար ես պիտի փորձեմ կենդանացնել չատ թրթիռներ, զոյներ, որ զժուար են թարգմանուում բառերի, նախադասու – թիւնների, բայց որոնք պիտի չմնան, մո– ռացուին մի սրտի պատերի մէջ : Ես պիտի պատմեմ նաեւ Երեւանից տարած այն մի հատիկ մեխակի մասին, որ ինձ հետ չը– ջեց Թուրքիայի ճանապարհներին, որ ես չատ դերեզմանների ու աւերակների վրայ ուղեցի թողնել, բայց ինձ հետ եա բերի Երեւան եւ հիմա էլ իմ ծոցատետրի մէջ է :

×

Ես չատ անդամ եմ անցել սահմանը՝ դնացքով, նաւով, ինքնաթիռով : Եւ միչտ էլ՝ այդ պահին ես եա եմ նայել անհնա – րին հարազատութեամբ. հետում մնացել է հայրենիքը :

Բայց այս անդամ՝ ուրիչ էր :

Ախուրեան կայարանից դնացքը մտնում է Թրքական պետութեան հողը : Գնացքը դնում է դանդաղ, թէպէտ չորեքարչը քաչում է միայն մի վագոն : Մեր վագո– նը : Կամուրջի այս կողմում մեր սահմա– նային վերջին աչտարակն է : Վերեւից մեղ է նայում չիսահեր, չատ ջահել մի ըը– դայ :

(1 Շար·)

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ 300ԱՄԵԱԿԸ

—o—

ՎԱԼԱՆՍՈՒ.— Հայերէն Աստուածաշունչի տպագրութեան 300ամեակի հանդիսաւոր տօնակատարութիւնը նշուեցաւ նաեւ վանայ մէջ, Ուրբաթ Դեկտեմբեր 2ին, ե – կեղեցւոյ ժամը ճիշդ 9ին, Թէմթր Միւ – զիքեան սրահը, նախաձեռնութեամբ Հայ Աղգ. Միութեան եւ երեք յարան – ուանութեանց պատասխանատուներու :

Ներկայ էր կոկիկ հասարակութիւն մը : Օրուան նախագահն էր Աղգային Միու – թեան առենադպիր՝ Պ. Հ. Յովսէփեան, որ իր ղբաւոր բացման խօսքին մէջ ըսաւ. – Մեր աղգին ամենամեծ բարերարները եղած են Ս. Մեսրոպ եւ Ս. Սահակ հայրապետները, որոնք հայերէն գիրերը գտնելով, կորսուած ազատեցին մեզ, հիմը դրին մեր գրականութեան, եւ Հա – յութիւնը լուսաւորեցին պիտութեան ա – րեգակով : Այսպէս ասոն եւ հինդ դարե – րէ է վեր լոյսի, քաղաքակրթութեան, եւ ազատութեան համար են պայքարեր մեր բանաստեղծները, մեր գիտնական – ները, մեր թարգմանիչները, լոյսի հա – մար է լացեր Հայը իր պարտութեան ցա – տղին տարիներուն, անոր համար ազօ – թեր, անոր համար հիւսեր իր ամենաքն – դուչ երգերը, ու անոր համար յաղթանա – կի յոյսերուն կապեր իր լաւագոյն իդէա – րը, խէալները եւ իր ամենավառ հա – տատքը :

Կոկիկ էր դեղարուեստական բաժինը, պարզ ու կոճկուած :

Արտասանեցին օրիորդները՝ Ս. Ժամա – գործեան, «Եկեղեցին հայկական» Վ. Թէքէեանէն, Ս. Յովսէփեան «Հայ լեզ – ուին» Սիպիլէն, եւ Մ. Ալճեան «Գեղօն ի պաիւ հայ լեզուին» Ա. Զօպանեանէն : Մեներգեց՝ Պ. Վ. Վարդանեան :

Այս բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանա – խօսը՝ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան, որ մեծ հմտութեամբ եւ պատրաստութեամբ ներկայացուց Ոսկան վարդապետի կեան – քն ու գործը իբրեւ հայ երիտասարդ :

Ի վերջոյ պահպանիչով փակուեցաւ ե – կեղեցը :

ՆՈՐԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

×

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Թէեւ հայ կեանքը չատ բան կորնչուցած է իր եռուն անցեալէն, բայց կան երիտասարդական մի քանի միութիւններ, որոնք յաճախ կը պղտցնեն իրենց գործունէութիւնը, եւ ամէն առիթով ի – րենք են որ չունչ ու հոգի կուտան մեր կազմակերպած բոլոր ձեռնարկներուն, ու դարձեալ իրենք են, որ ամէն ճակատի վրայ բարձր կը պահեն հայ անունը :

Շատ հակիրճ քանի մը տեղեկութիւն Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած աշ – խատանքներու մասին :

Երկար տարիներու իր գոյութեան ըն – թացքին հազարաւորներ իրենց պար – տականութիւնը կատարեցին եւ անցան գործին իրենց տեղը տալով նորերուն :

Հ. Մ. Ը. Մ.ը այսօր մեր գաղութի ա – մէնէն կենսունակ երիտասարդական մի – ութիւններէն մէկն է, հարիւրաւոր երի – տասարդներ իր չուրջ հաւաքած, կը գոր – ծէ ու կը քալէ իր հիմնադիրներու գծած ճանապարհով : Ան այսօր գարձած է հաստատուն կաղնի մը իր բազմաթիւ ճիւ – ղերով եւ արմատներով : Հ. Մ. Ը. Մ.ը այս գաղութին մէջ ապրեցաւ տաք ու պաղ օրեր : Իր մանակոյութիւնը բերաւ մեր ազգային բոլոր ձեռնարկներուն : Ա – հա այս ազգօգուտ Միութեան դէմ էր, որ գտնուեցան գանազան տեսակի նորարոյս միութիւններ եւ անհատներ, որոնք ա – ոիթներու բերումով՝ ապառնացին իր գո – յութեան : Նոյն խակ ուղեցին իր մկրտու – թեան անունը անգամ փոխել : Բայց ի պատիւ իրեն եւ այն բոլոր անխոնջ ու ան – կաշառ աշխատողներուն, որոնք մէկ մար – դու պէս ծառացան այդ տխուր փորձե – րուն դէմ : Որոնք հեղեղի մը նման եկան ու անցան առանց հետք մը ձգելու : Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ը կայ ու կը մնայ միշտ պատնէշին վրայ : Այսօր «Արծիւ» մար – զականին հետ միացած ձեռք ձեռքի կը քալեն յաղթանակէ յաղթանակ :

Շնորհիւ այդ գործակցութեան, այս տարի իրենց խմբաւորման (կռուի) առա – ջինն են, չրջանիս գրեթէ բոլոր ֆրանսա – կան թերթերը դովքը կը հիւսեն իր մար – գիկներուն, ու նաեւ իր փորձառու մար – գիկին Գր. Ելքովանեանին :

Այս բոլոր յաղողութիւններուն վրայ ա – ւելցաւ, ինչպէս ամէն տարի, ֆրանսա – կան Ազգ. Բաժակի իր մասնակցութիւնը, երբ աստիճանով իրմէ բարձր խումբե – րուն յաղթելով, գրաւեց չատ պատուա – ւոր տեղ մը, գարմանք պատճառելով թէ հայ գաղութին եւ թէ ֆրանսական պաչ – տօնական չրջանակներուն : Հազարաւոր Հայեր ու օտարներ կը հետեւին իր խա – ղերուն, մանաւանդ հայ երիտասարդու – թիւնը :

Անցեալ Կիրակի օրուան պարտութիւնը ոչինչով կը պակսեցնէ իրենց եռանդը :

Երկու խօսք ալ իր վարչութեան մասին :

Այս բոլոր յաղողութիւններու դլխաւոր մղիչ ուժը Հ. Մ. Ը. Մ.ի երիտասարդ վարչութիւնն է, իր երիտասարդ նախա – գահով յանձին Բաֆֆի Նազարեանի, որ մի քանի տարիէ ի վեր, անխոնջ աշխա – տող, կուտայ առանձ ատկարկելու եւ իր ընկերներուն հետ ամէն տեղ է եւ ամէն ճակատի վրայ : Իրենց արժանավայել կեցուածքով՝ սիրուած են ֆրանսական մարմիններու կողմէ եւ բոլոր պաչտօնա – կան չրջանակներէն : Հոս կ'արժէ յիշել Հ. Մ. Ը. Մ.ը չատ սիրող մեր մեծ խըմ – բապետին, մեծ Հայուն եւ մեծ Շ.ին յաճախ գործածած նախադասութիւնը, « Հայ երիտասարդներ, ամէնուրեք, կա – նանչ արեւնիդ միշտ պայծառ մնայ» :

ԳՐ. ՓԻԼԻԿԵԱՆ

ՖԱՆԹԷԶԻ

666

« Որ ունի միտս՝ համարեսցի զթիւ գա – զանին, զի թիւ մարդոյ է, եւ թիւ նորա վեց հարիւր վաթսուն եւ վեց » :

Յովհաննու Յայտնութեան ԺԳ. գլխուն վերջին համարն է այս, որ միշտ կը յի – շեմ :

Ասկից 52 – 60 տարիներ առաջ Աթմա – չականներէն չատեր իրենց արձակուրդի ամիսները կ'անցնէին Գրնճըլարի մէջ, որ օդասուն վայր մըն էր : Ունէինք ընդար – ձակ մայրատուն մը : Բժիշկները տաեն մը կասկածեր էին թէ վանահայր Թորգոմ Եպիսկոպոս, իր եղբօր՝ բանաստեղծ Գա – բրիէլի պէս, ինքն ալ հիւծախտէ վա – րակուած է եւ որոշեր էին երկու ամսուան համար գինք Գրնճըլար դրկել :

Թորգոմ Եպիսկոպոս մնաց մեր տանը կից՝ հօրեղբօրս մէկ լաւ կահաւորուած ու արեւտու սենեակին մէջ : Ամէն օր ան կ'երթար մայրատանի օդը ծծելու : Եր – կու ամիսներու ընթացքին լաւ մը կազ – դուրուած վերադարձաւ Աթմաչ՝ իր պաչ – տօնին :

Այդ տարիներուն մեր տունը եկող գա – ղող արեղաներու եւ վարդապետներուն հետ կրօնական վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենային : Հայրս, Գրիգոր Քհնյ., լաւ պատրաստուած կրօնական մըն էր որ նահատակուեցաւ Տէր Զօրի մէջ 1915ին :

Անգամ մը գրաղած էի «մեծ գազանի» հանելուկով : Հիւրերէն մէկը, Գուրա – պէկէնցի Պասկ Վրդ.ը (յետագային ա – ռաջնորդ Խարբերդի) սատեց գիս, որ անհարկի կերպով կը յոգնէի, թէ չարք մը կղերականներ Հայաստանի մէջ լեռը ելած են այդ հանելուկը լուծելու համար եւ չեն յաջողած : Եւ ինք տուաւ հետեւեալ լու – ծումը .—

Մեր հայ տառերը, գորս Աստուծոյ օգ – նութեամբ գտաւ Ս. Մեսրոպ, ունին ի – րենց թուական նչանակութիւնը : «Մեծ Գազան » երկու բառերուն պարունակած տառերուն թիւերը գումարեցինք, այս – պէս՝ Մ = 200, ե = 5, Ծ = 50, Գ = 3, Ա = 1, Զ = 6, Ա. հաւասար 1, Ն հաւասար 400, գումար՝ 666 :

Տարագրութեան տարին, 1915 Յունիս, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն Թուր – քիոյ զանազան քաղաքներէն հարիւր հա – զարէ աւելի բռնագաղթ Հայեր հաւաք – ուած էինք Առանայի մօտիկ Օսմանիէ քաղաքին ընդարձակ դաչտավայրին մէջ : Չէինք ուզեր առաջ երթալ՝ յուսալով որ լաւ լուր մը կուգայ եւ մեզ կը վերա – դարձնեն մեր բնակավայրերը : Բայց օր մը կառավարութեան հրամանով Հալէպի կողմէն յանկարծ եկան հարիւր հատ ձիա – ւոր չէթէներ եւ իրենց գէնքերուն ծայրե – րը անցուցած սուիններով սկսան վրան – ները պատռտել «երթըն չերթըն» ըսելով : Քանի մը կիներ ալ սուինահար սպաննե – ցին : Եղանք լեղապատառ : Իսկոյն ճամ – բայ ելանք դէպի Սուրիոյ անապատները :

ՇԻՇԱՂ

ՎՍՏԱՀ ԸԼԼԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Փոքրիկ Յակոբիկը գծագրութեամբ զբա – ղած էր : Յանկարծ հարցուց .

— Մայրիկ, չունը միշտ չորս ոտք կ'ու – նենա՞յ :

— Այո զաւակս :

Յակոբիկ լայն չունչ մը քաշեց .

— Ուրեմն գծածս չուն է եղեր ...

×

ԼԱԻ ՈՐ ԳՏՆՈՒԵՑԱԻ

Պարոն մը, չափազանց ջղայնացած, կը մտնէ փուռ մը ներս եւ աչկերտին կ'ըսէ .

– Երէկ ասկէ հաց մը առի, մէջէն ամ – բողջ սիկառ մը ելաւ :

Աչկերտը.— Փառք Աստուծոյ որ զըտ – նուեցաւ, որովհետեւ երէկ վարպետս գիս կը մեղադրէր որ իր սիկառը ղողցած եմ :

×

ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆ

Քահանան, դառնալով դէպի դիւղացին որ կը հայհոյէ .—

— Բարեկամ, դուն ուրկէ՞ սորված ես այս ազատ հայհոյութիւնները :

Գիւղացին .— Տէր հայր, ասիկա սոր – վելով չըլլար, յատկութիւն է :

×

ՍԽԱԼ ՀԱՍԿԱՑՈՂՈՒԹԻՒՆ

Դատաւորը.— Ուրեմն ձեր ամուսինը ձեզ նոպայի՞ մէջ ծեծեց :

Կինը.— Ոչ, պարոն դատաւոր, անգամ մը խոհանոցը, անգամ մըն ալ մառանին մէջ ծեծեց :

ձամբան ընկերներուս յիչեցի, Յովհաննու Յայտնութեան ԺԳ. գլուխ 11րդ համարը, «Մեծ Գազանի» մասին : Այդ հանելուկին իմ լուծումս սխալ դատն :

Մեր մէջէն մէկ ուչիմ երիտասարդ մը հետեւեալ լուծումը թելադրեց : Թուրք թաղաւորներուն մէջ 36րդ թաղաւորն էր Սուլթան Րէչատը, եւ այդ «գազան»ին օ – րովն էր որ պատահեցաւ այս աղէտը : Ան ըսաւ, գումարեցէք մէկէն մինչեւ 36 թի – ւը եւ արդիւնքը պիտի ըլլայ 666 : Գու – մարեցինք եւ ճիշդ ելաւ եւ համոզուե – ցանք :

ՀՐԱՆԴ ԹԻՐԶԵԱՆ

ՄՄԲ.— «Հայաստանի Կոչնակ» թերթն անգամ, որ կը հրատարակէ այս գաւթե – զին, կը գրէ թէ «խելքի չպակելիք » բան է թուանշաններու եւ անուններու զուգա – դիպութեան խաղը, ինչպէս ամէն թուա – հմայութիւն :

«ՅԱՌԱԶ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Մեծապէս ապշեցայ տակաւին երբ ա – սայ կայսրը որ սաքսօն ուէյներու Գ. դունդի չողչողուն համազգեստը կը կրէր — չեմ գիտեր թէ այդպէս դեռ քանի դունդերու պնդապետութեան ամենաբար – ձրը տիտղոսը վերապահած էր իրեն — իր ամենաչնորհալի ժպիտովը մօտեցաւ կոմ – սուէին որ ոտքի եկաւ իր յատկացած տարիքին եւ յօդացաւին ներածին չափ անթերի կատարելու համար անոր առջեւ ատանդական խոնարհութիւնը :

Այդ սրաճաղն ահռելի պատառ կնոջ «Սիւլէ»ին վրայ երած անրացատրելի ազ – դեցութիւնը չատ չուտ դիտուեցաւ եւ չար լեզուները ատելի քան երբեւիցէ սկսան չաղակրատել : Ալ ատելի դէշ եղաւ դեռ, երբ չարաթ մը ետք կայծակի արագու – թեամբ լուր տարածուեցաւ թէ պատուբ պատուոյ տիկին անուանուած էր :

Գահաժառանգը ինքն ալ անոր հանդէպ բաւական չատ վերաբերմունք մը ձեռք առաւ եւ յաճախ առիթն ունեցաւ տեսնելու որ իրարու հետ ցած ձայնով կը խօսակցէին . կարծես թէ զաղանի խնդրոյ մը մասին կը խորհրդակցէին : Ինչի՞ մա – սին կրնար ըլլալ իրենց խօսակցութիւնը :

Նորին Բարձրութիւնը որ կանանց հան – դէպ իր ամենակոպիտ անքաղաքավարու – թեան ապացոյցը քանիցս տուած էր, եւ չէր նեղուեր նոյնիսկ ամենաբարձր եւ ազնուական ծագում ունեցողներուն հետ առանց յարդանքի վարուելով, կոմսուհի – ին հանդէպ միշտ ժպտալից եւ հաճոյա – կատար էր :

— Բան մը չեմ հասկնար այս բոլորէն, յայտարարեց լինդի երկու ամիս ետք սե – նեկապետ ֆօն Պիչը երբ օր մը իրեն հետ կը ծխէի իր սենեակին մէջ :

Այս ծեր վհուկը իր բացարձակ տիրա – պետութեան տակ առած է Նորին Բար – ձրութիւնը : Պարզապէս որովհետեւ այդ տիկինը չի համիր, այս տարի Նորվեկիա չգայինք : Դեռ չեմ խօսիր թէ հոս գա – լէն ի վեր իր մեքենայութիւններով վտա – րել տուած է ֆօն Շեիթ Փլէսէն եւ ֆօն Պրոքտորֆ կոմսուհիները :

— Գիտեմ, պատասխանեցի : Իրաւ ալ քանի մը ժամ առաջ այդ խնդրի մասին խօսակցած էի Էյթել Ֆրէտէրիք իշխանին համհարզ բարձրատիճան ֆօն Այսպէրկի հետ, որ ինք եւս խոր զղուանք կը յայտ – նէր այդ չիկակեղծամ պառաւին ի գործ դրած խորհրդաւոր եւ անբացատրելի ազ – դեցութեան մասին :

Եւ չկրնալով համբերել, ըսի .

— Բայց իսկապէս տարօրինակ է, որ արքունիքը այդքան չուտ կը մոռնայ այդ կնոջ վատ համբաւը :

Սենեկապանը խնդալ սկսաւ :

Բահ, սիրելի Հէյկէնտորֆ : Երբ տատա – նան ծերանայ ճղնաւոր կ'ըլլայ, իսկ երբ կին մը եօթանասուն տարեկան ըլլայ բո – լոր երիտասարդական մեղքերը կը սրբը – ւին ու կը մաքրուին : Եւ ասկէ պատ, մեղմէ ո՞վ մէջ է անբիծ համբաւի մը :

Այդ դիտողութիւնը թէեւ ճիշդ, բայց անպօր էր այդ դռեհիկ ու պառաւ կոմսու – հիին պատուոյ տիկին կարգուելու դաղա – նիքը լուծելու, եւ չէր կրնար նաեւ լու – սաբանել անոր կայսերական ամոլին վրայ ունեցած արտակարգ ազդեցութեան խըն – դիրը :

Հանդիսաւոր ընթրիքի իրիկուն մը, կոմսուհին հրաւիրած էր գիս իր Շեռու – լէրշթրասէի դեղեցիկ պանդոկին մէջ, ուր կը գտնուէին նաեւ Գահաժառանգը, Քի – լի ծովակալ ֆօն Սփի ֆօն Իլպէրկ, ծե – րունի ֆօն Թրախենպէրկ դուքսը որ եր – կար տարիներէ ի վեր Նորին Վեհափա – ռութեան մատռուակի պատուաբեր պաչ – տօնը կը վարէր, եւ յատիսենական ցեփ – լինը որ կայսեր չուքին պէս անթաժան էր իրմէ եւ որ ամէն ձեռնարկի կը մասնակ – ցէր : Մեզի հետ հոն էին նաեւ չատ մը տիկիններ ինչպէս նաեւ Նորին Պերճա – վայլութեան Յաւօլէն իշխանուհին եւ Բաթիպար դքսուհին, կայսրուհիին պա – տուհան երկու պատուոյ տիկիններն եւ ա – մէնէն ընտրեալ դասակարգէն չատ մը ու – րիչ տիկիններ :

Ընթրիքին յաջորդեց կարճ պար մը եւ կէս գիշերուան առենները պարոն ֆօն Հայնցէ Վայսէնթրօտի սիրուն աղջկան հետ վալս մը պարելէ ետք, պատյտ մը ըրի ա – նոր հետ ճմեռնային պարտէզին մէջ, ո – րուն լայնատերեւ եւ հովհարաձեւ բար – ձրը արմաւենիները, մեծ աւազաններու կեդրոնէն ժայթքող չատրուանները, եւ սաղարթներուն մէջ գեղարուեստական ճաշակով մը ցրուած էլեկտրական լամ – բարները, հիանալի տեսարան մը կը ներ – կայացնէին :

Եղեռնեայ լայն թիկնաթոռներու մէջ նստած, գուարթօրէն կը խօսակցէինք մեր յուշերու մասին, որովհետեւ Յուլիսին Շեթուպէնքամէրի մէջ՝ Բուկէնի կղզին՝ հանդիպած էինք անդամ մը իրարու :

Այն տեղ իր հօրը հետ Նիմմէրօվ գա – նուող Այնշթատի տունը իջած, եւ երեք մէկ սիրուն արշաւանքներ կատարած էինք Պալթիկի ծովափներուն երկայնքին, որ այնքան գեղատեսիլ տեսարան մը կը ներ – կայացնէ անտառներով, կաւճի պէս ճերմակ խարակներով, եւ մարմրուն ու կապոյտ ծոցիկներով :

ՈՒԻԼԵԼՄ ԼԸ ՔԻՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սեդա Արսլանկիւլեան եւ իր զաւակը, Պ. Միհրան Կարապետեան եւ Պ. Վահագն Կարապետեան, Սարաֆեան ընտանիքը, Տէր եւ Տիկ. Գափամաճեան, Պ. Աշճեան, Կարապետեան եւ Միհալիճեան ընտանիքները (Լիոն) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսին, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԱՐՍԼԱՆԿԻՒԼԵԱՆի

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 14ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ ժամը 8·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Մարիամ Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ասլանեան եւ զաւակները, Օր. Անայիս Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Չիլինկիրեան, Քէպապճեան, Ազօղլանեան, Անմահեան, Ատալեան, Նետիլեան, Պաղտասարեան, Եանիկեան և Պէրպէրեան ընտանիքները դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆի

(Չէնկիլէրցի, 76 տարեկան)

մահը, որ պատահեցաւ 14 Դեկտ.ին Նիս:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Նիսի Հայոց եկեղեցին, այսօր Ուրբաթ, (16 Դեկտ.) ժամը 14·30ին:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Նուպար Եոնճալլը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԿԻՒԼԻԶԱՐ ԳՈՃԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Հրանդ Յովնանեան, Պ. Արա Յովնանեան, Այրի Տիկին Միհրան Պասմաճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Այս Կիրակի առաւօտ (Դեկտ. 18) ժամը 11ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՀՐԱՆԴ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Գառնիկ Մոմճեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԱՌՆԻԿ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Զարուհի Թէրզեանի եւ պարագաներուն Այրի Տիկին Արուսեակ Սամուէլեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ճշդում.— Դեկտ. 13ի հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի շնորհակալիքին վերջին պարբերութիւնը պէտք է ըլլայ.—

Ողբ. Եփրեմ Ութուզեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Ութուզեան ընտանիք՝ 50, Յովհ. Ութուզեան 10, եւն.:

×

Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Զօրայեան իրենց հօր Արփիար Մարտիրոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ հազար Ֆր. կը նուիրեն եկեղեցւոյ նորոգութեան:

Պ. Գեղամ Սաղբրեան իր այցելութեան առթիւ կը նուիրէ 500 Ֆր. եկեղեցւոյ նորոգութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մելինէ Թագուորեան յիսուն Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու խմբապետական խորհուրդը խորին շնորհակալութիւն ու երախտագիտութիւն կը յայտնէ հետեւեալ ազգայիններուն, որոնք իրենց եւ սիրտը եւ քսակը լայն բացին միութեանս բանակավայրի հողի գնման համար իրենց օժանդակութեան դիմող մեր անդամուհիներուն.—

Տէր եւ Տիկին Ե. Զարդարեան հազար Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժ. Թէրզիպաշեան հինգ հարիւր, Տիկին Հ. Թէրզիպաշեան 500, Տէր եւ Տիկին Վ. Ելքովանեան 300, Տէր եւ Տիկին Ս. Սամուէլեան 250, Տէր եւ Տիկին Վ. Պանտիկեան 250, Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեան 250, Տէր եւ Տիկին Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Պապայեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Հացագործեան, Պ. Ա. Գումրուեան 200ական, Տիկին Է. Վարնաճեան, Տէր եւ Տիկին Ասիրլիքեան, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Հրաչեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Տէրոյեան, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Աբգարեան, Պ. Յ. Տէրոյեան, Պ. Ա. Պիպէրեան հարիւրական, Տէր եւ Տիկին Լ. Էքէր 70, Տէր եւ Տիկին Պ. Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Տէր-Գէորգեան, Պ. Յ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Հէլվաճեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Պօղոսեան, Պ. Կ. Յարութ, Տէր եւ Տիկին Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Պաղտասարեան, Պ. Հրաչեան, Պ. Տէյլիպօյաճեան յիսունական, Պ. Տէմիրճեան քսան, Պ. Պօշնաքեան տասը, Պ. Օ. Տորումեան քսան, Պ. Պետրոսեան տասը, Պ. Գույումճեան քսան Ֆր.:

Գումար 5300 Ֆրանք:

(Շար.)

ՏԷՍԻՆ

Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին, պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սէնթ Էթիէնի հոգեւոր հովիւ ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ:

Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 300ԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Սրբատառ Կոնդակով հրահանգուած է այս տարի հանդիսաւոր ձեւով տօնել

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՋ ՄԱՏԵԱՆԻ ՀԱՅԵՐԷՆ Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 300ԱՄԵԱԿԸ

Ս. Թադէոս եւ Ս. Կարապետ եկեղեցիներու թաղականութիւնները կը տօնեն այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, Սէնթ Անթուանի հրապարակը գտնուող սինեմա Ռիցի մէջ:

Պատուոյ նախագահութեամբ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Ընթերցում հայրապետական սրբատառ կոնդակի (հայերէն եւ Ֆրանսերէն):

Հայերէն կը խօսի ՎԱՋԳԷՆ Վ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ, Ֆրանսերէն կը խօսի ՏՈՔԹ. ԿԱՐՊԻՍ ԳԱԶԻՆԱՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր՝ հայերէն եւ Ֆրանսերէն, արտասանութիւններ եւ երգեր, մասնակցութեամբ՝ Օր. Մարի Սիմոնեանի, Օր. Մանուշակ Տօնիկեանի, Օր. Մազմանեանի, Պ. Ժիրայր Գասպարեանի, եւն.:

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յակոբայ տօնին առթիւ, այս Կիրակի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, օրուան պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի տեղւոյս Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Օֆլազի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Հայկ. վարժարանի հայ լեզուի եւ մշակոյթի դասընթացքը վերըստանձնած է ուսուցչուհի Օր. Հ. Գալֆայեան, դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի, ժամը 14-16·30:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները (17 Դեկտ.) Շաբաթ գիշեր ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ.— Հայաստանի ներքին եւ արտաքին սահմաններու հարցը:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյն վերաշինութեան եւ օծման 9րդ տարելիցը կը տօնուի այս Կիրակի, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ և կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բազմաձայն, մայր եկեղեցւոյ դպիրներու մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի:

Յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյն բարերարներու ննջեցելոց ի յիշատակ:

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Կիրակի, 18 Դեկտեմբեր

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը ծաուցանէ թէ 18 Դեկտեմբեր Կիրակի օր, Ս. Յակոբի Տօնին առիթով եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ Մատաղօրհնէք:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 12ին:

Շաբաթ 17 Դեկտեմբերին, Նախատօնակ Սուրբ Յակոբի տօնին, երեկոյեան ժամը 7ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի (18 Դեկտ.) Ս. Յակոբայ Մըծբնայ Հայրապետի տօնին առիթով, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն՝ հոգիներուն համար

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Վ. ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ եւ Յ. ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ:

Ժամանակացոյց.— Սկիզբ ժամերգութեան 8ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11·15ին, հոգեհանգիստ 11·50ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Մեխակ, Մեսրոբի, Պետրոսեան, Աղնի շրջան, Մուսլուղի գիւղ, ծնած 1923ին:

Բոշեան Սմբատ, Մացակի, ծնած 1907-ին, Կիրովական:

Ներսէսեան Սահակի, եղբայրները Ներսէսեան Խաչիկ, Գրիգորի, Բենիամին Ներսէսեան Գրիգորի, ծնած են Երեւանի շրջան, Օշական գիւղը:

Ճանչցողներէն նաեւ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին:

PACHAYAN
53, Rue Emile Desvaux, PARIS (19e)

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Վարժարանիս Մայրերու Միութենէն եւ փոքր աշակերտներէն:

Դեկտեմբեր 18ին, ժամը 16ին

Երգ, արտասանութիւն, պար եւ հարուստ վիճակահանութիւն:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Տօնածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը չորսին վարժարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (16 Դեկտ.) Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30-ին Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ:

ՉԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, Ուրբաթ 16 Դեկտ. ժամը 21ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբ, Ուրբաթ 16 Դեկտ. ժամը 21ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ եւ ՎՌԱՄԵԱՆ խումբերը միասնաբար Շաբաթ 17Դեկտ. ժամը21ին:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ, Կիրակի, 18 Դեկտ. ժամը 15ին:

ՔԵՌԻ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր ժամը 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտ. ժամը 15ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր, ժամը 18ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր ժամը 18ին:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 18ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ժամերգութիւն Սէն Ժօզէֆ մատրան մէջ:

Կը պատարագէ Դ. Ծ. Վ. Սահակեան:

Հովանաւորութեամբ Վիէնի Հայ. Ազգ. Միութեան, նոյն օրը՝ կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Օհանջանեան սրահին մէջ կազմակերպուած է, լսարան-խնջոյք մը Հայ Մշակոյթի օրուան եւ Ս. Գիրքի տըպագրութեան 300ամեակին առթիւ: Կը խօսի Դ. Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին մը, օրուան պատշաճ: Կը հրաւիրուին մեր հայրենակիցները անխտիր:

ԾԱՆՕԹ.— Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան: Ինպաստ Կրթ. գործին:

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Քօնկրէի չքեղ սրահին մէջ: Նուագախումբ կի ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել.—

Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60-82-17:

Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52-23-39:

Նէրկիզեան Կարապետ, հեռ. 72-81-19:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 1967Ի

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔՈՎ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԷՋԵՐՈՎ

Ստանալու համար դիմել՝

Mr. HOVSEPIAN G., 51 Boul. Grands-Pins — 13 - MARSEILLE (10e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ շրջաններու համար, կը գտնուին հետեւեալ ընկերներուն մօտ.— ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ Ընկ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ, ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Ընկ. ՈՒԼՈՒՍԵԱՆ Խ., ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ, Յ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ, ԼԷ ԶԷՅԿԱԼԱՏ՝ ՍՈՒԳԻԱՍԵԱՆ Մ. ԼԱՓՈՄ-ՎԱԼՊԱՐԵԼ, Մ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ, ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻՏ, ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՍԷՆ-ԼՈՒ, Ս. ԳԻՆՈՍԵԱՆ, ՊՕՄՈՆ, Ա. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ: ԷՔՍ՝ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, ԿԱՐՏԱՆ՝ Նափոլէոն ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ
17
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
17 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10790

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.790

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

(ԸՍՏ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐՈՒ)

Բ.

Հայաստանի բնակչութեան «տեղաբաշխումը» տեղի ունեցած է անհամաչափ ձեւով: Պատճառը հողամասի լեռնային հանդամանքն է: Ամենախիտ բնակուած շրջանը Արարատեանդաշտն է, ուր կեդրոնացած է Հայաստանի բնակչութեան հարիւրին 42 տոկոսը եւ ուր միջին խտութիւնը կը կազմէ շուրջ 360 հոգի մէկ քառ. քիլ.ի վրայ: Ճարտարարուեստն ու գիւղատնտեսութիւնը առաւելագոյն չափով զարգացած են այդ շրջանին մէջ:

Համաձայն «Ատլաս»ի, Շիրակն ու Սեւանի աւազանը Արարատեան դաշտէն ետք առաւել մեծ խտութիւն ունին,— մէկ քառ. քիլ.ի վրայ 100–250 մարդ:

Հայաստանի բնակչութեան հարիւրին 96ը կը բնակի ծովի մակերեսէն 800 մեթր բարձրութեան վրայ: Հայաստան ներկայիս ունի 15 քաղաք եւ 24 քաղաքատիպ աւան: Նախապէս ունէր միայն չորս քաղաք:

Գալով մշակութային – կրթական կեանքին, ըստ 1961ի Ատլասին, 1958 – 59 ուսումնական տարեշրջանին Հայաստանի 1204 հանրակրթական դպրոցները ունէին 280,600 աշակերտ, 37 միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարանները՝ 14·000: Իսկ Երեւանի համալսարանի զանազան ճիւղերու (Պոլիտեխնիկական, գիւղատընտեսական, բժշկական, մանկավարժական ինստիտուտներ եւ կոնսերվատորիա) ուսանողներու թիւն էր 19·600: Բնակչութեան իւրաքանչիւր հազար մարդուն կ'ինար միջնակարգ եւ ոչ – լրիւ միջնակարգ կրթութեամբ 289 հոգի և լրիւ բարձրագոյն կրթութեամբ՝ 28:

Գումար՝ 1252 դպրոց եւ 314,200 աշակերտ: Բնակչութեան թիւը (1959ին) 1:763,000,

Արդ, ըստ Հայրենիքի Զայնի Դեկտ. 4ի համարով տրուած վիճակագրութեան, 1966 Դեկտեմբեր1ին Հայաստանի 2,030–000 Հայերը ունէին 1471 դպրոց՝ 531,455 սովորողներով:

Ուրեմն, եօթը տարուան ընթացքին Հայաստանի բնակչութիւնը 267·000 հոգիի յաւելում ունեցած է: 219 նոր դպրոցներ բացուեր են: Իսկ սովորողներու թիւին վրայ 217,255 նոր աշակերտներ եւ ուսանողներ աւելցեր են:

Ո՞րն է ճիշդը: 1961ին դիտնականներու «խմբագրական կոլեգիա»յի խմբագրած «Ատլաս»ին վիճակագրութի՞ւնը թէ «Հայրենիքի Զայն»ի Դեկտեմբեր 4ի համարին մէջ հրատարակուածը:

Որքան ալ բարեացակամ ըլլայ մարդ, չի կրնար ընդունիլ ա'յսքան մեծ տարբերութիւն երկու վիճակագրութեանց միջեւ:

Եօթը տարուան մէջ Հայաստանի բնակչութեան վրայ աւելցեր է 267,000 հոգի (տարեկան քառասուն հազարէն պակաս): Նոյն ժամանակամիջոցին 217,255 նոր սովորողներ եւ 219 նոր դպրոցներ աւելցեր են:

Ո'չ բնակչութեան տարեկան աճը կը համապատասխանէ իրականութեան, ո'չ ալ կարելի է 217,255 աշակերտ պարտկել 219 դպրոցներու մէջ: Ուրիշ խնդիր՝ եթէ նորաշէն դպրոցներէն ամէն մէկը շուրջ հազար հոգիի համար դասարաններ կը պարունակէ:

Այդ պարագային ալ դժուար է հաւատալ, որ յաւելեալ 267 հազար նորածիններու դիմաց 217·255 նոր աշակերտներ արձանագրուած ըլլան դպրոցներու մէջ:

Կէտեր են ասոնք, որ լուսաբանութեան կը կարօտին:

Հայաստանէն անցնելով Անդրկովկաս, պէտք է խոստովանինք, որ մեզի համար հաճելի անակնկալ մըն էր Ադրբեջանի եւ Վրաստանի Հայութեան ա'յնքան բարգաւաճ վիճակը, — 560 հազար Հայ Ադրբեջանի մէջԵ 412 դպրոցով և92,000 աշակերտով, 550 հազար Հայ Վրաստանի մէջ՝ 292դպրոցով եւ 75·500 աշակերտով:

Եթէ ստոյգ են այս թիւերը, մխիթարական եւ յուսադրիչ երեւոյթ է: Հայաստանի թերթերը դժբախտաբար շատ քիչ տեղեկութիւններ կուտան հարեւան երկու երկիրներուն մէջ ապրող մեր 1,110,000 հայրենակիցներուն մասին:

Անցեալ տարի Հ. Գրիգորեան «Հայրենիքի Զայն»ի 1965 Սեպտեմբեր 12ի համարին մէջ կը գրէր թէ Խ. Միութեան մէջ ապրող Հայերուն մեծ մասը՝ 87·4 տոկոսը կը բնակի Անդրկովկասի մէջ: Հայաստանէն դուրս, միութենական այլ հանրապետութիւններու մէջ, կ'ապրի Հայերու 44·3 տոկոսը, որուն 31·8 առ հարիւրը Ադրբեջանի եւ Վրաստանի մէջ:

Ըստ Գրիգորեանի, Անդրկովկասէն դուրս Հայերը մեծ թիւ կը կազմեն Ռուսիոյ (256·000), մասնաւորապէս Հիւս. Կովկասի մէջ (Կրասնոտարի երկրամաս 78·200, Ստաւրապոլի երկրամաս՝ 25,600, Չեչէն – Ինգուշական հանրապետութիւն՝ 13,200, Հիւս. Օսեթիա՝ 12 հազար, Տաղըստան՝ 6500 եւ Ռոստովի մարզ՝ 49 հազար 300): Մոսկուայի Հայերու թիւն է 48·800, Լենինգրատինը՝ 4500 հոգի:

Բազմաթիւ Հայեր կ'ապրին նաեւ Կեդր. Ասիոյ հանրապետութեանց մէջ.— Ուզպեկիստան՝ 27·400 (մայրաքաղաք Դաշկենտի մէջ 10·500), Սամարղանդի մարզ՝ 7700, Թիւրքմենիստան՝ 19·700 (9100 հոգի մայրաքաղաք Աշխապատի մէջ), Մարիի մարզ՝ 5100, Ղազախըստան՝ 2900, Կրկզստան՝ 1900:

«Հայրենիքի Զայն» Ռուսական Ֆետերացիայի Հայերուն թիւը ցոյց կուտայ 330 հազար հոգի, որոնք ունին 22 դպրոց եւ 16·400 աշակերտ:

Յետոյ վիճակագրական տեղեկութիւններ կուտայ նաեւ արտասահմանի հայ գաղութներու բնակչութեան, դպրոցներու եւ աշակերտներու թիւին մասին:

Կ'արժէ ծանօթանալ նաեւ անոնց:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ՎԻԷԹՆԱՄ

ԲՈՂՈՔՆԵՐ ՀԱՆՈՅԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ

Վիէթնամի պատերազմը կը շարունակուի նոյն սասսկութեամբ եւ կը թուի նոյնիսկ թէ Ամերիկացիք կարծրացուցած են իրենց դիրքը: Սպիտակ Տան բանբերը կը յայտարարէր առջի օր.— «Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը տրամադիր է բարեացկամութեամբ ընդունելու զինադուլի երկու կարճ ժամանակաշրջաններուն երկարաձգումը, Ծնունդի եւ Նոր Տարուան առթիւ: Պատրաստ է նաեւ ուսումնասիրելու որեւէ կարելիութիւն որ կրնայ մեղմացնել կռիւներու սաստկութիւնը: Բայց մէկ կամ միւս պարագային մէջ, ներկայ կացութեան որեւէ բարեփոխում կրնայ արդիւնք ըլլալ միայն երկկողմանի բանակցութեան մը, որու հակառակորդը ենթարկուի:

Կասկած չկայ թէ նախագահ Ճոնսըն փափուկ կացութեան մէջ կը գտնուի: Սաստկացնելով պատերազմը ժողովրդականութիւն կրնայ կորսնցնել ներսը թէ դուրսը, տեղի տալով, կրնայ այն տպաւորութիւնը թողուլ որ տկար է, ինչ որ նաեւ աննպաստ է իրեն:

Ամէն պարագայի մէջ, աշխարհի զանազան կողմերը բողոքներ կը տեղան Հանոյի ռմբակոծութեանց առթիւ: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան առաջիններէն եղած է դատապարտելու համար վերջին ռմբակոծութիւնը, յայտարարելով.— Քանիցս, համոզումս արտայայտեցի որ խաղաղութեան հետապնդման մէջ, առաջին քայլը պէտք է ըլլար ռմբակոծութեանց դադրեցումը: Այս նկատի ունենալով, կրնամ միայն ցաւիլ մարդկային կորուստներուն համար եւ կացութեան ծանրանալուն: Եթէ այս ուղղութիւնը շարունակուի, կը վախնամ որ պատերազմի սաստկացման առաջնորդէ, վտանգաւոր հետեւանքներն ալ միասին:

Վատիկանի կիսապաշտօնական օրգանը՝ Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ, առաջին էջը խմբագրական մը կը հրատարակէր «Պապը եւ Վիէթնամը» խորագրով ուր կ'ըսուէր ի մէջ այլոց.— Արդեօ՞ք այս ռմբակոծութիւնները կրնան նպաստել Ծնունդի զինադուլի երկարաձգման, ինչպէս Պապը կ'ուզէր: Բայց ամերիկեան ռմբակոծութիւնները օրէ օր Հանոյի մօտենալով կրնան ամէն բան կրկին խնդրոյ առարկայ ընել»:

Խորհրդային Միութեան պաշտօնական դատապարտումը անշուշտ չի զարմացներ, իսկ Արեւմտեան Եւրոպայի Միութեան ժողովը բանաձեւ մը կը քուէարկէր միաձայնութեամբ, ի նպաստ Ծնունդի զինադուլին երկարաձգման:

Միացեալ Նահանգներու մէջ իսկ, Հանոյի ռմբակոծութիւններուն կողմնակից շատ մարդ չկայ:

Պատուելի Քինկ յայտարարած է նոյնիսկ.— Վիէթնամի ռումբերը Միացեալ Նահանգներու մէջ իսկ կը պայթին, քանդելով որեւէ յոյս վայելուչ Ամերիկա մը վերահաստատելու: Աղքատութիւնը, քաղաքային հարցերը, ընկերային յառաջդիմութիւնը մէկ կողմ ձգուած են երբ զէնքն ու պատերազմը ազգային մղձաւանջ կը դառնայ»:

Նախագահ Ճոնսընի նախկին խորհրդական ալ կը յայտարարէր.— Ծանր սխալ մը կ'ըլլայ փորձել հիւսիսային Վիէթնամի վրայ ամբողջական յաղթանակ մը տանիլ: Նման ծրագիր մը կրնայ պատերազմի պատճառ ըլլալ Չինաստանի կամ՝ Խորհ. Միութեան հետ, եւ լուծած ալ չըլլար հարաւային Վիէթնամի հարցը»:

Իսկ Սայկոնի մէջ, վախ կայ որ Վիէթքոնկը փոխ վրէժի դիմէ: Հիւսիսային Վիէթնամի համայնավար կուսակցութեան օրգանը կոչ մը հրատարակած էր, հրաւիրելով Վիէթքոնկը եւ հիւսիսային վիէթնամցի զինուորները որ Հանոյի բնակչութեան վրէժը լուծեն:

Փեքինի «Ժողովուրդին Օրաթերթը» ետ չի մնար անշուշտ բողոքողներուն շարքին մէջ: Տարբերութիւնն այն է որ Չինաստանի համար խորհրդային ղեկավարներն ալ մեղսակից են Ամերիկացիներուն ...:

Թերթին խմբագրականին հեղինակը կը հաստատէ նաեւ.— «Եթէ Ճոնսըն համարձակի շարունակել սաստկացումը եւ նոր անճոռնի ոճիրներ գործել Վիէթնամ, պատճառն այն է որ խորհրդային վերաքննողական ղեկավարներու քաջալերանքը կը ստանայ: Խորհրդային խմբակը երբեակ օժանդակութիւն մը կուտայ ամերիկեան աշխարհակալութեան: Ա) Կ'օժանդակէ բանակցութեանց ամերիկեան խարէութեանց: Բ) Կը նպաստէ պատերազմի սաստկացման: Գ) Կ'օգնէ ամերիկեան աշխարհակալութեան որ հակաչին արշաւ մը տանի որու նպատակն էՎիէթնամցի ժողովուրդին վնասել դիմադրական իր պատերազմին մէջ:

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆր.
Նախորդ գումար	13,020
Ոսկան Գալայճեան եւ Տէր–Վարդանեան ընտանիքները (Ալֆորվիլ)	500
Օր. Լ. Իչգալացեան	100
Տէր եւ Տիկին Արթինեան (Ալֆորվիլ)	100
Բ. Պ. (նախկին աշակերտ)	100
Պ. Պիլէմճեան (Սարթ)	50
Ընդհ. գումար	13,870

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ «Կարմիր Դրօշակը» կը գրէ թէ մշակութային յեղափոխութիւնը արդելք եղաւ Խրուշչեւեան տեսակի պետական հարուածի մը Չինաստանի մէջ: Շեշտելով թէ Մաօ Ցէ Թունկ իր ամբողջական օժանդակութիւնը կուտայ կարմիր պահակներուն, թերթը կ'ամփոփէ «մշակութային յեղափոխութեան» իմաստն ու հեռանկարները հետեւեալ ձեւով.— Ա) Մշակութային պրոլետարական մեծ յեղափոխութիւնը Պատմութեան ամէնէն տարածուած, ամէնէն խոր եւ ամէնէն մեծ զանգուածային շարժումն է:

Բ) Իր նպատակն է արդելք հանդիսանալ որ հակայեղափոխական վերաքննականութիւնը եւ դրամատիրութիւնը իշխանութեան գլուխ գան:

Գ) Մահու կենաց պայքար մըն է ընկերվարական եւ դրամատիրական ճամբաներու միջեւ:

Դ) Մշակութային յեղափոխութիւնը իր մէջ կ'ընդգրկէ տարածուած ժողովրդավարութեան նոր փորձառութիւն մը: Թերթը կը շեշտէ «զանգուածը իրաւունք ունի թելադրանքներ ընել եւ քննադատութիւններ կուսակցութեան եւ պետութեան քաղաքականութեան վրայ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ եւ Գերմանիոյ Արտաքին նոր նախարարը 55 վայրկեան գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը ունեցան, առջի օր, Էլիզէի պալատը: Վիլլի Պրանտ նախապէս ալ քանի մը անգամ ընդունուած էր տը Կոլի կողմէ երբ միայն արեւմտեան – Պերլինի քաղաքապետ էր:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ելմտական նախարարը Կարպուցով յայտնեց թէ 1967ի ծրագիրը մէկ միլիառ ռուբլիի յաւելում մը կը նախատեսէ զինուորական ծախքերուն վրայ որոնք, այս ձեւով, կը հասնին 14–ուկէս միլիառ ռուբլիի:

ՍՈՒՐԻԱ կը փորձէ միացեալ ճակատ մը կազմել Իրաքի հետ Այ Փի Սիի դէմ: Պաղտատ հասնելով Սուրիոյ Արտաքին նախարարը՝ Մախոս, առանց բառը արտասանելու, թելադրած է որ Իրաք ազգայնացնէ քարիւղը: Պաղտատի մէջ, սակայն մասնաւոր փափաք մը չկայ Սուրիոյ եւ Այ Փի Սիի տագնապը վերածել աւելի բուռն տագնապի մը Իրաքի եւ քարիւղի ընկերութեան միջեւ: Մախոս Փարիզ կը հասնի այսօր՝ Շաբաթ:

ՈՒՈԹ ՏԻՍՆԷ, մարդը որ մանկութիւն մը ստեղծեց մեծին ու պզտիկին համար, մեռաւ առջի օր, 65 տարեկանին, կուրծքի քանսերէ: Ամբողջ աշխարհ մը ստեղծեց, այս եզակի արուեստագէտը, որ գիտցաւ երազի մաս մը պահել կեանքի մը մէջ որ այնքան նիւթական է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարական սպասարկութիւնները գործադուլի նոր շարժումի պիտի ձեռնարկեն Ծնունդին համար: Սենտիքաները դիշերային աշխատանքներու համար հատուցման վճարումներու յաւելում կ'ուզեն:

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԵՏ

Ա.

Չեմ դիտեր թէ ինչպէս հիւսուած է այն առասպելը, թէ Կոմիտաս դասեր ըստանձնեց Թուրք երաժշտանոցին մէջ: Սըխալ չէ, թէ Թուրքերը պահ մը այդ բաղձանքն ունեցան, որովհետեւ կը զգային անոնք թէ հայ վարպետը պիտի կրնար հրաշք գործել երաժշտանոցին մէջ, զոր հիմներ էին դեռ նոր: Բայց Կոմիտաս ոչ տրամադրելի ժամանակ ունէր նոր հոգ մը բարդելու իր այնքան հոգերուն վրայ, ոչ ալ մանաւանդ փափաք:

Փոխարէն, ինչպէս յիշեցինք, քանի մը Թուրք ժողովրդական երգեր մշակեց զինուորական վարժարանի համերգին համար, եւ ինքն իսկ եղանակ յօրինեց քանի մը Թուրքերէն ոտանաւորներու:

Բայց ասկէ անդին չանցաւ Թուրքերուն հետ իր կապը: Այն անհեթեթ հրատարակութեանց առթիւ, զորս իրեն թոյլ պիտի տար Խալիտէ Էտիպ Թուրք գրագիտուհին, Ամերիկա տպուած իր յուշերուն մէջ՝ Կոմիտասի հայ դեղջուկէն քաղած երգերը Թուրք արուեստի պտուղ ցոյց տալով եւ նոյնիսկ յանդգնութիւն ունենալով Թուրքի արիւն որոնել վարդապետին երակներէն ներս, Չօպանեան կը գըրէր «Անահիտ»ի մէջ:

« 1914ին, երբ Փարիզ եկաւ ամսուան մը համար, խօսակցութեան մը մէջ անդամ մը հետեւեալն ըսաւ ինծի. «Պոլիս Թուրք մտաւորականներ եղան, որ իմ կատարած գործովս շատ հետաքրքրուեցան եւ փափաք յայտնեցին, որ նոյն աշխատանքը կատարեմ նաեւ Թուրք ժողովրդական երգերուն համար: Եւ իրօք կան անոնց մէջ որ գեղեցիկ են, եւ եթէ ինչ-ինչ մասեր հանեմ, որոշ կոկումներ ընեմ, շատ սիրուն բան դուրս կուգայ: Բայց պիտի չընեմ ...»: Իր «պիտի չընեմ»ն ալ յատկանշական է եւ այդ խօսքը կ՚արժէր որ արձանագրուէր ու մնար իբր յիշատակ մը մեր մեծ հայրենակցին կեանքէն: Կոմիտաս ջերմ ազգասէր էր՝ առանց ազգամոլ ըլլալու, հետաքրքրուած էր Արեւելքի եւ Կովկասի շատ ցեղերու երաժշտութեամբ: Եթէ ջարդերը բարոյական ահաւոր խրամատ մը բացած չըլլային Հայուն ու Թուրքին միջեւ, ան Թուրք եղանակներուն վրայ ալ որոշ չափով աշխատիլ պիտի չմերժէր, բայց այդ բարի Հայը, այդ ազնիւ մարդը իր ցեղը կոտորողներուն երգին յղկիչն ու քարոզիչը չէր կըրնար դառնալ: Ու մտածել, որ այդ մարդուն համար Խալիտէ Էտիպ հանըմ, որ պատերազմի ատեն տեղի ունեցած զարհուրելի տեղահանութեանց միջոցին գերուած հայ զմայլելի աղջիկներ Թրքացնելու համար դիւային աշխատանք մը կատարած է, Ամերիկա եւ այլուր իր բանախօսութեանց մէջ ըսած էր, թէ Կոմիտաս ցեղով Թուրք մըն է, որ քրիստոնեայ դարձած եւ կղերական եղած է, բայց թէ իր երգած երգերուն երաժշտութիւնն ու արուեստը Թրքական են ...

Կոմիտասն ու իր երգերը Թրքացնելու համար կատարուած այդ ծիծաղելի փորձերուն, Չօպանեան պիտի անդրադառնար նաեւ յետագային.—

« Չեմ դիտեր ինչո՞ւ Ամերիկայի անդլիագէտ մեր հայրենակիցներէն մին ամերիկեան թերթի մը մէջ չհերքեց ու չխարանեց մեծ հայ դէմքի մը ու հայ ազգային արուեստի գեղեցկագոյն արտայայտութիւններէն մէկուն այդ լկտի խեղաթիւրումը, ցոյց տալով, որ ոչ միայն Կոմիտաս եւ իր երգը Թրքական չեն, այլ թէ Կոմիտասի գործը եղաւ Թրքական երաժշտութեան ազդեցութենէն մաքրել, զտել հայ բնիկ երգը, զայն մէջտեղ հանել իր հին, մաքուր, հարազատ ձեւով, եւ թէ Կոմիտաս ոչ միայն Թուրք չէ ցեղով, այլ եւ զոհերէն մէկն է իթթիհատական Թուրք ազգայնամոլ եւ արիւնռուշտ կուսակցութեան, որուն տխուր զարդերէն մէկն եղաւ Խալիտէ հանըմ:

... Մեր ժողովուրդը շատ բան կորսընցուց, բայց Կոմիտասներ կարենալ արտադրելու գերազանց եւ անխլելի հպարտութիւնը ու մխիթարութիւնը պահեց, եւ ատ ալ մեր ձեռքէն կորզել ջանալը անզօր, բայց տգեղ գործ մըն է: Կոմիտասը Թրքացնելու փորձը՝ նորէն տեսակ մը անուղղակի, ակամայ մեծարանք է սակայն հայ ցեղին, որմէ կ՚ելլեն այդպիսի մեծահանճար արուեստագէտներ, զոր ուրիշ ցեղեր՝ աւելի զօրեղ, բայց ամուլ չեն կրնար արտադրել » («Անահիտ», 1932):

Զուր էին սակայն Չօպանեանի յուզումն ու վրդովումը: Հայ ժողովուրդը Թուրքին երբեք պիտի չտար իր երգերն ու իր Կոմիտասը: Ինքն է, որ ստեղծած էր զանոնք եւ եթէ այսօրուան իր երգերը մոռցուէին նոյնիսկ օր մը, եւ Կոմիտասները գերեզման մտնէին, ան վերստին կը ըստեղծէր երգ ու Կոմիտաս ...

Կոմիտասի անունը արձագանգ պիտի գտնէր Թուրք բարձր խաւերու մէջ ալ, սկսելով պալատական շրջանակներէն: Այդ հետաքրքրութիւնը սկսեր էր Մէճիտ իշխանով, որ երբորդ զահաժառանգն էր դեռ այն ատեն Օսմանեան գահուն եւ որ Եուսուֆ Իզզետտինի խորհրդաւոր մահէն եւ իշխան Վահիտետտինի գահ բարձրանալէն ետք պիտի դառնար զահաժառանգ եւ հուսկ ուրեմն՝ Խալիֆա – իսլամներու վերջին խալիֆան: Ան դիպուածով հանդիպեր էր Կոմիտասին, Ազգ. հիւանդանոցին ի նպաստ կազմակերպուած համերգի մը մէջ, որ իր հովանաւորութեամբ կը տրուէր եւ որուն կը մասնակցէր նաեւ վարդապետը:

Իշխան Մէճիտ էֆէնտի ներկայ էր 1911 Մարտ 27ին Փըթի Շանի մէջ տրուած այն համերգին, որուն անձկութեամբ հետեւեցաւ սկիզբէն մինչեւ ետքը՝ նօթագրելով իւրաքանչիւր երգ: Յայտնապէս ազդըւած կ՚երեւար Կռունկէն, զոր Կոմիտաս վարդապետ երգեց: Այնքան խորունկ էր Կոմիտասէն ստացած իր տպաւորութիւնը, որ յաջորդ օրն իսկ իր ապարանքը հրաւիրեց վարդապետը եւ խնդրեց, որ իրեն համար կրկին երգէ քանի մը երգեր: Մօտ մէկուկէս ժամ տեսակցեցաւ վարդապետին հետ գերմաներէն լեզուով եւ խոստացաւ անոր թեւ թիկունք ըլլալ իր ձեռնարկներուն մէջ: Այդ առթիւ էր, որ իշխանը Կոմիտասին նուիրեց իր լուսանկարը ինքնագիր ձօնով, լուսանկար, որ կը պահուի ցարդ՝ Փարիզի Նուպարեան մատենադարանին մէջ:

Ու ատկէ ետք Մէճիտ էֆէնտի, որ արուեստով կը հետաքրքրուէր եւ արուեստագէտի յաւակնութիւններ կը սնուցանէր, Կոմիտասը յաճախ իրեն հիւր ըրաւ:

Թէրլէմէզեան, որ տարիներ շարունակ Կոմիտասի կողքին ապրեցաւ, կը գրէ իր յուշերուն մէջ.

« Կոմիտասը զահաժառանգ Մէճիտ էֆէնտիի կնոջն աւանդում էր երաժշտութիւն: Փարիզի համագումարից մեկնելուց առաջ նա ինձ յայտնեց, թէ զահաժառանգը ուզում է, որ դու էլ մի անգամ պալատ դաս՝ իր նկարները տեսնելու: Մէճիտ էֆէնտին 15 տարի նկարչութեան դասեր էր առեր:

Մի օր Կոմիտասի հետ զահաժառանգի պալատը գնացինք: Նա մեզ շատ քաղաքավարի ընդունեց. սուրճից յետոյ, իր վերջին նկարը բերելով՝ առաջարկեց դիտողութիւններ անել: Գահաժառանգի նկարին մօտեցողները՝ մանաւանդ Եւրոպացիները հիացական բացականչութիւններով էին սկսում իրենց գովասանքները: Իսկ ես հինդ վայրկեան մտատանջուեցի, թէ ի՞նչպէս վարուեմ: Վճռեցի ասել ճշմարտութիւնը մեղմ կերպով:

« ... Նայեցի Նորին մեծութեան, տեսայ որ նա սպրդած էր ու գոյնն էլ կանաչ, իսկոյն թոյլտուութիւն խնդրեցի մեկնելու. նա չկարողացաւ խօսել, այլ միայն ձեռքով արեց:

« Երբ մենք փողոցումն էինք Կոմիտասը ինձ յանդիմանեց, որ լաւ չվարուեցի:

« Նոյն օրը Կոմիտաս ճեպընթացով մեկնեց Փարիզ՝ երաժշտական համագումարին մասնակցելու համար »:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(1 Շար.)

Ի՞ՆՉ ԸՆԵԼ ՈՐ ՄԱԶԵՐԸ... ԲՈՒՍՆԻՆ

Եղիսէ մարգարէն կը բարձրանար լեռն ի վեր, Բեթէլի կռնակը, երբ խումբ մը լաճեր պոռացին ետեւէն. «Ե՛լ, կնտակ, ե՛լ կնտակ» (Դ. Թագ. Բ. 23):

Կունտգլուխ մա՞րդ մըն էր Եղիսէ, մազերը թափած, բոլորովին ճեղ կամ ճաղատ, թէ ծաղրական տարազ մըն է լաճերուն խօսքը,— չեմ դիտեր: Բայց դիտեմ, թէ գլխու ծանրութեամբ ոսկի պիտի տային երիտասարդները՝ դարման գտնելու համար իրենց մազկարօտ գանկին խայտառակութեան, լերկ՝ ինչպէս կըրեայի մը պատեանը կամ Քէլ – Թէփէ լերան մէկ ապառաժը: Այս վերջին դըժբախտներուն մէջ, սակայն, խելացիներ ալ կան, որոնք գտեր են արդէն մխիթարուելու ձեւը՝ յայտարարելով, թէ ճաղատութիւնը նշան է խելացութեան, արժանաւորութեան, նոյնիսկ անսպառ ... առնականութեան: Կը թուի, թէ մարդիկ կը նախընտրեն առատ ու սեւ մազ ունենալ, քան թէ պարծենալ... լերկ գանկով՝ Էրոսն ու Բաքոսը ապշեցնելու աստիճան, — ահա թէ ինչու բժիշկները միշտ կ՚աշխատին դարման մը գտնել ճաղատութեան: Կը յուսա՞ք որ, օր մը վերջապէս, կը հասնին իրենց մուրատին անոնք, որ կ՚երդուըննան Հիպպոկրատով, որ իրենց նախահայրն է, նոյնպէս ... կունտ ու ճաղատ, ինչպէս ցոյց կուտան պատկերները: Մաղթենք:

Մինչ այդ, անհամբերներուն համար Հայ – Բոյժ կուգայ հաղորդել հետեւեալը իբրեւ աւետիս.—

Ինչու՞ կը լերկանայ այրերուն գանկը վաղահասօրէն, ինչո՞ւ կը թափին մազերը: Ըսեր են, թէ գլխարկն է պատճառը, որովհետեւ կը խափանէ արեան շրջանը գանկային մորթին տակ: Կամ գլխարկ չդնելն է պատճառը, որովհետեւ արեւը կը փճացնէ մազարմատը: Կամ մազերը չլուալն է պատճառը, որովհետեւ գլխուն թեփը կը դիզուի: Կամ շատ լուալն է պատճառը, որովհետեւ խոնաւութիւն մը կը մնայ, որ վնասակար է, (շամփուաններ կան, որ գանկամորթը կը սննդաղըրկեն): Եւ հաղարումէկ նման պատճառաբանութիւններ մէկը միւսէն աւելի ... ճախատագիտական. Հոգեվերլուծական դպրոցն ալ ունի իր ճօսքը,— ճաղատ կ՚ըլլան անոնք, որ մե՛ծ հոգեր ու մե՛ծ վիշտեր ունին, որովհետեւ այդ հոգերուն եւ վիշտերուն ներգործութեամբ արիւնը դժուարաւ կը խաղայ գանկամորթին տակ: Չլմնցա՛ւ: Դարաշրջանային նորութեանց հետեւողները եւս նպաստ մը բերած են ճաղատագիտութեան: Օրինակ՝ նախ ամէն երեւոյթ ժառանգականութեամբ բացատրողները, յետոյ Փասթէօրի մանրէներուն Էմփէրիալիզմով երդուընցողները, երրորդ՝ ամէն բանի մէջ վիթամինի պակաս փնտռողները, չորրորդ՝ ներծոր դեղձերու ամենազօր կարողութեան հաւատացողները, բոլորը կարգաւ փաստ եւ ապացոյց բերած են իրենց աղբիւրէն, հաստատելու համար թէ մազերը կը թափին, որովհետեւ հօրդ մազերն ալ թափած էին, որովհետեւ մազ փճացնող

ԹՈՒՐՔԻԱ, 1965

Նա ժպտում է մեզ, ձեռքով անում, դա երեւի սահմանային կանոնադրութեան խախտում է, բայց զարմանալի է մեր վակոնը՝ միանգամից երեսուն խորհրդային մարդկանցով: Շոգեքարշն արդէն կամուրջի վրայ է: Տղան դեռ նայում է մեզ:

Ահա եւ առաջին Թուրք զինուորը: Կամուրջի միւս կողմում է նա, պարսատիկի պէս ձգուած, եւ ես չեմ կարողանում կարդալ նրա աչքերը: Ես իմ կեանքում առաջին անգամ եմ տեսնում Թուրք զինուորի: Ոչ թէ նկար, ոչ թէ արձան, կենդանի, շնչող զինուոր:

Բնութեան առումով՝ պարզապէս շարունակւում է Շիրակի հարթավայրը, շարունակւում են մուգ կապոյտ երկինքը եւ լեռները: Ահա եւ Թուրքական առաջին կայարանը: Վակոնի վրայ են թափւում առեւտրական եւ մուրացիկ երեխաների բղացող խմբերը: Հաց, ջուր, լրագիր են ծախում, հաց, փող են ուզում, ինչ որ բան գոռում, խցկւում ներս: Խղճուկ կառամատոյցում կանգնած են մեծահասակները: Ես տեսնում եմ չսափրուած, գլխարկները աչքերին քաշած դէմքեր, դեղին ատամներ: Նրանք նայում են մեր վակոնին, իրար մէջ ինչ որ բան փսփսում: Իսկ երեխաները խլվլում են արդէն կուպէներում ... Մեզ դեռ Թրքական դրամ չեմ տուել, որ որեւէ բան առնենք, իսկ մուրացիկ երեխաներին տալիս ենք ինչ ունենք. հայկական հաց, հայկական միրգ ...

Շոգեշարժը շարժւում է:

Յաջորդ կայարանը Կարսն է: Առաջին պահին, երբ կայարանի ճակատին կարդում եմ այդ չորս տառը, չեմ հասկանում ամբողջը: Յետոյ այդ անունը դառնում է գայլիկոն, եւ ինչ որ մի ձեռք այն պըտըտելով մտցնում է իմ ուղեղի մէջ: Սա Կարսն է, երեւի շատ մօտիկ Կարսի բերդն է, Առաքելոց եկեղեցին, նշանաւոր կամուրջը ... Սա Կարսն է, ընդամէնը 50 տարի առաջ մարդիկ Ալեքսանդրապոլից կառքով եկել են այստեղ քիւֆթա ուտելու, այստեղ ապրել է Չարենցը ...

Կառամատոյցում մեզ դիմաւորում է քաղաքի ոստիկանապետը՝ առանց համազգեստի, տասնեակ ոստիկաններով շրջապատուած: Ոստիկանապետը մտածող աչքեր ունի, քունքերը ճերմակ են եւ պատեհ – անպատեհ չի ժպտում: Հէնց նա էլ մեզ տանում է քաղաքի փողոցներով: Պատերի տակ մարդիկ են՝ նստած նարտու, թէյի բաժակների շուրջը, կամ պարզապէս հողին: Նայում են մեզ, ինչպէս հասարակածում կը նայէին բեւեռային արջերին, նայում են զարմացած, շշմած: Մենք նոյնչափ զարմացած ենք, կառքեր, ցեխ, փուքսով վառուող քուրա, ցեխաջրի մէջ բոպիկ ոստոստող երեխաներ, կենտրոնական փողոցը կտրող էշեր, կովեր, լուսամուտներում վառուող նաւթի ճրագներ, ոչ մի ապացոյց, որ աշխարհում 20րդ դարն է, 1965 թուականը: Նայում ենք տներին ու յանկարծ թւում է քայլում եմ հին Գիւմրիի փողոցներով. տները մի յարկանի են, սրբատաշ քարերով, կամարակապ դռներով: Բայց երբ հայեացքս ընկնում է պատերի տակ նստոտած մարդկանց, տեսիլքը մեռնում է:

Ես մի կերպ կարողանում եմ նայել հանդիստ, կարողանում ինչ որ բան հարցընել. «ի՞նչ ազգի մարդիկ ապրում են Կարսում»: «Միայն Թուրքեր» — ասում է ոստիկանապետը: Իսկ հեռւում, երեկոյի մանիշակագոյն թանաքի մէջ ուրուագծւում են Հայոց բերդը, Առաքելոց եկեղեցին ...

... Քիչ առաջ էր, գնացքում: Նոր նոր մօտենում էինք Կարսին, երբ վակոն մտան մի խումբ զինուորականներ: Նրանցից աւագը, երեւի հարիւրապետ, ժպտալով դիմեց մեզ, «ես ձեզ ողջունում եմ Թրքական հողի վրայ »: Մինչ թարգմանիչը ռուսերէնի էր վերածում նրա ողջոյնը, ես ու ընկերս բացեցինք հայկական քոնեակի երեք շիշ, որոնց վրայ Մասին կար եւ մենք՝ խորհրդային երեսուն երիտասարդ մարդիկ, լցնելով բաժակները, խըմեցինք ուրիշ բանի համար: Հարիւրապետը մի քանի բոպէ կանգնած մնաց, երկար նայեց մեզ, յետոյ քոնեակի շշին եւ երեւի ինչ որ բան հասկացաւ: Երեւի, որովհետեւ շրջուեց ու դուրս եկաւ վակոնից, մոռանալով, որ դեռ հարկաւոր էր շարունակել ժպիտը:

Ես յանկարծ վերյիշեցի հարիւրապետի լաւ սափրուած դէմքը, երբ երեւացին Կարսի բերդը, Առաքելոց եկեղեցու գըմբէթը: Բայց մենք բերդին չհասանք: Ոստիկանապետը յանկարծ ետ դառաւ եւ մենք կառքերի, մարդկանց, արհեստանոցների ու խաւարի միջով, նորից գնացինք կայարան:

×

Կարս – Անդարա գնացքը գնում էր խաւարի ու ամայութեան միջով: Գնում էր ամբողջ գիշեր: Ամէնքը քնած են: Արթուն ենք ես, ընկերս, մեզ հսկող ոստիկանը, որ առանց համազգեստի է եւ տեղ է դրաւել մեր հարեւան կուպէում: Նա երբեմն մօտենում է մեզ, առաջարկում ծխել կամ ջուր է հիւրասիրում: Իսկ մենք կպել ենք ապակիներին: Մեզ թւում է, որ վերադարձն էլ գիշերով կը լինի կամ տուն կը դառնանք ծովով, դրա համար՝ չենք հեռանում լուսամուտից:

(2 Շար.)

մանրէներ կան, որովհետեւ մազդ վիթամին չի ստանար, որովհեհետեւ դեղձերդ շատ կը գործեն կամ բնաւ չեն գործեր, ինչպէս կ'ըլլան ներքինիները կամ վաղաժամ կրտածները :

Այս տարուան մոտան... երկուք է,— մէկը Ֆրանսական նուէր, միւսը՝ ամերիկեան :

Ֆրանսացի զինուորական բժիշկ մը, Տոքթ. Ժողոն, որ ծանօթ է իր ուսումնասիրութիւններով լուսաբորբութեան մասին (լոյսին ներգործութիւնը եւ դերը մորթային կարգ մը հիւանդութեանց ծագման մէջ, Կուժըռոյի բառով՝ լիւսիթ), կը հաստատէ թէ մորթիւզը, զոր կ'արտադրեն մազարմատին յարակից դեղձերը, կարեւոր դեր մը կը խաղայ բեռաթինին վրայ ,— հայերէն թարգմանաբար՝ եղջերին, որ ամէնէն էական կամ կենսական տարրն է մազին : Արդ, եթէ եղջերինը կը նպաստէ մազին աճման, մորթիւզը կը ծառայէ փճացման : Ֆրանսացի բժիշկը, որ կը թուի թէ կը հետեւի Սապուռոյի դպրոցին, պատրաստեր է մազահիւթ մը եղջերինով հարուստ մազերէ քաղուած, քիմիագիտական տարազով սիսթին կոչուած,, որուն պատրաստութեան գլխաւոր տարրն է ասիտ ամինէ մը ծծումբի բաղադրութեամբ, — ահա այդ նիւթին ներարկումը մեծ յոյսեր կը ներշնչէ ... ճաղատներուն : Ամերիկայի մէջ, արդէն , հետեւողութեամբ Ֆրանսական այս գիւտին , սիսթին պատրաստեր են ... բուրդէ : Ժամանակէ մը ի վեր փորձեր կը կատարուին կենդանիներու վրայ , զանոնք մազաթափութեան ենթարկելէ ետքը,— կենդանիներուն կերին կը խառնեն սիսթին ու կը դիտեն, որ լերկ մորթը արագօրէն կը ծածկուի ստեւով կամ բուրդով : Նման փորձեր կը կատարուին նաեւ Գերմանիոյ մէջ, անասնաբոյժներու կողմէ , միշտ յաջող ու քաջալերական : Միւս կողմէ՝ մազերը տակաւին չթափած ,մորթիւզին վնասակար ներգործութիւնը չէզոքացնելու համար, կը յանձնարարուի գործածել մեթիոնին :

Այժմ ներկայացնենք ամերիկեան գիւտը .—

Ամերիկացի երկու բժիշկներ կը պնդեն, թէ մազերու թափիլը կազմախօսական պատճառ մը ունի, վասնզի, կ'ըսեն անոնք, եթէ մորթիւզն ըլլար պատճառը, ինչո՞ւ մազերը կը թափին գանկին վրայ միայն, եւ ոչ ուրիշ տեղ՝ ուր եւս մորթիւզը կը հոսի, մազարմատներուն յարակցաբար : Ինչո՞ւ իւղոտ եւ թեփոտ գլուխներ կան, որ սակայն ծածկուած կը մնան առատ մազերով : Ներծոր դեղձերու կամ ժառանգութեան դերը չեն ժխտեր ամերիկացի բժիշկները, բայց կը յաւելուն, թէ գանկին կազմախօսական պայմանները, ինչպէս նաեւ գանկամորթի մազերուն դնդերային ձեւադրութիւնը անուրանալի մեղք մը ունին հերաթափութեան մէջ : Յիսուն տարի առաջ, գերման բժիշկ մը , Տոքթ. Շայն, հերաթափութիւնը կը վերագրէր արդէն նոյն այդ դնդերներուն կծկումին կամ պրկումին , պնդելով թէ գանկամորթին դնդերները , կծկուելու պարագային , կը սեղմեն հիւսուածքները՝ այնքան որ արիւնը չի կրնար շրջան ընել այլեւս եւ ոռոգել մազարմատները : 1948ին, ամերիկացի մը, Տոքթ. Եունկ , մեկնելով այս տեսութենէն, փորձեր կը կատարէ կապիկներու գանկին վրայ եւ կը յաջողի ճաղատ դարձնել զանոնք :

Բոլոր այս փորձերուն իբրեւ եզրակացութիւն , Ամերիկացիները, կ'ըսեն, թէ գանկային երկու դնդերներ կան, որոնք զիրար կը խաչաձեւեն քսան աստիճան սուր անկիւն մը ձեւացնելով, այնպէս որ երբ կը պրկուին՝ կարծես «կը մկրատեն » արեան երակները, որոնք այդ դնդերներուն մէջէն կ'անցնին : Արդ, երակներու շարունակական այս փակումը կը մեղմանայ կամ կը չէզոքացուի, եթէ ճարպային հիւսուածքը առատ է գանկին այդ մասին վրայ : Բայց դժբախտաբար, արական ներազդակը (հորմոն) զոր առատօրէն կ'արտադրեն ճաղատութեան ենթակաները, կը պակսեցնէ գլխամորթի ճարպային հիւսուածքը , որ առատ է կիներու եւ արբունքի չհասած մանչերու մօտ : Միւս կողմէ, եթէ ենթական ջղային ու բարկացոտ «ծաղիկ » մըն է, ամէն անգամ պռստելով յօնքերը՝ գանկային դնդերներուն մկրատաձեւ շարժումով շարունակ պիտի սեղմէ , շարունակ պիտի պրկէ արեան խողովակները, անսուաղութեան դատապարտելով մազերը եւ ի վերջոյ թափելով զանոնք , համաձայն ենթակային ջղայնութեան, բարկութեան կամ սրտնեղութեան թափին :

Իբրեւ դարման, բժիշկները կ'ըսեն թէ կը բաւէ կտրել դիմաջիղը, որ կը հրամայէ գանկամորթի դնդերներուն, կամ այդ ջիղին մէջ ներարկել ալբոլ կամ նովոբային՝ անշարժութեան մատնելու համար դնդերները, ազատ շրջան տալու համար արեան, որ պիտի սնուցանէ եւ զօրացնէ մազարմատները :

Թափած մազերը բուսցնելու, մազերուն թափիլը արգիլելու համար այսքան փորձ ու պրպտում կատարողները իրենք ալ ... ճաղատ չե՞ն արդեօք,— չեմ դիտեր որ ըսեմ՝ վստահութիւն ներշնչելու համար ձեզի :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ

ՅԼԱՄԱՐՏԻ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

— * —

Սպանիա :

Յաճախորդը .— Այս ի՞նչ տեսակ պանդոկ է, ամբողջ գիշերը մուկերը կռիւ կ'ընեն ձեղունին մէջ :

Պանդոկապետը .— Հապա ի՞նչ կ'ուզէիք : Մէկ գիշերուան սենեակի վարձքի փոխարէնը ցլամա՞րտ կ'ուզէիք ...

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՅՐԸ

24 Օգոստոս .— Թիլի եկեղեցիներուն ուսումնասիրութիւնը աւարտելէ ետք էլազըզէն պատկան իշխանութեանց աղերսագրեր գրելով , յիշեալ եկեղեցիներուն էլազըզ փոխադրութեան համար արտօնութիւն ուզեցի : Այս խնդրոյն առընչութեամբ, Կրթական Նախարարութեան հնութեանց ու յուշարձաններու բաժանմունքի տնօրէնութեանց հետ բանակցութիւնները կը շարունակուին :

Գիշերը նորէն տան մը մէջ նստած կը խօսակցինք : Այսօր ալ Խարբերդի Ս. Աստուածամօր մասին խօսք բացուեցաւ : Քանի մը անգամ Խարբերդ երթալու առիթը ունեցած էի, բայց Աստուածամօր պատմական եկեղեցին տեսնելու պատեհութիւնը չէի ունեցեր : Այս անգամ որոշեցի անպայման զայն տեսնել : Յաջորդ օրը ատամնաբոյժ Պ. Աֆրէմէն բանալին առնելով, Խարբերդի Ս. Աստուածամօր ուխտի գացի :

Այլեւս Խարբերդի ամէն մէկ կողմը ինծի ծանօթ է : Առանց ոեւէ մէկուն օգնութեան, ուզած տեղս կը գտնեմ : Ինծի ընկերացող Պ. Յովհաննէս Քէնտիրի ընկերակցութեամբ , Աստուածամօր եկեղեցին կ'երթամ :

Այս եկեղեցին Խարբերդի պատմական բերդին Արեւելեան կողմը, մեծ ձորին վրայ իշխող ժայռերուն մէջ փորուած է : Շատ հին շրջաններուն, բերդին մէջ բնակող մեծամեծներու կռատունը եղած է ան : Հարաւային ու արեւմտեան կողմի պատերը վիմափոր են : Արեւելեան կողմը, անդունդին վրայ իշխող ժայռերուն վրայ հիւսուած պատեր ունի : Միայն հիւսիսային կողմէն նեղ ճամբայ մը ունի : Տաճարին դուռն ալ այս կողմն է :

Շէնքին երկարութիւնը 18·50 , իսկ լայնքը 7·50 մեթր է : Սրածայր կամարներու շարքերը գեղեցիկ տեսարան մը կը պարզեն :

Սեղանը եւ վէմ քարը նոյնութեամբ կը մնան : Խորանին աջ ու ձախ կողմերը փոքրը սենեակներ կան : Հարաւային ձախ կողմի վիմափոր սենեակը մութ է, որովհետեւ պատուհան չունի : Նոյնպէս , արեւմտեան կողմն ալ վիմափոր սենեակ մը կայ : Բայց այս սենեակը մութ չէ : Տանիքէն բացուած պատուհան մը ունի :

Այս հին մեհեանը նոյնպէս Հայերու կողմէ եկեղեցիի վերածուած է եւ ապա առժամապէս Ասորիներու փոխ տրուած : Բայց անոնք վերջէն անոր տէր դառնալ ուզած են : Այս պատճառով վէճը դատարան կը յանդի : Դատը Հայոց ի նպաստ վերջանալու մօտեցած միջոցին , Առաջին Ընդհանուր Պատերազմի ազէտը վրայ կը հասնի : Եւ Ասորիներն ալ առիթէն օգտուելով անոր տէր կը դառնան :

Խարբերդի Հայոց Ս. Կարապետ եկեղեցիին մկրտութեան աւազանի ճակատը զարդարող արժէքաւոր քանդակազարդ քարը, որ Ասորիներու եկեղեցին ի պահ դրուած էր, անոր վրայի հայերէն արձանագրութիւնը սրբելով , էլազըզի իրենց եկեղեցիին մէջ զետեղած են :

Ասորիները ամէն առիթով , մեր մշակոյթին վնաս կը հասցնեն, եւ ամէն առիթով մեզ կ'ամբաստանեն :

Աստուածամօր տաճարին հին հիւրանոցի բոլոր սենեակները փլած են, միայն տաճարը կանգուն կը մնայ :

Այսօր, առանց խտրութեան ամէն դաւանանքէ ուխտաւորներ հոն ուխտի կուգան : Ես ալ հին ու նոր Խարբերդցիներու յիշատակին, հին խորանին առջեւ ծնրադիր, կ'աղօթեմ ... :

Ուխտս կատարելէ եւ Ս. Կարապետի ծեր պատերուն հետ բարեւ մը փոխանակելէ ետք՝ քաղաքին արեւմտեան կողմի նշենիներու պարտէզներն ու այդեստանները կ'երթամ :

Մեր ճամբուն վրայ հին բաղնիքը կըրկին կ'այցելեմ : Մեծ գմբէթին փլած մասէն՝ թռչուններ ներսը բոյն են շինած : Միւս բաժանմունքները բոլորովին կործանած են : Սակայն անոր ջուրը դեռ կը վազէ : Վազող ջուրին ձայնը լռութեան մէջ հոգեվարքի մը մարող հռնդիւնը կը յիշեցնէ :

Փողոցէ մը անցած ատենս, հակառակ իր կործանած վիճակին՝ նախկին փառքը պահպանող տուն մը ուշադրութիւնս կը դրաւէ : Հայրենակիցի մը կը հարցնեմ : Ան Սինէմօղլուի բնակարանն է եղեր , բայց Սինէմօղլուն չկայ, որ մեզ պաղուկ թանով հիւրասիրէ :

Ս. Յակոբ եկեղեցիին հաստ պատերուն մէջ, ես մինակ կը շրջիմ : Երբեմնի չէն ոստանին մէջ այսօր ահաւոր լռութիւն մը կը տիրէ : Նշենիները գլխիկոր, միջավայրը լուռ : Ես ալ, անմահներու պանթէոնին մէջ հանդչողներու յիշատակին աղօթելու :

Ու ես կ'երթամ ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ԼՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ...

Երիտասարդ եւ վայելուչ պարոն մը ամուսնացած էր հարուստ սակայն տարեց օրիորդի մը հետ : Թերթերը մանրամասնօրէն նկարագրեցին հարսանեկան հանդիսութիւնները : Այսուհանդերձ նոր հարսը գոհ չմնաց , եւ հետեւեալ նամակը զրկեց խմբագրատուն .

« Յարգելի Տեարք ,

« Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ ձեր գրած գեղեցիկ տողերուն համար, սակայն ինչո՞ւ պէտք տեսաք ամուսնիս նկարագրին մասին խօսելու, ձեզի ո՞վ ըսաւ թէ հնութիւններու սիրահար մըն է ան ... »:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Կը վերյիշէինք մանրամասնութիւնները այդ արշաւանքներէն մէկուն , որ այնքան հաճելի կերպով տեղի ունեցած էր Թէրթապուրկի մէջ, այն ճամբուն վրայ որ կը տանէր Սասնից՝ այդ «զոհաբերութիւններու տաճարը », որ երկրին աւանդութիւններուն համաձայն , հին օրերուն նուիրուած էր Տակիտոսի երգած գեղեցիկն Հերթա աստուածուհիին խորհրդաւոր ծիսակատարութիւններուն : Յանկարծ խօսակցութեան մը ձայնը լսեցինք :

Երկու անձեր, այր եւ կին մը մեր ետեւի կողմերէն դէպի մեզ կուգային կարծես, խաւերէն խօսելով :

— Սըս ըրի մեղմօրէն մատս շրթունքիս տանելով : Մտիկ ըրէք : Խաւերէն կը հասկնա՞ք :

— Աւաղ, ոչ, ափսոսաց անիկա : Իսկ դո՞ւք :

Զպատասխանեցի որովհետեւ ճանչցած էի արդէն այդ ձայները : Գահաժառանգն ու մեր հիւրընկալ պառաւն էին :

Եւ սակայն, սիրուն ընկերուհիս ալ լսողութեամբ ճանչցած էր այդ ինքնայատուկ սուր ձայնը :

— Բայց, կոմսուհին է, ըսաւ աշխուժիւ :

Զպատասխանեցի եւ շարունակեցի մտքիս մէջ ոգեկոչել Պալթիկի այն շքեղ օրուան անծայրածիր կապոյտին յիշատակը : Այդ միջոցին Նորին Բարձրութիւնն ու պառաւ պատուոյ տիկինը, որոնք մեզմէ քիչ մը հեռու բայց անտեսանելի տեղ մը նստած էին, ցած ձայնով խիստ գաղտնի խօսակցութեան մը զբաղած էին այն լեզուով որ գերմաներէնէն ետք ամէնէն լաւ գիտէի :

Քարլ Քրահլի մը մասին կը խօսէին եւ իրենց դաւադրական այս խորհրդակցութեան համար այս առանձին կարծուած տեղը գալու կանխազգուշութիւնին , մը-տածել տուաւ ինձ թէ սագայելական մեքենայութիւն մը սարքելու վրայ էին անոնք :

— Ես այսօր տեսայ Կայսրը, ըսաւ պառաւը աղճատ իտալերէնով մը, մտածելով անշուշտ որ եթէ լսող մը ըլլայ զինքը, պիտի չկրնայ հասկնալ իր ըսածները, որովհետեւ Գերմանիոյ մէջ այդ լեզուն խօսող շատ քիչ մարդ կայ :

Եւ շարունակեց իր նոյն բարձրաշեշտ ձայնով , հակառակ անոր որ կ'աշխատէր մեղմ խօսիլ :

— Նորին Վեհափառութիւնը հակառակ իր նախկին կարծիքին , կատարելապէս կ'ընդունի այժմ իմ տեսակէտս : Առաջին անգամ այս գործին մասին անոր խօսած ատենս գրեթէ համոզուած էի որ շընորհազուրկ պիտի ըլլամ, եւ ինծի միայն ծրարս կապել կը մնայ : Բայց բարեբախտաբար հիմա ճշմարտութիւնը գիտէ ան, եւ բոլորովին ի նպաստ ... վերջապէս, կը հասկնաք , այնպէս չէ՞ :

— Չէրթօ, ֆօնթէսա (ճիշդ է, կոմսուհի) պատասխանեց գահաժառանգը , որ թէեւ իր հիւրընկալէն աւելի դժուարութեամբ բայց բաւական լաւ իտալերէն կը խօսէր : Ես կ'ըմբռնեմ ձեր պատճառաբանութիւնները եւ գիտեմ թէ ինչ մեծ հանգամանք մը կը ներկայացնէ այդ վրատանդը, զոր ամէն գինով պէտք է խափանել :

— Ի՞նչպէս պիտի ընենք ուրեմն, հարցուց պառաւը : Զեզի կ'ինչայ ծրագիր մը պատրաստել : Եւ որքան շուտ այնքան լաւ : Ամէն վայրկեան կրնայ սոսկալի վերջաւորութիւն մը ունենալ այս խնդիրը : Կարելի չէ երբեք վստահիլ սիրահարներու մտերմութեան : Մի մոռնաք որ Քրահլ մոլեգնօրէն սիրահարուած է :

Գահաժառանգը հաւանութեան մոլտուք մը արձակեց, եւ որովհետեւ այդ պահուն բազմաթիւ զոյգեր կը մտնէին ձմեռնային պարտէզը, երկու գաղտնակիցները ոտքի ելան ու տարբեր նիւթերու վրայ բարձրաձայն խօսելով հեռացան :

Ո՞վ կրնար ըլլալ այդ Քրահլը , որուն դէմ մութին մէջ սկսած էր նիւթուիլ այդքան խորհրդաւոր մեքենայութիւն մը :

Ամէն ուղղութեամբ հետախուզեցի, աչքէ անցուցի Վիլհէլմշթրասէի, Լափցիկէրշթրասէի, Ունտէր Տէն Լինտէնի ծառուղիին պետական դրասենեակներուն մէջ ծառայող բոլոր անձերուն ցուցակները . Պերլինի ոստիկանապետ Ֆօն Եակովին հետ խորհրդակցեցայ . հարցափորձեցի համբաւաւոր գաղտնի ոստիկանապետ Շունքէն եւ սպայակոյտի լրտեսական ճիւղին տնօրէն Հայրիխ Վէտէները, բայց ի զուր, որովհետեւ ոչ ոք կը ճանչնար Քարլ Քրահլը :

Զկրցայ ոեւէ հետք գտնել իր մասին :

Հոկտեմբեր ամսուն, Գահաժառանգին եւ Կայսեր հետ զօրաքննական պտոյտի մը ելած էինք Սիլիզիոյ, Պրէսլաւի, Լայկնիցի, Օփէլնի եւ վերջապէս Լիւպէքի պահակագունդերուն, որոնցմէ երկուքին նոր դրօշներ նուիրեցինք : Վերադարձին մինչդեռ Կայսրը իր սպայակոյտով ուղղակի Պերլին կը դառնար, ես Նորին Բարձրութեան ընկերանալով կ'երթայի Պալէնշթէտի հիանալի դղեակը , որ Հարցի լեռներուն մէջ կը դտնուի :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Ոսկան Գալայճեան եւ Տէր – Վարդան – եան ընտանիքները, (Ալֆորվիլէն) 500ական Ֆրանք կը նուիրեն Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի նոր դասարաններու շէնքին եւ Ս. Ղազարի (Ս. Ղազարի նուէրը տեսնել նաեւ առանձին ցանկին մէջ) եւ հարիւր Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է, մեր մահացած ընկերներու յիշատակին կատարուած հոգեհանգստեան պաշտօնի առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները. Ընկ. Ա. Մկրեան 50 Ֆր., Տիկին Եղիշէ – եան քսան Ֆր., Տիկին Նշանեան քսան, երեցկին Տէր – Պարսամեան երեսուն, Տիկին Ուրբաթեան երեսուն Ֆրանք :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ քսան Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ֆիրենկիւլեանէ եւ 10 Ֆրանք Տիկին Նորիկեանէ, Նշան Նաւասարդեանի մահուան առթիւ :

×

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները. Տէր եւ Տիկին Գ. Թովմասեանէ, իրենց մօր, Այրի Տիկին Վասիլուհի Թովմասեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ հարիւրական Ֆր. Ս. Յակոբ եկեղեցիին, Կոմիտաս երգչախումբին, դպրոցին, Ազքատախնամին, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն :

Հանգուցեալ Յակոբ Եաղուպեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, Այրի Տիկին Եաղուպեան կը նուիրէ. 150ական եկեղեցիին եւ Կոմիտաս երգչախումբին : 100ական դպրոցին եւ դպրաց դասին : 50ական Ազքատախնամին, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն :

ԾԱՌԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ ընտանիք մը, երկու զաւակով, ծառայ մը կը փնտռէ : Բնակութիւն, ուտելիք եւ 500 Ֆրանք ամսական :

Ներկայանալ՝

MAISON ALTOUN
200, Rue St-Denis, PARIS

ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՍԱՐՔԱԾՆԵՐ ԵՒ ԼԱՄՓԵՐ

Toute la Fluorescence

Tubes 0 m 25 à 0 m 40-4 à 125 w

ARABYAN

Fabricant - Eclairagiste

22, Rue Eugène Varlin, PARIS (10e)
(Métro : Chateau Landon)

Tél. NOR 25-54 le soir : SOL 88-32

Votre remise 30 %

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՏԱՓԱՋԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ, ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

Մեծ հայաքաղաքին նոր օրերու պատմութիւնն է, քաղաք մը՝ ուր Թուրքերն անդամ հայերէն կը խօսէին, բարբարոսօրէն նահատակուեցաւ յունեւթրքական պատերազմէն : Յառաջ քանի մը հատուած հրատարակեց այս ահաւոր պատմութենէն : Ամբողջական պատմութիւնը լոյս տեսաւ առանձին հատորով մը, 160 էջ :

Գինը 5 ֆրանք

Ստանալու համար դիմել հեղինակին, Յովհ. Գապաքեան՝

9, Rue des Héros

Մարսէյլ, կամ Յառաջի խմբագրատունը :

Auberge du Vieux Mareil

Réveillon

NOEL

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԴԵԿՏ. 24
ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿ. ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

— ATTRACTIONS —

MENU FRANCO-ARMÉNIEN 70 FR.

Ապահովեցէք ձեր սեղանը հեռաձայնելով 963 – 22 – 46

— A MAREIL-MARLY (78) —
à deux pas de St-Germain en Laye

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Գ. Ժօֆռէէ (հանգուցեալ Տիկին Սէրայտարեանի աղջիկը) հարիւր Ֆր. Լիոնի Կապ. Խաչուհիներու հոգեհանգիստի օրուան առթիւ :

Այրի Տիկին Մ. Թաղւորեանէ յիսուն Ֆր. իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ :

Նոյնպէս Լիոնէն Ոսկիան Նալպանտեան քսան Ֆր. կը նուիրէ ողբ. Մանուկ Նաճարեանի եւ Նշան Դարբինեանի (Մարսէյլ) մահուան Բ. տարելիցին առթիւ :

Այրի Տիկին Եաղուպեան իր ամուսնոյն յիշատակին յիսուն Ֆրանք :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Պ. Շ. Միքայէլեան (Փուաթիէ) կը նուիրէ քսան Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Անտէր հիւանդներու Ֆօնտին, փոխան հոգեհանգիստի, Միքայէլեան եւ Ունանեան զերդաստաններու ննջեցելոց յիշատակին :

Պ. Ր. Հիւմրիւզեան կը նուիրէ քսան Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն Նոր Տարուան առթիւ :

Այրի Տիկին Ժ. Մեսրոպեան կը նուիրէ 200 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին, իր ողբ. ամուսնոյն յիշատակին, մահուան տարելիցին առթիւ :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյն վերաշինութեան եւ օծման 9րդ տարելիցը կը տօնուի այս Կիրակի, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ և կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բազմաձայն, մայր եկեղեցւոյ դպիրներու մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի :

Յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյն բարերարներու ննջեցելոց ի յիշատակ :

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Հայ ընտանիքի մը մօտ, Փարիզի 16րդ թաղամասին մէջ սենեակ մը վարձու է, բոլոր յարմարութիւններով, առանձին օրիորդի կամ տիկնոջ մը համար : Դիմել «Յառաջ»ի :

ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. ՏԷՐ–ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Գին՝ 5 Ֆրանք
Ստանալու համար դիմել՝
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները (17 Դեկտ.) Շաբաթ գիշեր ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ.— Հայաստանի ներքին եւ արտաքին սահմաններու հարցը :

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Վարժարանիս Մայրերու Միութենէն եւ փոքր աշակերտներէն :

Դեկտեմբեր 18ին, ժամը 16ին

Երգ, արտասանութիւն, պար եւ հարուստ վիճակահանութիւն :

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան : Ինպաստ Կրթ. գործին :

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Քօնկրէի շքեղ սրահին մէջ : Նուագախումբ ԿԻ ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ :

Մանրամասնութեանց համար դիմել.—
Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60–82–17 :
Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52–23–39 :
Նէրկիզեան Կարապետ, հեռ. 72–81–19 :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ եւ ՎՌԱՄԵԱՆ խումբերը միասնաբար Շաբաթ 17Դեկտ. ժամը21ին :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ, Կիրակի, 18 Դեկտ. ժամը 15ին :

ՔԵՌԻ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր ժամը 15ին :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտ. ժամը 15ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր, ժամը 18ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր ժամը 18ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 1967Ի

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔՈՎ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԷԶԵՐՈՎ

Ստանալու համար դիմել՝
Mr. HOVSEPIAN G., 51 Boul. Grands-Pins — 13 - MARSEILLE (10e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ շրջաններու համար, կը գտնուին հետեւեալ ընկերներուն մօտ.— ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ Ընկ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ, ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Ընկ. ՈՒԼՈՒՍԵԱՆ Խ., ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ, Յ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ, ԼԷ ԶԷՅԿԱԼԱՏ՝ ՍՈՒԳԻԱՍԵԱՆ Մ. ԼԱՓՈՄ–ՎԱԼՊԱՐԵԼ, Մ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ, ՍԷՆԹ – ՄԱՐԿՐԻՏ, ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՍԷՆ – ԼՈՒ, Ս. ԳԻՆՈՍԵԱՆ, ՊՕՄՈՆ, Ա. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ : ԷՔՍ՝ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, ԿԱՐՏԱՆ՝ Նափոլէոն ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ :

1/2 GROS — **LYON** — DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

NOS SPECIALITES

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն :
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ
18
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
18 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42Ր՝ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10791

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.791

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

(ԸՍՏ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐՈՒ)

Գ.

Ո՞րքան էր Հայերու թիւը ամբողջ աշխարհի մէջ առաջին մեծ պատերազմի նախօրեակին եւ ո՛րքան է այսօր :

1961ի Հայաստանի Ատլասին համաձայն, 1914ին 4,470,000 Հայեր կ՚ապրէին ամբողջ աշխարհի մէջ հետեւեալ «տեղաբաշխում»ով.— 2,054,000 (45,9 տոկոս) Ռուսական կայսրութեան, 2,026,000 (45,4 տոկոս) Օսմանեան կայսրութեան և 390,000 (8,7 տոկոս) զանազան երկիրներու մէջ :

Բազմաթիւ վիճակագրութիւններ հրատարակուած են կարգ մը հիմնարկութեանց եւ անհատներու կողմէ Հայերու թիւին մասին, հիմնուած առաւել կամ նուազ վստահելի տուեալներու վրայ, երբեմն ալ նկատումներով : Սակայն անոնցմէ ո՛չ մէկը յաւակնութիւնն է ունեցած ստոյգ եւ ճշգրիտ վիճակագրութիւն մը ըլլալու :

Օսմանեան կայսրութեան օրով, Բարձրագոյն Դուռը մասնաւոր ձգտում մը ունէր պակաս ցոյց տալու իր սահմաններուն մէջ ապրող Հայերու թիւը :

Արդէն երբ «Էրմէնիսթան էյալէթի» անունով ծանօթ Թրքահայաստանը Սուլթան Մահմուտի օրով վարչական նոր բաժանումի մը ենթարկուելով մասնատուեցաւ եւ կազմեց Էրզրումի, Վանի, Խարբերդի եւ Տիգրանակերտի վիլայէթները, բնակիչներու «տեղաբաշխումը» կատարուեցաւ այնպիսի ձեւով մը, որ ո՛չ մէկ նահանգի մէջ մեծամասնութիւն կազմեն Հայերը :

Սուլթան Ապտիւլ Համիտ 1895ի Հոկտեմբերին պատասխանելով հայկական բարենորոգումներու երաշխաւոր վեց մեծ պետութեանց ներկայացուցած ծանօթ «մայիսեան ծրագրին», կը ներկայացնէր այնպիսի վիճակագրութիւն մը, որ արեւելեան կոչուած նահանգներուն մէջ ամէն տեղ Հայերը իբրեւ թէ փոքրամասնութիւն կը կազմէին :

Պոլսոյ Ազգային Պատրիարքարանի կազմած վիճակագրութեան եւ Բ. Դրան ներկայացուցած թիւերուն միջեւ հսկայ տարբերութիւններ կային :

Մեծ Եղեռնը աներեւակայելի հարուած տուաւ Թրքահայութեան : Աւելի քան մէկ միլիոն Հայեր նահատակուեցան : Հարիւր հազարներ տարագրուեցան : Հազարաւորներ Կովկասի սահմանակից շրջաններէն, մասնաւորաբար Վասպուրականէն ապաստանեցան Հայաստան : Պատերազմական գործողութեանց, սովի, համաճարակներու եւ թշուառութեան զոհ գացին շուրջ կէս միլիոն Հայեր, 1914–1922 :

Ըստ «Ատլաս»ին, 1920ին Հայաստանի բնակչութեան թիւն էր 720,000 հոգի, 1926ին հասած է 881,000ի (էջ 59) :

1921 – 1940 արտասահմանէն Հայաստան ներգաղթած են 75 հազար Հայեր : 1946 – 1948 Սուրիայէն, Լիբանանէն, Եգիպտոսէն, Իրանէն, Յունաստանէն, Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն, Ֆրանսայէն եւ Միացեալ Նահանգներէն «հայրենադարձուել են մօտ հարիւր հազար հոգի :

Համաձայն նոյն աղբիւրին, ներկայիս արտասահմանի մէջ կ՚ապրին մէկուկէս միլիոն Հայեր : Անցեալ տարի Հ. Գրիգորեան 1,600,000 հոգի կը հաշուէր այդ թիւը («Հայրենիքի Ձայն», 12 Սեպտ. 1965) : Իսկ ըստ «Հայրենիքի Ձայն»ի 1966 Դեկտ. չորսի վիճակագրութեան, սփիւռքի Հայութեան ընդհանուր թիւն է 2,030,000 հոգի :

«Տեղաբաշխում»ներու մասին ալ տարակարծութիւն կայ խորհրդային երեք աղբիւրներու միջեւ :

«Հ. Ձայն» (4 Դեկտ.) Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ կը գտնէ 450 հազար Հայեր, որոնք ունին միայն երկու դպրոց՝ երեք հարիւր աշակերտով : Ատլասը կ՚ըսէ «աւելի քան երեք հարիւր հազար մարդ», Հ. Գրիգորեան՝ «մօտ 370 հազար» :

Ո՛չ մէկ ստոյգ վիճակագրութիւն կայ առ հասարակ մեր բոլոր գաղութներուն համար : Մեր եկեղեցականները եթէ քաղաքականութեամբ շատ զբաղած չըլլային՝ կարեւոր աշխատանք մը կրնային տանիլ այս ուղղութեամբ : Հովիւները պարտաւոր են հաշուելու իրենց հօտերու համրանքը : Որքան կը յիշենք, միայն Վալանսի հանգուցեալ Սահակ քհնյ. Պապիկեանն է, որ իր հօտին մօտաւոր վիճակագրութիւնը կազմած էր :

Տասը տարի առաջ համագումարի մը առթիւ արեւելք եկած ամերիկահայ պատգամաւորները 200էն 350,000 կը հաշուէին Միացեալ Նահանգներու մեր հայրենակիցներու թիւը : Ո՞րն էր ստոյգը : Երկու հարի՞ւրը թէ երեք հարիւր յիսունը : Կարելի չէր ճշդել :

Իր վիճակագրութիւնը այբուբենական կարգով շարունակելով, «Հայրենիքի Ձայն» (4 Դեկտ. 1966), Աւստրալիոյ մէջ կը դնէ 15,000 Հայեր՝ երկու դպրոցով եւ երկու հարիւր աշակերտով :

Վերջին տարիներուն է, որ Ռումանիայէն, Եգիպտոսէն ու Սուրիայէն արտագաղթի հետեւանքով Հայեր սկսան բազմանալ Ովկէանիոյ այդ հեռաւոր մեծ կղզիին մէջ : 15,000ը չափազանցուած կը թուի :

Աւստրիոյ Հայերուն թիւը ցոյց կուտայ երեք հարիւր հոգի, մէկ դպրոց եւ 15 աշակերտով : Կը թուի թէ նկատի ունի Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան դպրեվանքը :

Արժանթին՝ 70,000 Հայ, 15 դպրոց եւ երեք հազար աշակերտ : Իրականութեան աւելի մօտ թիւը պէտք է ըլլայ 50,000 :

Պրազիլիա՝ 27,000 Հայ, երկու դպրոց եւ 700 աշակերտ : Դժբախտաբար շատ աւելի պակաս է Պրազիլիոյ մեր հայրենակիցներուն թիւը : Վերջերս Սան Փաւլոյի Ազգային վարչութեան անդամներէն մէկը, հիմնուելով ընտրութեանց առթիւ ազգային տուրք վճարողներու թիւին (900) վրայ, կը հաւաստէր մեզի թէ ամէնէն բարեացակամ հաշուով այդ մեծ քաղաքին մէջ Հայերու թիւը ութ հազարէն աւելի չէ : Միւս քաղաքներու մէջ աննշան թիւ մըն են անոնք :

Պուլկարիա՝ 25,000 Հայ, մէկ դպրոց՝ վեց հարիւր աշակերտով : «Հ. Ձայն» կը հաստատէ ուրեմն որ պուլկար կառավարութիւնը փակած է հայկական բոլոր դպրոցները (Պլովտիւ, Վառնա, Շումէն եւայլն) ու ձգած միայն մէկ դպրոց՝ հաւանաբար Սոֆիայի մէջ : Վեց հարիւր աշակերտի հաշիւը, ինչպէս 25 հազար Հայու գոյութիւնը ստուգումի կը կարօտին :

Եգիպտոս՝ 22,000 Հայ, հինգ դպրոց եւ 850 աշակերտ :

Քսան տարի առաջ Եգիպտահայերու թիւը կը տարուբերէր 30 – 35,000ի միջեւ : 1946 – 48ի ներգաղթին եւ տասը տարիէ ի վեր շարունակուող արտագաղթին հետեւանքով շատ նուազած է այս թիւը : Դպրոցներու եւ աշակերտներու թիւը Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ աւելի շատ պէտք է ըլլայ :

Եթովպիա՝ հազար Հայ, մէկ դպրոց, երկու հարիւր աշակերտով :

Թուրքիա՝ 250 հազար Հայ 30 դպրոց եւ 15,000 աշակերտ :

Ատլաս կը գրէ թէ «ըստ 1926 թ. տուեալների, ամբողջ Թուրքիայում մնացել էր ընդամէնը 200,000 Հայ» : Իսկ ներկայիս Թուրքիոյ Հայոց թիւն է «աւելի քան 250 հազար մարդ» : Հ. Գրիգորեան կ՚ըսէ՝ «աւելի քան երկու հարիւր հազար» :

Իրականութիւնը դժբախտաբար շատ աւելի պակաս է, — 80էն 100 հազար միայն : Առաւելագոյն 80,000 Պոլիս, Անատոլուի մէջ ցիրուցան՝ 20,000 հոգի : Դպրոցներու թիւը կրնայ ճիշդ ըլլալ, երբ նկատի ունենանք, որ շուրջ երեսուն եկեղեցիներ կան Պոլսոյ եւ արուարձաններուն մէջ : Աշակերտներու համրանքը ըստուգումի կը կարօտի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՀԱՆՈՅԷՆ ՓԱՐԻԶ

Հանոյի ռմբակոծութիւնները կը շարունակեն զբաղեցնել միջազգային հանրային կարծիքը եւ աննպաստ մթնոլորտ մը ըստեղծել Ամերիկացիներուն նկատմամբ նոյնիսկ արեւմտեան շրջանակներու մէջ մինչ հակամերիկեան երկիրները առիթը չեն փախցներ շահագործելու համար կացութիւնը :

Միջազգային յանձնախումբի անդամները այցելած են Հանոյի ռմբակոծուած վեց կէտերը : Առաջին անգամն է որ պատուիրակութիւնը տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու իրաւունք ստացած է : Մամուլի թղթակիցներն ալ կրցած են այցելել ռմբակոծուած վայրերը :

Միւս կողմէ Ազգ. Ազատ. Ճակատի բանբերը յայտարարած է թէ Վիէթքոնկը փոխ վրէժի պիտի դիմէ : Իսկ Սայկոնի մէջ, Զօր. Մաքսուէլ Թէյլըր, ամերիկեան նախկին դեսպանը, չէ վարանած յայտարարելու.— «Պէտք է շարունակել ռմբակոծել հիւսիսային Վիէթնամը վասնզի Հանօյ խաղաղութեան բանակցութիւններ կը տանի միայն այն ատեն երբ հասկընայ թէ չի կրնար յաղթել : Պէտք է սեղմել պատուտակը հասկցնելու համար Հօ Շի Մինհի որ երթալով աւելի սուղ պիտի վճարէ պատերազմի ամէն մէկ օր» :

Հակառակ Ներքին նախարարութեան արդելքին, Ուրբաթ իրիկուն քանի մը հարիւր ցուցարարներ հաւաքուած էին Օփերայի հրապարակը բողոքելու համար Վիէթնամի պատերազմին դէմ : Ցուցարարները ցուցատախտակներ կը կրէին ուր կը կարդացուէր «Ճոնսըն, ոճրագործ», «Ազգ. ազատագրական ճակատը իշխանութեան գլուխ», եւն. եւն. : Փարամաունթ սինեմային առջեւ բախումներ ալ պատահեցան եւ մօտ տասը հոգի վիրաւորուած է : 300 հոգի ձերբակալուած են ինքնութեան քննութեան համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարական սպասարկութիւններու գործադուլի զանազան շարժումները կը շարունակուին : Շէք-փոսթալէն ետք բաժանումի կեդրոններն են որ գործադուլ սկսան եւ շարքը պիտի շարունակուի :

ՍՈՒՐԻՈՅ Արտաքին նախարարը որ Փարիզ հասած է, յայտարարած է «Ֆրանս-Փրէս» գործակալութեան թէ միտք չունի նախագահ տը Կոլի միջամտութիւնը խնդրել Սուրիա – Այ Փի Սի տագնապին առթիւ : Նոյն նիւթին շուրջ, Սուրիացի նախարարը ըսած է.— «Դէմ չենք որ Ֆրանսա իր բաժինն առնէ Այ Փի Սիի քարիւղէն պայմանաւ որ ընդունի սուրիական կառավարութեան պայմանները : Ամէն մարդ նկատեց Ֆրանսայի նոր քաղաքականութիւնը քարիւղային մարդին մէջ : Կոտրեց համաշխարհային մենաշնորհները : ... Ֆրանքեւսուրիական յարաբերութիւնները լաւ են ներկայիս եւ իրական կարելիութիւններ կան զանոնք զարգացընելու» :

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

Մեր երէկուան թիւին մէջ (Դեկտ. 17) նախորդ գումարը պէտք է ըլլայ 13,290 (ոչ 13,020 որ նախանցեալ գումարն էր) եւ ընդհ. գումարը՝ 14,140 :

	Ֆր.
Նախորդ գումար (Դեկտ. 17)	14,140
Հրաչեան եղբ. (իրենց մօր մահուան Բ. տարեդարձին ի յիշատակ)	250
Վ. Մոսկոֆեան (Լը Վեզինէ)	50
Ընդհ. գումար	14,440

ԵՇԻԼՏԷՐԷԻ ՄԷՋ ԱՅՐԱԾ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

Գշ. օրուան թիւով՝ գրած էինք թէ Եշիլտէրէյի զօրանոցին մէջ (Էրզրումի շրջան) հրդեհ ծագած է եւ այրած ածխացած են 65 զինուորներ :

Յուզարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտեմբեր 9ին, Ուրբաթ : Այս առթիւ Պոլսոյ թերթերը լեցուած են մանրամասնութիւններով :

Այրած 65 զինուորներէն ոչ մէկուն դիակը յանձնուած է ընտանիքներուն, որովհետեւ բացի չորս – հինգ դիակէ՝ ոչ մէկուն ինքնութիւնը յաջողած են ճշդել : Մնացեալը կատարեալ ածխակոյտի մը փոխակերպուած է : Շատերուն թեւերը, սրունքներն ու կուրծքերը իրարու խառնուած են : Չորս – հինգ զինուորներուն ինքնութիւնը կարելի եղաւ ճշդել անոնց մատին ամուսնական մատանիներէն :

Հրդեհի պատասխանատուն է զօրանոցին շարժավարներէն Սէֆէր Սարըթաշ, որ աղէտին դիշերը, ժամը 23·35ին մտած է ննջարան, որու չորս կողմը քար, տանիքն ալ սաճ է եւ ուզած է պէնզինի պիտոնով վառել վառարանը : Բայց պիտոնը ծռած պահուն, դանդաղօրէն այրող վառարանը յանկարծ բոցավառած եւ ձեռքի պիտոնն ալ պայթեցուցած է : Սէֆէր Սարըթաշ բնազդաբար պիտոնը ննջարանին մէջտեղը նետած է : Բոցերը իսկոյն շրջապատած են միակ դուռը ննջարանին, ուր 174 հոգի կը գտնուէր, միւս կողմէ ալ պէնզինի պիտոնը դետնին վրայ պայթելով ահարկու աղէտին պատճառ դարձած են : Բոցերը իսկոյն շրջապատած են տախտակէ մահճակալները եւ բամպակէ անկողինները ու խոր քունէ ընդոստ արթընցող զինուորները խուճապահար զիրար ճզմած են : Քանի մը հոգի փոքր պատուհանէ մը խոյս տուած՝ կրցած են փրկել իրենց կեանքը : Հրդեհին պատասխանատու Սէֆէր Սարըթաշ ալ առանց որեւէ վէրք ստանալու կրցած է խոյս տալ, այժմ բանակատեղիին մէկ խուցին մէջ արգելափակուած : Հինգ ժամուան հրդեհին ընթացքին գայլի վոհմակներ ալ յարձակում գործած են :

Վարչապետ Տէմիրէլ, ընդդիմադիր կուսակցապետ Ինէօնիւ, միւս կուսակցապետները, ընդհ. սպայակոյտի նախագահ Զօրավար Թուրալ ու բազմաթիւ ընկերակցութիւններ ցաւակցական հեռագրեր ղրկած են Գ. բանակի հրամանատար Զօր. Իսէնի :

Այրած զինուորները, 65 հոգի, 25 զինուորական ինքնաշարժերով Եշիլտէրէէն փոխադրուած են Տումլու, տասը քիլոմեթը հեռու : Ճամբու ընթացքին ինքնաշարժներու թափօրին շուրջ բարեւի կեցած էր հետեւակազօրաց գունդը : Թաղումը կատարուեցաւ Տումլուի ձիւնապատ բարձունքին վրայ :

ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ներկայացուցիչը ոչ միայն սերունդի մը, այլ եւ դասակարգի մը՝ որ կը հատնի, ազնուական այն Հայերէն, զորս երբեմնի Պոլի՛սն է ստեղծած, հազուագիւտ դէմք մըն է Պ. Վահան Էսմէրեան :

Իր մէջ կը սիրեմ նախ քաջութիւնը, երբ մեզի կը մօտենայ առանց այն վախին՝ զոր կը մատնեն ոմանք եղինջի արտ մը մտնողի պէս : Իր մէջ կը սիրեմ նաեւ արհամարհանքը, զոր ցոյց կուտայ տարակարծութիւնները թշնամութեանց հասցընողներուն հանդէպ՝ գնահատելով գունաթափ աւանդութեանց տախտակը խորտակող ոգին, — կոչեցէք զայն՝ վերաքննութեան դեւ՝ եթէ կ՚ուզէք, — որ կը գտնուի ճակատին այս կողմը :

Պ. Վահան Էսմէրեան չի վախնար Դաշնակցական խմբագրատուն այցելելէ, ոչ ալ ունի անհամ քերուլտուք մը պատճառող այն ալէրժին, զոր ցոյց կուտան Երեւանէն հասած մտաւորականները, երբ, արտասահմանի մէջ, անցնին Դաշնակցականի մը դրան առջեւէն՝ նոյնիսկ յիսուն մեթր հեռուէն :

Շատ աւելի մեծ առաքինութիւն մը, — գրական հետաքրքրութիւնը խոր է իր մէջ: Ատով է որ ծանօթացած ենք իրարու, կը խօսինք, կը թղթակցինք եւ կապ կը պահենք այսպէս :

Վերջերս քարթ մը ղրկած էր ինծի՝ արձակուրդի իր սիրելի անկիւնէն: Միաժամանակ՝ Ն. Լենաու բանաստեղծին մէկ կարճ քերթուածը, զոր գերմաներէն բընագրէն թարգմաներ է Ֆրանսերէնի, տաղաչափեալ : Գոհար մը երկու քառեակէ բաղկացեալ : Թարգմանութիւնը եւս՝ սքանչելի: Ահաւասիկ .—

CHANTS DE ROSEAU

La nue est basse, tout se voile.
L'averse tombe par gros grain,
Le vent mugit à voix d'airain.
« Fais-voir, lac, tes lueurs d'étoile ! »

Cherchez donc la lumière morte
Au sein de l'étang agité ;
Ton amour rieur m'a quitté.
Seul mon mal profond, je le porte.

N. LENAU

Պ. Վահան Էսմէրեան այս թարգմանութիւնը կատարած է 1935 Մարտ 9ին :

Այնքան դեղեցիկ գտայ այս կտորը, որ ուզեցի, ես ալ իմ կարգիս, թարգմանել հայերէնի՝ իր թարգմանութեան վրայէն.

ԵՐԳՔ ԸՆԴ ԵՂԵԳԱՆ

Ամպերն իջեր են ցած, ծածկած ամէն դի:
Անձրեւն ահա ցորենահատ կը թափի :
Ձա՛յնն է հովին՝ որ կը հնչէ զերթ պղինձ:
«Ցոյց տուր, լճակ, աստեղահոս ցոլքերդ ինձ :

Զո՛ւր է փնտռել լոյսն որ մեռած է հիմա
Խռովահար եւ ալետանջ լճին վրայ ,
Ինչպէս ծիծղուն սէրդ՝ որ մինակ թողուց զիս ,
Խոր ցաւիս հետ, զոր թաղած եմ մէջ սրտիս :

Կը խոստովանիմ թէ շատ հաւատարիմ չէ թարգմանութիւնս: Իր թարգմանութիւնը աւելի դեղեցիկ է, բառերը աւելի քիչ՝ քան իմ թարգմանութեանս մէջ : Բայց ջանացած եմ հաւատարիմ մնալ պատկերներուն եւ մելամաղձոտութեան, որ յատուկ է Լենաուի, որքան ծանօթ է ինծի Ֆրանսերէնի թարգմանուած իր բանաստեղծութեանց ծաղկաքաղէ մը :

Պ. Էսմէրեան, ինծի նուէր ղրկելով այս քերթուածը, որ չկայ իմ ծաղկաքաղիս մէջ, կը դրէ արձակուրդի իր անկիւնէն .

— « Նիկողոս Լենաուի վրայ, վերջերս, կարգացի գերմաներէն գրուած եւ թարգմանուած գիրք մը, որ արժանացած է 100 հազար մառք մրցանակի եւ Փարիզ ալ ազմուկ հանած : Ժամանակին փորձած էի թարգմանել բանաստեղծին մէկ կարճ կտորը, որ կը յիշեցնէ շրջապատիս լըճակները :

Շատեր չեն գիտեր թէ, երբ Ռուսերը նուաճեցին Հունգարիան, 1848ին, Քոսիւթ ու Լենաու դաղթեցին Թուրքիա : Եւ Լենաու բնակեցաւ Պոլիս մինչեւ իր մահը :

Եթէ Սկիւտար բնակեցաւ, կարելի՞ է կարծել թէ կապեր հաստատեց Ճեմարանին հետ, ուր պիտի ուսանէր Պետրոս Դուրեան: Իր «Լճակը» կապ չունի Լամարթինի ծանօթ քերթուածին հետ :

Այս առթիւ ըսեմ որ նշանաւոր այդ դպրոցը այրած է 1850էն ետքը: Իր տեղը ցոյց կուտային «Վանքին պաղը »: Իմ տղայութեանս՝ կար «Ադա պէյին խոնախը», պարտէզին պատին մէկ մասը փլած: Պէրպէրեան գացած ատեննիս (10 տարու), Արմենակ Ալլահվերտիի հետ կամաց մը ներս կը մտնէինք՝ կաղին քաղելու եւ ուտելու համար : Ադա պէյ ծառի մը ետեւ պահուրտած կ՚ըլլար եւ յանկարծ դուրս կը ցատկէր . «Զոճուքլար , օլո՞ւր մու» կը պոռար: Կաս – կարմիր ֆէս մը ունէր գլուխը :

Մայրս շատ կը յանդիմանէր զիս, ըսելով թէ Թուրքի հետ, մանաւանդ պէյի հետ, խաղի չելլուիր: Բայց հայրս կը հանգստացնէր. «Ադա պէյը տէօնմէ հունգարացի փախստական մըն է, մահուան դատապարտուած, վախնալու բան չկայ»:

Եւ Պ. Էսմէրեան, այս յուշերուն վրայ հիմնուելով, կը կարծէ թէ Ադա պէյը մին էր հունգարացի փախստականներէն , հաւանաբար Լենաուն :

Անհրաժեշտ է սրբագրութիւն մը :

Քոսիւթ, մեծ յեղափոխականը , որու կեանքը շատ բան կը խօսի մեզի, ճիշդ է թէ ապաստանած է Թուրքիա 1849 Օգոստոս 17ին, բայց սուլթանը զայն ղրկած է Քէօթահիա, ուր՝ յաջորդ տարի Փետրուարին՝ գացած են կինը, երկու տղաքը և մէկ աղջիկը: Բայց 1851ին, Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան միջամտութեամբ՝ ազատ արձակուած եւ մեկնած Եւրոպա :

Շատ հետաքրքրական է այս յեղափոխականին կեանքը, ազատագրական շարժումներու համար ներշնչման աղբիւր :

Գալով Լենաուին, — արտակարգ բանաստեղծ մը, նախ իրաւաբանութիւն ուսած, յետոյ բժշկութիւն, ի վերջոյ գրականութեան նուիրուած : Երբեք Թուրքիա չէ գացած, սակայն: Մեռած է ոչ թէ Պոլսոյ մէջ, այլ Օպերտէօպլինկի մէջ , Վիէննայի մօտ, 1850 Օգոստոս 22ին, լըման 48 տարեկան: Իսկական անունն է Նեմպշ տէ Շթրահլենաու: Շատ է ճամբորդած, բայց ոչ դէպի Արեւելք, այլ Եւրոպա եւ Ամերիկա: 1844ին Ֆրանք-Ֆորթ կ՚երթար ամուսնանալու, երբ յանկարծ... խենթեցաւ: Եւ առագաստ չը-մտաւ, յիմարանոց մտաւ :

Ծագումով Հունգարացի , մեծ անուն ունի գերմանական գրականութեան պատմութեան մէջ: Շատ սիրուած, իր բանաստեղծութիւնները թարգմանուած են անգլերէնի եւ Ֆրանսերէնի :

Պետրոս Դուրեան ծնած է Լենաուի մահէն մէկ տարի ետքը: Քոսիւթի կ՚ընկերանային , ապահովաբար, բազմաթիւ մտաւորականներ, բայց կը կարծեմ թէ ամուլ փորձ մըն է, ոչ միայն Լենաուի , այլեւ հունգարական գրականութեան ազդեցութիւն որոնել Պոլսոյ մէջ՝ հունգար տարագիրներու քերթողական առուակին հետեւելով : Լճերգութեան պարագան չի կրնար Դուրեանի կապել Լենաուն, ոչ ալ անգլիացի Ուորտսուրթներու դպրոցը (լէյքիսթ):

Առիթ է , այժմ, որ՝ խօսիմ Պ. Վահան Էսմէրեանի մէկ ուրիշ կարեւոր թարգմանութեան մասին :

Հայերէնի թարգմանած է Քոռնէյի վերջին ստեղծագործութիւնը, — Սուրենա:

Քոռնէյ մեզի ծանօթ է մասնաւորաբար իր Պոդիկտոս ողբերգութեամբ: Այս գործը հայերէնի թարգմանած է առաջին անգամ Հիւրմիւզ (1858), տաղաչափեալ , յետոյ Թորգոմ պատրիարք (1935), դարձեալ տաղաչափեալ :

1952 Ապրիլ 28ին հանդիսաւոր ձեւով ներկայացուեցաւ այս գործը Պէյրութի մէջ, ի պատիւ Աղաջանեան կարդինալին, ի ներկայութեան ամէնազգի եւ յորդահոս բազմութեան մը: Հրաչ Քաջարենցն էր կարծեմ (ծածկանունով էր գրուած), որ նկարագրեց այս յաջող եւ փայլուն ներկայացումը, բայց կը դրէր Պոդիկտոս ,— այնպէս որ չեմ գիտեր թէ Թորգոմի՞ թարգմանութիւնն էր ներկայացուածը (Թորգոմ կը դրէ Պոդիկտոս), թէ Հիւրմիւզի թարգմանութիւնը (Հիւրմիւզ կը դրէ Պոլիկտոս):

Պոդիկտոսի նիւթը քաղուած է Հայոց կեանքէն՝ «քրիստոնէութեան արշալոյսին մէջ», հետեւողութեամբ Սուրիոս լատին մատենագրին, (հերոսներուն անունները առնուած են Սուրիոսէն, միայն Սեւերիոսն է որ Քոռնէյ ստեղծած է):

Այս ողբերգութիւնը մեծ անուն չինած է Ֆրանսական թատրոնի պատմութեան մէջ: Բազմիցս ներկայացուած նախ արքունիքի մէջ: Օփերայի վերածուած Տոնիծեթթիի կողմէ, յետոյ Կունոյի կողմէ: Թինէլ եւ Տիւքա եւս ունին մասնանուագներ :

Քոռնէյ ունի ուրիշ ողբերգութիւն մը եւս, Հայոց անուան կապուած ,— Նիկոմիդէս, զոր հայերէնի թարգմանած է Հ. Գրիգոր Ճէլալեան (1902):

Քոռնէյ ունի երրորդ գործ մը եւս, Հայոց անուան կապուած ,— Սուրենա : Այս գործն է որ Պ. Վահան Էսմէրեան թարգմանած է հայերէնի :

Քոռնէյի վերջին ստեղծագործութիւնն է ատիկա: Գլխաւոր հերոսուհին է Եւրիդիկէ, աղջիկը Հայոց Արտաւազդ թագաւորին, որ կը համարուի «մին Քոռնէյի թատրոնին ամէնէն փառաշուք կիներէն»: Հայ կնոջ ամէնէն պանծալի տիպարը :

Այս գործը հայերէնի թարգմանուած չէր մինչեւ այժմ՝ որքան գիտեմ: Պ. Վահան Էսմէրեան զայն թարգմանած է եւ պատրաստ է յանձնելու ռեւէ հրատարակիչի՝ առանց թարգմանիչի իրաւունք պահանջելու :

Քոռնէյ այս գործին մէջ դրած է իր տաղանդին հասունութիւնը՝ ներկայացնելով հայ կինը նկարագրի ցայտուն ու շատ տպաւորիչ գիծերու մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՃԱՆԱՊԱՐՀ ՍՐՏԻ ՄԻՋՈՎ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

Ընթերցողի սեղանի վրայ է Վահագն Դաւթեանի «Գինու երգը» նոր ժողովածուն: Այստեղ տպուած բոլոր գործերն առաջին անգամ են լոյս տեսնում առանձին գրքով : Վահագն Դաւթեանը նորից եւ նորից հաստատում է իր բանաստեղծութեան գերն ու տեղը մեր նորագոյն չափածոյ գրարուեստում, շարունակելով եւ կատարելագործելով հայ քնարերգութեան աղնիւ աւանդոյթները: Այս գրքով նա ապացուցում է, որ լիարիւն կեանքով ապրող իսկական բանաստեղծի համար մեր հին հողագունդը նրա հետ նորից է ծնւում եւ այն, ինչ մենք կոչում ենք նորարարութիւն, նրա արեան մէջ է:

Գիրքը բացւում է «Գինու երգը» բանաստեղծութիւնների շողշողուն շարքով : Յայտնի է, որ մեր քերթողական արուես-

ԹՈՒՐՔԻԱ, 1965

Բայց ինչ կարող էինք մենք տեսնել՝ հատուկենտ ճրագներ եւ հատուկենտ աւերակներ, որ կորչում են աւերակների մէջ: Բայց մի տեղ ... եւ դնացքը կանգնեց, եւ լուսինն էր պարզ ու թափանցիկ: Լեռը ճեղքուած էր, իսկ բարձունքում հրաշքով կենդանի էին մնացել երկու պատ : Ամէն մէկը՝ ճեղքուած լերան մի կողմում : Եկեղեցո՞ւ պատ էր, բերդի՞, թէ տան ... Մութի մէջ քարերը ձուլուել էին իրար եւ յանկարծ այդ պատերը ինձ երկինք մեկնուած ձեռքեր են թւում :

(... Գուցէ պարզապէս դիշեր էր, իսկ իմ միտքը լարուած էր, միացուած մեր անըմբռնելի ճակատագրի ելեկտրական հոսանքին, որ խորհրդանշաններ է ծընում): Վերադարձի ճանապարհին, երբ ես նորից տեսայ այդ պատկերը, պարզուեց, որ լեռը իրօք ճեղքուած էր, որ վերեւում իրօք Հայոց եկեղեցու երկու պատն էր կանգուն մնացած, կամ գուցէ երկու ձեռք՝ քարացած աշխարհի անտարբերութիւնից :

Գնացքը շարունակում էր ուղին :

Մենք չէինք նկատել, որ անցել ենք Սարիղամիշը , չէինք նկատել նրա հրաշք անտառները. անտառում լոյս էլ չկար , քաղաքում էլ ...

Գնացքը ...

Ինչ որ տեղ նորից աւերակներ, այս անգամ հաստատ՝ բերդապարիսպ, երեք շարքով, իսկ վերեւում թրքական դրօշակ :

Եւ յանկարծ ...

Ինչ որ տեղ վերջանում է դիշերուայ սահմանը : Յանկարծ ուրուագծւում են դիմացի լեռների կատարները, յանկարծ լեռները բաժանւում են երկնքից , որովհետեւ երկինքը լուսաւորւում է : Արեւ , այնումանայնիւ կայ: Քիչ, բայց կայ : Ես իմ կեանքում երբեք չեմ տեսել նման արշալոյս : Կամ գուցէ պարզապէս սովորական արշալոյս էր, միայն թէ լեռները, ոչ շատ հնում, կոչուել Հայկական Տաւրոս, իսկ դնացքը մտնում էր Էրզրում , որ նոյնն է՝ իսկ հայերէն Կարին :

Էրզրումը դեռ քնած էր: Կայարանի հրապարակում արթուն էին մի քանի կառք եւ մի քանի ոստիկան: Մեզ ուղեկցող ոստիկանը այստեղ փոխուեց : Նոյն տեղը նստեց ուրիշ մէկը, որը նոյնպէս ծխախոտ էր առաջարկում եւ բոպէն մէկ հարցնում. « «ծարաւ հօ չէ՞ք»: Ծարաւ ... ինչ պատասխանեմ: Ես նայում եմ նրա աչքերի խորքը եւ դա նոյնն էր, ինչ որ նայել վակոնի լուսամուտից՝ դիշերուայ մթութեան մէջ ...

Էրզրումը մենք տեսանք դնացքի լուսամուտից : (Վերադարձի ճանապարհին մի կէս ժամի չափ ես թափառեցի կայարանի հրապարակում , մէկ երկու փողոց մըտայ): Որեւէ տպաւորութիւն դժուար է հիմա թղթին տալ : Որոշ բաներ մեզ պատմեց ջահել մի թրքուհի, Փերիխանը, որ դնացք նստեց Էրզրումից. «Մեծ քաղաք է, 135 – 140·000 , Հետաքրքիր յուշարձաններ կան, դեռ բիւզանդական ժամանակներից »: «Ուրիշ ի՞նչ ժողովուրդների յուշարձան կայ »,— հարցնում եմ: «Ուրի՞շ, — նա նայում է ինձ,— թրքական»: Ես զարմանքով նկատում եմ դնացքի պատուհանից , որ աւերակ, կիսաքանդ են նաեւ այն զօրանոցները , որ Ռուսներն են կառուցել առաջին համաշխարհային պատերազմից առաջ: Այդ տիպի զօրանոցներ Ռուսները կառուցել էին նաեւ Ալեքսանդրապոլում եւ Կարսում : Կարսում նոյնպէս քանդուած են :

Ահա եւ Երզնկան :

Այստեղ, այս կայարանից գուցէ մի քըսան, երեսուն մեթր հեռու ծնուել է Կոստանդին Երզնկացին՝ երգեր է գրել սիրոյ, մարդու, մաքրութեան մասին : Այս հողի վրայ : Ես իջնում եմ կառամատոյցի մայթին, գրպանումս շօշափում Երեւանից բերած մեխակը: Գուցէ այս հողին դնեմ, որից ծլել է Կոստանդինի սիրտը՝ բարութեամբ եւ դեղեցկութեամբ լիքը, գուցէ... կառամատոյցում, իմ շուրջը ժխոր է, ճիչ, վայնասուն : Վազում են, հրում, թերթ, հաց, ջուր ծախում :

Առաւօտուայ մաքրութեան միջով սողում է դնացքը : Իւրաքանչիւր 5 – 10 բոպէն մէկ մենք ստիպուած ենք լինում փակել լուսամուտները, քանի որ մտնում ենք փապուղիներ: Շոգեքարշի ծուխը լցւում է մեր աչքերը, ականջները, նըստում մեր ուտելիքի , հագուստների վրայ : Փապուղիներ, փապուղիներ , ինձ սուլթանական Թուրքիայի պատմութեան մռայլ ուղիներն են թւում դրանք : Յետոյ մեր դնացքը ,այնուամենայնիւ, դուրս ենք գալիս արեւի, կապոյտի, մաքրութեան մէջ: Գնացքը դուրս է գալիս ...

Իսկ ճանապարհին նոյն խղճուկ գիւղերն են: Կաւաշէն, ցածլիկ տներ, աթարի դէզեր, ցեխ : Մի տեղ կալ են անում, մի տեղ աշնանավար՝ նախնադարեան գութանով, որին էշ է լծուած : Ոչ մի շէնք, որ նման լինի դպրոցի, թրքական տուեալներով՝ լրիւ անդրագէտ է գիւղացիութեան 90 տոկոսը , 16 հազար գիւղում դպրոց ընդհանրապէս չկայ : Բայց ամէն տեղ՝ մինարէթներ կան, միակ շինութիւնները, որ ստուեր ունեն, տները հազիւ են բարձրանում հողից :

Եւ հարիւրաւոր քիլոմեթրեր ձգուող այդ խղճուկ տեսարանի վրայ՝ մեր դընացքին ձեռքով անող երեխաները :

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(3 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՍ

Ես մարտադաշտում կռուող մի զինուոր,
Դու քերդ՝ ինձ համար :
Ես մուք կածանում ճամբորդ մեհեաւոր,
Դու լոյս՝ ինձ համար :
Ես ձմրան գրկում ձիւնի մի փաթիլ,
Դու հուր՝ ինձ համար :
Ես ամպի շրթից ծնուած մի կաթիլ,
Դու ծով՝ ինձ համար :
Մա՛յր իմ, հայրենիք, դու ամենամայր
Ցաւերդ՝ ինձ համար :

Այնպէս սիրիր, որ ֆո սիրուց
Վարդեր բացուեն :
Այնպէս այրուիր, որ ֆո բոցից
Աստղեր ծնուեն :
Այնպէս ապրիր, որ զարդարես
Հազար մի կեանք :
Այնպէս մեռիր, որ չափսոսաս
Արիւնդ քանկ :

ՋԱՒԷՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՀԱՒԸ
Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԲԱԺՆԵՆ

(ԺՈՂ. ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Ժամանակին մարդուն մէկը իր հարբուխովը կը կօրնդնէ եւ յետին աստիճան կ'աղքատանայ : Մէկ հաւ միայն կը մնայ իր ունեցածէն :

Կ'ըսէ մօրը.— Մայրիկ, մենք անօթի պիտի մեռնինք, մէկ հաւը մեզ ի՞նչպէս պիտի կշտացնէ :

— Որդի՛, կ'ըսէ մայրը, դուն դիտես, բրէ՝ ինչպէս որ կ'ուզես :

— Մայրիկ, կ'ըսէ տղան, բէր սա հաւը եփէ, ղազն տանիմ թագաւորին, թերեւս փոխարէնն բան մը կուտայ :

Մայրը կ'եփէ, հաւը ղլուխով կ'եփէ : Պայուսակին մէջ դրած՝ տղան կ'առնէ եփած հաւը եւ կ'երթայ թագաւորին մօտ :

Կը տեսնէ որ թագաւորը բազմեր է դահլին վրայ, մէկ նախարար մէկ կողմը, մէկ նախարար ալ միւս կողմը :

Կը խոնարհի թագաւորին առջեւ, հաւն ալ կը դնէ թագաւորին առջեւ :

Թագաւորը կ'ըսէ.— Այդ ի՞նչ է որ բերած ես :

Մարդը կը պատասխանէ.— Թագաւորը ապրած մնայ, ձեզի նուէր եմ բերեր :

— Էհ, կ'ըսէ թագաւորը, բերած նուէրդ դուն ձեռքովդ բաժնէ, տեսնենք :

Մարդը բերած հաւին ղլուխը կը կտրէ, ղազն կուտայ թագաւորին : Մէկ թեւը կուտայ մէկ նախարարին : Մէկ թեւը կուտայ միւս նախարարին : Հաւին մարմինն ալ կը նետէ իր պայուսակին մէջ :

— Ի՞նչ ըրիր, կ'ըսէ թագաւորը, բերած նուէրդ հետդ ե՞ա կը տանիս, ըսինք՝ արդարօրէն բաժնէ՛ :

Մարդը կ'ըսէ.— Բաժնեցի :

Թագաւորը կ'ըսէ.— Ի՞նչպէս բաժնեցիր, ամբողջը քեզի պահեցիր :

Մարդը կը պատասխանէ.— Ապրած մընայ թագաւորը : Թագաւորը որ կ'ապրի՝ ղլուխը կը նկատուի : Ղլուխը տուի ձեզի : Նախարարները որ կան, ձեր թեւերն են : Թեւերն ալ անոնց տուի : Մենք ալ որ կ'ապրինք, ձեր ժողովուրդը՝ ձեր մարմինն ենք. հաւին մարմինն ալ ես առի, որ ես եւ մայրս ուտենք, «քէյֆ» ընենք թագաւորին աղօթք ընենք :

Թագաւորը կը հանէ ափ մը ոսկի կուտայ ու կ'ըսէ.— Ապրի՛ս, արժանի ես :

Մարդը ճամբան ոսկին ձեռքը խաղալէն կ'երթայ ուրախ ղուարթ :

Գիւղապետը կը հանդիպի ու կ'ըսէ ինքնիրեն.

— Ասենց մարդուն ձեռքը այսքան ղրամ ո՞ւրկէ է որ հաւը կը խաղայ :

Կը մօտենայ ու կ'ըսէ.

— Բարեւ, եղբայր :

Մարդը կ'ըսէ.

— Աստուծոյ բարին :

Գիւղապետը կ'ըսէ.— Այդքան ղրամը ուրկէ՞ է որ հաւը կը խաղաս, դեռին կը թափես, տղայ :

Մարդը կ'ըսէ.— Ադա՛ ջան, հաւ մը ունէի, եփեցի, տարի թագաւորին տուի, նուէր առի :

Գիւղապետը կ'անցնի, կ'երթայ : Ինքն իրեն կ'ըսէ.— Թէ որ այսպէս է, ես սադ մը եփեմ, տանիմ, աւելին կ'առնեմ :

Կ'ելլէ սադ մը կ'եփէ, յաջորդ օրը կը տանի թագաւորին :

Թագաւորը նստած էր իր տեղը, մէկ նախարար մէկ կողմը, մէկ նախարար միւս կողմը :

Մարդը խոնարհութիւն կ'ընէ, եփած սադը կը դնէ թագաւորին առջեւ :

— Այդ ի՞նչ ես բերեր, կ'ըսէ թագաւորը :

Գիւղապետը կ'ըսէ.— Թագաւորը ապրած ըլլայ, ընծայ եմ բերեր ձեզի :

— Էհ, կ'ըսէ թագաւորը, բերած նուէրդ բաժնէ :

Մարդը կ'ամչնայ, ետ կը քաշուի, չի կրնար :

Թագաւորը կ'ըսէ.— Ո՞ւր է երէկուան մարդը, կանչեցէք, թող դայ : Այս մարդը բաժնել չի գիտեր :

Կ'երթան այդ աղքատը կը կանչեն, ղազն կը բերեն պալատ :

Թագաւորը կ'ըսէ.— Այս մարդը նուէրը բերեր, չի կրնար բաժնել, առ ղազն բաժնէ :

Աղքատ մարդը կը կտրէ, սադին ղլուխը կուտայ թագաւորին, մէկ թեւը կուտայ մէկ նախարարին, մէկ թեւը կուտայ միւս նախարարին : Մարմինն ալ կը նետէ իր պայուսակին մէջ :

Թագաւորը կ'ըսէ.— Ի՞նչ ըրիր, քեզի ըսինք որ բաժնես արդարօրէն :

Մարդը կ'ըսէ.— Բաժնեցի :

Թագաւորը կ'ըսէ.— Ի՞նչպէս թէ բաժնեցիր, ըսէ, լսենք :

Մարդը կ'ըսէ.— Մեր թագաւորը որ կայ՝ մեր ղլուխն է, ղլուխը տուի թագաւորին : Նախարարները ալ որ կան, ձեր թեւերն են, թեւերը անոնց տուի : Մենք ալ որ կանք, ձեր մարմինն ենք : Կը տանիմ ասիկա որ ես եւ մայրս ուտենք, թագաւորին աղօթք ընենք :

Թագաւորը կ'ըսէ.— Հապա այս սադ բերողին բաժին չհանեցիր :

Մարդը կ'ըսէ.— Անոր քառասուն մարդակ զարկէք, իր բաժինն ալ այդ է : Ես աղքատ մը՝ հաց չունէի, ուտելիք չունէի, ըսի՝ բան մը տանիմ թագաւորին, որ ինծի ծախսելու վրդ տայ : Այս մարդը հարուստ է, վաճառական է, իրեն ի՞նչ կը պակսի որ եփած սադ կը բերէ մեր թագաւորին : Թագաւորը կարօ՞տ է իր սադին : Անոր իրաւունքը քառասուն մարակ է, զարկէք, զարկէք, մինչեւ որ սպրի պէս ճչայ :

Թագաւորը բուռ մը ոսկի եւս կուտայ այս մարդուն քառասուն մարակ ալ կը զարնէ գիւղապետին եւ զայն դուրս կը նետէ պալատէն :

Պատմեց՝

ՎԱՆԵՑԻ ԾԵՐՈՒԿԸ

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Գահաժառանգը, ամէն եղանակի, սովորութիւն ունէր մէկ երկու անգամ հոն երթալու, եւ փոքրաթիւ մտերիմներ որսի կը հրաւիրէր Շթէգլէնպէրկի եւ Լաուէնպէրկի անտառներուն մէջ ու ճաշարանին կարակներու այն հետաքրքրաշարժ երկայնքին վրայ որ ծանօթ է Թէնֆէլտ մասուէր կամ սատանի պատ անունով :

Մի քանի առաւօտ երէներ կը զանուէին, մանաւանդ Նէօյէ Շէնքէի նկարագեղ եւ անտառուտ չրջանը, Զուտէրօտի մօտերը : Իշխանին հիւրերը Պերլինի մէջ հանրածանօթ հինգ պինուրականներ էին, ա՛ ննոց մէջ կը զանուէր նաեւ անտառներու ընդհանուր տնօրէն բժիշկ Ցայլինկ եւ հեծելազօրքի ընդհանուր եւ վարժի քննիչ Ֆօն Օէլըդէն, որ զօրապետի տեղակալի աստիճան ունէր : Քանի մը տարիներէ ի վեր զօրավարը եւ Ցայլինկ մտերիմ բարեկամներ էին : Ցայլինկ ամէն տարի Պերլինի մէջ կը հանդիպէր Ֆօն Օէլըդէնի հետ, որ ամէն տարի Պերլին կ'երթար զինուորական գործերու համար : Ցայլինկ ամէն տարի Ֆօն Օէլըդէնի հետ կ'երթար Շթէգլէնպէրկի եւ Լաուէնպէրկի անտառները, ուր զօրավարը կը հրաւիրէր զինքը որսի :

Ցայլինկ ամէն տարի կը զարմանար, որ Ֆօն Օէլըդէնի հետ կ'երթար նաեւ Ֆրանսիոյ դեսպանը, նրա «Բարալիկ աղջիկը» եւ աղջկայ սիրած տղան : Սակայն մի զարմանալի ուժով վհատող Դաւթեանի զրչի տակ «մարդացած է» նկարագրուած աղջ բնաչխարհը, այստեղ արտօյտը «կախ-ւում է» արեւի ճառագայթից, դաշտը ոտներ ունի, վագրերը «թուղ մանուկներ» են, իսկ մեղուները ... մեղուները՝ «փոքրիկ ասպետներ», որոնք ծաղկումի լուրն առնելով, եկել են եւ իրենց նեռում են բայերի մէջ... այստեղ ծառը երգում է, եւ նրա երգից ջրերը հեկեկում են, իսկ «Քարը լալիս է անձայն», անպատուղ չի ուռերը պարզում են իրենց ազահ ճեռքերը եւ խոնարհ վազի արեւը կորչում, ու դեռ՝ վազն է լալիս այգում, լալիս ուլուլիւ, ուլուլիւ,

Ինչպէս աղջիկները հարսնացուից առաջ :

Բնութեան երեւոյթները «մարդացնելու» այս «արարչութիւնն» իր չգերազանցուած արտայայտութիւնն է դեռ «Գարնան անձրեւ» ընդամէնը տասնեւվեց տարնոց բանաստեղծութեան մէջ : Ի՞նչ է պատահել, սովորական մի բան՝ ամպերը որոտում են, «խոփի չեղբի» նման չորում է կայծակը, պարզ է, յորդառատ անձրեւ է տեղալու, այստեղից էլ սկսում է կարդանքը .

... Նշենին ահից դողաց, ի՞նչ անի
ճերմակ շորով,
Իր ճերմակ, իր նոր շորով ո՞ւր փախչի
այս ամպրոպից :

Ահաղնանում է ամպրոպը, ապատամբում, ամպերում զարկւում են լոյսն ու խաւարը եւ ահա՝ «անձրեւի մի խոշոր մի չիթ չոլալով հողը չանթեց» եւ սկսում է «մի ցնծուն տեղատարափ» : Տեղում է անձրեւը «որպէս չնորհ» , «որպէս մաղթանք», իսկ նշենին՝

... Նշենին ծնկների մէջ իր ճերմակ
շորը պահած,
Անձրեւին տուեց իրեն, եւ անձրեւն, ախ,
շատ էր տաք :

Իսկ յետոյ, ի՞նչ պատահեց յետոյ .— «արեւ եղաւ, հեղեղներ անցան ձորով», «օդը յագեցած է» կայծակի «լոյսի, հողի բոյրով, իսկ

Նշենին արեւի տակ մխում էր իր թաց
շորով
Ու ժպտում, ժպտում էր լուռ արբունիի
բաղցր դողից :—

Եքեղ, կախարդական այս քնարական աշխարհի արարիչ քանքարաւոր բանաստեղծին չի կարելի չվերագրաձնել «Գինու երգը» չարքի եղբայրակից իր իսկ տողերը.

Օրհնեալ լինի քող յաւէտ նա՝ ով
սրտից իր փխրուն
երգ ու գինի է ֆառում ու շնորհում
աշխարհին :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

«ԾԱՌԱՉ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

մի ցնծագ մեծութիւններից մէկը՝ եղերամայր Դանիէլ Վարուժանը, ծրագրել էր «Հային երգը» աւարտել, յետոյ գրել «Գինիի երգը» : Անկատար մնաց մեծ բանաստեղծի խղճը, թուրքական եաթաղանը խլեց մեղնից բանաստեղծին եւ նրա հետ մի ամբողջ բանաստեղծական աշխարհ, որի անունն էր Դանիէլ Վարուժան : Զգրուեց «Գինիի երգը» եւ չուրջ կէս դար յետոյ միայն աշխարհ եկաւ հին գինու նոր երգաչարը՝ Վահագն Դաւթեանի առորագրութեամբ : Դժուար թէ մեր բանաստեղծութիւններից որեւէ մէկը կարողանար կատարել այն, ինչ փայլուն կերպով յաջողուել է Վահագն Դաւթեան նին, այս յաջողութեան գաղտնիքներից մէկն այն է, որ մեր ժամանակակից բանաստեղծներից ոչ մէկի մօտ (որոնք մեծացել են Արարատի աստուերի եւ լոյսի տակ) չի կարելի նկատել արեւմտահայ բանաստեղծական մտածողութեան նշոյլները, այն, ինչ գոյութիւն ունի Դաւթեանի բանաստեղծական արեան մէջ, այսպէս.

Օ՛, ինչ բաղցր է երբեմն խաւնուիլ
Էութեամբ
Այդ սրբագոյն վաստակին :

Վարուժանեան բնաբանով, Ախթակի բնում ծնուած, Եփրատին կարօտող ու Եփրատը երազի պէս յիշող բանաստեղծին իր ողջ էութեամբ խաւնուել է երգուած հայի եւ դեռ չերգուած գինու «սրբազոյն վաստակին » : Եւ յիրաւի՝

... Ու լո՛յս, ու լո՛յս է եղել, ամռան
լոյսն է վարարել
Եւ կաթել է շիթ առ շիթ տաք սրտի
մէջ ողկոյզի,
Կարասների մէջ կաւէ յետոյ ծնուդ է
առել
Գինին՝ աղջիկը լոյսի ...
(ԱՅԳԵՊԱՆԸ)

Այս է, ինչ կոչւում է արեւմտահայ բանաստեղծական մտածողութիւն, այս մտածողութեան ոչ արտաքին, այլ ներքին չափազով են չողչողում Վահագն Դաւթեանի առեղծագործութիւնները ու յատկապէս «Գինու երգը» երգաչարը : Թարմութեամբ, յուզականութեամբ եւ բանաստեղծական գիւտերով հարուստ երկը տասնեակ օրակներից բաղկացած այս ոսկէ չղթան Վահագն Դաւթեանի եւ ընդհանրապէս մեր քնարերգութեան վերջին տարիների փայլուն նուաճումներից է : Բանաստեղծը փառում է ընթերցողի առաջ հայրենի բնաչխարհի գեղեցկութիւնը՝ խաղողի այգիների գունեղ բնանկարը՝ կախարդական մի կտաւ, որի վրայ երդում ու չնչում են գարնան, ամռան եւ աշնան չոայլ գոյները :

Թաւերական լեզուով ասած՝ «Գինու երգը» երգաչարում գոյութիւն ունեն երեք «գործող անձինք», այստեղ իր ողջ հասակով կանգնած է «սպիտակ արարիչ» այգեպանը, նրա «Բարալիկ աղջիկը » եւ աղջկայ սիրած տղան : Սակայն մի զարմանալի ուժով վհատող Դաւթեանի գրչի տակ «մարդացած է » նկարագրուած աղջ բնաչխարհը, այստեղ արտօյտը «կախ-ւում է» արեւի ճառագայթից, դաշտը ոտներ ունի, վագրերը «թուղ մանուկներ » են, իսկ մեղուները ... մեղուները՝ «փոքրիկ ասպետներ», որոնք ծաղկումի լուրն առնելով, եկել են եւ իրենց նեռում են բայերի մէջ... այստեղ ծառը երգում է, եւ նրա երգից ջրերը հեկեկում են, իսկ « Քարը լալիս է անձայն», անպատուղ չի ուռերը պարզում են իրենց ազահ ճեռքերը եւ խոնարհ վազի արեւը կորչում, ու դեռ՝ վազն է լալիս այգում, լալիս ուլուլիւ, ուլուլիւ,

Ինչպէս աղջիկները հարսնացուից առաջ :

Բնութեան երեւոյթները «մարդացնելու» այս «արարչութիւնն» իր չգերազանցուած արտայայտութիւնն է դեռ «Գարնան անձրեւ» ընդամէնը տասնեւվեց տարնոց բանաստեղծութեան մէջ : Ի՞նչ է պատահել, սովորական մի բան՝ ամպերը որոտում են, «խոփի չեղբի» նման չորում է կայծակը, պարզ է, յորդառատ անձրեւ է տեղալու, այստեղից էլ սկսում է կարդանքը .

... Նշենին ահից դողաց, ի՞նչ անի
ճերմակ շորով,
Իր ճերմակ, իր նոր շորով ո՞ւր փախչի
այս ամպրոպից :

Ահաղնանում է ամպրոպը, ապատամբում, ամպերում զարկւում են լոյսն ու խաւարը եւ ահա՝ «անձրեւի մի խոշոր մի չիթ չոլալով հողը չանթեց» եւ սկսում է «մի ցնծուն տեղատարափ» : Տեղում է անձրեւը «որպէս չնորհ» , «որպէս մաղթանք», իսկ նշենին՝

... Նշենին ծնկների մէջ իր ճերմակ
շորը պահած,
Անձրեւին տուեց իրեն, եւ անձրեւն, ախ,
շատ էր տաք :

Իսկ յետոյ, ի՞նչ պատահեց յետոյ .— «արեւ եղաւ, հեղեղներ անցան ձորով», «օդը յագեցած է» կայծակի «լոյսի, հողի բոյրով, իսկ

Նշենին արեւի տակ մխում էր իր թաց
շորով
Ու ժպտում, ժպտում էր լուռ արբունիի
բաղցր դողից :—

Եքեղ, կախարդական այս քնարական աշխարհի արարիչ քանքարաւոր բանաստեղծին չի կարելի չվերագրաձնել «Գինու երգը» չարքի եղբայրակից իր իսկ տողերը.

Օրհնեալ լինի քող յաւէտ նա՝ ով
սրտից իր փխրուն
երգ ու գինի է ֆառում ու շնորհում
աշխարհին :

ՈՒԻԼԵԼՄ ԼԸ ՔԻՕ

(Շար.)

Հինգշաբթի օրուան թիւէն (Դեկտ. 15) սկսեալ թերթօճին թիւը սխալ է: Յաջորդաբար պէտք է ըլլայ 62, 63, 64(տպուած է 94, 95, 96):

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ԾԱՌԱՉ»Ը

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գամեր Գաբամաճեան, Պ. Պետրոս Արսլանկիւլեանի ցաւալի մահուան առթիւ, կը նուիրեն հարիւր Ֆրանք, եկեղեցւոյ զմրէթի նորոգութեան : Նոյն առթիւ, Պ. Համազասպ Աչճեան կը նուիրէ յիսուն Ֆրանք, եկեղեցւոյ զմրէթի նորոգութեան համար : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԾԱՌԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ ընտանիք մը, երկու զաւակով, ծառայ մը կը փնտռէ : Բնակութիւն, ուտելիք եւ 500 Ֆրանք ամսական :

Ներկայանալ՝

MAISON ALTOUN
200, Rue St-Denis, PARIS

ՄԱՐՍԷՅԼ *ՄԱՐՍԷՅԼ*

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեանը Ամանորի աւանդական տօնածառը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին (Հայկական Ծնունդի) Կիրակի ցերեկէն ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, 105 Ավընիւ տէ Շարթրէօ, սալոն Կիրամանի չքեղ սրահներուն մէջ :

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն ջանալ այժմէն ապահովել մուտքը եւ սեղանը դիմելով վարչական անդամներուն, ի մասնաւորի Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Ասլանի (դերձակ) 15 Ռիւ Կրանտ Առմէ : Հեռ. 62– 60 – 03 :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՓՆՏՌԷՔ

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

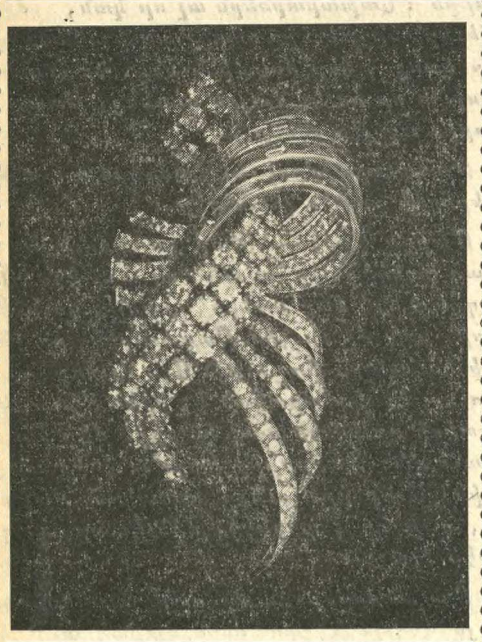

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան : Ինպաստ Կրթ. գործին :

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Քօնկրէի չքեղ սրահին մէջ : Նուագախումբ ԿԻ ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ :

Մանրամասնութեանց համար դիմել :—
Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60–82–17 :
Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52–23–39 :
Ներկիզեան Կարապետ, հեռ. 72–81–19 :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24
Ամպասատէօրի *սրահին մէջ*
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30*ին* :
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի օրացոյցները երկու Կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով :

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն :

Ստանալու համար դիմել Ազգային Առաջնորդարան,

3 ՐԻՒ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Հայ ընտանիքի մը մօտ, Փարիզի 16րդ թաղամասին մէջ սենեակ մը վարձու է, բոլոր յարմարութիւններով, առանձին օրիորդի կամ տիկնոջ մը համար : Դիմել «Յառաջ»ի :

ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. ՏԷՐ–ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Գին՝ 5 Ֆրանք
Ստանալու համար դիմել՝
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի
1967Ի ՕՐԱՑՈՅՑԸ
Գին 3 ֆրանք, դիմել տեղական վարչութիւններուն, *Հայախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութեան :*

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 1967Ի

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔՈՎ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԷՋԵՐՈՎ

Ստանալու համար դիմել՝
Mr. HOVSEPIAN G., 51 Boul. Grands-Pins — 13 - MARSEILLE (10e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ չրջաններու համար, կը գտնուին հետեւեալ ընկերներուն մօտ.— ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ Ընկ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ, ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Ընկ. ՈՒԼՈՒՍԵԱՆ Խ., ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ, Յ. ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆ, ԼԷ ԶԷՅԿԱԼԱՏ՝ ՍՈՒԳԻԱՍԵԱՆ Մ. ԼԱՓՈՄ–ՎԱԼՊԱՐԵԼ, Մ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ, ՍԷՆԹ – ՄԱՐԿՐԻՏ, ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՍԷՆ – ԼՈՒ, Ս. ԳԻՆՈՍԵԱՆ, ՊՕՄՈՆ, Ա. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ : ԷՔՍ՝ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, ԿԱՐՏԱՆ՝ Նափոլէոն ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՀԱՅ ԱԶԳ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՐԳԱՊՆԱԿԸ

Թիւ 20181 — VOGUE

« ARMENIE LEGENDAIRE »

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ**

Երգչախումբ, մեներգ եւ խմբերգ (45 *վայրկեան*) 30 cm
ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՇՔԵՂ ԿՈՂՔՈՎ

Բովանդակութիւն.— ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ *դիւցազներգութենէն երկու պատկեր*

1. Առիւծ Մհերը, 2. Դաւիթ Ջիաւոր, 3. Հայաստան երկիր դրախտավայր, 4. Անդրանիկ (*իբրեւ արծիւ*), 5. Վասպուրական, 6. Զէյթուն, 7. Արարատեան հովիտը, 8. Քեամանչա, 9. Պլպուլի հիդ (*Սայաթ Նովա*). 10. Դաշտային պար, 11. Գեղջկուհին, 12. Շուշիկ

Երգարանով միասին ստանալու համար դիմել՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
14, Rue Petit Paris (19e), Tél. : BOT. 99-22 ou 15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)
Գին՝ 30 Ֆր. (գաւառներու համար առաքում Contre Remboursement

Նախկին երգապնակները.— Թիւ 20103 *ժող. երաժշտութիւն*) 20136 (Arménie) 20157 (Reflets d'Arménie), 20162 (Arménie Immortelle), 20167 (Promenade en Arménie), 20172 Soirée Arménienne, 10016 (*Իրիս Պիւլպիւլեան*) 20176 *Սէնֆոնիք մեծ երաժշտութիւն :*

Կրօնական.— 20114 *Եկմալեան Պատարագ*, 20150 *Կոմիտասեան Պատարագ*, 20169 *եւ* 20175 *եկեղեցական երգեր* (*երգչախումբ եւ երգեհոն*)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
20 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10792

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.792

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

(ԸՍՏ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐՈՒ)

Դ.

Իտալիա՝ 1500 Հայ, հինգ դպրոց եւ 150 աշակերտ :

Այստեղ ալ Հայերու թիւը չափազանցուած կը թուի : Ամէնէն հայաշատ քաղաքը Միլանոն է, ուր կը բնակին շուրջ 400 Հայեր : Իբրեւ դպրոց ունինք Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը, Ս. Ղազարի դպրեվանքը եւ Հռոմի Լեւոնեան դպրանոցը եւ Հռոմի Մխիթարեան դպրեվանքը :

Իրան՝ 200·000 Հայ, 57 դպրոց եւ քսան հազար աշակերտ :

Կը կարծենք թէ կէս առ կէս պէտք է զեղչել այս թուանշանները : Ատլասի եւ Հ. Գրիգորեանի համաձայն՝ Իրանահայերու թիւն է 120·000, ինչ որ աւելի մօտ է ճշմարտութեան : Դպրոցներու եւ աշակերտներու թիւերն ալ չափազանցուած են :

Իրաք՝ երեսուն հազար Հայ, չորս դպրոց եւ երեք հազար աշակերտ : Կէս առ կէս զեղչել բնակչութեան եւ աշակերտներու թիւերը :

Լիբանան՝ 180 հազար Հայ, 70 դպրոց եւ 22 հազար աշակերտ :

Այստեղ ալ թուանշանները շատ ուռեցուած են : Ճիշդ է, որ Պաղեստինէն եւ Եգիպտոսէն շատ Հայեր գացած են Լիբանան վերջին երկու տասնեակ տարիներու ընթացքին, սակայն միւս կողմէ հազարաւորներ ներգաղթած են Հայաստան, ուրիշներ արտագաղթած՝ դէպի հեռաւոր հորիզոններ : Համեմատութիւնը մնացած է նոյնը :

Աւելի ճշգրիտ են Ատլասի եւ Հ. Գրիգորեանի տուած թիւերը, — 100,000 հոգի : Պէտք է զեղչել նաեւ դպրոցներու թիւը :

Կիպրոս՝ 3500 Հայ, հինգ դպրոց եւ հազար աշակերտ :

1954ի դէպքերէն ի վեր մեծապէս պահուած է Կիպրահայերու թիւը : Շատեր արտագաղթած են Անգլիա, Ամերիկա ու Քանատա, որոշ թիւով ալ ներգաղթած Հայաստան : Ներկայիս շուրջ երկու հազար Հայեր մնացած են կղզիին մէջ :

Հնդկաստան՝ 800 Հայ, մէկ դպրոց եւ 125 աշակերտ :

Դպրոցը Կալկաթայի մարդասիրական ճեմարանն է : Հայերու ճշգրիտ թիւը կարելի չէ ստուգել, շատ ցրուած են :

Յորդանան՝ տասը հազար Հայ, չորս դպրոց եւ հազար աշակերտ :

Հայերը մեծ մասամբ կը բնակին հին Երուսաղէմի եւ Ամմանի մէջ : Թիւերը չափազանցուած չեն թուիր :

Յունաստան՝ 11 հազար Հայ, երկու դպրոց եւ հինգ հարիւր աշակերտ :

Հայ բնակչութեան թիւը ութ – տասը հազար կը հաշուուէր վեց տարի առաջ : 11 հազարը ճշմարտութեան մօտ կարելի է սեպել : Գալով դպրոցներուն, Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ երկուքէն շատ աւելի է անոնց թիւը : Հայրենիքի Զայն պակաս հաշուած է զանոնք :

Չիլի՝ չորս հազար Հայ, մէկ դպրոց եւ յիսուն աշակերտ :

Բնակիչներու թիւը չափազանցուած կը թուի :

Ռումանիա՝ ութ հազար Հայ, մէկ դպրոց եւ հարիւր աշակերտ :

Եթէ ստոյգ են տրուած թուանշանները, ցաւալի է նկատել, որ Պուլկարիոյ պէս Ռումանիոյ մէջ ալ փակուած են հայկական դպրոցները եւ մնացեր է միայն մէկ հատ՝ անշուշտ Պուքրէշի մէջ եւ հարիւր աշակերտով միայն :

Ահա՛ թէ ո՛ւր հասան Պալքաններու երբեմնի մեր բարգաւաճ գաղութները :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ փոխ – վարչապետ եւ Արտաքին նախարար՝ Մախոս յայտարարած էր արդէն Դամասկոսի մէջ թէ որեւէ միջամտութիւն պիտի չխնդրէ նախագահ տը Կոլէն, քարիւղային տագնապին առթիւ :

Փարիզ հասնելով ալ, Մախոս յայտարարած է օդակայանին մէջ իսկ թէ պիտի ստիպուի կարճ կապել Փարիզ իր այցելութիւնը, Իրաք Փեթրոլիըմ Քըմփէնիի հետ եղած տագնապին պատճառաւ : Յայտնած է թէ Փարիզի իր խօսակցութիւններուն ընթացքին անշուշտ պիտի ծեծուին նաեւ իսրայէլեան եւ քարիւղային հարցերը, բայց մերժած է մանրամասնութիւններու մէջ մտնել ինչ կը վերաբերի Այ Փի Սիի հարցերուն : Շեշտած է թէ Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ յարաբերութիւնները լաւ են եւ թէ նպաստաւոր հեռանկարներ կան այդ յարաբերութեանց բարելաւման համար մանաւանդ շնորհիւ « այն նոր քաղաքականութեան, որ, Ֆրանսայի օրինակով, ընդունուած է աշխարհի մէջ եւ անհետացումովը ալժերական անկախութեան այն հարցերուն եւ դժուարութեանց, որոնք ծագած էին Ֆրանսացիներուն եւ Արաբներուն միջեւ» :

Մախոս շեշտած է նաեւ «Ֆրանսայի դիրքը, հեռու ամերիկեան հոսանքներէ, կը քաջալերէ երրորդ աշխարհը, ի մասնաւորի արաբ ժողովուրդը, որպէսզի ազատ փոխանակութիւններուն աւելի զարկ տրուի » :

Սուրիացի նախարարը երկու տեսակցութիւն կ՝ունենար Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլի հետ, մէկը Երկուշաբթի, միւսը Չորեքշաբթի : Պիտի տեսնուէր նաեւ նախագահ տը Կոլի հետ :

Միջին Արեւելքի մէջ, կարեւոր խօսակցութիւններ սկսած են, գլխաւորաբար Պաղտատ, Իրաք Փեթրոլիըմ Քըմփէնիի եւ իրաքեան կառավարութեան միջեւ :

Իրաքի վարչապետը ընդունած է քարիւղի ընկերութեան տնօրէնը : Ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը տրուի այս մասին : Միայն ըսուած է պաշտօնական աղբիւրէ թէ « ուրիշ հանդիպումներ տեղի պիտի ունենան » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻԻ այրին իր փաստաբաններուն միջոցաւ կ՝ուզէ արգիլել « Նախագահի մը մահը » դիրքը զոր գրած է Ուիլիըմ Մանչեսթըր : Տիկին Քենըտի համաձայն չէ դիրքին բովանդակութեան որ մտերիմ մանրամասնութիւններ կուտայ հանգուցեալ նախագահին քաղաքական ու ընտանեկան կեանքէն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Գերագոյն Խորհուրդը հանդիսաւոր կերպով նշած է Բրեժնեւի 60ամեակը, երեք օր տեւող նիստերէ ետք : Կոսիգին 24 ժամով յետաձգած է Անդարա իր մեկնումը, ներկայ ըլլալու համար այս հանդիսութեան :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ պատերազմը ամէնէն սուղըն է Պատմութեան պատերազմներուն : Եթէ նոյնիսկ քսան միլիոն տոլարը չանցներ տարեկան, իւրաքանչիւր սպաննուած թշնամի 332 հազար տոլարի կը նստի ... :

ՌՈՏԵՋԻՈՅ «ըմբոստ» վարչապետը տեսակցութիւն մը տուած է «Ֆիկառո»յի թղթակիցին եւ յայտարարած «պիտի շարունակենք անցեալ տարուան պէս : Համոզուած ենք որ մեր քաղաքականութիւնը պատուական է : Ցեղային մեր յարաբերութիւնները ներդաշնակ եղած են եւ լսեցի նոյնիսկ մարդիկ որ կ՝ըսէին թէ այս յարաբերութիւնները լաւագոյններն են ափրիկեան աշխարհի » :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ կը մերժէ որեւէ միացեալ գործունէութիւն Խորհ. Միութեան հետ, Վիէթնամի պատերազմին մէջ : Այս առթիւ, մառեշալ Շէն Եի շեշտած է. — «Խ. Միութեան վերաքննական խմբակը միշտ ամերիկեան աշխարհակալութեան թիւ 1 մեղսակիցի դերը խաղացած է, ճիգեր թափելով որ Վիէթնամի վրայ եղած յարձակումը տարածուի » :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ճաշ մը կուտայ Երեքշաբթի օր, վերանորոգուած Մեծ – Թրիանոնին մէջ (Վերսայլ) իշխան Ֆիլիփի ի պատիւ, որ Փարիզ կուգայ Ֆրանսա – Մեծն – Բրիտանիա ընկերութեան յիսնամեակին առթիւ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարական սպասարկութեանց գործադուլը կը հաստատուի :

Ծանր խանգարումներ պիտի ըլլայ Դեկտեմբեր 19էն մինչեւ տարեգլուխ եթէ վերջին պահուն դարման մը չգտնուի :

ԳԱՀԻՐԷ հասած է Արաբիոյ Սէուտ նախկին թագաւորը :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ երկաթուղիի ծանր արկածի մը հետեւանքով 24 հոգի մեռած են :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ կառավարութիւնը շատ մըտահոգ է դաշնակցային Գերմանիոյ թուրք բանուորներու անգործութենէն, որ կը ծաւալի : Ներկայիս 160 հազար թուրք բանուոր կայ Գերմանիոյ մէջ : Ասոնցմէ հազար հինգ հարիւրը անգործ են : Թուրքիա կը ստիպուի վերաքննել արտագաղթի իր քաղաքականութիւնը, զոր կարգ մը շրջանակներ արդէն վնասակար կը նկատէին երկրին բարգաւաճման համար :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Ատլանտեանի օդանաւային ճամբորդութեանց սակագինը զգալի զեղչ մը պիտի կրէ Ապրիլ մէկէն սկսեալ, խմբական ճամբորդութիւններու համար : Օրինակ 25 ճամբորդի, 50 ճամբորդի խումբեր :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ԻՆՉՈ՞Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՉԳԱՑ

Հայրենիքի մէջ կը կարդանք .—

Համաստեղի բաղձանքը՝ Հայաստան այցելելու շատոնց անզուսպ հրայրք մը եղած էր իրեն : Ամէն անգամ, որ կը պատրաստուէր ճամբայ իյնալ, արգելիչ պատճառ մը կը խափանէր իր մեկնումը : Ամենավերջին արգելքը հանդիսացաւ Սրբուհիին հիւանդութիւնը, որուն երկար տեւողութիւնը տակնուվրայ ըրաւ իր բոլոր ծրագիրները : Սրտի տագնապէն ապաքինելէ ետք, Հայաստան այցելելու իր իղձը զարմանալի ուժգնութեամբ սաստկացեր էր : Հաստատելու համար իր աննահանջ վճռամտութիւնը, մատը ձախէն աջ թափահարելով կ՝ըսէր . «Պիտի երթամ Հայաստան. պիտի երթամ ժողովուրդին շունչը զգալու, հողին բոյրը առնելու » :

Համաստեղ լրջօրէն կը հաւատար, թէ Հայաստան եւ Լիբանան իր յառաջիկայ այցով, բոլորովին պիտի կազդուրուէր եւ, իր բառով, պիտի տինջանար : «Ամերիկան մեր արիւնն ու աւիշը ցամքեցուցեր է . հոս ամէն բան կայ, բայց մեր ուզածը չկայ . չորցնող, գօսացնող, մեզ լափող միջավայր է : Այս երկրի մէջ մշտապէս ապրող Հայը մահուան դատապարտուած է : Ատենը մէկ մենք պէտք է Լիբանան, Իրան եւ Հայաստան երթանք, քանի մը ամիս հոն ապրինք, նոր արիւնի ներարկում ստանանք՝ թարմացած եւ վերանորոգուած վերադառնալու համար : Սա է միակ ապահով ճամբան Ամերիկայի մէջ մեր ազգային դիմադրականութիւնը զօրացնելու » :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Մեռաւ Համաստեղը՝ սփիւռքի ժամանակակից մեծագոյն գրողը, մեռաւ այնպէս, ինչպէս վայել է իսկական գրողին՝ կիսատ խօսքը շուրթին... : «Գիւղի» հեղինակն է նաեւ եւ «Անձրեւ»ի, « Քաջ Նազար»ի եւ բազմաթիւ պատմուածքների, որոնց մէջ անգերազանցելի ուժով եւ ջերմութեամբ երգել է հայ գիւղն ու գիւղացուն :

Ոչ ոք նրա պէս ու նրա բարձր արուեստով չի երգել հայ խոնարհ ու արդար մարդկանց, հողի մշանկերին, որոնք, հայրենի օջախներից քշուելով, ապաստան գտան Համաստեղի պատմուածքներում : Համաստեղը հեղինակն է Ամերիկա ընկած հայ պանդուխտների յոյզերն ու մտքերն արտայայտող շատ գործերի, հեղինակը համով – հոտով եւ նաեւ իմաստուն «Այծետոմար» պոեմի եւ բանաստեղծութիւնների, «Հայաստանի լեռների սրնգահարը» սրտառուչ թատրերգութեան, որոնք պատիւ կը բերէին ամէն մի մեծ գրականութեան :

Մեծ ցաւ է Համաստեղի կորուստը մեզ համար եւ սակայն կրկնակի ցաւ, որ նա մեռաւ հայրենիքից հեռու, առանց տեսնելու այն հայրենիքը, որը երազում էր տարիներով եւ որը նրա ստեղծած լաւագոյն գործերի պահպանիչն ու պատուանդանն է աշխարհում ... :

« Ինծի այնպէս կը թուի, — գրել է նա մի նամակում, — որ իմ կեանքն ու ժամանակը յաւիտենականութեան մը համար լարուած է » :

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

«Գրական Թերթ», 2 Դեկտ.

×

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Յորելենական յանձնախումբը հետեւեալ ցաւակցական հեռագիրները ստացած է) :

«Վշտով կարդացինք Համաստեղի մահը գուժող ձեր հեռագիրը : Սուգի պահ է հայ ժողովուրդի համար, որ վաղաժամ կը կորսնցնէ իր տաղանդաւոր մէկ զաւակը :

Թող Աստուած քաղցրութեամբ ընդունի Համաստեղի պայծառ հոգին եւ յաւէտ պահէ յաւերժական լոյսի արքայութեան մէջ :

Հաճեցէք մեր ցաւակցութիւնը յայտնել ընտանեկան պարագաներուն :

Համաստեղի յիշատակին, մեր նախագահութեամբ, հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ Էջմիածնայ Մայր Տաճարին մէջ, Կիրակի, Դեկտ. չորսին :

Օրհնութեամբ
ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Խորազգած կսկիծով կ՝ողբանք Հայոց գրագէտին՝ ՀԱՄԱՍՏԵՂի վշտալի մահը : Կ՝աղօթենք, որ ամենակարող Աստուած իր հոգին ընդունի յաւիտենական խաղաղութեան եւ երանութեան մէջ : Կը մաղթենք, որ իր գրականութիւնը բարգաւաճի հայ կեանքին մէջ, ի սփիւռս աշխարհի :

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

« Ցաւով եւ ափսոսանքով բաժանում եմ հայ գրականութեան մեծ վիշտը, անզուգական ՀԱՄԱՍՏԵՂի կորուստը » :

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

Երեւան

« Համաստեղի դառնաղէտ մահուան լուրը խորապէս ցնցեց հոգիս : Հայ ժողովուրդը կորցրեց իր դասական ամէնից տաղանդաւոր վարպետներից մէկին : Նա մահացաւ հայրենիքի կարօտը սրտում :

Հանգուցեալի ընտանեկան պարագաներին մաղթում ենք մխիթարութիւն » :

Վ. ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆ
Սփիւռքի հետ մշակութային կապի նախագահ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բժիշկ Յ. Մանուկեան ինձ ուղղած իր մէկ նամակին մէջ կը գրէր, թէ Կոմիտաս դաշնակի դաս կուտար գահաժառանգ Մէճիտ էֆէնտիի աղջիկներուն եւ թէ այս պարագան էր, որ դիւրացուց յետագային Կոմիտասի դարձը աքսորէն, թէեւ այդ դարձին մէջ դեր ունեցած է, կ'ըսուի, ամերիկեան դեսպան մը, որ նոյնպէս ջերմ համակիր մըն էր Կոմիտասի :

Կոմիտասի անունը անծանօթ չէր պալատի միւս մարդոց ալ: Վարդապետին մասնակցութիւնը զանազան բարենպատակ հանդիսութեանց, որոնք ընդհանրապէս կը սարքուէին արքունական ընտանիքէ մարդոց հովանաւորութեամբ ու ներկայութեամբ, Կոմիտասի շուրջ մասնաւոր հետաքրքրութիւն ստեղծած էին :

Թերլէմէզեանն է դարձեալ որ կը պատմէ իր յուշերուն մէջ .

« Մի անգամ , երբ ես իմ աշխատանոցումն էի, խոհարարը եկաւ, թէ ոսկէ զարդերով կառք կայ կանգնած դրանը եւ քեզ են հարցնում : Վար իջայ՝ տեսնեմ կայսեր արարողապետ Իսմայիլ Ճանանի պէյը, որ կառքի միջից թոյլտուութիւն խնդրեց նկարներս տեսնելու :

« Բարձրացանք մեր տան երկրորդ եւ երրորդ յարկերը ու նա ուշի ուշով դիտեց բոլոր նկարները : Վար իջնելիս՝ երբ Կոմիտասի սենեակի դրան առջեւից էինք անցնում , ասի. «Չէի՞ք բարեհաճի Կոմիտաս էֆէնտիին ծանօթանալ»: Նա պատասխանեց. «Կ'ուզէի, բայց կրնայ ըլլալ, որ խանգարեմ»: Ասացի. «Բնաւ չէք խանգարի» եւ Կոմիտասի սենեակի դուռը բանալով՝ ներս հրամցրի: Նրանք ծանօթացան եւ արարողապետը ոտքի վրայ դիտեց այդ սենեակում կախուած իմ նկարները: Սուրճ խմելուց յետոյ ինձ դարձաւ . « Չեմ համարձակում, ապա թէ ոչ, պիտի խնդրէի Կոմիտաս էֆէնտիէն որեւէ մի բան նուագել կամ երգել »:

Կոմիտասը լսելով այդ կամացուկ եւ ֆրանսերէնով ասուած նախադասութիւնը՝ անմիջապէս գնաց դաշնամուրի մօտ եւ ինքն իրեն ձայներ վերցնելով՝ երգեց Շուպերթից գերմաներէն մի երգ ,այնչափ խորունկ զգացումով, որ մենք քարացել էինք: Նրա վերջացնելուց յետոյ էլ բաւական ժամանակ լուռ էինք, երբ Թուրքիոյ դիւանագէտը՝ ինքն իրեն չկարողացաւ զսպել՝ ձեռքը սեղանին խփեց եւ ասաց. «Սափրիսթի, ութ հարիւր տարուան պետութիւն ենք եւ ցարդ այսպիսի մի արուեստի եւ արուեստագէտների տաճար չունեցանք»:

«Սուլթանական գործեր վարող դիւանագէտը մեկնեց տրտմած: Իսկ նրա մեկնելուց յետոյ ես շնորհաւորեցի Կոմիտասին այդ յաղթանակի համար եւ վեր կացանք երկուսս միասին «Լաչիմ նանա» պարեցինք »:

Չենք կարծեր, որ Կոմիտաս ուրիշ կապեր ունեցած ըլլայ Թրքական բարձր շրջանակներու հետ, եւ անոնց տունը յաճախած: Եւ սակայն չենք կրնար փորձութեանը դիմանալ արտագրելու հոս հատուած մը Վահրամ Փափազեանի այնքան համով յուշերէն, ուր մեր մեծատաղանդ բարեկամը Կոմիտասը այցելութեան կը զրկէ Թուրք փաշայի մը տունը ու անոր երգել կուտայ այդ Թուրք երեւելիին հարեմին մէջ:

Պատմելու առթիւ իր յուշերը «Անզուդական Կոմիտասին մասին», Հայոց Օթելլօն» սապէս կը գրէ .

« Ես դիտեմ նոյնիսկ մի բան, որ քչերին է յայտնի, մի երեւոյթ, որ թէեւ դժուարութեամբ է համընկնում Կոմիտասի սքեմի հետ, բայց դա առաւել բացայայտ ապացոյց է նրա ստեղծագործական մեծ կարողութեան :

« Մի օր երբ պատահմամբ այցելում էի նրա համեստ տունը, Բանկալթիի վերին մասում , Ս. Յակոբի կալուածներից մէկի երկրորդ յարկում, կիսաբաց դաշնամուրի առաջ նստել էր Կոմիտասը եւ զբոյց էր անում ինձ հետ , միեւնոյն ժամանակ իր դաշնամուրի հետ խօսելով , որի մաքուր ստեղնաշարի վրայ վարդապետի ձախ ձեռքը աքորներ էր հաւաքում, սքեմը վրան չէր, ոչ էլ փակեղը . նրա հանդերձանքը խոտոր էին համեմատում նրա կղերականի տարտամ վիճակին :

« Եկել էի Մաքպէթի բեմադրութեան համար մի քանի «աքորներ» խնդրել նրանից, գիշերային մի տեսարանի արիւնոտ սոսկումը բեմականօրէն շեշտելու համար: Բայց պատուհանից լսուեց դրանը կանգ առնող մի կառքի աղմուկը եւ անհամբեր սմբակների տրոփիւնը սալաքարերի վրայ :

« Վարդապետը այլայլուեց , եւ տեղին էլ էր, որովհետեւ հազիւ մօտեցել էի պատշգամբի պատուհանին տեսնելու համար, թէ ո՞վ է եկողը , երբ Կոմիտասն ինք իսկոյն ետ քաշեց: Արագ հագնուելով սքեմը, իմ ցանկացածը կատարելու խոստումով փորձեց ինձ ճանապարհ դընել: Բայց հազիւ էինք հասել սանդուխի գլխին, երբ ներքեւից բացուող դռնից սանդուխների հետ մեզ կանդնեցրին պալատական համազգեստով երկու ներքինի :

« Լուսաւորութեան նախարար Հիւսէին փաշայի ապարանքից ուղարկուած ծառաներ էին՝ առաջնորդելու համար վարդապետին փաշայի մօտ, չեմ յիշում ինչ հանըմի ապարանքը , Վերին Վոսփորում , Թերապիայում, որտեղ հանըմը շրջապատուած այլ բարձրաստիճան հանըմներով, սիրում էր ժամերով անձնատուր լինել Կոմիտասի հոգեթով երգերի անկրկնելի հմայքին , որոնք իրենց բնոյթով իսկ հասկանալի էին եւ այնչափ սիրելի իր արեւելուհու հարեմի ներսում արգելափակուած , այրուած՝ սակայն չյանգած եւ դեռ մխացող զգայուն սրտին եւ այդ հրաւէրները գրեթէ ամէն շաբաթ կրկնւում էին »:

Ու կը հետեւի արդէն խորհրդածութեանց շարք մը, ուր մեր մեծ դերասանը հարց կուտայ ինքն իրեն, թէ ո՞վ էր եւ որտեղի՞ց արդեօք Կոմիտասը յաճախակի իր ապարանքը հիւրասիրող այդ կինը եւ ո՞վ էին այն միւս կիները, որոնք կ'ունկընդրէին հայ երգին . «Այդ ոսկէ վանդակների մէջ արգելափակուած, կոպիտ առեւանդումից յետոյ բռնի մայրացուած այլ ազգութիւնների եւ կրօնքների պատկանող աղջիկների մէջ, միթէ չէին կարող լինել վարդապետի ցեղից եւ արիւնից շաղուրուած հնի խմորումներ, որոնց արիւնով թրծուած սրտերի խորքում , հին զանգի զօղանջի նման, հայրենի ձայնը թերեւս հնչում էր ...

« Է՛հ, ո՞վ կարող է ասել, թէ վարդապետի երգերով ապրող եւ Թուրք զաւկի մայր ու զուցէ մեծ մայր եւ հարեմների թագուհի այդ կին հանըմը ո՞վ էր կամ որտեղի՞ց էր, մանաւանդ ի՞նչ էր»:

Իր խոհերուն անձնատուր մնալէ ետք այսպէս պահ մը, բեմի մեր մեծ վարպետը սա տողերը կ'աւելցնէ .

« Օ՛ դեռ շատ բաներ կը պատմէի մեծ վարդապետից , իմ վարդապետից, որ արդէն մեռեալ երկար տարիներ , կրկնակ թաղումով իր ժողովրդի ծոցում քնեց ,— եթէ նրա ոգեկոչումը անասելիօրէն մարմնաւորելու անհնարին ծանրութիւնը հոգիս չճնչէր »:

Ո՞վ գիտէ որքան համով պիտի պատմէր Փափազեան , եթէ գրի առնէր Կոմիտասի կեանքին այդ դրուագները :

Երգը, զոր Կոմիտաս քաղեր էր հայ դեղջուկին շրթներէն՝ աշխարհի զմայլանքը շահելով անոր, չէր կրնար շփոթութեան չմատնել Թուրքը: Խալիտէ Էտիպ հանըմ, զոր յիշեցինք, բացառութիւն չկազմեց: Ուրիշ Թուրքեր ալ եղան, որոնք նոյնպէս փորձեցին մեզմէ խլել մեր հարազատ երգերը :

Խալիտէ Էտիպէն քիչ ետք, այն է 1928-ին, Թուրք երաժշտաբան մը, Մահմուտ Բաղըպ, պիտի փորձէր ապացուցանել , թէ հայ երգը Թրքական եղանակներու վրայ շինուած անհարազատ եւ որեւէ ինքնատպութենէ զուրկ արտադրութիւն մըն է, եւ պիտի համարձակէր գրելու .

« Գալով դաշնաւորումի այն փորձերուն, զորս հայ երաժշտագէտը՝ Կոմիտաս վրդ. կատարեց Անատոլուի եղանակներուն վրայ, անոնք իրենց պարզ եւ դիւրաչ նուագելի ըլլալուն պատճառաւ ամէնուն մատչելի են, բայց իրենց հայերէն բառերովը միայն Հայերուն կը պատկանին »:

Թուրք հեղինակը պիտի գրէր ուրիշ էջի մը մէջ .—

« Ի ձեռին գտնուած փաստաթուղթերուն վրայ մեր կատարած համեմատական քննութեան արդիւնքով, համոզուեցանք , որ Անատոլուի մէջ իսկապէս «հայ երգ»ի մը տիպարը գոյութիւն չունի : Ինչպէս որ Անատոլուի Հայերը Թրքերէն տարբեր լեզու չեն գիտեր, այնպէս ալ Թրքական երգերէն զատ ուրիշ որեւէ երգ չեն երգեր: Թէպէտեւ Կովկասի հայկական եղանակներուն մէջ մասնաւոր ձեւեր մը գոյութիւն ունին, բայց հոս ալ Թրքական երգին ազդեցութիւնը գերակշիռ է : Բառերը նոյնիսկ, յաճախ կէս առ կէս համեմատութեամբ Թրքերէն են»: Թուրք հեղինակը հոս մէջ կը բերէ հայերէն երգերու մէջ գործածուած Թրքական բառեր, ինչպէս զուռնա, մալ, եար:

Նուպար Ալեքսանեան , որ Թուրք երաժշտաբանին այս անհեթեթ կարծիքին անդրադարձաւ հայ ժողովրդական երգին նուիրուած իր մէկ յօդուածաշարքին մէջ, դիտել կուտար, որ Թրքախօս Հայեր կարելի է գտնել Անատոլուի քանի մը կէտերուն մէջ միայն (ինչպէս Պրուսա, Իսկիշէհիր, Անգարա, Գոնիա, եւայլն) , թէ հայ երգերուն մէջ գործածուած Թրքական բառերուն մեծ մասը (ինչպէս Եար, ջան եւայլն) զուտ Թրքերէն իսկ չեն, թէ՝ Կովկասահայ երգերուն մէջ Թրքական ազդեցութեան նշոյլը չպարունակող երգեր կան, թէ՝ Անատոլուի կարգ մը երգերուն որոշ նմանութիւնն հայ երգերէն ոմանց հետ, իրաւունք չի տար Թուրք հեղինակին Թրքական սեպել զանոնք :

Ոչ ոք չուրանար փոխադարձ ազդեցութիւնը բնակակից ժողովուրդներու՝ կեանքի եւ մշակոյթի զանազան մարզերուն վրայ : Հայ ժողովուրդը եւս նման ազդեցութիւններ յաճախ կրած է իր հարեւաններէն, ինչպէս որ ինքը եւս կրել տուած է անոնց :

Բայց բուն Թուրք ժողովրդական երգերը դեռ այնքան էին նախնական , որ ի վիճակի չէին ազդեցութիւն գործելու դարերու աւանդութիւն ունեցող եւ իր ուրոյն ոճն ստեղծած երաժշտութեան մը վրայ : Հետեւաբար անհեթեթ է Թուրքերուն փորձը մեր երգերը մեզմէ խլելու :

Անոնք միակ բանով մը կրնան պարծենալ: Իրենք էին, որ հայ երգը խաթարեցին հայ եկեղեցիին մէջ, իրենց գինետուներուն եւ սրճարաններուն մէջ մարզուած հայ խանենտէներու ձեռքով : Իրենք էին, որ ուղղակի պղծեցին հայ եկեղեցին :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ Ե. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԽՄԲ.— Քանի մը յատկանշական քաղուածքներ Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղար ԵԴ. Թոփչեանի պատրաստած տեղեկագրէն, որ կարդացուած է նոյն Միութեան Ե. համագումարին մէջ:

Մեր հասարակութեան պատմութեան առանձին շրջաններում խեղաթիւրուել է մարդու վեհութեան գաղափարը, տրոր-

ԹՈՒՐՔԻԱ, 1965

Նրանք մուրացկանների են նման եւ բոլորը ոտաբոբպիկ են: Գնացքը նրանց երեւի հէքեաթ է թւում , որ դալիս է ուրիշ հրաշք – աշխարհներից եւ դրա համար ձեռքով են անում : Ես պատասխանում եմ երեխաներին նոյնպէս ձեռքս շարժելով օդում: Ես շատ կ'ուզենամ, որ գոնէ սրանք հասկանան :

×

Մուսթաֆա Քեմալ Աթաթուրքի առաջին արձանը մենք տեսանք հէնց սահմանագլխին : Նա կանգնած էր մէջքով դէպի մեր երկիրը եւ զինուորական գլխարկի տակից նայում էր առաջ: Ճանապարհին մեր այցելած բոլոր քաղաքներում մենք նրա արձաններն ու նկարները տեսանք ամէնուր: Տեսանք փողոցներում, խանութներում, պետական հիմնարկներում , ինքնաշարժում, շուկայում, կառամատոյցում առեւտուր անողների ձեռքերին: Տեսանք նրան կանգնած, նստած, ձիու վրայ, ձիուց իջած, գլխարկով, գլխաբաց, ձեռքն առաջ մեկնած , ձեռքն առաջ չմեկնած :Եւ ահա մենք Անգարայում ենք, նրա դամբարանի աստիճանների առաջ : Մենք գնում ենք պատշաճը մատուցանելու Թրքական հանրապետութեան ստեղծողին, որն իր իշխանութեան առաջին տարիներին բարեկամութեան ժեսթեր էր անումԽորհ. Ռուսաստանին : Մենք մի փունջ ծաղկով քայլում ենք դէպի դամբարանը: Բայց մեզ կանգնեցնում են : Բարձրահասակ , դեղեցկադէմ մի սպայ փարատում է մեր զարմանքն ասելով , թէ քանի որ մենք մեծ խումբ ենք օտար երկրից , ուրեմն մեր այցելութիւնը պաշտօնական է: Միւս այցելուների համար դադարեցւում է մուտքը եւ մենք հանդիսաւոր քայլում ենք քարէ ճանապարհով : Աջից ու ձախից մեզ ուղեկցում են ձկան պոչով քարէ առիւծները եւ ամերիկեան ծովային հետեւակի զգեստ հագած Թուրք զինուորները :

Քարէ կիսառիւծների շարքը ձգւում է յիսուն – վաթսուն մեթր: Անհնար էր հաշուել , թէ քանիսն են: Երբ նրանք վերջանում են, աջ կողմում բարձրացող պալատը Աթաթուրքի թանգարանն է: Այստեղ հաւաքուած են նրա ծխած սիկարէթից սկսած մինչեւ նրա սպիտակեղէնը եւ նախավերջին , վերջին ինքնաշարժը : Յետոյ մտնում ենք դամբարան, որի ներսում ազատ կարող է տեղաւորուել երկու յարկանի , երեք շքամուտքով մի շէնք : Մեզ ուղեկցող գնդապետը՝ հնչեղ ձայնով ու հպարտ պատմում է. «Նախատեսուած էր դամբարանի վրայ ծախսել 25 միլիոն լիրա, ծախսուեց յիսուն միլիոն ...»:

Խորքում վիթխարէ մարմարէ տապանաքարն է, որի տակ հանգչում է այսօրուայ Թուրքիայի պաշտամունքը: Մեր խմբի ղեկավարը ծաղկեփունջը դնում է սառը մարմարին :

Անգարա ...

Այստեղից , այս բարձունքից նա տիպիկ Եւրոպա – ամերիկեան քաղաք է , եթէ չլինէին հարիւրաւոր մզկիթների մինարէթները, որ չդիտեմ ինչու ինձ բժշկական շպրից են թւում : Հարիւրաւոր շպրիցներ, որ ինչ որ բան են ուզում սրսկել արդար , զարմացած երկնքի մարմնի մէջ :

Հին Անգարան աւելի հեռւում է, բլուրների վրայ, մի տեսակ ամօթից կուչ եկած, կծկուած : Մեզ այնտեղ չեն տանում, բայց ես եղել եմ արեւելեան ուրիշ քաղաքներում եւ դիտեմ , այնտեղ էլ կը լինեն նեղ փողոցներ, չադրայաւոր կանայք, աւանակներ եւ կոյր աշուղներ, որոնք երգելիս կը լինեն իրենց տխրածոր երգերը :

×

Անգարայում մնում ենք մի քանի ժամ , երեկոյեան գնում ենք Ստամբուլ :

Կոստանդնուպոլիս :

Պարզապէս Պոլիս ...

Հայ մարդու համար դու համարեայ երբեք չես եղել ինչ որ կէտ քարտէզի վրայ կամ պարզապէս զարմանալի քաղաք, որ իր հմայքով առաջին հերթին պարտական է աշխարհագրութեանը, յետոյ Յոյներին, բիւզանդացիներին եւ յետոյ, շատ յետոյ նաեւ Թուրք սուլթաններին, որ օտար երկրներից թալանելբերել են ոչ միայն մարդարիտ, ոսկի ու զմրուխտ , ոչ միայն չքնաղագեղ աղջիկներ, այլեւ արձաններ, սուրբ քարեր, անգամ վիթխարի սիւներ ...

Մենք քայլում ենք քաղաքի փողոցներով : Ահա Ղալաթիոյ կամուրջը , Այա Սօֆիան, Բերայի, Սկիւտարի թաղամասերը : Ամենուրեք յունական, բիւզանդական շինութիւններ, գերեզմաններ՝ տների բակերում, հէնց մայթին: Եւ ամենուրեք մինարէթներ՝ սուր, քմծիծաղով սրսկուած երկնքի մէջ: Այդ մինարէթները կցուել են նոյնիսկ Այա Սօֆիային, որը եւ ներսից, եւ դրսից բռնադատուած դեղեցկուհու է նման : Քրիստոնէական կլասիկ տաճարին ,որի դռներով Ստամբուլը նուաճած , Թուրք սուլթանը մտել է ձի հեծած, յետագային կցուել են այլ չորս մինարէթները, իսկ ներսի հրաշք որմնանկարները, խճանկարները ծածկուել են ներկի հաստ շերտով :

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(4 Շար.)

ուել է մարդու արժանապատուութիւնը : ՍՄԿԿ Ի. համագումարը փարատեց մարդու վրայ ծանրացած անիրաւութեան մթնոլորտը, վճռականօրէն մերժեց պը-տուտակ – մարդու չափանիշը եւ մեր իրականութեան մէջ նորից ամբողջ դեղեցկութեամբ բարձրացաւ կեանքը կառուցող, պատմութիւնն ստեղծող մարդու կերպարը :

Գրաքննադատութեան մէջ ճշդօրէն նշուել է, որ ժամանակակից պոէզիան նոր եւ հարուստ որակ է հայ բանաստեղծական մշակոյթի ընդհանուր զարգացման մէջ: Սակայն այդ որակը յանկարծակի չստեղծուեց, եւ սխալւում են այն ընկերները, որոնք Զարենցից մինչեւ արդի պոէզիան ընկած ժամանակաշրջանն ամբողջութեամբ կապում են անհատի պաշտամունքի հետ : Վերջինիս պատճառած վնասները յայտնի են, բայց ճիշդ չէր լինի անտեսել կամ թերագնահատել իսկական պոեզիայի նուաճումները Ն. Զարեանի, Գ. Սարեանի, Ս. Տարօնցու, Յ. Շիրազի, Սարմէնի, Ա. Գրաշու, Ա. Դարբնու, Ս. Վահունու, Յ. Պօղոսեանի եւ ուրիշների մօտ: Անարդար կը լինէր մոռացութեան մատնել Ն. Զարեանի «Զայն հայրենական»ը եւ «Արա Գեղեցիկը», պատերազմի տարիներին գրած լաւագոյն բանաստեղծութիւնները, Գ. Սարեանի լիրիկական հիանալի վաստակը, Յ. Շիրազի «Երգերի դիրք»ը եւ այլ գործեր, որոնց մէջ չի կարելի չտեսնել անհատի պաշտամունքին հակառակ խոր հայրենասիրութիւն, ջերմ սէր դէպի մարդը եւ ժողովուրդը :

Մեր պոեզիան եւ գրականութիւնն ընդհանրապէս նախորդ տասնամեակներում ապրել են ստեղծագործական դժուարին շրջաններ, արուեստի սահմանները խախտել եւ ներս են խուժել մերթ աշուղական սնամէջ ներբողներ, մերթ չափածոյ ճառեր, բայց իսկական գրականութեան զարգացումը չի ընդհատուել, աւել կամ պակաս չափով նա միշտ ստեղծել է բարձրը արժէքներ :

Արդի բանաստեղծութեան ոգեշնչման ակունքը հայրենիք, ժողովուրդ եւ մարդ անբաժան դաղափարներն են՝ տոգորուած մեր ժամանակի մեծ բովանդակութեամբ: Բանաստեղծութեան մէջ միաձոյլ միտք ու զգացմունք են դարձել հայ ժողովրդի ազգային կեանքը, նրա լուսաւոր ներկան : Այս հայեացքը իւրօրինակ ձեւով արտայայտուեց Զարենցի «Գիրք ճանապարհի» ժողովածուում, ու «Սասունցի Դաւիթ» էպոսից մինչեւ «համայնական դաշտերի սերմնացանները» ընկած ժամանակաշրջանը բանաստեղծը փորձեց գնահատել հայ ժողովրդի ներկայ կացութեան դիրքերից :

Արդի պոեզիան տարբեր դիրքերից է մօտենում հայ ժողովրդի ներկայ պատմութեանը: Նրա մի հոսանքը նշանաւորւում է Գ. Էմինի եւ Պ. Սեւակի, միւսը՝ Յ. Շիրազի եւ Ա. Գրաշու անուններով : Բայց այս երկու բեւեռների մէջ ապրում են միմիանցից տարբեր ու անկրկնելի բանաստեղծական անհատականութիւններ, ինչպէս՝ Ս. Կապուտիկեան, Հ. Սահեան, Վ. Դաւթեան, Հ. Յովհաննիսեան, Մ. Մարգարեան, Ս. Յարութիւնեան, Վ. Կարենց, Հ. Թումանեան, Ա. Սարոյեան, երիտասարդ բանաստեղծներից՝ Լ. Միրիջանեան, Ա. Սահակեան, Լ. Դուրեան, Ռ. Տօնեան, Ն. Միքայէլեան, Ռ. Դավոյեան: Իսկ եթէ աւելացնենք նաեւ աւագ սերունդը՝ Ն. Զարեան, Գ. Սարեան, Սարմէն, Ս. Տարօնցի, Վ. Նորենց, Ա. Դարբնի Ս. Գրիգորեան, Հ. Պօղոսեան, Աղ. Վարդանեան, Վեսպեր, Բ. Կարապետեան եւ ուրիշներ, այդ դէպքում արդէն աւելի որոշակի կը ստուերագծուի արդի պոեզիայի ոճերի եւ ձեւերի բազմազանութիւնը :

Տարբեր, ըստ էութեան հակադիր ելակէտներ ունեն մեր պոեզիայի վերոյիշեալ հոսանքները : Նրա մէկ թեւը յենւում է ժողովրդական բանահիւսութեան մտածողութեան վրայ եւ նոյնիսկ արդիական երեւոյթները բնութագրում հեռաւոր ժամանակների պատկերային հնարանքներով (Յ. Շիրազ), իսկ հակառակ թեւը իր դաղափարներով, մտածողութեամբ եւ պոետիկայով արդիական է, յաճախ խախտում է բանաստեղծական աւանդների սահմանները եւ հաստատում նոր աւանդները :

Ժամանակակից բանաստեղծութիւնը ծաւալուելով լիրիկական ժանրերի մէջ, դարձել է արուեստի մի նոր որակ : Բայց դանդաղ է աճում էպիկական բանաստեղծութիւնը :

Հայ գրողը բաժանում է ժողովրդի ուրախութիւններն ու հոգսերը, հաւատով նայում հայրենիքի պայծառ դալիքին : Բնական է նաեւ այն, որ գրողը անընդհատ արծարծում է հայրենասիրութեան կրակը: Դա գրողի սրբազան պարտքն է, առանց հայրենասիրութեան չկայ գրականութիւն, իսկ հայրենասիրութեան զգացմունքը մեր ժամանակաշրջանում անբաժանելի է Հայաստանումներկայ իրականութիւնից, ժողովուրդների լենինեան բարեկամութեան մեծ դաղափարից : Բայց ոմանք փորձում են ազգային զգացմունքը կապել միայն անցեալի հետ, ժողովրդի պատմութեան մռայլ էջերի հետ եւ այն դարձնել բանաստեղծութեան միակ բովանդակութիւն :

Նման մօտեցումը բովանդակազրկում, զռեհկացնում է նոյնիսկ նուիրական դաղափարը : Եթէ բանաստեղծական մի գրքում աւելի քան երեք հարիւր անդամ տաղտկալի միօրինակութեամբ կրկնուեն Մասիս եւ Անի անունները, դրանք չեն դառնայ աւելի նուիրական: Մենք անտարբեր չենք կորուստների հանդէպ : Բայց յայտնի է, որ պատմութեան անարդար վճիռները լուծւում են ոչ թէ յուսահատ ողբով, այլ հայրենասիրական անընկուն աշխատանքով : Իսկ ողբն ու կոծը, որ թշուառների սփոփանքն է, վիրաւորական է մեր ազգային արժանապատուութեան համար : Մենք մերժում ենք ազգային սահմանափակութիւնը, դաւառական մտայնութիւնը ոչ միայն այն պատճառով, որ այդ անհամատեղելի է մեր ինտերնացիոնալիստական աշխարհայեացքի հետ, այլեւ այն պատճառով, որ ազգային սահմանափակութիւնը գրական յետամնացութեան խտացած արտայայտութիւնն է :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

«Օռօռ»էն, «Փարիզիէն»էն եւ այլ թերթերէ ետք, որոնք արձագանդ հանդիսացան Լին Տուրեանի առջի իրիկուան յաջողութեան Օփերայի մէջ եւ զայն ներկայացուցին իբրեւ յայտնութիւն մը, Մարսէլ Քլավէրի կը գրէ «Քոմպա»յի մէջ .— «Արտակարգ երեւոյթ մը Օփերայի մէջ.— Լին Տուրեան աննկարագրելի յաջողութիւն մը տարաւ, առաջին անդամ երգելով Էպոլիի դերը, Տոն Կարլոսի մէջ: Շատ վտանդաւոր դեր մը որու համար Օփերան ցարդ ապարդիւն կերպով փնտռած էր բաղձալի ձայնը : Լին Տուրեան կը բերէ այդ ձայնը, տարածուն, խոր եւ լեցուն, ճկուն, պսակուած բոցեղ սուր ելեւէջներով»: Հասարակութիւնը հասկցաւ եւ խանդավառութեամբ վաւերացուց այս նոր Էպոլիին ընտրութիւնը :

Բաղդատականն ընելէ ետք Ժան Ռոտի հետ, որ նոյն դերը երգած էր քանի մը օր առաջ, «Քոմպա»յի քրոնիկագիրը կը շարունակէ .—

« Ընդհակառակն, Լին Տուրեանի ձայնական աձնաւորութիւնը համապատասխան է Էպոլիի եւ Օփերան ասկէ ետք դժուարութիւն պիտի չունենայ այս ապերախտ դերին բաշխումին համար: Լին Տուրեան, ըսինք, գտնուեցաւ երգչախումբին մէջ: Եւ իրեն ինկած բախտը ունէր նաեւ վտանդներ : Դիւրութիւնը որով յաղթեց, նախատեսել կուտայ շողշողուն ապարէզ մը: Արդէն իր մասին կը խօսուի Քարմէնի համար, Թանհօյզէրի Աստղիկին համար, Ռուա տ'Իսի Մարկարէտին, Այտայի Ամներիսին եւ Օփերա-Քոմիք՝ Վերթէրի եւ Քավալլիէռայի համար :

Ծնած է Լիոն, հայ ծնողքէ: Թեւի յօդացաւ մը ստիպած էր որ ընդհատէ դաշնակի դասերը զորս սկսած էր Լիոնի երաժշտանոցը : Սպանական պարախումբին մէջ երգելով է որ ուշադրութիւնը գրաւած է Սիւզան Պօմոնի որ զայն աշխատցուցած է: 1963ին կը մտնէ Օփերայի երգչախումբը, ուր Տիկին Ժերմէն Մորտան, զինքը քաջալերած է: Քարմէն, Լա Ֆավորիթ եւ Վերթէր երգած է Նիմ, Շթութկարթ, Մանհայմ: Միայն մէկ Էպոլի Փարիզի մէջ բաւեց որ ինքզինքը պարտադրէ »:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

—o—

ՊԵՐԼԻՆ.— Կիրակի, 27 Նոյեմբեր, Ռոզն Էքի շքեղ սրահին մէջ նշուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութեան 76-րդ տարեդարձը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան : Ներկաներուն մէջ մեծ թիւ կը կազմէին երիտասարդները :

Երեկոյթը կազմակերպուած էր Պերլինի հայ ուսանողներուն կողմէ :

Յոտնկայս երգուած «Մշակ բանուոր»էն ետք, բացման խօսքը ըրաւ օրուան նախագահը ընկեր Վանփուշ, որ նախ ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտընկայս յարգել մեր անմահ հերոսներուն յիշատակը, ապա ամփոփ կերպով բնորոշեց օրուան իմաստն ու խորհուրդը :

Օրուան բանախօսը ընկ. Վառոյեան յայտարարեց, թէ Դաշնակցական երիտասարդութիւնը «կատաղօրէն կը սիրէ հայրենիքը, կատաղօրէն հայ է եւ կատաղօրէն գաղափարապաշտ է »: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր 76 տարիներու գործերով «սէր եւ յարգանք է նորահաս երիտասարդութեան համար : Մեր կազմակերպութիւնը շաղախուած է Հայութեան եւ հայրենիքին հետ ոչ միայն իր հազարաւոր զոհերով, անցեալի փառահեղ գործերով, այլեւ իր ձգտումներով եւ իտէալներով »:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր յեղափոխական, կրթական, մշակութային գործունէութեամբ դարձաւ ցեղին հարազատ սիրտը եւ ծառայեց Հայութեան արդար դատին : Եւ, շնորհիւ իր մեծ սխրագործութիւններուն՝ Խանասոր, Պ. Օթոման, Վանի հերոսամարտ, Շապին Գարահիսար եւ, վերջապէս Սարտարապատով, Ղարաքիլիսէով եւ Բաշ Ապարանով ըստեղծեց ազատ եւ անկախ Հայաստանը :

Ընկերը վերջացուց իր խօսքը ըսելով, թէ ուշ կամ կանուխ պիտի ծածանի հայկ. եռագոյնը սրբազան Արարարտի գագաթին վրայ եւ պիտի իրականանայ անպայման միացեալ եւ անկախ Հայաստանը, որ Հայութեան երազն է :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին արտասանութիւնով ընկերներ Ա. Ռեսեան, Ա. Ասլանեան, Բ. Սօսիկեան եւ Հ. Պետրոսեան, մեներգով՝ Օր. Տ. Գոտդեան եւ ընկեր Սօսիկեան :

×

Հանդիսութեան օրը երկու երիտասարդներ իրենց ուխտը կատարեցին եւ մտան Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Եւ սակայն Գահաժառանգը կը շարունակէր նոյն սիրալիր ու ժպտուն շեշտով.

— Ներեցէք անտառապահին վարմունքին համար: Այդ խեղճ մարդը ապահովարար չէր ճանչնար ձեզի. եւ իրեն տըրուած հրամանին հնազանդած է կ'երեւի : Ստուդիւ, շատ երջանիկ եմ ձեզ տեսնելուս համար : Ուղղակի հո՞ս եկաք :

— Այո, Զերդ Բարձրութիւն: Այսինքն նախ Պերլին գացի, յետոյ տեղեկանալով որ հոս էք, մտածեցի որ չարժեր ժամանակ կորսնցնել :

— Եւ շատ աղէկ ըրած էր, հաւանեցաւ Գահաժառանգը, որ ինծի դարձած էր ըսելու համար. «Հէլցէնտօրֆ, հաճեցէք ըսել միւսներուն որ ինձմով չզբաղին եւ շարունակեն որսորդութիւնը իբր թէ բան մը պատահած չըլլար: Ստիպուած եմ ատեն մը հոս մնալ պետական գործի մը համար: Անմիջապէս որ կարելի ըլլայ պիտի միանամ իրենց: Ես զանոնք կը գտնեմ Վուրմթալ չգացած Քուէտլինպուրկի ճամբուն ձախ կողմի անտառներուն մէջ : Ներողութիւն խնդրեցէք այդ պարոններէն, բայց այնպիսի գործ մըն է որ չեմ կրնար յետաձգել : Հէր Քրահլի հետ պիտի խորհրդակցիմ քիչ մը »:

Մինչդեռ Նորին Բարձրութիւնը անտառապահին տան մէջ գլուխ գլխի խօսելու համար առանձին կը մնար խորհրդաւոր Քարլ Քրահլի հետ, մենք գացինք կաքաւ եւ վայրի աքլոր որսալու եւ կատարեալ ջարդ մը տուինք անոնց :

Իսկ իմ մտածումս ուրիշ տեղ էր: Հալածուած էի այդ աքիսաչուի երիտասարդ մարդուն երեւոյթէն :

Երկար ատենէ ի վեր անոր հետքը ձեռք ձգելու աշխատած էի եւ ահաւասիկ հիմա իր ներկայութիւնը ծայր աստիճան կը հետաքրքրէր զիս :

Ո՞վ կրնար ըլլալ այդ մանչը, որուն գործերուն եւ շարժուձեւերուն այնքան մասնաւոր եւ կարեւոր արժէք մը կուտար պառաւ կոմսուհին : Ի՞նչ աններելի յանցանք մը կրցած էր զինքը մեղապարտ ընել որ, Գահաժառանգն ու այդ պառաւը մտածած էին վրէժ լուծել անկէ այնպիսի մեքենայութեամբ մը, որուն գաղտնիքին վերահասու եղայ մէկ քանի քօղարկուած բառերով միայն :

Գիտէի որ կին մը խառնուած էր այս գործին, բայց իր անունը յայտնի չէր, եւ չէի կրնար կասկածիլ իսկ, թէ ո՞վ էր այդ կինը: Այսուհանդերձ, շատ լաւ կը հասկնայի թէ, խնդիրը խիստ ծանրակըշիռ հանգամանք մը կը ներկայացնէր. հակառակ պարագային Նորին Բարձրութեան պէս որսորդութեան մոլի անձ մը, պիտի չզոհէր իր հաճելի կէս օրը, խորհրդակցութեան համար բանտարկուելով այդ գորշազգեստ անծանօթին հետ :

Գահաժառանգը հրամայած էր անտառապահին եւ որսախոյզներուն որ մեզի հետ գան, մինչդեռ ինք առանձին կը մընար իր խորհրդաւոր այցելուին հետ :

Մէկ քանի արագարշաւներէ ետք, հասած էինք այն անտառուտ ճամբան որ կ'առաջնորդէ Քուէտլինպուրկ, որ նկարագեղ եւ չափազանց խոր անցքի մը մէջ պարփակուած է եւ ուր Նորին Բարձրութիւնը ժամադիր եղած էր մեզ :

Հոն նստանք իրեն սպասելու համար : Ֆօն Էօրցէն եւ բժիշկ Յարգինկ, որոնք հսկայ կազմուածք մը ունէին, սեպ դառիվերը բարձրանալու հետեւանքով դեռ բոլորովին շնչակտուր, կը սրբէին ճակտէն հոսող քրտինքի խոշոր կայլակները. իսկ մենք ժամանակ անցնելու համար կը շաղակրատէինք :

Կէս ժամ անցաւ, բայց անտառապետը, որ ճամբուն վրայ իբր դէտ կը սպասէր, Իշխանին գալուն նշանը բնաւ չտուաւ :

— Բայց ի՞նչ պատճառ ունէր այսքան ուշանալու, դիտել տուաւ հեծելազօրքի ընդհանուր քննիչը :

Այն ատեն բացատրեցի թէ, ինծի անծանօթ երիտասարդ մը, Նորին Բարձրութիւնը փնտռած ու գտած էր անտառապահին տան մէջ :

— Այն ատեն, ըսաւ ուհլաններու երիտասարդ ու շնորհալի տեղակալ մը խընդալով, եթէ խնդրին մէջ կին չկայ, ահա ձեզի կատարելապէս անհասկնալի յապաղում մը :

Ամբողջ ժամ մը անցաւ: Օրը տարաժամիլ կը սկսէր. եւ ծանօթ ըլլալով որ «Վիլհէլմիկ» երբեք չէր վրիպեր իր ժամադրութիւններուն մէջ, որոշեցինք որսը շարունակել, մեր ետին ձգելով անտառապահ մը որպէսզի Նորին Բարձրութեան ցոյց տայ մեր գացած ուղղութիւնը :

Բայց Գահաժառանգը չեկաւ ու չմիացաւ մեզի, եւ մութ գիշեր էր երբ անտառապահին տունը վերադարձանք: Եւ որ աւելին է, հոն Նորին Բարձրութեան ոչ մէկ հետքը գտանք, բան մը որ մեզ ծայրայեղ սոսկում պատճառեց :

Իր հրացանն ու կանաչ թիրօլեան գլխարկը աթոռի մը վրայ կը գտնուէին այն սենեակին մէջ, ուր բաժնուած էի իրմէ : Բոլոր ինքնաշարժերը դուրսը իրենց տեղը կը գտնուէին դեռ, ճիշդ մեր ձգած վիճակով : Բացայայտ էր որ դղեակ վերադարձած չէր ան :

Գահաժառանգը անհետացած էր :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Այրի Տիկին Մկրտիչ Աշճեան իր ամուսնոյն Մկրտիչ Աշճեանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ, փոխան հոգեհանդիստի յիսունական Ֆրանք կը նուիրէ Նոր Սերունդին եւ Կապ. Խաչի հիւանդներուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ֆր. Տիկին Ե. Տօնիկեանէ իր ամուսնոյն Պ. Տօնիկեանի ապաքինման առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Վրէժ Թագւորեանի իրենց մօր՝ ընկերուհի Արաքսի Թագւորեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակնի 30 Ֆրանք կը նուիրէ տեղւոյն կարիքաւորներուն:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂՈՑԻՈՅ

(295, Ռիւ Պուալօ)

Մեծ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ 1966ի վերջալոյսի եւ 1967ի այշալոյսի

ԳԻՇԵՐԸ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔՈՎ ՄԸ

Կազմակերպութեամբ՝ Հայ Երիտ. Միութեան եւ հայ Երաժշ. Ակադեմիայի:

Ճաշասեղանը պատրաստ պիտի ըլլայ 31 Դեկտեմբերի Շաբաթ ժամը 21ին, ճաշը կը սկսի ժամը 22ին, համադամ կերակուրներ, ըմպելիներ, շամփայն:

Միմիայն 50 ֆրանք

Auberge du Vieux Mareil

Réveillon NOEL

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԴԵԿՏ. 24
ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿ. ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

— *ATTRACTIONS* —

MENU FRANCO-ARMÉNIEN 70 FR.

Ապահովեցէք ձեր սեղանը հեռաձայնելով 963 – 22 – 46

— A MAREIL-MARLY (78) —
à deux pas de St-Germain en Laye

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջականերու Հայ Ազգ. Միութեան նստաշրջանը վերջացած ըլլալով, յառաջիկայ տարուան Ա. եռամսեային նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան: Նոր պատրաստուած կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն Ռօնի նահանգը բնակող 21 տարեկանէն վեր Առաքելական – Լուսաւորչական – եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր Հայերը, Հոկտեմբեր 15էն սկսեալ, կը հրաւիրուին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դիւանատունը, իբրեւ անդամ արձանագրուելու եւ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք տուող պարտաւորիչ անդամաքարտը ըստանալու համար:

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 31: Այդ թուականէն ետք եկողները չեն կրնար մասնակցիլ 1967ի ընտրութիւններուն:

Արձանագրուելու համար դիւանատուն այցելել հետեւեալ ժամերուն. — Բացի Հինգշաբթիէն ամէն օր, ժամը 16էն 19: Կիրակի օրեր ժամը 10էն մինչեւ 12:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան: Ինպաստ Կրթ. գործին:

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Քօնկրէի շքեղ սրահին մէջ: Նուագախումբ ԿԻ ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել.—
Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60–82–17:
Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52–23–39:
Նէրկիզեան Կարապետ, հեռ. 72–81–19:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24
Ամպասատէօրի *սրահին մէջ*
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին:
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու: Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի օրացոյցները երկու Կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով:

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն:

Ստանալու համար դիմել Ազգային Առաջնորդարան,
3 ՐԻԻ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ
CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. ՏԷՐ–ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Գին՝ 5 Ֆրանք

Ստանալու համար դիմել՝
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան
Ֆրանսայի շրջանի
1967Ի ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Գին 3 ֆրանք, դիմել տեղական վարչութիւններուն, *Հայախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութեան:*

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18: Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի (Դեկտ. 25) ժամը 21·15ին Մարսէյլի կայանէն (445 մեթր) հայկական յայտագիր մը կը սփռուի, զոր պատրաստած է Ժերար Սթեֆանէսքօ:

Տեսակցութիւն՝
ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ հետ

(Henri Verneuil)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան հովանաւորած դպրոցին հանդէսը եւ Ամանորի աւանդական տօնածառը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին պետական թատրոնին մէջ:

Երգ եւ արտասանութիւն փոքրիկներու կողմէ:

Զաւեշտ մը չափահաս աշակերտներու մասնակցութեամբ: Կաղանդ Պապան բեմին վրայ, բաշխում նուէրներու եւ վիճակահանութիւն:

Մուտքը ազատ է:

«Cartes de Vœux»

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի խումբը լոյս ընծայած է, Նոր Տարուան առթիւ խորհրդանշական շքեղ քարտեր:

Կարելի է ունենալ Ֆրանսայի Նոր Սերունդի բոլոր խումբերուն մօտ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ *ՄԱՐՍԷՅԼ*

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեանը Ամանորի աւանդական տօնածառը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին (Հայկական Ծնունդի) Կիրակի ցերեկէն ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, 105 Ավընիւ տէ Շարթրէօ, սալոն Կիրամանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն ջանալ այժմէն ապահովել մուտքը եւ սեղանը դիմելով վարչական անդամներուն, ի մասնաւորի Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Ասլանի (դերձակ) 15 Ռիւ Կրանտ Առմէ: Հեռ. 62– 60 – 03:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 1967Ի

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔՈՎ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԷՋԵՐՈՎ

Ստանալու համար դիմել՝
Mr. HOVSEPIAN G., 51 Boul. Grands-Pins — 13 - MARSEILLE (10e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ շրջաններու համար, կը գտնուին հետեւեալ ընկերներուն մօտ.— ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ Ընկ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ, ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Ընկ. ՈՒԼՈՒՍԵԱՆ Խ., ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ, Յ. ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆ, ԼԷ ԶԷՅԿԱԼԱՏ՝ ՍՈՒԳԻԱՍԵԱՆ Մ. ԼԱՓՈՄ–ՎԱԼՊԱՐԵԼ, Մ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ, ՍԷՆԹ – ՄԱՐԿՐԻՏ, ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՍԷՆ – ԼՈՒ, Ս. ԳԻՆՈՍԵԱՆ, ՊՕՄՈՆ, Ա. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ: ԷՔՍ՝ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, ԿԱՐՏԱՆ՝ Նափոլէոն ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ:

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS **TOUTES LES SPÉCIALITÉS**

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
21 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10793

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.793

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

—o—

Ե·

Հայրենիքի Ձայն (4 Դեկտ· 1966) չա – րունակելով իր վիճակագրութիւնը Հայե– րու համրանքին, զպրոցներու եւ աչա – կերտներու թիւին մասին, կուտայ հե – տեւեալ տեղեկութիւնները ։—

Սուրիա՝ 150·000 Հայ, 78 զպրոց եւ 20 հազար աշակերտ ։

Նախապատերազմեան չրջանին Մերձա– ւոր Արեւելքի ամէնէն հայաշատ զաղութն էր Սուրիա, Իրանէն եւոք ։ Բնակչութեան ճնումը տեղի ունեցած է յառաջատուա – կան համեմատութեամբ ։

Ասլաս եւ Հ· Գրիգորեան «մօտ 200 հազար» կը հաշուէն Սուրիոյ մեր հայրե– նակիցներու թիւը ։

Հակառակ վերջին տարիներու ներգաղ– թին ու արտագաղթին, Սուրիոյ Հայերուն համրանքը չէ պակասած, չնորհիւ ծնունդ– ներու ։ Կիլիկեցիներ կը կազմեն բնակչու– թեան մեծամասնութիւնը ։

Սուտան՝ հազար Հայ, մէկ զպրոց հա– րիւր աշակերտ ։

Ափրիկէի այս հարուստ երկիրը միշտ ունեցած է բարգաւաճ հայ զաղութ մը, կրօնական – եկեղեցական զծով կապուած հարեւան Եգիպտոսի ։ Մեր հայրենակիցները կարելին կ'ընեն աղգապահպանման համար ։

Ուրուկուէյ՝ 15·000 Հայ, մէկ զպրոց, չորս հարիւր աշակերտ ։

Հայերը մեծ մասամբ համախմբուած են մայրաքաղաք Մոնթէվիտէօի մէջ, ուր անցեալ տարի ունեցան նոր եկեղեցի եւ զպրոց ։ Գաղութը կ'աճի տարուէ տարի ։ Զպրոցներու թիւով մէկէ աւելի է ։ Բոլոր յարանուանութիւններն ալ ունին իրենց զպրոցները ։ Մեր հայրենակիցները բա – րեկեցիկ են ։

Պուվէյթ 7000 Հայ, մէկ զպրոց, 150 աշակերտ ։

Նորակազմ զաղութ է, կազմած Ան – թիլիասի կաթողիկոսութեան ։ Հետզհետէ կը բարգաւաճի ։ Սուրիայէն եւ Լիբանա– նէն շատ Հայեր կ'երթան քարիւղի այդ հարուստ ոստանը, ուր չհաւէտ գործի հեռանկարներ կան աչխատասէր մարդոց համար ։

Ֆրանսա՝ 200·000 Հայ, երկու զպրոց, հարիւր աշակերտ ։

1961ին Ասլաս 120·000 կը հաշուէր Ֆր– անսահայերու թիւը ։ Ուրեմն բնակչու– թեան յաւելում տեղի ունեցած է ։

Հայրենիքի Ձայն կը ստորագնահատէ մեր աշակերտներու թիւը ։ Սամուէլ Մու– րատեան վարժարանը ունի 105 աշակերտ, Զպրոցասէրցը՝ 65 – 70 աշակերտուհի ։ Գումար՝ 170 – 175 եւ ոչ թէ հարիւր ։

Ծանօթութեան բաժնին մէջ երեւանի չաբաթաթերթը դիտել կուտայ թէ «ա – ղիւսակի մէջ չեն մտնում սփիւռքահայ կիրակնօրեայ զպրոցները, որոնց թիւը հասնում է երեք հարիւրի (սովորողների թիւը՝ մօտ 15 հազար)։ Ադիւսակի մէջ չեն մտնում բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները»։

Վերջապէս, մնացած երկրներում եւ խորհրդ· միւս հանրապետութիւններում ապրող Հայերու թիւն է 347·900 հոգի։ Ո՛չ մէկ յիչատակութիւն՝ ասոնց զպրոց– ներուն եւ աչակերտներուն մասին ։

Եզրակացութիւն ։ Ըստ խորհրդային աղբիւրներու հաղորդած ամենավերջին թուանչաններուն, 1966 Դեկտեմբեր 4ին աչխարհի վրայ ապրող Հայերու ընդհա – նուր թիւն է հինգուկէս միլիոն (5·500– 000) հոգի ։ Ասոնցմէ սփիւռքի մէջ կ'ապ– րին երկու միլիոն երեսուն հազար (2 – 030·000) Հայեր, ցրուած հինգ ցամաքա– մասերու վրայ, առանց հաշուելու խոր – հրդային երկիրներու մէջ ապրող չուրջ մէկուկէս միլիոն Հայութիւնը ։

Հինգուկէս միլիոն Հայերը ունին 2489 զպրոցներ եւ 804·895 աշակերտ – աչա – կերտուհիներ, առանց հաշուելու բարձ – րագոյն ուսումնական հաստատութիւննե – րը ։ Հինգչաբթի կամ կիրակիի միօր– էն եայ դասընթացքները ։

Ուրեմ Հայրենիքի սահմաններէն դուրս կ'ապրին մօտաւորապէս երեքուկէս մի – լիոն Հայեր, որոնք հոդ կը պահանջեն, « մեր հոդերը », կենսական տարածու – թիւն ։

Կը պահանջեն մեր արդար իրաւունքը, հայ ազգի մէկուկէս միլիոն նահատակնե– րու արեան դինը ։ Մեր պապենական հո – դերը, որոնք բռնազբաւուած են մեր զ– բաւոր դահիճին կողմէ ։

1914ին 4·470·000 Հայեր կ'ապրէին աս– րոդ աչխարհի մէջ ։

Այսօր, կէս դար եաք, հակառակ մեր միլիոններու կորուստին, մեր թիւը աւելի քան մէկ միլիոնի յաւելում կրած է ։ Եւ եթէ մեր աճը նոյն թափով չարունակուի չուտով վեց միլիոնի սիմի հասնինք ։

Աւելի քան կենսական պահանջ է վայ – բելատին, ցիւրաքանչիւր Հայութեան համար ակռ զառնալ իր բռնազբաւեալ հայրենի հոդերուն ։

Պիտի չարունակենք բախել բոլոր դուռ– ները, վերջապէս տիրանալու համար մեր արդար իրաւունքներուն ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՈՒ ԹԱՆԻ ԿԸ ԴԻՄԷ

—o—

ՎԻԼԹՆԱՄԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՎԵՐՋ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մակի ամերիկեան պատուիրակը՝ կոլո– պերկ, իր կառավարութեան կողմէ դի – մում մը ներկայացուցած է ընդհ· քար – տուղար Ու Թանի, որով իր միջամտու – թիւնը կը խնդրուի դադրեցնելու համար Վիէթնամի կռիւները ։ Ամերիկեան այս առաջարկը հետեւանքն է Պապին կոչին ։ Ըսենք սակայն թէ Ամերիկացիներուն դի– մումը չէ ստեղծած այն խանդավառու – թիւնը որու կը սպասուէր ։ Արդարեւ չատեր խաղ մը տեսնեն մեւտասաններորդ ժամու այս դիմումը, այն օրը երբ ամե – րիկեան օդուժը անդամ մը եւս կը ռմբա – կոծէր Հանոյի թաղամասերը ։ Ամէն պա – րագայի մէջ, Կոլտպերտի յանձնուած նամակին մէջ «Միացեալ Նահանգները կը խնդրեն ընդհ· քարտուղարէն որ յարմար նկատած միջոցները ձեռք առնէ սկսելու համար այն անհրաժեչտ խօսակցութիւն – ները որոնք կրնան դինադուլի մը առաջ – նորդել »։ Նամակը կը ձգտի ցոյց տալու ամերիկեան բարեկամեցողութիւնը, Ու Թան արդէն իսկ սկսած է իր խորհրդակ– ցութիւնները, մինչ Լոնտոնի մէջ այն կարծիքը կայ թէ ցարդ միայն Հանոյի մերժումն է որ արգելք եղած է ժողովի մը դումարման ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՄԸ ԱՆԴԱՐԱ

Առաջին անդամն է թուրքեւխորհրդա – յին պատմութեան մէջ, որ խորհրդա – յին վարչապետ մը պաչտօնական այցէ – լութեան կ'երթայ Թուրքիա ։ Քանի մը օր առաջ խորհրդային մամուլը կը չեշտէր թէ «Միացեալ Նահանգներու աչխարհա – կալ քաղաքականութիւնը Թուրքիան դը – րած է նուաստացուցիչ եւ էնթակայի դիրքի մը մէջ, ինչ որ վրդովում կը պատճառէ Թուրք հանրային կարծիքի

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԵԾ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁ ՄԸ

ՈՐ ՅՈՒԶՈՒՄ ԿԸ ՊԱՏՃԱՌԻ

—o—

Անցեալ օր, Հինգչաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք պիշերը Թուրք բանակին դա – նագան միութիւններուն ահազանգ տուե– լու եւ ՆԱԹՕի ընդհանուր բանակատեղիէն, որու կեդրոնը կը գտնուի Իզմիր ։ Մանա– ւոր ազդանչանի վրայ, որ ուղղուած էր Թուրքիոյ զօրագունդերուն, հինգ քաղաք– ներու մէջ կատարուեցաւ ընդարձակ ռազ– մափորձ մը, որ մեծ չահագրգռութիւն արթնցուց ժողովուրդին մօտ ։

Իսթանպուլի մէջ, վտանգի ազդանչանը տրուեցաւ ժամը 21ին, քաղաքին մայր պողոտաներուն վրայ հարիւրաւոր դին – ուորական փոխադրական կառքեր երեւան եկան եւ սկսան սրարչաւ ընթանալ ։ Ժամը 23ին մօտ, Իսթանպուլի հաղորդակցական գօտիներուն մէջ զինեալ պահակներ դր – ուեցան, եւ այդ զինուորներն էին որ կը դեկավարէին հանրային երթեւեկը ։ Իս – թանպուլի կեդրոնի հրամանատար Զօրա – վար Սէլամի Փէքթիւն հաստատեց «ահա – զանգի » լուրը, բայց աւելի բան մը չը – սաւ ։ Կուսակալն ալ յայտնեց թէ «Իս – թանպուլի մէջ զինուորական փորձ մը» կը կատարուի ։

Իզմիրի մէջ, բոլոր սպաները փութով հաւաքուած են իրենց զօրանոցները ։ Ժո – ղովուրդը կարծած է թէ կիպրոսի հետ կապ ունեցող դէպքեր կը պատահին, եւ մինչեւ առտու յուզումով հետեւած է զինուորական գործողութիւններուն, չա– հադրգռուողներէն եւ թերթերէն տեղե –

ԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԻՐՈՅ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԻՐՈՅ ՀԱՄԱՐ

զանագան չրջանակներուն մէջ» ։ Ֆիկարօ կը գրէ թէ Կոսիկին դժուարութիւն չու – նենար համոզելու իր խօսակիցները որ « հիւսիսէն եկող վտանգը» հակախորհր – դային քարոզչութեան մէկ կեղծ պատճա– ռաբանութիւնն է եւ կը բաւէ յիչել 1921ի բարեկամութեան դաչնագիրը զոր սոս – րագրած են Լենին եւ Աթաթիւրք, եւ ուր ջերմութեամբ կ'ըսուի ։— «Թուրիա ա – ռաջինն եղաւ ճանչնալու մեր ազգային իրաւունքները ։ Այդ պատճառով միշտ կը– նայ վստահ ըլլալ մեր բարեկամութեան վրայ ։

Անկէ ի վեր երկու երկիրներու յարաբե– րութիւնները զանազան փուլերէ անցած են ։ Կիպրոսի հարցին առթիւ է որ չփում– ներ ստեղծուած են եւ երեք տարի է որ Արտաքին նախարարները եւ խորհրդարա– նական պատուիրակութիւններ իրարու այցելութիւն տուին ։ Տնտեսական յարա – բերութիւնները կը զարգանան ։ Խորհըր– դային փորձագէտներ կ'ուսումնասիրեն թեքնիք աւելի մեծ օժանդակութիւն բե – րելու հարցը Թուրքիոյ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՔՇԱԲԹի վազ առաւօտեան, Զախի Դաչնակցութիւնը (Մխիթարեան) ընտրական համաձայնագիր մը ստորագրեց համայ – նավար կուսակցութեան հետ ։ Ոչ մէկ մանրամասնութիւն տրուած է ցարդ ։ Կը կարծուի թէ Զորեքչաբթի օր, պիտի պարզուի եղած համաձայնութեան տարո– ղութիւնը ։

ԳԵՐԱԳՈՑՆ Խորհուրդը փակեց իր նըս– տաչրջանը խորհրդաւոր կերպով ։ Արդա– րեւ, առաջին անդամն է որ չներկայաց – ուեցաւ ընդհ· քաղաքականութեան տեղե– կագիրը ։

ԼՈՆՏՈՆի չինական աղբիւրները կը հերքեն Օպզերվըրի մէկ լուրը, ըստ որու Զինաստան պղպատ ծախած է Միացեալ Նահանգներուն, Վիէթնամի մէջ զինուո – րական չինութեանց համար ։

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌՈՒԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

—

	Ֆր·
Նախորդ գումար (Դեկտ· 18)	14·440
Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Դաւուտեան	1·000
Տոքթ· Ալֆոնս Պիպէրեան (Նախկին աչակերտ, Մարսէյլ)	250
Հրանդ Պալեան (Վերսայլ)	125
Տէր եւ Տիկին Վաղարչ Վարպետեան (իրենց փոքրիկ Սեդայի յիչատակին)	100
Տէր եւ Տիկին Լեւոն Քըխեան	100
Կորիւն Վ· Պապեան (Օքսֆորտ)	
եւ Գալուստ Պապեան	50
Պ· Թիրիաքեան (Լիոն)	50
Գուրգէն Քէչիչեան (իր քեռայրին եւ Տիկին ձէլալեանի յիչատակին, Ամերիկա)	30
Պ· Տիգրան Վարդանեան	30
Ընդհ· գումար	16·175

կութիւններ ուղած է ։

Տիգրանակերտի մէջ ահազանգը տըր – ուած է ժամը 21·45ին, եւ զինուորական – ները իրենց բնակարաններէն զօրանոց ա– ռաջնորդուած են ։ Քաղաքապետական բարձրախօսները մինչեւ վերջերուան ուշ ժամերը կոչեր ուղղած են եւ յիչեցուցած են թէ սպաները պէտք է իրենց զօրանոց– ները երթան ։ Քաղաքին օդային խարիս– խէն սաւառնող ձէթեր թռիչք մը կատա– րած են քաղաքին վերեւ ։

Ահազանգ տրուած է նաեւ Անգարայի Դաչնակից միութիւններուն եւ էսկիչէհի– րի օդային ուժերու բանակատեղիին եւ բոլոր սպաները իրենց պատուոնին գլուխը հրաւիրուած են ։ Ահազանգ տրուած է նաեւ Թուրք ծովային ուժերուն ։

Առանցի մէջ ալ մինչեւ ուշ առեն չա– րունակուած են զինուորական փորձերը եւ տեղւոյն ուժերուն ալ ահազանգ տըր– ուած է ։

Կէօլճիւքի նաւային խարիսխէն 17 մար– տանաւեր եւս Միջերկրական բացուեցան ։ Նաւաթաժինին մաս կը կազմեն հինգ ընդ – ծովեաններ, վեց ցամաքահանման նաւեր, երեք ականահատաւք նաւեր, երեք պահա – կանաւ ։

«ՄԻՇՏ ՊԱՏՐԱՍՏ»

Թուրք բանակներու Սպարապետ Զօրա– վար Ճէմալ Թուրալ, որ մասնակցած էր փարիզի մէջ ՆԱԹՕի ժողովներուն, Իս – թանպուլ վերադարձաւ եւ ըսաւ ։— Միշտ պատրաստ ենք մեզի վիճակուած պար – տականութիւնը կատարելու ։

ԿԻՊՐՈՍ ՉԵԽԱԿԱՆ ՉԷՆՔ ԿԸ ՍՏԱՆԱՅ

Մակարիոս զաղտնի համաձայնութիւն մը կնքած ըլլալով Չեխոսլովաքիոյ հետ, սպառազինելու համար կիպրոսը յուն – կան վարչութեան ոստիկանական կազմը, Թուրքերը լուր կ'առնեն թէ «թեթեւ դէն – քերէ եւ պաղուքաներէ բաղեացեալ հա – րիւր յիսուն թոն ծանրութեամբ առաջին առաքում մը կատարուած է արդէն ։

Թուրք կառավարութիւնը անմիջապէս չարժման մէջ դրաւ իր ռազմանաւերը, հսկելու համար դէնքերու առաքման ճամ– բուն վրայ Միջերկրականի մէջ ։ Միեւ – նոյն առեն ծանուցագիր մը յղեց Փրա – կայի կառավարութեան ։

Չեխական կառավարութիւնը նոր առա – քումը կատարելէ հրաժարեցաւ ։ Բայց Թուրքերը, առարկելով որ կղզի մտցուած չեխական դէնքերով վերատին խախտած է դինական հաւասարակչռութիւնը ի նպաստ Յոյներուն, կը պահանջեն հակակչիռի տակ պահել դրկուած դէնքերը ։ Ապահո – վութեան Խորհուրդին մօտ կատարուած դիմումի մը վրայ, Ու Թան կը հաղորդէ թէ Մակարիոս խոստացած է յոյն ոստի – կաններուն չյանձնել չեխական դէնքերը ։

ՕՏԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

Ա.

Գրիգոր Օտեանով համբաւի տիրացած Օտեան ընտանիքին պատմութիւնը մեծահամբաւ շատ մը ընտանիքներու պատմութիւնն է: Գաւառէն պանդուխտի ցուպով Պոլիս եկող պատանիներ կը բարձրանան ընկերային սանդուխներէն վեր եւ կը գահավիժին անծանօթութեան մէջ՝ յիշատակ մը թողլով իրենց ետին:

Օտեան Գրիգորի, Խաչիկի, Եւփիմէի հայրը Պօղոս ծնած է 1795ին Կեսարիոյ Մունճուսուն գիւղին մէջ: Հայրը Պետրոս հոս գաղթած էր Բալուէն, կը պատկանէր Օտենց գերդաստանին:

Պետրոս Օտեան գաւառացի շատերուն նման Պօղոսի ծնունդէն անմիջապէս ետքը կը մեկնի Պոլիս: Մայրն ու մանկամարդ կինը կը մնան գիւղին անկիւնը, սպասելով իրենց որդւոյն եւ ամուսնոյն օգնութեան: Պօղոս կ'աճի, կը խնամուի մինչեւ 92 տարեկան մամիկին եւ ակամայ այրիացեալ մօրը խնամքով:

Ընտանիքը կը մնայ յետին չքաւորութեան մէջ: Անհետացած է Պետրոս, տանը ցորենին գինը վճարելու անկարող ըլլալով՝ ընտանիքը տարի մը առանց հացի մնալու վտանգին առջեւ կը գտնուի: Խեղճ մայրը մէկ հատիկ աղջկան հարսնախօսութեան համար տրուած ոսկի խաչը լալով կը վաճառէ եւ ցորենին ստակը կը վճարէ:

Պօղոս կ'ըմբռնէ կեանքին դառնութիւնը, մօրն ու քրոջը հոգեկան տառապանքը, կը համբուրէ ընտանիքին անդամները եւ հօր նման հետիոտն կը մեկնի Պոլիս, խոստանալով չմոռնալ զիրենք:

Պոլսոյ մէջ աշկերտ կը մտնէ վարպետի մը մօտ, կը ստանայ օրական վեց փարա, երկուքը իր հացագինն է, չորսը կը պահէ մօրը զրկելու եւ քրոջ նշանտուքին համար տրուած ոսկի խաչը ազատելու համար: 54 տարի ետք քրոջմէն կը ստանար դիր մը, որով կը յիշեցնէր անցեալի տխուր իրողութիւնները, աշխարհի իրերուն եւ մարդոց փոփոխականութիւնը, ու վերջին հառաչանքը կ'արձակէր եւ կեանքին վերջալոյսը կը հաղորդէր:

Պօղոս վեց տարի կ'աշակերտի վարպետին մօտ, աշակերտ է խանութին մէջ, ծառայ մըն է տան մէջ, հլու, գործունեայ, հաւատարիմ եւ պարզունակ կենցաղով կը սիրուի վարպետէն, համակրանք կը գտնէ յաճախորդներէն: Ինքն ալ մինչեւ մահը երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ վարպետին անկեղծ եւ վեհանձն բնաւորութիւնը, իրեն հանդէպ ցոյց տուած հոգածութիւնը:

Ինքնօգնութեամբ, ինչպէս կը պատմուի, փայտի կտոր մը կը գործածէ որպէս գրիչ, շէնքերու շինութեան համար գործածուած աւազը որպէս թուղթ՝ թըւաբանական հաշիւներ ընելու համար:

Տարիներ կը սահին այսպէս եւ Պօղոս կը յառաջդիմէ շնորհիւ բնական ուշիմութեան եւ բարձրանալու ուժեղ կամքին: Անծանօթ մըն է անծանօթներու մէջ, միակ բարեկամ ունենալով ուսումը, միակ մխիթարութիւն ունենալով ընտանիքին պարբերական քաջալերութիւնը՝ անմխիթար մօր մը, քրոջ մը կարօտով տագնապած:

Բախտը կը ժպտի օր մը, Գրիգոր Ամիրա Պալեան կը գնահատէ գաւառացի երիտասարդին բարոյական արժէքը, իր մօտ կ'առնէ, կը քաջալերէ, միջոցներ կը հայթայթէ վեր ելլելու: Ամիրան վեր կը նայի՝ բարձրութիւնը պահելու համար, երբեմն վար կը նայի՝ վարը գտնուողն ալ վեր հանելու համար: Շնորհք առաջին նախակրթարանը կը բանայ, Օշնան հիւանդանոցին հոգածուն է, Ճեզայիրլեան Խասգիւղի Ներսէսեան վարժարանը կը հոգայ, Սերվերեան աղքատիկ տղաներ կը հրաւիրէ զաւակներուն հետ առանձին դասեր առնելու, Պալեան ընդունակ պատանիներու բարձրագոյն կրթութիւն պիտի տայ: «Աղնուականութիւնը կը պարտաւորէ»:

Պօղոս կը յառաջանայ նոր գործին մէջ, սիրելի կը դառնայ բարեսէր ամիրային, կը ստանձնէ անոր գործերուն վերատեսչութիւնը, կը դառնայ մէկ անդամը նահապետական ընտանիքին, պիտի ըլլայ հաւատարիմ աշխատակից անոր որդիին եւ անձնուէր բարեկամը Պալեան ընտանիքին, աղքատիկ, բոկոտն Պոլիս եկող պատանին պիտի ըլլայ ազա մը, ազգային կեանքի մէջ եռանդուն գործիչ մը, ազգային բարերար մը, օգնական ունենալով նոյն ընտանիքին պատկանող կողակից մը, համակ սէր եւ գուրգուրանք տածող ամուսնոյն եւ որդիներուն:

Ճարտարապետ Գրիգոր Ամիրայի մահէն ետք Պեղճեան ամիրան իր բարձր ազդեցութեամբ Պալեան ընտանիքին յանձնել կուտայ արքունի ճարտարապետութիւնը: Գործակից կ'ըլլան Կարապետ Պալեան, Յովհաննէս Սերվերեան ամիրաներ եւ Պ«ղոս Օտեան:

Պօղոս երախտագիտութիւն կը յայտնէ բարերարին նման բարիք առթելով ամէն կողմ: Երախտագէտ Սվաճեան կը յիշէ Պօղոսին հոգիի վսեմութիւնը. «Ո՞վ կըրնայ թուել առանց փառասիրութեան, առանց գոյզն ակնկալութեան կատարած բարեգործութիւնները, կարելի՞ է միթէ յիշել այն թշուառները, որոնք երջանկացուց, այն որբերը, որոնց հայր եղաւ, մխիթարած այրիները, բանտէն ազատած բանտարկեալները: Յուսահատները յուսադրեց, անօժիտ աղջիկներ ամուսնացուց, արհեստաւորներուն արհեստի խանութ տուաւ: Օտեան Պօղոս կրնար հին խօսքը կրկնել. «Օրս կորուսի»՝ երբ բարեգործութիւն մը չէր կրցած ընել: Քսան տարի ազգային ժողովներու անդամ, երկու անդամ ազգային ճեմարանի պաշտպան, Սամաթիոյ վարժարանին նըպաստամատոյց: Մինչեւ Փարիզ հասած է իր օգնութիւնը ուսումնասէր երիտասարդներու, իւրաքանչիւրին ծախքը հոգալով: Յուզարկաւորութեան օրը երիտասարդ մը դառնօրէն կուլար, որովհետեւ կորսուած էր բարերար մը, հայր մը, որուն խնամքով մեծցած էր, որուն շնորհիւ Փարիզ ուսած եւ երեւելի պատկերահան մը եղած էր: Մենք իսկ, մեզի հետ եօթը տարիներ միեւնոյն յարկի տակ երեւելի վարժապետաց հետ ուսում առինք, իր տանը մէջ, իր որդիներուն հետ, միեւնոյն խնամքը վայելելով»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ Ե. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Բ.

Յետպատերազմեան ժամանակաշրջանում, յատկապէս վերջին տասնամեակի ընթացքում, արդիականութեան պրոբլեմները դարձան գլխ. պրոբլեմներ արձակի համար: Ժամանակակից գիւղը, քաղաքը, գործարանը, կոլտնտեսութիւնը, շինարարական տեղամասը իրենց մարդկանցով, նրանց գործերով ու մարդկային փոխյարաբերութիւններով աւելի լայն տեղ գտան սովետահայ արձակի էջերում: Բանուոր դասակարգի թեման, որ մեր գրականութեան մէջ սկզբնաւորուեց դեռեւս քսանական թուականներին, յետպատերազմեան տարիներին ծաւալուեց Ա. Սահինեանի «Խաչուղիներ», Ա. Ստեփանեանի «Ամառնամուտ», Բ. Վերդեանի «Լեռների որդին», Վ. Խեչումեանի «Մեզ մօտ, հարաւում», Ֆ. Դարեանի «Փորձութիւն» երկերում: Այս թեմային նուիրուած վերջին գործը Ս. Խանզադեանի «Քաջարան» վէպն է:

Խորհրդահայ արձակը չէր կարող անտարբերութեամբ անցնել այսպէս կոչուած անհատի պաշտամունքի տարիների անարդարութիւնների կողքով, եւ հայ գրողներից նրանք, ովքեր ապրել էին այդ դառնութիւնները, իրենց մի շարք երկերում խստօրէն դատապարտեցին մեր իրականութեան ոգուն խորթ չարագործութիւնները: Գ. Մահարու «Լռութեան ձայնը» վիպակի եւ Մ. Արմէնի «Պատուիրեցին յանձնել ձեզ» ընդհանուր խորագրով պատմուածքների կերպարները պարզ ու հասարակ մարդիկ են, որոնք ցրտի, քաղցի եւ բարոյական նուաստացման պայմաններում իսկ չեն կորցնում իրենց լաւատես մարդկայնութիւնը:

Հայրենական պատերազմի տարիներին պատմական գրուածքների հիմնական պրոբլեմը հայրենիքի պաշտպանութեան գաղափարն էր, որ գեղարուեստական մեծ ուժով արտայայտուեց Դ. Դեմիրճեանի «Վարդանանք», Ստ. Զօրեանի «Պապ թագաւոր» վէպերում եւ Ն. Զարեանի «Արա Գեղեցիկ» ողբերգութեան մէջ: Յետպատերազմեան ժամանակաշրջանում, յատկապէս վերջին տարիների ընթացքում Ստ. Զօրեանի «Հայոց բերդ», Ս. Խանզադեանի «Մխիթար Սպարապետ», Յ. Ղուկասեանի «Ոսկան Երեւանցի», Զ. Դարեանի «Արծիւ Վասպուրականի» եւ Վ. Խեչումեանի «Գիրք լինելութեան» վէպերով աւելի ընդարձակուեցին պատմավէպի շրջանակները:

Արտասահմանի Հայութեան կեանքի նկարագիրը արդէն որոշակի տեղ է գրաւում մեր արձակի էջերում, Ստ. Ալաջաջեանի, Գ. Սեւակի, Գր. Քէշիշեանի վիպակները, Ս. Կապուտիկեանի ճանապարհորդական տպաւորութիւնները եւ մի քանի այլ գործեր յաջողութեամբ պատկերել են սփիւռքահայութեան կեանքի առանձին կողմերը: Սակայն դրանք միայն առաջին քայլերն են մեծ թեմայի գեղարուեստական լուսաբանութեան ուղղութեամբ: Մեր գրականութեան պարտքն է աւելի հանգամանօրէն մեկնաբանել արտասահմանի Հայութեան դժուարին ու հերոսական պայքարը ձուլման ահաւոր սպառնալիքի դէմ, պատկերել նրա հայրենասիրութիւնը եւ ջերմ սէրը հայրենիքի հանդէպ: Սակայն հայրենադարձ գրողները հին տպաւորութիւններով չեն կարող ընդգրկել այդ հարուստ նիւթը: Անհրաժեշտ է հնարաւորութիւններ ըստեղծել, որ մեր գրողները աւելի յաճախ լինեն արտասահմանի հայ գաղութներում, իսկ արտասահմանի հայ գրողները՝ հայրենիքում: Այդ փոխադարձ այցելութիւնները շատ բան կը տան հայ գրականութեանը:

Բանաստեղծութեան եւ արձակի համեմատութեամբ աւելի դանդաղ է ընթանում դրամատուրգիայի զարգացումը: Պատճառը ժանրին յատուկ բարդութիւնները չեն միայն, այլեւ տրամայի բեմադրութեան հետ կապուած, յաճախ անյաղթահարելի խոչընդոտները: Դժուար չէ հասկնալ նաեւ այն, թէ ինչու, հակառակ գրականութեան միւս տեսակների, դրամատուրգիայի մարզում հազուադէպ են երեւում նոր անուններ:

Չի կարելի ասել՝ թէ մեր գրական կազմակերպութիւնը ամէն ինչ արել է՝ դրամատուրգիայի զարգացումը առաջ մղելու համար: Դրամատուրգների սեկցիան, ինչպէս նաեւ միւս սեկցիաները վատ են աշխատել: Բայց նոյնիսկ նորմալ աշխատանքի պայմաններում հազիւ թէ սեկցիան կարողանար յաղթահարել իր առաջ ծառացած բազմաթիւ արհեստական դժուարութիւնները:

Դրամատուրգիայի զարգացման հարցերով խիստ անբաւարար են զբաղուել մեր մամուլի, յատկապէս գրական մամուլի օրգանները: Իսկ «Հայաստան» հրատարակչութիւնը դժկամութեամբ է հրատարակել պիէսների ժողովածուներ: Սակայն արդարացի չէր լինի դրամատուր-

ԹՈՒՐՔԻԱ, 1965

Նրանք մզկիթի են վերածել տաճարը, եւս մի յաղթանակ տանելով անշունչ պատերի նկատմամբ, որոնք համարեա նոյնն են, ինչ ծերերը, կանայք, երեխաները: Միայն թէ պատերը չեն աղաղակել, ինչպէս կանայք ու երեխաները, թէպէտեւ չեն մեռել՝ ինչպէս կանայք ու երեխաները: Նրանք կենդանի են մնացել, մինչեւ որ 1922 թուականին քերուել է ներկը եւ մարդիկ նորից տեսել են Աստուածամօր զարմացած աչքերը եւ մանուկ Քրիստոսին, որ եւս մի անդամ յարութիւն է առել՝ այս անդամ թուրքական ներկերի տակից:

Հիմա Այա – Սոֆիան այլեւս մզկիթ չէ, թէպէտ այստեղ շատ աւելի այցելու է լինում, քան հարեւան բոլոր մզկիթներում: Մարդիկ այստեղ գալիս են զարմանալու եւ հպարտանալու հեռաւոր բիւզանդացիների հանճարով, որոնք հազար չորս հարիւր տարի առաջ երկնել են ձեւի այսպիսի պարզութիւն՝ խոր ու անարատ բովանդակութեամբ: Մարդիկ այստեղ գալիս են աղօթելու գեղեցկութեանը, թէպէտ մուտքի մօտ չեն հանում կօշիկները, ինչպէս մզկիթներ մտնելիս:

Ես կանգնում եմ տաճարի կենտրոնում, նայում եմ վեր ու հպարտ եմ. այնտեղ, ամենավերեւում, երկնքին մօտիկ, այն հրաշք զմբէթն է, որ հազար տարի առաջ դրել է Տրդատ ճարտարապետը, նա, որ Անին է կառուցել: Գմբէթը, որ վիթխարի բարձրութեան վրայ է, յենւում է միայն պատերին: Քիչ առաջ, երկնագոյն մզկիթում, որ կառուցուել է այս տաճարից հազար հարիւր տարի յետոյ եւ նրա համեմատաբար յաջող պատճէնն է, մենք տեսանք, որ նման զմբէթը իրենց ուսերին պահում են չորս հսկայ սիւներ, որոնցից իւրաքանչիւրի տրամագիծը հինգ մեթր է: Ես ասում եմ համեմատաբար յաջող, որովհետեւ Այա Սօֆիան դարձել է ըՍտամբուլում, Իզմիրում, Անկարայում եւ այլ քաղաքներում կառուցուած թուրքական բոլոր մզկիթների նախատիպը: Այդ մզկիթների ճարտարապետները փորձել են կրկնել Այա Սօֆիայի ձեւերը, որովհետեւ հրաշք – տաճարը թելադրել է, ճնշել իր ներկայութեամբ: Երկնագոյն մզկիթում առանձնապէս հետաքրքիր են կապտաւուն յախճապակեայ պատերը՝ նուրբ զարդանախշերով եւ կապոյտ լուսամուտները, որոնց մէջ բեկուելով արեւի ճառագայթները թւում են գունաւոր, անիրական ...

Եւ, այնուամենայնիւ, վերադառնանք Այա Սօֆիային:

Մեր ուղեկցողը, շատ գեղեցիկ մի Թրքուհի, որ սովորում է Ստամպուլի համալսարանում, ամենայն մանրամասնութեամբ պատմում է համարեա բոլոր որմնանկարների, խճանկարների մասին: Նա անընդհատ շեշտում է, թէ նկարները ոսկով են արուած, եւ դա ինձ զարմացընում է, կարծես թէ դա է արժանիքը.. Ահա այդ սիրունիկ Թրքուհին, որ պատմում է զմբէթի կործանուելու եւ վերակառուցուելու մասին, հասկանալի է, չի տալիս Տրդատ ճարտարապետի անունը: Չի տալիս նաեւ իմ հարցից յետոյ. «Իմացէք, օրիորդ, — ասում եմ ես, — գուցէ յետոյ ուրիշները եւս հարցնեն, կը պատասխանէք»: «Շնորհակալութիւն» — պատասխանում է նա, եւ մենք իրար ենք նայում չթաքցրած կասկածներով: Ինչո՞ւ, նորից իմ մէջ արթնանում է նոյն հարցը: Այս աղջիկը 20 – 22 տարեկան է, խելօք, գեղեցիկ, նա ոչինչ չի արել իմ ժողովրդին, եւ ես կ'ուզենայի նրա հետ զրուցել, կ'ուզենայի խնդրել, որ ինձ ցոյց տայ իր քաղաքը: Կ'ուզենայի, բայց ...

Յաջորդ օրը տեղի ունեցաւ աւելի զարմանալին. Ստամբուլի թերթերից մէկը տպագրել էր մեր խմբի լուսանկարը: Ես ու ընկերս, որ դիտմամբ կանգնել էինք առաջին շարքում, զարմանքով նայեցինք տպուած լուսանկարին, մենք չկայինք... Իսկ ինֆորմացիայի մէջ գրուած էր. «Ստամբուլ են ժամանել չորս ագրբէջանցի եւ 24 Ռուս»: Մեր խմբում երեսոն էինք, 24ին գումարած չորս, կ'անի '28: Դա նշանակում է ես ու ընկերս առհասարակ չկայինք, չէինք եկել Ստամբուլ, չէինք քնել հիւրանոցում, չէինք մտել Երկնագոյն մզկիթը եւ չէինք նայել Վոսփորի ջրերին ...

×

Պոլիս ...

Ես փոքր ինչ գիտէի քո փողոցների աշխարհագրութիւնը նոյն իսկ, որտեղ մոլորւում էր բարի, միամիտ Աբիսողոմ աղան, եւ հիմա ես քայլում եմ Բերայի թաղամասով: Առաջին միտքը՝ ուզում եմ գտնել «Բերա, Ծաղկի փողոց, թիւ 2»: Յետոյ ուրիշ մտքեր են խառնուում: Փողոցի սալայատակը հին է, ծովաքարերի նման ողորկ, եւ երեւի այդ քարերին դիպել են նաեւ Կոմիտասի, Զօհրապի, Սիամանթոյի, Վարուժանի ոտքերը: Վոսփորի ջրերը երեւի դեռ պահում են նրանց հայեացքը, իսկ օդում երեւի մնացել են նրանց ձայների բեկորները:

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(5 Շար.)

գիայի դանդաղ զարգացման բոլոր պատճառները վերագրել միայն արտաքին գործոններին: Հասկանալի է, որ վերոյիշեալ բոլոր օրդանների ջանքերը կարող են արդիւնք տալ միայն այն դէպքում, երբ իրենք՝ դրամատուրդները, աշխատեն աւելի մեծ եռանդով ու ներշնչումով, ըստեղծեն կերպարներ, որոնք շատ աւելի մեծ ներգործութիւն ունենան հասարակական կեանքի վրայ:

Անհրաժեշտ է լայնացնել դրամայի ընդգրկման սահմանները, դուրս գալ կենցաղի ոլորտներից եւ արուեստի նոր ձեւերով ընդգրկել կեանքի մեծ բովանդակութիւնը: Հայ դասական գրականութիւնը մեզ ժառանգութիւն է թողել Յ. Պարոնեանի եւ Գ. Սունդուկեանի, Ալ. Շիրվանզադէի եւ Լ. Շանթի թատերագրութեան հիանալի աւանդները:

Անցեալում գրականագիտական միտքը կաշկանդուած էր գծեհիկ սոցիոլոգիզմի, կամ ֆորմալիզմի սխեմաներով: Ժամանակակից գրականագիտութիւնը յաղթահարել է այդ հիւանդութիւնը եւ շատ աւելի լայն ու ճիշդ չափանիշերով է մօտենում գեղարուեստական ստեղծագործութեանը:

Ամէն տարի լոյս են տեսնում բազմաթիւ գիրքեր, եւ լաւ, եւ վատ գործեր, որոնք մեծ մասամբ ընթերցողի ուշադրութեանն են յանձնում «Լոյս են տեսել հետեւեալ գրքերը» ծանուցումով: Մենք այն կարծիքին չենք, որ քննադատութիւնը պէտք է միջնորդի դեր կատարի գրքի եւ ընթերցողի միջեւ, քննադատութիւնն ինքնուրոյն ժանր է, սակայն այդ ինքնուրոյնութիւնն ստեղծւում է գեղարուեստական եւ քննադատական մտածողութեան փոխազդեցութեամբ: Խորհրդահայ գրականութիւնը դեռեւս չի դարձել ամենօրեայ հետաքրքրութեան եւ հողատարութեան առարկայ: Այդ պատճառով գրականութեան ընթացիկ պրոցեսի շատ երեւոյթներ չեն արժանանում քննադատութեան ուշադրութեանը: Աւելին, սակաւ չեն դէպքերը, երբ քննութեան առարկայ դարձած գիրքը կամ միակողմանիօրէն թերագնահատւում է, կամ միակողմանիօրէն փառաբանւում: Պարզ է, որ սուբեկտիւ, անձնական համակրանքի կամ հակակրանքի վրայ հիմնուած գնահատականները չեն կարող օգտակար լինել գրականութեան համար:

Ելնելով լենինեան ուսմունքից ազգային երկու կուլտուրայի մասին, մեր գրականագիտութիւնը հետազօտից հայ ժողովրդի հոգեւոր ժառանգութիւնը, որն ստեղծուել է սոցիալական ու ազգային ճնշման դաժան պայմաններում: Մի ժամանակ անցեալի ժառանգութեան մեկնաբանութեանը խանդարում էր գռեհիկ սոցիոլոգիական կոնցեպցիան, որն այժմ վրտանդ չի ներկայացնում գրականագիտութեան համար: Ընդհակառակն, վախը գռեհիկ սոցիոլոգիզմի հանդէպ այժմ ոմանց հասցնում է ուրիշ ծայրայեղութեան, դասակարգային պայքարի մարքսիստական տեսութեան անտեսմանը: Դասական գրողների հայրենասիրութեան, ժողովրդայնութեան եւ ռէալիզմի ուժն այն է, որ նրանք ժողովրդի տեսակէտին յանդեցին դասակարգերի անհաշտ պայքարի մէջ: Հայրենիքը եւ ժողովուրդը՝ իր ձգտումներով ու երազներով, նրանց համար պատմական հասկացողութիւն էր եւ ամէն մի ժամանակաշրջանում ունէր իր կոնկրետ բովանդակութիւնը:

ԵԴ. ԹՈՓՉԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐՁԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ

Թեթեւ ծանրութիւն.— Իր ծանրութեան մէջ՝ Ֆրանսայի թէ «ամաթէօռ» (1959) եւ թէ «փրոֆէսիոնէլ» (1964) կրկնակի ախոյեան հռչակուած անդրանիկ Ֆրանսահայ կռփամարտիկը, Էմիլ Լեւոն Ծատուրեան ծնած է Քանի մէջ 23 Սեպտեմբեր, 1936ին: Եղած է հացագործի աշկերտ եւ որմնադիր: Ներկայիս իր ծնընդավայրին մէջ՝ «Թաղապետական շինարարութեանց» բաժնի պաշտօնեայ: Պ. Քոռնիւ – Ժանթիլ, տեղւոյն մարզասէր քաղաքապետը, նաեւ երեսփոխան, գնահատելով Ծատուրեանի արժանիքները, բարոյապէս զօրավիգ կանգնած է իրեն: Բազմանդամ ընտանիքի մը զաւակն է, օրական միջին հաշիւով երեք հարիւր կրամ մեղր կ'ուտէ, կը սիրէ նաեւ աւանդական ձուազեղը եւ հաւկիթ կը կլլէ ուժովնալու համար: 16 տարեկանին կռփամարտիկ, անդամ «Սփորթինկ Քլիւպ Քանէ – Ռոշըվիլի», որուն ղեկավարը՝ Ժան Պոթերօ, նախկին նշանաւոր կռփամարտիկ, ներկայիս ադարակապան ցարդ իր «մէնէյճըրն» է եւ Բ. հայր մը իրեն համար:

ԱՄԱԹԷՕՌ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

65 Ֆրանսական ազգային եւ հինգ միջազգային «ամաթէօռ» մրցումներ կատարուած են:

Ֆրանսական ազգային ամաթէօռ գրլխաւոր մրցումներ.— Ծատուրեան 1953 – 1954 տարեշրջանի «Փրովանսի ախոյեան» հռչակուած է:

1954ին «Քանի «Սթատ տը Լա Քրուազէթի» մէջ Բ. ռաունտին սպունդի նետումով կը յաղթէ Պենէսի: «Նոյն օրը Փրովանսի «թեթեւ ծանրութեան« «փրոֆէսիոնէլ »ախոյեան Կասթոն Յովհաննիսեան՝ Ռոպեռ Ռուվիէյի հետ հաւասար մնալով իր տիտղոսը պահեց»:

Լեւոն Ծատուրեան Քանէի մէջ հաւասար կը մնայ Իլթիսի հետ: Տեղւոյն «Սինեմա Լիտոյի» մէջ, Փրովանսի ախոյենութեանց վերջընթեր մրցմանց ընթացքին՝ կէտերով կը յաղթէ Մանոսքցի կռփամարտիկ Անթոնաքոսի:

1955ին «Հիէրի Քազինոյին» մէջ՝ Մարսիլիացի Քորվաչէի յաղթելով Փրովանսի «թեթեւ ծանրութեան» ախոյեան կը հռչակուի:

Նոյն օրը ուրիշ Ֆրանսահայ Մոնաքոցի կռփամարտիկ մը Մելքոնեան յաղթելով Ճիորտանոյի, կը շահի Փրովանսի «կէս – ծանրութեան» ախոյենութիւնը:

Նոյն տարին միջ – նահանգային մրցմանց ընթացքին՝ կէտերով կը պարտուի Սէնթ – Էթիէնցի կռփամարտիկ Կրեշէ: Հաւասար կը մնայ Պենէսի հետ, իսկ Նիսի մէջ՝ սպունդի նետումով կը յաղթէ Պեռմոնի (Բ. ռաունտին):

1956ի սկիզբը Փրովանսի ախոյենութեանց վերջընթեր մրցմանց ընթացքին՝ Բ. ռաունտին կը յաղթէ Քորսիքայի ախոյեան Միլանիի: Սակայն չի մասնակցիր եզրափակիչ մրցմանց, որոնք կը վերջանան ի նպաստ Իլթիսի, այս վերջինը կէտերով կը յաղթէ Քորվաչէի, տիրանալով տիտղոսին:

1956 – 1957 տարեշրջանի Ֆրանսայի «ամաթէօռ» ախոյենութեանց ընթացքին, Թուլուզի մէջ կէտերով կը յաղթէ Պինիմիլիսի, իսկ Քարքասոնի մէջ Բ. ռաունտին «Թէքնիքական նոք աութով» պարտութեան կը մատնէ Սիոներոսը: Բայց նախավերջընթեր (քառ տը Ֆինալ) մրցման ընթացքին՝ յաղթանակը կը զիջի Ալժերիոյ ախոյեան Պալեստրայի, թէեւ կը շահի Գ. ռաունտը, սակայն առաջին երկու ռաունտներու ընթացքին Պալեստրա թանկագին կէտեր ապահոված ըլլալով, յաղթական կը հռչակուի:

1957 – 1958 տարեշրջան.— Փրովանսի ախոյեան կը հռչակուի նոք – աութ ընելով, Բ. ռաունտին Հիերցի Վիանոն:

Ֆրանսայի ախոյենութեանց ընթացքին՝ Քանի մէջ կէտերով կը յաղթէ Պինիմիլիսի եւ Նառպոնցի Մապիռի, իսկ Քարքասոնի մէջ՝ Սոշօցի Պեռնարի: Թուրի մէջ տեղի կ'ունենան վերջընթեր մրցումները, ուր կէտերու փոքր տարբերութեամբ կը պարտուի Ռոժէ Եունսիէ (1957ին եւ 1958ին Ֆրանսայի կրկնակի «ամաթէօռ» ախոյեան եւ Հռոմի մէջ՝ 1960ին Ֆրանսայի ողիմպիական ներկայացուցիչ):

Շեռպուրկի մէջ՝ Ֆրանսայի գինուորական ախոյենութեանց ընթացքին, կէտերով կը պարտուի Մարսըլոյէ:

Ոչ ախոյենական մրցումներ.— Վիթրիի «Սալ Փելլըթանի» մէջ հաւասար կը մնայ Քլօտ Ալէնի հետ, իսկ Նառպոնի մէջ կը յաղթէ Մոլինայի:

1958 – 1959 տարեշրջանին Ֆրանսայի ամաթէօռ ախոյենութիւն.— Կէտերով կը յաղթէ Պեզիէի մէջ՝ Մապիռի, Քանի մէջ՝ Վինտէսի: Թուլուզի մէջ՝ Ա. ռաունտին «թեքնիքական նոք – աութով» պարտութեան կը մատնէ Տրիսը, դատաւորը մրցումը կեցուցած ըլլալով ի նպաստ Ծատուրեանի: Փարիզի «Փալէ տէ Սփոռի» մէջ կէտերով կը յաղթէ Քառտէնի, իսկ եզրափակիչ մրցման ընթացքին՝ Քլօտ Ալէնի յաղթելով, գեղեցիկ մրցումէ մը ետքը Լեւոն Ծատուրեան Ֆրանսայի «թեթեւ ծանրութեան» «ամաթէօռ» 1959ի ախոյեան կը հռչակուի:

Միջազգային ամաթէօռ մրցումներ.— Ա. Միջնահանդային իտալեւֆրանսական հանդիպումներ 1954ին:

Փրովանս – Լոմպառտիա մրցման ընթացքին կէտերով կը յաղթէ «Լոմպարտիոյ ախոյեան» Զեսթանայի: Իսկ Փրովանս – Լիկուրիա մրցման մէջ՝ հաւասար կը մնայ «Լիկուրիոյ ախոյեան» Փուչչիի հետ:

Բ. Ֆրանսական բանակի միջազգային մրցումներ.— 1957ին Ցիւրիխի մէջ՝ Ֆրանսական բանակ – Ցիւրիխ մրցման ընթացքին կը յաղթէ Վ. Ռոթի, որ Բ. ռաունտին մրցումը կը լքէ:

1958–1959 տարեշրջան.— Ժընեւի մէջ՝ Ֆրանսական բանակ – Զուիցերիա մրցման մէջ, կէտերով կը յաղթէ՝ «Զուիցերիոյ ախոյեան» Մարթէնի:

Պալի մէջ՝ Ֆրանսական բանակ – Գերմանախօս Զուիցերիա մրցման ընթացքին՝ Բ. ռաունտին մրցումը լքելու կը պարտաւորէ այդ քաղաքը բնակող գերմանացի Մանֆրէտ Միւլլերը (17 յաջորդական յաղթանակներով պարծենցող նշանաւոր կռփամարտիկ մը):

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԸՆԿ. ԱՐԱՄ ՏԷՐ-ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Երկուշաբթի, 21 Նոյեմբեր առաւօտ, Պերլինի մէջ 81 տարեկանին սրտի տագնապի հետեւանքով, իր բնակարանին մէջ կեանքէն հրաժեշտ կ'առնէր Պերլինի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմին հին շարքայիններէն՝ ընկեր Արամ Տէր – Յարութիւնեան:

Ողբացեալ ընկեր ծնած էր Վան եւ մասնակցած Վանի հերոսամարտին: Եղած էր «Ուրբաթ Առու»ի դիրքին կտրիճներէն:

Ողբացեալին յուղարակաւորութեան արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 28ին, ընտանեկան պարագաներուն, բարեկամներուն, հայ եւ օտար բազմութեան մը ներկայութեան:

Պերլինի իր գաղափարակից ընկերները եւ հայ գաղութը խորապէս կը սգան այս դառն կորուստը եւ կը բաժնեն ընտանիքին սուգը:

Յարգանք իր քաղցր յիշատակին:

ՎԱՌՈՅԵԱՆ

ԱՌՈՂՋ ՈՒ ԹԱՐՄ

Կանանց հոգեբանութիւնը վերլուծող բանախօսը.— Կնոջ միտքն աւելի առողջ եւ աւելի թարմ է:

Ունկնդիր մը ընդմիջելով.— Անշուշտ, քանի որ շատ շուտ կը փոխէ զայն...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Իր մեքենավարը, Քնոֆ, որ մեզի հետ եկած էր աճապարանքով դղեակ զրկուեցաւ հասկնալու համար թէ Նորին Բարձրութիւնը հոն տեսնող եղա՞ծ էր արդեօք, որովհետեւ Իշխանը յաճախ այդպիսի տարօրինակ քմահաճոյքներու ապացոյցը տուած էր:

Գիտէինք թէ եթէ յանկարծ քմայք մը արթննար մտքին մէջ, ան կատարելապէս կարող էր հակառակ ճամբայ ձեռք առնել եւ կատարեալ հանդարտութեամբ հետիոտն վերադառնալ դղեակ, երբեք հոգ չընելով իր մասին մեր ունենալիք խիստ բընական մտատանջութիւնը:

Լոյսերը վառուած էին եւ սիկառ կը սպասէինք Քնօֆի վերադարձին: Ժամէ մը վերադարձաւ, լուր բերելով թէ ոչ ոք տեսած էր Նորին Բարձրութիւնը: Սակայն ըսած էին իրեն թէ, առաւօտուն մեր մեկնումէն քիչ ետք, համակ գորշաղգեստ երիտասարդ մը դղեակ ներկայացած ու տեսնել ուզած է տեսուչը որ անոր հասկցուցած է թէ ուր կրնար գտնել իր կայսերական տէրը:

Մեծ պատասխանատուութեան տակ կը գտնուէր ոստիկանական պաշտօնեայ Էքարաթը որ Նորին Բարձրութեան ապահովութեան հսկելու մասնաւոր պաշտօնն ունէր: Եւ սակայն ան երբեք յանցանք չունէր, որովհետեւ Գահաժառանգը յայտնած էր ինծի այդ այցելուին հետ դլուխ գլխի մնալու իր վճռական փափաքը:

Այդ Քարլ Քրահլին անսպասելի դիմումին տակ կը կարծէի թէ մտահոգիչ դաղտնիք մը կար, եւ մինչդեռ մտատանջութենէ ազատելու համար լաւագոյն միջոցը գտնելու մասին կը խորհրդակցէինք, մեզմէ մէկը յանկարծ պատուհանի մը եզերքէն գտաւ, բաւական գեղեցիկ սեւ մետաքսէ կնոջ վէտվէտուն պայուսակ մը:

— Կեցցէ աղաղակեցի երբ մեզի բերաւ զայն քննելու համար: Այս գիւտը գոնէ մեզի բան մը կը հասկցնէ: Կին մը եկած է հոս:

Պայուսակը բանալով մէջը գտայ, մէկ անկիւնը թաղ մը ասեղնագործուած մուսուլինէ պզտիկ թաշկինակ մը, կրեայի պատեանէ շինուած դողտրիկ հայելի մը եւ հարիւր մարքնոց չորս դրամատոմսեր: Եւ սակայն ոչ մէկ նշան կար այդ պայուսակին տէր տիկնոջ ինքնութիւնը լուսաբանող:

Գաղտնիքը ժամէ ժամ կը մեծնար, բայց զուարթ ընկերակիցներս որոնք կը ճանչնային «Վիլհէլմիկ»ին գեղեցիկ սեռին հանդէպ ունեցած տրամադրութիւնը, խնդալ սկսան յայտարարելով թէ Նորին Բարձրութիւնը չլուսցած պիտի վերադառնար անշուշտ:

Բայց ճիշդն ըսելու համար ես մտքի նոյն հանդարտութեամբ չէի քններ կացութիւնը: Իշխանին անյայտացումը լըսուած էր հիմա առ նուազն յիսուն մարդու կողմէ մէջն ըլլալով նաեւ որսախոյզները եւ կը վախնայի որ Պերլինի թերթերը կը խօսին այդ մասին: Որով պարտականութիւն նկատեցի բոլոր հաւաքել եւ խստօրէն պատուիրել անոնց որ իրողութեան մասին բացարձակ լռութիւն պահեն:

Այն ատեն Քնօֆ զիս առանձին ինքնաշարժով դղեակ տարաւ: Մտածեցի որ թերեւս Նորի Բարձրութիւնը չփափաքելով ուշադրութիւն դրաւել, կրնար հոն վերադարձած՝ եւ իր սենեակին մէջ նամակ մը ձգած ըլլալ իմ հասցէիս: Արդէն ուրիշ առթիւ մըն ալ այդպէս ըրած էր:

Անհամբեր աճապարեցի ելլել միջնադարեան այն փոքրիկ սենեակը որուն ծանրը ապակիներով պատուհանները կ'իշխէին հովիտին նկարագեղ, հեշտալի եւ վիպական գիւղանկարին վրայ: Բայց ոչինչ կար այն սեղանին վրայ ուր առտուն կանուխ գրի նստած էի: Երբ կատարելապէս յուսախաբ հեռանալու վրայ էի, նրբանցքին մէջ ոտնաձայներ լսեցի եւ յանկարծ դէմս տեսայ պառաւ կոմսուհին որ սեւէ ատենէ աւելի տգեղ ու տձեւ թլւեցաւ ինծի:

Իր յանկարծական երեւումը ոստում մը պատճառեց ինծի: Նոր վերադարձած էր ապահովաբար, որովհետեւ տեսակ մը կապոյտ գտակ եւ ճամբորդութեան թանձը զգեստ կը կրէր:

— Ահ, կոմս, Ֆօն Հելցէնտօրֆ, աղաղակեց ան իր սուր եւ բարձրագոչ ձայնով որ շատ դէշ հնչեց ականջիս: Նորին Բարձրութիւնը հո՞ս է: Անմիջապէս պէտք է տեսնեմ զինքը:

— Ոչ, կոմսուհի: Հոս չէ: Այս ցերեկէն ետք Նէօյէ Շէնքէի անտառապահին տան մէջ ամենախորհրդաւոր պայմաններով անյայտացաւ, եւ ոչ մէկ հետք կըրցանք գտնել իրմէ:

— Անյայտացած ... թոթովեց ծեր կինը որ իսկոյն մահու չափ տժգունեցաւ եւ մեծ խռովքի մը մատնուեցաւ:

— Այո, պատասխանեցի իր աչքերուն նայելով:

— Գիտէ՞ք թէ Գահաժառանգը այսօր այցելու մը ընդունած է... խիստ թուխ երիտասարդ մը:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Վրէժ Թագւորեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ, գրաւոր, մամուլով, փոխան ծաղիկի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԹԱԳԻՈՐ ԹԱԳԻՈՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Այրի Տիկին Սեդա Արսլանկիւլեան եւ զաւակը ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԱՐՍԼԱՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

յանկարծական մահուան առթիւ:

×

Այրի Տիկին Մարիամ Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ասլանեան եւ զաւակները, Օր. Անայիս Ասլանեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ (Նիս):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ամանորի առթիւ, Վերսայլէն Պ. Հրանդ Պալեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 125 Ֆրանք Ս. Ղազարի (տես ցանկը), 50 ական Աղքատախնամին, Կարմիր եւ Կապ. Խաչերուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Դաւուտեանէ, նոր դասարաններու շէնքին ի նպաստ:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Մարի Գույումճեանէ քսան Ֆր. իր ամուսնոյն յիշատակին: Տէր եւ Տիկին Կոստանեան քսան, Գատրինէ Կոզումեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Ոմն յիսուն, անտէր հիւանդներու Ֆոնտին: Տիկին Ուզունեան յիսուն կարօտեալի մը:

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, հետեւեալ նուիրատութիւնները, եկեղեցւոյն վերաշինութեան եւ օծման 9րդ տարլիցին առիթով: Պ. Ս. Պալապանեան 2000 Ֆրանք, Պ. Ժ. Զ. 250, Տէր եւ Տիկին Պ. Զաքըճեան 200, Տիկ. Մ. Մարտիկեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Ա. Քաւուքճեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Կ. Սարեան իրենց հանգուցեալ հօր եւ մեծ հօր Գառլօ եւ Գրիգոր Պետրոսեանի յիշատակին 50, Տէր եւ Տիկին Վ. Էսայեան յիսուն, Տիկին Միրիճանեան 50, Տիկին Պաղտիկեան յիսուն, Պ. Հ. Պալեան քսան, Տիկին Վահրամ Քըրմզեան 20:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂՈՑԻՈՅ

(295, Ռիւ Պուալօ)

Մեծ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ 1966ի վերջալոյսի եւ 1967ի այշալոյսի

ԳԻՇԵՐԸ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔՈՎ ՄԸ

Կազմակերպութեամբ՝ Հայ Երիտ. Միութեան եւ հայ Երաժշ. Ակադեմիայի:

Ճաշասեղանը պատրաստ պիտի ըլլայ 31 Դեկտեմբերի Շաբաթ ժամը 21ին, ճաշը կը սկսի ժամը 22ին, համադամ կերակուրներ, ըմպելիներ, շամփայն:

Միմիայն 50 ֆրանք

«Cartes de Vœux»

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի խումբը լոյս ընծայած է, Նոր Տարուան առթիւ խորհրդանշական շքեղ քարտեր:

Կարելի է ունենալ Ֆրանսայի Նոր Սերունդի բոլոր խումբերուն մօտ:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան: Ինպաստ Կրթ. գործին:

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Քօնկրէի շքեղ սրահին մէջ: Նուագախումբ ԿԻ ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել.— Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60–82–17: Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52–23–39: Նէրկիզեան Կարապետ, հեռ. 72–81–19:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Շաբաթ Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 17ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ ԾՆՈՒՆԴ, ժամերգութիւն ժամը 10ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը

Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24

Ամպասատէօրի սրահին մէջ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին

Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին:

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արեւոյշներու: Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի օրացոյցները երկու Կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով:

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն:

Ստանալու համար դիմել Ազգային Առաջնորդարան,

3 ՐԻՒ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի

1967Ի ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Գին 3 ֆրանք, դիմել տեղական վարչութիւններուն, Հայախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի (Դեկտ. 25) ժամը 21·15ին Մարսէյլի կայանէն (445 մեթր) հայկական յայտագիր մը կը սփռուի, զոր պատրաստած է Ժերար Սթեֆանէսքօ:

Տեսակցութիւն՝

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ հետ

(Henri Verneuil)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան հովանաւորած դպրոցին հանդէսը եւ Ամանորի աւանդական տօնածառը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին պետական թատրոնին մէջ:

Երգ եւ արտասանութիւն փոքրիկներու կողմէ:

Զաւեշտ մը չափահաս աշակերտներու մասնակցութեամբ: Կաղանդ Պապան բեմին վրայ, բաշխում նուէրներու եւ վիճակահանութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեանը Ամանորի աւանդական տօնածառը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին (Հայկական Ծնունդի) Կիրակի ցերեկէն ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, 105 Ավընիւ տէ Շարթրէօ, սալոն Կիրամանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն ջանալ այժմէն ապահովել մուտքը եւ սեղանը գիմելով վարչական անդամներուն, ի մասնաւորի Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Ասլանի (դերձակ) 15 Ռիւ Կրանտ Առմէ: Հեռ. 62– 60 – 03:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջականերու Հայ Ազգ. Միութեան նստաշրջանը վերջացած ըլլալով, յառաջիկայ տարուան Ա. եռամսեային նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան: Նոր պատրաստուած կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն Ռօնի նահանգը բնակող 21 տարեկանէն վեր Առաքելական – Լուսաւորչական – եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր Հայերը, Հոկտեմբեր 15էն սկսեալ, կը հրաւիրուին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դիւանատունը, իբրեւ անդամ արձանագրուելու եւ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք տուող պարտաւորիչ անդամաքարտը ըստանալու համար:

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 31: Այդ թուականէն ետք եկողները չեն կրնար մասնակցիլ 1967ի ընտրութիւններուն:

Արձանագրուելու համար դիւանատուն այցելել հետեւեալ ժամերուն.— Բացի Հինգշաբթիէն ամէն օր, ժամը 16էն 19: Կիրակի օրեր ժամը 10էն մինչեւ 12:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ճանիկ Այվազեան, Հայաստան ներգաղթած 1936ին, ծնած Լիոն 1929ին, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Անդրանիկ Այվազեան, Տիգրանակերտցի ծնած 1923ին եւ կորսուած 1941էն ի վեր: Հօրը անունը՝ Սարգիս, մօրը՝ Ովսաննա: Հասցէ Շահումեան փողոց 16 թիւ 10, Երեւան:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին

28 Յունուար,

Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro: Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին:

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի: Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ:

Տոմսերը կը ծախուին.—

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 1967Ի

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔՈՎ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԷՋԵՐՈՎ

Ստանալու համար դիմել՝

Mr. HOVSEPIAN G., 51 Boul. Grands-Pins — 13 - MARSEILLE (10e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ շրջաններու համար, կը գտնուին հետեւեալ ընկերներուն մօտ.— ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ Ընկ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ, ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Ընկ. ՈՒԼՈՒՍԵԱՆ Խ., ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ, Յ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ, ԼԷ ԶԷՅԿԱԼԱՏ՝ ՍՈՒԳԻԱՍԵԱՆ Մ. ԼԱՓՈՄ–ՎԱԼՊԱՐԵԼ, Մ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ, ՍԷՆԹ – ՄԱՐԿՐԻՏ, ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՍԷՆ – ԼՈՒ, Ս. ԳԻՆՈՍԵԱՆ, ՊՕՄՈՆ, Ա. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ: ԷՔՍ՝ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, ԿԱՐՏԱՆ՝ Նափոլէոն ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 22 DECEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10794

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.794

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՈՍԻԳԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայի եւ Անդարայի միջեւ սիրաբանութիւնը կը շարունակուի, օրէ օր աստիճան մը աւելի սերտանալով :

Լենինի եւ Մուսթաֆա Քեմալի սիրակցորդ զինակցութեան աւանդութիւնը վառ ու կենդանի է 48 տարիէ ի վեր :

Շնորհիւ Կրեմլինի պաշտպանութեան, Թուրքիա ապահով կը զգայ ինքզինքը իր սահմաններուն մէջ : Աւելի քան չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր պատերազմի սարսափներէն զերծ մնացած է Թուրք հանրապետութիւնը, որ նոյնիսկ երկրորդ աշխարհամարտի ճակատագրական օրերուն կրցաւ կրակի գիծերէն դուրս մնալ, պոչ խաղցնելով դաշնակիցներուն ու Գերմաններուն միանգամայն :

Միակ թշնամին, որմէ կը սարսափէր մէհմէտճիքը, Մոսկոֆն էր : Մոսկոֆը ցարական Ռուսիան էր, որ ԺԸ. դարէն սկսեալ քանիցս յաղթական կռիւներ մղած էր օսմանեան կայսրութեան դէմ : Թրքական անարդ լուծէն ազատագրած էր Պալքաններու օրթոտոքս եւ սլաւ ազգերը, Յունաստանը, Սերպիան, Գարատաղը, Ռումանիան եւ Պուլկարիան : Հովանաւորած էր 1912 – 13ի Պալքանեան պատերազմը, որուն հետեւանքով Թուրքիա կորսնցուցած էր եւրոպական Թուրքիան, Ադրիականի եզերքներէն մինչեւ Մարիցա գետը, — Արեւելեան Թրակիա :

Մոսկոֆը չկայ այլեւս : Ահարկու ցարերուն յաջորդները հիմնական փոփոխութիւն մտցուցին Ռուսիոյ դարաւոր աւանդական քաղաքականութեան մէջ : Բարեկամական ձեռք երկարեցին Միլլի Թուրքիոյ, միասին պայքարելու համար միջազգային «իմպերիալիզմ»ին դէմ :

Առաջին հարուածը տուին նորաստեղծ Հայաստանին, զայն նկատելով «իմպերիալիզմ»ի միջնաբերդը :

Լենին կ'երազէր Մուսթաֆա Քեմալի շնորհիւ ոտքի հանել ամբողջ իսլամութիւնը, Մերձաւոր Արեւելքէն մինչեւ Հնդկաստան, իրագործելու համար համաշխարհային յեղափոխութիւնը, որ իր գլխաւոր երազն էր :

Հանրապետական Թուրքիա խորամանկութեամբ խաբեց բոլշեւիկները : Մէկ կողմէ դրամ, զէնք ու ռազմանիւթ ստացաւ Մոսկուայէն, միւս կողմէ իր սաղմին մէջ խեղդեց համայնավարական շարժումը, որուն փոքրաթիւ վարիչները ձերբակալելով Տրապիզոնի առջեւ ծով նետեց :

Մ. Քեմալէն մինչեւ Սիւլէյման Տէմիրէլ իրարու յաջորդող բոլոր կառավարութիւնները խիստ հալածանքի ենթարկեցին համայնավարները, որոնց թիւը հետզհետէ աւելցաւ, առանց վտանգելու երկրին ապահովութիւնը :

Հակառակ Անդարայի կառավարութեան հակահամայնավար քաղաքականութեան, Կրեմլին կը շարունակէ իր նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը Թուրքիոյ :

Վերջին տարիներու ընթացքին յաճախաղէպ դարձան խորհրդային եւ Թուրք պետական դէմքերու եւ խորհրդարանական պատուիրակութեանց փոխադարձ այցելութիւններն ու սիրալիր ընդունելութիւնները : Իւրաքանչիւր այցելութիւն կը վերջանար Թուրքիոյ ի նպաստ առեւտրական եւ արդիւնաբերական նորանոր աջակցութեանց մասին համաձայնագրերու ստորագրութեամբ :

Անցեալ տարի, երբ բովանդակ Հայութիւնը Սփիւռքի եւ հայրենիքի մէջ կ'ողեկոչէր իր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը, Կրեմլինի վարիչները հանդիսաւոր ընդունելութիւն կը սարքէին ի պատիւ Թուրք վարչապետ Իւրկիւպլիւի եւ իր շքախումբին :

Ու ահա՛ Կոսիգինի այցելութիւնը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒ ԹԱՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ու Թան կառչած կը մնայ իր ծրագրին Վիէթնամի պատերազմը վերջացնելու համար : Իր ծրագիրը կը նախատեսէ.— Անմիջական եւ առանց պայմանի դադրեցումը ամերիկեան ռմբակոծութեանց հիւսիսային Վիէթնամի վրայ :

Բայց ընդհ. քարտուղարը լաւատես չէ այդ մասին, ամերիկեան վերջին յայտարարութիւնները յստակ են՝ հարց չկայ ռմբակոծութիւնները դադրեցնելու առանց պայմանի : «Ոչ ոք աշխարհի մէջ, ի վիճակի է մեզի ըսելու թէ թշնամին ի՞նչ պիտի ընէ եթէ ռմբակոծութիւնները դադրեցնենք» կը սիրէ ըսել Տին Ռըսք, այդ «ոչ ոք»ին մէջ նկատի ունենալով նաեւ Ու Թանը :

Ու Թան, ամէն պարագայի մէջ, չէ հրաժարած միջամտութեան որեւէ փորձէ : Միւս կողմէ Ազգաժողովին նախագահը՝ Փաշվաք եւ Հայլէ Սելասիէ կայսրը կոչ ըրած են բոլոր շահակից պետութեանց որպէսզի վերջ տան կռիւներուն :

ՌՈՒՍ ՄԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Լը Մոնտ անդրադառնալով Կոսիգինի ճամբորդութեան Թուրքիա, կը յիշէ Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները Լենինէն եւ Քեմալէն ի վեր :

Կը յիշէ այս առթիւ թէ Սթալին օգտուելով Թրքական կրաւորական դիրքէն Առանցքին նկատմամբ պահանջներ ներկայացուց, ի մասնաւորի՝ միացեալ պաշտպանութիւն Տարտանէլի, շնորհիւ խարիսխի մը որ Ռուսիոյ տրուի եւ վերադարձը սահմանակից Կարսի եւ Արտահանի նահանգներու, ինչ որ կ'աւելցնէ Լը Մոնտ, պիտի ջղայնացնէր Թուրքերը եւ զանոնք մղեր որ նախ Ամերիկայի մօտենան, ապա Ատլանտեան կազմակերպութեան մէջ մտնեն :

Թերթը կ'ըսէ նաեւ կացութիւնը բարւոքած է տրուած ըլլալով որ մէկ կողմէ Թուրքիա : Ամբողջ մէկ շաբաթ՝ Դեկտ. 20 – 27 Խորհրդային Միութեան վարչապետը պաշտօնական հիւրը պիտի ըլլայ Անդարայի կառավարութեան :

Թուրքերը վարպետ են հիւրամեծարութեան արուեստին մէջ : Գիտեն կեղծել եւ դիմացինը խաբել : Այս անգամ ալ Կոսիգինի այցելութիւնը պիտի օգտագործեն անպայման՝ իրենց ի նպաստ նիւթական շահեր ապահովելու համար :

Իբրեւ ճարպիկ լարախաղաց՝ գիտեն երկու չուանի վրայ խաղալ :

Կը թուի թէ վերջերս Ամերիկա պակսեցուցեր է տոլարներու վճարումը : Ո՛ղջ ըլլայ Մոսկուան :

Ամերիկայի դէմ սկսած են ցոյցեր կատարել : Ատանայի եւ Անդարայի մէջ տեղի ունեցած դէպքերը յատականշական են : Կառավարութիւնը գիտակցաբար աչք գոցեց կատարուածներուն :

Մոսկուայի հետ մերձեցումը այս օրերուն «չանթաժ»ի հանգամանք մը կը ներկայացնէ Միացեալ Նահանգներուն դէմ :

Որպէսզի բոլորովին բոլշեւիկներուն դիրկը չիյնայ, Ամերիկա պիտի հետեւի՞ Արիսթիտ Պրիանի քաղաքականութեան : Կրկին լայն պիտի բանա՞յ իր քսակին բերանը, լեցնելու համար Անդարայի դանայեան տակառը :

Քաղաքական աշխարհի աչքերը այժմ ուղղուած են դէպի Անդարա, ուշադիր հետեւելու համար Կոսիգինի եւ Տէմիրէլի խօսակցութեանց :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

« ... Ես ճիգ ըրած եմ տալու մեր հայրենի հողի բուրմունքը եւ ժողովուրդի շունչը : Այնտեղ ենք ես եւ դուն, եւ մեր հայ գրականութեան մշակները : Չէ, ուրիշ երկինք չունինք : Հայաստանի մասին մեր մարմնով եւ գնդերներով կը մըտածենք ու կ'ապրինք :

« ... Արդեօ՞ք մեզաւոր եմ անոր համար, որ հակառակ իմ եւ քո ջերմ փափաքին չկրցի Հայաստան գալ : Հայաստան գալը առաւելապէս իմ հոգեկան պահանջն է եւ ես իմ հոգիին հետ հաշիւներ չեմ կրնար ունենալ : Զրկանքը իմս է, սիրելի Գուրգէն, որ մինչեւ հիմա կրցած չեմ Հայաստանի հողի վրայ քալելու զգլխանքն ունենալ եւ քեզի հետ՝ Արովեանէն ... » :

(Համաստեղ.— Վերջին նամակից)

Մեկնեց անդարձ եւ անվերադարձ : Մեկնեց եւ տարաւ իր հետ հայրենիքը տեսնելու, «Հայաստանի հողի վրայ քալելու» մուրազը : Մեկնեց, երբ 70ամեակի յոբելենական պսակով զարդարուած էր նրա խոհուն ճակատը, երբ շրջապատուած էր տօնական հանդիսականներով, ծափերի եւ ծաղկեփնջերի մէջ : Ծափերը

« Սթալինի յաջորդները հրաժարած են կցելէ Թրքական հողամասին մէկ մասը, միւս կողմէ Աթաթիւրքի ժառանգորդները 1960ի զինուորական պետական հարուածէն ետք, վերադարձած են աւելի հաւասարակշռուած արտաքին քաղաքականութեան մը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. ժողովը փակեց իր նստաշրջանը, որ վերջինն էր Ե. Հանրապետութեան Բ. օրէնսդրութեան :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ նախարարական տագնապ մը ծագած է, խորհրդարանին աջ թեւը լքած ըլլալով Սթեֆանոփուլոսը : Տագնապը կրնայ երկար տեւել : Թագաւորը փոխանցման դահլիճ մը պիտի նշանակէ ընթացիք հարցերուն եւ ընտրութիւնները պատրաստելու համար :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը Ռափացքի Ֆրանսա պիտի գայ, պաշտօնական այցելութեան, Յունուար 26ին :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ կեդրոնական կոմիտէն դատապարտեց Մաօ Յէ Թունկը եւ մշակութային յեղափոխութիւնը :

ՍՈՒՐԻՈՅ Արտաքին նախարարը տեսակցելէ ետք նախագահ տը Կոլի հետ յայտարարած է.— «Քարիւղի մասին խօսեցանք : Բացատրեցի սուրիական կառավարութեան տեսակէտը եւ մեր տեսակէտը փաստող թիւեր տուի : Մեր ուզածը նուազագոյնն է, չենք ուզեր 1956ի համաձայնագիրը փոխել բայց կ'ուզենք որ արդար հիման մը վրայ գործադրուի : Ոչ մէկ վնաս կ'ուզենք բերել Ֆրանսայի, ոչ ալ իր շահերուն կամ Այ Փի Սիի իր բաժնին : Մեծ վստահութիւն ունինք Ֆրանսայի գիտակցութեան հանդէպ եւ քարիւղային իր նոր քաղաքականութեան, որ հիմնուած է ժողովուրդներու իրաւունքներուն եւ ոչ քարիւղատէրերու իրաւունքներուն վրայ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն որոնց աղբիւրն է մամուլի Միջին Արեւելք գործակալութիւնը, համայնավար կարգ մը երկիրներու դեսպանները (Խոր. Միութիւն, Պուլկարիա, Ռումանիա, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Եուկոսլաւիա) տեղեկացուցած են Իրաքի Արտաքին նախարարը, որ պատրաստ են իրաքեան քարիւղ գնելու, ի հարկին թեքնիսիէններ տրամադրելով :

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆր.
Նախկին գումար (Դեկտ. 21)	16·175
Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Մարսէյլի Միութիւն	2·000
Գաբոյեան ընտանիք	500
Ընդհ. գումար	18·675

յանկարծ լռեցին, վերջին խօսքը կիսատ մնաց եւ հանդիսութեանց ծաղիկները զարմացած ու ահաւորած իջան նրա դագաղին :

Համաստեղ :

Հայրենի բնաշխարհի, կորոսեալ դրախտի արշալոյսների ու վերջալոյսների, միջօրէների եւ լուսաւոր գիշերների մեծ երգիչը :

Համաստեղ :

Հայրենի տրտմուրախ դաշտերի, խոհուն բլուրների, սար ու սարաւանդների, ժամերի ու վանքերի, ոլոր-մոլոր արահետների, վազող ջրերի եւ առուների, գիւղական հարսնեւորների ու ալրաբոյր ջրաղացների նկարիչը :

Համաստեղ :

Տափան Մարգարի, Միջոյի, Փիլիկ աղբօր, Կարամուի, Զալոյի, Բամբակ Մարսուպի ու դեռ բազում – բազում անհետացած, անկրկնելի ու չխամրող կերպարների դասական քանդակագործը :

Մեծ, տառապող գիւղացին Նիւ Եորքի կատակոմբներում, հայրենի վերյուշների գիրին ու վերստեղծողը, երազներով եւ գրչով այնտեղ, իսկ մարմնով ու կենցաղով երկնաքեր շէրքերի շուքի տակ, վիզը սեղմած վզնոց փողկապով, օթոյի զեկի մօտ, տնից արհեստանոց, արհեստանոցից տուն :

Ու ապրուստ շահելու ժամերից դուրս՝ «գրականութիւն ընել» : «Ինչ որ ըրած եմ, ոտի վրայ ըրած եմ» :

Ոտի վրայ ... Եօթանասուն տարուց յիսուն տարին «ոտի վրայ» : Ոտի վրայ էլ մահացաւ մարդը, այնպէս, ի միջի այլոց ...

Կան գրողներ եւ գրիչներ, Համաստեղը գրիչ էր այս բառի ազնիւ եւ տոհմիկ իմաստով : Նրա սէրը տարածւում էր ինչպէս հայրենի երկրի, այնպէս էլ երկիրը չէնցնող, հողը մշակող մարդու վրայ : Նա հաւատում էր հողին ու հողվորին, ջրին ու ջրուորին, գերիվարուած Պան էր նա ընկած մեծ քաղաքների զռեհներում, շնչում էր պէնզինի հոտը, բայց երազում հայրենի գիւղի խրճիթների ծխաններից բարձրացող հացաբոյր ծխի բուրմունքը : Չտեսաւ Հայաստանը, բայց նրա գրական շունչը հասաւ մեզ, այդ շնչով հաղորդուեց անմոռաց Բակունցը, եւ անցաւ նորերին :

Հանգաւ հայրենի երկրի կարօտից ծնխացող սիրտը, որն այնքան զգայուն էր երկրից հասնող ամէն մին տողի հանդէպ. — Որքա՛ն կը նախանձիմ քեզ, ի՛նչ յուզմունքով կը գրես ձիւնի մասին, այստեղ ալ կայ ձմեռ ու ձիւն, բայց չկայ ձմեռուան ու ձիւնին հայրենական զգացողութիւնը»,— տրտնջում էր նա իր նամակներից մէկում :

« Իսկ հիմա՝ ոչ տրտունջ, ոչ մրմունջ» : Համայն աշխարհում ցրուած հայկական պանթէոնը հարստացաւ մի տապանաքարով եւս : Սկսւում է հայրենասէր գրչի մշակի երկրորդ ծնունդը նրա գրական մեծ հարստութիւնը պէտք է վերադարձնել իր օրինական տիրոջը, մայր ժողովրդին :

Կանաչ ճանապարհ հոգեւոր Համաստեղին :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

«Հայրենիքի ձայն», 4 Դեկտ 1966

ՁԲԱՅՈՒԱԾ ԳԻՐՔԸ

Փարիզ այցելող ո՛ր ճամբորդը չէ անցած Պուլվար Սէն Միշէլ տանող Սէնի դետեզերքի այն ճամբէն, ուր փոքրիկ կրպակներ քով քովի շարուած են՝ իրենց կռնակը տուած դետեզերքի պատերուն :

Այդ կրպակները կը յիշեցնեն արեւելքի շուկաներուն փոքր խանութները, ուր ապրանքները խառն ի խուռն իրարու վրայ դիզուած կամ պատերէն կախուած կ՚ըլլան եւ դուն անոնց մէջէն հաւնածդ պէտք է զատես : Ասոնց եւ անոնց տարբերութիւնը այն է որ հոս հիւսուածեղէններ կամ պղնձեղէններ չեն, այլ հին գրքեր, փորագրուած պատկերներ, նկարներ կամ քարտէզներ են որ կը ծախուին :

Ինծի մեծ հաճոյք կը պատճառէ, ամէն անգամ երբ Փարիզ այցելեմ, հեղ մը երթալ հոն, անցնիլ այդ հետաքրքրական ճամբէն, նայիլ այս կամ այն կրպակէն ներս եւ դիտել ցուցադրուած գիրքերը : Միշտ ալ բան մը կը զարնէ աչքիս դնելու արժանի՝ ճափոնական նկարազարդթուղթ մը, հին քարտէզ մը, նկար մը Ֆրանսական յեղափոխութենէն, հին գիրք մը...

Յաճախ հոն ցուցադրուած գիրքերը կարելի է անշուշտ դնել գրատուներուն մէջ ալ, թերեւս աւելի աժան քան կրպակին մէջ, բայց «պուքինիստ»ներուն քով դիւտ մը ըրած ըլլալու երջանկութիւնը եւ յիշատակը, որ կապուած կը մնայ ընդմիշտ գնուած առարկային, կը մղեն վիպական այդ գնումը ընելու ...

Ասկէ տարիներ առաջ, այս կրպակներուն առջեւէն անցած ատենս, տեսայ կապտորակ, բայց գոյնը նետած թուղթէ կողքով Ֆրանսերէն հինուկ գիրք մը, որուն անունը կարմիր տառերով գրուած էր, «Գրուածքներ Բիւզանդիոնի եւ Խաչակիրներու մասին» (1922) : Երբ կարդացի նաեւ հեղինակին անունը՝ Կիւսթավ Շլիւմպերժէ, աւելի հետաքրքրուեցայ անով :

Գիրքը փաթթուած էր արուեստական թափանցիկ մաշկի մէջ, որով չէի կրնար թղթատել զայն : Պուքինիստէն խնդրեցի, որ բանայ որ տեսնեմ թէ ի՛նչ է գիրքին պարունակութիւնը : Բայց ան քթին տակէն բաներ մը մրմռաց եւ յետոյ ըսաւ թէ չուզեր բանալ, որովհետեւ գիրքերը շուտով կը խոնաւնան Սէնի ափին եւ կ՚աւրուին՝ երբ բաց մնան : Թէեւ իբրեւ գնորդ քիչ մը նեղուեցայ, բայց Շլիւմպերժէի անունը եւ Բիւզանդիոնի եւ Խաչակիրներու տիտղոսը աւելի զօրաւոր ելան մէջս եւ գիրքը դնեցի, «Ինչպէս կատուն տոպրակին մէջ»...

Ուրիշ Ֆրանսերէն եւ հայերէն գրքերու հետ, զորս դնեցի այն օրը Սէն Միշէլի գրատուներէն, վերադարձայ Գերմանիա : Գործերով ծանրաբեռնուած՝ չկրցայ իսկոյն զբաղիլ անոնցմով : Մէկ մասը շաբաթներու ընթացքին կարդացի, բայց Շլիւմպերժէի գիրքը մնաց բերածիս պէս՝ թերեւս շատ ամուր կերպով թափանցիկ մաշկի մը մէջ փաթթուած ըլլալուն պատճառով :

Ամիսներ ետքը, երբ գրադարանս կը շտկէի, ձեռքս անցաւ նորէն նոյն գիրքը : Այս անգամ կտրեցի թափանցիկ մաշկը եւ ուզեցի թղթատել զայն, բայց թերթերը չէին կտրուած դեռ : Ուրեմն ինձմէ առաջ ուրիշը չէր կարդացած այս օրինակը : Թերթերը կտրեցի եւ մէջ ընդ մէջ սկսայ կարդալ առանձին այդ յօդուածները, որոնք նախապէս հրատարակուած էին, ինչպէս կը յիշատակուէր, «Ժուռնալ տէ Տէպայ»ի եւ «Լը Կօլուա» թերթերուն մէջ՝ 1916էն 1920 թուականներուն :

Գրուածքները այնքան հետաքրքրական էին, որ գիրքը չէի ուզեր ձեռքէ ձգել եւ մէկ քանի օրուան մէջ կարդացի ամբողջովին : Նիւթը կը պատկանէր Խաչակիրներու շրջանին, բիւզանդական կայսրութեան, հայկական Կիլիկիոյ դրամներուն եւ անցքերուն՝ առնուած օտար աղբիւրներէ :

Գիրքին ընթերցումը վերջացնելէ ետք միայն, երբ կ՚ուզէի զայն մէկդի դնել, տեսայ որ գրքին երկրորդ պարապ էջին վրայ կարճ ձօն մը կայ գրուած հեղինակին՝ Շլիւմպերժէի ձեռքով, ուղղուած ակադեմական Տը Ֆրէյսինէի :

Վայրկեան մը մտածկոտ եւ տխուր մընացի ... :

Ուրեմն հեղինակը, իր ծանօթ ակադեմականին նուիրած է գիրքը «խորին յարգանքով» եւ ան, առանց զայն բանալու, թերեւս առանց իսկ աչք մը նետելու վրան, դրած է գրադարանին մէկ անկիւնը կամ նետած զամբիւղը :

Անշուշտ քաղաքավարութեան համար, նախապէս տպագրուած տարազ-նամակով մը կամ բացիկով մը, որ կը սկսի՝ «Շնորհակալութեամբ եւ հաճոյքով ստացայ ...» յայտնած է գրքին եկած ըլլալը : Եւ այն ատեն հեղինակը կարծած է թէ անուանի ակադեմականը կարդացած է զայն, կամ գոնէ ակնարկ մը նետած է իր այնքան յոգնութեամբ եւ նուիրումով հեղինակած եւ տպած գիրքին վրայ եւ հետաքրքրուած է իր անձով ...

Գրագէտի միամտութի՛ւն :

Ի՛նչ յուսախաբութիւն սակայն մտաւորականին համար դիտնալ թէ ա՛յս է անողոք իրականութիւնը :

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՕՏԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պօղոս յաւիտենական հանդիստը կը գտնէ 1862 Հոկտեմբեր 25 թուին : Երկու օր ետք խոստովանահայր քահանան որդիներուն կը յանձնէ կտակ մը, 14 տարի առաջ յիսուն հազար դահեկան նուիրատուութեան մը առիթով տրուած իրենց հօր կողմէ : 1848 Ապրիլին Պօղոս աղա Պետրոսեան Օտեան, գրագիր շինուածոց արքունի պալատին, Սկիւտարի Յովհ. աւագ քհնյ.ին հետ Մատթէոս պատրիարքին կուգայ եւ գաղտնաբար յիսուն հազար դահեկան կը յանձնէ, որ Գարակէօմրիւկի Ոսկեբերան եկեղեցիին յատկացընէ, ամսական հինգ հարիւր դահեկան դպրոցին տալու պայմանով : Կը խնդրէ բացարձակապէս գաղտնի պահել իր անունը : Ճեզայիրլեան ամիրա կ՚ուզէ հասկնալ նուիրատուին անունը, Մատթէոս կը մերժէ : Ամիրան կը զայրանայ, պատրիարքը կը յայտնէ, թէ խոստացած է գաղտնի պահել : Ամիրան կը գտնէ Բէշիտը եւ կ՚ամբաստանէ պատրիարքը պետութեան կարգադրութեան հակառակ ինքնագլուխ գործերուն համար : Բէշիտ կը զրկէ Յակոբ Կրճիկեանը պատրիարքին մօտ, որպէսզի հրաժարականը զրկէ : Պատրիարքը կը զարմանայ, Մեծ Եպարքոսին հրամանին տեղի կուտայ եւ կը հեռանայ դառնութեամբ : (Պէրպէրեան, էջ 362, Ազգապատում, էջ 3878) :

Պօղոս աղայի բարիքը չարիք մը կ՚ըլլայ պատրիարքին համար, խանդարում մը ազգային կեանքի վարչական գործերուն, քրիստոնեայի վայել բարիք, ամիրայական ամբարտաւանութիւն իրարու կը հակասեն :

Պօղոս տունը դպրոցի կը փոխէ, զաւակներուն կուտայ խնամուած դաստիարակութիւն մը : Երկուքը, Խաչիկ եւ Գրիգոր, պետական բարձր պաշտօններու կը հասնին, ազգային կեանքի մէջ կը կատարեն առաջնակարգ դեր մը : Խաչիկ անդամ է թուրք պատուիրակութեան Պերլինի Վեհաժողովին ատեն, Գրիգոր Միահատի հետ կը խմբագրէ միահատեան սահմանադրութիւնը, մնայուն անդամ եւ կարկառուն դէմք մըն է ազգային շրջանակներու մէջ Ռուսինեանի, Իւթիւճեանի, Ֆերուխանի հետ :

Գրիգոր կանխահաս պատանի մըն է : 1845ին հօր բնակարանին մէջ պատրիարքին եւ յարգելի անձերու ներկայութեան կը կարդայ ուսումնասիրութիւն մը. «Աղգեր կան, որոնք կը պանծացնեն իրենց երեւելի մարդիկը դիւցազն նկատելով, ասոնք աւելի փառասիրութենէ մղուած էին քան ճշմարիտ ազգասիրութենէ : Մեր ազգը կարօտ չէ մուրացածոյ ազնուականութեան, որովհետեւ ի սկզբանէ ազնուականութիւն կը փայլի իր վրայ : Նախնեաց փառաբանութիւնն ընել աւելի անարգանք է քան պարծանք, որպէս թէ շատ հեռու մնացած են անոնց առաքինութիւններէն : Ամէն մարդ ազգի մը համար ծնած է, ազգին համար պիտի ապրի եւ եթէ հարկը պահանջէ՝ ազգին համար պիտի զոհուի : Ազգը անձ մըն է, անոր մէջ գտնուած անհատները անոր անդամներն են, ինչպէս որ անդամներուն մէջ ցաւ ըլլայ, միւսներն ալ նոյն ցաւը կը կրեն, անանկ ալ ազգին մէջէն եթէ մէկը ձախողի եւ սիրտը ցաւի, ուրիշներուն սիրտերն ալ կը ցաւին : Ազգի մը կենդանութիւն տուողը ազգասիրութիւնն է, մեռած է այն ազգը, ուր ազգասիրութիւն չկայ» :

(«Արշալոյս Արարատեան», 1845, թիւ 242) :

Փլեպեան մը որդեգրուած էր Պատրիկեանէ մը, Գրիգոր Օտեան խառնուրդ մըն է, անբաժանելի բարեկամ մը ճարտարապետ Նիկողոս Պալեանի, արժանաւոր յաջորդը Գրիգոր, Կարապետ ամիրաներու : Կ՚ողբայ բարեկամին կանխահաս մահը. «Մահն ինչ առատ կը հնձէ եւ քանի հասկ ոսկեպսակ իր մանդաղին հարուածներուն տակ կ՚իյնան նոր հասակ : Մահը խլեց մեր աչքերէն, մեր սրտէն ու մեր ակընկալութիւններէն : Գործերուն առաջին աղբիւրը փնտռելու է ընտանիքին ծոցը, բարեպաշտ մայր մը իր սրտին մէջ կը դրոշմէր բարոյականի պարզ բայց համաշխարհային սկզբունքները, քնքոյշ ձեռքով կը խնամէր նորածին տունկը, որ պտղատու ծառ մը պիտի ըլլար : Աղածրի տարիքին մէջ զգօն ու լուրջ կենցաղ մը, որ կարծես դեղեցիկ ու պայծառ օրուան մը ծիծաղերես արշալոյսն էր :

«Վոսփորի դեղեցիկ ափերուն վրայ, բնութեան դեղեցկութեան հետ մրցելով իր հանճարը, վառվռուն եւ բեղուն երեւակայութեամբ քարին մարմին տուաւ եւ զանոնք անմահացուց դարէ դար : Կանգ առէք Տոլմա Պաղչէի պալատին առջեւ, Օրթագիւղի մզկիթին, Օխլամուրի քէօշկին, Թոփհանէի ժամացոյցի աշտարակին եւ վերջապէս Ջրաղանի պալատին առջեւ : Արհեստի մարդը մտքի եւ գրի մարդն էր միանգամայն : Իր դրադարանը լոյս ու ջերմութիւն կը սփռէր, խիստ ընտանի էին իրեն Ֆրանսայի իմաստասէրները, դրագէտները, պատմագիրները, որոնց բարձր ու առողջ խորհրդածութիւնները աղէկ ուղղութիւն մը տուած էին իր մտածումներուն նման ճանապարհորդի մը, որ երկար, ալեկոծեալ ծովու մը վրայ շրջելէ ետք կը հասնի անքոյթ նաւահանգիստը՝ Նիկողոս Պալեան դտած էր իր նաւահանգիստը :

«Վերջին օրերուն հոգիին աչքերով տեսաւ իր մօտալուտ վախճանը, մտածումն եղաւ ընտանիքին, սիրելիներուն եւ հոգիին ապագան : Թողուց աւանդ մը, սրբազան աւանդ մը, որուն հաւատարիմ պիտի մնան եղբայրներն ու բարեկամները» :

Նիկողոս կը վախճանէր 1848 Փետրուար 27ին, Օտեանի եւ Ռուսինեանի աւանդ ձգելով սահմանադրութեան գաղափարը, համոզուած ըլլալով թէ բարիք մը պիտի ըլլար հայ ժողովուրդին : Ներշնչուած 48ի Ֆրանսական Սահմանադրութենէն, աւելի սնած էր Լամարթինի, Լամընէի ազատական գաղափարներով, աստուածպետական պետութեան մը մէջ հպատակ

ԹՈՒՐՔԻԱ, 1965

Ես չեմ կարող տեսնել, չեմ կարող լսել : Ես կ՚ուզենայի գտնել գոնէ այն տները, որտեղ ապրել են նրանք, նայել անշունչ քարերին ու լուսամուտներին : Բայց ո՞վ ինձ ցոյց կը տայ, ո՞վ կ՚իմանայ : Ինձ թոյլ չեն տալիս նոյնիսկ հինգ-տասը բոպէով մտնել Հայոց գերեզմանատուն, որտեղ Պետրոս Դուրեանն է՝ «երջանիկը» Սկիւտարում ծնուած հայ հանճարներից, որ գերեզման ունի ... Ես ուզում եմ իմ ծոցատետրի թէկուզ եւ արդէն չորացած, բայց երեւանեան մեխակը գնել նրա մենաւոր շիրմին, բայց թուրք մեր ուղեկցողը շաքարեղէն ժպիտով բացատրում է, որ ինչ որ տեղ, ինչ որ մարդիկ սպասում են մեզ եւ մի բոպէ անգամ չեն կարող համբերել ... Ինքնաշարժի ապակիների մէջ փախչում են գերեզմանատան սպիտակ խաչքարերը : Ներիր ինձ, Պետրոս Դուրեան, ներիր, որ անցայ շիրմիդ մօտով, բայց չխոնարհուեցի քո հողին, մի ծաղիկ անգամ չդրի : Ներիր ինձ, գուցէ մի օր կը լինի նաեւ գերեզմանների հայրենադարձութիւն, դու տուն կը գաս եւ մենք քեզ կը բերենք Հայաստանի բոլոր մեխակները ...

×

Դարձեալ Ստամբուլ ...

Ուսանողական գիշերային կաբարէ : Մեզ հիւրասիրում են՝ կամ յիսուն կրամ օղի, կամ մի շիշ գարեջուր : Ես խնդրում եմ գարեջուր, որովհետեւ գարեջուրը ծաւալով աւելի շատ է, անյարմար չի լինի երկար նստել սեղանի առաջ : Երիտասարդ զոյգերը պարում են, ուսանողական շատ լաւ նուագախումբը էքստազի մէջ է, կաբարէում ծուխ է, ջահելութիւն, ռիթմ : Շատ գեղեցիկ աղջիկներ կան, գեղեցիկ տղաներ : Անընդհատ նայում են մի զոյգի. աղջիկը դպրոցականի պէս կարճ հիւսեր ունի, ժապաւէնը՝ կապած, տղան բարձրահասակ է, այնքան լաւ է ժպտում, երբ խոնարհւում է դէպի աղջիկը : Նրանք չեն տեսնում աշխարհը, պարում են իրարով երջանիկ, կամ գուցէ ինձ է թւում :

Պարում են թուխտ, աւելի նորագոյն պարեր, գեղեցիկ են պարում : Սա արդէն կառամատոյցի ամբոխը չէ : Խելօք, կենտրոնացած հայեացքներ, նորակիրթ ժէստեր : Սրանք ուրիշ են : Թուրքիայում 80 հազար ուսանող կայ : 32 միլիոննոց երկրի համար քիչ է, մեր համեմատութեամբ ծիծաղելի, բայց ութսուն հազար կայ : Հաշուենք, թէ ինչքան կը լինի 20, 25 տարի ետք, երկու հազար թուին արդէն քանի՞ մարդ համալսարան աւարտած կը լինի :

Ես զրուցում եմ մեր թուրք առաջնորդի հետ, որը նոյնպէս համալսարանի ուսանող է : «Ինչո՞ւ դու թուրքերէն չգիտես,— հարցնում է նա,— չէ՞ որ Թուրքերն ու Հայերը ապրել են իրար հետ ...» : «Ինչո՞ւ դու հայերէն չգիտես,— պատասխանում եմ ես,— չէ՞ որ Թուրքերն ու Հայերը ...» : Նա մտախոհ ժպտում է : Յետոյ ես հարցնում եմ, թէ ինչ կարծիքի է նա Երիտասարդ Թուրքերի ժամանակաշրջանի մասին : «Ես Ֆիլոլոգ եմ,— ասում է նա,— պատմութիւնը լաւ չգիտեմ» : «Ես հայ ընկերներ ունեմ,— ասում է նա,— ու սկսում է թուել,— Աւետիք, Յովակիմ, Սերոբ ...» : Վերջին անունները դժուարութեամբ է յիշում : Հաւատա՞մ, որ դրանք ընկերների անուններ են ...

×

Թօփ Գափու ...

Այսպէս է կոչւում Ստամբուլի սուլթանական ապարանքը, որի առաջին քարը դրուել է 15րդ դարում :

Հիմա այստեղ թանգարան է :

Ես շատ թանգարաններ եմ տեսել՝ արուեստի, կենցաղի, տիկնիկների, մոմէ կերպարանքների, հին ջութակների, հազար ու մի ... բայց թանգարան, որտեղ ցուցադրուեն ուրիշ ժողովուրդների հարըստութիւնները ու այդ հարստութիւնները կողոպտողների ոսկերիզ դիմանկարները, զգեստները, օրօրոցները, առաջին անգամ էի տեսնում : Ինչեր ասես չկան այստեղ. ոսկուց ու ադամանդից դահեր, արկղներով մարգարիտներ, ճափոնական ճենապակի, աշխարհի ամենախոշոր զմրուխտը, ամենախոշոր սպիտակ մարգարիտը : Ո՞ր ձեռքերով են ստեղծուել դրանք, ովքե՞ր են ծով սուզուել եւ հանել այդ մարգարիտները, ովքեր են ոսկուց զարմանահրաշ ժանեակներ հիւսել :

Բայց ամենատարօրինակը այդ չէր :

Մի մեծ դահլիճում ցուցադրւում են օսմանեան բոլոր սուլթանների զգեստները, դեռ այդ քիչ է՝ օրօրոցները : Ես ու ընկերս փոքր ինչ աւելի երկար ենք կանգնում սուլթան Աբդուլ Համիդի խրտուիլակի կողքին :

Ես քայլում եմ Թօփ Գափուի դահլիճներով եւ մտածում, որ կան բաներ, որոնք հարկաւոր է թաքցընել աշխարհի աչքից : Իսկ սրանք ցուցադրում են ...

Ինքնաշարժում վերադառնում ենք ծովափից : Այնտեղ թուրք մի երեխայ անընդհատ մօտենում էր ինձ, ժպտում : Սկզբում ես չգիտէի ինչ անել, յետոյ նրան քաղցրաւենիք տուի եւ մենք լուսանկարուեցինք միասին : Հիմա այդ լուսանկարը իմ սեղանին է :

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(6 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ Ե. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Այժմ կենսական կարեւորութիւն ունի մանկապատանեկան գրականութեան որակի եւ քանակի հարցը : Մեզ շատ են անհրաժեշտ բարձր տպաքանակով հրատարակուող լաւ գրքեր :

Վերջին տարիների ընթացքում մեծ չափով աւելացել է գրական մամուլի տպաքանակը : Այս հանգամանքը, անշուշտ, պէտք է բացատրել գրականութեան նկատմամբ աճող հետաքրքրութեամբ, որն ինքնին նոր հարցեր է առաջադրում գրական մամուլին :

Գրական մամուլը յատուկ նախանձախնդրութիւն պէտք է հանդէս բերի Հայոց լեզուի նկատմամբ, որ երբեմն աղաւաղւում է ինքնուրոյն ոճ ստեղծելու պատրուակով : Յայտնի է, որ գրողի անհատական ոճը կազմաւորւում է ազգային լեզուի անսպառ հարստութիւնը խելացի օգտագործելու եւ ոչ թէ լեզուի օրէնքների անտեսման ուղիով : Հայոց լեզուն մեր ժողովրդի ամենաթանկագին դանձերից մէկն է, որին գրողը պէտք է մօտենայ միայն հպարտութեամբ ու ակնածանքով :

Գրական կեանքի հիմնական նախապայմանը ստեղծագործական մթնոլորտի առկայութիւնն է, փոխադարձ յարգանքը, կոլեկտիւ շահագրգռութիւնը ստեղծագործական յաջողութեան, ցաւը եւ անհանգստութիւնը՝ ձախողումների եւ վրիպումների նկատմամբ : Մեր վարչութիւնն այս ուղղութեամբ զգալի աշխատանք կատարեց : Սակայն մինչեւ այժմ էլ առանձին, գրականութեան հետ կապ չունեցող ժողովուրդ մը պիտի ունենար ժողովրդավար ընտրական հիմերու վրայ գրուած վարչութիւն մը, կրօնական համայնք մը պիտի ըլլար քաղաքական մարմին մը : Կենդանի էր տակաւին՝ երբ պետութիւնը պիտի մերժէր սահմանադրութեան նախագիծը՝ « պետութեան մէջ պետութիւն մը չի կրնար ըլլալ » ըսելով :

Օտեան ընտանիքը, գիւղէն դէպի պալատ, երկու սերունդ տեւած է, վերջին շառաւիղն ունենալով Երուանդը : Արագօրէն կը բարձրանան հզօր ճիգով մը, որ սպառիչ է, յաջորդ սերունդը կը սպասէ անճիտումի : Անցան ամիրայական ընտանիքները, նոյն ճանապարհով կը մեկնին քաղքենիները, առանց ընտանեկան աւանդութեան :

Տասնեւիններորդ դարուն լոյս տեսնող ջահերը մարած են, սերունդներ վաղահասօրէն պատմութեան անցած են :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՓԻՔԱՍՕ

ԽՄԲ.— Փիքասոյի ծննդեան 85ամեակին առթիւ կը ներկայացնենք հայրենի ծանօթ արուեստագէտ Երուանդ Քոչարի գրութիւնը, առնելով «Գրական Թերթ»էն :

Փիքասօն իր անունը որդեգրելէ մօրից, հօր անունը Փապլօ Ռույից է : Նասպանացի հրեայ է, Պարչելոնից : Երիտասարդ հասակում Փիքասօն սրտառուչ գրծանկարներ, աքուարելներ եւ մանաւանդ իւղաներկ կտաւներ է նուիրել հրէական կեանքից վերցրած դէմքերին, կենցաղային տեսարաններին : Անմոռանալի են Փիքասոյի ծերերը, աղքատները՝ հրեայ մանուկների հետ, որ այնքան բանաստեղծական եւ սրտաճմլիկ են իրենց թշուառութեան մէջ, նրանք իրենց ազգային դիմագծերով եւ ազգային ճակատագրերով համակրանք ու սէր են արթնացնում դիտողի մէջ : Այդ աղքատ եւ տնանկ մանուկները, որքան էլ անտերունչ, միշտ ծեր եւ աւանդապաշտ հովանաւորի հետ են, որ ցոյց է տալիս հրեայ ազգի հաւատարմութիւնը իր դարաւոր ազգի հիմնական սկզբունքներին, որով եւ նա կանգուն է մնացել պատմութեան բոլոր արհաւիրքների դէմ : Այսպիսին է Փիքասոյի մի ամբողջ շրջանը, որ կոչւում է «Երկնագոյն» : Նրա կտաւներում այդ աղքատ, անօթեւան Հրեաները ողողուած են լուսնի կապոյտ լոյսով : Թերեւս նրա համար, որ այդ աղքատները, կոյրերը չունեն իրենց լոյսը, այլ ունեն կրաւորական լուսնային լոյս :

Գալիս է Փիքասոյի մի ուրիշ շրջան՝ « Վարդագոյն շրջանը» : Նրա գործերում կրկէսի մարդիկ են, լարախաղացներ, ծաղրածուներ, եւ առհասարակ կրկէսի զաւակներ, որոնք աչք են բացել կրկէսի մթնոլորտում, միշտ վատ են սնուել, մտրակի տակ են մեծացել, դժուարին վարժութիւններ կատարել եւ ժամանակից առաջ թառամել ու թօշնել : Նրանք մանկութիւն չունեցող մարդիկ են, որ մեծանում են կապիկների հետ, որովհետեւ նրանք կապիկների պէս պէտք է զուարճացնեն ամբոխին՝ հաց ունենալու եւ մի կերպ իրենց թշուառ գոյութիւնը պահպանելու համար : Բայց ինչո՞ւ է «վարդագոյն » կոչւում Փիքասոյի այդ շրջանը : Որովհետեւ վարդագոյնը յոյսի գոյնն է եւ կրկէսի գոյնը, որովհետեւ կրկէսը կեանքի վարդագոյն, ոչ առօրեայ պատկերն է, երազական եւ սքանչելի :

Փիքասոյի անհանգիստ ոգին թռիչք է գործում եւ նոր, մինչ այդ անյայտ գեղեցկութիւններ յայտնաբերում սեւամորթների ժողովրդական արուեստում : Փիքասոյի արուեստն ունի մեծ ներշնչման ուժ, եւ արուեստագէտները, որ ընդօրինակում են Փիքասոյին, սկսում են դիտակցաբար եւ անդիտակցաբար հետեւիլ նրա նոր կուռքին :

Այնուհետեւ Փիքասոն Ժորժ Պրակի հետ ստեղծում է քիւպիստական արուեստը, որ համաշխարհային տարածում ու ճանաչում է ունենում : Այդ արուեստը չմնաց միայն նկարչութեան սահմանների մէջ, ընդգրկեց բոլոր արուեստները՝ քանդակագործութիւնը, զարդարուեստը, հագուստները, եւ ամբողջ կերպընկալ արուեստը, բանաստեղծութիւնը եւ երաժշտութիւնը : Քիւպիզմը դարձաւ մեծ ոճ եւ նոր արուեստի համայնապարփակ ի-տէալ :

Փիքասօն եղաւ քիւպիզմի առաջնորդն ու դրօշակիրը :

Բայց նրա անհանգիստ հոգին նոյն տեղի վրայ երկար չէր սիրում մնալ, եւ երբ նրան ասում էին, թէ սիրում է փնտռել, պատասխանում էր, որ ինքը չի փնտռում, այլ գտնում է ...

Նա թողեց քիւպիզմը եւ անցաւ բազմաթիւ «իզմերից» դէպի սիւրռէալիզմը, դէպի դերիրական արուեստը : Այս անգամ արուեստի հիմքում իբրեւ բարձրագոյն ներշնչման աղբիւր դրուեց երազը : Եթէ քիւպիզմի տեսութիւնները, հիմնաւորւում էին Այնշթայնի, Ռիմանի եւ Լոպաչեւսկիի տեսութիւններով, որ խոցելի էին դարձնում ընդունուած եւ դարերով հաստատուած Եւղիսէսեան մաթեմաթիկան, այս անգամ այս նոր նկարչական եւ առհասարակ արուեստի ըմբռնումները ամրապնդում եւ շաղախ էր ստանում Ֆրոյտի եւ Պերկսոնի տեսութիւններով : Ենթագիտակցութիւնը իր իրաւունքները ըսկըսեց ներկայացնել եւ շատ աւելի առաջ անցաւ գիտակցութիւնից : Արուեստագէտները փնտռեցին թաքնուած ենթագիտակցական «եսի» կեանքն ու անսպասելի գեղեցկութիւնները : Երազը, որ թաքնուած ցանկութիւնների, իղձերի անթոյլատրելի շղթայաղերծումն էր, դարձաւ հոգու ազատագրման նշանը : Փիքասօն մարտնչեց այս նոր դրօշակի տակ, մինչեւ որ Անտրէ Պրըթոնի եւ Սալվատոր Տալիի հետ ստեղծեց մի հսկայական համաշխարհային հոսանք՝ սիւրռէալիզմը : Այս նոր շարժումն էլ տարածուեց արուեստի եւ գրականութեան բոլոր ճիւղերում եւ մինչեւ այսօր էլ, մանաւանդ գրականութեան եւ թատրոնի մէջ, ունի իր մեծ հետեւորդները :

Փիքասօն չի սիրում նուաճածը պահել, թողնում է եկողներին եւ ինքը անցնում նոր ասպարէզ : Փիքասօն փորձեց եւ ձեռք զարկեց ամէն տեսակ «իզմերի» հընարաւոր եւ անհնար ուղղութիւններին : Սպառելով բոլոր «իզմերը», Փիքասօն հիմա նկարում է իբրեւ մանուկ, որ նոր է աչք բաց անում արուեստի մէջ եւ տեսնում ու պատկերում է աշխարհն առանց որեւէ փորձի եւ հաստատուած կանոնների : Սա անդօրութեան վերադարձն է : Փիքասօն զարկ տուեց խեցեգործութեան, կաւագործութեան : Նա գնում է դէպի նախնական մարդու արուեստը, հոգի, կաւի արուեստը, գուցէ այնտեղ մի նոր ճանապարհ բաց անի ...

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Վարսայարդարութեան ծանօթ վարպետ՝ Ռընէ Աթոյեան Ֆրանսայի ախոյեան հռչակուած է, Ա. տեղը դրաւելով երեք մարզերու մէջ՝ քաղաքի վարսայարդարութիւն, գիշերային եւ ֆանթէզի :

ԻՆՉՈ՞Ի ՀԱՄԱՐ

Օր մը Յակոբիկին կը հարցնեն .

— Երբ մեծնաս ի՞նչ պիտի ընես :

— Մօրուք պիտի ձգեմ :

— Ինչո՞ւ համար :

— Երեսիս վրայ լուալիք քիչ տեղ ունենալու համար ...:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Այո, այո, կոմսուհի : Ճիշդ այդ երեւոյթով տղայ մը ունկնդրութիւն խնդրեց Գահաժառանդէն որ հաւանեցաւ ընդունիլ զինքը : Նորին բարձրութեան խիստ որոշ փափաքին համաձայն, անտառապահին տան մէջ առանձին ձգեցի զինքը այդ այցելուին հետ : Այդ մարդը Քարլ Քրահլ կը կոչուէր :

Ինչէ՞ն գիտէք իր անունը, հարցուց աներկբայելի կասկածով մը ինծի նայելով :

— Իմացայ... պատասխանեցի թեթեւ վարանումով մը, բացարձակապէս դիպուածով մը իմացայ բաւական ատեն առաջ : Եւ ասկէ զատ, աւելցուցի անփութօրէն, երբ պահապանին տունը վերադարձանք, սա պայուսակը գտանք այն սենեակին մէջ ուր առանձին ձգած էի Գահաժառանդը այցելուին հետ :

— Ինչ կնոջ պայուսակ մը... ըսաւ ան չկրնալով զսպել իր այլընդայլմէ վիճակը, երբ իրեն կը ցուցունէի առարկան :

— Այո, յարեցի իմ կարգիս կասկածոտ շեշտով մը : Արդեօք կը ճանչնա՞ք :

— Ե՞ս... Ինչո՞ւ այդ հարցումը ուղղեցիք ինծի, թոթովեց պառաւը :

— Որովհետեւ ամէն ապացոյց ունիմ թէ ձեզի կը պատկանի ան, պատասխանեցի հեղնոտ ժպիտով մը : Կատարելապէս կը յիշեմ որ ձեր ձեռքը տեսած եմ զայն :

Ձեռքէս առաւ, կարծես թէ ուշադրութեամբ քննեց եւ կեղծահունչ խնդուքով մը յայտարարեց յանդգնօրէն :

— Ոչ, այդ պայուսակը երբեք իմս չէ : Թէեւ ես ալ ունիմ հատ մը որ շփոթելու աստիճան կը նմանի ասոր, բայց անոր չափ լաւ տեսակէ չէ :

— Վստահ էք կոմսուհի, պնդեցի պարզ եւ համոզկեր ձայնով մը :

— Կատարելապէս, ըսաւ ան վստահութեամբ մը, սակայն չտպաւորեց զիս, որովհետեւ գիտէի որ կը ստէր :

Հետզհետէ աւելի խռոված բայց նոյն հանդարտ յանդգնութեամբ շարունակեց .

— Բայց ինչ տեղը կայ գլուխ յոգնեցնել այդ պայուսակին տիրոջ մասին երբ այլապէս կարեւոր հարց մը ունինք հիմա, եւ Գահաժառանդին կեանքն ու ապահովութիւնը վտանգուած է : Ինչ եղած է Նորին Կայսերական Բարձրութիւնը : Ըսէք, խնդրեմ, թէ ինչ պատահեցաւ, կամ գոնէ ըսէք ձեր գիտցածը :

Այս էջերուն մէջ պարզածիս պէս իրականութիւնը պատմեցի անոր, աչքէ չվրիպեցնելով իր ծեր եւ նենդ դէմքին ամէն մէկ շարժումը : Արեւու պէս պայծառ կերպով կը կարդայի իր դէմքին վրայ թէ կը զգուշանար ինձմէ եւ ծանր կասկածներ կը սնուցանէր իմ մասիս :

Կատարելապէս հասկցայ նաեւ թէ կ՚ուզէր որոշապէս գիտնալ թէ ինչ գիտէի ես այդ մասին :

— Ի՞նչպէս գիտցաք թէ այդ երիտասարդըՔրալ կը կոչուի, անդրադարձաւ դարձեալ իսկոյն : Թերեւս առաջուց կը ճանչնայիք զինքը, այնպէս չէ՞ :

Բայց անոր սրտովին ըրած այդ հարցումին սփինքսային լռութեամբ մը պատասխանեցի : Որոշապէս համոզուած էի, թէ, անսպասելի կերպով մը պատուոյ տիկին եղած այդ պառաւը յուսահատական խաղ մը կը խաղար ու գլխաւոր կարեւորութիւն մը ունենալով հանդերձ ինծի համար սակայն անլուծելի առեղծուած մը կը մնար :

— Յամենայն դէպս, առաջարկեց ան, այս պահուս չէ՞ք կարծեր թէ մեր լաւագոյն գործը պէտք է ըլլայ Նէօյէ Շէնքէ վերադառնալ եւ հոն փնտռել անոր հետքերը :

Ժպտեցայ, եւ հասկցնելու համար իրեն թէ ես ալ գիտեմ իտալերէն լեզուն, որով գաղտագողի խօսած էր Գահաժառանդին հետ այն գիշերը, որուն յիշատակը այնքան թարմ մնացած էր յիշողութեանս մէջ, աղաղակեցի .

— Մարդ յաճախ բաց աչքերով ալ կ՚երազէ :

Իր նուրբ յօնքերը պռստեցան եւ այդ մտացի պառաւը պատասխանեց ուսերը ցցելով .

Յաճախ մեր խեղդել ուզած լաւ զգացումէն ճշմարիտ չարիք մը կը ծնի :

Այդ պահուն հասկցայ որ նախապէս երեւակայածէս շատ աւելի խոր գաղտնիք մը կար այդ գործին մէջ : Ինչ որ ալ ըլլայ, իրականութիւնը այն էր որ Նորին Բարձրութիւնը անհետացած էր, եւ միւս կողմէն ձեռք անցուցած էի այդ խնդրոյն իրական ազդակը, կոմսուհին պայուսակը ճանչնալով : Կատարելապէս որոշ էր ուրեմն թէ ինքն ալ գաղտնաբար մտած էր անտառապահին տունը : Բայց, ի՞նչ նպատակով : Ահա թէ ի՞նչ բան կ՚ուզէի հասկընալ ամէն գինով :

Գրեթէ կէս ժամ ետք վերադարձած էինք անտառին մէջի այդ տնակը :

Բոլոր հրաւիրեալները զգեակ զացած էին եւ ոստիկանական պաշտօնատար էքարտ միայն պահապանին եւ իր մարդոց հետ հոն մնացած էր :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Կը խնդրուի ծանուցանել

ՏՈՔԹ. ՎԱՀԱՆ ՊԱԼԱՍԱՆԵԱՆԻ

մահը, որուն թաղումը կատարուած է Շաբաթ, Դեկտեմբեր 17ին, Էզանվիլ, մտերիմ շրջանակի մէջ :

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահագդ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փոն տը Շէրիւի Ազգ. Տան շինութեան համար եղած են հետեւեալ նուէրները .—

Լիոնէն.— Տէր եւ Տիկին Ճնկէտէր – եան 2000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Թիւ – ֆէնկճեան քսան, Այրի Տիկին Զաղար – եան քսան ֆրանք :

Փոն տը Շէրիւի Ազգ. Միութիւնը խո – րին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ նուի – րատուներուն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Ս. Ստեփանոսի տօնին ա – ռիթով, Փրատոյի Մայր Եկեղեցիին մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆ – ԵԱՆ : Յետ պատարագի՝ մասնաւոր հո – գեհանդիստ՝ եկեղեցւոյս ծառայած բո – լոր քահանայ, սարկաւագ եւ դպիր նըն – ջեցեալներու, ինչպէս նաեւ Կէյվէի եւ շրջաններու հայ նահատակներուն հոգի – ներուն համար : Ժամանակացոյց.— ըՍ– կիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, քարոզ 11,15, հոգեհանդիստ 11,50 :

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂՈՑԻՈՅ

(295, Ռիւ Պուալօ)

Մեծ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ 1966ի վերջալոյսի եւ 1967ի այշալոյսի

ԳԻՇԵՐԸ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔՈՎ ՄԸ

Կազմակերպութեամբ՝ Հայ Երիտ. Մի – ութեան եւ հայ Երաժշ. Ակադեմիայի :

Ճաշասեղանը պատրաստ պիտի ըլլայ 31 Դեկտեմբերի Շաբաթ ժամը 21ին, ճաշը կը սկսի ժամը 22ին, համադամ կե – րակուրներ, ըմպելիներ, շամփայն :

Միմիայն 50 ֆրանք

«Cartes de Vœux»

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի խում– բը լոյս ընծայած է, Նոր Տարուան առ– թիւ խորհրդանշական շքեղ քարտեր :

Կարելի է ունենալ Ֆրանսայի Նոր Սե – րունդի բոլոր խումբերուն մօտ :

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է

ԿՈՄՍԻ

« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ »

Չորրորդ հատորը

եւ « ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »

Յուշերէս :

200է աւելի էջերով եւ բազմաթիւ պատ– կերներով :

ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝

Շ. ՏԷՐ–ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Գին՝ 5 Ֆրանք

Ստանալու համար դիմել՝

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժա– մը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵԳԼՈՒԽ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի մին– չեւ տարեգլուխ փակել իրենց առկախ հաշիւները : Յունուար 15էն կը սկսինք դադրեցնել թերթին առաքումը, այն բա– ժանորդներուն որոնք չեն փակած 1966ը :

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բա – ժանորդներուն, որոնք ծանօթ մամուլի օ– րէնքին, կանխիկ կը վճարեն իրենց բաժ – նեգինը եւ այդ ձեւով կը սատարեն թեր– թիս հրատարակութեան կանոնաւորու – թեան :

Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Շաբաթ Ճրագալոյց, ժամերգու – թիւն ժամը 17ին, հանդիսաւոր պատա – րագ ժամը 18ին :

ԿԻՐԱԿԻ ԾՆՈՒՆԴ, ժամերգութիւն ժա– մը10ին, Հայրապետական ձայնաւոր պա– տարագ ժամը 10·30ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կո– չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վար– ժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մա – նուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը

Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24

Ամպասատէօրի սրահին մէջ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին

Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին :

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արե – նոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժա– մը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Բիւ տ'Օպանեը :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջ – նորդարանի օրացոյցները երկու Կաթողի– կոսներու գեղեցիկ նկարով :

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն :

Ստանալու համար դիմել Ազգային Ա – ռաջնորդարան,

3 ՐԻԻ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի

1967Ի ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Գին 3 ֆրանք, դիմել տեղական վարչու– թիւններուն, Հայախարբերդցիական Մի– ութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վար – չութեան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի (Դեկտ. 25) ժամը 21·15– ին Մարսէյլի կայանէն (445 մեթր) հայ – կական յայտագիր մը կը սփռուի, զոր պատրաստած է Ժերար Սթեֆանէսքօ :

Տեսակցութիւն՝

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ հետ

(Henri Verneuil)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հո – գաբարձութեան հովանաւորած դպրոցին հանդէսը եւ Ամանորի աւանդական տօնա– ծառը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին պետական թատրոնին մէջ :

Երգ եւ արտասանութիւն փոքրիկներու կողմէ :

Զաւեշտ մը չափահաս աշակերտներու մասնակցութեամբ : Կաղանդ Պապան բե– մին վրայ, բաշխում նուէրներու եւ վի – ճակահանութիւն :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշա – կութային Միութեանը Ամանորի աւան – դական տօնածառը տեղի կ'ունենայ Յուն– ուար ութին (Հայկական Ծնունդի) Կիրա– կի ցերեկէն ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, 105 Ավընիւ տէ Շարթրէօ, սալոն Կիրամանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն ջանալ այժմէն ապահովել մուտքը եւ սե– զանը դիմելով վարչական անդամներուն, ի մասնաւորի Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Ասլանի (դերձակ) 15 Բիւ Կրանտ Առմէ : Հեռ. 62– 60 – 03 :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խում– բի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան : Ինպաստ Կրթ. գործին :

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Քօնկրէի շքեղ սրահին մէջ : Նուագախումբ կի ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ :

Մանրամասնութեանց համար դիմել .— Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60–82–17 : Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52–23–39 : Ներկիզեան Կարապետ, հեռ. 72–81–19 :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՏԱՓԱՋԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ, ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

Մեծ հայաքաղաքին նոր օրերու պատ – մութիւնն է, քաղաք մը՝ ուր Թուրքերն անգամ հայերէն կը խօսէին, բարբարոս– օրէն նահատակուեցաւ յունեւթրքական պատերազմէն : Յառաջ քանի մը հատուած հրատարակեց այս ահաւոր պատմութե – նէն : Ամբողջական պատմութիւնը լոյս տե– սաւ առանձին հատորով մը, 160 էջ :

Գինը 5 ֆրանք

Ստանալու համար դիմել հեղինակին, Յովհ. Գապաքեան՝

9, Rue des Héros

Մարսէյլ, կամ Յաառջի խմբագրատունը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ճանիկ Այվազեան, Հայաստան ներ– գաղթած 1936ին, ծնած Լիոն 1929ին, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Անդրանիկ Այվազ– եան, Տիգրանակերտցի ծնած 1923ին եւ կորսուած 1941էն ի վեր : Հօրը անունը՝ Սարգիս, մօրը՝ Ովսաննա : Հասցէ Շա – հումեան փողոց 16 թիւ 10, Երեւան :

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն :

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ
23
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
23 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10795 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.795

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԷՋՄԻԱԾՆԱԿԱՆ ԹԵՄԸ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի «Հաղորդագրութիւնը»՝ հրատարակուած «Յառաջ»ի 14 Դեկտ.ի թիւին մէջ՝ արժանի է մասնաւոր ուշադրութեան:

Արուեստական տագնապը, որ ստեղծուեցաւ մեր խաղաղ գաղութին մէջ, հանդարտած է որոշ չափով:

Անցեալ տարուան Յուլիս 4ին ժողովրդական քուէներով ընտրուած Գաւառական Ժողովը իր ծոցէն ընտրած էր Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւն մը, որ Ազգային Առաջնորդարանի գործերը վարած է կանոնաւոր կերպով, 1965 Յուլիս 12էն մինչեւ 1966 Նոյեմբերի վերջը:

Պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, անիկա 16 ամսուան իր գործունէութեան նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւնը տուած է Գաւառական Ժողովին, որ գումարուած է Նոյեմբեր 28ին եւ որուն ներկայացուցած է իր հրաժարականը:

Գաւառականը իր գնահատական խօսքն ըսելով հրաժարեալ Ազգ. Կեդր. վարչութեան, կատարած է նորին ընտրութիւնը, ըստ կանոնագրի:

Հրատարակուած ցանկէն կը տեղականանք, որ Կեդր. վարչութեան անդամներու թիւը յաւելում կրած է: Եօթնի փոխարէն՝ 11 հոգի: Գրեթէ ամբողջութեամբ վերընտրուած են նախորդ Վարչութեան անդամները, որոնց վրայ աւելցած են նորեր, զանազան հոսանքներէ:

Նորընտիր Ազգ. Կեդր. վարչութեան համազգային հանդամանքը աւելի ցայտուն կերպով շեշտուած է: Քանի մը Դաշնակցականներու կողքին աթոռ ունին Հ. Բ. Ը. Միութեան պատասխանատու անդամներ եւ անկուսակցական, չէզոք անձնաւորութիւններ, որոնք կը վայելեն հարաւային Ֆրանսայի մեր հայրենակիցներուն անվերապահ վստահութիւնը: Ասոնք գործի ձեռնարկած են արդէն եւ կազմած Դիւանը՝ համերաշխական ոգիով:

Առաջնորդարանը իր ստեղծումէն ի վեր օգտակար աշխատանք կը տանի: Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան պաշտօնապէս ճանչցուած է Ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ, որոնց մօտ կը ներկայացնէ Հարաւային Ֆրանսայի հայկական համայնքը:

Շնորհիւ իր իմաստուն քաղաքականութեան, Արտաւազդ սրբազան կը վայելէ մեր հայրենակիցներու համակրութիւնը անխտիր:

Հաւատարիմ իր ուխտին՝ անիկա ամէն ջանք ի գործ կը դնէ Հար. Ֆրանսայի թեմը սերտօրէն կապուած պահելու համար Մայր Աթոռ Էջմիածնի հետ:

Հակառակ զանազան բանսարկուներու դիտումնաւոր եւ սուտ զրպարտութեանց՝ առաջնորդ Սրբազանը իրեն ենթակայ եկեղեցիներուն մէջ պատարագի ատեն կը յիշէ միայն ու միայն Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի անունը:

Այլեւս հաւատացող չկայ զրպարտիչներու յետին մտքով կատարած այն զգուելի քարոզչութեան, որ իբրեւ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Արտաւազդ սրբազանի նպատակն է Հար. Ֆրանսայի թեմը անջատել Էճմիածնէն եւ կապել Անթիլիասի:

Ստախօսին մոմը մինչեւ կէս գիշեր կը վառի, կ՝ըսեն: Կէս գիշերը շատոնց անցած է եւ մոմն ալ մարած:

Հարաւային Ֆրանսայի թեմը էջմիածնական է եւ էջմիածնական ալ պիտի մընայ:

Այս ճշմարտութիւնը քանիցս կրկնած ենք այս սիւնակներէն եւ այսօր անգամ մը եւս կը շեշտենք ու կը հաստատենք, որպէսզի յամառ եւ խօսք հասկնալ չուզող մարդիկ համոզուին ի վերջոյ ու չշարունակեն արիւն պղտորել:

1964ին Մայր Աթոռը հաստատած էր Մարսիլիոյ մէջ զանազան հոսանքներու մասնակցութեամբ կազմուած 15 հոգինոց մարմին մը, զայն նկատելով իբրեւ առժամեայ Ազգային վարչութիւն, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլար վարել Առաջնորդարանի ընթացիկ գործերը եւ մինչեւ մէկ տարի ժողովրդական քուէարկութիւն կատարել՝ ըստ կանոնագրի օրինաւոր մարմիններ ընտրելու համար:

Վազգէն կաթողիկոսի կողմէ վաւերացուած այդ ժամանակաւոր վարչութիւնը որոշուած մէկ տարուան շրջանին համերաշխական մթնոլորտի մէջ բանակցութիւններ վարած էր բոլոր հոսանքներուն հետ եւ կազմած 31 հոգինոց ցանկ մը Գաւառական Ժողովի համար:

Այդ ցանկը 1965 Յուլիս 4ին ժողովրդական օրինաւոր քուէարկութեամբ ընտրուեցաւ: Գաւառական Ժողովը դարձեալ կատարեալ համերաշխութեամբ եւ միաձայնութեամբ վաւերացուց Արտաւազդ եպիսկ. Թրթռեանի ընտրութիւնը իբրեւ առաջնորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց: Ընտրեց նաեւ Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը նոյն համերաշխ ոգիով եւ միաձայնութեամբ:

Հակառակ այս ջախջախիչ եւ աչք ծակող փաստերուն, Մայր Աթոռը ցարդ չէ վաւերացուցած 1965ի ընտրութիւնները եւ չէ ճանչցած առաջնորդը:

Մարդիկ կը մոռնան, որ ժամանակավրէպ է այլեւս կղերապետութիւնը:

Մեր եկեղեցին եւ մեր ազգային իշխանութիւնները աւելի քան հարիւր տարիէ ի վեր ձերբազատուած են կղերի տիրապետութենէն, շնորհիւ 1860ին խմբագրուած եւ 1863ին պաշտօնապէս ճանչցուած Ազգային Սահմանադրութեան, որուն հիմնական ժողովրդավարական սկզբունքները ցարդ ի զօրու են եւ անփոփոխելի:

Ջերմօրէն կը շնորհաւորենք Հարաւային Ֆրանսայի Էջմիածնական Թեմին նոր Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան ընտրութիւնը: Նոր տարուոյ սեմին յաջողութիւն կը մաղթենք իր գործունէութեան, որ կը յուսանք թէ պիտի ըլլայ բեղնաւոր:

Ու «երկրփեղկում»ի հերոսները ինքնաբերաբեր պիտի քաշուին հրապարակէն, տեսնելով իրենց դիտումնաւոր խաչաձեւումներու անփառունակ վախճանը:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

ՁԱԽԻՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Չորեքշաբթի օր, համայնավար կուսակցութեան կեդրոնատեղիին մէջ (Փլաս Քոսիւթ), հրապարակուեցաւ ընտրական այն համաձայնագիրը, որ քանի մը օր առաջ, կնքուած էր Միթերանի ձախի դաշնակցութեան եւ համայնավար կուսակցութեան միջեւ:

Առաջին անգամն է որ ամէն հոսանքի լրագրողի առջեւ կը բացուէին համայնավար կեդրոնատեղիի շէնքին դուռները եւ անոնց կը տրուէր համաձայնութեան բնագիրը: «Օռոռ» յատկանշական խորագիր մը կը դնէ այս առթիւ թերթին առաջին էջը, որ ձեւով մը կարծիք մըն է ամբողջ եղածին վրայ: Արդարեւ, Անտրէ Կերէն իր յօդուածը կը խորագրէ .— «Համաձայնութիւն մը որ կը նուիրագործէ մանաւանդ անհամաձայնութիւնները»:

Ի՞նչ կայ այս համաձայնութեան մէջ: Կը պարզուի որ Միթերանի դաշնակցութիւնը տեղի չէ տուած համայնավարներու յաւակնութեանց եւ մերժած է հասարակաց ծրագիր մը: Համաձայնած են սակայն հասարակաց գործունէութեան մը հիման շուրջ: Գլխաւոր կէտն այն է, որ առաջին շրջանէն ետք, թեկնածու պիտի մնայ ձախի այն թեկնածուն որ առաւելագոյն ձայները ստացած է առաջին շրջանին:

Հասարակաց զեկոյցը կը շեշտէ թէ երկու պատուիրակութիւններու գլխաւոր նպատակն է կոլիստ վարչակարգին անհետացումը: Այդ վարչակարգը խոտոր կը համեմատի ժողովրդավարութեան հետ եւ գլխաւոր արգելքն է ազատութեանց ծաղկումին, տնտեսական եւ ընկերային յառաջդիմութեան: Անհրաժեշտ կը նկատեն Սահմանադրութեան բարեփոխում մը: Պատուիրակութիւնները չեն ծածկեր իրենց տարակարծութիւնները արտաքին քաղաքականութեան կարեւոր կէտերու վրայ:

Ամէն պարագայի մէջ, որքան ալ պատեհապաշտ բնոյթ ունենայ այս համաձայնագիրը, հարկ է նշել, թէ քսան տարիներու քաղաքական կղզիացումէ մը ետք, առաջին անգամն է որ համայնավարները մուտք կը գործեն Ֆրանսական քաղաքականութեան «խաղին» մէջ եւ բաւական մեծ դուռէ մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ արքեպիսկոպոս դարձաւ գերապայծառ Վէօյօ, փոխարինելով Կարդինալ Ֆէլթէնը, որ տարիքի բերմամբ հրաժարականը ներկայացուցած էր Պապին: Պօղոս Զ. առջի օր ընդունած ըլլալով այդ հրաժարականը, Փարիզի նոր արքեպիսկոպոսն է Գերպ. Վէյօ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորը Փարասկեւոպուլոսի յանձնեց նոր կառավարութեան կազմութեան պաշտօնը: Նոր վարչապետը Յունաստանի Դրամատան կառավարիչն է: Պիտի նախագահէ փոխանցման դահլիճի մը որ ընտրութիւնները պիտի պատրաստէ:

ՍՈՔԱՐՆՕ յայտարարած է թէ կ՝ուզէ «առաջնորդուած ժողովրդավարութիւն» մը ստեղծել Ինտոնեզիոյ մէջ.— «Ոմանք կ՝ուզեն ազատական ժողովրդապետութիւն մը հաստատել Ինտոնեզիոյ մէջ: Ատոր հետ գործ չունիմ: Կ՝ուզեմ առաջնորդուած ժողովրդավարութիւն հաստատել: Տեսէք Մոհամէտը, Յիսուսը, կամ ոեւէ առաքեալ: Իրենց ժամանակին մեծ մասը ճառ խօսելով կ՝անցընէին»:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ, Կոսիգին իր առաջին ճառին ընթացքին իսկ, ծանր յարձակումներ ըրած է Միացեալ Նահանգներուն դէմ: Խորհրդային վարչապետին եղած ընդունելութիւնը քաղաքավար է, առանց ջերմութեան: Կոսիգինի եւ Տէմիրէլի առաջին խօսակցութիւնները սկսած են մութին մէջ, ելեկտրական հոսանքի խանգարման հետեւանքով: Հազիւ տասնեակ մը խորհրդային դրօշակներ պարզուած են պետական շէնքերու վրայ եւ պէտք է լաւ փնտռել զանոնք գտնելու համար, ըստ մամուլի թղթակիցներուն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կաթողիկէ հաստատութիւն մը, 6 շարաթ տեւող քննութենէ մը ետք, վիճակագրութիւն մը հրատարակած է ըստ որուն 1961էն 1966 250 հազար երախայ սպաննուած է Վիէթնամի մէջ, իսկ մօտ 700 հազար հաշմանդամ, վիրաւորներ կան, խնամքէ զուրկ:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ լիբանանեան խորհրդարանը վստահութեան քուէ տուած է Քարամէի նորակազմ դահլիճին: Ռաշիտ Քարամէ իր յայտարարութեան մէջ շեշտած է.— «Եթէ Լիբանան ազատ տնտեսութեան վարչակարգ մը կը վայելէ, տնտեսական այդ ազատութիւնը պէտք չէ յանգի կամայականութեան կամ զեղծումի»: Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, լիբանանեան կառավարութիւնը պիտի փորձէ ամրապնդել արաբական երկիրներու համախոհութիւնը եւ եղբայրութիւնը, ըստ աւանդական քաղաքականութեան Լիբանանի, ազատ, ինքնիշխան եւ անկախ երկիր:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ Խորհ. Միութիւնը հարկ եղած կազմածը պիտի տայ Իրաքի, Քիւրտիստանի զարդացման համար: Ըստ եղած համաձայնագրին վեց տարուան համար Մոսկուա երկու միլիոն անգլիական ոսկի պիտի տրամադրէ:

ՔՐՏԱԿԱՆ ապստամբութեան պարագլուխը Զօր. Պարզանի երկու ամիս է հիւանդ է, բայց հիւանդութեան բնոյթը ծանօթ չէ: Կը կարծուի թէ արտասահման պիտի երթայ խնամուելու համար:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՀՐԱՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ցաւով կ՝իմանանք թէ Դեկտեմբեր 21ին սրտի տագնապի մը զոհ գացած է ծանօթ մտաւորական Հրանդ Թորոսեան:

Ողբացեալը ծնած էր 1886ին Ակնայ Կամարակապ գիւղը: Զաւակն էր ծանօթ մանկավարժ Նշան Թորոսեանի: Իր նախնական ուսումը առած է տեղւոյն դպրոցը, ապա յաճախած է Գատը – Գիւղի Արամեան վարժարանը, որու տեսուչը եղած է, երկար տարիներ, իր հայրը: Ապա Պոլսոյ մէջ հետեւած է Իրաւագիտութեան եւ քաղաքական գիտութեանց: Բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած է Գերմանիոյ Ֆրանքֆուրթ քաղաքի ընկերային գիտութեանց համալսարանը: Պոլիս եղած ատենը, վարած է ուսուցչական պաշտօններ Արամեան եւ Սահակեան վարժարանները, միաժամանակ աշխատակցելով հայերէն, թրքերէն եւ Ֆրանսերէն թերթերու:

Ֆրանսա հաստատուելէն ետք, եղած է դասախօս հայերէնի եւ թուրքերէնի Փարիզի Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու Ազգ. Վարժարանը: Խմբագրած է հայերէն եւ Ֆրանսերէն պարբերաթերթեր, խմբագիր եղած է Էնֆորմասիոն տնտեսական օրաթերթին: Աշխատակցած է «Յառաջ»ի, տնտեսական եւ քաղաքական յօդուածներով: Մեր խմբագրապետին բացակայութեան, եղած է նաեւ քաղաքական լուրերու բաժնի խմբագիր:

Հեղինակն է բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններու եւ գիրքերու հայերէն թէ Ֆրանսերէն: Յիշենք «Հայ գրականութեան պատմութիւնը», «Հայաստանը եւ Հայկական Հարցը»: 1963ին Ֆրանսերէն իր թարգմանութեամբ Լիզպոնի մէջ լոյս տեսած է Ակադեմիկոս Յակոբ Մանանդեանի «Տիգրան Երկրորդ եւ Հռոմը» ուսումնասիրութիւնը: Հրանդ Թորոսեան տուած է նաեւ բազմաթիւ դասախօսութիւններ Ֆրանսերէն, հայերէն թէ գերմաներէն:

Մեր ցաւակցութիւնները այրիին:

ՏԻՐՈՒՀԻ ԶԱՐԱՓԵԱՆ

Ցաւով կ՝իմանանք թէ յետ երկարատեւ հիւանդութեան Տիրուհի Զարափեան, ծանօթ դաշնակահարուհի, իր մահկանացուն կնքած է Սէնթ Ժընըւիէվ տէ Պուայի հանդստան տունը, ուր անցուց իր վերջին դժբախտ տարիները:

Ողբացեալը, միշտ նուիրուած արուեստագիտուհի եւ ազնիւ հոգիի տէր, իր օժանդակութիւնը բերած է այն թարգմանութիւններուն զորս կատարած է Լիւք Անտռէ Մարսէլ, Նարեկացիէն:

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԷՄՔԵՐ

ԳԱՍՊԱՐ ՌՍՏԻԿԵԱՆ

Երախտագիտական խոր զգացումով կը փափաքիմ ուշացած պարտականութիւն մը կատարել վաստակաւոր եւ Հայութեամբ օծուն ուսուցչիս Գասպար Ռըստիկեանի անթառամ յիշատակը ոգեկոչելով :

Կենսագրութենէն անտեղեակ եմ : Գիտեմ թէ Խարբերդցի էր ու շրջանաւարտ նոյն քաղաքին գոլէժներէն մէկէն : Այս հայաքաղաքը եղած է ԺԹ. դարու երկրորդ կէսէն մինչեւ 1915 ուսուցչանոցը արեւմտահայ կրթական մշակներու, որակեալ ու ազգային բարձր զգացումով պատրաստուած, որոնք կարճ ժամանակաշրջանի մը ընթացքին տուին արժէքաւոր սերունդ մը, ատակ ազգային զոհաբերութեան եւ նուիրումի : Մեր վարժարանի մէջ ուսուցիչ են եղած Խարբերդցի՝ Անդրանիկ Պօղաճեան (տնօրէն), Գարեգին վարժապետ (մէկ տարի), Վահէ Տինճեան (երկու տարի, կարծեմ Վահէ Հայկըն է, այժմ Ամերիկա), Կարապետ Բըրուտեան (մէկ տարի 1914) եւ Գասպար Ռստիկեան :

Գասպար Ռստիկեան Ուրֆա հասաւ 1910ին եւ ազգային կեդր. վարժարանի մէջ հայերէնի, Հայոց պատմութեան եւ թուաբանութեան նիւթերը դասաւանդեց մինչեւ 1915 իր եղերական մահը : Յունիսի կէսին ձերբակալուեցաւ Անդրանիկ Պօղաճեանի հետ, Ս. Սարգիս վանքի իրենց յատկացուած բնակարանէն կէս գիշերին աքսորուեցան իբրեւ ոչ – տեղացի, Դաշնակցական, յեղափոխական գործիչներ : Հալէպի բանտին մէջ ենթարկուած են աննկարագրելի չարչարանքներու : Թուրք բորենին իր սովորական գազանութեամբ ծեծի տակ ուղած է յեղափոխական գաղտնիքներ կորզել : Սակայն նուիրուած Դաշնակցականները առանց գոյզըն տկարացումի, ոչ մէկ խոստովանանք կը կատարեն, ուստի կը վերադարձուին Ուրֆա : Վերջին անգամ ըլլալով տեսնուեցայ անոնց հետ բանտին մէջ : Անդրանիկ կորսնցուցած էր իր մտային հաւասարակշռութիւնը : Գասպար նոյն առոյգ եւ ինքնավստահ գաղափարական մարդն էր : Զգուշացուց զիս՝ Անդրանիկի հետ երկար խօսակցելէ : Ան դարձած էր իր գաղափարակից ընկերոջ եւ պաշտօնակցին պահապան հրեշտակը : Անկէ ետք բարձրացան ցեղին վիճակուած ողջակէզի սեղանը՝ արհամարհելով դարաւոր դահիճին բոլոր նենգութիւնները եւ նահատակուեցան Ուրֆայէն 12 – 15 քիլոմեթր դէպի Հիւսիս, Շէյթան – Տէրէսիի մէջ իրենց գաղափարակից բազում ընկերներու հետ :

Գասպար Ռստիկեան երկարահասակ, կայտառ, դեղադէմ ցեղին պարգեւած բոլոր շնորհքներով ու բարեմասնութիւններով օժտեալ, միշտ ծիծղուն, խանդավառ արտայայտութեամբ՝ իր շուրջը կը ստեղծէր անվերապահ համակրութիւն եւ ինքնավստահութիւն, դրաւելով աշակերտութեան, ընկերներուն եւ ծնողքներու գործակցութիւնը : Այս առաքինութիւններով եւ բարոյական մաքրութեամբ կըրցաւ դժուարահաճ, ծայրայեղօրէն պատուախնդիր,— պահպանողական, աւանդապահ Ուրֆացիին կողմէ գնահատուեցաւ :

Հայերէնի մեր երկրորդ ուսուցիչն էր, 1909 – 10 տարեշրջանին, Գարեգին անուն (դժբախտաբար մականունը չեմ յիշեր) Խարբերդցի մը : Գարեգին վարժապետ իր դերին գիտակից ու արժանաւոր դաստիարակ մըն էր, մեր դասարանը Զախմախ էր կնքած : Վառվռուն, կրակոտ՝ կայծքարերու նման, չարաճճի տղաք, բոլորս աշխատունակ ու խանդավառ բնաւորութեամբ, ամբողջ մրցակցութիւն էր մեր կեանքը դասարանին մէջ :

Սակայն Գասպար Ռստիկեան գերազանցեց իր նախորդը : Դասարանին մէջ կը դառնար հայ լեզուի անզուգական քուրմ մը, որ կը համակէր մեր մատղաշ հոգիները, կաղապարելով մեր մանկունակ ու դիւրահաղորդ զգացումները :

Հայոց պատմութեան պահերը կը դարձընէր քաջութեան, յանդգնութեան արիարանց յաղթանակներու ռազմադաշտ : Հայոց լեռներուն նման խրոխտ մեր ժողովուրդը, շինարար ու ստեղծագործ, Խորենացիի «փոքր ածուն» կը դառնար վարարուն դետ, մրրկայոյզ ծով մեր երեւակայութեան մէջ : Հայաստանը մեզի կը ներկայացուէր շքեղ կոթողներով, ճարտարապետական փառահեղ հրաշալիքներով :

Գ. Ռստիկեան, երբ կը դասախօսէր հայաշխարհի մասին, կը դառնար Հայոց աշխարհի զուլալ աղբիւրներուն նման վճիտ, յորդահոսան, մեղեդիի քաղցրութեամբ երգ : Հայաստանը կը դառնար համակ գեղածիծաղ երկիր, դրախտ : Իր հոգեկան ապրումները թռիչք կը դառնային, կը վարակէին բոլորիս հայրենակարօտ ու մանկունակ էութիւնը :

Դարերու ընթացքին քաղաքակրթութիւն ունեցող հզօր կայսրութիւններ սըրբուած են պատմութեան բեմէն : Հայը տոկալով բոլոր բռնակալութեանց արհաւիրքներուն՝ կը հաւատար եւ հաւատք կը ներշնչէր մեզի թէ Հայութիւնը պիտի ապրի յաւիտեան :

Ու կը հասնէր մեր նորագոյն պատմութեան ու լեռ բարձրացող ֆետայիներուն, որոնք իրենց մատաղ հասակին՝ Հայութեան գոյութեան պայքարին մէջ էին նետուած, հրաշքի հաւասար կը համարէր անոնց մեծագործութիւնները, անհաւասար կռիւները թուրք խուժանին եւ կատարելապէս զինուած ջոկատներու դէմ : Եւ այսպէս կը ցանկար ու կը մղէր մեր պատանի հոգիները դառնալ մէկ մէկ Մուրատ, Մերոբ, Խաչօ :

Գասպար Ռստիկեան իրականացուց իր սրբազան երազները, պատրաստեց հերոսամարտի արժանաւոր սերունդ մը : Ուրֆան 1915 Սեպտեմբերի առաւօտ մը տիտանեան յանդգնութեամբ ցցուեցաւ դարաւոր թշնամիին դէմ, նախընտրեց իր տան սրբազան սեմին, հայրենիքի հողին վրայ արիւնը թափել քան ոչխարի համակերպութեամբ երթալ հեռաւոր անապատներու մէջ ջարդուիլ : Եւ այդ սերունդը ինքնավստահ ու վճռական նետուեցաւ ցեղին մահու եւ կենաց զուպարին մէջ :

Գասպար, այսպէս, իր պաշտօնակիցներով դարձան հերոսներ կերտող դաստիարակ :

Նոյնիսկ թուաբանութեան դասերը կը դարձնէր հետաքրքրական, չոր թիւերուն կարծես կուտար շունչ եւ լեզու : Անոնք կը դառնային հայրենիքի սարածութիւն, երկրագործական արհեստներու եկամուտի հաշիւ, բնակչութեան թիւ, բանակի, զէնքի եւ ռազմամթերքի ուժ, դպրոցներու, համալսարաններու եւ աշակերտութեան կենսական թիւին եւ նիւթական պահանջներուն հաշուեցոյց :

Ան տուաւ մեզի ընթերցումի, պրպտումի, ուսումնասիրութեան քաղցրութիւնը, գրականութեան ճաշակը, եղաւ «Զանք» խմորատիպ թերթին (ուսանողութեան համար) եւ պատանեկան միութեան «Պայքար» թերթի հիմնադիրը : Անոնց մէջ կ'ընէինք մեր գրական առաջին փորձերը, ան էր խմբագիրը, սրբագրիչն ու տպագրողը : Զիս դարձուց իր օգնականը իբրեւ ընդօրինակող ձեռագրերը խմորատիպի համար : Այս երկու թերթերուն աշխատակիցները աշակերտներ էին :

Գասպար Ռստիկեան դասարանին մէջ ուսուցիչ էր, զբօսանքի պահերուն՝ խաղընկեր, պատանեկան ժողովներուն՝ զեկավար դասախօս եւ կուսակցական գործիչ : Դուրսը ազգային, յեղափոխական դաստիարակ, կազմակերպող եւ առաջնորդ : Ան կատարեց իր սրբազան պարտականութիւնը խոր դիտակցութեամբ :

Աւաղ, այս անզուգական յեղափոխական դաստիարակը զոհը դարձաւ թուրք բարբարոսներուն : Հազիւ 25 – 28 դարուններ բոլորած :

Իր աշակերտները, ամբողջ Ուրֆացիները յաւէտ պիտի յիշեն զինք :

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱՎԷՃ

ՔԱՆԻ՞ ՀՈԼՈՎ ՈՒՆԻ ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԷՆԸ

Շուրջ քսան օր Հայաստանի լեզուաբանները գիտական բանավէճի էին բռնուել այն հարցի շուրջը, թէ քանի՞ հոլով ունի ժամանակակից արեւելահայ լեզուն՝ հի՞նգ թէ եօթը : Բանավէճը կազմակերպել էր Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի Հ. Աճառեանի անուան լեզուի ինստիտուտը :

«Փրոֆ. Մ. Աբեղեանի հինգ հոլովի տեսութիւնը եւ նրա հին ու նոր քննադատութիւնները» հիմնական զեկուցումով հանդէս եկաւ բանասիրական գիտութիւնների թեկնածու, դոցենտ Յովհ. Բարսեղեանը : Ելնելով այն սկզբունքից, որ հոլովը ձեւի վրայ է հիմնուած, չկայ առանձին ձեւ՝ չկայ եւ առանձին հոլով եւ ի նկատի ունենալով, որ մեր լեզուում անունները հինգ ձեւով են փոփոխութեան ենթարկւում, միայն հինգ ձեւ են ունենում, նա պաշտպանեց այն տեսակէտը, որ ժամանակակից հայերէննն ունի հինգ հոլով՝ ուղղական, տրական, գործիական, բացառական եւ ներգոյական : Ուստի այդպէս էլ պէտք է ներկայացուի թէ՛ գիտութեան եւ թէ՛ ուսուցման մէջ, այսինքն հայերէնի հոլովական համակարգից պէտք է հանել սեռական հոլովը, որ նոյնացել է տրականի հետ եւ հայցական հոլովը, որ նոյնացել է ուղղականի ու տրականի հետ, դպրոցական քերականութիւնից պէտք է հանել այդ տարաղները, դրանք թողնելով գրաբարի եւ հայերէնի պատմութեան համար : Դա լեզուների մէջ հոլովների նոյնացման եւ առանձին հոլովների ջնջման պատմական հոլովոյթի դրսեւորումներից մէկն է : Հայոց լեզուն իր պատմական զարգացման ընթացքում կորցրել է այդ հոլովները, դրանց իմաստները յատկացրել տրականին եւ ուղղականին, ընդարձակելով այդ հոլովների պաշտօնները :

Զեկուցողը նշեց, որ հինգ հոլովի համակարգը առաջին անգամ գիտականօրէն հիմնաւորել է մեծանուն հայագէտ Մանուկ Աբեղեանը՝ շուրջ վաթսուն տարի առաջ եւ հետեւողականօրէն պաշտպանել մինչեւ իր կեանքի վերջը, որ Աբեղեանի պաշտպանած հոլովական համակարգը ճիշդ է արտացոլում հայերէնի հոլովների էութիւնը, զերծ է հակասութիւններից եւ միանգամայն մատչելի՝ ուսուցման տեսակէտից : Հանգամանօրէն անդրադառնալով հայերէնի հոլովների հարցի շուրջը Մ. Աբեղեանի եւ Ստ. Մալխասեանցի միջեւ մղուած գիտավէճին, Յովհ. Բարսեղեանն ասաց, որ չնայած հինգ հոլովի տեսութեան առաջին եւ ամենասկզբունքային քննադատ Ստ. Մալխասեանցի բանավիճելու մեծ կարողութեանը եւ լեզուական փաստերի խոր իմացութեանը, Աբեղեանի կողմից հինգ հոլովի օգտին նրա դէմ բերուած առարկութիւնները գիտականօրէն ոչ ոքի կողմից տակաւին հերքուած չեն : Իսկ երեսնական թուականներին հինգ հոլովի տեսութեան մերժումը, շարունակեց զեկուցողը, հայցական եւ սեռական հոլովների վերականգնումը լեզուի ձեւական ուսումնասիրութիւնը «Փորմալիզմ»

ԹՈՒՐՔԻԱ, 1965

Վերադառնում ենք ծովափից :

Երգում ենք :

Յանկարծ անհնարին ցանկութիւն է զարթնում՝ երգել հայերէն : Բայց յիշում ենք. մեզ խնդրել են հայերէն չերգել, տանտէրերը նեղանում են : Նրանք, այդ տանտէրերը, շատ են ինքնաշարժում՝ հինգ, վեց հոգի, նստած են առջեւում, ետեւում, մէջտեղում : Աւտոբուսում երգ է, ուրախութիւն, ծիծաղ : Մեզ խնդրում են երգել : Սկզբից երգում ենք ռուսերէն բառերով՝ Երեւանի մասին, շեշտում ենք, ճչում ենք Երեւան բառը : Յետոյ ինքնաբերաբար սկսւում է հայերէնը : Ազնիւ խօսք, մենք ուզում ենք ուրախ երգ երգել, բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ իրարից անկախ սկսում ենք «Կիլիկիա», ինչո՞ւ... Ինքնաշարժում յանկարծ լռում են, մեր հայերէն երգը դուրս է թռչում լուսամուտներից, տարածւում Բոսֆորի վրայ ... Թող այդ հայերէն բառերը մեխակների նման իջնեն քո մենաւոր շիրմին, սիրելի Դուրեան, մեր անդերեզման մեռելներ, թող այդ հայերէն բառերը բարեկամ–քարերի պէս կոտրեն ձեր տների կապտած ապակիները եւ ներս ընկնեն ձեր սեղանին, պանդուխտ Հայեր : Յետոյ մենք երգում ենք նոյնիսկ եղեռնի օրերի երգը՝ մշեցի մօր երգը, աշխարհում միակ օրօրոցային երգը, որտեղ մայրը զաւակին ասում է ոչ թէ քնիր, այլ՝ զարթնիր...

... Սուլթան կ'ուզէ ջնջէ մըզի,
Զարթնէ, լաօ, մեռնիմ էըզի ...

Մեր մշտական առաջնորդը՝ Իսկուպլաբէյը, բոլորովին մթնել է : Նա չի բացում բերանը, վաղուց ես չեմ տեսնում նրա աւերակ ատամնաշարը : Ինչո՞ւ յանկարծ :

Յետոյ մենք Երեւանի մասին երգում ենք ամբողջ ինքնաշարժով, բոլոր 30ով, լսո՞ւմ ես, Ստամբուլ, երգում են ոչ միայն Հայերը, երգում են Ռուսերը, Ադրբէջանցիները, Ուկրաինացիները ...

Գիշերային Ստամբուլ : Մզկիթներ, որ բոլորն էլ մթան մէջ Այա – Սոֆիա են յիշեցնում : Ռեկլամներ, պոռնկուհիներ : Մենք գնում ենք հանդիպման՝ Ստամբուլի երիտասարդութեան ներկայացուցիչների հետ : Տղաները սեւ կոստիւմով են, փողկապներով, աղջիկները՝ տօնական հագուստով : Առաջին անգամ մենք կը նստինք կողք կողքի թուրք երիտասարդների հետ, կը զրուցենք, կը վիճենք : Հասնում ենք չէնքին : «Տեխնիկական պատճառներով հանդիպումը չի լինի»,— ասում է Իսկուլլա – Պէյը : Տեխնիկա–կա՞ն, ի՞նչ է, չէ՞նքն է փլուել, հանդիպման մասնակիցները միանգամից վարակուել են տիզենտերիայո՞վ, թէ աթսռներ չկան ... Մեզ տանում են ինչ որ մի խըզճուկ դահլիճ, երկուսիցս մէկին թէյ են տալիս եւ յետոյ ժամուկէս ցուցադրում տիափիլմ՝ Թուրքիայի մասին :

Երեւի ինչ որ մէկին ձեռնտու չէր մեր զրոյցը թուրք երիտասարդութեան հետ, որովհետեւ նման «տեխնիկական պատճառներով» ձախողուեցան մեր բոլոր հանդիպումները նաեւ Անդարայում, Իզմիրում ...

Բայց հանդիպումներ, ի հարկէ՝ եղան : Առաջին հանդիպմանը դժուար է հանդիպում ասել : Այդ օրը ես չէի լողանում եւ բացօթեայ սրճարանում նստած դարեջուր էի խմում : Սրճարանից քիչ հեռու, աւազների մէջ նստած էր մի կին : Արեւի տակ՝ սեւ շորերով, սեւ գուլպաներով : Ուշադիր նայելուց յետոյ միայն՝ ես նկատեցի, որ նրա կողքին աւազներով ծածկուած պառկած է մէկը : Միայն գլուխն էր երեւում, ջահել տղայ էր : Սեւազգեստը մայրն էր անկասկած : Ես սկսեցի նայել նրանց, միայն նրանց : Քիչ այն կողմ Մարմարա ծովի հրաշք ջրերն էին, ուրախ, անհոգ մարդիկ : Սրճարանում խմում էին, ծխում, քրքջում, իսկ մայրը նստած էր արեւի տակ, որդու գլխավերւում, որ ստուեր անի, որ արեւից չցաւի որդու գլուխը : Երեւի տղան հիւանդ է, երեւի տաք աւազները պիտի օգնեն : Զորս հինգ ժամ ես նայում էի նրանց : Զորս հինգ ժամ մայրը վեր չկացաւ, եւ ես մտովի զրուցում էի նրա հետ : Երբ քնում էինք, մայրը դեռ նստած էր, դառած յաւերժական մի ստուեր, դառած սեւ արձան : Ես ամբողջ սրտով ուզեցի, որ առողջանայ նրա որդին, թուրք մօր որդին :

Եփեսոսի ճանապարհին, փոքրիկ մի գիւղում մենք ճաշեցինք հէնց փողոցում, ծառերի տակ : Պարզ բան է, իսկոյն հաւաքուեցին մեր շուրջը : Ճաշարանի տէրը վերցրեց սաղը եւ սկսեց երգել ու նուագել : Երեւի լաւ էր նուագում, երեւի լաւ էր երգում : Կամ երեւի պարզ հասարակ մարդ էր, անտեղեակ աշխարհից : Իբրեւ շնորհակալութիւն՝ մերոնք հաւաքուածներին կրծքանշաններ տուին, բացիկներ : Հաւաքուածները եւս մեկնեցին ձեռքերը յատկապէս՝ երեխաները : Մերոնք տուին, ինչ ունէին : Բայց ահա, երբ հեռանում էինք, տեսանք, որ մեր նուիրած բոլոր նշաններն ու բացիկները հաւաքում է մի մարդ՝ բարձրահասակ, լաւ հագնուած : Ես տեսայ մարդկանց փշրուած հայեացքները, ես տեսայ, որ սաղը մոռացուել էր ծառի տակ, թաց հողին ...

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(7 Շար.)

ՆԱԳԱԿՎԱՏՆՈՎ ՎՈՍՏՍՔՓ

Թե՛ այդ բառերն էին ասում Լուսինի գոհարները, թե՛ ինքը՝ Լուսինը, երբ ոտքի էր ելնում, որ ձեռքը տար ծոցի ծալքին, որտեղ միշտ պահում էր իր ամենասիրելի գրքույկը։

Նկարագրությունից կռահում էր իր հոգեզավակը։ Տեսել էր նրան, երբ ինքն էլ ուսանող էր, ինչպես հիմա՝ ամբողջ էությամբ ներծծված գրքերի հոտով, ինչպես հիմա՝ ամբողջ էությամբ ներծծված գրքերի հոտով, ինչպես հիմա՝ ամբողջ էությամբ ներծծված գրքերի հոտով։ Տեսել էր նրան, երբ ինքն էլ ուսանող էր

ԻՐԻՍ ՊԻԻԼՊԻԻԼԵԱՆ
եւ
ԷՏՈՒՈՐ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Ամուսնացած
Փարիզ, Դեկտեմբեր 21, 1966

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գ. Թովմասեանէ հարիւր Ֆրանք իրենց ողբ. մօր Վասիլուհի Թովմասեանի մահուան տարելիցին առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հայկուհի Նիկողոսեանի եւ զաւակներուն փափաքին համաձայն այս Կիրակի (25 Դեկտեմբեր) Առնուվիլի վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՈՂՈՄՈՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերոմի թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ողբ. Յարութիւն Խաղնաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Գէորգ Խաղնաճեան եւ զաւակները յիսուն Ֆրանք, Ժանօ Ժիւլիան (պար) 30, Հ. Մկրտիչեան, Յ. Մարգարեան, Հաճի Մ. Պարակեան եւ Տէր–Մինասեան ընտանիք քսանական, Մ. Աճէմեան 15, Գ. Մինասեան, Մանկիեան ընտանիք, Հ. Զուքուրեան, Բ. Բրուտեան, Մ. Անտոնեան եւ զաւակները, Մ. Սահակեան, Ա. Սանտալեան, Ս. Տէր – Միքայէլեան, Ա. Թուրիքեան, Գասթիէլ, Ա. Մանկասարեան, Պ. Սահակեան, Ն. Պէրպէրեան եւ զաւակները, Պ. Կարապետեան, Գ. Արմենակեան եւ Մ. Լէնար տասնական, Մ. Նալպանտեան եւ Գ. Մարուքեան 5ական, կը նուիրեն թաղիս եկեղեցւոյ :

Մ. Աճէմեան 15 Ֆր. Թորիկ Նիկողոսեան տասը Ֆր. թաղիս դպրոցին :

Կ. Աճէմեան 30 թաղիս աղքատներուն, Մ. Գասպարեան տասը Առաջնորդարանին: Թաղականութիւնս ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Ս. Ստեփանոսի տօնին առիթով, Փրատոյի Մայր Եկեղեցիին մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: Յետ պատարագի՝ մասնաւոր հոգեհանգիստ՝ եկեղեցւոյս ծառայած բոլոր քահանայ, սարկաւագ եւ դպիր նընջեցեալներու, ինչպէս նաեւ Կէյվէի եւ շրջաններու հայ նահատակներուն հոգիներուն համար : Ժամանակացոյց.— ըՍկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, քարոզ 11,15, հոգեհանգիստ 11,50:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

(295, Ռիւ Պուալօ)

Մեծ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ 1966ի վերջալոյսի եւ 1967ի այշալոյսի

ԳԻՇԵՐԸ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔՈՎ ՄԸ

Կազմակերպութեամբ՝ Հայ Երիտ. Միութեան եւ հայ Երաժշ. Ակադեմիայի :

Ճաշասեղանը պատրաստ պիտի ըլլայ 31 Դեկտեմբերի Շաբաթ ժամը 21ին, ճաշը կը սկսի ժամը 22ին, համադամ կերակուրներ, ըմպելիներ, շամփայն :

Միմիայն 50 ֆրանք

Տոմսերու համար դիմել Պ. Յակոբեանի, 115պիս, Ավ. Տէ Ֆռէր Լիւմիէռ :

Հեռ. 74–14–26:

«Cartes de Vœux»

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի խումբը լոյս ընծայած է, Նոր Տարուան առթիւ խորհրդանշական շքեղ քարտեր :

Կարելի է ունենալ Ֆրանսայի Նոր Սերունդի բոլոր խումբերուն մօտ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԻՆՉԵԻ ՏԱՐԵԳԼՈՒԽ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի մինչեւ տարեգլուխ փակել իրենց առկախ հաշիւները: Յունուար 15էն կը սկսինք դադրեցնել թերթին առաքումը, այն բաժանորդներուն որոնք չեն փակած 1966ը:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք ծանօթ մամուլի օրէնքին, կանխիկ կը վճարեն իրենց բաժնեգինը եւ այդ ձեւով կը սատարեն թերթիս հրատարակութեան կանոնաւորութեան :

Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Շաբաթ Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 17ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ ԾՆՈՒՆԴ, ժամերգութիւն ժամը10ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24
Ամպասատէօրի *սրահին մէջ*
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին :
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի օրացոյցները երկու Կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով :

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն:

Ստանալու համար դիմել Ազգային Առաջնորդարան,

3 ՐԻԻ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի
1967Ի ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Գին 3 ֆրանք, դիմել տեղական վարչութիւններուն, *Հայախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութեան :*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի (Դեկտ. 25) ժամը 21·15ին Մարսէյլի կայանէն (445 մեթր) հայկական յայտագիր մը կը սփռուի, զոր պատրաստած է Ժերար Սթեֆանէսքօ :

Տեսակցութիւն՝

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ հետ

(Henri Verneuil)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան հովանաւորած դպրոցին հանդէսը եւ Ամանորի աւանդական տօնածառը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին պետական թատրոնին մէջ :

Երգ եւ արտասանութիւն փոքրիկներու կողմէ :

Զաւեշտ մը չափահաս աշակերտներու մասնակցութեամբ: Կաղանդ Պապան բեմին վրայ, բաշխում նուէրներու եւ վիճակահանութիւն :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ *ՄԱՐՍԷՅԼ*

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեանը Ամանորի աւանդական տօնածառը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին (Հայկական Ծնունդի) Կիրակի ցերեկէն ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, 105 Ավընիւ տէ Շարթրէօ, սալոն Կիրամանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն ջանալ այժմէն ապահովել մուտքը եւ սեղանը դիմելով վարչական անդամներուն, ի մասնաւորի Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Ասլանի (դերձակ) 15 Ռիւ Կրանտ Առմէ : Հեռ. 62– 60 – 03 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ճանիկ Այվազեան, Հայաստան ներգաղթած 1936ին, ծնած Լիոն 1929ին, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Անդրանիկ Այվազեան, Տիգրանակերտցի ծնած 1923ին եւ կորսուած 1941էն ի վեր: Հօրը անունը՝ Սարգիս, մօրը՝ Ովսաննա: Հասցէ Շահումեան փողոց 16 թիւ 10, Երեւան :

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է

ԿՈՄՍԻ

« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ »

Չորրորդ հատորը

եւ « ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »

Յուշերէս :

200է աւելի էջերով եւ բազմաթիւ պատկերներով :

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան : Ինպաստ Կրթ. գործին :

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Քօնկրէի շքեղ սրահին մէջ: Նուագախումբ կի ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել —
Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60–82–17 :
Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52–23–39 :
Ներկիզեան Կարապետ, հեռ. 72–81–19 :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ, ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

Մեծ հայաքաղաքին նոր օրերու պատմութիւնն է, քաղաք մը՝ ուր Թուրքերն անգամ հայերէն կը խօսէին, բարբարոսօրէն նահատակուեցաւ յունեւթրքական պատերազմէն: Յառաջ քանի մը հատուած հրատարակեց այս ահաւոր պատմութենէն: Ամբողջական պատմութիւնը լոյս տեսաւ առանձին հատորով մը, 160 էջ :

Գինը 5 ֆրանք

Ստանալու համար դիմել հեղինակին, Յովհ. Գապաքեան՝
9, Rue des Héros

Մարսէյլ, կամ Յաառջի խմբագրատունը:

ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՓՆՏՌԷՔ

'Իրմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

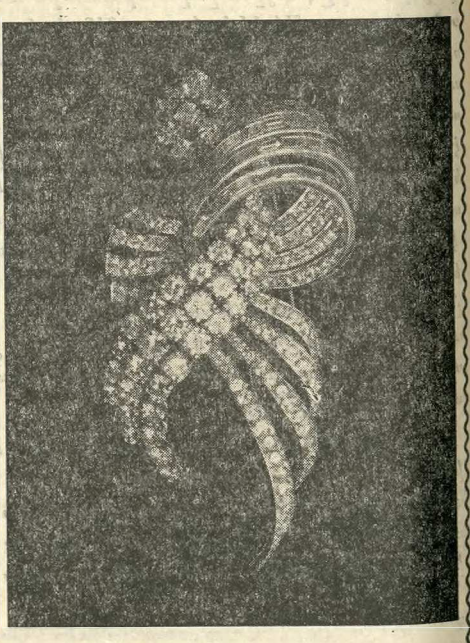

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ
ԿԻՐԱԿԻ
24-25
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
DIMANCHE
24-25 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10796

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.796

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի,
Որ յայսմ աւուր յայտնեցաւ,
Հովիւք երգեն ընդ հրեշտակս,
Տան աւետիս աշխարհի :

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին իր զմայլելի եւ հոգեպարար շարականներով կը փառաբանէ ու կը պանծացնէ Յիսուսի ծնունդը :

Ծնունդ՝ զոր կը պարուրէ մեծ ու սքանչելի խորհուրդով :

Խորհրդաւոր են երեք իմաստուն մոգերը՝ Մելքոն, Գասպար եւ Պաղտասար, որոնք ամիսներ առաջ գուշակեր էին Մեսիային գալուստը եւ հարուստ ընծաներով ճամբայ էին ելեր հեռաւոր արեւելքէն՝ առաջնորդուած խորհրդաւոր աստղէ մը, որ զիրենք պիտի հասցնէր Բեթղեհէմի մսուրը՝ Յիսուսի ծնունդէն անմիջապէս ետք :

Խորհրդաւոր է ընտանի կենդանիներու մսուրը, ուր իջեւանած էին Յովսէփ եւ Մարիամ եւ ուր խոնարհ պայմաններու մէջ պիտի ծնէր աստուածորդին :

Խորհրդաւոր են բացօթեայ գիշերող ոչխարներու հովիւները, որոնք հրեշտակներու հետ միասին կ'երգեն՝ աւետելու համար ծնունդը Անոր, որ աշխարհի փրկիչը պիտի դառնար :

Երկրային ու երկնային խորհրդաւոր երեւոյթներով պարուրուած՝ կոյսէ մը կը ծնէր հիմնադիրը այն մեծ կրօնքին, որուն վեհ ու վսեմ սկզբունքները քսան դարէ ի վեր կը կառավարեն քաղաքակիրթ մարդկութիւնը :

Գիտութեան նուաճումները հիմնական յեղաշրջում առաջ բերած են մտքերու մէջ եւ բազմաթիւ գիտելիքներու եւ հաւատալիքներու համար նոր բացատրութիւններ տուած, սակայն չեն կրցած խախտել բարոյական ու ընկերային այն բարձր զաղափարները, արդարութեան, ազատութեան, հաւասարութեան, ընկերասիրութեան եւ խաղաղութեան այն սքանչելի նշանախօսքերը, որոնք անհերքելի են եւ անփոփոխելի, որոնք յաւիտենական են :

Ծննդեան տօնը սերտօրէն կապուած է խաղաղութեան հետ :

Հոգեւորական ու աշխարհական ականաւոր դէմքեր ամէն տարի Ծնունդի առթիւ պատգամներ կը զրկեն մարդկութեան՝ յանուն խաղաղութեան :

Չէ՞ որ Յիսուսի ծննդեան գիշերը երկնային հրեշտակներն ու հովիւները միասնաբար երգած էին՝

Փառք ի բարձունս Աստուծոյ,
Եւ յերկիր խաղաղութիւն,
Ի մարդիկ հաճութիւն :

Խաղաղութիւն կ'երազեն մարդիկ՝ այս անցաւոր աշխարհին մէջ հանդիստ ապրելու համար :

Երբ մարդիկ համերաշխօրէն, հաճութեամբ ապրին իրարու հետ, պատերազմի պատճառները կը վերնան :

Սակայն «մարդ մարդու գայլ է» :

Աշխարհի սկիզբէն ի վեր իրաւունքը զօրաւորինն է :

Արդարութիւնը խաչուած է միշտ, որովհետեւ մարդիկ, եսասիրութենէ եւ ընչաքաղցութենէ տարուած, ուզած են յափշտակել ուրիշներու իրաւունքները :

Հայ ազգը իբրեւ աշխարհի ամէնէն առաջին եւ ամէնէն հաւատաւոր քրիստոնեայ ժողովուրդներէն մէկը, ջերմեռանդ բարեպաշտութեամբ հաւատարիմ մնացած է քրիստոնէական դաղափարականին, յաճախ տառացի հետեւելով Աւետարանի պատուիրաններուն : «Մէկ երեսդ ապտակողին միւս երեսդ դարձո՛ւր» :

Անհուն զոհողութիւններ կրեց՝ մինչեւ որ սորվեցաւ սուր կապել մէջքին եւ վերադարձ մը կատարել մովսիսական «ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման»ի օրէնքին :

Ծննդեան տօնին առթիւ, հայ ժողովուրդն ալ, որ ի սփիւռս աշխարհի, սըրտանց բաղձալով հանդերձ խաղաղութեան, արդարութիւն կը պահանջէ աշխարհի մեծերէն : Արդարութիւն՝ որուն արժանի է՝ մանաւանդ յանուն քրիսոնէութեան եւ յանուն ազատութեան իր թափած հեղեղանման արեան համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը վերջին ամիսներու ընթացքին Հայ Դատին վերաբերող իր Յուշագիրը յանձնած է Եուկոսլաւիոյ նախագահ մառեշալ Ժօզէֆ Պրոզ Թիթոյին, Իրանի կայսր Մոհամմէտ Ռըզա Շահ Փահլաւիին եւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան նախագահ Կամալ Ապտըլ Նասըրին :

Ատկէ զատ Նոյեմբերի առաջին շաբթուն մասնաւոր պատուիրակութիւն մը զրկած է Ատիս Ապապա, ուր կը գումարուէր ափրիկեան ազգերու գերաստիճան ժողովը :

Պատուիրակութեան ներկայացուցիչները արժանացան բարեացակամ վերաբերումի բոլորին կողմէ : Անոնք ներկայ գտնուեցան Կայսեր թագադրութեան 36րդ տարեդարձի տօնակատարութեան, եւ այդ առթիւ, Հայկական Հարցին վերաբերող Հ. Հ. Պատուիրակութեան Յուշագիրը պաշտօնապէս յանձնեցին Եթովպիոյ կայսեր եւ վարչապետին :

Հայ Դատին վերաբերող Յուշագիրը, մեր Պատուիրակութեան ներկայացուցիչներու աշխատանքով, սեփականութիւնը դարձաւ այդ օրերուն Ատիս Ապապա գտնուող եւ գերաստիճան ժողովին մասնակցող հետեւեալ պատուիրակութեանց.

— Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն, Մարոքի թագաւորութիւն, Ալժերիոյ, Թունուզի, Սուտանի, Կամպիոյ, Սիէրա – Լէոնէի, Փղոսկրեայ Ափի, Վերին Վոլթայի, Մալիի, Նիկերիոյ, Չաթի, Թոկոյի, Տահոմէի, Քամերունի, Կեդրոնական Ափրիկէի, Կապոնի, Քոնկօ Քինչասայի, Քոնկօ Պրազավիլի, Քենիայի, Ռուանտայի, Մատակասքարի, Ղանայի, Լիպերիոյ, Եուկանտայի, Պոզթուանայի, Մալաուիի, Սոմալիի, Զամպիայի, Թանգանիոյ, Սենեկալի հանրապետութիւններ, Պուրունտուի եւ Լեզոթոյի թագաւորութիւններ :

Գերաստիճան համաժողովի օրերուն, մեր ներկայացուցիչները առիթը ունեցան մասնաւոր տեսակցութիւններ ունենալու Եունայթըտ Փրէսի, Էսոշիէյթըտ Փրէսի, Բոյթէրի, Իտալական Անսայի, ինչպէս նաեւ եթովպական մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ, ու սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ տուին բացատրութիւններ Հ. Հ. Պատուիրակութեան տեսակէտներուն, Յուշագրով ներկայացուած պահանջներուն մասին, եւ մատնանշեցին թէ ինչպէս ՄԱԿը եւս կրնար լուծում մը բերել Հայ Դատին, հիմնուելով իր Ուխտագրի ժողովուրդներու ինքնորոշման եւ Մարդկային Իրաւանց սկզբունքներուն վրայ :

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ, 15 Դեկտ. 1966

(ԿՆԻՔ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՊԸ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԷ

Ծնունդի առթիւ ըրած ձայն – պատկերասփիւռ կոչին մէջ, Պօղոս Զ. քահանայապետը յիշեցուց թէ Աստուծոյ փառքը եւ մարդոց մէջ խաղաղութիւնը պէտք է նուաճեն բոլոր հոգիները որոնք գիտակից են մարդկութեան պարտականութեանց եւ կարիքներուն : Ներողութիւն խնդրելով որ անգամ մը եւս ստիպուած է կրկնութիւններ ընելու, Պապը ուզեց մարդկութիւնը զգուշացնել արդի կռապաշտութեան դէմ, — « այսօր, մարդը տարուած է ինքզինքը պաշտելու եւ ինքզինքը նկատելու իբրեւ գերագոյն սահմանը ոչ միայն մտածումի և պատմութեան, այլ իրականութեան իսկ եւ կարծել թէ կրնայ ինքն իրմով, իր միակ ուժերով յառաջդիմել եւ ինքզինքը փրկել » :

Անդրադառնալէ ետք անաստուածութեան չարիքներուն վրայ, անաստուածութիւն որ կը տարածուի, Պապը կը ծանրանայ խաղաղութեան անհրաժեշտութեան վրայ : « Խաղաղութիւնը արդիւնք մըն է, որ կուգայ այլ բարիքներէ, եւ իբրեւ նախապայման կը պահանջէ կարգ, արդարութիւն եւ ներդաշնակութիւն : Խաղաղութիւնը բարիք մը չէ որմէ կարելի է երանութեամբ օգտուիլ այլ ընդհակառակն բարիք մը զոր պէտք է ծընիլ եւ միշտ պաշտպանել : Խաղաղութեան մասին խօսելով, պատմութեան այս միջոցին, չենք կրնար չըսել ինչ որ կը նըկատենք : Այսօր աշխարհ ապահովութեան պակասէ կը տառապի : Քանի արդիական ընկերութիւնը կը տարածէ իր նուաճումները, ընդհանրական վախի ըզգացումի մը հոգիները կը խռովէ : Քանի մարդիկ կը յառաջանան գիտական եւ թեքնիք աստիճանին վրայ, այնքան աւելի իրարմէ կը կասկածին » :

Ապա, ծանրանալով Վիէթնամի վրայ, Պօղոս Զ. կը շեշտէ .— « Զինադուլը զոր երկու կողմերը ինքնաբուխ կերպով յայտնեցին Ծնունդի առթիւ, ուրախութեամբ եւ հիացումով ողջունուեցաւ աշխարհի մէջ : Մենք եւս կ'ուզենք կրկնել մեր գոհունակութիւնը եւ մեր շնորհաւորութիւնները : Ինչ որ հիմա կը սպասուի այն է որ խնդրոյ առարկայ երկու կողմերը երկարաձգեն այդ զինադուլը եւ թէ կռիւներու դադրեցումը թոյլ տայ որ անկեղծ բանակցութիւններ սկսին, միակ ճամբան որ խաղաղութեան կ'առաջնորդէ ազատութեան եւ արդարութեան մէջ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ ընտրութեանց թըւականը յառաջացաւ, թագաւորին որոշումով, որ ընդունելով փոխանցման դահլիճի վարչապետը, յայտարարեց թէ երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 1967 Մայիսին :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ, Կոսիգին յայտարարած է.— «Խորապէս գոհ ենք», նոր խօսակցութիւններ ունենալէ ետք վարչապետ Տէմիրէլի հետ : Կոսիգին երկու օր Եդէականի ափը անցընելէ ետք, Կիրակի օր Պոլիս կ'անցնի :

ՌՈՏԵԶԻՈՅ վարչապետը՝ Իան Սմիթ, ի պատասխան Ապահովութեան Խորհուրդի Ռոտեզիոյ դէմ քուէարկած «պատիժներուն», յայտարարեց թէ »Ռոտեզիան, Հանրապետութիւն, Տէ Ֆաքթօ, այլեւս մաս չի կազմեր բրիտանական Հասարակապետութեան » : Լոնտոնի մէջ սակայն, Ուիլսըն շեշտեց թէ «Ռոտեզիա անգլիական գաղթավայր կը մնայ » :

ՁԻՒՆ – ՁՄԵՌ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ԳԱՅԼԵՐ ԻԶՄԻԹ ԻՋԱՆ

Ամբողջ երկրին մէջ, ձմեռնային տեսարան մը պարզուած է : Կարսի եւ Գոնիայի մէջ, ջերմութեան աստիճանն է զէրոյէն վար հինգ, Անգարա, Էրզրում, Սպարթա եւ Ուշագ՝ զէրոյէն վար չորս, Էսկիշէհիր, Գասթամօնու, Գըրշէհիր եւ Գայսէրի՝ զէրոյէն վար երեք, Իսթանպուլ ու Իզմիր՝ զէրօ : Ձիւնը կը շարունակէ տեղալ Գայսէրիի, Գըրշէհիրի, Գոնիայի, Պօլուի, Աֆիոնի, Սվազի, Մալաթիոյ, Կարսի, Էրզրումի եւ Եոզկատի վրայ :

Գայսէրիէ կը հաղորդուի .— Քաղաքիս մէջ խստաշունչ ձմեռը անակնկալի բերաւ ժողովուրդը, երկու օրէ ի վեր սաստիկ ձիւնամրրիկ մը սկսած է եւ ամբողջովին փակուած են ճամբաները Գայսէրիի եւ Նեւշէհրիի, Փնարպաշըի, Կիւրիւնի, Սարըզի եւ Մարաշի միջեւ : Երեք հոգի սառելով մեռած են, հաղորդակցութեան կարեւոր կայաններ խափանուած են ձիւնէն : Կէօքսիւ. Սարըզ ճամբուն վրայ, օթօպիւս մը, որուն մէջ քառասուն հոգի կային, քարիւղատար կառք մը եւ երկու բեռնակառքեր ձիւներու մէջ խրած են : Փոխադրական տարբեր միջոցներ կորսուած են ձիւներու տակ : Սարըզի մէջ երկու հովիւներ, Թօքթլարի մէջ ալ շըրջուն վաճառորդ մը ձիւնամրրիկէն սառած ու մեռած են :

Սարգըշլայի մէջ ալ տասը գիւղացիներ ձիւնամրրիկի բռնուած են, իրենցմէ եօթը դժուարաւ փրկուած են, միւս երեքը անյայտ կը մնան : Գիւղացիներու խումբ մըն ալ հինգ ժամ մաքառած է բնութեան աղէտին դէմ եւ ողջամբ իրենց տուները հասած : Երկու կիներ մոլորած են փոթորիկին մէջ եւ անհետացած :

Իսթանպուլ – Անգարա եւ Ատանա ճամբաներուն վրայ, 33 փոխադրական կառքեր ձիւներու մէջ գլորած են եւ ազատարար խմբակները կը ջանան զանոնք դուրս հանել :

Դեկտ. 18ին, Գոնիա – Հայտարփաշա ելեկտրական կառախումբը եւ Իսթանպուլ Գոնիա կառախումբը ձիւներու մէջ խրեցան, Ըլկընի եւ Ադշէհիրի կայարաններուն մօտերը : Կառախումբերուն ութսուն ուղեւորները ահուդողի մատնուեցան եւ սառելու վտանգին մատնուեցան : Գոնիայէ զրկուած ազատարար խմբակները հինգ ժամ աշխատելէ ետք յաջողած են փրկել զիրենք :

Թրակիոյ կառախումբերը ութ ժամ յապաղումով մը հասան Իսթանպուլ : Սեւ Ծով մեկնող փոքր նաւերն ալ ստիպուեցան խարսխել Պիւյիւքտէրէի բացերը : Գայլերու վոհմակներ մինչեւ Իզմիթ իջած են : Անգարա – Իսթանպուլ ճամբան փակուած է եւ հաղորդակցութիւնը մեծապէս դժուարացած : Կազիանթէպէ Անգարա գացող օթօպիւս մը սահած է ճամբուն վրայ սայթաքած եւ անդունդը գլորած է : Ուղեւոր մը մեռած է, տասնը չորս հոգի զանազան վէրքեր ստացած են : Շարժավարը, Մէհմէտ Գօրուք, ծանրապէս վիրաւորուած է :

Ուլուշըշլայի Կէտէրլի գիւղէն երկու գպրոցականներ, Քեամիլ Էրտէն եւ Բէյհան Եըլտըրըմ, մրրիկին մէջ անհետացած են : Քեամիլի սառած դիակը գտնուած է վերջին պահուն : Ահռելի ցուրտ մը կը տիրէ նաեւ Տէնիզլիի մէջ :

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ թղթատարը փակ ըլլալով «Յառաջ» լոյս չի տեսներ վաղը՝ Կիրակի, բայց խմբագրատունը բաց է է Շաբաթ ամբողջ օրը :

Մեր յաջորդ թիւը՝ Երեքշաբթի Դեկտեմբեր 27 :

ՀԻՆ ԳՐՉԱԳԻՐՆԵՐ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Մովսէսի եւ Քրիստոսի անուններով կազմուած կրօնական երկու ծանօթ վարդապետութեանց մէջ՝ խուլ պայքար մը կայ, զոր կ'անուանեմ «տօնապայքար»:

Մովսիսականները կ'ընդունին Հին Կըտակարանը :

Քրիստոնեաները եւս կ'ընդունին :

Արդ, Հին Կտակարանին մէջ, յատկապէս Հնգամատեանին մէջ՝ Աստուած կը յայտարարէ. «Երեսք իմ քեզ մի' երեւեսցին» (Ել. ԼԳ. 23): Մովսէս կը պաղատի, Դաւիթ կը պաղատի. «Երեւեցո' զերեսս քո» (Սաղ. Լ. 17): Աստուած կը մերժէ բացարձակապէս :

Եւ ահա Նոր Կտակարանը, որ կը խօսի նոյն Աստուածին անունով, իբրեւ շարունակութիւն նոյն «աստուածաշունչ» Մատեանին, առանց երբեք հերքելու նոյն Աստուածին պատգամները, յանկարծ կը կատարէ աստուածայայտնութիւն մը, ու տօն կը սահմանէ.

Քրիստոս ծնա՛ւ եւ յայտնեցաւ :

Եթէ առիթ ունիք թղթատելու Կիւրեղ Երուսաղիմացիի գիրքը, պիտի կարդաք սա տողը. «Աստուած է որ ծնաւն, եւ Աստուած է զոր ծնաւն» (Կոչումն Ընծայութեան, Գլ. ԺԱ.): Ուրեմն, այն Աստուածը, որ Մովսէսի կը յայտարարէ. «Տեսցես զյետոյսն իմ» միայն (Ել. ԼԳ. 23), այս անգամ աշխարհ կուգայ ինծի-քեզի պէս, ամէնուն ի տես :

Աստուածայայտնութեան այս ձեւը շա՛տ գայթակղեցուցած է առաջին քրիստոնեաները: Ահա թէ ինչո՛ւ Ս. Օգոստինոս հեթանոսութի՛ւն կը համարի տօնել Յիսուսի ծնունդը իբրեւ աստուածածնութեան տօն :

Յիրաւի, ամէն մարդ, ըլլալով մարդ, կը սպասէ որ Աստուած աշխարհ գայ աստուածավայել ձեւով մը, դէթ օրինակ առնելով հելլենական դիցաբանութենէն, որ նման դրուագներու մէջ կը դնէ ճաշակ, գեղեցկութիւն, վերջապէս վեհութիւն ու խորհրդաւորութիւն, ոչ թէ լերան հովիւները զարմացնելու ձեւով, ոչ ալ... մոգե՛ր բերելու անծանօթ եւ հեռաւոր երկիրներէ՝ երկիրպագութեան համար :

Սկզբնաբար բազմաթիւ Աւետարաններ կային, աստուածայայտնութեան այս աւետիսը տալու համար: Եկեղեցին փճացուց բոլորը, պահեց միայն չորսը : Այս չորս Աւետարաններէն՝ Մարկոսի տուածը չի պատմեր Աստուծոյ մարդեղութիւնը, — գայթակղալի՞ց համարելով արդեօք, չեմ գիտեր: Յովհաննէս եւս չի պատմեր նոյն անճահ դրուագը, բայց աւելի գեղեցիկ ձեւ մը գտած՝ «երկինքէն կ'իջեցնէ» Յիսուսը (Յովհ. Զ. 38), փոխանակ բերելու արդանդի ճամբով: Ղուկաս, շատախօս եւ վիպասան, կը պատմէ ձեր գիտցած ձեւով : Մատթէոս եւս կը պատմէ տալով վկայութիւն մը, — թէ Յովսէփ «ոչ գիտէր» այն որ Աստուած պիտի ծնէր, — որու շուրջ պիտի ստեղծուէր ետքէն մատենադարան մը գրականութիւն :

Անոնք որ գրաբար գիտեն, գիտեն նաեւ այս «ոչ գիտէր» բային իմաստը (հմմտ. «որ ոչ գիտէին զայր յանկողինս», Դատ. ԻԱ. 12): Կուսածնութիւնը նորութիւն չէ ոչ հեթանոսական ժառանգութեանց մէջ, ոչ ալ... արդի գիտական գրականութեան մէջ: Նորութիւնը, կամ միտք զբաղեցնող պարագան, Յիսուսի ծննդեան դրուագին մէջ, Յովսէփի եւ Մարիամի կապն է, որ շարժման մէջ դրած է աբեղաներու գրիչները, եւ այսպէս հիւսուած են «առասպելական վէպս՝ զՔրիստոսէ եւ զծնողաց նորին», ծանօթ ի հնումն՝ Որիդինէսի եւ Եփիփանի օրերուն, այնքան հին՝ որ ոմանք կը վերագրեն «առաքելոց եւ աշակերտաց Քրիստոսի», իսկ թէ «յո՞յր ձեռն յեղան ի մերս բարբառ վէպքս այսոքիկ, պակասին յիշատակարանք »:

Ահա թէ ի՛նչպէս կը պատմուի Մարիամի եւ Յովսէփի կապը, նաեւ Յիսուսի ծնունդը, « ի գրչագիր մատեանս ի բազմագանձ մթերից նախնեաց»:

×

Յովակիմ անուամբ մարդ մը կար, որ ունէր բազմահարիւր ոչխար եւ այլ կենդանիներ, բայց զաւակ չունէր : Ունենալիք ալ չունէր, այլեւս ծեր: Ատոր համար շատ կը տառապէր: Յուսահատած չէր, ահա թէ ինչո՛ւ կ'առնէ ոչխարները եւ հովիւները, Աննան կը ձգէ տունը եւ ինք կ'երթայ ... անապատ: Վրան կը լարէ, ծունկի կուգայ, 40 օր եւ 40 գիշեր կ'աղօթէ լալով ողբալով, եւ խօսքը Աստուծոյ ուղղած՝ զաւակ մը կը խնդրէ, զաւա՛կ մը, աղջիկ կամ մանչ : «Ոչ իջից աստի, ոչ կերայց եւ ոչ արբից», կ'ըսէ, մինչեւ որ «այց արասցէ» Աստուած եւ ինչպէս զաւակ մը տուաւ Աբրահամի՝ «ի ժամանակի ծերութեան», զաւակ մը եւս իրեն պարգեւէ,— ինք՝ անապատին մէջ, Աննան՝ իր տանը մէջ զաւակի կը սպասէ:

Քառասուն օր ետքը՝ հրեշտակը կուգայ անապատ եւ լուր կուտայ թէ Աստուած լսած է իր աղօթքը. « Ահա յղասցի կին քո, եւ ծնցի քեզ զաւակ օրհնութեան քո, եւ եղիցի անուն նորա մեծ, եւ ամենայն ազգ երանիցեն նմա»:

Յովակիմ ուրախ է: Տուն կը վերադառնայ, նոյնքան ուրախութեամբ զինքը կը դիմաւորէ կինը եւս, որու այցելած է նոյն հրեշտակը կանխօրօք :

Ուրախ հայրացուն կը հրամայէ հովիւներուն.

— « Ածէք որոջս տասն սպիտակ, եղիցի այն ընծայ մեծ տաճարին Աստուծոյ իմոյ :

Եւ հորթս երկոտասան, եղիցի այն քահանայիցն, դպրաց եւ պաշտօնէիցն :

Եւ խոչս հարիւր, եղիցի ամենայն ժողովրդեանն Իսրայելի»:

Յովակիմ այս նուէրները կը տանի տաճար, ուր աղօթելով կ'ըսէ.

— « Տէր, եթէ տացես ինձ զաւակ արու կամ էգ, տաց զնա քեզ, ի տաճարի աստ լինել պաշտօնեայ »:

Վեց ամիս ետք: Յովակիմ դարձեալ գացած է տաճար, զոհ մատուցանելու: Քահանաները «ի հեղուլ արեանն տեսանեն որ ոչ գոյր մեղք ի նոսա»: Յովակիմ ինք եւս իր ձեռքով կը զենու որոջ մը տաճարին զոհասեղանին վրայ, երբ ամէնքը հիացումով կը տեսնեն «յանկարծակի իբրեւ զկաթն սպիտակ բղխեալ ի յերակէ անտի փոխանակ արեանն»: Քահանայապետը կը բացատրէ այս նշանը, «կաթն որ բղխեաց այժմիկ յերակէ անտի յանուն զաւակի քո, զի որ ծնանի յորովայնի մօր իւրոյ՝ էգ լինի անապական կոյս սուրբ : Եւ կոյսն յղացեալ առանց առն, մանուկ ծնանի արու, լինի արքայ մեծ եւ թագաւոր Իսրայելի»:

Արդարեւ, «յաւուրս երկերիւր եւ տաս, որ է ամիս եօթն եւ նոյն ժամայն յեօթներորդ ժամու ծնանէր Աննայ զմանուկն իւր սուրբ, ի լնուլ ամսոյ քսան եւ մի, որ է Սեպտեմբերի ութ: Առաջին աւուրն (Աննա) հարցանէր զմանկաբարձն. Զի՞նչ ծնայ: Եւ նա ասէ. Զաւակ ծնար էգ, բայց գեղեցիկ յոյժ, տեսլեամբն պայծառ եւ վայելուչ, անարատ առանց ամենայն աղտոյ»:

Երեք օր ետքը՝ մանկաբարձը կը լուայ նորածինը, դստիկոնի վրայ կը դնէ, կը բերէ մօր մօտ, որ կաթ կուտայ եւ կ'անուանակոչէ Մարիամ : Համաձայն մանկատածութեան եբրայական աւանդութեանց՝ երբ վեց ամսու կ'ըլլայ Մարիամ, մայրը թոյլ կուտայ որ «թեւակոխեսցէ առ ի գնալն, եւ իբրեւ փոխէր զքայլս երիս՝ դառնայր անդրէն ի յետս եւ գայր անկանէր ի գիրկս մօր իւրոյ, եւ մայր նորա բարձեալ զնա ի վերայ բազկաց իւրոց եւ զգուելով ասէր.— Մարիամ սուրբ կուսից մայր, դու բարի արմատ տնկոց, բարունակ շառաւիղ, ի քէն առաւօտ ծագէ արուսեակ լուսոյ՝ նման լուսնի քան զաստեղ պայծառ, քան զչող արեգական լոյս տուընջեան, ծագումն արեւելից արփոյն»(*):

Այդ օրը Աննա կ'երդնու. « Կենդանի է Տէր, որ ոչ կոխեսցեն ոտք քո մինչեւ տանելոյ զքեզ ի տաճարն սրբութեան :

Այսպէս ձեռքի վրայ եւ գրկի մէջ կը մեծնայ Մարիամ՝ մինչեւ որ երեք տարեկան կ'ըլլայ : Այն ատեն հայրը, Յովակիմ, կ'ըսէ « Լցան աւուրք մանկանս որ եղեւ աստ առ մեզ»:

Այլեւս ժամանակն է տանելու յանձնելու տաճարին (Հայերն ալ ունէին այս աւանդութիւնը, զոր Հերոդոտոս կը վարկաբեկէ): Ուստի եբրայեցի աղջիկները, ամէն մէկը ջահ ի ձեռին, թափօրով տաճար կը տանին Մարիամը : Եւ Մարիամ այնուհետեւ կը մեծնայ տաճարին մէջ՝ « կերակրեալ ի հրեշտակաց Հոգւոյն » : Տասներկու տարի կը մնայ տաճարին մէջ:

Եւ ահա երեք տարի ետքը կը մեռնին Մարիամի հայրն ու մայրը :

Մարիամ 15 տարեկան է, «ի կանանց օրինի»: Քահանաները չեն գիտեր թէ ի՛նչ ընեն,— հասուն աղջիկ՝ «ոչ է պահել ի միջի մերում, զի մի' յանկարծակի ապականեսցէ նա զտաճարն»: Մինակ չէ Մարիամ, տաճարին նուիրուած ուրիշ աղջիկներ ալ կան,— ամէնքը 12 հոգի: Կ'երթան կը հարցնեն Զաքարիա քահանայապետին կարծիքը:

Զաքարիա աղօթքի կը նստի, Աստուծմէ պատգամ կը խնդրէ : Եւ Աստուծոյ հրեշտակը կուգայ, (այն օրերուն՝ երկինք-երկիր հաղորդակցութեան դիւրին միջոցներ շատ կային), եւ կ'ըսէ.— Կանչէ քաղաքին ամուրիները, իւրաքանչիւրը թող բերէ տախտակ մը միասին, տախտակները կը դնես վկայութեան խորանին վրայ, ամէն մէկ տախտակին վրայ աղջկան մը անունը, յետոյ տախտակները կուտաս ամուրիներուն :

Վիճակահանութեան ձեւ մը :

Քահանայապետը կը շարժի համաձայն հրեշտակին պատուէրին, մունետիկ կը հանէ քաղաքին մէջ, բոլոր ամուրիները կը հրաւիրէ տաճար, ամէն մէկուն ձեռքը տախտակ մը :

« Եւ լուեալ ծերոյն Յովսեփայ ... », կ'ըսէ գրչագիրը :

Յովսէփ ամուրի էր, ծեր էր եւ... ուժն ու ախորժակը՝ տեղը, «առժամայն ընկէց զուրագն իւր յինքենէ, եւ առեալ տախտակ մի ի ձեռին իւրում եւ փութացեալ անդր հասանէր»:

Գործողութիւնը տեղի կ'ունենայ ըստ վերին պատուէրներու, եւ... Յովսէփին կը վիճակի տախտակը, «յորում գրեալ էր գիր անուան սրբոյ կուսին Մարիամու »: Եւ ահա տախտակէն դուրս կը թռչի աղաւնի մը, կուգայ կը հանգչի Յովսէփի գլխուն վրայ :

— « Դու ժառանգ ելեալ կուսին Մարիամու, առ զնա, պահեսցի քեզ ի կնութիւն, զի նա վիճակեցաւ սրբութեամբ քեզ յամուսնութիւն կնութեան, որպէս եւ այլ կուսանք յիւրաքանչիւր ամուրիսն»:

Յովսէփ, ծեր՝ ըստ պատմիչին վկայութեան, իսկ Մարիամ՝ 15 տարեկան, կրակի կտոր,— լեղի պատառ կ'ըլլայ Յովսէփ :

Կ'առարկէ. «Ոչ կարեմ», զի ծեր է :

— Հրաման Աստուծոյ, առ զնա, ա՛ռ:

Շարունակութիւնը, մինչեւ Յիսուսի ծնունդը, կը կարդաք մեր Ծննդեան Տօնին օրը, 15 օր ետքը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Անոնք որ ծանօթ են Տիւփիւյիի գործին (Օռիժին տը թու լէ քիւլթ, 7 հատոր), զարմանքով պիտի տեսնեն որ այս տողերը կուգան վկայութիւն մը բերել նոյն հեղինակին տեսութեան,— Աննա, Մարիամ, Կոյս անուններուն աստղաբաշխական նշանակութեանց, ինչպէս Քրիստոսի = լուսոյ աստուած (արեգակ) զուգորդութեան: Յովհաննու Աւետարանին առաջին գլուխը եւս վկայութիւն մը է այդ տեսակէտին: Տիւփիւյի քրիստոնէութեան ծագման մէջ կը տեսնէ Միթրա (Միհր) աստուածին պաշտամունքը :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԿԵԱՆՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ամէն անոնք որ բանաւոր հօտը հովուելու պաշտօն ստանձնած են, եւ ամէն անոնք որ մեր մէջ պատմահմաստասիրական հարցերով կը հետաքրքրուին, պէտք է ունենան այս երկը, որ խոր ու հմուտ հեղինակութիւն մըն է եւ իսկապէս կատարեալ համադրութեամբ մը՝ լուսամուտ կը բանայ շատերու անծանօթ քրիստոնէութեան էութեան, ծագման ու յեղաշրջման հարցերուն վրայ :

Հեղինակը (1) մեծ արեւելագէտ, (մենք տակաւին կը շլանանք արեւմտադիտութեամբ, մինչ որչափ հարուստ է Արեւելքը իր մշակութային անծանօթ անցեալի գանձերով), իր նախորդներուն՝ Լուաղիի, Կինեըպէրի, Թիւրմէլի, Պաուէրի, Տրէվսի, Քուշուի, Ալֆարիքի եւ այլոց աշխատութիւններէն ետք ընդհանուր վերլուծականով մը համադրութիւնը կ'ընէ քրիստոնէութեան՝ զայն հասկնալի դարձնելով մեզի :

Այս երկասիրութիւնը, խորագրուած՝ « Յիսուս – Քրիստոսի առասպելը », լոյս տեսած է «Սէրքլ Էրնեստ Բընանի հրատարակչականին կողմէ»: Հեղինակը, Կի Ֆօ, Տրոմ – Արտէշ նահանգներու հաշտարար ատեաններու դատական նախագահն է : Աշխատակից թղթակիցն է բազմաթիւ օրէնսգիտական հանդէսներու : Իր ստորագրութիւնը կը փնտռուի դատաստանական շրջանակներու մէջ : Նախագահ է բազմաթիւ ընկերակցութիւններու, փոխնախագահ Ֆրանսայի Դատաւորներու Ընդհ. Միութեան, հեղինակ գրական բազմաթիւ երկերու : Աշխատասիրութիւն մը ունի «Յայտնութեան» գրքին վրայ : Համբաւաւոր դատաւոր, սայրասուր միտք, խորազնին ատենապետ, շուտափոյթ տրամասաց, խորածաւալ հմտութեամբ անձ, յամառ աշխատաւոր: Իր գիրքը կուռ աշխատութիւն մըն է, ուր բառ մը, կէտ մը աւելորդ չես զգար ... իր իւրաքանչիւր նախադասութիւնը մտածութեան աղբիւր մըն է, լեզուն ճոխ ու ճկուն :

Գիրքը կը բաղկանայ երկու մասերէ :

Ա) Առաջին մասին մէջ հեղինակը ցոյց կուտայ թէ Յիսուսի անձը պատմական չէ: Ասոր համար, ան կը հիմնաւորուի հեթանոս հեղինակներու գործերուն, մէջբերումներուն վերլուծողութեան վրայ, հրեայ հեղինակներու լռութեան վրայ, նախաքրիստոնէական բնագիրներու վրայ եւ քրիստոնեայ հեղինակներու վրայ, սկսելով, հնութեան կարգով, Պօղոս Առաքեալին թուղթերուն, Աւետարաններու բաղդատական քննութեան, ինչպէս նաեւ հերետիկոս հեղինակներու գործերուն վրայ : Մեծ տեղ կը յատկացնէ ու կարեւորութիւն կուտայ գրչագիրներու :

Յստակ խորազնին ամփոփումներով, դատաւոր հեղինակի խորագէտ միտքը լոյս կը սփռէ աղջամուղջին մէջ: Անոր կուռ տրամաբանութիւնը ներթափանց քննական տենդը կը լուսաւորէ պատմական մթապատ բաւիղներն ու ներքնամասը : Կը վերլուծէ «Յայտնութեան» գիրքը, Տարսոնցի Պօղոսին ժառանգութիւնը, չորս աւետարաններու աղբիւրներն ու փոփոխակները ու կ'եզրակացնէ թէ Յիսուսի անձը կազմուած է երկրորդ դարուն վերջերը :

Բ) Երկրորդ մասին մէջ ցոյց կուտայ հեղինակը իսկական ծագումը քրիստոնէութեան ու անոր ամալկամային աղբիւրները :

Այս աղբիւրներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ նախաքրիստոնէական հեթանոս աշխարհի հաւատալիքները (Միթրա, Ոսիրիս, Ադոնիս) ու անոր ընկերապատմական վիճակը եւ յատկապէս անոր խորհուրդները : Երկրորդ՝ եբրայականութիւնը իր շատ կարեւոր դերով, իբրեւ առէջք՝ հրեայ Սփիւռքին բջիջները, հրեայ սրտին ոխն ու վրէժխնդրութիւնը Հռոմի աշխարհակալութեան դէմ, անոր տառապանքը, խաղերն ու տենչերը համաշխարհային, ինչպէս նաեւ նոյն ըՍփիւռքին ներքին պառակտումները :

Քրիստոնէութեան աղբիւրներուն մէջ, շատ գլխաւոր դեր մը կը կատարէ, կ'ըսէ հեղինակը, Եսենականութիւնը, որ ծաղկեցաւ Մեռեալ ծովուն ափերուն վրայ, այս աղանդաւոր հրէականութեան մենակեացներու միութիւնը, շատ տարածուած էր, որմէ ի յայտ եկան Քումրանի պեղումներու ընթացքին՝ կարեւոր գրչագիր մագաղաթներ, բղուղներու մէջ պահուած : Այս աղանդին վարդապետականը շատ նմանութիւններ կը ներկայացընէ լերան քարոզին հետ :

Ու վերջապէս հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ քրիստոնէութեան ակը ոչ թէ Երուսաղէմի մէջ պէտք է փնտռել, այլ Դամասկոսի մէջ, որ այդ շրջանին Անտիոքի հետ, Մեծն Աղեքսանդրի աշխարհակալութեան օրէն սկսեալ, հելլենական մշակութային մեծ կեդրոն մըն էր եղած : Արդարեւ, հեթանոսութեան եւ միջերկրականեան հելլենականութեան (Աղեքսանդրիոյ դպրոցը) հակադրութիւններէն ծագեցաւ քրիստոնէական համադրութիւնը, եբրայականութեամբ շաղախուած եւ որ դարերու հոլովոյթին հետ կերպաւորուեցաւ մեծ եկեղեցական հայրերու շունչին տակ :

Հետաքրքրական է այս գրքին ընթերցումը, որ երկար խորհրդածութիւններու կը մղէ մեզ :

Յ. ԱԶԱՏԽԱՆԵԱՆ

1) La Fable de Jésus-Christ, par Guy Fau.

ԳՐԻՉ ՅՈՎՀԱՆՆԱ ՄԱՆԳԱՍԱՐԵՆՑ

Կէս գիշերն անց էր, երբ Վան քաղաքի արեւելեան այդիների հնձաններից մէկում ծերունազարդ գրիչը աւարտեց ձեռագրի ընդօրինակութիւնը : Խորը հոգոց հանեց եւ ետ նստեց : Խամրած աչքերը մատնում էին յոգնութիւն եւ անհանգստութիւն : Վերջին ճիգերը գործադրելով, նա կիսատ մնացած էջի վրայ մի քանի բառ աւելացրեց եւ ձեռքի եղեգնեայ գրիչը ցած դրեց՝ այլեւս չվերցնելու համար :

Աւարտուեց 132րդ ձեռագիրը : Մտահոգ էր գրչի մագաղաթեայ դէմքը եւ խորհրդաւոր, իր առջեւ առկայծող մարխի լոյսից այն կողմ սեղմուած մռայլութեան նման ...

... Եօթանասուներկու տարի առաջ էր ... Հայրենի Քաջբերունիքում, լեռների մէջ ծուարած Մեծոփայ վանքում, վարդապետ Թովմայ Մեծոփեցին առաջին անգամ Արճիշեցի Մանդասարի 13ամեայ որդի Յովհաննէսին ձեռագիր վստահեց : Նա ընդօրինակելու էր անյայտութիւնից փրկուած մի ձեռագիր :

Ուսուցչից ստացած գնդիկաւոր գրչով նա սկսեց իր գրչութիւնը ... Ամէն մի թաթախելուց դեղեցիկ եւ մանր տառեր էր շարում թղթի վրայ, երբ վանքում տարածուեց թշնամու յարձակման գոյժը : Ոտնակոխ էր լինում հայրենի դաւառը, կոտորւում, տեղահան էր լինում անօգնական ժողովուրդը :

Տեղահան եղաւ նաեւ Մեծոփայ դպրոցը : Վարդապետը աշակերտներին Վանայ լճի արեւմտեան ափերով փախցրեց դէպի Բաղէշի լեռները ...

Տասնեւչորսամեայ Յովհաննէսը մնաց վանքում եւ ահը սրտում օր ու գիշեր ձեռագիր էր ընդօրինակում իր ընկեր Ստեփանոսի հետ ...

Երկու տարի ետք վարդապետը վերադարձաւ վանք, տեսաւ քայքայուած եւ խունացած ձեռագիրը փրկուած, վերստին նորոգուած անձնազոհ պատանու ջանքերով : Ուսուցիչը գոհունակութեամբ մակագրեց ձեռագրի վրայ. «Աղաչում եմ ձեզ յիշել Յովհաննէս սարկաւագին, որ այս երկու տարի, թշնամու ահը սրտում, Մեծոփայ վանքում ձրի աշխատեց՝ օտարութեան մէջ եւ վերծանեց ու արտագրեց գիրքս» : Նա արդէն գրիչ էր, պատանի գրիչը ստացաւ իր մկրտութիւնը ...

Յովհաննէս գրիչն այնուհետեւ վերադարձաւ հայրենի Արճէշ քաղաքը եւ ամբողջութեամբ նուիրուեց իր երազած գրչութեանը : Նուիրական եւ տառապանքներով լի կեանք : ... Աւարտում էր մի ձեռագիր եւ սկսում նորը : Գեղեցիկ էր նրա գիրը եւ յարգի էին նրա ձեռագրերը, երբեմն փոքր, մարգարտաշար մանրագրուած ու շքեղ նկարազարդուած, երբեմն ստուարածաւալ ու պատկառելի : Նկարիչները ծաղկում էին, կազմարարները՝ կազմում. տարածւում էին ձեռագրերը եւ տարածում գրչի համբաւը Վասպուրականում, ապա ողջ Հայաստանում եւ նրանցից դուրս :

Քանի անգամ անաւարտ ձեռագրերը հետն առած փախել է թշնամու հետապընդումներից եւ ապաստանել մերթ լեռնային անձաւներում, մերթ Վանայ լճի կղզիներում ու այնտեղ աւարտել. «Աւա՛ղ դառն օրերիս եւ վայ մեր կեանքին, որ ամէն օր, տասն անգամ մեռնում եմ սպաննուելու ահից եւ դողալով եմ գրում» :

Դողալով էր գրում, բայց գրում էր, ողբում էր ծնողքների կորուստը եւ գրում էր : Համաճարակից մահանում են սիրասուն զաւակները՝ Սահակը եւ Մեսրոբը, դարձեալ շարունակում է գրել. «Անմեղադիր եղէք սխալների համար,— աղաչում է նա,— ժամանակը դառն է, եւ ես՝ որդեկորոյս ...» : Եւ գրում է նա ամբողջ 72 տարի սնընդհատ :

Ալեւոր գրչի ջրակալած աչքերից հոսեցին արցունքի ազի կաթիլները եւ իջան ճերմակ մօրուքի վրայ ... Նա յիշեց սիրով սկսած փոքրիկ ձեռագիրը, որի աւարտուած թերթերն անմիջապէս նկարազարդում էր Մինաս ծաղկողը : Ձեռագիրը դեռ չաւարտած՝ մահանում են միւս երկու որդիները ... Գրելը շարունակում է արտասուալի աչքերով, եւ երբ արդէն քիչ էր մնում, որ աւարտէր ձեռագիրը, վախճանւում է վերջին որդին, վերջին յոյսը ... «Մահտարաժամ է անմեղ տղայոցս, աչքս կուրացել է ի բազում լալոյս, մէջքս կոտորուել է, ձեռքս թուլացել է, զի իմ միակ որդին՝ Մխիթարը մահացաւ եւ ես մնացի անյիշատակ ...» :

Իսկ կեանքը, թէկուզ տառապանքներով լի, շարունակւում էր : Յովհաննէս գրիչը վերյիշում է սարսափների այդ ժապաւէնը : Վերջին անգամ աւարի ենթարկուող հայրենի Արճէշից աշակերտները հազիւ կարողացան նրան փրկել եւ նաւակ նըստեցնել : Նա պատսպարուեց Վանի այդիների հնձաններից մէկում : Յետեւում մնացին կողոպտուող քաղաքն ու անտէրունչ ժողովուրդը, իսկ լճում՝ խեղդւող մարդիկ, ծովամոյն ձեռագրեր, ջրի երեսին գլխաշորեր, պատառիկներ ...

Ծերունի գրիչը սպիտակահեր գլուխն առաւ ոսկրացած ձեռքերի մէջ եւ իրեն մոռացած, յենուեց սալիկին, որ փոխարինում էր գրասեղանին : Սա թեքուեց, եւ նորաւարտ ձեռագրի թերթերը ցած սահեցին :

Զաքարիա աշակերտը, որ տարուած իր գրչութեամբ, ոչինչ չէր նկատել, վեր կացաւ, հաւաքեց թափուած թղթերը եւ մեկնեց ուսուցչին : Նա սթափուեց, յենուելով ձեռնափայտին՝ վեր կացաւ ու դուրս եկաւ : Զաքարիան հետեւեց նրան ...

Մի քանի օր անց աշակերտը դասաւորում էր ուսուցչի գրած թղթերը : Նա աւարտել էր գրքի վերջին գլուխը եւ գրել իր վերջին յիշատակագրութիւնը. «Զմեղաւոր ծեր գրիչս Յովհաննէս յիշեցէք առ Աստուած եւ Աստուած զձեզ յիշէ» :

Աշակերտը նստեց ուսուցչի գրակալի առջեւ, վերցրեց նրա եղեգնեայ գրիչը եւ շարադրեց ձեռագրի յիշատակարանը. « ... Եւ այսպէս, աւարտուեց սուրբ Աւետարանս Հայոց ինն հարիւր յիսունչորս (1505) թուականին, Վասպուրական դաւառի Վան քաղաքի արեւելեան կողմում, Տէր – Մկրտչի այդու հնձանում ...

Եւ այդ, վերջին գլուխը գրուեց իմ վարդապետ Յովհաննէս Մանդասարենց քաջ քարտուղարի ձեռքով, որ 72 տարի ամառ եւ ձմեռ, գիշեր եւ ցերեկ գրում էր, որ նրա ձեռքով գրուել է քառասուն Յայսմաւուրք եւ Տարեգիրք, իսկ փոքր գիրք՝ Տետր եւ Աղօթամատոյց, Շարակնոց եւ Սաղմոսարան, Մաշտոց եւ Գանձատետր՝ յիսուն – վաթսուն եւ էլ աւելի եւ 32 Աւետարան : Եւ այս վերջին գլուխը գրեց ծերութեան ժամանակ, երբ աչքերը չէին տեսնում եւ ձեռքը դողում էր : Բազում տառապանքով հազիւ կարողացաւ աւարտել եւ էլ չկարողացաւ գրիչ բռնել մինչեւ վախճանուելը, որ տեղի ունեցաւ 86 տարեկան հասակում » :

Փակուեց 132րդ ձեռագիրը եւ աւարտուեց բազմերախտ գրչի կեանքը, որ մի անօրինակ գրադարան էր ստեղծել հայրենի մշակոյթի շտեմարանում :

Հինգ հարիւր փոթորկոտ տարիների միջով անցել եւ մեզ են հասել Յովհաննէս Մանդասարենցի ընդօրինակած 132 ձեռագրերից քսանը միայն, որոնք այժմ սրփռուած են աշխարհի տարբեր վայրերում՝ Երեւանում, Վենետիկում, Երուսաղէմում, Սպահանում, Ամերիկայում :

Հայոց ձեռագիր մատեանները բաժանել են իրենց ստեղծող ժողովրդի ճակատագիրը :

Այսօր մեր ժողովրդի մազապուրծ բեկորները հարկադրական պանդխտութեան ցուպը ցած են դնում իրենց նորոգ հայրենիքում : Նրանց են հետեւում հրաշքով փրկուած թափառիկ հայերէն ձեռագրերը, որոնք մռայլ դարերի ու օտար երկրների փոշին իրենց վրայից թօթափում են Մաշտոցեան Մատենադարանում, որ մի դուռ ունի՝ պղնձակուռ եւ միայն մուտքի համար :

Այնտեղ նրանք պահւում են ապահով ու խնամքով եւ դուրս գալիս ... գիրք դարձած :

Ա. ՄԱԹԵԻՈՍԵԱՆ

ԵՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱՀԱՅՐՆ ԱՐԱՄԱԶԴ ԻՋԱԻ ԵՐԿԻՐ

Ահաւասիկ այն պատմութիւնը, զոր ժամանակին, դարէ դար, կռնչելով իրարու կը պատմէին ագռաւները, եւ որոնք, կը պարծենային թէ տեսած են բոլոր ժողովուրդներուն ծնունդը :

Փանտորայի տուփէն խոյս տուած չարիքները աւելի չարացուցին մարդիկը՝ առանց բարելաւելու անոնց վիճակը : Սակայն, Արամազդ չուզեց զանոնք պատժել՝ առանց անոնց չարութեան վկան ըլլալու :

Ուստի, Երկիր իջաւ, ծեր աղքատի մը կերպարանքով, ծածկուած հին եւ երկար կրկնոցով մը եւ դժուարաւ կրնար քալել : Հասնելով կանաչազարդ արօտավայր մը, ուր Լիկայոն թագաւորին յիսուն որդիքը իրենց հօր եղներն ու ոչխարները կ՚արածէին, սպասեց՝ որ անոնցմէ մէկը յառաջանայ եւ իր թեւը մտնելով ըսէ.— « Եկուր, խեղճ մարդ, եկուր նստէ մեր սեղանին շուրջը եւ կեր այն՝ որուն արժանի են նաեւ ուրիշներ : Եւ երբ կշտանաս, քնացիր մեր ոչխարներուն նուրբ բուրդին վրայ, որովհետեւ, դժբախտ մարդիկը Արամազդի կողմէ զրկուած հիւրեր են» :

Բայց ոչ մէկը յառաջացաւ դէպի ծերը : Ընդհակառակն, հովիւներէն շատեր իրենց շունները արձակեցին անոր վրայ եւ անիկա ստիպուեցաւ զանոնք իր գաւազանովը հեռացնել :

Արամազդ, ուղելով թագաւորն ալ փորձել, շարունակեց իր ճամբան, եւ վերըստանալով իր աստուածային կերպարանքը, երեկոյեան մօտ մտաւ Լիկայոնի քաղաքը :

Քանի մը բնակիչներ զայն ճանչցան, բայց ոչ մէկը զայն պատուեց :

Երբ պալատ հասաւ, թագաւորին ըսաւ. « Շատ յոգնած եմ եւ քեզմէ հացկերոյթ չեմ խնդրեր, այլ՝ պարզապէս զիս առաջնորդել հիւրերու սենեակը, որպէսզի մինչեւ առաւօտ քնանամ հոն » :

Թագաւորը ,որ չար հոգի մը ունէր, ընդունեցաւ իր հիւրը առանց ակնածանքի : Չհրամայեց որ զայն լոգցնեն կամ տաք ծածկոցով մը ծածկեն, չհրամայեց նոյնիսկ մեղրով անուշցած պուտ մը ջուր տալ : Արհամարհանքով պատուիրեց քանի մը բրդեղէն փռել եւ հոն առաջնորդել տուաւ աստուածը՝ կոպիտ սպասաւորի մը կողմէ : Յետոյ, պալատէն ելլելով, գնաց իր բարեկամներուն մօտ եւ ըսաւ. «Եկէք տեսէք սա ճամբորդը, որ կ՚ըսեն թէ Արամազդին կը նմանի :Ինծի ի՞նչ : Արդէն խիստ ակնարկներ ուղղեց ինծի եւ ես կ՚ուզեմ զայն իմ ձեռքովս սպաննել» :

Ուստի, Լիկայոն, երկսայրի կացինով մը զինուած, վերադարձաւ պալատ : Բայց, Արամազդ չէր քնանար : Ան ոսքի կենալով իր անկողնին մէջ, անքթիթ աչքերով նայեցաւ թագաւորին : Այս վերջինը, ձգեց որ կացինը իյնայ եւ յանկարծ, կատաղի գայլի կերպարանափոխուելով, ամեհի ոռնոցներով փախաւ : Նոյն միջոցին, Արամազդ մեկնցեաւ :

Իսկոյն ամպերը կուտակուեցան եւ անձրեւի հեղեղները ողողեցին Երկիրը : Ջրհեղեղ : Ծովերը բարձրացան, գետերը մռնչիւնով յորդեցան, իրենց մթին ալիքներուն մէջ քշելով տունկեր, ծառեր, հօտեր, մարդիկ ու տուներ, մինչ մեծատարած թեւերով թռչուններ, ինչպէս արծիւներ ու ագռաւներ, կը թռչէին՝ միշտ աւելի բարձր :

Ոչ ոք կրցաւ ազատիլ, ոչ իսկ ծովեզերքներու բնակիչները, որոնք հաստատուն նաւեր ունէին եւ ուր իսկոյն ապաստանեցան : Ալիքները զանոնք ալ ջախջախեցին եւ կուլ տուին :

Հելլադայի մէջ, այդ ատենները իր կընոջ հետ կ՚ապրէր բարեպաշտ եւ արդար մարդ մը : Անոնց անունն էր՝ Դեւկալիոն եւ Բիրհա : Անոնք աճապարանքով քանի մը ծառերու կոճղերը իրարու կապելով, շինեցին լաստ մը, որուն վրայ նետուեցան : Բարձրացող ջուրը զանոնք մեղմօրէն քշեց դէպի Պառնաս, երկրին միակ լեռը, զոր ջրհեղեղը չէր ծածկած ամբողջովին : Երբ իրենց լաստը հաղչեցաւ լերան գագաթին վրայ, արդէն միւս բնակիչները կորսուած էին : Արամազդ անձրեւը դադրեցուց : Ծովերը քաշուեցան ու գետերը վերադարձան իրենց անկողինը :

Դեւկալիոն եւ Բիրհա թողուցին իրենց լաստը եւ աւերուած դաշտերը դիտելով, անձկութեամբ համակուած՝ սկսան լալ : «Ի՞նչպէս պիտի կարենանք առանձինն ապրիլ առանց օգնութեան, արդէն ծեր ու տկար ենք», կը խորհէին անոնք :

Այն ատեն լսեցին ձայն մը, որ կ՚ըսէր իրենց. «Մի լաք այն մարդոց համար, որ մեռան, որովհետեւ անոնք չար էին : Ուրիշներ պիտի ծնին, եթէ ձեր դէմքը վերարկուով ծածկէք ու դէպի յառաջ քալէք՝ ձեր մօր ոսկորները նետելով ...» :

Ժողովուրդներուն մայրկ Երկիրն է եւ քարերը՝ անոր ոսկորները : Ահա թէ ինչո՞ւ երկու ամուսինները սկսան քալել անդադար ,ժողվելով և իրենց ետին նետելով մեծ ու փոքր քարեր : Երբ գիշերը վրայ հասաւ, անոնք վերադարձան, տեսնելու համար թէ ի՞նչ ըրած էին : Արդ, ամբողջ մարգագետինին մէջ լեցուած էին մարդիկ՝ Դեւկալիոնի նետած խիճերէն, ու կիներ՝ Բիրհայի կողմէ արձակուածներէն :

Այսպէսով, Երկիրը կրկին բազմամարդ դարձաւ ու Դեւկալիոն եւ Բիրհա շնորհակալ եղան ամենազօր Արամազդին :

Ամփոփեց՝ Ա. ՏԻԳՐԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Առ նուազն երեք ամիս անցած էր, երբ իրիկուն մը Պերլինէր Շլոզի մէջ Կայսեր կարգ մը թուղթեր ստորագրել տալէ ետք, կը վերադառնայի Գահաժառանգին աշխատասենեակը, ուր մեծ զարմացմամբ տեսայ որ Իշխանին առջեւ նստած էր Քարլ Քրալ : Խիստ տժգոյն եւ յոգնած երեւոյթ մը ունէր եւ այլեւս շուքը միայն մնացած էր այն հուժկու եւ մարզիկի կազմով մանչէն զոր տեսած էի անտառապահին տան մէջ :

— Եթէ դեռ մերժէք ճշմարտութիւնը ըսել ինծի, կը պոռար Գահաժառանգը կատղած, երբ առանց լուր տալու ներս կը մտնէի, պատուոյս վրայ կ՚երդնում որ խիստ եւ ազդու միջոցներ ձեռք պիտի առնեմ երեւան հանելու համար իրողութիւնը :

Եւ որովհետեւ կը սպասէի սենեակին մէջ առանց այցելուն նշմարած ըլլալու երեւոյթի, Նորին Բարձրութիւնը ոտքի ելաւ, նշան ըրաւ երիտասարդին որ հետեւի իրեն դէպի նրբանցքը եւ երկուքը մէկ ուրիշ սենեակ մը քաշուեցան :

Այս գործը հետզհետէ չփոթեցուցիչ հանգամանք մը կ՚առնէր ինծի համար : Ի զուր փորձեցի բոլոր հնարաւոր ենթադրութիւնները ընել . չկրցայ երբեք երեւակայել այդ ողբերգական կէս օրէ վերջին Հարցի լեռներուն մէջ պատահած անցուդարձերը : Ինչ միջոցաւ Իշխանը կորսընցուցած էր իր գիտակցութիւնը եւ այս անճոռնի պառաւ կոմսուհին ի՞նչ դեր կրնար խաղացած ըլլալ :

Գրեթէ կէս ժամէն Գահաժառանգը վերադարձաւ, խիստ զէշ տրամադրութեան մը նշաններով եւ իր թիկնաթոռին մէջ ընկողմանած երկար նամակ մը գրեց Քիէնիցի կոմսուհիին հասցէին : Յետոյ զայն խնամքով կնքելով հրամայեց որ անմիջապէս Շթուլէրշթրասէի պանդոկը տանիմ եւ ուղղակի կոմսուհիին տամ :

— Կոմսուհին այս առաւօտ Սթոքհոլմ մեկնեցաւ, տեղեկացուց ինծի մօրուքով շրջանակեալ դէմքով ծառայ մը : Ութին գնացքը առաւ եւ հիմա անցած ըլլալու է Սասնիցէն :

— Ե՞րբ կը կարծէք որ կը վերադառնայ :

Մարդը պատասխանեց թէ բան մը չի գիտեր :

Երբ Իշխանին մօտ վերադարձայ եւ տեղեկացուցի կոմսուհիին մեկնումը, տեսայ որ շրթունքը խածաւ եւ դժկամակութեան ժպիտ մը ունեցաւ :

— Այդ դժոխային խոֆածը վերջնականապէս հեռացաւ Գերմանիայէն, Հէլցէնտօրֆ, ըսաւ ինծի : Վստահ եղէք թէ ալ ոտք պիտի չկոխէ Գերմանիա : Կրնաք բանալ այդ նամակը : Ան պիտի բացատրէ ձեզի կարգ մը բաներ, որոնցմով գիտեմ թէ խիստ շահադրդռուած էք :

Այդ արտօնութիւնը կրկնել չտուի, եւ կարդացած առաջին բառերէս իսկ ափ ի բերան մնացի : Արդարեւ, որքան որ նամակը ամէն բան չէր յայտներ, բաւական բան կ՚ըսէր ինծի հասկցնելու համար թէ ինչ սոսկալի վտանգէ մը խուսափած էր Նորին Բարձրութիւնը :

Այն ատեն, խիստ գաղտնապահութիւն յանձնարարելէ ետք, Գահաժառանգը պատմեց թէ ինչ սադայելական ձեւով մը իր եւ Իշխանուհիին վստահութիւնը դրաւուած էր եւ թէ որքան քիչ մնացեր էր որ զոհ ըլլար նուրբ մեքենայութեան մը եւ վրայ տար իր կեանքը :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հրանդ Թորոսեան, Տիկին Փեփրոնէ Սայապալեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Թորոսեան եւ ընտանեկան պարա-գաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն ի-րենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգակաին

ՀՐԱՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆի

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 21ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Դեկտ. 27), ժամը 14·15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե-ղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Հ. Բ. Ը. Միութեան մտաւորականներու դամբարանը, Պանեէօ-Փարիզիէն :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հո-գաբարձութեան հովանաւորած դպրոցին հանդէսը եւ Ամանորի աւանդական տօնա-ծառը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին պետական թատրոնին մէջ :

Երգ եւ արտասանութիւն փոքրիկներու կողմէ :

Զաւեշտ մը չափահաս աշակերտներու մասնակցութեամբ: Կաղանդ Պապան բե-մին վրայ, բաշխում նուէրներու եւ վի-ճակահանութիւն :

Մուտքը ազատ է :

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

(295, Ռիւ Պուալօ)

Մեծ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ 1966ի վերջալոյսի եւ 1967ի այշալոյսի

ԳԻՇԵՐԸ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔՈՎ ՄԸ

Կազմակերպութեամբ՝ Հայ Երիտ. Մի-ութեան եւ հայ Երաժշ. Ակադեմիայի :

Ճաշասեղանը պատրաստ պիտի ըլլայ 31 Դեկտեմբերի Շաբաթ ժամը 21ին, ճաշը կը սկսի ժամը 22ին, համադամ կե-րակուրներ, ըմպելիներ, շամփայն :

Միմիայն 50 ֆրանք

Տոմսերու համար դիմել Պ. Յակոբեա-նի, 115պիս, Ավ. Տէ Ֆռէր Լիւմիէռ :

Հեռ. 74-14-26:

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ամանորի առթիւ, Լոնտոնէն, Գեղամ Եղիայեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.

Մէկ տարեկան «Յառաջ» Ժիրայր Ազիր-եանի (Մանչեսթըր), մէկ տարեկան «Աղ-դակ», Արա Չէրքէզեանի (Պէյրութ), մէկ տարեկան «Ասպարէզ» Պետրոս Սա-լըրեանի (Քալիֆորնիա), ցկեանս բաժա-նորդագրութիւն «Հայ – Բոյժ»ի Լեւոն Եղիայեանի (Աղեքսանդրիա) եւ Կ. Վայ-վայեանի (Կիպրոս):

×

ՄԻՆՉԵԻ ՏԱՐԵԳԼՈՒԽ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի մին-չեւ տարեգլուխ փակել իրենց առկախ հաշիւները: Յունուար 15էն կը սկսինք դադրեցնել թերթին առաքումը, այն բա-ժանորդներուն որոնք չեն փակած 1966ը:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բա-ժանորդներուն, որոնք ծանօթ մամուլի օ-րէնքին, կանխիկ կը վճարեն իրենց բաժ-նեգինը եւ այդ ձեւով կը սատարեն թեր-թիս հրատարակութեան կանոնաւորու-թեան:

Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Շաբաթ Ճրագալոյց, ժամերգու-թիւն ժամը 17ին, հանդիսաւոր պատա-րագ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ ԾՆՈՒՆԴ, ժամերգութիւն ժա-մը10ին, Հայրապետական ձայնաւոր պա-տարագ ժամը 10·30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍԻ ՏՕՆԸ

Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ թէ այս Եր-կուշաբթի (26 Դեկտեմբեր) Ս. Ստեփա-նոս տօնին, կը տարագէ եւ կը քարոզէ՝ թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

Այս առթիւ, ուրարակրութեան աստի-ճան կը շնորհէ Գրիգոր Պէշլեանի եւ Անդ-րանիկ Տէր – Բարսեղեանի :

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշա-կութային Միութեանը Ամանորի աւան-դական տօնածառը տեղի կ'ունենայ Յուն-ուար ութին (Հայկական Ծնունդի) Կիրա-կի ցերեկէն ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, 105 Ավընիւ տէ Շարթրէօ, սալոն Կիրամանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն ջանալ այժմէն ապահովել մուտքը եւ սե-ղանը դիմելով վարչական անդամներուն, ի մասնաւորի Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Ասլանի (դերձակ) 15 Ռիւ Կրանտ Առմէ : Հեռ. 62- 60 – 03 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան : Ինպաստ Կրթ. գործին :

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Քօնկրէի շքեղ սրահին մէջ: Նուագախումբ կի ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել — Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60-82-17 : Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52-23-39 : Նէրկիզեան Կարապետ, հեռ. 72-81-19 :

«Cartes de Vœux»

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի խում-բը լոյս ընծայած է, Նոր Տարուան առ-թիւ խորհրդանշական շքեղ քարտեր :

Կարելի է ունենալ Ֆրանսայի Նոր Սե-րունդի բոլոր խումբերուն մօտ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՀԱՅ ԱԶԳ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՐԳԱՊՆԱԿԸ

Թիւ 20181 — VOGUE

« ARMENIE LEGENDAIRE »

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Երգչախումբ, մեներգ եւ խմբերգ (45 վայրկեան) 30 cm
ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՇՔԵՂ ԿՈՂՔՈՎ

Բովանդակութիւն.— ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ դիւցազներգութենէն երկու պատկեր
1. Առիւծ Մհերը, 2. Դաւիթ Ջիաւոր, 3. Հայաստան երկիր դրախտավայր, 4. Անդրանիկ (իբրեւ արծիւ), 5. Վասպուրական, 6. Զէյթուն, 7. Արա-րատեան հովիտը, 8. Քեամանչա, 9. Պլպուլի հիդ (Սայաթ Նովա). 10. Դաշտային պար, 11. Գեղջկուհին, 12. Շուշիկ

Երգարանով միասին ստանալու համար դիմել՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

14, Rue Petit Paris (19e), Tél. : BOT. 99-22 ou 15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)
Գին՝ 30 Ֆր. (գաւառներու համար առաքում Contre Remboursement

Նախկին երգապնակները.— Թիւ 20103 ժող. երաժշտութիւն) 20136 (Arménie) 20157 (Reflets d'Arménie), 20162 (Arménie Immortelle), 20167 (Promenade en Arménie), 20172 Soirée Arménienne, 10016 (Իրիս Պիւլպիւլեան)
20176 Սէնֆոնիք մեծ երաժշտութիւն:

Կրօնական.— 20114 Եկմալեան Պատարագ, 20150 Կոմիտասեան Պատարագ, 20169 եւ 20175 եկեղեցական երգեր (երգչախումբ եւ երգեհոն)

1/2 GROS LYON DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
27 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10797 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.797

ԼՐՋՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՉԱՓԻ ՊԱԿԱՍ

Լրջութեան եւ չափի պակասը նշմարելի դարձած է առանձնապէս ազգային մեր կեանքին մէջ :

Հինի եւ նորի անտեղի եւ լուռ պայքար մը արդէն իր ժանիքները ցոյց տալ սկըսած է :

Նորերէն շատերու մօտ երեւնալու մոլեգին տենչը գլուխը առած կ'ընթանայ :

Դարերու ընթացքին իրենց լուծումը չստացած հարցեր՝ կը փորձուի գրչի կամ խօսքի մէկ հարուածով վախճանին հասցնել :

Մարդիկ, որ խելքը գլուխը ծանրախոհ երկու հոգի իրարու մօտ բերելու չափ հեղինակութիւն չունին, հարիւրաւոր «գաղափարակից»ներ իրենց պոչին կապած ըլլալու ցնորամտութենէ կը ճառեն :

Ուրիշներ զանց առած իրենց վստահուած շատ նուիրական ու պատասխանատու պաշտօնները, կ'աշխատին նոյն սրահին մէջ, յաջորդական քանի մը փառաձեռնարկներ սարքել տալ իրենց համար :

Պարզ նախակրթարանի մը դասընթացքը չաւարտող աղուաշ ուղեկորոյսներ, դարձեր են գրականութեան, նկարչութեան կամ մշակոյթի բարդ ճիւղի մը յանդուգն պատգամախօսն ու մունետիկները :

Ոչ փոքր կը ճանչնայ մեծը, ոչ մեծը կը փորձէ զգաստութեան հրաւիրել սնափառութեան թառերը բարձրացող ճուտիկները :

Մերինը այն միջավայրն է դարձեր այսօր, ուր մարդիկ պատիւ կը համարին հրապարակով չեփորել իրենց հայերէն չիմանալը, շարունակելով սակայն մեծասքանչով նախատել իրենց կարծեցեալ «հակառակորդները» :

Անպահակ գիւղ, ուր փղշտացիներ հերարձակ կը թափառին :

Ուր, առտուն կանուխ ելլողը ինքզինքը կը դաւանի առաջնորդ եւ ղեկավար :

Ուր, երկու քայլ շիտակ առնել չկրցողը կը փորձէ քալել սորվեցնել շուրջիններուն :

Ուր, բանակ մը կայ անկոչ լրագրողներու : Ուր, աջին ձախին ձրի տիտղոսներ կը բաշխուին, ու գրականութեան մասին յօդուածաշարքեր կը թխմեն հայերէնը խաչող Եւաներ :

Ուր, մարդիկ շոյանքէ աւելի կ'ախորժին, քան ջուխտ մը սրտցաւ եւ շինիչ թելադրանքէ :

Ուր, վերջապէս կարգապահական ոգին կ'ոտնահարուի, ու օրէնքը իբրեւ կաշկանդում կը հռչակուի :

Չենք խօսիր այլեւս մուսաներու խընկարկումով Հայոց լեզուի հասցուած չարիքներուն մասին :

Կայ աւելին. բարքերու անկումը փոխադրել սկսուած է դէպի բանաւոր եւ գրաւոր քարոզչութեան օրկանները :

Սովորական ձեռնարկներ դարձեր են աննախընթաց, անգուգական, փառաշուք, շքեղ ու բացառիկ, երբ գրող ու կարդացող, հաւասարապէս գիտեն, թէ տեղի ունեցածը, շատ համեստ բան մըն է ու պէտք էր խնայուէին ժողովուրդին դատելու կարողութիւնը կասկածի տակ դնող նման վիրաւորանքներ :

Քառասուն տարի է բնակութիւն հաստատած ենք քաղաքակիրթ հիւրընկալ երկիրներու մէջ :

Կը կարդանք միջազգային կշիռ ունեցող մամուլի օրկաններ, ուր նշոյլն անգամ չկայ նման փքուռոյց ինքնագովութեանց եւ ռեքլամներու, բայց պատիւ կը համարինք շարունակել արեւելքը պտըտցընել արեւմուտքի մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԲԵԹՂԵՀԷՄԷՆ ՀՌՈՄ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԴԱԴԱՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Վեց հազար ուխտաւորներ, եկած աշխարհի բոլոր կողմերէն Ծնունդի գիշերը անցուցած են Բեթղեհէմ, մինչ բովանդակ աշխարհը եւ մանաւանդ Վիէթնամը, մէկ գիշերուան համար կը մոռնար կեանքի դառնութիւնները :

Առաջին անգամ ըլլալով, Պապը կը ձըգէր Ս. Պետրոսի գահը եւ կ'երթար Ֆիրէնցէ, մատուցանելու համար կէսգիշերուան պատարագը :

Ֆիրէնցէ, Արուեստի այս վիրաւոր մայրաքաղաքը նոր կը սկսի գլուխը աւերակներէն դուրս հանել : Պօղոս Զ. կուգայ զինքը մխիթարելու եւ յոյս տալու իր օրհնութեամբ : «Եկանք հոս, կ'ըսէ Պօղոս Զ., սիրոյ ուժին եւ դուրդուրանքի այս օրը, ձեզի հետ լալու» :

Վարշաւայի մէջ, դառն քարոզ մը կ'արտասանէր կարդինալ Վիշինսկի : Բընաբան առնելով Աստուծոյ խաղաղութիւնը, կարդինալը անդրադարձած է նաեւ Լեհաստանի Հազարամեակի հանդիսութեանց եւ յիշած թէ «մինչ եպիսկոպոսները Աստուծոյ խօսքերը կ'ըսէին, կ'ամբաստանուէին թէ կ'ուզեն կռուիլ : Կը սպասենք այն խաղաղութեան որու արժանի է մեր հայրենիքը կ'ըսէ նաեւ Կարդինալը, վասնզի այդ մթնոլորտին մէջ է որ կրնայ ծնիլ գործակցութեան իսկական մթնոլորտ մը» :

Փարիզի մէջ, ինչպէս միշտ Ծնունդի տօնը ընտանեկան բնոյթ ունէր : Օրլիի մէջ սակայն տասնեւերկու հազար հոգի ներկայ եղան պատարագին, օդակայանին գետնայարկը եւ առաջին յարկը, որոնք գիշերուան մը համար եկեղեցիի վերածուած էին :

Անգլիոյ մէջ, թագուհին հեռատեսիլէն կարդացած է ծննդեան իր պատգամը, որ ուղղուած էր գլխաւորաբար կիներուն :

Վերջապէս Հռոմի մէջ, Ծնունդին օրը, Պապը որ գիշերը ճամբորդած էր Ֆիրէնցէէն վերադառնալու համար, Ս. Պետրոսի մէջ կը մատուցանէր Ծնունդի երրորդ պատարագը եւ Ուռպի էթ Օռպի իր օրհնութիւնը կուտար քրիստոնեայ աշխարհին :

Վիէթնամի մէջ սակայն կռիւները վերսկսան Ծնունդի դադարէն անմիջապէս ետք : Բոլոր անոնք որոնք յոյս ունէին թէ այս տօնական դադարին կրնայ յաջորդել աւելի երկար զինադուլ մը յուսախաբ եղան : Յոյս կար նաեւ որ բանակցութիւններ սկսին, բայց կը թուի թէ այդ յոյսն ալ զինադուլին նման գիշեր մը տեւած է : Մնաց որ երկու կողմերն ալ զիրար կ'ամբաստանեն որ բռնաբարած են զինադուլը : Յայտնի չէ թէ իսկապէս բռնաբարումներ եղած են թէ պարզ թիւրիմացութիւններ կամ միջադէպեր են :

× Ամերիկեան փոխադրական օդանաւ մը որ ճափոնական իր կայանէն ճամբայ ելած էր, ճզմուած է Տա Նանկի մօտ : 95 մեռեալ եւ 19 վիրաւոր կայ :

× Կարդինալ Սփելման յայտարարած է թէ Ամերիկա քաղաքակրթութիւնը պաշտպանելու համար կը կռուի Վիէթնամի մէջ եւ թէ այդ պատերազմը կը վերջանայ միայն զինուորական յաղթանակով : Այս խօսքերը, որոնք խոտոր կը համեմատին Պապին արտայայտութեանց հետ, ցարդ արձագանգ չեն գտած Վատիկան : Պարզ է սակայն թէ դոհունակութեամբ չեն ընդունուած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն, լուծում մը կը պատրաստուի Սուրիոյ եւ քարիւղի ընկերութեան միջեւ : Իրաքի վարչապետը յայտարարած է այս առթիւ թէ զանազան աստիճաններու վրայ շփումներ կ'ըլլան, կարգադրութեան մը յանգելու համար : Ըսած է նաեւ թէ Այ Փի Սին համաձայն էՍուրիոյ վճարել. — Երեք միլիոն 700 հազար անգլիական ոսկին զոր Սուրիա կը պահանջէ անցեալ ինը ամիսներու համար : Վարչապետը շեշտած է թէ Սուրիա — Այ Փի Սի տագնապին մէջ, Իրաք կողմ չէ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ հաւաքուած են Յորդանանի, Սէուտի, Արաբիոյ, Իրաքի եւ Սուրիոյ սպայակոյտներու պետերը հակառակ նախագահ Նասրի ծանր յարձակումներուն Ֆայսալ եւ Հիւսէյն թագաւորներու դէմ : Փորթ Սայիտ արտասանած իր ճառին մէջ, Նասր Սէուտի Արաբիոյ Ֆայսալ թագաւորը ամբաստանած է որ «գողցած է եղբօրը գահը» իսկ Հիւսէյնի համար ըսած է «Անգլիացիներուն նշանակած այս թագաւորը, որ ընդունած է Պաղեստինը բաժնել Իսրայէլի հետ», Նասրը, Պուրկիպան ալ չէ մոռցած եւ Նասր մեղադրած է Թունուզի ղեկավարը որ «իր արաբականութիւնը տոլարի փոխարէն վաճառած է եւ կ'ուզէ հաշտութիւն կնքել Իսրայէլի հետ» :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, վարչապետ Կոսիգին Կիրակի օր, այցելած է «տեսարժան» վայրերը : Նախապէս արտասանած մէկ ճառով, Կոսիգին կը յայտնէր թէ Խորհ. Միութիւնը կողմնակից է Կիպրոսի անկախութեան : Էշիլքէոյի օդակայանը հասած ատեն, Կոսիգին ըսած է թէ Անգարայի խօսակցութիւնները շատ օգտակար եղած են : Խորհրդային վարչապետը աւելցուցած է .— «Գոհ ենք Թուրքիոյ վարած անկախութեան քաղաքականութենէն ու նաեւ իր տարած յաջողութիւններէն գիտութեան, թեքնիքի եւ արուեստի մարզերուն մէջ : («Յառաջ» .— Ընդգծումը մեր կողմէ, երախտապարտ կ'ըլլայինք վարչապետ Կոսիգինի եթէ աւելի մանրամասնութիւն տար այս մասին : Եթէ թըրքական յաջողութիւններ կան նման մարզերու մէջ, ինչո՞ւ գաղտնի կը պահեն..) :

ՓԵՔԻՆԷՆ հեռացած են խորհրդային երեք լրագրողներ, որոնք արտաքսուած էին : Ասոնք են՝ Կոսուկով (Իզվեստիա), Էրուշինսկի (Կոսմսոմոլսկայա Պրաւդա) եւ Արսլանով (Թաս) :

ՋՕՐ. ՇԱԼ ներումի արժանացաւ Ծնունդի առթիւ եւ Տռոմի նահանգին մէջ կը հանգստանայ ընտանիքին մօտ : Մերիտիոնալի թղթակիցին յայտարարած է թէ համախոհ կը մնայ իր բոլոր ընկերներուն հետ եւ թէ իր յուշերը պիտի գրէ, պարզելով իր տեսակէտը եւ շեշտելով թէ իրենց դատը, թէեւ կորսուած, արդար էր :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Քիզընկըր յայտարարած է թէ գերմանական վերամիացումը կրնայ միայն Եւրոպայի խաղաղութեան նուիրագործութիւնն ըլլալ : Չորս տարի է առաջին տօնն էր, որ արեւմբտեան Պերլինցիները արտօնութիւն չըստացան արեւելեան — Պերլին երթալու եւ իրենց ընտանիքը տեսնլու :

ԼՈՒՆԱ ԺԳ., խորհրդային նոր հրթիռը լուսին հասաւ առջի օր, նոր յաջողութիւն մը արձանագրելով խորհրդային գիտութեան համար :

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆր.
Նախորդ գումար (Դեկտ.. 22)	18·675
Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեան (իրենց հօր՝ Ստեփան Եղիազարեանի յիշատակին)	500
Գեղամ Եղիայեան (Լոնտոն)	350
Ֆ. Ապաճեան (Մարսէյլ Ն. աշակերտ)	300
Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Տաղլեան	100
Ընդհ գումար	19·925

×

«Յառաջ» իր բացած այս հանգանակութիւնը, Ս. Ղազարի ի նպաստ պիտի փակէր Դեկտեմբեր 31ին, բայց թղթատարական սպասարկութեանց անկանոնութեանց եւ մասնակի գործադուլներու հետեւանքով կ'երկարաձգէ մինչեւ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15 :

× Մարսէյլի մէջ կարելի է նաեւ վճարումները կատարել Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց միութեան՝ Շեխիկեան (դեղարան), 1 Պուլվ. տ'Աթէն կամ Ս. Էքսէրճեան, 40 Լա Քանըպիէռ :

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԵՏ

—o—

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՒ ԻՐ «ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՆԵՐԸ»·

— Կոմիտաս ինքն ալ կը զգար, որ իր ստեղծած ոգեւորութիւնը բաւական չէր գլուխ հանելու համար իր մեծ ծրագիրը: Այդ ոգեւորութիւնը դեր պիտի ունենար անշուշտ իր վաղուան ձեռնարկներուն մէջ, բայց նիւթական միջոցներ անհրաժեշտ էին, որպէսզի մարմին առնէին անոնք: Առանց նիւթական բացառիկ զոհողութեանց կարելի չէր, օրինակ, երաժշտանոցի մը հիմնադրութիւն, գլուխ հանելու Պոլսոյ մէջ: Ու Կոմիտաս միամբարութիւնն ունեցաւ կարծելու, որ զօրավիգ կրնան ըլլալ իրեն այդ մեծ նպատակին մէջ այն քանի մը համակրելի դէմքերը, որոնք սիրով կը մեծարէին զինքը իրենց յարկին տակ եւ որոնց սալոններուն մէջ ի պատուի էին միշտ երգն ու երաժշտութիւնը: Արդարեւ, անոնք չէին զլացեր իրենց աջակցութիւնը համերգներու կազմակերպութեան առթիւ, թէեւ այդ աջակցութեան երբեք պէտք չկար, որպէսզի ժողովուրդը խուռներամ խուժէր Կոմիտասն ու իր խօսքը լսելու համար:

Պոլսոյ կեանքին ծանօթ եղողները գիտեն, թէ այն օրերուն ստեղծուած էր նոր դաս մը հայ քաղքենիներու: Հին ամիրաները արդէն վաղուց պատմութեան անցած, անոնց յաջորդող երբեմնի աղաներն ալ պատմութեան էին սկսած անցնիլ տակաւ: Սկսած էր կազմուիլ նոր պուրժուազի մը, որուն հիմը միշտ երբեմնի չարչին էր սակայն, թէեւ Արեւմուտքի ջնարակը վրան: Ան բոլորովին կտրուած չէր անշուշտ հայ կեանքէն, ինչպէս էին Թիֆլիսի կամ Պաքուի հարուստներէն շատերը, բայց իր Հայութիւնը շատ չէր հեռանար ժամուն բակէն: Ան հաղորդ չէր հայ ժողովուրդի մեծ յուզումներուն ու իր սեփական ժամանցներն ու հաճոյքներն ունէր, Պոլսոյ մէջ առանձին խաւ մը կազմած, զանգուածը միշտ խորթ սեպելով իրեն:

Այդ դասը արուեստէ հասկցող կը կարծէր ինքզինք: Քանի մը օտար մեծ դերասան տեսած կամ քանի մը եւրոպական թանգարան այցելած ըլլալ բաւ կը սեպէր իրեն որպէսզի արուեստէ ճառէ, կամ վերէն նայի Հայի արժէքներու վրայ, պարծանք կը թուէր իրեն հայ հեղինակի մը չհաւնիլ, հայ թերթը արհամարհել կամ բանի տեղ չդնել հայ արուեստագէտը:

Ասոնց մէջ արուեստէ հասկցողներ երբեմն իրապէս կային, իսկ ատոնք աւելի եւս իրաւունք ունենալ կը կարծէին դերադնահատելու ինչ որ օտարինն էր, ու հայ արժէքներու մէջ բիծեր միայն փնտռելու:

Մեծ ժեսթերու ընդունակ մարդիկ չկային սակայն արուեստի այդ բարեկամներուն մէջ: Թատրոնի կամ համերգի տոմսակ մը չմերժելով, իրենց ուղարկած գիրքը կամ թերթը չդարձնելով ետ, եւ երբեմն ալ այս կամ այն գրադէտն ու արուեստագէտը սեղանակից ընելով իրենց, կը կարծէին իրենց բովանդակ պարտքը հատուցած ըլլալ արուեստի հանդէպ:

Սխալեցան անոնք անդամ մը միայն, Աբէլեան – Արմէնեան խումբին Պոլիս եկած ատենը, «Հուրիէթ»ի առաջին օրերուն: Գացին, լեցուցին օթեակները եւ ծափահարեցին ալ, որովհետեւ Զօհրապ հաւնէր էր խումբին ու անոր ներկայացումներուն կ'երթար, իսկ Զօհրապին խօսքը այն օրերուն պատգամ էր: Յետոյ դարձեալ իրենց պաղարիւնը գտան, ու Կովկասէն եկող միւս խումբերը այդ դասէն քիչերը միայն ունեցան իրենց ներկայացումներուն, թէեւ Աբէլեանին կամ Արմէնեանի նման դերասաններ այդխումբերու մէջ ալ կային: Այդ նոր խումբերուն զօրավիգը աւելի համեստ խաւերը եղան:

Կոմիտասի հմայքը այդ դասը եւս կախարդեց սակայն մէկէն: Գնաց զայն խոկոյն շրջապատեց, եւ հազար խոստում շռայլեց անոր: Աղուոր ցոյց մըն էր այս, բայց ցոյցերով չէ, որ տեւական կ'ըլլան մեծ ձեռնարկները: Եւ սակայն Կոմիտաս պահ մը յոյս դրաւ անոնց այս ինքնաբեր պատրաստակամութեան վրայ, եւ հաւանութիւն տուաւ, որ անոնք հովանաւորեն վաղուան երաժշտանոցը: Հովանաւոր այդ յանձնախումբը կը կազմէին Արամ Հալաճեան, Արմենակ Մանուկեան, Աստուածատուր Հարենց, Արսէն Արսէնեան, Եդ. Գարակէօզեան, Մարտէն Յակոբեան, Մարտիկ Էքսէրճեան, Սիսակ Աշճեան եւ Տոկտ. Վահրամ Թորդոմեան, համակրելի մարդիկ բոլորն ալ, եւ իրենք զիրենք արուեստի բարեկամ կարծող: Բայց այդքան միայն: Միամտութիւն էր կարծել որ երաժշտանոց մը կրնան ստեղծել անոնք:

Որքա՛ն իրաւունք ունէր «Ոստան» իր թերահաւատութիւնը զգացնելու համար առաջին իսկ պահէն: «Հայ երաժշտանոցին» նուիրուած յօդուածի մը մէջ ան կը գրէր.

«Կոմիտաս վարդապետի տեսչութեամբ հայ երաժշտանոց մը հիմնելու գաղափարը պիտի իրագործուի: Այս առթիւ կազմուած է մասնախումբ մը ծանօթ անձերէ, որոնք նպատակին իրագործման համար հարկ եղած դրամագլուխը պիտի հայթայթեն: Չենք գիտեր որքան տեւական պիտի ըլլայ գործը, նկատի ունենալով Թրքահայերու յանկարծական խանդավառութիւնը ու յետոյ անտեղի պաղութիւնը իւրաքանչիւր սկսուած եւ կարեւոր գործի մասին: Երաժշտանոց մը խիստ կարեւոր է մեզի համար կրկնակ տեսակէտով. նախ ծանօթացնելու եւ տանելու համար հայ երաժշտութիւնը ժողովրդական բոլոր խաւերուն մէջ, ու զայն մշակելու համար, երկրորդ, կարգի բերելու համար եկեղեցական կամայականորէն խաթարուած երաժշտութիւնը: Ատանկ հաստատութիւն մը բարիք մըն է, բայց խնդիրը զայն տեւական դարձնելուն մէջ կը կայանայ»: (1911 Ապրիլ, թիւ2):

Երաժշտանոցը ստեղծելու համար տարբեր մարդիկ պէտք էին, բայց զանոնք ուրիշ խաւերու մէջ պէտք էր փնտռել. շողշողուն անունները յաճախ կ'ամլացնեն ձեռնարկը:

Յանձնախումբը կազմող անուններուն մէջ կային այնպիսիները, որոնք պիտի կրնային իրենք, մինակնին, երաժշտանոցի մը նիւթական ամբողջ հոգը ստանձնել: Քանի մը յարգելի բացակայութիւններէ զատ, որոնք Կոմիտասի կողքին մընացին միշտ, Կոմիտասի մնացեալ «հովանաւոր»ներուն բովանդակ աշխատանքն եղաւ անոր համերգներէն գոյացած հասոյթը գանձել եւ մատակարարել, այսինքն անով հոգալ վարդապետին ծախքերը, օր մըն ալ ի սպառ լքելու համար զայն, երբ պիտի հատնէր համերգներէն գոյացած գումարը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԿԱՊԱՆԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

—o—

Գրիգոր աղա երկար ատենէ ի վեր ուխտ մը ունէր: Եւ առիթի կը սպասէր, որպէսզի իր անհետացած սիրելիներուն հողակոյտին վրայ աղօթեմ ...: Ան այս պարտականութիւնը իրեն համար նուիրական կը սեպէր: Խղճին վրայ բեռ մը կար: Երբ զիս տեսնէր, այս նիւթին վրայ կը խօսէր: Երբ զիս Էլաղըզի մէջ տեսաւ, այլեւս ուրախութիւնը չափ ու սահման չունէր: Թէեւ ժամերս թանկագին էին, Գրիգոր աղային ուխտը աւելի նուիրական նկատեցի:

27 Օգոստոս, առաւօտուն կանուխ Կապան (Քէպան) գացող կառքը կը նստինք: Նոր կպրուղիէն մեր կառքը կը սուրայ: Ճամբու ընթացքին, աջին Խուլավանքը կ'ողջունենք: Զախին՝ Բազմաշէնը եւ չորս գիւղերը մեզի ողջերթ կը մաղթեն:

Հեռուն, լեռնաշղթային մէջտեղը տըխրատեսիլ բարձրութեան մը շուրջը մշուշ է պատած: Ան իր սեւ երեսը ճամբորդներէն կ'ուզէ ծածկել, յանցաւոր է: Իր փէշերուն գործուած ոճիրներուն աղաղակներէն ինք միշտ անհանգիստ է: Այդ սաստերէն «Հարօղլու» խուսափիլ կ'ուզէ: Անցորդները անոր անէծք մը կարդալով կ'անցնին... ինքն ալ այդ անէծքներէն կ'աշխատի խուսափիլ ...:

Մենք ալ, մեր սրտերուն մէջ կուտակուած վշտերը մեղմացնելու, եւ անհետացած սիրելիներու շիրմին վրայ աղօթելու կ'երթանք ...:

Օրթա Խանի առջեւ կառքէն վար կ'իջնենք: Ճամբան ամայի է, եւ խանն ալ կործանած: Անոր պատերը միայն կանգուն մնացեր են: Այստեղը, հին ատեն ճամբորդներու գլխաւոր կայանը եղած է: Կապանէն Խարբերդ եկող կամ Խարբերդէն Կապան գացողները գիշեր մը հոս գիշերելու պարտաւորուած կ'ըլլային: Մինչդեռ այսօր այդ կայանին պէտք չէ մնացած, որովհետեւ հին ատենուան երկու օրուան ճամբան, այսօր երկու ժամուան հեռաւորութիւն մըն է:

Դարն է շրջուեր եւ Օրթախանն ալ իր փառքէն է զրկուեր: Ճամբորդները անոր բարեւ մը իսկ չեն տար:

Առաւօտեան արեւուն առաջին ցոլքերուն հետ, գլուխները կախ, սրտերը թախիծով լեցուն, եկուորի մը կարօտ հիւրանոցին կը մօտենանք:

Ներսը հանգստանալու տեղ չկայ: Դուրսը պատին տակ քիչ մը հանգստանալէ ետք, մէկ փոսի մէջ ամփոփուած շիրմին առջեւ, լուռ կ'արտասուենք: Խունկը կը մխայ, աղօթքի մրմունջները եթերին մէջ կը ծաւալին: Հոգիները կը խայտան, մենք ալ մխիթարուած ենք: Խունկի քուլայ քուլայ ծուէներուն մէջ զուարթունները կը ցնծան: Ես ալ երանութեան մթնոլորտը շնչելու: Ու ես կ'երթամ ...:

Գրիգոր աղան ծանր բեռը ուսերէն թօթափած, ես ալ հովիւի պարտականութիւնը կատարած ըլլալու գոհունակութեան մէջ, մենք, վերանորոգուած ու վերածնած, հին օճախներու մէջ ծուխեր ծլխելով, հին պատմութիւններ կը վերաձայնենք:

Գրիգոր աղան իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ.

— Տէր Հայր, դուն զիս ուրախացուցիր, Աստուած ալ քեզ ուրախացնէ, կրկնելով վիզս կը փաթթուի եւ զիս համբոյրներով կ'ողողէ:

Ես ալ ժողովուրդիս տաք համբոյրովը վերակենդանացած, հին հիւրանոցներու մէջ իջեւանող ուղեւոր, կ'երթամ ...:

Հինը ծածկող վարագոյրը բացուած է: Մենք ալ հիներու հետ մտերմացած. հին օրեր կ'ապրինք: Հինաւուրց ծառին տակ, Գրիգոր աղային արտայայտութիւնները կը դիտեմ: Ան կը խօսի, ես կը ցնծամ: Անոր ուրախ պահեր ապրեցնելու համար իմ ալ հոգիս կը խայտայ:

Ժամեր ամբողջ նստանք, մինչեւ որ Գրիգոր աղան՝ իր սիրտը պատմեց, հոգին զովացուց ու սիրելիներէն կարօտը առաւ, եւ ապա, վերջին բարեւ մըն ալ փոխանակելէ ետք, դէպի Կապան. Ու ես կ'երթամ ...:

Այս ճամբաներէն շատեր եկեր ու անցեր են, երբեմն զուարթ, երբեմն տըխուր, ու ես՝ անոնց հետ ողջոյններ փոխանակելով ...:

Ճամբու երկայնքին, ծարաւը զիս կը նեղէ: Ա՛խ, պուտ մը ջուրի կարօտով, մահացող մահամերձին տուայտանքներուն ահաւորութիւնը կը զգամ ես հիմա: Կաթիլ մը ջուրի կարօտով մեռնողներուն յիշատակին աղօթելու: Ու ես կ'երթամ: Հազար, բիւր հազար օրհնութիւններ ա-

ԹՈՒՐՔԻԱ, 1965

—o—

Բարձրահասակ մարդը, ամէն ինչ դըրպանը դնելով, նստեց մեր աւտոբուսը: Շրջանի ոստիկանապետն էր: Նա մեզ հետ եկաւ ծովափ եւ սեւ կոստիւմը հագին կանգնեց արեւի տակ հինգ ժամ, մինչեւ լողացանք վերջացրինք:

Եղան նաեւ ուրիշ հանդիպումներ:

Ստամբուլի նշանաւոր շուկան: Արեւելեան գոյներ, ճիչ, բազմութիւն: Խաժամուժի միջով վազում է մի տղայ: Տըխուր աչքեր ունի: Հայ է: Միհրան է անունը: «Հայաստանէն էք, որտե՞ղ է Հայաստանը»: Ի՞նչ ասենք: «Հայրիկիս քով կը շտապիմ, ճաշ կը տանիմ ..»: Գուցէ Միհրանին տամ իմ չորացած մեխակը, բայց ինչ կը հասկանայ փոքրիկը, նա Հայաստանի տեղն էլ չգիտի:

Շքեղ խանութների արանքում կծկուած մի կրպակ: Շշերով ջուր է ծախում, հասարակ ջուր,, ինքնաեռի մէջ թշշում է թուրքական թէյը: Ուրիշ ոչինչ: Հայ է, Աւետիս Սեթեան: Տխուր ժպիտով, նա հպարտութեամբ ցոյց է տալիս ցուցանակը. «Աւետիս Սեթեան»: Գրուած է սեւ ներկով, ծուռումուռ տառերով: «Ես եմ գրել»: Ազգանունից գրուած է միայն առաջին վանկը: Թուրքիայումը եանը դըժուար է գրել, այդքանն էլ հերոսութիւն է: Հարցնում է հայրենիքից: «Շատ դժուար է... երկու զաւակ ունիմ, գոնէ ... անոնք Հայաստան երթային... Մենք խըմում ենք նրա տուած հասարակ ջուրը եւ հեռանում, որ նա չտեսնի, չզգայ մեր ցաւը՝ իր խղճուկ, կծկուած կրպակի ու ճակատագրի համար:

Յետոյ հանդիպում ենք մի ուրիշ Աւետիսի, գուլպաներ է վաճառում: Զահել, լաւ տղայ է: Յետոյ չգիտես որտեղից գալիս են կանայք: Հայեր են: Զարմացած, քնքշանքով նայում են մեզ: Ալեհեր Տիկին Արաքսեան սրբում է աչքերը, «Մշեցի ենք, ամէնքին կոտորեցին, հօրեղբօրս հետ Ստամբուլ փախայ: Մեռնեմ ձեր աչքերուն: Գոնէ թոռնիկներս Հայաստան երթան, չմոռնան հայերէնը..»: Հարցնում են հազար ու մի բան, որովհետեւ ոչինչ չգիտեն: Սեւ սեւ են հագած: Ինչո՞ւ: Մենք հեռանում ենք, նրանք դեռ երկար նայում են մեզ, սրբում աչքերը, խորտակուած նաւի բեկորների նման նրանք դեռ երեւում են շուկայի ալիքների վրայ, յետոյ կորչում են ... ես գիտեմ, երբեք նրանց չեմ հանդիպի, եւ հիմա մոռացել եմ նրանց դիմագծերը նոյնիսկ, հանդիպումը վայրկենական էր: Բայց միթէ՞ կարեւորը դիմագծերն են ...

Հանդիպումներ եղան:

Չորս ուսանող սովորում են Ստամբուլի համալսարանում. Արամ, Գարեգին, Զարդան, Սարգիս: Ազգանուննե՞րը. Թօխեօլու, Գոճապայ, Ալագուշ, Արատ: Զարմանո՞ւմ էք: Ես էլ զարմացայ: Բայց հիւրանոցի նեղլիկ սենեակում, անկողինների վրայ նստոտած, մենք ուրիշ շատ բաների համար տխրեցինք ու զարմացանք: Իրենց հոգու մէջ, իրենց հարազատների համար այդ տղաները Հայոց ազգանուններ ունէին՝ Յովակիմեան, Ղազարեան, Արամեան, Էսաջեան: Բայց այդ ազգանուններով չես կարողԹուրքիայում անձնագիր ստանալ, ընդունուել գործի, համալսարան: Եւ ահա, հայ տղաները՝ հրաշալի անուններով ու սրբտով, միշտ նոյն տխուր աչքերով հայ տղաները՝ ստիպուած են կրել այդ թուրքերէն բառերը՝ իբրեւ ազգանուն: Նրանք համարեա ոչինչ չգիտեն այսօրուայ Հայաստանի մասին, թուրքական ամբողջ սահմանի վրայ վիթխարի գրաքննութիւն կայ, որ փակում է Երեւանում ծնուող գրքերի, լրագրերի, լուրերի ճանապարհը:

Վեց հոգուս առաջ գրուած է հայկական կոնեակի վերջին շիշը: Ես ու ընկերս չենք խմում, թող նրանք խմեն, իսկ ուտելու ոչինչ չկայ: Տղաները խմում են, մեր պահանջով՝ միանգամից, նրանց աչքերը արցունքակալւում են եւ արցունքի միջից էլ՝ շարունակում են հարցնել, հարցնել ...

Բայց ժամանակ չկայ, կոնեակը սպառուել է, հարցերն անսպառ են, բայց ժամանակ չկայ: Վերջում տղաները խնդրում են, որ յանկարծ չդրենք իրենց իսկական անունները, վատ կը լինի իրենց համար: (Ես հիմա կատարում եմ նրանց խնդրանքը, փոխում եմ տղաների անունները: Փոխում են տխրութեամբ, ցաւով ...):

Տղաներ, երբեւէ կը հանդիպեմ ես ձեզ:

Աւտոբուսը շարժւում է, իսկ նրանք դեռ կանգնած հիւրանոցի առաջ ձեռքով են անում մեզ ու ես տեսնում եմ, որ լալիս են: Ո՞վ էինք մենք նրանց համար, որ լալիս են եւ մինչեւ ե՞րբ պիտի անծանօթ մարդիկ արտասուեն իրար համար, մինչեւ ե՞րբ: Եւ կա՞յ արդեօք ուրիշ մի ժողովուրդ, որի զաւակները ծանօթանան պատահաբար, բայց բաժանուեն արցունքով ...

×

Տրովադա, Պերգամա, Եփեսոս ...

Մենք տեսանք այս քաղաքների աւերակները՝ Մարմարայի, Եգէական ծովերի մօտ, տեսանք ապշեցինք: «Աստուծոյ անունով մահին արգիլուած է մուտքը» գրուած է Պերգեմայի յաղթակամարի վրայ:

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(8 Շար.)

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

—o—

Այս տարի եւս, Կիրակի, 18 Դեկտեմ-բերին, երեկոյեան ժամը չորսէն սկսեալ տեղի ունեցաւ Տօնածառի հանդէս – խը-րախճանքը, Սեւրի Ս. Մուրատեան վար-ժարանի թատրոնին մէջ, դեղարուեստա-կան եւ ուտեստեղէնի ճոխ յայտագիրնե-րով : Ներկայ էին նաեւ Կարապետ Եպիս. Ամատունի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկ-եան :

Հանդէսի բացումին, օրուան խօսնակ Պ. Խաչիկ Իշխանեան,— որ Հալէպէն Փա-րիզ փոխադրուած էր յատկապէս վարժա-րանիս մէջ պաշտօնավարելու համար —, դեղարուեստական յայտագրի գործադը-րութեան հետ զուգընթաց խրախճանքի բաժնին բացումն ալ յայտարարեց : Ու-սանողներու քանի մը հայերէն խմբերգնե-րէն ետք, խօսք առաւ վարժարանիս սիրելի Մեծաւորը, Հ. Յակոբ Վրդ. Զան-թայեան, որ բարի գալուստի մաղթան-քէն ետք, ամփոփ տեղեկութիւն տուաւ վարժարանիս կրթական, ուսումնական եւ

զաղակելով, կ'երթամ :

ՊԻՐՈՒԱՆ.— Երկու ժամուան դնացքէ մը ետք, աջին թեքուելով, Պիրուան կ'եր-թանք : Այս գիւղը Կապանի մօտ օդափո-խութեան դեղեցիկ գիւղ մըն է : Լեռնե-րու գիրկը, առատ ջուրերով պար-տէզներու մէջ դրախտի նմանութիւնը ու-նեցող վայր մը :

Մայր պողոտայէն հազիւ ժամ մը քա-լելէ ետք՝ Պիրուան կը հասնինք :

Երկար ձորի մը կողերուն, պարտէզնե-րու եւ այդիներու մէջ, գիւղական տու-ներու առջեւէն ջուրերը կը վազեն : Գրի-գոր աղան հոս է մեծցեր :

Ծանօթներ մեզ կը դիմաւորեն եւ կը հիւրընկալեն : Պահ մը հանգստանալէ, թանով ու պաղուկ ջուրերով զովանալէ ետք, գիւղին բարձունքի լերան ստորո-տէն բխող ջուրի ակը տեսնելու կ'եր-թանք : Կանաչութիւններու մէջէն, դէպի ջուրի ակը, Ու ես կ'երթամ ...:

Լերան կողէն, մաքուր ու ճերմակ քա-րերու մէջէն ջուրը վճիտ կը բխի : Ա՛խ, երանի՛ թէ այս մաքրութիւնը տեւական մնայ : Բայց ոչ, ան քիչ ետք իր կուսու-թիւնը կը կորսնցնէ : Մարդիկ ալ բարի կը ծնին, եւ սակայն կեանքի ովկէանոսին մէջ կ'աղտոտին : Երանի՛ իրենց նախկին սրբութիւնը պահողներուն : Այսօր, ջուրի ակէն մաքուր ջուրը ըմպած, Ու ես կ'եր-թամ ... :

Այսօր կը զգամ, թէ ջուրերը ինչու կու լան : Ես ալ հայրենի հիւղակին ծուխին կարօտ. Ու ես կ'երթամ ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Բ.— ՓՐՈՖԷՍԻՈՆԷԼ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

— * —

Լեւոն Ծատուրեան իր անդրանիկ փրո-ֆէսիոնէլ մրցումը կը կատարէ 28 Նոյեմ-բեր 1959ին, Քանի «Միրամար» սրահին մէջ՝ Բ. ռաունտին նոքաութ ընելով սպա-նացի Սիմոն Շաւեզը :

1959ին նոյն քաղաքին մէջ՝ Բ. ռաուն-տին նոք – աութ կ'ընէ սպանացի Ֆրան-սուա Մարթինէզը : Նոյն կերպով կը յաղթէ նաեւ Իֆսա Համուտայի :

շինարարական վիճակին մասին, հուսկ ա-պա ներկաներուն մաղթեց բարի զուար-ճութիւն եւ վայելում :

Այնուհետեւ, յաջորդաբար տեղի ունե-ցան արտասանութիւններ, զաւեշտներ, երգեր, խաղեր, ընթերցումներ եւ նուագ-ներ, հայերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով :

Հանդէսի կատարողութեան մէջ, հարկ է յիշատակել յաջողութիւնը վարժարանիս նուագախումբին, որ բաղկացած էր զուտ ուսանողներէ,— կիթառի, աքքորտէոնի, թմբուկի, դաշնակի եւ ջութակի սիրա-հարներ —, որոնք յաջորդական իրենց նուագած հայկական եւ եւրոպական եղա-նակներով տիրող խանդավառ մթնոլորտը իր զագաթնակէտին հասցուցին եւ քանիցս ծափահարուեցան : Յիշատակութեան եւ գնահատանքի արժանի է նաեւ Փարիզի շրջանի Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարա-խումբը, որ սիրայօժար յանձն առած էր դալ եւ մեր տրամադրութեան տակ ըլ-լալ : Պարախումբը, զանազան տարազնե-րով, ներկայացուց հայկական հինգ պա-րեր, որոնք երկար ատեն կարօտի ջերմ զգացում մը արթնցուցին ներկաներուն սրտերուն մէջ :

Յայտագրի ճոխութեան վրայ աւելցաւ Փարիզէն կանչուած Ֆրանսահայ աճպա-րար մը, որ ներկաները զուարճացուց եւ ապշեցուց իր խաղերովն ու աճպարարու-թիւններովը : Խրախճանքի ընթացքին, վայելքի լրումը եղաւ, հանդէսին վեր-ջաւորութեան սպասուած Կաղանդ Պապա-յին գալուստը : Արդարեւ, օրուան խօս-նակը, որ այնքան ճարտար ու ճկուն լեզ-ուով ու առոգանութեամբ կատարեց իրեն վստահուած դժուար գործը, կատակնե-րով համեմելէ ետք իր խօսքը, ծանոյց Կաղանդ Պապային գալուստը : Կարծէք իրաւամբ երկինքէն իջաւ ան. այն երկին-քէն, որ կը նայէր «կողմէ Հայաստան աշխարհին» : Կէս ժամ իր զուարճալիք-ներով ու նուէրներով ներկաները խանդա-վառելէ ետք, մեկնեցաւ, յաջորդ տարի դարձեալ գալու խոստումով :

Ուշ ատեն, հոգեկան, մտային ու ֆիզի-քական բարձր տրամադրութիւններով ու գոհունակութեամբ, կոչնականները մեկ-նեցան խումբ առ խումբ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

1960ին կը կրէ վիճելի պարտութիւն մը Օրանի մէջ՝ Պէն Սայիտը երկու անգամ դետին նետելէ ետք (նոք – տաուն), դա-տաւորներէն պարտուած կը հռչակուի :

Ֆրանսահայ կռփամարտիկը կը տանի չորս կէտերով յաղթանակ, Ժան Ֆրայո-լիի, Ռէմի Կրանիզոյի, Միշէլ Ռուայէի եւ Ժաք Կարինոյի դէմ, առաջին երեքը Քանի եւ չորրորդը Մարսիլիոյ մէջ :

Քանի մէջ՝ նոք – աութով կը յաղթէ Շ. Պաշիրի (Բ. ռաունտին) եւ Նէվէսի : Իսկ Մարսիլիոյ մէջ՝ Բ. ռաունտին ըս-պունդի նետումով պարտութեան կը մատ-նէ փորթուկալցի Լէյթէ Մոնթերոն :

1961ին կը մնայ անպարտելի եւ կը դասուի Ա. դասակարգին մէջ :

Քանի մէջ կէտերով կը յաղթէ «Մուս-թիք» Պէլայիտ Մէսլէմ, Ռոպէռ Մէօնիէ (Ֆրանսայի նախկին ախոյեան), Ժան Տանթաս, Ժեռոմ Լիքաթէզի եւ Փարիզի ախոյեան «Պոպ» Պէլատրի Պէլքէյր կըռ-մարտիկներուն :

Նոյն քաղաքին մէջ՝ մրցումը լքելու կը պարտաւորէ Ժօ Ռաուլը (Ե. ռաունտին) եւ իտալացի Մարիօ Փալլավէրան (Զ. ռաունտին) :

Վերոյիշեալ հակառակորդներէն՝ Ռո-պէռ Մէօնիէ իր ասպարէզը սկսած է աք-լոր ծանրութեան» մէջ, մրցած է երեք աշխարհի ախոյեաններու դէմ, եւ անոնց-մէ միոյն՝ Ռոպէռ Քոհէնի դէմ յաղթա-նակ շահած՝ սակաւաթիւ կռփամարտիկ-ներէն մին է :

1962ին՝ Լեւոն Ծատուրեան Քանի մէջ՝ հաւասար կը մնայ Ժաքքի Շովոյի եւ սպանացի Թոնի Ռամոսի հետ : Նիսի մէջ՝ կը յաղթէ Ռոժէ Փռիժանի :

Քանի մէջ, 1962 Հոկտեմբեր վեցին, կը մրցի Ֆրանսայի «թեթեւ ծանրութեան» ախոյենական տիտղոսին համար Մար-թինիքցի Ֆեռնան Նոլէի դէմ :

Ծատուրեան՝ թէեւ Ե. ռաունտին ձախ ձեռքէն վիրաւորուած էր, կը շահի վեց ռաունտ, եօթը ռաունտ կը կորսնցնէ, մնացեալ երկուքը հաւասար կը վերջա-նան : Ֆեռնան Նոլէ կէտերու փոքր տար-բերութեամբ յաղթական կը հռչակուի :

1963ին կէտերով կը յաղթէ Նիսի մէջ՝ Պեռնար Մուրոյի, եւ Քանի «մարզական պալատին» մէջ սպանացի Իզիտրօ Պեր-կայի :

Ծատուրեան նոյն տարին մրցումը լքե-լու կը պարտաւորէ Վիլէօռպանի մէջ՝ Ժորժ Փայէնը (Զ. ռաունտին) : Իսը Քանի «մարզական պալատին» մէջ՝ նոյն ձեւով պարտութեան կը մատնէ երկու Իտալա-ցիներ՝ Քառլօ Սթէլլութին Ժ. ռաունտին՝ զայն երեք անգամ դետին նետելէ ետք : Տուլօ Զամիրաթոն՝ Գ. ռաունտին : Նմա-նօրինակ պարտութեան մը կը մատնէ նա-եւ Լիւսիէն Հէննըպէլը :

1964ին Քանի մէջ, Ֆրանսայի ախո-յենութեանց զտման մրցումներուն ըն-թացքին կէտերով կը յաղթէ Ռոժէ Փրի-ժանի :

1964 Մարտ 14ին, Քանի «մարզական պալատին» մէջ, կէտերով յաղթելով Մո-համմէտ Պէն Սայիտի, Ֆրանսայի «թե-թեւ ծանրութեան» «փրոֆէսիոնէլ» ախոյ-եան կը հռչակուի :

Նոյն տարին Ե. ռաունտին կը յաղթէ Պելճիքայի ախոյեան Եմէ Տըվիշի, դա-տաւորը մրցումը կեցնելով ի նպաստ Ծատուրեանի : Իսկ կէտերով կը յաղթէ Ռոպէռ Տի Մարթինոյի :

1965 Մարտ 13ին Եւրոպայի ախոյենու-թեան համար կը մրցի Քանի մէջ՝ իտա-լացի Ֆռանքօ Պրոնտիի դէմ, և կը կրէ իր ասպարէզին միակ ծանր պարտութիւնը, Գ. ռաունտին սպունդի նետումով :

Տարիքի բերմամբ, իր կշիռքը աւել-ցած ըլլալով, Ծատուրեան պարտաւոր-ուած էր արուեստական միջոցներու դի-մել, իր ծանրութեանը մէջ կարենալ մը-նալու համար, (քիչ ուտել, երկարատեւ «ֆութինկ», թրքական բաղնիք եւն.) :

Այսպիսի դէպքեր պատահած են շատ մեծ կռփամարտիկներու, ճէք Տէմսի Ա. ռաունտին նոք – աութ եղած է Ճ. Ֆլին անուն երկրորդական կռփամարտիկէ մը : Ժորժ Քարբանթիէ Դ. ռաունտին սպունդի նետումով պարտուած է Եունկ Սնաուպո-լէ : Կռփամարտը անակնկալներով հա-րուստ մարզախաղ մըն է :

1965 Մայիս 23ին, Քանի մէջ Լեւոն Ծատուրեան՝ Ռոժէ Եունսիի հետ հաւա-սար մնալով իր տիտողսը կը պահէ, թէեւ Բ. ռաունտին կողոսկրը վնասուած էր, արտակարգ քաջութիւն մը կը յայտնաբե-րէ, 15 ռաունտներու ընթացքին, բազմա-թիւ անգամներ դժուարութեան մատնելով իր վտանգաւոր հակառակորդը :

1966 Փետրուար 3ին Քոփենհակի մէջ՝ կէտերով կը պարտուի Տանըմարքացի կռ-փամարտիկ Պօէրճէ Քրողէ :

Քրող, եղած է երկու անգամ իր երկ-րին ողիմպիականի ներկայացուցիչ (1960ին Հռոմի եւ 1964ին Թոքիոյի մէջ), ««փրոֆէսիոնէլ» դառնալէ ետք 21 մրցում կատարած է, ապահովելով մէկ հաւասա-րութիւն եւ քսան յաղթանակ : Վերջերս Ֆրանսացի Մօրիս Թավանի յաղթելով Եւրոպայի ախոյեան հռչակուեցաւ :

Ծատուրեան իր տիտղոսը լքեց, չու-զելով մէկ միլիոն երկու հարիւր հազարի նման չնչին գումարի մը փոխարէն մըր-ցիլ : Այս տարի երկու անգամ կէտերով պարտուեցաւ Ռընէ Ռոքէ, մին Ֆրանսա-յի ախոյենութեանց զտումներու ընթաց-քին, կրկին թեկնածու ընտրուած ըլլա-լով :

Իսկ Քանի մէջ Զ. ռաունտին սպունդի նետումով յաղթեց Քոնկոցի կռփամար-տիկ Անտրէ Տիաուայի, զայն Ե. ռաուն-տին նոք – տաուն ընելէ ետք :

Լեւոն Ծատուրեան 38 մրցում կատա-րած է, վեց պարտութիւն, երեք հաւա-սար եւ 29 յաղթանակ (15ը կէտերով, 14ը նոք – աութով կամ հակառակորդը մրցումը լքելու պարտաւորելով) :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Յ. Գ.— Անցեալ տարի Ֆրանսահայ խոստմնալից կռփամարտկ մը յայտնա-բերուեցաւ :

Հիւպէռ Զեմանեան, որ շահեցաւ նո-րընծայ «ամաթէօրներու» սահմանուած «Շալանժ տիւ Փրըմիէ ռաունտ» մրցա-շարքը, Բ. ռաունտին մրցումը լքելու պարտաւորելով Ալեքսիս Պրենը, «Փետուր ծանրութեան» մէջ :

Իսկ այս տարի Սերժ Միրզայեան «ճանճ ծանրութիւն»՝ կէտերով յաղթելով Ահմէտ Պուֆուտիի, շահեցաւ «ամաթէօռ-ներու» վերապահուած «Շալանժ Մօրիս Կէռօ» մրցաշարքը :

ՆՈՅՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Քիէնիցի ծեր եւ անճոռնի կոմսուհին, կ'երեւի թէ, անողոքօրէն վճռած էր վրէժ լուծել իր տղուն եղած արիւնալի թշնա-մանքին համար : Իր զաւակը մահուան Հիւսարներու նախկին զինուորականն էր եւ ենթարկուած էր նախ անուանարկիչ աստիճանազրկման ու յետոյ ալ վտար-ուած էր բանակէն : Յետոյ իմացած էր որ իր տղուն ենթարկուած ամօթալի պա-տիժին բուն հեղինակը եղած էր Գահա-ժառանգը, որ չէր ներեր որ այդ տղան կնոջ մը մօտ փոխարինէր զինքը :

Վրէժ լուծելու նպատակով, իր դարձ-դարձիկ եւ երկար ատենէ ի վեր պատ-րաստած խաղերով, պառաւ կոմսուհին, միջոցը գտած էր սողոսկելու Գահաժա-ռանգին մօտ եւ անոր շնորհներուն եւ վս-տահութեան արժանանալու :

Յետոյ Գահաժառանգին ներկայացու-ցած էր Քարլ Քրալը, որ Լոնտոնաբնակ անհաւասարակշիռ Սաքսոնացի մըն էր եւ Կայսեր կեանքին դէմ դաւադրութեան մը կը հետամտէր :

— Այդ դաւադրութեան մասին ճշմար-տութիւնը ինծի ըսելու համար էր, որ Քրալ դաղտնօրէն զիս տեսնել կուգար Պալէնշթէտ : Կէս ժամ հազիւ իրարու հետ մնացած էինք, երբ յանկարծ մեծապէս անակնկալի եկայ տեսնելով որ կոմսու-հին ալ եկաւ : Այդ դաւադրութեան մտա-ցածին պատմութիւնը իր բոլոր մասերով, երկուքը մէկ, այնպիսի ճշգրտանման մանրամասնութիւններով պատմեցին ին-ծի, որ մեծ խռովքի մը մատնուած որո-շեցի խսկոյն Պերլին մեկնիլ :

Կոմսուհին նոր հեռացած էր մեզմէ ոտ-քով դղեակ երթալու համար, երբ լսե-ցինք կնոջական սրտաճմլիկ ճիչ մը, որ հաւանաբար իր կողմէ արձակուած էր ո-րովհետեւ ճանչցանք իր ձայնը : Անհան-գըստութեամբ մը բռնուած խսկոյն դուրս ելանք տեսնելու համար թէ ինչ պատա-հած էր : Որովհետեւ ես բոլոր ուժովս կը վազէի, Քրալ քանի մը քայլ ետ մը-նացած էր. յանկարծ տարօրինակ բան մը, որ կարծեմ ապակեգունդ մըն էր, կուրծքիս զարնուեցաւ եւ դէմքիս առջեւ պայթեցաւ : Անտեսանելի ձեռքի մը կող-մէ նետուած այս զունդը պայթելով ար-ձակած էր թունաւորիչ կազեր, որոշապէս նպատակ ունենալով շնչահեղձ ընել զիս : Բայց խոր թմբիր մը միայն կրցաւ պատ-ճառել :

Մինչեւ երէկ, այս գործը անհասկնալի դաղտնիք մը մնացած էր ինծի համար, բայց Քրալ խոստովանեցաւ հիմա թէ կոմսուհին յղացած էր այդ դժոխային ծրագիրը եւ ապակեգունդը վրաս նետողը իր որդին էր, որ թաւուտի մը մէջ պահ-ուած էր առանց նկատուիլ տալու համար հարուածը :

Հասկնալի է որ, փութացի ջերմագին շնորհաւորութիւններս յայտնել Գահա-ժառանգին այն երջանիկ պատեհութեան համար, որով կրցած էր խուսափիլ այդ վատ մահափորձէն, բայց անկէ ի վեր յա-ճախ հարցուցած եմ ինքզինքիս որ, եթէ այդ մահափորձը յաջողած ըլլար, տեղի պիտի ունենա՞ր արդեօք այն համաշխար-հային կնճիռը որ արիւնով ողողեց ամ-բողջ մարդկութիւնը :

Է.

ԱՆԳԼՈՒՀԻՆ՝ ՔԱՅԶԷՐԷՆ ՎԱՐՊԵՏՈՐԴԻ

— Մեր սիրելի անգլիացի աղբարիկնե-րուն քիթէն լաւ բռնեցի՞նք, ըսաւ ինձ կոկորդալիր խնդալով Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Գահաժառանգը որ դէմս նստած էր մասնաբաժնի մը անկիւնը Քօր-նիշ Բիվէրա Էքսփրէսի այնքան համբա-ւաւոր ու շքեղ զնացքին, որ տասը վայր-կեան առաջ մեկնած էր Փատինկթընի կա-յարանէն դէպի Անգլիոյ արեւմտեան այդ սիրուն կողմերը :

Գահաժառանգը, հակառակ անոր որ ընդհանրապէս անծանօթ էր, յաճախ ծպ-տուած պտոյտներ կը կատարէր դէպի Անգլիա եւ Սկովտիա : Ինչպէս որ ըսած եմ, սովորաբար կը ճամբորդէր ան կոմս Ֆօն Կրիւնաու անուամբ եւ այդ ճառա-գայթալի առաւօտուն, զնացքը շոգեպինդ արագութեամբ մը կը տանէր մեզ դէպի մեր առաջին հանգրուանը, Թայմզի ձո-րերուն հիանալի գիւղանկարներուն մէջէն դէպի Փլիմութ :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հրանդ Թորոսեան, Տիկին Փեփրոնէ Սայապալեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Թորոսեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգակային

ՀՐԱՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 21ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Դեկտ. 27), ժամը 14·15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Հ. Բ. Ը. Միութեան մտաւորականներու դամբարանը, Պանեէօ–Փարիզիէն :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ԾԱՆՕԹ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ
ՏԻՐՈՒՀԻ ԶԱՐԱՓԵԱՆԻ

Թաղումը կատարուած է Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10ին, Պանեէօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը եւ մարմինը, քահանայի օրհնութեամբ, ամփոփուած է ընտանեկան դամբարանը :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մոնփելիէէն, Այրի Տիկին Արաքսի Նաճարեան իր ամուսնոյն՝ Խորէն Նախարեանի, մահուան վեցերորդ տարեդարձին առթիւ յիսունական Ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչին եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

Նոյն առթիւ, եւ ի յիշատակ իր բոլոր ննջեցեալներու, Տիկին Նուարդ Փափազեան հարիւր Ֆր. կը նուիրէ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան : (Ստանալ Յառաջէն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Օր. Լուսի Այվազեանի ընդ. Պ. Օննիկ Ճամալեանի նշանախօսութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Այվազեանէ 30 Ֆր. եւ Պ. Օննիկ Ճամալեանէ յիսուն Ֆրանք :

×

Որբ. Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է100 Ֆր. Տիկ. Յակոբեանէ, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Պ. Բասմանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS
Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

«Cartes de Vœux»

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի խումբը լոյս ընծայած է, Նոր Տարուան առթիւ խորհրդանշական շքեղ քարտեր :

Կարելի է ունենալ Ֆրանսայի Նոր Սերունդի բոլոր խումբերուն մօտ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի օրացոյցները երկու Կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով :

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն :

Ստանալու համար դիմել Ազգային Առաջնորդարան,

3 ՐԻԻ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի
1967Ի ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Գին 3 ֆրանք, դիմել տեղական վարչութիւններուն, Հայախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Պաղտասարեան, նոր տարուան առթիւ, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ, ինչպէս ամէն ամանորի, իր մօր՝ Տիկին Քէշիշեանի (Մոնֆերան) :

×

« ՅԱՌԱՋ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Քանէն (Ծովային Ալպեան) Տիւզեան ընտանիքը քսան Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման ամանորի առթիւ :

×

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵԳԼՈՒԽ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի մինչեւ տարեգլուխ փակել իրենց առկախ հաշիւները: Յունուար 15էն կը սկսինք դադրեցնել թերթին առաքումը, այն բաժանորդներուն որոնք չեն փակած 1966ը:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք ծանօթ մամուլի օրէնքին, կանխիկ կը վճարեն իրենց բաժնեգինը եւ այդ ձեւով կը սատարեն թերթիս հրատարակութեան կանոնաւորութեան :

Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է
ԿՈՄՍԻ
« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ »
Զորրորդ հատորը
եւ « ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »
Յուշերէս :
200է աւելի էջերով եւ բազմաթիւ պատկերներով :

ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ
CONTES ET LEGENDES ARMENIENS
Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. ՏԷՐ–ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Գին՝ 5 Ֆրանք
Ստանալու համար դիմել՝
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին :
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի (1 Յունուար), Կաղանդ եւ տարեմուտ :

Սկիզբ ժամերգութեան՝ առաւօտեան մաը 8·30ին, Պատարագ 10ին :

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

(295, Ռիւ Պուալօ)

Մեծ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ 1966ի վերջալոյսի եւ 1967ի այշալոյսի

ԳԻՇԵՐԸ
ԱՄԱՆՈՐԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔՈՎ ՄԸ

Կազմակերպութեամբ՝ Հայ Երիտ. Միութեան եւ հայ Երաժշ. Ակադեմիայի :

Ճաշասեղանը պատրաստ պիտի ըլլայ 31 Դեկտեմբերի Շաբաթ ժամը 21ին, ճաշը կը սկսի ժամը 22ին, համադամ կերակուրներ, ըմպելիներ, շամփայն :

Միմիայն 50 ֆրանք

Տոմսերու համար դիմել Պ. Յակոբեանի, 115պիս, Ավ. Տէ Ֆռէր Լիւմիէռ :
Հեռ. 74–14–26 :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան : Ինպաստ Կրթ. գործին :

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Քօնկրէի շքեղ սրահին մէջ: Նուագախումբ կի ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ :

Մանրամասնութեանց համար դիմել :—
Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60–82–17 :
Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52–23–39 :
Նէրկիզեան Կարապետ, հեռ. 72–81–19 :

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեանը Ամանորի աւանդական տօնածառը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին (Հայկական Ծնունդի) Կիրակի ցերեկէն ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, 105 Ավընիւ տէ Շարթրէօ, սալոն Կիրամանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն ջանալ այժմէն ապահովել մուտքը եւ սեղանը դիմելով վարչական անդամներուն, ի մասնաւորի Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Ասլանի (դերձակ) 15 Ռիւ Կրանտ Առմէ : Հեռ. 62– 60 – 03 :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 1967Ի
ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ
ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔՈՎ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԷՋԵՐՈՎ

Ստանալու համար դիմել՝
Mr. HOVSEPIAN G., 51 Boul. Grands-Pins — 13 - MARSEILLE (10e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ շրջաններու համար, կը դտնուին հետեւեալ ընկերներուն մօտ.— ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ Ընկ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ, ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Ընկ. ՈՒԼՈՒՍԵԱՆ Խ., ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ, Յ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ, ԼԷ ԶԷՅԿԱԼԱՏ՝ ՍՈՒԳԻԱՍԵԱՆ Մ. ԼԱՓՈՄ–ՎԱԼՊԱՐԵԼ, Մ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ, ՍԷՆԹ – ՄԱՐԿՐԻՏ, ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՍԷՆ – ԼՈՒ, Ս. ԳԻՆՈՍԵԱՆ, ՊՕՄՈՆ, Ա. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ : ԷՔՍ՝ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, ԿԱՐՏԱՆ՝ Նափոլէոն ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ :

1/2 GROS **LYON** DETAIL
ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE
BAHADOURIAN
20, RUE VILLEROY — LYON (3e)
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
244, RUE VENDOME — LYON (3e)
ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
PATISSERIE ORIENTALE
TOUTES LES VARIÉTÉS **TOUTES LES SPÉCIALITÉS**
NOS SPECIALITES
Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն:
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒՋԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 28 DECEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10798 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.798

ՅԱՆՈՒՆ ՄԷԿ ՉԱՓԱՆԻՇԻ

Նոյեմբերի երկրորդ կիսուն, Երեւանի մէջ գումարուեցաւ Հայաստանի գրողներուն հինգերորդ համագումարը, որուն մասնակցեցան մեր հայրենիքին հին թէ նոր բոլոր գրագէտները, ինչպէս նաեւ արտասահմանէն հրաւիրուած աւելի կամ պակաս արժէքով գրողներ :

Համագումարը, ուր ելոյթ ունեցան գրեթէ բոլորը, բազմաթիւ հարցերու կարգին, որոնք այլապէս շահեկան են, զբաղեցաւ նաեւ արտասահմանի հետ գրական յարաբերութիւններու զարգացման խնդրով, յատկապէս սփիւռքի հայ գրողներու գործերուն հրատարակութեան գծով :

Կ'իմանանք, թէ արդէն իսկ յառաջիկայ երեք տարիներու ծրագիրներուն մաս կը կազմէ հրատարակութիւնը արտասահմանեան շարք մը հեղինակներու, որոնց գործերը սակայն, դժբախտաբար, հազիւ թէ կարողանան աղօտ մէկ պատկերը տալ սփիւռքի հայ գրականութեան վերջին յինամեակի նուաճումներուն :

Անշուշտ, ուրախալի է հաստատել, թէ հայրենիքի պետական հրատարակչականին պատասխանատուները լծուած են տասնամեակներու սխալ մը դարմանելու լուրջ աշխատանքին : Բայց անխառն չէ մեր ուրախութիւնը, ունի վիրաւոր կողմ մը, եթէ նկատի առնենք, որ յաճախ, իբրեւ սփիւռք, իբրեւ սփիւռքի հայ գրական նուաճում, գրական ստեղծագործութիւն, հայրենի մեր ժողովուրդին կը ներկայացուին Սիտալներ եւ Յակոբ Գույումճեաններ, որոնց գրական վաստակը մեկնաբանութեան չի կարօտիր, զիրենք կը դասէ նշանաւոր անծանօթներու շարքին :

Կրնայ առարկուիլ, թէ յառաջիկայ տարի — վերաջպէս Պետհրատը լոյս պիտի ընծայէ Լ. Շանթի գործերը : Բայց Շանթի պարագային, թերացումը այնքա՛ն մեծ էր, ուշացումը այնքան պարսաւելի, որ մեր գոհունակութիւնը արձանագրելով հանդերձ Հայաստանի մեր ժողովուրդին, մասնաւորաբար թատերական արուեստին ծառայողներուն հաշւոյն, տեղին կը նկատենք դիտել տալ, թէ Լ. Շանթ դասական հեղինակ մըն է արդէն, մեր թատերական գրականութեան անվիճելի գագաթը, որ սակայն ոչ մէկ կապ ունի սփիւռքի հայ գրականութեան հետ, ոչ մէկ ձեւով կրնայ նկատուիլ ներկայացուցիչը գրական այն սերունդին, որ հասակ նետեց հայրենիքէն դուրս եւ իր արժէքաւոր գործերով, ճոխացուց մեր մշակոյթին գանձարանը, բերելով տագնապը սփիւռքին, տառապանքը հայրենազուրկ Հայուն, իրաւ ապրումներով, իր շունչին սփոփարար ջերմութեամբ :

Կը վախնանք, որ այդ կարգի գրողներ դարձեալ բացակային Հրատարակչականին ցանկէն եւ դիտումնաւոր անտեսումը՝ հանդէպ սփիւռքի գրական արժէքներուն, շարունակուի տակաւին երկար տարիներ :

Որովհետեւ, հակառակ այն իրողութեան, թէ մարդը, իբրեւ գաղափարական եւ կուսակցական պատկանելիութիւն իր գործէն անջատելու երկչոտ փորձ մը կը կատարուի Երեւանի մէջ, բայց այդ փորձը, ինչպէս ամէն բան խորհրդային իրականութեան մէջ, կը կապուի դարձեալ Լենինի անունին, լենինեան ուսմունքին, « Լենինն ասաց»ին ...

Մինչդեռ, տարրական ճշմարտութիւն է, առնուազն Լենինէն շատ առաջ, դարեր առաջ հաստատուած իրողութիւն, թէ գրականութեան մէջ, մէկ չափանիշ կայ. արուեստի չափանիշը : Ատկէ դուրս ամէն բան բռնազբօսիկ է, կորնչելի, ժամանակին եւ մտայնութիւններուն չդիմացո՛ղ պղպջակ, որուն համար վատնուած թէ՛ ժամանակին մեղք է եւ թէ՛ աշխատանքին ու ճիդին :

Այսօր, սփիւռքի Հայը, ո՛ր հոսանքին ալ պատկանի, բայց մանաւանդ այն հոսանքին, որուն գաղափարակից գրողները տակաւին կը մերժուին Երեւանի կողմէ, կը գնէ եւ կը կարդայ հայրենի վաւերական գրողներուն գործերը : Իր գրագարանները լեցուն են հայաստանեան գրականութեամբ : Պարտիան չէ չափանիշը անոր գրական ճաշակին : Կուսակցական պատկանելութիւնը չէ : Կը կարդայ ինչ որ Հայու հոգիէն բխող անկեղծ արտայայտութիւն է ,անսուտ ապրում, արուեստի իսկական գործ, անխարդախ արժէք :

Դժբախտաբար այս չափանիշը, այս մօտեցումը չենք գտներ սահմանին միւս կողմը : Տակաւին չենք գտներ, հակառակ Հայաստանի եւ սփիւռքի միջեւ հոգեկան կապ հաստատելու ցանկութեան, որ այս պարագային իսկ «պլանաւորուած» է, գրականէն տարբեր, գրականին անհարազատ մտահոգութիւններով եւ մեղքերով կը ծանրանայ :

Այս մտահոգութիւններէն եւ մեղքերէն թեթեւցած կ'ուզենք տեսնել Հրատարակչականին պատասխանատուները, ՈՐՈՇՈՂՆԵՐԸ, անոնք, որոնց կը պատկանի ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԸ, հակառակ պարտիական գիծը պահելու իրենց պարտականութեան, որովհետեւ այդ գիծը բաւական առաձգական դարձած է արդէն, պատշաճեցումներու ենթարկուած . բաւական հարկ տուած է կեանքի անյեղլի օրէնքին, մօտենալով արուեստի այն չափանիշներուն, որոնք տիեզերականօրէն ընդունուած են, իբրեւ հարազատ արտայայտութիւնը մարդկային հոգիին խոր ապրումներուն :

Եւ ասիկա որքան շուտ՝ այնքան լաւ : Որովհետեւ ոչ ոք իրաւունք ունի ժողովուրդը զրկելու իր արժանաւոր զաւակներուն թանկագին վաստակէն, որ երկինքի տակ ալ շահուած ըլլայ ան, գաղափարական ի՛նչ համոզում ալ ունենայ անոր հեղինակը, միայն թէ ըլլայ արուեստի իսկական գործ մը, մատուցումը Գեղեցիկին եւ Մնայունին :

Եթէ ցանկ ուզեն՝ կուտանք : Ինչ հարկ սակայն, երբ մեզի չափ — գուցէ աւելի— իրենք ալ դիտեն գնահատել իրաւ արժէքները, անոնք՝ որ մեր ժողովուրդին յաւիտենականութեան միակ գրաւականը եղող մշակոյթին ծառայողներն են, մեր հոգեկան հարստութիւնը ճոխացնողները :

« ԱԶԴԱԿ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԻ

Մաօ Ցէ Թունկի ծննդեան 73րդ տարեդարձը պատրուակ կը ծառայէ կարմիր պահակներուն նոր ծայրայեղութեանց դիմելու :

Վերջին զոհն է Լիու Չաօ Չի, Հանրապետութեան նախագահ, որ արդէն իսկ սկսած է իր «ինքնաքննադատութիւնը »: Մինչ բեռնատար կառքեր կը շրջին Փեքինի փողոցներուն մէջ եւ բարձրախօսերով կ'ըսուի «պէտք է մաքրել Լիու Չաօ Չին, որ պարագլուխն է հակամաոյական սեւ գիծին», Լիու Չաօ կը խոստովանի թէ մեղաւոր է եւ թէ իր մեղքերուն պատճառաւ է որ Չինաստան տուժած է տնտեսական եւ այլ մարզերու մէջ: Յարձակումները շատ բուռն են Հանրապետութեան նախագահին դէմ եւ Մաօ Ցէ Թունկի կինն իսկ կը միանայ կարմիր պահակներուն ամրապնդելու համար պայքարը անոնց դէմ, որոնք կ'ընդդիմանան իր ամուսնոյն մտածողութեան : Շեշտած է թէ.— « Փեքինի ապահովութեան օրկանները հարկ եղածին չափ յեղափոխական ոգի ցոյց չեն տուած, վասնզի իսկական ոեւէ յեղափոխական իրաւունք ունի տեղւոյն վրայ ձերբակալելու Մաոյի թշնամիները »:

Կը կարծուի թէ Հանրապետութեան նախագահին օրերը հաշուուա ծեն :

ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ

ՌՈՒԶՎԵԼԹ, ՉԸՐՉԻԼ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութիւնը վերջերս հրապարակեց մօտ հարիւր դիւանագիտական փաստաթուղթեր, 1944 թուականը կրող եւ որոնք ցարդ գաղտնի կը պահուէին :

Կարգ մը փաստաթուղթեր ցոյց կուտան այն յամառութիւնը զոր Ֆրանսա ցոյց տուած է, որպէսզի հաւասար իրաւունքներով, իբրեւ «ընկեր» ընդունուի, երեք Մեծերու կողքին :

Այս փաստաթուղթերու կարգին, ոմանք ցոյց կուտան թէ Ռուզվէլթ անճկելի կը մնար այն վերաբերումին մասին, որ պէտք է ցոյց տրուէր Գերմանիոյ հանդէպ, պատերազմէն ետք: Այսպէս Պատերազմական նախարարին ուղղած մէկ յուշագրին մէջ, կը քննադատէր նոյն նախարարութեան հրատարակած մէկ գրքոյկը այդ նիւթին շուրջ :

« Ան (իմա՛ գրքոյկը) ինծի այն տպաւորութիւնը կուտայ թէ Գերմանիա պէտք է վերաշինուի նոյնքան որքան Հոլանտա եւ Պելժիա : Շատ կարեւոր է, որ այս անգամ, Գերմանիոյ մէջ, ամէն ոք հասկընայ թէ Գերմանիա պարտուած ազգ մըն է :

« Չեմ փափաքիր որ Գերմանացիք անօթի մեռնին, բայց, օրինակ, եթէ աւելի ուտելիքի պէտք ունենան քան ինչ որ պէտք է չմեռնելու համար, թող օրը երեք անգամ երթան բանակին մօտ, ապուր ուտելու : Այդ ձեւով ողջ — առողջ կը մնան եւ այդ փորձառութիւնը կը յիշեն իրենց կեանքին ամբողջ տեւողութեան :

« Այն աստիճան պէտք է համոզուին, որ պարտուած ազգ մըն են, անհատապէս թէ հաւաքաբար, որ այլեւս անգամ մըն ալ նոր պատերազմ մը չստեղծեն :

« Գերման մտայնութիւնը հրովարտակով մը չի կրնար փոխուիլ : Գերմանական մտայնութեան փոփոխութիւնը պէտք է յեղափոխական ըլլայ եւ կրնայ երկու սերունդ տեւել: Միացեալ ազգերը վրճռած են ամբողջական պարտութեան մատնել Գերմանիան, բայց միտք չունին բնաջնջելու գերման ժողովուրդը »:

Ռուզվէլթ կ'ուզէր որ ամերիկացի բոլոր զինուորները Միացեալ Նահանգները վերադառնան: Այս մասին երկու անգամ կ'արտայայտուի Չըրչիլի գրած իր նամակներուն մէջ, 1944 Փետրուարին :

«Բնաւ տրամադիր չեմ ոստիկանի պաշտօն կատարելու Ֆրանսայի մէջ, եւ ի հարկին՝ Իտալիոյ եւ Պալքաններու մէջ : Ի վերջոյ Ֆրանսա ձեր մանկիկն է եւ շատ խնամքի պէտք պիտի ունենայ, մինչեւ որ մինակ քալելու ի վիճակի ըլլայ»: Քանի մը օր ետք, նոր նամակի մը մէջ, կը շեշտէ.— «Ինձմէ մի՛ պահանջէք որ ամերիկեան ուժ պահեմ Ֆրանսայի մէջ: Չեմ կրնար ընել: Ամէնքն ալ կ'ուզեմ երկիր վերադարձնել : Ինչպէսնախապէս թելադրեցի, կը մերժեմ Պելժիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ հայրութիւն ընել եւ կը բողոքեմ ատոր դէմ : Դուք պէտք է մեծցնէք եւ դաստիարակէք ձեր հարազատ զաւակները: Տրուած ըլլալով որ յետագային կըրնան ձեր պարիսպը ըլլալ, ներկայիս կըրնաք առնուազն իրենց դաստիարակութեան ծախքերը հոգալ»:

Հատորին մէջ կայ նաեւ քարտէս մը, ուր կը տեսնուի թէ սպայակոյտի ամերիկացի պետերը, սկիզբը Գերմանիոյ մէջ գրաւման աւելի մեծ շրջան մը կը նախատեսէին, որ կ'երթայ Հռենոսէն Շթեթին, անցնելով Պերլինէն եւ Լայփցիկէն : Բայց Ռուզվէլթ պիտի ընդունէր Սթալինի ծրագիրը, որու զօրավիդ կեցած էին Անգլիացիք, եւ արտօնէր որ Պերլին շրջապատուի խորհրդային գօտիով :

Հատորին մէջ կը յիշուի նաեւ արեւմտեան — Պերլինի ներկայ քաղաքապետ եւ Արտաքին նախարար՝ Վիլի Պրանտի անունը, իբրեւ «հականացի երիտասարդ մը» որ քաջ տեղեակ է Գերմանիոյ ընդդիմադիր շարժումներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ՆԻԻ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ» ամերիկեան օրաթերթին խմբագրապետին կցորդը արտօնութիւն ստացած էր Հանոյ երթալու եւ հոնկէ թղթակցութիւն մը զրկած է իր թերթին ուր կը պարզէ իր տեսածները: Ամերիկացի լրագրողին խոստովանութիւնները ինչ կը վերաբերի ամերիկեան ռմբակոծութիւններուն, պարտադրեցին Ուոշինկթընի Պատերազմական նախարարութիւնը, որ մանրամասնութիւններ տայ այդ մասին եւ թուէ նաեւ անունները կարգ մը ռմբակոծուած քաղաքներու, որոնց անունը ցարդ չէր տուած :

ՅՈՐԴԱՆԱՆ կը մերժէ իրաքեան եւ սէուտական զօրքի մուտքը իր հողին վրայ ցորչափ արաբական բոլոր երկիրները իրենց նիւթական պարտականութիւնը չեն կատարած Արաբական Լիկայի հանդէպ :

«ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՄԸ ՄԱՀԸ» գիրքը, որու շուրջ համաձայնութիւն գոյացաւ ի վերջոյ հեղինակին եւ Քենըտիի այրիին ու ընտանիքին միջեւ, շատ նպաստաւոր պատկեր մը չի տար նախագահ Ճոնսընէն: Միւս կողմէ, գիրքին հեղինակը՝ Մանչեսթըր հիւանդանոց փոխադրուած է «տագնապալի վիճակի մէջ»:

ԾՆՈՒՆԴԻ տօներուն առթիւ, կառքի նոր արկածներ պատահած են, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ : Ցարդ 73 մեռեալ եւ 613 վիրաւորներ կան, որոնց մէկ մասը՝ ծանր վիճակի մէջ են :

ԱՄՄԱՆԻ մէջ, արքայական հրովարտակ մը Ապրիլ 15ին կը նշանակէ երեսփոխանական ընտրութիւնները :

ՔՈՒԷՅԹ ամբողջովին զօրավիդ կը կենայ Սուրիոյ Այ Փի Սիի հետ ունեցած խնդրին առթիւ, արդար գտնելով Դամասկոսի պահանջները :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, 1966ին, երկու կողմերը ունեցած են 75 հազար մեռեալ: Ըստ ամերիկեան աղբիւրներու հիւսիսային Վիէթնամի բանակին եւ Վիէթկոնքի կորուստները, այս թիւին ութսուն առ հարիւրը կը ներկայացնեն :

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵԳԼՈՒԽ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի մինչեւ տարեգլուխ փակել իրենց առկախ հաշիւները: Յունուար 15էն կը սկսինք դադրեցնել թերթին առաքումը, այն բաժանորդներուն որոնք չեն փակած 1966ը:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն ,որոնք ծանօթ մամուլի օրէնքին, կանխիկ կը վճարեն իրենց բաժնեգինը եւ այդ ձեւով կը սատարեն թերթիս հրատարակութեան կանոնաւորութեան:

Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԵՐԳԱՀԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍԸ

(ՏՈՒՐՔ ՄԸ ՀԱՆՃԱՐԵՂ
ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

ՄՄԲ.— Յ· Ճ· Սիրունի երկար յօդուածաշարով մը Էջմիածին ամսագրին մէջ կը ներկայացնէ Կոմիտասի կեանքն ու գործը, որմէ հատուածներ տուինք այստեղ: Այսօր իբրեւ լրացում՝ մեր վաղեմի աշխատակցին այս ջերմ ու բարեխոսութիւնը յուշ – տպաւորութիւնը·—

Հայ դասական երաժշտութեան բնագաւառը ունի իր վայրկեան երգահաններուն հոյլը, որուն ճաճանչաւոր աստղերեցին են Տիգրան Չուխաճեանը, Քրիստափոր Կոմիտասը, Մակար Եկմալեանը, Կոմիտաս Վարդապետը, Ալեքսանդր Սպենդիարեանը, Արմէն եւ Նիկողայոս Տիգրանեանները, Սպիրիդոն Մելիքեանը եւ ուրիշներ :

Այս բոլորի մէջ իր բացառիկ տեղն ունի Կոմիտաս վարդ· Սողոմոնեանը, որին իրաւամբ կարելի է համարել մեր դասական երաժշտութեան մէջ որպէս մի չզեղչուած երգահան վարպետ, բառի մասնագիտական առումով : Կոմիտասը ցեղի հանճարի փայլատակումն եղաւ: Իր լրման , կատարելութեան ծաղկուն տարիներին ենթարկուեց ցեղասպանութեան անողոք հարուածին: Ջոկուց այդ հարուածին, ենթարկուեց հոգու եւ մտքի փլուզման, կիսատ ձգելով իր հոյակապ աշխատանքները :

Կոմիտասը ցեղի հանճարածին այն սուզակն էր, որ կրցաւ այնքան բեղուն , տաղանդներին միայն յատուկ, խոյանքով թափանցել հայ ժողովրդական երգերի , խաղի ու պարի ոլկիանը, յայտնագործելու ակն ու ակունքը հայ երաժշտական արուեստի: Արեւմտա – եւրոպական երաժշտութեան հմտացած, վերակերտեց հայկականը, որ կը մնայ մի մարգարտա – եայ մանեակ: Մայրենի երաժշտութեան թանկագին գանձեր, ժամանակի տարա – ծութիւնից դուրս, յաւէտ անկորնչելի :

Հայ ժողովրդի զմայլելի «հազար ու մի երգն ու խաղը» հին հին դարերից կամքնուած է եղել մեր եկեղեցու սրբազան երգերին, մեղեդիներին ու հոգեւորմշտնջեններին :

Կոմիտասեան մեկնաբանութեամբ՝ հոգեւորն ու աշխարհիկը, դարերի ընթացքին, զարգացել են ինչպէս երկուորեակ – ներ: Հոգեւորն ու աշխարհիկը իրենց ա – ւիշը քաղել են բուն ժողովրդից :

Առաջինը վանքերի ու տաճարների մխիթիկ չունչով օծուն, երկրորդը, հայ գեղնուկի խրճիթի երդիքի տակ, կանաչ ոսկի դաշտերի, սահանքոտ գետերի ու ծիծաղուն ծովակների ոլորտի մէջ: Թրթռուն, բաբախուն, հայրենի սէգ լեռների, երկնի կապոյտի ներդաշնակութեան հիմնը արձագանգել են թէ՛ մէկը եւ թէ միւսը :

Եւ Կոմիտասը, իբրեւ երկրպագու հայ երգի, իշխել է հաւասարապէս երկու մարզերումն էլ:

Եթէ Էջմիածնայ Ճեմարանի հանդիսասրահում, Թիֆլիսի եւ Պոլսահայ թատերաբեմերում ու սրահներում կը թնդար – ցնէր սիրտերը «Լօլօ», «Քելէր – գոլէր », «Ալագեազ», «Միրանի ծառ» ու «Մոկաց Միրզէն», ապա Էջմիածնի հնաւանդ տա – ճարի կամարների տակ կը ծաւալէր, որ – ուեստագէտի ապրումով ու չունչով , «Գոհանամք», «Ծով ծիծաղախիտ», «Նո – րահրաչ» ու չատ չատերը չարականների, վերջապէս «Սուրբ , Սուրբ, Տէր զօրու – թեանց»: Մէկը միւսից գլխիչ :

Իսկ սրանց մէջ «Սուրբ սուրբ»ը՝ գագաթը բոլորին:

Կոմիտասի չուրթերէն թռչող իւրաքանչիւր երգ, ձայնագրուած խաղը չարականների ու մեղեդիների, ունէին իրենց բովանդակութեան համապատասխան ներ – դաշնակում , զմայլելի ոլորտ : Միաքն ու երաժշտութիւնը իրար լրացնող, իրար մեկնաբանող, բառի եւ եղանակի ներդաշնակութիւն՝ միահիւսուած մէկ ամրող – ջութեան մէջ :

Ու այս պահին , երբ ապաբախտ եր – դահանը Արարատի չուքի տակ կը հանգչի հայրենի հողի գրկում, այժմ իսկ աչքիս կը պատկերանայ երիտասարդ, սքեմով Կոմիտաս Հայր Սուրբը՝ ձեմարանի հանդիսասրահում «Սուրբ Սուրբ»ը երգելիս :

Տասնեակ տարիներէ ի վեր անջնջելի է տպաւորութիւնը նրա տաղանդի հզօրութեան : Իր ղրօնքը ներկայ է մտքիս ու հոգուս վրայ :

Սրբազան, վեհ ու երկիւղած սպասումն է...

Ժամանողը Իսրայէլի Եհովան չէ, խրատասիրտ , աննկրող ու վրէժխնդիր :

Հայը այդ սաղրոզելիներով Արարիչ չունի իր հոգու եւ մտքի մէջ: Այլ բարի , ներող եւ անյիշաչար է նա: Եւ իրրեւ այդպիսին՝ դալիս է Նա վեհութեամբ, իր զօրութեան ու փառքի մէջ...

Առաջին «Սուրբը» իր մեղմաչունչ թր – թռումով առաջին աւետարեր սիւքն է , սիեղերական Տիրոջ սուրհանդակը, որ կը հասնի զեփիւռների մեղմօրօր սոյլով , աւետելու Արարչի գալուստը ...

Երկրորդ «Սուրբը», աւելի ուժեղ ներդաշնակումով, բոցավառում է հոգիները, թէ՝ պատրաստ , ահա կը մօտենան Տիրոջ փառքի ալիքները չարժուող թափօրին :

Իսկ երրորդ «Սուրբ»ը ...

Դա մի ամպրոպային փայլակ է, որ կը ճեղքէ անհունութիւնը ու նրա ընդերքէն կը յայտնուի «Զօրութեանց Տէրը» հոգիների մէկ նոր Արարչագործութեան յայտնումով: կենդանի տիեզերքը Նրա ամբողջ փառքի, կեանքի, օրհնութեան չքոթա – փօրով կը յորդի ... Երկինք եւ երկիր լի են զուարթութիւններով... Փառք եւ խաղաղութիւն կ'անձրեւէ ծարաւի հոգիների վրայ եւ Զօրութեանց Տէրը տակաւ կը հեռանայ ...

Իսկ ունկնդիր հասարակութիւնը սըր – բաղան երկիւղածութեամբ կը մրմնջայ .

«Ովսաննա՛ ի բարձունս, օրհնեա՛լ ես, որ երկիր գալոց ես ...»:

Ահա այս խմաստն ու խորքը ունի Կոմիտասեան ձայնագրեալ Պատարագի «Սո՛ւրբ, Սուրբ»ը, մի սքանչելիք՝ մեր հատատուր հայրերի սրբազան երեւակայութեան :

Կոմիտա՛ս , լռեցիր խորչակահար, քեղ հետ լռեց նաեւ քնարդ հոգեւարիդ :

Լռեց նա յաւիտեան :

Լռեց անդարձ :

Ովսաննա՛ քո թեւածող հանճարին , ո՛վ Կոմիտաս :

Սերունդների հետ պիտի ապրես առյաւէտ :

Հ. ԿՈՍՈՑԵԱՆ

Թեհրան

Ն. ՇՆՈՐՀԱԼԻ

Գիտութիւնների ակադեմիայի հիմնարկութիւնը անցեալ տարի հրատարակեց Գր· Ցակոբեանի «Ներսէս Շնորհալի» ուսումնասիրութիւնը՝ նուիրուած հայ միջնադարի մեծագոյն բանաստեղծին : Գիրքը ջերմօրէն ընդունուեց թէ մեզ մօտ եւ թէ սփիւռքում : Շնորհալին քիչ է ուսումնասիրուած : Նրա բազմաթիւ արձակ եւ չափածոյ գործերը ամբողջութեամբ տակաւին քննութեան են կարօտ :

Ներսէս Շնորհալու մահուան 700ամեակի առթիւ Ալիշանը 1873ին հրատարակեց «Շնորհալի եւ պարագայք իւր» մեծարժէք ուսումնասիրութիւնը : Սակայն այստեղ Շնորհալին ներկայացուել է ոչ որպէս մեծ բանաստեղծ, այլ իբրեւ անխոնջ եւ եռանդուն հայրապետ : Այնուհետեւ Շնորհալու մասին մի ընդարձակ հատուած կայ Աբեղեանի «Հայոց հին գրականութեան պատմութեան » Բ· գրքում (էջ 73–129), սակայն մեծանուն դիտնականն այստեղ հնարաւորութիւն չի ունեցել մի հարուածով տալ Շնորհալու նման մի մեծ բանաստեղծի գործերի վերլուծումն ու բնութագիրը : Գր· Ցակոբեանի աշխատութիւնը դալիս է մեր գրականագիտութեան բնագաւառի այդ նկատելի բացը որոշ չափով ծածկելու : Մենագրութիւնը կ'ընդգրկէ Շնորհալու ժամանակաշրջանը, կեանքը, գրական, հասարակական գործունէութիւնը , բանաստեղծական արուեստի եւ գործերի վերլուծումը եւ սրանց նշանակութիւնն ու տեղը մեր մէջ – նադարեան գրականութեան բազմօղակ շղթայում :

Գրքի առաջին մասում քննւում եւ ճըշդւում են Շնորհալու կենսագրութեան ու գործունէութեան վերաբերեալ ոչ ճիշդ տեսակէտները, ապա նոր տուեալների հիման վրայ արւում են հիմնաւոր, հա – մոզիչ հետեւութիւններ: Օրինակ, մինչեւ վերջերս իշխել է այն կարծիքը, որ Շնորհալին է առաջ քաշել հայ – յունական եկեղեցիների միութեան խնդիրը եւ եղել է դրա ջերմ պաշտպանը : Գրքում փաստե –

Ներսէս Շնորհալի

րով ցոյց է տրուած, որ այդ խնդիրն առաջ է քաշուել ոչ թէ Շնորհալու, այլ Յոյների կողմից, որոնք «միութեան» անուան տակ հետապնդել են տիրակալական քաղաքական նպատակներ: Շնորհալին ոչ միայն «կողմնակից» ու «պաշտպան» չի եղել այդ «միութեանը», այլեւ իր մի քանի « թղթերում» համարձակօրէն պաշտպանել է հայկական մշակոյթի եւ նրա պետականութեան ինքնուրոյնութեան լուկղզրունքը :

Շնորհալու աշխարհայեացքը որոշելու տեսակէտից կարեւոր նշանակութիւն ունեն նրա արձակ թղթերը : Գր· Ցակոբեանը եղրակացրել է, որ «անխղելի է պատմաբանական կապը Շնորհալու արձակ եւ չափածոյ գործերի մէջ»: Արձակ թղթերի եւ նոյնիսկ չարականների մէջ եղած պատմաբանական կտաերի վերաբերեալ դրքում կարդում ենք · « Դաւանաբանական վէճերն ու սկզբունքները այդ ժամանակներում իրենց արտայայտութիւնն էին գտնում ոչ միայն արձակ , այլեւ չափածոյ ձեւերի մէջ .... Շնորհալու հայրապետաց եւ Հոգեզալստեան կանոնների չարականները, գրեթէ բոլորն էլ, այդ տրամադրութեամբ են գրուած » :

Ն· Շնորհալու չափածոյ քննութիւնն սկսւում է նրա բազմատեսակ, բարձրարուեստ չարականներով: Որպէսզի ընթերցողը պարզ պատկեր կազմի հայկական եւ առանձնապէս Շնորհալու չարականների մասին, գրքում տրուած է այդ սեռի առաջացման ու զարգացման համառօտ տեսութիւնը : Ձեռագրերից քաղուած նոր փաստերի հիման վրայ հաստատւում է, թէ որ չարականներն են պատկանում Շնորհալուն, եւ թէ գրանց մէջ ինչպէս են դրսեւորուել աշխարհիկ, հայրենասիրական մոթիվները: Միաժամանակ հիմնաւորուած է փաստերով, որ հայկական չարականները «օտարամուտ» չեն, այլ գրանք սերտ կապուած են հայ ժողովրդի հոգեկան կեանքի հետ եւ գրանցից չատերըն արտայայտում են ջերմ հայրենասիրութիւն : Դաւանաբանական, մանկավարժական եւ միւս քերթուածները վերլուծելիս մենագրութեան հեղինակը քաղուածքներով համոզում է, թէ միակողմանի եւ սխալ կը լինի, եթէ վերոյիշեալ բոլոր գործերը համարուեն միայն կրօնական , քանի որ «այնտեղ կրօնական գաղափարների կողքին տեղ են գտել նաեւ աշխարհիկ տրամադրութիւններ: Այդպիսի գրուածքները իր ժամանակին հետապնդել են հասարակական քաղաքական եւ հայրենասիրական նպատակ· այն է՝ փրկել աղքն ու նրա մշակոյթը տարրալուծուելուց եւ ինքնուրոյն անօրինել աղգային աշխարհիկ ու հոգեւոր կեանքը »:

Գրքի հեղինակը նոր տեսանկիւնից եւ ճիշտ է վերաղնահատել Շնորհալու «վերապատմութիւն » պատմական քերթուածը: Անցեալում տիրել է այն կարծիքը, թէ այս քերթուածը եղել է «արուեստից դուրկ» եւ «ընդհանրապէս մի հետեւական բան»: Բանաստեղծութեան առաւելու –

ԹՈՒՐՔԻԱ, 1965

—o—

Կամարը փշրուած – ընկած է մեր ոտքերի տակ: Այստեղ եղել է Աղեքսանդր Մակեդոնացու հարսանիքը : Դարերի ընթացքում այդ աւերակների վրայ հողի հսկայական բլուր է կուտակուել: Պեղումների ժամանակ այդ բլուրը կիսել են: Ես նայում եմ հողի մէջ թաղուած մարմարէ սիւներին, իսկ վերեւում ինչ որ խրճիթ է, խրճիթի առաջ նստած մի թրքուհի լորի է մաքրում՝ աչքերի մէջ յաւիտենական զարմանք, թէ ինչ են գտնում մարդիկ այս աւերակների մէջ···:

Իմ ոտքերը դիպան Եփեսոսի սրբազան մարմարին, եւ ես զայրոյթով նայեցի աշխարհին անտեղեակ Թուրք առեւտրականին, որ սրճարան էր սարքել այդ նը – ւիրական քարերի մէջ, հոյակերտ սիւները յենարան դարձնելով : Այցելու զբաւելու համար նա քանդակազարդ մարմարներն էլ սեղան սարքել, որոնց վրայ թափւում էին Թուրքական թէյի չոգ կաթիլները :

Ես երկար կանգնեցի Տրովադայի աւերակների վրայ: Իր գոյութեան ընթացքում 46 անգամ կործանուած ու զարթնած այս քաղաքը լսել էր արդէն յաւերժութեան, զառել միայն փոշի, քար ու ղար – մանք : Եւ նոյնիսկ այդ նուիրական պատերի տակ, ես չարունակում էի խորհել իմ ժողովրդի անըմբռնելի ճակատագրի մասին: Ոչ, մենք պիտի չլինենք աւերակ, թէկուզ մեծ, թէկուզ հիացքի արժանի , թէկուզ երկրպագութեան արժանի : Եւ մենք պիտի չապրենք մեր սեփական անցեալի աւերակներով, թէկուզ դրանք լինեն Տրովադայի նման : Մենք երիտասարդ ժողովուրդ պիտի մնանք, միշտ ղժգոհ ինքներս մեզնից, միշտ մտածելով , որ պարտք են աշխարհին, մենք պիտի չապրենք մեր պատմութեան տոկոսներով ··· որ քարեր չեն աւելացնում , նա փոխում Ամենափառաւոր անցեալի պատին էլ, երբ է աւերակի, պատում է մոլախոտով, դառնում փոշի եւ յուշ :

Տրովադա , մեր պատանեկան երազների քաղաք : Ես չէի մտածի, թէ մի օր այսպէս կը կանգնեմ քո կործանուած պատին ու կը չնչեմ այդ օդը, որ չնչել են Աքիլլէսը, Հեկտորը, Անդրոմաքին··· Ես ուզում եմ ձայն տալ նրանց , բայց յետոյ սխրում եմ, ես չէի ուզենայ հանդիպել նրանց Թուրքիա կոչուող հողի վրայ :

Բուրսայում մեզ տանում են մզկիթ :

Մուտքի մօտ հանում ենք մեր կօշիկները, դնում պատի տակ : Ներս մտնում : Նամազի ամենաթունդ ժամանակն է : Ստրքից ծոր է տալիս մոլլան՝ ինչ որ երդ, թէ աղօթք, եւ հարիւրաւոր մարդիկ , ոտամարդիկ, որ ծալապատիկ նստած են յատակի գորգերին, ճակատները քսում են փոշուն: Ես նստում եմ նրանց կողքին, նայում ուղիղ նրանց կուզ դնացած աչքերի մէջ, փորձում ինչ որ բան հասկանալ··· վերեւի պատշգամբում ինչ որ մէկը, հաւանօրէն խելագար, բացեր է բոլոր առամները: Ինչ որ մէկ ուրիշը , հաւանօրէն պաշտօնեայ, փայտով խփում է նրա ղլխին : Նայում եմ չուրջս, չատ մեծահասակներ կան, ծերուկներ: Նրանք երկինք են նայում անմեղ ու զարմացած աչքերով, ձեռքերը վեր են մեկնում բութեամբ: Ի՞նչ են նրանք ակնկալում երկնքից, ինչի՞ մասին են աղօթում , ինչի՞ մասին են խորհրդածում , մեծ մարդարէի հետ: Նամազը չարունակւում է: Օրական հինգ անգամ նրանք այդպէս մտնում են մզկիթ, ծալապատիկ նըստում գորգերի վրայ, ճակատները քսում յատակին: Ինչ որ բան մրմնջում : Օր – ւայ մնացած ժամերին նրանցից չատերը նստած են լինում թէյի բաժակների չուրջը, կամ պատերի տակ եւ երեւի չարունակում են խօսել մարդարէի հետ : Տարօրինակ է, անհասկանալի :

Իզմիր :

Սա Թուրքական յետադիմութեան կեդրոնն է, եւ հէնց առաջին օրը ցոյց տուեց իր առամները : Մեր ինքնաշարժը քաղաք հասաւ երեկոյեան տասնին եւ մօտ երկու ժամ չրջում էր փողոցներով : Սկզբում կարող էր թուալ , թէ մեզ ծանօթացնում են քաղաքին, բայց ինչու էր Իսկուլլուքյը երբեմն երբեմն հիւրանոցների առաջ իջնում ինքնաշարժից, յետոյ նորից մթնած բարձրանում, նստում տեղը: Ի վերջոյ պարզուեց , որ Իզմիրի ոչ մի հիւրանոց չի ուզում ընդունել Ռուսաստանից եկած զբօսաշրջիկներին : Ճարահատած մեզ տարան համալսարանի հանրակացարան : Ցողնած , բարկացած , այն է, ուզում էինք քնել, երբ նկատեցինք , որ սպիտակեղէնը փոխած չէ ,

Ցայտնեցինք այդ մասին հանրակացարանի տիրոջը: «Ոչ մի բան չեմ անի ,— եղաւ պատասխանը , չատ համաձայն եմ քեզ ընդունել, հիմա էլ փոխեմ սպիտակեղէնը, այդ է»: Մենք մոլոքեցինք եւ ասացինք , որ չենք քնի, ամբողջ դիչերը կը նստենք բակում: Մինչ չարունակում էր այս վէճը, մեզ մօտեցաւ մանրիկ աչքերով մէկը՝ իր ասելով Իզմիրի համալսարանի ուսանող : « Պրոպագանդայի համար էք եկել ,— ասաց նա, — դուք բոլորդ էլ ռուսացած էք, դիմամբ էք ձեր լեզուով խօսում »: Իմանալով , որ Հայ ենք,նա ասաց, որ հեռուից տեսել է երեւանը· «Ինչ փապրիֆա ունէք, չէ՞», հարցրեց:

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(9 Շար·)

թիւններն ու ջերմ հայրենասիրութիւնն ընդդծելուց յետոյ Յակոբեանը դրում է. «Աւրուեսա ասելով, եթէ հասկանանք մի – այն բազմայարդ բանաստեղծութիւն, պատկերաւոր մտքեր, զգեցիկ նկարա – գրութիւններ, որոնցից իւրաքանչիւրը դրութիւն է այս պոեմը, չատ անճոռնի եւ սահմանափակ կը լինէր: Երբ բանաստեղծը ապրում է իր դրուածքով, նրա խօսքը ջերմ է ու անմիջական, դորձի մէջ դրսեւորում է դրողի անհատականութիւնը, կարողանում է ըմբռնել ժամանակի ոգին, իր հայրենասիրական զգացմունքներով ազդում է ժամանակի ընթերցողի վրայ, ունենում է հետեւողներ, որոնք նոյնպէս արուեստի տեսակէտից կարեւոր պահեր են, որ անպայման պէտք է նկատի ունենալ այս երկը դնահատելիս»:

Մաշտոցից յետոյ Շնորհալին մեր երկրորդ բանաստեղծ – մանկավարժն է, առաջին մանկական դրողը եւ մեր մանկական դրականութեան հիմնադիրը: Մեծ նպաստ է բերել նաեւ Շնորհալի – մանկավարժը եւ մանկագի – րը, որ չարունակել ու զարգացրել է Գրիգոր Մագիստրոսի մանկավարժական յարաջդիմական հայեացքները:

Թէպէտ Մագիստրոսի կազմած ուսման ծրագրերը յագեցուած էին ժամանակի յառաջադէմ զգացմունքներով, բայց դը – րանք միակողմանի էին, որովհետեւ ան – կը դպրոցական հիմնադիրը: Մե – նագրութեան մէջ ներկայացուած է

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Պրիւսէլէն Փափազեան քոյրեր հարիւր Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Օդափ. կայանին իրենց սիրեցեալ եղբօր Արսէն Փափազեանի մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ա. Այվազեանէ տասը Ֆր. Պ. Ա. Եագուպեանի մահուան առթիւ :

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պօղոսեանէ իր աներոջ Յարութիւն Պետրոսեանի մահուան տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ յիսուն Ֆր. դպրոցին :

×

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է .— Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Ալիքսանեանէ 100 Ֆրանք եկեղեցիի պայծառութեան, իրենց ողբ. քրոջ այրի Տիկին Արաքսի Թագւորեանի մահուան առթիւ :

×

ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախորդ ցանկին գումարը	187·762
Պ. Արմէն Տապաղեան	1·000
Պ. Ս. Պէրպէրեան (Յառաջի միջոցով)	100
Տիկին Ժան Հալօր	500
Տէր եւ Տիկին Գամէր Գաբամաճեան, Պետրոս Արսլանկիւլեանի մահուան առթիւ (Յառաջի միջոցով)	100
Պ. Գէորգ Տօնապետեան (Ռոմանէն), Տօնապետեան եւ Անդրէասեան ընտանիքներու ննջեցելոց յիշատակին	100

Պ. Պօղոս Պարսամեան Տիկին Հարենցի մահուան քառասունքին առթիւ 50, Տիկին Դաւիթեան (Վալանս) («Յառաջ»ի միջոցով), Պ. Տէրտէրեան («Յառաջ»ի միջոցով), Պ. Համազասպ Աչճեան Պետրոս Արսլանկիւլեանի մահուան առթիւ («Յառաջ»ի միջոցով), Տէր եւ Տիկին Մօրլանթիլը, Տիկին Մարի Անդրէասեան իր ամուսնոյն գործողութենէ ազատած ըլլալուն համար 50ական, Պ. Պայրամեան («Յառաջ»ի միջոցով) 25, Տէր եւ Տիկին Նշան Դարբինեան իր հանգուցեալ եղբօր Յակոբ Դաւիթեանի անուան տօնին առթիւ քսան Ֆրանք :

Ընդհ. գումար 189·907 Ֆրանք :

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեանը Ամանորի աւանդական տօնածառը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին (Հայկական Ծնունդի) Կիրակի ցերեկէն ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, 105 Ավընիւ տէ Շարթրէօ, սալոն Կիրամանի չքեղ սրահներուն մէջ :

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն ջանալ այժմէն ապահովել մուտքը եւ սեղանը դիմելով վարչական անդամներուն, ի մասնաւորի Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Ասլանի (դերձակ) 15 Րիւ Կրանտ Առմէ : Հեռ. 62– 60 – 03 :

«Cartes de Vœux»

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի խումբը լոյս ընծայած է, Նոր Տարուան առթիւ խորհրդանշական չքեղ քարտեր :

Կարելի է ունենալ Ֆրանսայի Նոր Սերունդի բոլոր խումբերուն մօտ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի օրացոյցները երկու Կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով :

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն:

Ստանալու համար դիմել Ազգային Առաջնորդարան,

3 ՐԻՒ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի դպրոցի ամանորի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ:

Երգեր, պարեր, արտասանութիւններ եւ զաւեշտ :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է
ԿՈՄՍԻ
«ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ»

Չորրորդ հատորը

եւ «ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ»

Յուշերէս :

200է աւելի էջերով եւ բազմաթիւ պատկերներով :

ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ
CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝

Շ. ՏԷՐ–ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Գին՝ 5 Ֆրանք

Ստանալու համար դիմել՝

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ Ժօրժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Փետր. 19ին Կիրակի :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին :

Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի (1 Յունուար), Կաղանդ եւ տարեմուտ :

Սկիզբ ժամերգութեան՝ առաւօտեան մաը 8·30ին, Պատարագ 10ին :

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

(295, Ռիւ Պուալօ)

Մեծ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ 1966ի վերջալոյսի եւ 1967ի այշալոյսի

ԳԻՇԵՐԸ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔՈՎ ՄԸ

Կազմակերպութեամբ՝ Հայ Երիտ. Միութեան եւ հայ Երաժշ. Ակադեմիայի :

Ճաշասեղանը պատրաստ պիտի ըլլայ 31 Դեկտեմբերի Շաբաթ ժամը 21ին, ճաշը կը սկսի ժամը 22ին, համադամ կերակուրներ, ըմպելիներ, շամփայն :

Միմիայն 50 ֆրանք

Տոմսերու համար դիմել Պ. Յակոբեանի, 115պիս, Ավ. Տէ Ֆռէր Լիւմիէռ :

Հեռ. 74–14–26:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան : Ինպաստ Կրթ. գործին :

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Քօնկրէի չքեղ սրահին մէջ: Նուագախումբ կի ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել .— Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60–82–17 : Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52–23–39 : Նէրկիզեան Կարապետ, հեռ. 72–81–19 :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի

1967Ի ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Գին 3 ֆրանք, դիմել տեղական վարչութիւններուն, Հայախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութեան :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 1967Ի

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔՈՎ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԷՋԵՐՈՎ

Ստանալու համար դիմել՝

Mr. HOVSEPIAN G., 51 Boul. Grands-Pins — 13 - MARSEILLE (10e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ շրջաններու համար, կը գտնուին հետեւեալ ընկերներուն մօտ.— ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ Ընկ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ, ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Ընկ. ՈՒԼՈՒՍԵԱՆ Խ., ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ, Յ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ, ԼԷ ԶԷՅԿԱԼԱՏ՝ ՍՈՒԳԻԱՍԵԱՆ Մ. ԼԱՓՈՄ–ՎԱԼՊԱՐԵԼ, Մ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ, ՍԷՆԹ – ՄԱՐԿՐԻՏ, ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՍԷՆ – ԼՈՒ, Ս. ԳԻՆՈՍԵԱՆ, ՊՕՄՈՆ, Ա. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ: ԷՔՍ՝ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, ԿԱՐՏԱՆ՝ Նափոլէոն ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 29 DECEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10799

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.799

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՋԱՑՈՂ ՏԱՐԻՆ

Ա.

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Քաղաքական կարեւոր իրադարձութիւններով հարուստ տարի մը եղաւ 1966ը :

Աշխարհի զանազան կէտերուն վրայ հակամարտութիւնները երբեմն բուռն հանգամանք ստացան, առանց սակայն եզերական հետեւանքներու յանգելու :

Վիէթնամի անվերջանալի պատերազմը շարունակեց կազմել ամէնէն տխուր էջը վերջացող տարուան պատմութեան :

Ծայրագոյն Արեւելքը շատ հեռու է Եւրոպայի սահմաններէն : Այդ պատճառաւ ալ այդ շրջանին մէջ պատահած դէպքերը անմիջական անդրադարձ չեն ունենար միւս երկիրներու առօրեայ կեանքին վրայ : Ու այնտեղ մարդիկ կ'ապրին խաղաղ պայմաններու մէջ, առանց ենթարկուելու զարհուրելի պատերազմի մը արհաւիրքներուն :

Սակայն եւ այնպէս խաղաղասէր մարդիկ ընդվզած են ամէն կողմ եւ ցոյցեր կը կատարեն՝ որպէսզի պատերազմիկները հաշտութիւն կնքեն երկուստեք ընդունելի պայմաններով :

Հռոմի Պապը՝ իբրեւ ջատագով համաշխարհային խաղաղութեան՝ տարուան ընթացքին պատուիրակութիւն մը ղրկեց Վիէթնամ՝ կացութեան մօտէն տեղեակ ըլլալու եւ հաշտութեան եզր մը գտնելու նպատակով :

Ծնունդի իր պատգամին մէջ ալ շեշտը դրաւ խաղաղութեան վերահաստատման վրայ, հրաւէր կարդալով կողմերուն :

Նոյն օրը Սայկոնի մէջ Ծնունդի պատարագի ընթացքին քարոզ մը խօսեցաւ Նիւ Եորքի կարդինալը Սփէլման, որ յայտնեց թէ ամերիկացի զինուորները Վիէթնամի մէջ կը կռուին պաշտպանելու համար քաղաքակրթութիւնը :

Ինչպէս կը տեսնուի, Կաթոլիկ եկեղեցւոյ բարձրաստիճան պետերը նոյն տեսակէտը չունին այս կարեւոր հարցին մէջ :

Խաղաղութեան ուրիշ գլխաւոր ջատագով մըն է Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան քարտուղար Ու Թան, որ իր գործունէութեան գլխաւոր կէտերէն մէկն ալ դարձուցած է Վիէթնամի պատերազմին վերջ տալու հարցը :

Իր պաշտօնավարութեան շրջանը վերջացած էր քանի մը ամիս առաջ եւ չէր ուզեր վերընտրուիլ, պարզ այն պատճառաւ, որ ի դերեւ ելած էին իր ջանքերը ի նպաստ Վիէթնամի մէջ խաղաղութեան վերահաստատման :

Կարելի չեղաւ բոլորին վստահութիւնը վայելող յաջորդ մը գտնել իրեն : Եւ ընդհանուրի կրկնակի խնդրանքներուն ընդ առաջ երթալով, հաւանեցաւ շարունակել իր բարձր պաշտօնը՝ նոր շրջանի մը համար եւս, հաւաստիք ստացած ըլլալով, որ շուտով կարելի պիտի ըլլայ վերջ տալ Ծայրագոյն Արեւելքի ահաւոր պատերազմին :

Յուսա՞նք, որ Նոր Տարին բարեբաստիկ պիտի ըլլայ եւ խաղաղութիւնը վերահաստատուի Ֆրանսական նախկին գաղթավայրին մէջ, որ անկախութեան տիրանալու համար ա'յնքան արիւն թափելէ ետք կը շարունակէ կռիւ մղել գաղափարական դեռնի վրայ :

Տարին սկսած էր Թաշկենտի ժողովով, որ վերջացաւ Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի հաշտութեամբ : Քաշմիրի ցաւոտ հարցը տարիներէ ի վեր կռուախնձոր էր դարձած անգլիական նախկին գաղթավայրի իսլամ եւ հնդիկ տարրերուն միջեւ, երբեմն յանգելով զինեալ բախումի :

Արեւմուտքի մեծերը չկարենալով լուծման եղանակ մը գտնել, Մոսկուա միջամտեց : Կոսիգին, Կրոմիքօ եւ Մալինովսքի յաջողեցան հաշտեցնել Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի վարչապետները՝ Այուպ Խանն ու Շասթրին, որոնք Ուզպեկստանի մայրաքաղաքին մէջ Յունուար 10ին ստորագրեցին համաձայնագիր մը, վերջ տալով տարիներու վէճին :

Ստորագրութենէն քանի մը ժամ ետք յանկարծամահ կ'ըլլար Շասթրի, խոր սուգի մատնելով Հնդկաստանը :

Իրեն յաջորդեց Տիկին Ինտիրա Կանտի, որ ամէն գուռ կը բախէ եւ ամէն միջոցի կը դիմէ երկրի ծայրագոյն թշուառութիւնը մեղմելու եւ ռազմատենչ դրացիներու հետ խաղաղութեամբ ապրելու համար :

Անդին առկախ կը մնայ տակաւին զոյգ Չինաստաններու խնդիրը : Անբնականոն վիճակ մը : Իրաւականն ու իրականը կը շարունակեն բախիլ իրարու : Վերջինը կը մնայ դեռ իրաւազուրկ : Այս է կացութիւնը միջազգային դեռնի վրայ :

Մոսկուայի հետ յարաբերութեանց մարզին մէջ գաղափարական պայքարը 1966ի ընթացքին աւելի սուր հանգամանք ստացաւ, առանց սպառնական դառնալու : Ներքին յեղաշրջումը կը շարունակուի, «Մշակութային յեղափոխութեան» ձեւին տակ :

«Դեղին վտանգը» օրակարգի հարց է միշտ : Աշխարհ ուշադիր կը հետեւի 750–800 միլիոննոց այդ հսկայ երկրի ելեւէջներուն, պատրաստ դիմակալելու ամէն անակնկալի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՋԵԿՈՅՑԸ

ԿՈՍԻԳԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Խորհրդային վարչապետին Մոսկուա վերադարձէն ետքն է միայն, որ հրապարակուեցաւ Թուրք – խորհրդային զեկոյցը, ինչպէս եղած էր նաեւ երբ Կոսիգին Փարիզ էր : Թրքական իր ճամբորդութենէն ետք, Կոսիգին կրնայ հաստատել թէ երկու երկիրներու փոխ յարաբերութիւնները տաքցած են եւ խորհրդային վարչապետը յաջողած է նոյնիսկ պարբերութիւն մը զետեղել տալ Վիէթնամի մասին, միացեալ զեկոյցին մէջ :

Մթնոլորտը այնքան տաքցած էր այցելութեան վերջին օրերը, որ վարչապետ Տէմիրէլ Անգարայէն Պոլիս եկած էր իր հիւրին հետ անցընելու համար, վերջին իրիկունը :

Եշիլքէօյի օդակայանէն մեկնած պահուն, ուր իրեն ընկերացած էին վարչապետը եւ Արտաքին նախարարը, Կոսիգին յայտարարած է.— « Շատ գոհ եմ խօսակցութիւններու արդիւնքէն Թուրք ղեկավարներու հետ : Խօսակցութիւնները նպաստեցին Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ երկկողմանի յարաբերութեանց : Շնորհակալ եմ Թուրք ազգին եւ կառավարութեան այն ընդունելութեան համար որ ինծի վերապահուած էր եւ բարգաւաճման ու յառաջդիմութեան մաղթանքներ կ'ընեմ Թուրք պետութեան :

Հրապարակուած զեկոյցին մէջ, նախ երկու քաղաքական պարբերութիւն կայ : Ինչ կը վերաբերի Վիէթնամի, կը շեշտուի թէ Ժընեւի համաձայնագրերը կան եւ թէ Վիէթնամի ժողովուրդը իրաւունքն ունի իր ճակատագրին տէրն ըլլալու : Երկու տող կայ միայն եւրոպական ապահովութեան համար, նոյնքան Կիպրոսի : Ծանօթ է խորհրդային դիրքը : Կոսիգին անգամ մը եւս շեշտած է թէ կզզիին օտար կայանները պէտք է անհետանան եւ օտար զինուորներն ալ մեկնին :

Ինչ որ կարեւոր է Թուրքերուն համար, անշուշտ այս ընդհանուր խօսքերը չեն, այլ դրամական օժանդակութեան հարցն է :

Տնտեսական համաձայնութեան մանրամասնութիւնները չեն պարզուած տեղական թերթերուն մէջ, բայց ըստ «Իւմանիթէ»ի, որ լուրը կ'առնէ «Հիւրիէթ»էն, Խորհ. Միութիւնը յանձն պիտի առնէ եօթը ճարտարարուեստական ծրագիրներու իրագործումը, որու արժէքն է 225 միլիոն տոլար : Փոխարէն Թուրքիա պտուղ պիտի տայ : Իրագործուելիք ծրագիրներուն մէջ կայ քարիւղի զտարան մը, ալիւմինիոմի գործատուն մը եւն. :

Ամէն պարագայի մէջ, Թուրքիա անգամ մը եւս շահաւոր կ'ելլէ, այս «պատմական» այցելութենէն ետք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Հանրապետութեան նախագահին անմիջական ձերբակալութիւնը կասկած չէր վերցներ Չորեքշաբթի առտու : Փեքինի մէջ, իրարանցումը մեծ է : « Ժողովուրդին Օրաթերթը» թերթը իր խմբագրականին մէջ կը գրէ թէ «խիստ պայքար մը անհրաժեշտ է գլուխ հանելու համար մաքրագործումը » : Կը հաստատուի որ երկու ամբաստանեալները՝ Հանրապետութեան նախագահը եւ Թենկ Ցիաօ Փինկ (կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը) արդէն խոստովանած են իրենց մեղքերը, թէեւ երեք ամիս առաջ, ուսանողական հաւաքոյթի մը ընթացքին, արդէն ըրած էին իրենց ինքնաքննադատութիւը, բայց կը թուի թէ բանի մ չէ ծառայած :

ՃԱՓՈՆԻ մէջ վարչապետ՝ Սաթօ յայտարարած է թէ ընդհ. ընտրութիւնները պիտի կատարուին Յունուար 29ին, երեսփոխանական նոր ժողով մը ընտրելու համար :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ համար վախ կայ որ Ամանորէն ետք, ամերիկեան յարձակումները սաստկանան ինչպէս կ'ուզեն կարգ մը ամերիկեան շրջանակներ, որոնք ճնշում կը բանեցնեն Ճոնսընի վրայ այդ ուղղութեամբ : Ուոշինկթընի Արտաքին նախարարութիւնը իր կարգին պարտաւորուեցաւ խոստովանիլ որ կարելի չէ «ռըմբակոծել առանց քաղաքային կորուստ պատճառելու », ամերիկացի լրագրողին տեղեկատուութենէն ետք :

«ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՄԸ ՄԱՀԸ» գրքին հրատարակիչը համաձայնեցաւ մինչեւ Ապրիլ մէկ յետաձգել գիրքին հրատարակութիւնը, այն յոյսով որ մինչեւ այդ թուականը համաձայնութիւն կը գոյանայ իր եւ Տիկին Քենըտիի միջեւ : Գիրքին հեղինակը միշտ հիւանդանոցն է : Իսկ Սպիտակ Տան բանբերը հերքեց այն յայտարարութիւնները որոնք Ճոնսընի բերնով հրատարակուած էին Լուք պարբերականին մէջ եւ ուր նախագահը կը փորձէր ինքզինքը արդարացնել այն աննպաստ վերագրումներուն դէմ, որոնք գրուած են « Նաշագահի մը մահը » գիրքին մէջ եւ որոնք կը վերաբերին մանաւանդ սպանութենէն քանի մը ժամ ետք Ճոնսընի բըռնած գիրքին :

ՋՕՐ. ՊԱՐՋԱՆԻԻ մէկ ներկայացուցիչը յայտարարած է թէ Քիւրտերը մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին այն տագնապին որ ծնած է Իրաքի եւ Այ Փի Սիի միջեւ : « Ամէն պարագայի մէջ չենք փափաքիր Իրաքի տնտեսական փլուզումը, որու արդար պահանջներուն զօրավիգ կը կենանք» աւելցուցած է Քիւրտերու բանբերը :

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆրանք
Նախորդ գումար (Դեկտ. 27)	19·925
Նուկէն (Հույ)	660
Պ. Գէորգ Պագրճեան	500
Գր. Վարդ. Խաչէրեան	100
Գր. Թուղլեան	100
Ստեփ. Սարաֆեան (Մարսէյլ) եւ զաւակները	50
Հայ մայրիկ մը (Մէօտոն)	50
Ընդհ. գումար	21·385

ԹՈՒՐՔԻԱ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԵՐԺԵՑ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐՈՒ» ՊԱՀԱՆՋԸ

Կոսիգինի այցելութեան օրերուն՝ Պոլսոյ թրքական թերթերը պատմութիւնը կ'ընեն Թուրքեւռուս յարաբերութեանց, եւ վերի խորագրին տակ կը գրեն .—

Անդրադառնալով Թուրքեւռուս յարաբերութեանց՝ անցեալ շրջաններուն, Ենի Կազէթէ հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ . —

Մուսթաֆա Քեմալ համաձայնիլ կ'ուզէր Ռուսիոյ հետ, առանց սակայն ամբողջական զիջողութիւններ ընելու : 27 Օգոստոս 1920ին, Ռուսերը առաջարկեցին որ Հայաստանի ի նպաստ զոհողութիւններ ընենք : Խնդիրը յանգեցաւ Ազգ. Ժողովին եւ Մուսթաֆա Քեմալ խստիւ մերժեց : Ռուսիա աւելի մօտեցաւ սակայն Թուրքիոյ, ինչ որ խուճապի մատնեց Ֆըրանսան, որ կը ջանար Թուրքիան բաժնել Ռուսիայէն, յետագային զայն Անգլիոյ դէմ ցցելու համար : Թուրքիա պատուիրակութիւն մը ղրկեց Մոսկուա, որ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ : Մինչ այդ. Հայերը յարձակած էին մեր վրայ, եւ Թուրք բանակը մինչեւ հայկական սահմանները արշաւելով՝ ապահոված էր Աղեքսանդրապոլի դաշնագիրը (2–3 Դեկտեմբեր 1920) : Ռուսերը առաջին դեսպանը ղրկած էին Անգարա, եւ ըսած էին թէ սխալ մը պատահած է, ալ հող պիտի չլպահանջեն Հայաստանի ի նպաստ : Այս երաշխիքէն ետք, Թուրքիա նոր պատուիրակութիւն մը ղրկեց Մոսկուա, եւ պայման դրաւ որ հայազգի Գարախան չմասնակցի բանակցութիւններուն : Փոխանցման եւ սպասման երկար շրջանէ մը ետք, 1921 Հոկտեմբեր 13ին կնքուեցաւ Կարսի դաշնագիրը, Ռուսիոյ եւ Հարաւային Կովկասի Հանրապետութեանց՝ Ազրպէյճանի, Հայաստանի եւ Վրաստանի հետ :

ՄԻՆՉԵԻ ՏԱՐԵԳԼՈՒԽ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի մինչեւ տարեգլուխ փակել իրենց առկախ հաշիւները : Յունուար 15էն կը սկսինք դադրեցնել թերթին առաքումը, այն բաժանորդներուն որոնք չեն փակած 1966ը :

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք ծանօթ մամուլի օրէնքին, կանխիկ կը վճարեն իրենց բաժնեգինը եւ այդ ձեւով կը սատարեն թերթիս հրատարակութեան կանոնաւորութեան :

Վարչութիւն

«ՅԱՌԱՋ»Ի

ՍԱՍՈՒՆՑԻՔ ԱՐԱԳԱԾՆ Ի ՎԵՐ

—o—

ԽՄԲ.— Նոր լոյս տեսաւ Կ. Սասունիի «Թրքահայաստան Ա. աշխարհամարտի ընթացքին» հատորը: Այս գիրքէն քաղելով կուտանք հատուած մը, որ կը ներկայացնէ Սասունցիներու յարձակումը Արագածն ի վեր, մաքրելու համար թիկունքի թշնամին, Սարդարապատի մեծ ճակատամարտէն 18 օր առաջ:

Ալեքսանդրապոլը տակաւին վտանգը-ւած չէր: Բայց անոր կռնակը կը մնար Արագած լեռը Թրքական եւ քրտական ազգաբնակչութեամբ: Քանի մը անգամ Ալեքսանդրապոլէն հայ զօրքերը թնդանօթներով արշաւանք կազմակերպած էին Թալինի եւ շրջակայ Թրքական գիւղերու դէմ, որոնք Անիէն անցնող երկաթուղին կը կտրէին, սակայն չէին կրցած յաջողիլ: Թրքական բանակին մօտենալովը՝ անոնք աւելի սպառնական կը դառնային:

Տարօնի ժողովուրդը կուտակուած էր Սարդարապատի քանի մը գիւղերուն մէջ: Արարատեան դաշտի տաքերը սկսած էին: Լեռնային շրջանի մեր ժողովուրդն անվարժ էր դաշտային կլիմային եւ ջուրին, ու կը պահանջէր քաշուիլ լեռնային տեղեր, հիւանդութիւններէ ազատելու համար: Միւս կողմէ, Սարդարապատի հայ ազգաբնակչութիւնը հազիւ մէկ քանի օր կրցած էր դիմանալ շարժուող ժողովըրդական հոսանքին: Տեղական ժողովուրդը կը գտնէր որ, եթէ շաբաթ մը եւս շարունակէ մնալ գաղթականութեան ծանրութեան տակ, թէ՛ ժողովուրդը եւ թէ՛ անասունները պիտի մատնուէին կորստաբեր սովի մը:

Հայաստանի պատերազմական գործողութիւններու համար Արագածի թիկունքի թշնամին զսպելու գործը դարձած էր հրամայական անհրաժեշտութիւն: Սասունցիներ եւ Մշեցիներ ստանձնեցին այդ ծանր պարտականութիւնը:

Սարդարապատի մէջ ներկայ էին Սասունցիներու գունդը եւ Խնուսի գունդի վաշտերը, Սասունցի Մանուկի եւ Մուշեղ Աւետիսեանի (Սասունցի) ղեկավարութեամբ: Համախմբուած այդ ուժերը դասաւորուած էին եւ պատրաստ էին արշաւանքի ձեռնարկելու:

Մայիս չորսի գիշերը Տարօնի շրջանի պատասխանատու գործիչները իրենց ուժերուն թիւը եւ խմբապետներու ցանկը ներկայացուցին: Հազար երկու մարտիկներ պիտի մասնակցէին արշաւանքին: Պատասխանատու ղեկավարներն էին Սասունցի Մանուկ, Սասունցի Մուշեղ, Մօրուք Կարօն, Զոլօն, Ղազար Պետոյեան, Արմէն Սասունի, Մխիթար Դարմանեան: Ասոնցմէ չորսը արդէն Տարօնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կ. Կոմիտէի անդամներն էին: Կուսակցական եւ մարտական ուժերը միաձուլուած էին:

Մենք, այդ օրերուն, գաղափար չունէինք թէ ճակատագրական կռիւ մը տեղի պիտի ունենար Սարդարապատի անապատին մէջ: Դրոյի զօրամասերը Արարատի լեռնաշղթան բռնած էին եւ յարձակում մը կը սպասէին Ալաշկերտէն եւ Վանէն յառաջացող թշնամիին կողմէ: Էջմիածնի, Աշտարակի եւ Արագածի զինուորական գործողութիւնները, փաստօրէն, Սարդարապատի ճակատամարտի նախերգանքներն էին:

Մայիս հինգին, Սարդարապատի ճակատամարտէն 18 օր առաջ, արշալոյսը չբացուած, արշաւախումբի ջոկատները, ձիաւոր եւ հետեւակ ուժերը մեկնեցան Սարդարապատէն եւ առաւօտեան արշալոյսին խիզախ յարձակողականով մը գրաւեցին երկու փոքր գիւղեր եւ հասան Թալինի բերդին տակ: Առանց ժամանակ կորսնցնելու եւ առանց նկատի առնելու թշնամիին տեղատարափ գնդակներու աւերածութիւնը, մէկ ժամուան ընթացքին մագլցեցան բերդի պարիսպներուն վրայ: Թշնամին ժամանակ չունեցաւ փախուստի եւ սրախողխող ինկաւ: Սասունցիներէն սպաննուեցան 16 աննման կտրիճներ եւ վիրաւորուեցան 13 հոգի:

Թալինի անկումը սարսափի մատնեց Արագածի լանջերուն վրայ տեղաւորուած թշնամին: Տարօնցիներու արշաւանքը կանգ չառաւ: Երեք օրուան ընթացքին Թալինէն մինչեւ Ուճան եւ Բիւրական, Աշտարակի մօտերը, մօտ եօթանասուն քիլոմեթր տարածութիւն մը, մաքրուեցաւ Թրքական տարրերէն: Սարդարապատի շրջանին մէջ կուտակուած Հայութիւնը բարձրացաւ լեռը եւ տեղաւորուեցաւ իր արիւնով գրաւուած նոր հայրենիքին մէջ: Այդ թուականէն ասդին, Արագած լեռը, թրքական փափախի փոխարէն, իր գլխին կը դնէ Սասունցիներու հայկական գդակը:

Սարդարապատի ճակատամարտին եւ յաղթանակին մէջ այս արշաւանքն իր խոշոր բաժինն ունի: Սարդարապատի դէմ գործող Թրքական բանակը զրկուեցաւ Արագածի թաթարական ուժերու օժանդակութենէն, իսկ հայկական բանակը, ճակատամարտի պահուն, իր կռնակէն եւ կողքերէն հարուած տուողներէն ազատեցաւ:

Գաղթաշարժը, այսպէս, աստիճանաբար կը լայնանար դէպի Հայաստանի ներսերը եւ տեղ կը բանար իրեն, բնակելու եւ ապրելու համար: Այս ներքին ճակատամարտները կը լուծէին այն բարդ խնդիրները, ինչ որ Կովկասեան Հայութիւնը, ռուսական յեղափոխութեան խօսքէ զէնքերով չէր կրցած լուծել: Այդ ապըստամբ շրջաններու հաշուեյարդարը հայկական բանակի թիկունքը կ՚ապահովէր եւ կտրուած ճանապարհները կը բանար: Ռուսահայ գիւղական ազգաբնակչութեան շատ փոքր մասը միայն վարժուեցաւ իր մասնակցութիւնը բերել տեղի ունեցած գոյամարտին: Որպէս զինուոր՝ գործելու աւելի վարժ էին, քան որպէս ժողովրդական զանգուած: Ինքնավար նախաձեռնութեան ոգին տակաւին զարգացած չէր տեղական ժողովուրդին մէջ:

×

Սարդարապատի ճակատամարտէն ետք, Թրքահայերու գաղթաշարժը կը շարունակուէր:

Ճգնաժամի անորոշ շրջանը մտահոգիչ էր: Այդ պայմաններուն մէջ հայ մարտական ուժերու այս դասաւորութիւնը կը պատշաճէր մեր կացութեան եւ թերեւս ինքնապաշտպանութեան տեսակէտէն անհրաժեշտ էր: Սակայն այդ անկայուն կեանքը անընդհատ շարժելու, մնայուն տեղ մը որոնելու կը մղէր շատերը:

Սասունցիները, Մշեցիները և Խնուսցիներն ամփոփեցին ժողովուրդը Դարալագեազի շրջանը եւ տեսնելով որ անկարելի էր վերադառնալ Հայաստան, (այդ ժամանակ տակաւին Զանգեզուրի բախտը որոշուած չէր, Ազրբէյջանը կը պահանջէր իրեն միացնել հայկական այդ դաւառները), ուղեցին ամբողջ ձմեռն անցընել Դարալագեազի եւ Ն. Բայազիտի դատարկուած գիւղերուն մէջ:

Զանգեզուրն ու Դարալագեազը կտրուած էին Հայաստանի Հանրապետութենէն Զղնիի ձորով, եւ ստիպուած էին Նոր Բայազիտի վրայով պահպանել յարաբերութիւնները: Զղնիի ձորը թաթարական շրջան էր, որ կը սկսի Բաշգառնիէն եւ կ՚երթայ Դարալագեազի Ռենդ եւ Այնաձոր գիւղերը: Այս միջանկեալ տարածութիւնը, որ եօթանասուն քիլոմեթրէն աւելի էր, Լեռնահայաստանն ու Արարատեան Հայաստանը իրարմէ կը բաժնէր, եւ կռնակը տուած լեռներուն եւ ձորերուն, միւս կողմէ դաշտային մասով յենած Պէօյիւք Վէտիին՝ դարձած էր ապստամբական խոշոր օճախ մը: Այդ կողմէն Հայաստանի ճանապարհն անկարելի եղաւ բանալ բարեկամական դիմումներով: Խօսքը մնաց զէնքին:

Սասունցիներու գունդը, ժողովրդական զինեալ ուժերու օժանդակութեամբ, ձեռնարկեց բանալու այդ ճանապարհը: Խոսրովայի, Ճամուշ Բասանի եւ Զըզնիի ձորերը դարձան արիւնալի կռիւներու թատր: Իրարու ետեւէ դիմադրող գիւղերը ինկան, խլելով Սասունցիներէն եւ Մշեցիներէն բազմաթիւ ընտիր զինուորներ: Սակայն բացի Պէօյիւք Վէտիէն, ամբողջ շրջանը մաքրուեցաւ ապստամբ տարրերէն: Տարօնցիներու զինուած ուժերը եւ անդէն բազմահազար ժողովուրդը եկաւ բնակեցաւ իր գրաւած գիւղերու մէջ, հայկական դաւառակ մը ստեղծելով Արարատեան դաշտի եւ Լեռնահայաստանի միջեւ:

Այսպիսով Խնուսէն, Մուշէն եւ Մալազկերտէն սկսուած գաղթաշարժը, հազար ու մէկ գալարումներով, կուգար Հայաստան, կ՚անցնէր Լեռնահայաստան, կ՚երթար աւելի հեռու, ու կը դառնար Զղնիի ձորը, կրկին մօտենալով Երեւանին:

1919ի գարնան գաղթաշարժը պիտի հասնէր իր վերջնական կայանին: Թրքահայ միւս զանգուածները հաշտուած էին իրենց պայմաններուն հետ եւ տեղաւորուած էին կա՛մ հայկական շրջաններու եւ կամ դատարկուած գիւղերու մէջ: Միայն Տարօնցիներն էին, որ իրենց ամբողջ ժողովուրդով, զինուորական բանակ մը դարձած՝ տակաւին կը շարունակէին կարմիր ճանապարհը: Մայիս ամսուն անոնք կը թողնէին Զղնիի ձորը եւ Հայաստանի կառավարութեան համաձայնութեամբ, կը վերադառնային վերջնապէս բնակելու Արագածի լանջերուն վրայ, որու արդար իրաւատէրն իրենք էին, իրենց մէկ տարի առաջ թափած արիւնովը: Այժըմ, Արագածը դարձած է նոր Սասուն եւ Շիրակը՝ նոր Տարօն:

Թրքահայութիւնը, այսպիսով, դարձաւ Հայաստանի քաղաքացի եւ հայկական հանրապետութիւնը՝ Միացեալ Հայաստան:

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՄԱՐԱԹԱ

(ԱՌԱԿԱԳԻՐ ՎԱՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՑԻԻ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԸ)

—o—

Քաղաքակիրթ ազգերը մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայեն իրենց յայտնի մատենագիրներու եւ գրագէտներու ծնած եւ ապրած քաղաքի, գիւղի եւ մասնաւորապէս բնակարաններու անաղարտ պահպանմանը, եւ ջերմ հոգածութեամբ կը գուրգուրան այն բոլոր գոյքերուն վրայ, որոնք կապ ունեցած են այդ անձերուն հետ, եւ թանգարանի կը վերածեն անոնց բնակած տուները:

Այսպէս ալ, ո՞ր Հայը չուզեր տեսնել Խորենացիի ապրած գիւղը, Նարեկացիի տքնութեամբ ճգնած վանքը, Շնորհալիի ծննդավայր Ծովք գղեակը, կամ Ներսէս Լամբրոնացիի պերճախօսութեան ծնունդ տուող Սկեւռայի մենաստանը: Այս բոլորը տեսնել տեղւոյն վրայ, հոտուրտալ անոնց շնչած օդը նոյն վայրերուն մէջ, արբենալով խմել անոնց ըմպած ջուրէն, կռթնիլ այն ծառերուն կամ սիւներուն՝ որոնց կռթնած են այդ անմահները: Այս բոլորը հայ սրտին ու հոգիին կուտան կենսատու աւիշ, հպարտութեան ներզգացում եւ ցեղային ինքնագիտակցութիւն:

Մեր հին մատենագիրներէն շատերուն ծննդավայրը անյայտ է: Յայտնի եղածներէն մեծ մասին ալ պրած վանքերը հիմնայատակ կործանած են: Բայց եւ այնպէս այն տեղերը, որոնք քիչ թէ շատ կապ ունեցած են մեր գիր ու գրականութեան տիտաններուն հետ, մեղի համար

ԹՈՒՐՔԻԱ, 1965

—o—

«Ինչո՞ւ ինը»: «Ես մի քանի տարի ծառայել եմ Իզտիրում, այնտեղից Երեւանը երեւում է, ինը հատ ծխնելոյզ եմ հաշուել»: Ես չգիտեմ ծիծաղեմ, թէ զարմանամ: Որոշում եմ ծիծաղել. «Գուցէ դու մինչեւ ինը հաշուել գիտես, իսկ Երեւանում երկու հարիւր գործարան կայ ...»: «Պրոպագանտա է»: Ես ի՞նչ ասեմ նրան:

Մենք այցելեցինք Իզմիրի նշանաւոր տօնավաճառը: Խորհրդային տաղաւարում մեզ ընդունեցին տնավարի, ուրախութեամբ ցոյց տուին ցուցադրութիւնները:

Իդէպ, բացի ընդհանուր խորհրդային տաղաւարից առանձին դահլիճներում պէտք է ցուցադրուէին նաեւ Վրաստանի ու Հայաստանի նուաճումները: Ամէն ինչ տարուած էր Իզմիր՝ նկարներ, ապրանքներ, բայց Թուրքիայի արտաքին գործերի նախարարութիւնը յարմար չհամարեց, որ Հայաստանի դահլիճ լինի: Խորհրդային տաղաւարի տնօրէնը մեզ ուրիշ բաներ պատմեց. 1964 թուականի Օգոստոսին մեր կառավարութիւնը պաշտօնապէս բողոք յայտնեց Իզմիրի տօնավաճառի խորհրդային տաղաւարի վրայ կատարուած վայրենի յարձակման կապակցութեամբ: Ինչպէս է դա եղել: Տնօրէնը պատմեց,— որ Օգոստոսի 29ին (դա Թուրքերի ազգային տօնն է, յոյն «ինտերվենտներին» երկրից դուրս քշելու օրը), երեկոյեան, երեք հազարի չափ սանձարձակ մի խուժան, ազգային շորերով, ատրճանակներով յարձակում է մեր տաղաւարի վրայ: Քաղաքի ոստիկանութիւնը ըստ էութեան անցնում է այդ խուժանի կողմը. նոյնիսկ դէպքերին ներկայ քաղաքագլուխը չի փորձում միջամտել: Եւ ահա այդ գազազած խուժանը, երեք հազար հոգի յարձակւում է մեր տաղաւարի վրայ, որտեղ ընդամէնը քառասուն խորհրդային մասնագէտ կար: Սկսւում է ահաւոր հաշուեյարդարը, ջարդւում, աւերւում է ամէն ինչ, մի խումբ գազազած Թուրքեր մագլցում են տաղաւարի տանիքը, ոչնչացնելու խորհրդային դրօշները: Մեր մարդիկ պաշտպանւում են քաջաբար, բայց ինչ կարող էր անել քառասունը երեք հազարի դէմ, բնական մարդիկ, խուժանի դէմ: Միայն զօրքի միջամտութեամբ երբ արդէն ամէն ինչ հողին էր հաւասարեցուած, հնարաւոր է լինում տօնավաճառից վռնտել նրանց:

Երկու հանդիպման մասին ես կ՚ուզենայի պատմել: Առաջինը Իզմիրի հին հռոմէական շուկայի աւերակների մօտ էր, Պոսեյդոնի արձանի առաջ: Հայերէն խօսքեր լսեցի, շուռ եկայ: Երկու փոքրիկ տղաներ մօր հետ կանգնել էին արձանի մօտ, հայրը լուսանկարում էր: «Հա՞յ էք»: «Դո՞ւք ալ»: Ծանօթանում ենք: Ստամբուլից են: Տղաները եւս ձեռք են տալիս, Զօհրապ, Բաֆֆի: Զօհրա՞պ, Բաֆֆի՞ «Թուրքիայում այս անունները կրելն արդէն հերոսութիւն է» ասում է ընկերս: Ծնողքները ժպտում են: ի՞նչ կարող ենք մենք իրար ասել ոտքի վրայ, օտար քարերի վրայ: Բայց միթէ՞ ամէն ինչ չեն ասում տղաների թանկ անունները:

Միւս հանդիպումը:

Իզմիրի բերդապարիսպից ելնելիս մենք տեսանք բաւական տարեց մի տղամարդու, սեւ ակնոցներով: Նա նայում է մեզ, բայց ոչինչ չասաց: Երբ արդէն բաւական հեռացել էինք, մեր ադրբեջանցի տղաներից մէկը պատմեց: «Այդ մարդը եկաւ եւ Թուրքերէն ինձ թէ՝ Հայ եմ: Ասացի, մեր խմբում Հայեր կան, ծանօթացնեմ: Ասաց՝ գիտեմ, բայց պէտք չէ, թէպէտ նրանց համար եմ հասել այստեղ Ստամբուլից: Երբ իմացան, արդէն Իզմիր էիք գնացել, դէ ես էլ ... Ասում եմ այդ դէպքում ինչո՞ւ չծանօթացնեմ: Հայերէն չգիտեմ, ասում է, եւ ապա ինձ երեւի հետեւում են, յետոյ կը նեղեն: Երբեք չէի տեսել Հայաստանում ծնուած հայ, ասի, գնամ, տեսնեմ, արդէն ծեր եմ..»:

Ես ետ եմ նայում, մարդը դանդաղ գալիս է մեր ետեւից: Ես ուզում եմ ետ վազել, նուիրել նրան իմ չորացած մեխակը, պատմել նրան Հայաստանի, Արարատի մասին, բայց մտածում եմ, մենք կը գնանք, իսկ նա դեռ ապրելու է այս անհիւրընկալ հողի վրայ ... եւ մենք չենք մօտենում իրար ...

Մենք քոքա – քոլա ենք խմում բարձունքի վրայ, մօտիկ, շատ մօտիկ ծովն է: Մեր ոտքերի տակ Թուրքական գերեզմաններ են, բոլորը միանման, սպիտակ քարից, ասես մեռածների կմախքներ լինեն: Ես նայում եմ ծովին, նայում եմ գերեզմաններին եւ յիշում եմ, որ 1922ին 12 հազար Հայերի՝ կանանց, երեխաների, ծերերի՝ այստեղ, հէնց այստեղ լցրեցին ծովը: Ծովում նաւեր կային՝ մեծ, փոքր նաւեր, եւրոպական նաւեր, բայց երբ տարաբախտ նահատակները կառչում էին նաւերից, այնտեղից նրանց գլխին եռացած ջուր էին թափում: Եւ շատերը մեռան ու ծովի յատակը եղաւ նրանց գերեզմանատունը: Գուցէ ծո՞վը գցեմ իմ մեխակը, մի մեխակ՝ 12 հազար գերեզմանների: Բայց իմ մեխակը չորացած է արդէն եւ կը մնայ ալիքների վրայ, իսկ գերեզմանները ներքեւում են, յատակին:

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(10 Շար.)

թանկարժէք թանգարաններ են առ յաւէտ :

Բացի մայր երկրին մէջ գտնուող մեր մատենագիրներու սրբավայրերէն, մենք առժամապէս կորսնցուցինք պատմական հայրենիքին մէջ նման անմահներու ներշընչման օթեւանները, եւ ո՞վ գիտէ ինչ վանտալութեամբ աւերուած են Նարեկի վանքը, Զենոբ Գլակի Ս. Կարապետի եւ այլ շաբաթացեալ մենաստաններ ու վանքեր, ուր մոմի աղօտ ճրագներու պլպլացող լոյսին տակ, հայ պատմութիւնը եւ հայ հոգիի հետ խօսող զմայլելի շարականները յօրինած են մեր այդ աննման մատենագիրները :

Բարեբախտութիւն մըն է որ Սուրիոյ հողին վրայ ունինք մեր հին մատենագիրներէն ամէնէն ինքնատիպ մէկուն ծընընդավայրը,— մեր ազուգական առակախօս ու քաջ քարոզիչ Վարդան Այգեկցին ծնած է Հալէպի մօտիկ գիւղի մը մէջ(*) :

Վարդան Այգեկցին մեր հին մատենագրութեան մէջ ծանօթ է իր առակներով : Ան ծնած է ԺԲ. դարու վերջին յիսնամեակին մէջ եւ վախճանած մօտաւորապէս 1240 թուականներուն : Իր ուսումն ու կրթութիւնը առած է Կիլիկիոյ Արքակաղին վանքին մէջ, Սսոյ մօտ :

Իբր շրջուն քարոզիչ, ան շրջած է Կիլիկիոյ բոլոր վանքերը, ծերպակեաց ու մենակեացներու մօտ գտնուելով՝ դաստիարակած է զանոնք, վանական կարգապահութեանց վրայ դասախօսութիւններ սարքած, քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ այցելելով՝ սէր ու համերաշխութիւն քարոզած է : Անվախօրէն այպանած է իշխաններու վատ արարքները, ու խիստ լեզու գործածած է այն կիներուն հանդէպ՝ որոնք իրենց շրթունքները եւ այտերը ներկած են :

Իր քարոզները թովչութիւն մը ունէին բարեպաշտներու համար, իսկ մեղքի մէջ թաթխուածները չէին հանդուրժեր իր խօսքերուն եւ շարունակ կը հալածէին զինք : Այս հալածանքները շատ սուղի նստան իրեն, տեղ մը դադար չէր կրնար ունենալ : Վերջապէս Մարաշի Պաղտին Ֆրանկ իշխանը, որ հայախօս էր, իր մօտ կը հրաւիրէ եւ ատեն մը հոն հանգիստ կ՚առնէ :

Այստեղէն, Մարաշէն է որ գրի կ՚առնէ Վարդան Այգեկցին, իր այնքան հրաշակաւոր քսան երկու քարոզները, որոնք խոր ազդեցութիւն ձգած են Կիլիկեան հայ ժողովրդեան վրայ : Ահա այս քսաներկու քարոզներու մէջէն է, որ առակները յետագային զատուելով առանձին գրքոյկ մը կազմուած է Աղուեսագիրք անուան տակ եւ առաջին անգամ տպագրուած է 1668 թուականին :

Վարդան Այգեկցիի առակները ճոխ ու բազմազան են եւ այնքան հրահանգիչ, որ նոյնիսկ ներկայ դարուս մէջ, մեր օրերուն, կրնան դաստիարակիչի դեր կատարել :

Իբր նմոյշ, կ՚ուզեմ հոս արտագրել հին ձեռագիր ճառընտիրէ մը քանի մը օրինակներ(**) :

1.— Ճառ վասն որովայնամոլութեան = Շատակերութեան :

Եւ արդ ահա տեսանենք զմեծատունս որ ի ձեռն մշակաց գործիւ եւ փշովք պատեն ու պահեն զայգիս եւ զդրախտս եւ ի ժամ ճաշակման ողկուզիցն ու պտղացն ոչ ըզմշակսն յիշեն եւ ոչ զփուշսն, այլ տանուտեառն շնորհակալ լինին եւ նման յերկար կեանք եւ խաղաղական հայցեն Աստուծոյ :

2.— Զի կին որ հանէ ի բնական կերպէն զոր ստեղծ արարիչն զպատկերս իւր, եւ շինէ դեղօք զպատկերն ու զաչսն, նա ոչ տեսանէ զլոյս խաչին յաւուրցն մեծ :

3. Իշխան մի կայր յոյժ չար եւ անիրաւ : Եւ այրի կին մը կայր ի նոյն քաղաքի, եւ իշխանն հարկ պահանջելով նեղէր զնա, եւ կինն աղօթելով ասէր, թէ Աստուած զինքն խաղաղութեամբ պահէ : Գնացին ասացին իշխանին, թէ քո չարիդ համար աղօթք կու առնէ : Եկն ձեռնաւորն եւ ասէ, ես քեզ լաւ չեմ արարել, դու ինձ համար է՞ր կու աղօթես : Նա ասաց, թէ քո հայրն վատ մարդ էր, ես անիծեցի, նա մեռաւ, դու նստար ի նորա տեղն այլ աւելի խիստ չար, կու վախեմ, թէ մեռանիս, նա քո որդին այլ աւելի խիստ լինի չար :

Այգեկցին՝ դժոխքը կը նկարագրէ Նարեկացիի ոճով .—

4.— Անհաս կսկիծ անսահման չարչարանք, անորոշելի վիշտ, անբժշկելի ցաւք, անողջանալի վէրք, անհաս նեղութիւն, անարձակելի կապք, անելանելի գուբ, անդերծանելի որոգայթք, անաքատելի բանտ, անբաւ տառապանք, անդէտ տրկարութիւն, անմիջոց տրտմութիւն, անմխիթար սուգ, անփարատելի խաւար, անհանգիստ կոծ :

Վարդան Այգեկցիի անձին մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ չունինք : Ան իր մասին կը գրէ, «Ողորմելի Վարդանս որ ի Մարաթաոյ», այսինքն Մարաթացի Վարդան : Այսքան միայն : Ուրեմն ո՞ւր կը գտնուի Մարաթա գիւղը : Այս հարցումին կրկին ինք կը պատասխանէ, ըսելով .

« Ի բնիկ ժառանգութենէ մերմէ յերկրէն Սուրիոյ եւ ի գաւառէն Տլքոյ» :

Մենք գիտենք թէ Տլքոյ գաւառ ըսելով Այնթապի Տիւլիւքին կ՚ակնարկուի : Տիւլիւք գաւառը շատ ընդարձակ տարածութիւն մըն է, Այնթապը իր մէջը առնելով դէպի հիւսիս կը հանէր մինչեւ Ծովք, իսկ դէպի արեւմուտք կը տարածուէր Մարաշի հարաւը Քէֆէրտիղէն սկսեալ մինչեւ Քիլիս Աֆրին : Ահա այստեղ պէտք էր գտնուէր Մարաթա գիւղը եւ Կիւրսիոյ երկիրը :

Կիւրսիոյ երկիրը, ըստ աշխարհագէտ Քիփերթի, Սագճա Կէօզի ըսուած տեղն է : Եւ ըստ այլոց՝ Հռոմայեցիներու Սիւրհիւսն է որ այժմ կը կոչուի Խօռոզ Գալէ, Քիլիսէն հինգ ժամ դէպի արեւմուտք Պիւլպիւլ տաղի ստորոտը, որ նոյնպէս մօտն է Սֆրին գետակին :

Ոչ Տիւլիւքը եւ ոչ ալ Կիւրիսոն առայժմ մեզ կը հետաքրքրեն : Մեզի համար կարեւորն է Մարաթա գիւղը :

Մարաթա փոքրիկ քրտաբնակ գիւղ մըն է, Աֆրին գիւղաքաղաքի հիւսիս արեւմըտեան կողմը, հազիւ վեց քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ : Այժմ գիւղը աղքատիկ երեւոյթ մը կը ներկայացնէ, ծառ ու ծառաստան չունի, ծանծաղ հովիտի մը մէջ տարածուած քանի մը թզենիի ծառեր ու միակ ջրհորով մը բաւականացած է : Վերջերս այգեմշակութիւնը մեծ թափ առած է, եւ հետզհետէ զարգանալու մէջ է : Գիւղին մէջ եւ մօտերը փլատակ շէնքերու աւերակոյտեր անպակաս են, նեղ տարածութեան մը վրայ կը տեսնուին յղկուած քարեր, կոտրած հողէ ամաններ ու թրծուած կարմիր հողէ աղիւսներ : Գիւղէն քիչ հեռու, ժայռերու մէջ փորուած ձեռակերտ քանի մը քարայրներ կան, որոնք ծերպակեացներու մենաստաններ եղած են : Մարաթայէն հազիւ տասնըհինգ քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ դէպի հարաւ կը գտնուի հռչակաւոր Սիմէոն Սիւնակեացի մենաստանը իր վիթխարի շինուածքովը :

Մարաթա, ըլլայ Անտիոքէն դէպի Տլուք կամ Թլպաշար, ըլլայ դէպի Ծովք կամ Մարաշ՝ Կիւրիսոյի անցքի վրայ հիմնուած է, եւ այս կէտէն է որ ճամբաները կը բաժնուին դէպի այս շրջանները (***) :

Այսպէս ուրեմն, մեր հին մատենագիրներէն ամէնէն ինքնատիպ ու ամէնէն խօսուն ճառագիր, Կիլիկիոյ մէջ կրթուած վանական Վարդան Այգեկցին, Հալէպի այնքան մօտիկ տեղ մը ծնած ու ապրած է :

Բազմաթիւ են Այգեկցիի գործերը, որոնք կ՚ընդգրկեն այլ եւ այլ նիւթեր, մասնաւորապէս ընկերային թէ կրօնաբանական : Ան, խստակրօն եկեղեցական մըն է, կ՚արգիլէ եկեղեցականներուն, կուսակրօններուն որ անձնական հարստութիւն ու հաճոյքի ապրումներ ունենան :

Նոյն խստութեամբ կը պախարակէ իշխաններն ու հարուստները, որ աւելի գրթառատ ըլլան դէպի աշխատաւորները, չքաւորները, եւ հոգածու ըլլան որբեւայրիներու հանդէպ : Վերջապէս Վարդան Այգեկցին այն առաջին հայ քարոզիչն է, որ իր քարոզները աւելի ըմբռնելի դարձնելու համար՝ զանոնք կը համեմէր առակներով : Դիւրութեամբ կրնայ երեւակայուիլ թէ յայտնի առակախօս Եզովբոսէ եւ հայ կրօնաւոր Մխիթար Գօշէ ետք Այգեկցին է որ առակներ յօրինած է եւ իր յօրինած առակները չորս դար ետք կը տպագրուին Ամսթերտամի մէջ 1668 թուականին և անկից մի քանի տարիներ ետք ութ տպագրութիւններու կ՚արժանանան : Վարդան Այգեկցիին առակները, ճառերն ու քարոզները դեռ չեն տպագրուած առանձինն : Ռուս գիտնական Մառ ռուսերէնի թարգմանած է զանոնք երկու հատորներով եւ տպագրած Փեթերպուրկի մէջ : Այս գործը իր ատենին ահագին աղմուկ հանած եւ մեծ գնահատանքի արժանացած է :

ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ – ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Սուրիոյ հողին վրայ ունինք մեծ Հայու մը դամբարանը՝ Վահան Գողթնեցիի :

(**) Աւելի ծանօթութեան համար տեսնել Մ. Աբեղեանի « Հայոց Գրականութեան Պատմութիւն» Բ. հատոր եւ «Հայագիտական Հասկ» Բ. հատոր :

(***) Տես «Հայագիտական Հասկ», Բ. տարի :

Ի ՆՊԱՍՏ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը երկու հազար տոլարի նուիրատուութիւն մը ուղարկած է Վենետիկ, իբր «բացառիկ օժանդակութիւն մը Միաբանութեանս, չափով մը դարմանելու համար Իտալիոյ վերջին ողողումներուն հետեւանքով Ս. Ղազարի վանքին, մանաւանդ անոր տպարանին կրած վնասները, որոնց մասին (կը գրէ ընդհ. տնօրէն Տիար Գ. Կիրակոսեան) ատենին խոր ցաւով իմացանք հայ մամուլին տրուած ձեր մէկ հաղորդագրութենէն : Կը յուսանք որ Միաբանութեանդ կորովի ջանքերուն եւ սրտցաւ ազգայիններու կամաւոր աջակցութեանց շնորհիւ, կարճ ժամանակի մը մէջ պիտի կրնաք հիմնովին վերանորոգել հեղեղին պատճառած վնասները » :

Մխիթարեան Միաբանութիւնը կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնը, մանաւանդ քաջալերանքի ազնիւ արտայայտութիւններուն համար :

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վենետիկ, Ս. Ղազար
20 Դեկտ. 1966

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ վախճանած է Հայոց եկեղեցւոյ աւագերէց Իգնատիոս Խաչակիր Ա. քհնյ. Քիլիմլիեան, որ տարիներէ ի վեր կը պաշտօնավարէր նոյն եկեղեցւոյ մէջ : Բնիկ Էվէրէկցի, ողբացեալը ծնած էր 1880ին եւ իր կրթութիւնը ստացած էր տեղւոյն Ռուբինեան վարժարանը : Քահանայ ձեռնադրուած էր 1910ին Պուրսայի առաջնորդ Յովհաննէս Արք.ի կողմէ :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ վախճանած է ծերունի կրօնաւոր մը՝ Բաբգէն քհնյ. Տէր – Յովհաննէսեան :

ՊՈԼՍԷՆ Պէյրութ մեկնած է Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան ներկայացուցիչ Կորիւն Քէշիշեան, որ քննական պտոյտ մը կատարեց Պոլիս եւ զայն պիտի շարունակէ Լիբանանի մէջ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Վերջապէս, պահ մը կարծես խոր մը տածման մէջ ընկղմելէ ետք յայտարարեց թէ վաղը Փլիմութ պէտք է մեկնինք :

Այդ քաղաքը հասնելով, իջանք Բուայալ պանդոկ ուր Գահաժառանգը՝ Պարոն Բիխթէր անունով, վարձեց յարկաբաժին մը իր հետ առնելով զիս ու իր քարտուղարը : Երեք օր մնացինք հոն մեր ժամանակը անցնելով Քօրնուայլի Դքսութեան եւ Տարդմուրի մէջ զբօսական պըտոյտներ ընելով :

Զորրորդ առտուն Գահաժառանգը յանկարծ յայտարարեց ինծի .

— Հաւանաբար այս առտու ժամը տասնըմէկին մէկը գայ ու զիս տեսնել ուզէ : Քինկ անունով երիտասարդ աղջիկ մըն է : Պանդոկին զրասենեակը տեղեակ պահեցէք եւ ըսէք թէ գալուն պէս թող սրահս առաջնորդեն :

Ճիշդ ըսուած ժամուն հասաւ պարմանուհին : Իշխանին յարկաբաժնին նախասենեակին մէջ ընդունեցի զինքը : Խիստ լաւ հագուած, խարտիշահեր, չափազանց սիրուն եւ գրեթէ քսանըհինգ տարեկան աղջիկ մըն էր : Այս հրապուրիչ սիրունիկին ի տես անմիջապէս հասկցայ թէ ինչ էր մեր Փլիմութ գալուն շարժառիթը, որովհետեւ շատ լաւ գիտէի թէ կիները որպիսի անդիմադրելի ազդեցութիւն մը կը գործէին Իշխանին վրայ :

Քիչ ատենէն հասկցայ թէ Միս Քինկ երիտասարդ անգլուհի մըն էր որ քանի մը տարի առաջ ծնողքին հետ Ամերիկա երթալով, նոր ցամաք ելած Ամերիկայէն նոր հասած հսկայ անդրատլանտեանէ մը : Իր ճամբորդական մեծ վերարկուն եւ տոկուն հագուստները որոշապէս ցոյց կուտային այդ բանը :

Դէմս ելլելուն պէս ուշադրութիւնս գրաւող առաջին բանը եղաւ իր վզին զարդասեղը : Անիկա կը բազկանար արեւադարձային երկիրներու յատուկ խիստ հազուագիւտ տեսակ մը բնական թիթեռնիկէ . որուն փայլփլուն ոսկեզօծ թեւերուն նուրբ թաւիշը պաշտպանուած էր բիւրեղեայ նուրբ թերթերով : Մինչեւ հիմա տեսած զոհարեղէններուս ամենահիանալին էր ան :

Երբ ներս մտցուցի օրիորդը, բարեւեց Գահաժառանգը զայն Պ. Բիխթէր անուանելով : Յայտնի էր թէ բացարձակապէս կ՚անգիտանար անոր ինքնութիւնը : Այն եզրակացութեան հասայ թէ Գահաժառանգին հանդիպած ըլլալու էր ան Գերմանիոյ մէկ կողմը, այդ կեղծ անունով միայն ծանօթանալով իրեն :

— Ահ, Միս Քինկ, աղաղակեց Իշխանը ընտիր անգլիերէնով մը, դէպի անոր յառաջանալով եւ խիստ սիրալիր սեղմելով անոր ձեռքը : Ձեր շոգենաւը յապաղում ունեցաւ, չէ՞ : Պէտք է որ երէկ հասած ըլլար : Շատ վախցայ որ գէշ օդի մը հանդիպած էք :

— Այո, պատասխանեց պարմանուհին, բայց բնաւ չնեղուեցայ :

Եւ աւելցուց թարմ ու երիտասարդ ժըպիտով մը մէջտեղ հանելով իր սատափափայլ ակռաները .

— Նիւ Եորքէն հեռանալէս ի վեր անդադար փոթորիկ ունեցանք : Ստուգիւ, կատարելապէս առինքնող փոքրիկ անձ մըն էր այդ աղջիկը, եւ հետըզհետէ աւելի լաւ սկսայ հասկնալ թէ Նորին Բարձրութիւնը, որ իբր կնամոլ իգական սեռին գեղեցկութիւնը լաւագոյնս ճանչցողներէն էր Եւրոպայի մէջ, ինչու համար ձանձրոյթը յանձն առած էր կատարելու Փոցտամէն մինչեւ Փլիմութ այդ երկար ճամբորդութիւնը :

— Հէլցէնտօրֆ, ըսաւ յանկարծ իմ կողմս դառնալով, խնդրեմ, ինծի տուէք ձեր թղթակցութեան տուփին մէջ գտնըւող կնքուած պահարանը :

Կնքուած պահարան : Բայց կատարելապէս մոռցած էի այդ պահարանը այն օրէն ի վեր երբ Մարմարէ Պալատին դրան առջեւ ինծի տուած էր զայն : Գիտէի որ անոր մէջ կային գաղտնի տեղեկագրեր, որոնք միայն Կայսեր կողմէ կրնային տեսնուիլ : Եւ Կայսրը անպայման տեղեկութիւն ունէր անոնց մասին որովհետեւ Գահաժառանգը Պերլինէն վերադարձին հետը տարած էր :

Ստացած հրամանիս հնազանդելով, պահարանը բերի այն սենեակը ուր Նորին Բարձրութիւնը իր սիրուն այցելուհիին հետ կը գտնուէր, եւ յետոյ դուրս ելայ դուռը ետեւէս զոցելով :

Պանդոկին սենեակներուն դուռները ընդհանրապէս շատ հաստ չըլլալով, կըրցայ ներսը կատարուող խօսակցութենէն մէկ քանի բառեր միայն լսել որոշ կերպով : Տեսակցութիւնը գրեթէ կէս ժամ տեւեց, որու ընթացքին անկարելի ըլլալով որոշակի բան մը լսել, որոշեցի լրագիրս կարդալ եւ ներս մտնել այն ատեն երբ «Պ. Բիխթէր» պէտք ունենար ինծի :

Յանկարծ լսեցի որ Նորին Բարձրութիւնը խիստ բարձր, բարկաճայթ կը խօսէր այն սուր ու կծու ձայնով որ յատուկ է կայսեր եւ իր որդւոյն, ամէն անգամ որ մեծ անձկութեան մը ենթակայ են անոնք :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պերլինէն ընկեր Համբարձում Պետրոսեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պասրայի (Իրաք) հայ երիտասարդաց ակումբին, եւ մէկ տարեկան «Հայ-Բոյժ» Տիկին Փ. Մովսէսեանի (Պերլին):

×

Սէնթ Էթիէնէն Պ. Գ. Այանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ տիկիններ Պարատուրեանի եւ Քիւլհայի (Սէն-Փրիէսթ-ան-Ժարէ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՊԵՐԼԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Վահան Խորէնի խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Ա. Տէր-Յարութիւնէ եւ զաւկէն հարիւր մարք, վեթերաններու Ֆոնտին համար, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Արամ Տէր-Յարութիւնեանի մահուան առթիւ:

×

ՎԻԷՆ.— Հայ Ազգ. Միութիւնը, Հայ Մշակոյթի հանդէսին նուիրուած երեկոյթին առթիւ, շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Գաբրիէլ Քինոսեանէ, Հրանդ Թորոսեանէ, Գրիգոր Ղարիպեանէ, Յովհ. Թօփալեանէ տասնական Ֆրանք եւ Գրիգոր Աճէմեանէ քսան Ֆրանք:

Իսկ Ողբ. Խորէն Վարդերէսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ստացած է.— Պ. Գալիկեանէ տասը Ֆրանք, Ղ. Կարապետեանէ հինգ, Ա. Ալէքսանեանէ տասը, Մ. Շիրինեանէ հինգ Ֆր.:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

(295, Ռիւ Պուալօ)

Մեծ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ 1966ի վերջալոյսի եւ 1967ի այշալոյսի

ԳԻՇԵՐԸ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔՈՎ ՄԸ

Կազմակերպութեամբ՝ Հայ Երիտ. Միութեան եւ հայ Երաժշ. Ակադեմիայի:

Ճաշասեղանը պատրաստ պիտի ըլլայ 31 Դեկտեմբերի Շաբաթ ժամը 21ին, ճաշը կը սկսի ժամը 22ին, համադամ կերակուրներ, ըմպելիներ, շամփայն:

Միմիայն 50 ֆրանք

Տոմսերու համար դիմել Պ. Յակոբեանի, 115պիս, Ավ. Տէ Ֆռէր Լիւմիէռ: Հեռ. 74-14-26:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեանը Ամանորի աւանդական տօնածառը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին (Հայկական Ծնունդի) Կիրակի ցերեկէն ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, 105 Ավընիւ տէ Շարթրէօ, սալոն Կիրամանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն ջանալ այժմէն ապահովել մուտքը եւ սեղանը դիմելով վարչական անդամներուն, ի մասնաւորի Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Ասլանի (դերձակ) 15 Ռիւ Կրանտ Առմէ: Հեռ. 62-60-03:

ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝ Շ. ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Գին՝ 5 Ֆրանք

Ստանալու համար դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, (1 Յունուար).— Կաղանդ եւ Տարեմուտ: Ս. պատարագը կը սկսի ժամը 10ին:

ՀԻՆՇԳԱԲԹԻ, (5 Յունուար).— Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 3.30ին: Ս. պատարագ 5ին: Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ:

(Շար.)

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի (1 Յունուար), Կաղանդ եւ տարեմուտ:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ առաւօտեան մաը 8.30ին, Պատարագ 10ին:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ (1 Յունուար).— Ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին:

Նոր Տարուան արարողութիւններուն կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

(Շար.)

×

ՏԷՍԻՆ.— Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, (1 Յունուար).— Ամանորի առթիւ կը մատուցուի պատարագ Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւը: Երգեցողութիւնք տեղւոյս երգչախումբին կողմէ: Ժամերգութիւնք սովորական ժամերուն:

(Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի դպրոցի ամանորի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ:

Երգեր, պարեր, արտասանութիւններ եւ զաւեշտ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ Ժօրժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Փետր. 19ին Կիրակի:

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ

Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը

Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 - 24

Ամպասատէօրի սրահին մէջ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին

Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին:

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան: Ինպաստ Կրթ. գործին:

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Քօնկրէի շքեղ սրահին մէջ: Նուագախումբ ԿԻ ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել.— Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60-82-17: Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52-23-39: Նէրկիզեան Կարապետ, հեռ. 72-81-19:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կազմակերպած է, Ծնունդի տօնին առիթով ըստ աւանդական սովորութեան,

ՃԱՇ ՄԸ

Ուրբաթ, (6 Յունուար) ժամը 20ին

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

HOTEL LUTETIA

43, Bld. Raspail — Paris

Գեղարուեստական բաժին

Ձեր տեղերը ապահովելու համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին.

11, Square Alboni, PARIS (16e)

Tél.: TRO. 03-18

Ճաշագին 40 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին

28 Յունուար,

Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro: Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացք ին:

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի: Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ:

Տոմսերը կը ծախուին.—

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer

1/2 GROS — LYON — DETAIL

ALIMENTATION

SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

ԵՒ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS — TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41-45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒՋԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ
30
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
30 DECEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10800

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.800

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՋԱՅՈՂ ՏԱՐԻՆ

Բ· ՄԵՐՋԱԻՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

1· ԹՈՒՐՔԻԱ

Կարեւոր դէպքեր պատահեցան Մերձաւոր Արեւելքի մէջ 1966ի ընթացքին, պահ մը վտանգելով խաղաղութիւնը :

Թուրքիոյ մէջ տասներկու տարի առաջ կիպրոսի շուրջ ստեղծուած արուեստական տաղնապը որոշ չափով մեղմացաւ, թէեւ կը շարունակէ տակաւին կեր հայթայթել օրւան վարիչներուն, որոնք արժանա – պատուութեան խնդիր դարձուցած են զայն :

Հանրային կարծիքը ջղագրգիռ վիճակի մէջ կը պահուի միշտ : Կուսակցութիւննե – րը իրար կը մեղադրեն կղզին զինուորա – կան ուժով զրաւած չըլլալու յանցանքին համար :

Մէնտէրէս 1955 Սեպտեմբեր 6/7ի նախիրով հերոսացաւ : Սակայն զինուո – րական զրաւման յաւակնութիւնը չունե – ցաւ :

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ետք ծեր աղուէս Իսմէթ Ինէօնիւն պարբերա – բար տօնքիւրթեան նիզակները ճօճեց, ա – ռանց լուրջ ծրագրի : Ընդդիմադիրները իրրեւ վախկոտ ամբաստանեցին Հալք կուսակցութիւնը :

Առաջէթ, որուն ձեռքն է այսօր իշխա – նութիւնը, մաքէն չանգներ պատերազմի մը արկածախնդրութեան մէջ նետուիլ կիպրոսի համար : Սակայն երբեմն պա – րապ փամփուշտներ կ'արձակէ՝ սպառնա – լով 24 ժամէն զրաւել կղզին ···:

Հանրապետութեան նախագահ Ջօրա – վար ճէմալ կիւրսէլ փետրուարին հիւան – դացաւ եւ իր պաշտօնը կատարելու կա – րողութիւնը կորսնցուց : Նախագահ Ճոն – սըն իր անձնական օդանաւով Ուշինկթըն փոխադրեց զայն եւ մասնագէտներու խը – նամքին յանձնեց : Սակայն դարման չդտնուեցաւ :

Անդարա վերադառնալով մահաքունի մէջ մտաւ եւ անդադար վիճակի մէջ մնաց շուրջ եօթը ամիս :

Առանց սպասելու իր մահուան, Անգա – րայի խորհրդարանը հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին կոչեց զօրավար ճէվտէթ Սունայը, ընդհանուր սպայա – կոյտի նախագահը, ծնած Տրապիզոն 1900ին : Նոր նախագահը կը վայելէ նոլոր հոսանքներու վստահութիւնը :

Ապրիլին Անդարայի մէջ դումարուեցաւ Սենթոյի (նախկին «Պաղտատի Ուխտ») տարեկան ժողովը՝ մասնակցութեամբ Մ· Նահանգներու, Անգլիոյ, Թուրքիոյ, Փա – քիստանի եւ Իրանի արտաքին նախարար – ներուն :

« Պաղտատի Ուխտ»ը կեանքի կոչուած էր 1955 փետրուար 24ին՝ կնքահայրու – թեամբ Մեծն Բրիտանիոյ, նպատակ ու – նենալով պատնէշ կանգնել բոլշեւիկեան յառաջխաղացման դէմ Մերձաւոր Արեւել – քի մէջ :

1958 Յուլիս 14ին, ճիշդ այն օրը՝ երբ Իրաքի թագաւորը՝ Ֆէյսալ Բ· կը պատ – րաստուէր Անդարա մեկնիլ՝ մասնակցե – լու համար Ուխտի տարեկան դերատի – ճան ժողովին՝ տեղի ունեցաւ Զօր· Ապ – տիլ – Քէրիմի եւ Զօր· Արէֆի ծանօթ յեղափոխութիւնը : Սպաններուն երի – տասարդ թագաւորը, դահաժառանգն ու վարչապետը՝ Նուրի Սայիտ փաշա : Վերջ դաւ հաշիմական թագաւորութիւնը :

Հանրապետական Իրաք քաշուեցաւ « Պաղտատի Ուխտ »էն, որ յետագային վերածուեցաւ Սէնթոյի, առանց Իրաքի, դործակցութեամբ Մ· Նահանգներու :

Սէնթոն իր անզօրութեան ապացոյցը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱԿԱՆ 'ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԵՒՍ ՊԱՅԹԵՑԱՒ'

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Այս անգամ ալ Ամերիկացիք առաջինները եղած էին հաղորդելու չինական հիւ – լէական ռումբի մը պայթումը : Արդէն քանի մը չաբաթ առաջ Ամերիկացիներուն նախատեսած պայթումը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 28ին, չինական պաշտօնական դեկոյցէն ժամ մը առաջ, լուրը հաղորդեց ամերիկեան Հիւլէական Ուժի յանձնա – խումբը :

Չինական դեկոյցը այս պայթումին յաջողութիւնը կը վերագրէ — « Մաօ Ցէ Թունկի մտածողութեան պատշաճ ու – սումնասիրութեան» : Կը չեշտէ թէ հիւլէ – ական անհրաժեշտ եւ սահմանափակ փոր – ձերու ձեռնարկելով, Չինաստան առաջ – նորդուած է մասնաւորաբար իր պաշտ – պանութեան կարիքներէն, եւ իրրեւ դէ – րադոյն հեռանկար ունի հիւլէական զէն – քերու բնաջնջումը : Զեկոյցը կ'եզրակա – գըսնէ — « Անգամ մը եւս, հանդիսաւոր կերպով կը յայտարարենք թէ ոչ մէկ ա – տեն եւ ոչ մէկ տեղ, Չինաստան, առա – ջինը, պիտի զործածէ հիւլէական զէնքե – րը : Ինչպէս անցեալին, չին կառավարու – թիւնն ու ժողովուրդը պիտի չարունակեն աշխարհի բոլոր խաղաղասէր ժողովուրդ – ներու հետ միասին կռուիլ, հիւլէական զէնքերու ամբողջական արգելքին եւ փը – ճացումին ազնիւ նպատակին համար» :

Հինգերորդ ռումբը զոր Չինացիք պայ – թեցուցին, 15 անգամ աւելի զօրաւոր կը նկատուի քան Հիրոշիմայի վրայ նետուած ռումբը եւ հաւանական կը նկատուի որ

ՆԱՄԱԿ Ս. ՂԱԶԱՐԷՆ

ՊԱՏՈՒԱՐԱԾԱՆ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՅԱՌԱՋ օրաթերթի, Փարիզ

Մեր յուզումով կը հետեւինք մարդա – սիրական այն չարժումին, զոր ՅԱՌԱՋ օրաթերթի աղնուահոգի խմբագրութիւ – նըդ, ինքնայօժար ձեռներէցութեամբ, օ – րէ օր աւելի եւս կը տարածէ, ի նպաստ Ս· Ղազարու վանքին, Նոյեմբերեան ա – ղետալի ողողումներու հետեւանքով տեղի ունեցած մեր վնասները զարմանելու հա – մար :

Հաճեցէք ընդունիլ Միսրանութեանս Գերագ· Աբբահօր եւ բոլոր անդամներուն ջերմագին շնորհակալութիւնը· կը խնդ – րենք նաեւ որ մեր այս զգացումները հա – ղորդէք բոլոր մեր բարեկամներուն : Ա – մէն հայ սիրտ, որ կը սիրէ Սուրբ Ղազա – րը եւ նախանձախնդիր է անոր կեանքին ու բարգաւաճումին, չատ մօտիկ է մեղի բոլորիս, եւ իր նպաստով՝ մեծ քաջալեր է մեզի ու մխիթարութիւն :

Այսպիսի բարեացակամ չարժում մը ծայր տուած էր նաեւ 1883ին, վանքի հր – դեհէն անմիջապէս ետք, Մոսկուայէն մինչեւ Ամերիկա : ՄՇԱԿ լրագրի այնօր – եայ խմբագիրը, ինչպէս նաեւ բանասէր Պալաթեանց եւ ուրիշներ կատարած են նման ձեռնարկ մը, որ այսօր աղնուօրէն կը կրկնուի ձեր միջոցով :

Որին չնորհակալութիւն՝ մեր հին ու նոր բոլոր բարերարներուն : Յարգանք՝ անոնց յիշատակին :

Մերձաւոր Սուրբ Ծնունդի եւ Կաղան – դի բարեաստիկ առիթներով, բոլորին անխտիր Թող Հասնի Մխիթարեան Միա – բանութեանդերձ· Աբբահօր եւ համօրէն միաբաններուն անկեղծ ու սրտագին չը – նորհաւորանքը · աղօթող ենք որ ոչ մի – այն մեր հին ու նոր բոլոր բարերարնե – րուն, այլ նաեւ համայնհայութեան սրտե – րը լեցուին երկնային օրհնութիւններով, երջանկութեամբ եւ այլ ամէն տեսակ բա – րիքներով :

Հ· ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ· ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
Ընդհ· Խարտուղար
Մխիթարեան Միաբանութեան

19 Դեկտ· 1966, Վենետիկ

երեք հարիւր քիլօ կշռէ մօտաւորապէս : Ցիշենք որ չինական առաջին ռումբը պայթեցաւ 1964 Հոկտ· 16ին :

«Մշակութային յեղափոխութիւնը » կը չարունակուի նոյն փութկոտութեամբ : Ըստ վերջին լուրերուն, ձերբակալուած է մտաւոր փէնկ Թեհ – Հուայի, որ Պաշտ – պանութեան նախկին նախարարն էր : Շը – նորհազրկուած էր 1959ին «Ազի պատեհա – պաշտ սխալներու» համար : Բուռն քննա – դատութեանց կ'արժանանայ նաեւ մտաւ – չալ Շէն Եի որ Չինաստանի փոխ վարչա – պետն է եւ Արտաքին նախարարը : Փեքի – նինի պատերուն վրայ գրուած պղերուն

մէջ, կը քննադատուին նաեւ մտաւորականներ մը, որոնք ներկայիս կրնան ու տղան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԷն կը հաղորդեն թէ խորհրդա – րանի վարչապետը՝ Կոսիկին ընդունած է պաշտօնական այցելութիւն մը կատարել բրիտանական մայրաքաղաքը փետրուար վեցէն 13 : Իրմէ քանի մը օր ետք, Լոն – տոն կ'երթայ Լեհաստանի Արտաքին նա – խարարը՝ Ռափացքի :

ՎԱՏԻԿԱՆի կիսապաշտօնական օրգանը՝ Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ, անդրադառնալով կարդինալ Սփելմանի յայտարարու – թեանց, կը քննադատէ նման ոդիով ար – տասանուած խօսքերը, մանաւանդ Ծննդ – եան դիշերը, առանց սակայն կարդինալին անունը տալու : Նիւ Եորք արքեպիսկո – պոսը սակայն, Սայկոնէն Նիւ Եորք վե – րադառնալէ առաջ, յայտնած է թէ տէրը կը մնայ իր խօսքերուն, չեշտելով ·— « Մեր զինուորները միայն Միացեալ Նա – հանդներու զինուորները չեն այլեւ Քրիս – տոսի զինուորներն են » :

ՊԱՂՏԱՏԷն կը հաղորդեն թէ Իրաքի կառավարութիւնը 434 միլիոն ֆրանք պիտի ստանայ Ա· Փ Սիէն 1966ի վերջին եռամսեայի իրրեւ վճարում :

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ սահ – մանափակ սակը (փլափոն) անդամ մը եւս կը բարձրանայ : 1967 Յունուար մէկէն սկսեալ ընկերային տուրքերը պիտի վը – ճարուին ամսական 1140 Ֆր·ի վրայ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷն կը հաղորդեն թէ 1966ին, ՄԱԿը 5150 ժողով դումարած է եւ աւելի քան 500 միլիոն էջ փաստաթուղթ հրա – տարակած : Այս քանակին մէջ են անչուշտ նոյն փաստաթուղթերու ֆրանսերէն, ըս – պաներէն, չինարէն, ռուսերէն թարգմա – նութիւնները :

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐեԳԼՈՒԽ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի մին – չեւ տարեդլուխ փակել իրենց առկախ հաշիւները : Յունուար 15էն կը սկսինք դադրեցնել թերթին առաքումը, այն բա – ժանորդներուն որոնք չեն փակած 1966ը :

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բա – ժանորդներուն, որոնք ծանօթ մամուլի օ – րէնքին, կանխիկ կը վճարեն իրենց բաժ – նեգինը եւ այդ ձեւով կը սատարեն թեր – թիս հրատարակութեան կանոնաւորու – թեան :

Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՆԱՊԱՐԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԳ. ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Հայաստանի Գրողների Համագումարը, (Հինգերորդը՝ որ գումարուեցաւ այս տարի Նոյեմբեր ամսուն), նշանակալից էր մասնաւորաբար անով՝ որ կապանք չունէին լեզուները, «անկեղծ եւ յանդուգն» կը ճառէին՝ ինչպէս գրողները իրենք եւս կը խոստովանէին, եւ եթէ «աղաչում» էին երբեմն՝ կ'աղաչէին «հարցնելու պէս», կամ «խնդրելու ձեւով պահանջում»: Այս «մանր» պրոդ-սեսիսմը մէկ կողմ՝ Համագումարը իրապէս նշանակալից էր ճշմարտութեան պոռթկումով, իրականութեան սէրով, գրականութեան յարգանքով, արժէքաւոր ճառերով, սրամտութիւններով, զգացումով, մտածումով, փոյթ չէ թէ դեռ խորթ ըլլան կարգ մը բացատրութիւններ, — նշանակալից էր յառաջդիմութիւնը դէպի... Արարատեան բարձունքը, դէպի ո'ւր ուղղուած է ամէն ճշմարիտ Հայու նայուածք:

Համագումարին մէջ արտասանուած ճառերէն՝ տուինք Եդ. Թոփչեանի ընդհանուր ակնարկը, Ե. Քոչինեանի խօսքը, որոնք կը կազմէին պաշտօնական բաժինը: Այսօր կը սկսինք հրատարակել Պարոյր Սեւակի ճառը, քննադատութեամբ, սրամտութեամբ, արութեամբ բաբախուն ճառը, յետոյ պիտի տանք Գէորգ Էմինի ճառը՝ իբրեւ... նիւթ հայ գրականութեան պատմութեան:

Կը պահենք ճառին խորագիրը, զոր տրուած է Գրական Թերթը (16 Դեկտ).—

Ընկերնե'ր, կարծում եմ, որ իմ ելոյթով ունկնդիրներից շատերին պիտի հիասթափեցնեմ, որովհետեւ երեւի նրանք սպասում են, թէ ես ինչ եւ ի՞նչպէս պիտի պատասխանեմ ինձ հասցէագրուած այն ամբողջ քննադատութեանը, որ բացայայտ ու կիսածածուկ հնչում է ահա աւելի քան վեց ամիս մամուլի էջերից, եւ որ պակաս չեղաւ նաեւ այս օրերին:

Ես նման մտադրութիւն չունեմ, բայց հարկ եմ համարում աւելացնելու, որ նման մտադրութեան բացակայութիւնը բընաւ էլ չի ենթադրում պատասխանելիքի բացակայութիւն: Աւելին. ես ունեմ այնպիսի պատասխաններ, որոնցից յետոյ մեր ժողովուրդն ասում է. «Դէ եկէք, ձեր մեռելը տարէք»:

Բայց այսօր «մեռելոց»ի օր չէ, այլ լուրջ մի համաժողով, որ ինձ թոյլ չի տալիս իջնելու մինչեւ «ասի – ասաւ»ի ցածրութիւնը:

Ես երեւի ունկնդիրներին պիտի հիասթափեցնեմ կրկնակի, եթէ ասեմ, որ խօսելու եմ մէկ արմատական հարցի մասին, որ ունի երկո'ւ բուն՝ ազգային սնապարծութիւն եւ ազգային արժանապատուութիւն, որոնք առերեւոյթ կարծես կապ չունեն գրականութեան հետ, բայց ըստ էութեան գրականութեան ծնողներն են:

Սնապարծութի՞ւնը...

Թոյլ տուէք յիշեցնելու մի շատ իմաստուն խօսք. «Ազգը չի կարող կործանուել այլ կերպ, բացի ինքնասպանութիւնից»: Այս խօսքի իրաւացիութիւնը (աշխարհիս բոլոր ազգերից աւելի) հաստատում է մեր ազգը՝ իր ահռելի պատմութեամբ: Նոյնիսկ 1915ի ազգասպանութեան աննախադէպ փաստը եկաւ նոյնը հաստատելու. 1915 – 21 թուականներին կարծես երկինք ու գետին խօսքը մէկ էին արել կործանելու մեր անմեղ – մեղաւոր ազգը: Բայց չկարողացան, որովհետեւ չուզեցինք:

Իսկ ինքնասպանութի՞ւնը...

Ազգային ինքնասպանութեան զանազան ձեւեր կան եւ դրանց մէջ ամենադիւրինը, ըստ իս, իմ ասած սնապարծութիւնն է, որ նման է տաք ջրով լեցուն լողարանի մէջ սեփական երակը կտրելուն: Ա'յն սընապարծութիւնը, որի հակառակ երեսը (թոյլ տուէք երկու օտար բառ օգտագործել) արխայինութիւն–դինջութիւնն է:

Մենք քամիներ շատ ենք տեսել եւ եթէ ցայսօր գոյատեւում ենք, ապա չնորհիւ լոկ այն բանի, որ քամիները թռցրել են մեր գլխարկը, բայց ոչ գլուխը: Սնամէջ ու յաւակնոտ, պոռոտ ու պռատ գլուխգովութիւնը, քաջնազարային դինջութեան եւ արխայինութեան հետ հանդիպելիս՝ առաջացնում են մի քամի (ո'չ, այս անգամ հո'ղմ), որ այլեւս գլխարկ չի թռցնում, այլ գլուխ:

Մենք շատ ենք խօսում եւ պիտի' խօսենք կարմիր, իսկ այժմ առաւել եւս ըսպիտակ ջարդից, որին ենթակայ է մեր ժողովուրդը: Այս սպիտակ ջարդի լաւագոյն օգնականը հէնց սնապարծութիւնն է, ա'յն «հինգերորդ շարասիւնը», որ գործում է մեր իսկ ներսում իբրեւ արխայինութիւն – դինջութիւն:

Մեր նոր պատմագրութեան առաջին մեծը՝ Միքայէլ Զամչեանն իր եռահատոր «Հայոց Պատմութեամբ» ահագին գործ է արել մեր ժողովրդի արթնացման եւ զարթօնքի հեռաւոր տարիներին, — մեծ մեղք կը լինի այս մոռանալը: Բայց Զամչեանի պատմական սկզբունքը հետեւեալն էր. քանի որ Նոյեան տապանն իջել է Արարատի գագաթին, ուրեմն Հայաստանն է արդի մարդկութեան օրրանը: Քանի որ (ըստ նոյն Սուրբ Գրոց վկայութեան) Ադամ – Եւայի երբեմնի դրախտը գտնւում էր Տիգրիս ու Եփրատ գետերի միջեւ, ուրեմն Հայաստանն է «Երկիր դրախտավայրը», քանի որ...

Այս «քանի որ»ների համար կարելի է եւ պէտք է ներել Հայր Զամչեանին, բայց պէտք է թշնամաբար նայել բոլոր նրանց, ովքեր այսօր էլ դատում են մօտաւորապէս նոյն ձեւով. «Մենք որ կայինք, այսինչ ժողովուրդը դեռ միսն աղել չը-գիտէր»... Մենք որ Պլատոն էինք թարգմանում՝ նրանք ապրում էին ծառերի վրայ»... «Իսկ հապա մեր այս–ի՛նչը, մեր այն–ի՛նչը, մեր է՛սը, մեր է՛նը...»:

Ահռելին այն է, որ այսպէս դատողների մեծամասնութիւնը բնա՛ւ էլ չգիտի ո'չ մեր այս ի՛նչը, ո'չ այն–ինչը, ո'չ էսը, ո'չ էնը: Նա պարզապէս կրկնում է անուններ: Իսկ ամօթալին էլ այն է, որ նա ոչ միայն չգիտի, այլ նաեւ եթէ նրան ասես, թէ մեր մօտաւոր ու հեռաւոր հարեւաններն էլ ունեցել են այդ ամէնը կամ այդ ամէնից շատ աւելին, չի՛ հաւատայ, կամ քեզ կը համարի, ինչպէս հիմա ասում են, «շուռ տուած Հայ»:

Հայրենասիրութեան այս տեսակը մի փափուկ բարձ է, որ լցուած է ոչ թէ աղուամազով, այլ քնաբեր հաշիշով, եւ դա այն ժամանակ, երբ մեր շուրջը գընում է մրցութիւն, եթէ ոչ պայքար: Եւ դա այն ժամանակ, երբ ոչ Նոյեան տապան, ոչ էլ Նարեկացի ունեցող, երէկուայ իսկապէս անգիր – անգիրք ազգերը մեր աչքերի առջեւ ստեղծում են այնպիսի գրական երկեր, որ ունենում են համամիութենական (ու համաշխարհային) հնչեղութիւն, եւ ստիպում մեզ թարգմանել դրանք: Պլատոնին եւ Արիստոտելին 6րդ դարում թարգմանած ազգի փուչ հայրենասէրը չպիտի՞ մտածի նաեւ այս նորօրեայ թարգմանութիւնների մասին:

Ահա այս հարցն է, որ պիտի մտահոգի եւ մտատանջի մեզ՝ հայ գրականութեան մշակներիս, եւ ա'յս բարձունքից մենք պիտի նայենք մեր գրական բոլոր լուրջ եւ անլուրջ վէճերին:

Թէ աւագ սերնդի գրողները (այսօր եւ միշտ եւ յաւիտենից յաւիտեան) ամենայն անկեղծութեամբ կարող են տարակուսանքով (նաեւ անկեղծ թշնամութեամբ) նայել կրտսերների գրածին, — աւելի քան բնական է. ամէն մի սերունդ, ինչպէս որ ամէն մի տուն, ունի իր առաստաղը: Բայց ինձ ապշեցնում է աւագ կոչուելուց շատ հեռու, նոյնիսկ երիտասարդ գրականագէտների եւ գրականութեան պատմաբանների պահուածքն ու մտածելակերպը: Մասնագիտութեան բերումով նրանք շա'տ աւելի լրջօրէն, շա'տ աւելի կապակցուած պիտի գիտենան մեր գրականութեան պատմութիւնը: Մի՞թէ տարօրինակ էր, որ գրաբարին հետեւեց աշխարհաբարը, կլասիցիզմին՝ ռոմանտիզմը, ռոմանտիզմին՝ ռէալիզմը, ռէալիզմին՝ սէմբոլիզմը: Թէ մեր յարդարժան գրականագէտները կարծում են, որ գրականութեան զարգացումը, գրական հոսանքների եւ դպրոցների գոյացման բնականոն երեւոյթը կանգ է առնում հէնց մե'զ վրայ: Նրանք ոչ միայն տարօրինակ բան չեն տեսնում, այլեւ հատորներ են լցնում ապացուցելու, որ գրականութեան զարգացումը պիտի Ալամդարեանից յետոյ ծնէր Պատկանեանին, սրանից յետոյ՝ Թումանեանին, սրանից յետոյ՝ Տէրեանին, սրանից յետոյ՝ Զարենցին: Իսկ հիմա՞: Աշխարհը վերջացա՞ւ: Կեանքը կանգ առա՞ւ: Այս անտէր բանաստեղծութիւն կոչուածը այլեւս պիտի չունենա՞յ նոր մակարդակ, մտածողութեան նոր ձեւ, նոր որակ:

Սա այնքան պարզ մի հարց է, որ առաջանալ կարող է միայն այնտեղ, որտեղ գործում են երջանիկ անգիտութիւնը եւ ահռելի պահպանողականութիւնը, նախապաշարմունքն աւելի, քան աչալրջութիւնը, սովորոյթի ուժն առաւել, քան գիտակցութիւնը:

Ասում են, որ սովորոյթը մարդուս երկրորդ բնութիւնն է: Բայց մեզնից շատ շատերի համար դա երեւի դարձել է պարզապէս առաջին բնութիւն: Եթէ մենք չենք կարող գործնական միջոցներով պայքարել այդ ահաւոր ուժի դէմ, ապա եկէք գոնէ հետեւենք պայծա՛ռ Մարկ Թուէնի խորհրդին. «Սովորոյթը սովորոյթ է, նրան լուսամուտից դուրս չես նետի, — ասում էր նա, — հարկաւոր է սովորոյթին քայլ առ քայլ հրապուրելով դուրս հանել տնից»:

Եւ եթէ մենք կարողանանք վարուել այսպէս, ապա ոչ այսօր, գէթ վաղը կը հասկանանք, որ ե'ւ բանաստեղծութեան ե'ւ արձակի մէջ եկել, գործում է մի սերունդ, որի արածն ու վաղուայ անելիքը ստիպուած պիտի կոչես նոր հոսանք կամ նոր դպրոց:

Խնդրանքով կամ սպառնալիքով, կոչով կամ հայհոյանքով, տպագրութիւնն արգելակելով կամ տպուածը վարկաբեկելով կարելի է, այո', նրանց միառժամանակ խանգարել, բայց կանխել՝ բնա'ւ երբեք: Այդ նոյնն է, թէ անձրեւի դէմ պայքարես աղօթքով կամ խսիր – կարպետով, հոսանքի դէմ՝ ձեռքիդ ափով կամ ջղայնութեամբ ու դոռոցով:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

(Շար.)

ԹՈՍՔԱՆԻՆԻ ԵՒ ԻՐ ՋՂԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թոսքանինի ծնած է Փարմա 1867 Մարտ 25ին եւ մեռած 1957ին:

Իբրեւ երաժիշտ՝ այնքան համբաւաւոր է, որքան իբրեւ ջղային մարդ: Տարեկան հարիւր ճպոտ կը կոտրէր՝ երբ կը բարկանար նուագախումբին փորձերուն ընթացքին, նոյնիսկ նուագահանդէսի ընթացքին: Կ'ըսեն թէ ժամացոյց մը կը կոտրէր փորձ գլուխ:

Ամերիկայի մէջ, օր մը, ճպոտը կոտրեց

ԹՈՒՐՔԻԱ, 1965

Եւ նորից Անգարա:

Ցիշողութեանս մէջ մնաց մի փողոց, որ այդպէս էլ կոչւում էր՝ «Մրսած կատուների փողոց»: Ասում են, որ ինչ որ ժամանակ այստեղ շատ կատուներ են եղել: Գիշեր էր, ու ես երկար թափառեցի այդ փողոցում: Կատուներ չկային: Բայց ինձ զարմացրեց փողոցի քնքուշ անունը: Ինչու զարմացրեց, չգիտեմ, բայց ես չէի կարող մտածել, որ այդպէս քնքուշ անունով փողոց կարող է լինել Անգարայում:

Նորից մինչեւ Էրզրում: Այս անգամ մենք պարզ տեսնում ենք քաղաքը, նոր կառուցուած համալսարանը: Կառուցել են Ամերիկացիները, քաղաքից դուրս ժամանակակից ոճով, լուսաւոր, շքեղ:

Նորից Արեւմտեան Հայաստանի պատկերները: Դրանք մենք գիշերով էինք տեսել, բայց կարծես այնքան էլ բան չի փոխուել, ամայութիւն, ոչխարների, կովերի, էշերի հօտեր, կանաչ խոտի հազարաւոր հեկտարներ: Հատուկենտ մարդիկ: Հատուկենտ գիւղեր: Սարալանջին կենդանի մնացած, իր դիրքով, տներով շատ հայկական մի գիւղում ես եկեղեցու դմբէթ եմ նշմարում:

Գուցէ հիմա՞ էլ Հայեր են ապրում: Գուցէ, որովհետեւ մինարէթ չկայ, իսկ եկեղեցին կանգուն էր: Մի ուրիշ տեղ՝ միայն ծառերն են կենդանի մնացել: Ես պարզ տեսայ, արեւով խանձուած սարերի արանքում կանոնաւոր տնկած ծառեր, տների պատերի հետքեր: Գիւղ է եղել երեւի, մարդկանց սպանել են, տները քանդել, իսկ ծառերը կարողացել են ապրել: Կանաչ, անօգուտ ծառեր, գերեզմանածառեր: Բնազդով եմ գրում վերջին բառը՝ գերեզմանածառեր եւ մտածում, տարօրինակ է մարդկային զգացմունքը, ինչեր ասես չի ծնում: Բայց ես երբեք չեմ մոռանայ շարքով տնկած ծառերը լերկ սարալանջին, երբեք, դրանք աւելի ցնցող էին, քան աւերակները, քան կիսաքանդ եկեղեցին:

Ցետոյ էլի աւերակներ՝ տան, բերդի, եկեղեցու, ամայի քիլոմեթրեր, իսկ վերեւում՝ պարզ, չզարմացած երկինք...

Եւ ահա նորից Կարսում ենք:

Ուշացել ենք, սահմանն անցնել չենք կարող, պիտի դիշերենք: Մեզ հիւրանոց են տանում, որ հայկական շէնք է եւ երեւի քսան թուականից յետոյ չի վերանորոգուել: Փողոցներում մութ է, միայն տեղ – տեղ խանութների ցուցափեղկերում լոյս կայ: Գնում ենք մեր համարները քնելու: Ի՞նչպէս քնել: Նստում ենք բաց լուսամուտի առաջ, երգում ենք «Հայաստան»: Սկզբում ցածր, յետոյ բարձր: Ես պատկերացնում եմ, թէ ինչ կը զգայ կարսեցի Հայը, եթէ այս պահին անցնելիս լինի մեր լուսամուտի մօտով: Նա չի հաւատայ ականջներին, կը կարծի հնչունային ցնորք է, կը կարծի խելագարւում է:

Դուռը ծեծում են: Մտնում է հիւրանոցի տէրը: Ազգութեամբ քուրդ է, ծնողքներն ապրել են Հայաստանում: Ցետոյ գալիս է մի ուրիշը, թուրք, ապրում է Իգտիրում: «Իգտիրում չորս հայ ընտանիք կայ: Ու ամենալաւ տներն էլի իրենցըն են, չեմ հասկանում»: Հիւրանոցի տէրը սկսում է պարծենալ, որ ինքը կարգին կրթութիւն ունի, աւարտել է 6րդ դասարանը, մեծ եկամուտներ ունի: Իսկ ինչո՞ւ է այսպէս կեղտոտ, ինչո՞ւ համարում մի աթոռ անգամ չկայ, հարցընում ենք: «Միւս անգամ, որ գաք, նոր շէնք կը լինի, ուզում եմ կառուցել»: Նոր շէ՞նք, Կարսո՞ւմ: Ցետոյ նա սկսում է անհեթեթութիւնների մի համերգ: «Թուրքիան, — ասում է, — միակ երկիրըն է, որ հանրապետութիւն է»: Բա միւսնե՞րը: «Այնտեղ թագաւորներ են, սուլթաններ»: Ամերիկայո՞ւմ էլ: «Ամերիկայում էլ»: Ֆրանսիայո՞ւմ էլ: «Ֆրանսայում էլ»:

Քանի՞ քուրդ կայ Թուրքիայում, — հարցնում եմ:

«Զգիտեմ»: — Հինգ միլիոն, իմացիր, — ասում եմ ես, — իսկ քանի՞ քրդական դպրոց կայ, քանի՞ դեպուտատ ունէք մէջլիսում: «Զգիտեմ»: Ի՞նչ, չգիտե՞մ, կ՞այ որ իմանայ: Մենք, որքան հնարաւոր է, փորձում ենք ցրել նրա անհեթեթ պատկերացումները եւ դա, երեւի, որոշ չափով յաջողւում է: Վերջում նա նոյնիսկ ուզում է մեզ հիւրասիրել ձմերուկով...

Ես նայում եմ լուսամուտից դուրս խըտացած մթութեանը: Ուզում եմ որսալ Կարս քաղաքի նոյնիսկ մթութեան դիմագծերը, ուզում եմ... Ցետոյ, երբ վերադառնամ, Լենինականում, Երեւանում հարիւրաւոր Կարսեցիներ ինձ կը խնդրեն պատմել, նկարագրել: Ի՞նչ պատմեմ, ի՞նչ նկարագրեմ. այս մթութի՞ւնը, մեր հիւրանոցի պատե՞րը, քիչ առաջ տեսած իբր թէ ճաշարա՞նը, որ ոչ աւել, ոչ պակաս կոչւում էր «Լազաթ»: Ի՞նչ պատմեմ, հիւրանոցի տէրն ասում է, որ Կարսում շատ Քրդեր կան, Ադրբեջանցիներ, երկու մալական, 14 հայ ընտանիք կայ.. եւ ես յիշում եմ ոստիկանապետի պատասխանը. «Միայն Թուրքեր»:

Ով գիտի ինչպէս ենք քնում: Եւ քնո՞ւմ ենք արդեօք: Առաւօտեան չորսին, հինգին ոտքի վրայ եմ: Բաց լուսամուտից երեւում է քաղաքը, բերդը:

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(10 Շար.)

թաւջութակահարի մը գլխուն վրայ, վիրաւորելով այս վերջինին աչքն ալ :

Իր բարկութիւնները չէին վշտացներ, սակայն, երաժիշտները, վասնզի անոնք կատարեալ պաշտամունք մը կը տածէին հանդէպ իրենց վարպետին : Առաւօտ մը, նուագախումբի մը փորձի ընթացքին, սըխալ նուագուած ձայնանիշ մը ծայր աստիճան կը ջղայնացնէ Թոսքանինի, որ ջիղերը հանդարտեցնելու համար՝ ձեռքը դրպանը կը տանի եւ իր մեծարժէք ժամացոյցը կը հանէ կը նետէ սրահին խորը : Նուագախումբը, առանց կարեւորութիւն ընծայելու այս միջադէպին, հանդարտօրէն կ'աւարտէ փորձը :

Քանի մը օր ետքը, Թոսքանինի կը ըստանայ երկու տուփ, երկուքին ալ վրայ Նիւ Եորքի մեծագոյն զոհարավաճառին անունը : Տուփերէն մէկուն մէջ կը գտնէ իր ժամացոյցը, միւսին մէջ՝ փլաթինէ շղթայի մը (նուագախումբին կողմէ իրեն նուիրուած) ծայրը՝ աժաննոց ժամացոյց մը, որու վրայ գրուած էր. «Փորձերու համար սահմանուած» :

Նուագահանդէսներէն ետքը՝ Թոսքանինի կը մտնէր իր առանձնասենեակը եւ կը մերժէր ընդունիլ այցելուներ, շնորհաւորողներու խայտաբղէտ բազմութիւն : Իր հանդիստի այդ պահուն՝ կը նախընտրէր մինակ մնալ :

Գիտցողները գիտէին եւ կը զգուշանային ծաղկեփունջ զրկելէ՝ նուագահանդէսներէ ետք :

Անգամ մը երկու մանկամարդուհիներ ուզեցին փունջ մը վարդ ընծայել Թոսքանինիի, նուագահանդէսէ մը ետք : Աշխարհահռչակ վարպետը, որ տակաւին պարուրուած էր իր նուագահանդէսին ջերմութեամբ եւ խանդավառութեամբ, խիստ ակնարկ մը ուղղեց մանկամարդուհիներուն, որոնք կարծես նախատած էին զինք՝ ծաղկեփունջ մը բերելով եւ պոռաց.

— Ես փրիմատոնա չեմ, ոչ ալ կրկէսի մը ձիավարուհին, որ ծաղիկներ ընդունիմ :

Եւ մերժեց ընդունիլ :

Մինչ երկու մանկամարդուհիները, այլայլած ու շփոթած, կը նայէին վարպետին երեսին, Թոսքանինի աւելցուց.

— Ծաղիկնե՛ր, ծաղիկնե՛ր, միթէ ես դիա՞ն մըն եմ : Ծաղիկը դիակներու վրայ կը դնեն : Ես դեռ ողջ եմ :

Այցելու մանկամարդուհիները, առանց ծպտուն մը հանելու, ծաղիկները առին ու դուրս ելան վարպետին առանձնասենեակէն :

Թոսքանինի «ոճրագործ» կը յորջորջէր սխալ ձայնանիշ նուագող երաժիշտները : Աններող էր, չէր կրնար հանդուրժել ականջի թերութեամբ գործուած սխալներու :

Երեկոյ մը, Պոլոնիոյ մէջ, մինչ կը վարէր նուագախումբը, հանդիսաւոր մուտք գործեց Մուսոլինի : Ժողովուրդը ոտքի ելաւ եւ սկսաւ ազգային քայլերգը երգել : Թոսքանինի նստաւ աթոռի մը վրայ, մերժելով նուագել քայլերգը, եւ յայտարարեց.

— Ճպոտիս արժանի չէ այդ միջակ երաժշտութիւնը :

Այդ օրէն ետքը՝ Թոսքանինի հարկադրուեցաւ հեռանալ Իտալիայէն : Քէն ըրաւ իր հայրենիքին : Եւ երկար ատեն ապրեցաւ Միացեալ Նահանդները : Իտալիա այցելեց Մուսոլինիի անկումէն ետքը միայն :

Բարեբախտաբար, կարճատեւ էին մեծանուն վարպետին բարկութեան նոպաները :

Նկարագրով խրոխտ, կը զգուշանար սակայն վիրաւորելէ իր բարեկամները, կամ ցաւ պատճառելէ իր մտերիմներուն : Այսուհանդերձ անողոք էր՝ երբ գործի գլուխ կը գտնուէր : Ամենափոքր սխալը կը զայրացնէր զինքը, եւ կը դառնար կոպիտ, նոյնիսկ անկիրթ :

Աշխարհահռչակ վարպետը ամենաբարձրը վարձատրութիւնը ստացող երաժիշտ մը եղած է : 1936ին, տարեկան ութսուն հազար տոլար կը շահէր Նիւ Եորքի Ֆիլհարմոնիքի նուագախումբը վարելու համար : Առասպելական գումարներ կը վճարուէին իրեն՝ Ամերիկայի մէջ, ձայնասփիւռի եւ պատկերասփիւռի կողմէ :

84 տարեկան էր, երբ դեռ առոյգ եւ աշխոյժ էր այնքան որքան երիտասարդութեան տարիներուն : 1951ին էր.

— Թէեւ ներկայիս աւելի կը կշռեմ քան քսան տարեկանիս, սակայն փոր չունիմ :

Հպարտօրէն կը պարծենար իր առողջութեամբ : Հակառակ իր յառաջացած տարիքին, ակռայ մը պակաս չունէր : Միայն կը տառապէր անքնութենէ, դիշերը հազիւ երեք – չորս ժամ կը քնանար : Ատով հանդերձ առաւօտները անկողինէն կ'ելլէր երիտասարդէ մը աւելի առոյգ :

Խղճամիտ եւ ուղղամիտ վարպետ մըն էր : 1926ին, առաջին անգամ ըլլալով վարեց Փուչինիի մէկ օփերան, Թիւրանտօ, զոր չէր կրցած աւարտել : Մահէն ետքը Ֆրանքօ Ալպանօն է որ ամբողջացուցած է այդ գործը :

Թոսքանինի, նուագահանդէսին ընթացքին, նուագեց Փուչինիի կողմէ գրուած մինչեւ վերջին ձայնանիշը, յետոյ ճպոտը վար դրաւ, ժողովուրդին դարձաւ եւ յայտարարեց.

— Հոս կ'աւարտի Փուչինիի գործը :

Թոսքանինի մերժեց ուրիշի մը կողմէ ամբողջացուած մասը նուագել :

Ջղային՝ ծայր աստիճան, ուղղամիտ եւ բարեխիղճ՝ նոյնքան :

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ Ա. աշխարհամարտի ընթացքին (1914–1918), Թրքահայոց դաղթաշարժերը եւ անոնց դերը՝ Հայաստանի Հանրապետութեան կազմութեան մէջ, գրեց Կարօ Սասունի, Պէյրութ, 1966 :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ (1966)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՖՈՒԹՊՕԼ

Տակաւին կը գրեն Քան – Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ մրցման մասին :

Ա.— Ռընէ Մանուէլեան, խմբապետը («Ոսկեգլուխ» մականուանուած) նախորդ մէկ մրցման ընթացքին վիրաւորուած ըլլալով, չէ կրցած յայտնաբերել իր սորորական խաղարկութիւնը :

Բ.— Խաղին երրորդ վայրկեանին Մարտիկեանի նշանակած կոլը իր բերդապահին դէմ, ճակատագրական ազդեցութիւն մը գործած է մրցման արդիւնքին վրայ :

Գ.— Նոյն Մարտիկեանը Գառլոսի հետ բախման մը ընթացքին վիրաւորուելով, խաչը չէ կրցած շարունակել, Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ Բ. կիսախաղը վերջացուցած է տասը հոգիով :

Դ.— Ասատուրեանի եւ Մինասեանի կողմէ քաշուած շիւթերը կամ վերի հորիզոնականին զարնուած են, կամ քովնտի գերաններուն քսուելով դուրս ելած են : Բախտը չէ նպաստաւորած Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը :

Մնաց որ Քանի նման խումբէ մը՝ 4–0 պարտուելուն մէջ որեւէ անպատուաբեր բան չկայ : 1931ին Քան նոյն հաշիւով յաղթած է Սէրքլը – Աթլէթիք տը Փարին (Ֆրանսական Բաժակի յաղթական 1920 – ին) :

Իսկ փրոֆէսիոնէլ ախոյենութեանց մէջ՝ 4–0 արդիւնքով յաղթած է Ֆորպախի (1958 – 1959) : Թրուայի (1962–1963) եւ Լիմոժի (1963 – 1964) :

Ա. դասակարգին մէջ ունի 5–3ով յաղթանակ մը Թուլուզի վրայ (1965 – 1966), որ նոյն տարին Հայաստան այցելելլով, մէկ – մէկով հաւասար մնաց Արարատի հետ : Թուլուզ ալ 1957ին Ֆրանսական բաժակախաղի յաղթական հանդիսացաւ :

Վերոյիշեալ Գառլոսը (Քամփոս – Վինէսքի բուն անուամբ) Պրազիլիացի նշանաւոր խաղացող մըն է ընդհանուր առմամբ Հարաւային Ամերիկացի մեծ ֆութպոլիստները Ֆրանսա կը ներմուծուին, Նէօյեիցի Ֆրանսահայ կօշկակար Պօղոսեանի կողմէ : Հրապարակին վրայ մեծ արժէք մը կը ներկայացնեն նաեւ Լեհ, Չեխոսլովաք եւ Հունգարացի խաղացողները : Մինչ Անգլիացիք, Փորթուկալցիք եւ Իտալացիք իրենց երկիրը կը մնան, որովհետեւ ունին հարուստ ակումբներ, որոնք կրնան իրենց անդամներուն լայն կերպով նիւթական գոհազում տալ : Սպանացիները ֆութպոլիստ կը ներածեն, եւ սպասուհի կ'արտածեն :

Մարսիլիոյ մէջ գոյութիւն ունի նաեւ «Հայ երիտասարդաց մարզական միութիւնը», իր Սէն – Ժերոմի մասնաճիւղը կը մշակէ վոլէյպոլ, երկու խումբով (մին պատանեկական) մասնակցելով Փրովանսի ախոյենութեանց «Էքսէլանս» դասակարգին մէջ : Իսկ Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղը կը մշակէ ֆութպոլ, ներկայիս կը գլխաւորէ իր ենթախումբը, Փրովանսի «Ա. դասակարգի ախոյենութեանց» մէջ : Երկրորդական խումբերով կը մասնակցի Փրովանսի Դ. եւ Ե. դասակարգերու ախոյենութեանց : Ունի «Փրէ – Էքսէլանս» դասակարգի պատանեկական եւ կրտսեռ խումբեր, ուրիշ կրտսեռ խումբ մը եւ փոքրահասակները կը պատկանին «պատուոյ դասակարգին», կայ նաեւ մանկական խումբ մը :

Մարսիլիոյ խումբերը կը մասնակցին նաեւ «Փրովանսի բաժակախաղին» : Այս մրցաշարքին մէջ Սէնթ Անթուանի «Հայ Երիտասարդաց Մարզական Միութիւնը» 2 – 0 պարտուեցաւ էս Սէ Քասթելլասէ, արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել որ, Մարսիլահայ խումբը դաշտ իջած էր բազմաթիւ փոխարինողներով :

Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ՝ 18 Դեկտեմբերին յաղթեց էս Օ. Քայեոլի 2–1, Ալլիօ (Քայեոլ) հաշիւը բացաւ, մէկական կոլով իրեն պատասխանեցին Միլտոնեան եւ Մինասեան :

Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւն ալ ունէր երկու փոխարինող՝ Օհաննէսեան (բերդապահ) եւ Դարբինեան (յառաջապահ) :

Տեղւոյն մեծագոյն խումբն է՝ «Օլէմփիք տը Մարսէյլ», վեց անգամ շահած է «Ֆրանսական Բաժակը», իր մրցանիշը չէ կոտրուած : Պատերազմէն առաջ, Փարիզի նշանաւոր Հ. Մ. Ը. Մ.ը 2–1 միայն (յաղթական կոլը փենալթիով) պարտուեցաւ «Օլէմփիք տը Մարսէյլէ» : Հայկական խումբին լաւագոյն խաղացողներն էին Վահրամ Տէվէճեան (բերդապահ), Ռուբէն Շահմիրեան (յետսապահ), Սարգիս եւ Կարպիս Կարապետեան (յառաջապահներ), երկուքն ալ յետագային մարզիչ : Առաջինը Փարիզի խումբին մաս կազմած է, եղած է նաեւ փրոֆէսիոնէլ ֆութպոլիստ :

Օլէմփիք տը Մարսէյլ կը մշակէ զանազան մարզատեսակներ, իր Աթլէթիզմի կանացի մասնաճիւղին անդամուհի են Տարագճեան քոյրերը, որոնց մասին խօսելու առիթը ունեցայ «Յառաջ»ի մէջ :

Բաց աստի՝ իր փրոֆէսիոնէլ ֆութպոլի Ա. խումբին անդամ եղած են, բազմաթիւ հայ խաղացողներ :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան տարեկան խնջոյքը տեղի ունեցաւ Մշակոյթի Տան մէջ, Դեկտեմբեր չորսին, Կիրակի կէս օրէ ետք ժամը 15ին :

Խնջոյքը շատ յաջող կերպով կազմակերպած էր երիտասարդներէ բաղկացած վարչութիւնը, որուն տարած աշխատանքը գնահատուեցաւ բոլորէն անխտիր :

Խնջոյքին բացումը կատարեց Միրիճան Շիրվանեան, որ շնորհաւորելէ ետք կազմակերպիչները, յայտնեց, թէ օրուան հասոյթը պիտի յատկացուի Թուրքիոյ մէջ տարտղնած մեր խլեակներուն, որոնցմէ, շատ անգամ, կը ստացուին օգնութիւն հայցող նամակներ :

Օրուան սեղանապետ ընտրուեցաւ Յարութիւն Շիրվանեան, որ, այս առթիւ, պատմականն ըրաւ Միութեան անցեալի գործունէութեան : Յիշեց հիմնադիրներուն անունները, անոնց կատարած ազգօգուտ գործը եւ մաղթեց, որ այսուհետեւ եւս աննկուն հաւատքով յառաջ տարուին աշխատանքները :

Խնջոյքին գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Մ. Շիրվանեան եւ Շ. Պալեան : Նուագով եւ երգով զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծեցին :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը երգերով եւ պարերով մեծապէս սատարեց օրուան հոգեթով մթնոլորտին ստեղծման :

Խօսք առաւ ներկաներէն Մ. Տէր – Գրիգորեան, որ շնորհաւորեց Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութիւնը իր կատարած ազգօգուտ գործին համար :

Մ. Շ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Բայց, Միս Պինկ, ձեզի կ'ըսեմ թէ ուրիշ միջոց չկայ : Շատ դիւրին է ընել այդ բանը եւ անկարելի է որ մարդ իմանայ :

— Երբեք, պատասխանեց պարմանուհին ինքն ալ ձայնը բարձրացնելով. ի՞նչ պիտի մտածեն իմ մասիս այն ատեն :

— Կ'ուզէք անշուշտ ձեր եղբայրը ազատել այնպէս չէ՞, յարեց իշխանը : Լաւ ուրեմն, ձեզի ցոյց տուի թէ ինչպէս կարելի է ատիկա : Պիտի օգնեմ ձեզի եթէ պայմաններս ընդունիք, եթէ պարզէք ինծի փափաքներս :

— Չեմ կրնար, ընդվզեցաւ պարմանուհին, որ ակնյայտնի կերպով արտակարգ անձկութեան մը մատնուած էր : Ոչ, իրապէս չեմ կրնար : Անզգամութիւն մը, ոճիր մը պիտի ըլլար այդ :

— Բահ, սիրելի զաւակս, հեղնեց այն մարդը որ Պ. Բիխթէր անուամբ միայն ծանօթ էր, ահաւասիկ խոշոր բառեր : Տեսնենք : Պարզ առուտուր մըն է որ կ'առաջարկեմ ձեզի : Դուք կը խնդրէք որ օգնեմ ձեր եղբօր ազատութեան համար, իսկ ես իմ պայմաններս կ'առաջարկեմ : Ահա ամբողջ խնդիրը : Ի՞նչ կայ աւելի բնական : Կրնա՞ք երեւակայել թէ Պերլինէն մինչեւ Փլիմութ եկած եմ առանց ձեզի օգնելու պատրաստ ու սիրայօժար ըլլալու :

— Պէտք է որ անգամ մը հօրս խօսիմ : Ես պիտի պարզեմ իրեն այս գործը ըսելով որ կատարեալ գաղտնապահութեամբ վարուի :

— Ի՛նչ, ձեր հօ՞րը խօսիլ, բացագանչեց կատղած Պ. Բիխթէր : Բայց երբեք : Այդ պակաս էր միայն : Ոչ մէկուն պէտք է որ այս մասին խօսք մը ըսէք : Բացարձակապէս մեր մէջ մնալիք գաղտնիք մըն է ան. կարծեմ թէ հասկնալի է, չէ՞ :

Յետոյ կարճ հանդիստէ մը ետք աւելցուց քիչ մը ցած եւ աւելի լուրջ ձայնով :

— Կատարելապէս տեղեակ եմ թէ խիստ ծանրակշիռ վտանգ մը կը սպառնայ ձեր եղբօրը, զոր դուք միայն կրնաք ազատել : Հիմա, արդէն բաւական խօսեցանք այդ մասին. ի՞նչ որոշում պիտի տաք : Երիտասարդ աղջիկը պատասխանեց այնքան ցած ձայնով որ չկրցայ լսել : Բայց Գահաժառանգին հետեւեալ խօսքերէն կարելի էր զուշակել զայն :

— Ուրեմն կը մերժէ՞ք : Շատ լաւ, բայց այդ պարագային ոչ մէկ օգնութիւն կըրնամ ընել ձեզի : Միս Քինկ կը ցաւիմ որ պարապ տեղը Անգլիա եկած էք :

— Ոչ, անկարելի է, Պ. Բիխթէր, դուք այդպէս պիտի չլքէք զիս, աղաչեց պարմանուհին : Ի բոլոր սրտէ կը խնդրեմ ձեզմէ, օգնեցէք ինծի, օգնեցէք ինծի :

— Ոչ, պատասխանեց ան սառնօրէն : Եւ սակայն մտածելու եւ ձեր որոշման վրայ անդրադառնալու ժամանակ կուտամ ձեզի : Հաւանաբար Լոնտոն պիտի երթաք հիմա : Ես ալ հոն կ'երթամ : Հինգշաբթի դիշեր ժամը եօթնին զիս կը գտնէք Քարլըդօն պանդոկի սրահին մէջ, միասին կ'ընթրենք :

— Բայց չեմ կրնար, ոչ իսկապէս չեմ կրնար ընել ձեր խնդրածը : Կարելի բան չէ որ, դուք փափաքիք ստիպել զիս որ .. որ ոճիր մը գործեմ :

— Լռեցէք, ըսաւ խստօրէն : Այս թուղթերը ցոյց տուի ձեզի եւ տեղեակ էք իմ պայմաններուս : Մի մոռնաք մանաւանդ որ ձեր հայրը բացարձակապէս պէտք չէ որ տեղեկանայ այս խնդրին : Աշխարհի վրայ ոչ ոք պէտք չէ որ ամենաչնչին կասկած մը ունենայ այս գործին մասին, այլապէս դուք ալ ձեր եղբօրը սպառնացող վտանգին կ'ենթարկուիք :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Օր. ԺԱՆԻՆ ՀՈԹՈՅԵԱՆ
եւ
Պ. ՎԱՀԷ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Նշանուած
Լիոն, 1966 Դեկտ. 3

Նոր Տարուան Առթիւ
– ՅԱՌԱՋ –
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փարիզէն Պ. Յովհ. Վարդանեան, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր դպրոցական ընկերոջ՝ Վարդգէս Վարդանեանի (Մարսէյլ):

×

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Պալեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրեն Տիկին Ա. Զիթունիի:

ՆՈՒԷՐ

Եֆէեան ընտանիքը փոխան հոգեհանդիստի Վարդուհի Էֆէեանի մահուան քառասունքին առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրէ Մոնմորանսիի հանգստեան Տան:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մառի Աղնաւորեանէ տասը Ֆրանք ի յիշատակ իր ամուսնոյն հանգուցեալ Յակոբ Աղնաւորեանի անուան տօնին առթիւ:

Նոյնպէս քսան Ֆրանք Պ. Վահրամ Թիրեաքեանէ նոր տարուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24
Ամպասատէօրի *սրահին մէջ*
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին:
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին:

ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ
CONTES ET LEGENDES ARMENIENS
Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. ՏԷՐ–ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Գին՝ 5 Ֆրանք
Ստանալու համար դիմել՝
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը հրաւիրէ Ֆրանսահայ բոլոր գրողները անխտիր (Միութեան անդամ, կամ անդամագրուիլ փափաքողները) անդամական ընդհ. ժողովի 9 Յունուար 1967, Երկուշաբթի ժամը 20.30ին Ռէժան սրճարանի վերնայարկը, 70 Բիւ Լափայէթ, Փարիզ (9), Քատէ:

Օրակարգ՝ Ա) Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն, Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Այրի Տիկին Փոլէթ Նիկողոսեան եւ զաւակը Ժոէլ, Այրի Տիկին Նեւրիկ Նիկողոսեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Հրանդ Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Այվազեան (Նիւ Եորք), խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր եւ աներձագին՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահը, (զոհ օթոյի չարաղէտ արկածի), որ պատահեցաւ Հինդշաբթի, 22 Դեկտեմբեր:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, այսօր Ուրբաթ (30 Դեկտեմբեր) առաւօտեան ժամը 11ին:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀ.–ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, (1 Յունուար).— Կաղանդ եւ Տարեմուտ: Ս. պատարագը կը սկսի ժամը 10ին:

ՀԻՆՇԳԱԲԹԻ, (5 Յունուար).— Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 3.30ին: Ս. պատարագ 5ին: Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ:

(Շար.)

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի (1 Յունուար), Կաղանդ եւ տարեմուտ:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ առաւօտեան մաը 8.30ին, Պատարագ 10ին:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ (1 Յունուար).— Ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին:

Նոր Տարուան արարողութիւններուն կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

(Շար.)

×

ՏԷՍԻՆ.— Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, (1 Յունուար).— Ամանորի առթիւ կը մատուցուի պատարագ Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւը: Երգեցողութիւնք տեղւոյս երգչախումբին կողմէ: Ժամերգութիւնք սովորական ժամերուն:

(Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի դպրոցի ամանորի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ:

Երգեր, պարեր, արտասանութիւններ եւ զաւեշտ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS
Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ Ժօրժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Փետր. 19ին Կիրակի:

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան: Ինպաստ Կրթ. գործին:

Դեկտեմբեր 31ին, Փալէ տէ Քօնկրէի շքեղ սրահին մէջ: Նուագախումբ ԿԻ ՄԱՐՍԷԼԼԱՆԻ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել.—
Փափազեան Գրիգոր, հեռ. 60–82–17:
Մամասեան Գէորգ, հեռ. 52–23–39:
Նէրկիզեան Կարապետ, հեռ. 72–81–19:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
(295, Ռիւ Պուալօ)

Մեծ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ 1966ի վերջալոյսի եւ 1967ի այշալոյսի
ԳԻՇԵՐԸ
ԱՄԱՆՈՐԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔՈՎ ՄԸ

Կազմակերպութեամբ՝ Հայ Երիտ. Միութեան եւ հայ Երաժշ. Ակադեմիայի:

Ճաշասեղանը պատրաստ պիտի ըլլայ 31 Դեկտեմբերի Շաբաթ ժամը 21ին, ճաշը կը սկսի ժամը 22ին, համադամ կերակուրներ, ըմպելիներ, շամփայն:

Միմիայն 50 ֆրանք

Տոմսերու համար դիմել Պ. Յակոբեանի, 115պիս, Ավ. Տէ Ֆռէր Լիւմիէռ:
Հեռ. 74–14–26:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Աբովեան Գէորգ Յովհաննէսի (Աւետիքի) ծնած 1920ին Ալավերդի շրջանի Ուզունլար գիւղը (Հայաստան): Բանակ մեկնած է 1942ի սկիզբը երբ կը յաճախէր Երեւանի պետական համալսարանի պատմութեան բաժանմունքի Բ. դասարանը: Վերջին անդամ իրմէ լուր առնուած է 1943 Յունուար 14ին Կրանսնոդարեան շրջանի Տուապսէ քաղաքէն:

Լուր ունեցողներէն գրել Յառաջին:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կազմակերպած է, Ծնունդի տօնին առիթով ըստ աւանդական սովորութեան,

ՃԱՇ ՄԸ
Ուրբաթ, (6 Յունուար) ժամը 20ին

Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
HOTEL LUTETIA
43, Bld. Raspail — Paris

Գեղարուեստական բաժին

Ձեր տեղերը ապահովելու համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին.
11, Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18
Ճաշագին 40 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Ուրբաթ (6 Յունուար) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահը, 295 Բիւ Պուալօ: Օրակարգ՝ «Մանուկներու Օրը» եւ ընթացիկ հարցեր:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է
ԿՈՄՍԻ
«ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ»
Չորրորդ հատորը
եւ «ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ»
Յուշերէս:
200է աւելի էջերով եւ բազմաթիւ պատկերներով:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18: Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ
ՀԱՅ ԱԶԳ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՐԳԱՊՆԱԿԸ
Թիւ 20181 — VOGUE

« ARMENIE LEGENDAIRE »
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ**

Երգչախումբ, մեներգ եւ խմբերգ (45 վայրկեան) 30 cm
ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՇՔԵՂ ԿՈՂՔՈՎ

Բովանդակութիւն.— ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ *դիւցազներգութենէն երկու պատկեր*
1. Առիւծ Մհերը, 2. Դաւիթ Ձիաւոր, 3. Հայաստան երկիր դրախտավայր, 4. Անդրանիկ (*իբրեւ արծիւ*), 5. Վաւպուրական, 6. Զէյթուն, 7. Արարատեան հովիտը, 8. Քեամանչա, 9. Պլպուլի հիդ (*Սայաթ Նովա*). 10. Դաշտային պար, 11. Գեղջկուհին, 12. Շուշիկ

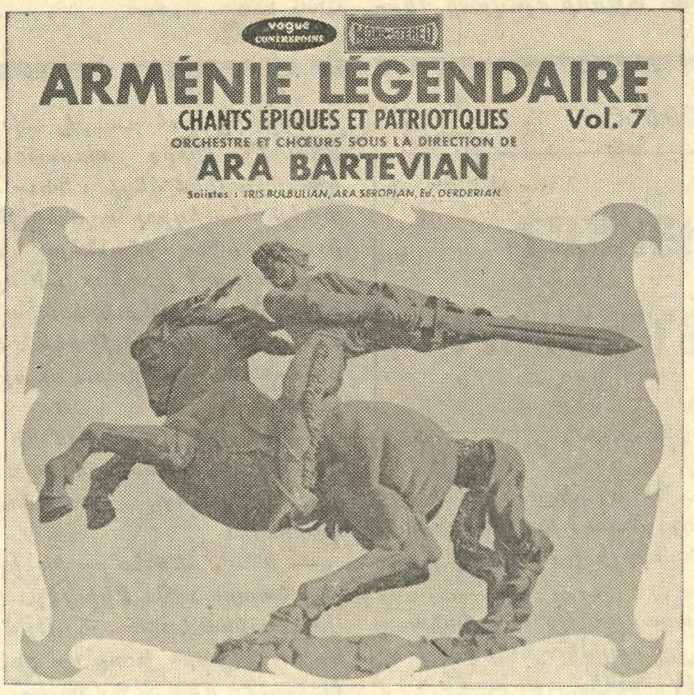

Երգարանով միասին ստանալու համար դիմել՝
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
14, Rue Petit Paris (19e), Tél. : BOT. 99-22 ou 15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)
Գին՝ 30 Ֆր./(գաւառներու համար առաքում Contre Remboursement

Նախկին երգապնակները.— Թիւ 20103 *ժող. երաժշտութիւն*) 20136 (Arménie) 20157 (Reflets d'Arménie), 20162 (Arménie Immortelle), 20167 (Promenade en Arménie), 20172 Soirée Arménienne, 10016 (*Իրիս Պիւլպիւլեան*) 20176 *Սէնֆոնիք մեծ երաժշտութիւն:*

Կրօնական.— 20114 *Եկմալեան Պատարագ*, 20150 *Կոմիտասեան Պատարագ*, 20169 *եւ* 20175 *եկեղեցական երգեր (երգչախումբ եւ երգեհոն)*